Lei 12,90

EDITURA TINERETULUI

I. DOLGUSIN

GENERATORUL DE MINUNI

I. DOLGUSIN

GENERATORUL DE MINUNI

IURI DOLGUȘIN

GENERATORUL DE MINUNI

În romînește de:
DIMITRIE MANU și
IRINA ANDREESCU

EDITURA TINERETULUI

Coperta de: T. BRÎNZĂ

ЮРИЙ ДОЛГУШИН

ГЧ

трудрезервиздат — 1959

Cuvînt înainte

Romanul științifico-fantastic „Generatorul de minuni" al lui I. Dolgușin, publicat înainte de război, în revista „Tehnika molodioji", s-a bucurat de un mare succes, marcînd o etapă importantă în dezvoltarea literaturii științifico-fantastice sovietice. De aceea salutăm inițiativa „Trudrezervizdat-ului" care publică o ediție nouă, completată și revăzută a romanului.

În ciuda nemaipomenitului ritm de dezvoltare a științei și tehnicii în anii de după război, ideile de bază ale romanului nu s-au învechit de loc. Mai mult decît atît, unele dintre ele, uitate pentru o vreme în perioada 1940—1950, intră acum în rîndul celor mai interesante și promițătoare probleme ale contemporaneității.

Biocurenții creierului și ai nervilor, radiațiile activității vitale a omului și animalelor în momentul de față nu sînt folosiți numai în medicină ca mijloc de diagnoză. Există acum posibilitatea tehnică reală de a dirija cu ajutorul biocurenților aparate complexe. Această realizare a științei și a tehnicii aduce orbilor vedere, auz fin surzilor, invalizilor mîini și picioare care funcționează minunat... Iar în viitor, perspective imense de dirijare la distanță a întregii tehnici a muncii și vieții.

„Generatorul de minuni" este un roman amplu, bogat în date științifice, dinamic și pasionant, valoros prin năzuința de a cunoaște și supune natura, puternic prin credința în puterea minții omenești. Poate că în acest roman au loc prea multe descoperiri și invenții într-un termen scurt. Poate că este prea atotputernic profesorul Ridan, care de unul singur ține locul cîtorva institute științifice... Dar nu se poate

nega că electronica tinde într-adevăr să fie fundamentul civilizației noastre tehnice și că în viitor curenții de înaltă frecvență sînt chemați să joace un rol și mai mare în tehnica ciberneticii viitoarei societăți comuniste.

Un mare merit al autorului constă în faptul că în romanul său el a știut să aprecieze în modul cuvenit importanța descoperirii radiațiilor mitogenetice[1] *și să vadă în această descoperire mult mai mult decît au văzut unii stîlpi ai științei oficiale. Radiațiile mitogenetice descoperite de savantul sovietic Gurvici nu au fost apreciate în modul cuvenit numai din pricina greutăților tehnice (din acei ani) a experimentării radiațiilor foarte slabe. Acum, cu noile metode de care dispunem în urma succeselor obținute în fizică, problema radiațiilor mitogenetice capătă din nou o importanță primordială.*

Fondul riguros științific, dezvoltat pe un plan vast, a constituit încă în prima ediție a romanului nota lui distinctivă față de toate celelalte lucrări științifico-fantastice sovietice apărute înainte de război, chiar de cele valoroase, cum ar fi romanele lui A. Tolstoi „Hiperboloidul inginerului Garin", „Aelita", și romanele lui A. Beleaev. Toate aceste cărți, cu meritele lor mari în domeniul artistic, cu subiectele lor captivante, bogate în aventuri, sînt departe, din punct de vedere științific, de problematica serioasă a romanului „Generatorul de minuni".

În acești ani 1940—1950 au mai apărut și alte romane științifico-fantastice sovietice caracterizate prin realismul ideilor tehnice prezentate în ele și prin fondul lor adînc științific — așa cum sînt „Taina celor două oceane" de Adamov sau „Podul peste Arctica" de Kazanțev. Printre ele, romanul lui Dolgușin a ocupat un loc de cinste.

Cea de-a doua ediție a romanului, cu titlul mai „modest" de „G. M.", revăzută de autor, a căpătat o canava științifică mult mai detailat fundamentată și mult mai apropiată de preocupările științifice ale zilelor noastre. Totuși, I. Dolgușin (așa cum scrie el însuși în cuvîntul său introductiv), a renunțat la ideea de a prelucra romanul în așa fel încît

[1] Radiații ultraviolete de intensitate slabă care apar ca produs secundar aproape în toate reacțiile exotermice din țesuturile vii; stimulează diviziunea celulei — mitoza — de unde și numele lor. (n.t.)

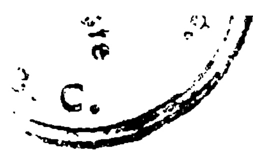
să facă din el o carte care să corespundă pe deplin celor mai înaintate probleme ale contemporaneităţii. Pentru aceasta, bineînţeles, ar fi trebuit să distrugă pur şi simplu vechiul „Generator de minuni" şi să scrie o nouă lucrare, consacrată în primul rînd problemelor ciberneticii. Autorul s-a limitat, pe bună dreptate, la precizarea şi lărgirea vechilor idei cuprinse în carte, care înainte păreau pe deplin fantastice, iar acum sînt pe cale de a fi înfăptuite. Locurile neclare din ediţia veche a romanului au fost înlăturate în noua ediţie; eroii sînt conturaţi mult mai viu, iar firul subiectului mai pregnant depănat, conflictul mai bine închegat. Din păcate, unele lipsuri din vechea ediţie a romanului „Generatorul de minuni" au rămas şi în noua ediţie. Este vorba, în primul rînd, de zugrăvirea schematică a duşmanilor, a căror întreagă activitate este descrisă mai puţin convingător şi mai puţin original decît a eroilor pozitivi ai cărţii. Totuşi, cititorul care, datorită zugrăvirii mai puţin convingătoare a paginilor consacrate antifasciştilor din străinătate şi a duşmanilor acestora, nu va întrevedea adevărata şi umana convingere a oamenilor sovietici în semnificaţia antirăzboinică a marilor descoperiri ştiinţifice, va fi cu totul nedrept faţă de vechea şi noua ediţie a „Generatorului de minuni". Nu va avea dreptate nici cititorul care, observînd că unele descrieri ştiinţifice (cum ar fi, de pildă, diviziunea celulară) nu au o rezonanţă pe deplin modernă, vor pune la îndoială bogata şi vasta canava ştiinţifică a romanului.

În întregul său, romanul lui I. Dolguşin răspunde pe deplin sarcinii unei cărţi ştiinţifico-fantastice sovietice, aceea de a conduce pe cititori, o dată cu eroii călăuziţi de visuri luminoase, pe cărările necunoscute ale viitorului neluminat încă de cunoştinţe precise.

20 iunie 1958

I. A. Efremov

Din partea autorului

Romanul „Generatorul de minuni" l-am scris de mult, înainte de Marele Război pentru Apărarea Patriei. Istoria înfiripării ideii acestui roman şi munca de patru ani la el sînt legate de vremuri extrem de interesante, uneori aproape fantastice, vremuri despre care s-ar putea scrie o carte de sine stătătoare. Dar acum este vorba de altceva.

În 1939 şi 1940, romanul a fost publicat în revista „Tehnika molodioji". Numeroasele scrisori primite atît de mine cît şi de redacţia revistei, consfătuirile cu cititorii, sesizările bibliotecilor, totul spunea că romanul s-a bucurat de o oarecare popularitate în mijlocul cititorilor. Iată de ce, acum, cînd pregătesc romanul pentru a-l edita în volum, n-am găsit de cuviinţă să-l „înnoiesc" în mod simţitor.

Deşi au fost unii critici care m-au sfătuit în mod insistent să pornesc pe acest drum. Mi se spunea : „Descoperirile şi uimitoarele invenţii descrise de dumneavoastră, care prezintă importanţă şi pentru apărarea ţării, au fost făcute în anii premergători războiului — aceasta rezultă direct din conţinutul romanului. Războiul însă a trecut şi aceste invenţii n-au fost aplicate. Cititorul n-ar fi în drept să întrebe : ce s-a întîmplat cu ele ? Unde sînt ? Deci, pentru a nu trezi nedumerirea cititorului, mi s-a spus, transpuneţi acţiunea romanului în viitor, sau măcar în prezent ; schimbaţi biografiile eroilor dumneavoastră (pentru că, în acest caz, toţi vor fi cu douăzeci de ani mai în vîrstă !), comisarului poporului spuneţi-i ministru şi aşa mai departe". Într-un cuvînt, mi se propunea de fapt să scriu un nou roman cu aceeaşi temă.

Cu asta n-am putut să fiu de loc de acord. Zugrăvind un vis care se înfăptuieşte şi care într-o oarecare măsură schimbă viaţa eroilor săi, scriitorul de romane ştiinţifico-fantastice, indiferent dacă scrie la trecut sau la prezent, încalcă în mod inevitabil adevărul istoric. Şi o asemenea „realizare a viitorului" este o trăsătură caracteristică şi pe deplin legitimă a literaturii ştiinţifico-fantastice.

Asta nu înseamnă că la pregătirea „Generatorului de minuni" pentru a fi editat în volum — şi încă la mulţi ani după ce prima variantă a fost publicată în revistă — n-am făcut modificări. Prelucrarea primei versiuni a cerut din partea mea o muncă intensă. Multe capitole am fost nevoit să le scriu din nou, a trebuit să schimb compoziţia romanului, să înlătur cîte ceva, să adaug destul de multe lucruri noi... Am muncit cu multă însufleţire pentru a îmbunătăţi, pentru a face romanul mai viu, mai accesibil şi mai interesant. Dar să-i trădez pe vechii mei eroi cu ideile, caracterele, înfăţişarea şi faptele lor, nu puteam, pur şi simplu n-aveam dreptul să procedez aşa.

Baza fantasticului din carte au constituit-o evenimente reale petrecute în ştiinţă în perioada premergătoare războiului, o perioadă extrem de interesantă. Avea loc atunci formarea ştiinţei noi, materialiste, care căpăta posibilităţi nelimitate de a se dezvolta liber în condiţiile socialismului. Oamenii de ştiinţă progresişti duceau o luptă acerbă împotriva vechilor principii ale ştiinţei „de cabinet" sau de tip „universitar" ; în ajutorul lor se ridicau mereu forţe noi, din popor.

Evenimente deosebit de tulburătoare se petreceau atunci în două sfere ale cunoştinţelor ce-mi erau mie mai apropiate — în fizică şi în biologie. Ideile biologiei noi, miciuriniste, şi ale fiziologiei noi, pavloviste, repurtau victorii una mai importantă decît alta. Prin experienţele sale uluitoare, academicianul A. D. Speranski a dezvăluit pentru întîia oară rolul misterios al nervilor în organizarea proceselor maladive. Profesorul S. S. Briuhonenko a dezminţit vechile concepţii referitoare la moartea organismului şi a prezentat spre dovadă un cap viu de cîine. Biologul A. G. Gurvici a descoperit iradiaţiile mitogenetice ale ţesutului viu, iar Lepeşkin radiaţiile necrobiotice — „razele morţii". Nenumărate studii apărute în revistele de specialitate vorbeau despre efectul

specific al radiațiilor electromagnetice de înaltă frecvență asupra țesutului viu și asupra dezvoltării plantelor și microbilor. K. K. Korovin, folosind un generator de unde ultrascurte, a izbutit să „cultive“ o ridiche de lună de mărimea unui măr. Un alt experimentator a conectat, printr-un amplificator, firul unui difuzor, la nervul auditiv al unei pisici și s-a constatat că urechea acesteia servește drept microfon obișnuit, iar nervul drept conductor care transmite oscilațiile curentului de frecvență acustică.

Eram pe atunci la curent cu toate aceste descoperiri spectaculoase și multe altele; îmi era limpede că fizica și biologia se îndreaptă irezistibil una spre cealaltă și era de așteptat ca la punctul lor de întîlnire să se producă cele mai uimitoare descoperiri.

Așa era timpul acela. Cititorul va găsi în „Generatorul de minuni“ amprentele acestui timp, trăsăturile lui caracteristice; n-am putut să nu arăt cum aceste izvoare reale ale generalizărilor mele, deocamdată încă fantastice, s-au născut și s-au format în ideile și faptele oamenilor de știință, în viața lor plină de însuflețire și încordare. Oare nu în aceasta constă sensul și importanța unui roman științifico-fantastic?

Ce s-ar fi întîmplat dacă aș fi dat ascultare criticilor și aș fi transpus acțiunea romanului în prezent? I-aș fi pus pe eroii mei să reediteze, în epoca energiei atomice și a sateliților artificiali ai pămîntului (cînd o parte din pronosticurile mele fantastice sînt aproape de înfăptuire), descoperiri făcute de multă vreme și să dau drept noi idei cunoscute de multă vreme! Or asta ar fi fost o adevărată și nepermisă falsificare a istoriei științei.

Și mai este încă o împrejurare importantă pe care trebuie neapărat s-o relev. Să nu creadă cititorul că dacă pe coperta cărții se află numele meu, înseamnă că eu, autorul, am realizat singur acest roman. De fapt, la realizarea acestei cărți au colaborat numeroși oameni.

Genul științifico-fantastic, așa cum îl înțeleg eu, este un gen literar excepțional de greu. Fiecare operă de acest fel trebuie nu numai să satisfacă cerințele generale ale literaturii, dar și să conțină pronosticuri, bazate pe cele mai înaintate idei științifice. Aceste pronosticuri trebuie să fie în felul lor descoperiri noi, invenții fundamentate, din punct de

vedere principial, chiar dacă nu sînt elaborate în detalii. Este limpede că îndeplinirea unei asemenea sarcini implică o intensă muncă pregătitoare atît de cunoaştere, cît şi de creaţie.

Trebuie să spun că în activitatea mea literară, această perioadă de patru ani, cît am lucrat la roman, a fost o perioadă într-adevăr ca de basm, uneori chinuitor de grea, dar plină de cele mai mari bucurii, bucurii pe care ţi le dă cunoaşterea unor adevărate minuni, tăinuite în ştiinţa noastră, în oamenii ei, în cărţi şi în institute. Alergam, captivat, dintr-un loc în altul, de la cărţi la oameni de ştiinţă, de la laboratoare la inventatori, ca o albină care caută şi culege strop cu strop acest nectar al minunilor.

Vechiul meu prieten Nikolai Afanasievici Baikuzov, pe atunci încă student şi un „mare radioamator" (ulterior, într-o perioadă uimitor de scurtă, a ajuns general-maior de aviaţie — inginer radiotehnic) m-a iniţiat în tainele electromagneticii, a făcut din mine un radioamator. Împreună cu el, am construit primul televizor de amatori din Uniunea Sovietică, pe ecranul căruia i-am arătat apoi lui Valerian Vladimirovici Kuibîşev filmul de desene animate „Mickey Mouse" recepţionat din străinătate[1]*. Nikolai Afanasievici nu mai este în viaţă. Trăsăturile acestui om neobişnuit de talentat, modest şi harnic le-am materializat în Nikolai Tungusov, unul dintre eroii mei. De altfel şi profesorul Ridan, al doilea erou principal al cărţii mele, reprezintă o „combinare" mai complicată a cîtorva savanţi de seamă pe care i-am cunoscut. Ridan este un nume născocit, care s-a născut ca personaj cu mulţi ani înainte de a scrie „Generatorul de minuni". În felul acesta şi Ana Ridan este un personaj viu, zugrăvit după realitate. La fel şi Nataşa, şi tuşa Paşa, „gazda" lui Tungusov... Alte figuri „reale" nu mai există în carte.*

În schimb în viaţa mea din acea perioadă au fost foarte multe figuri de acest fel. Într-o cămăruţă mică de la Institutul tropical doctorul Evgheni Alekseevici Dubrovin m-a pus să ţin în mînă un şobolan alb, cu sarcom pe spate, în timp ce el îl trata cu radiaţii ultrascurte ; profesorul Mihail Vasilievici Frolov îmi arăta şi-mi explica ore în şir cum şi de ce se usucă în cîteva secunde o scîndură udă introdusă într-un cîmp de înaltă frecvenţă.

---

[1] Reamintim că pe atunci primele emisiuni experimentale de televiziune se făceau pe unde lungi. (n. red. ruse)

N-am să uit niciodată întîlnirile mele cu academicianul Aleksei Dmitrievici Speranski la Institutul unional de medicină experimentală. Acest om — a cărui carte scrisă pe o temă în aparenţă atît de „aridă" : „Elementele constitutive ale teoriei medicinii", am citit-o ca pe cel mai captivant roman — m-a uluit pur şi simplu cu ideile lui, cu fineţea şi uimitoarea eleganţă a analizei fenomenelor. Aveam multe de discutat şi cum nu era străin de literatura pe care o cunoştea şi o iubea, Aleksei Dmitrievici mi-a redactat chiar cîteva capitole din roman.

O uriaşă influenţă asupra muncii mele a avut-o şi cunoscutul fiziolog şi inventator, profesorul Serghei Sergheevici Briuhonenko. Cînd l-am vizitat pentru întîia oară, făcea experienţe de reanimare a unor cîini morţi. Acolo am văzut „inima artificială" creată de el, un aparat care înlocuia în mod miraculos inima animalului pînă cînd aceasta se reîntorcea la viaţă. Erau lucrările pregătitoare pentru experienţele de mai tîrziu, asupra omului, şi aceste lucrări erau într-adevăr de domeniul fantasticului.

Serghei Sergheevici a înţeles din capul locului ce vreau. La următoarea experienţă de reanimare am asistat şi eu, în halat alb ; ba îi mai dădeam şi ajutor, ţineam cîte ceva, îi dădeam instrumentele de care avea nevoie, urmăream indicaţiile cardiografului şi mă străduiam să nu pierd nici un cuvînt din cele spuse de acest excelent experimentator.

Serghei Sergheevici a redactat şi el o parte dintre capitolele „Generatorului de minuni".

Cunoştinţa mea cu academicianul Trofin Denisovici Lîsenko, discuţiile cu el referitoare la „viu şi mort", la nemurire şi moarte, la o nouă genetică m-au făcut să simt adierea proaspătă a biologiei noastre înaintate, să-mi închipui căile ei de dezvoltare. Biofizicianul G. S. Frank — mai tîrziu membru corespondent al Academiei de ştiinţe medicale — mi-a dat posibilitatea, în urma unei discuţii temeinice, să înfăţişez o uluitoare experienţă cu iepuri, a cărei descriere cititorul o va găsi în roman.

Cercetările minuţioase pe care le-am făcut la Biblioteca „Lenin" m-au ajutat să găsesc un extrem de interesant articol ştiinţific — „Neuronul, maşină de curent alternativ", scris de Aleksandr Vasilievici Leontovici, membru titular al Academiei de ştiinţe a R.S.S. Ucrainiene. Mai tîrziu, cu prilejul uneia

dintre vizitele lui la Moscova, am avut fericitul prilej să-l întîlnesc şi să discut cu el despre romanul pe care îl scriam. Ideile acestui minunat om de ştiinţă au constituit veriga hotărîtoare care îmi lipsea ca să pot desăvîrşi structura şi concepţia ştiinţifică de bază a „Generatorului de minuni".

După cum vedeţi, reprezentanţi de seamă ai ştiinţei au fost atraşi la munca mea, toţi adepţi ai gîndirii înaintate, oameni ai cutezanţelor mari, dar în acelaşi timp şi adevăraţi visători, am putea spune, pentru că ei văd mult mai departe decît alţii ce va fi şi ce ar putea fi. Şi poate tocmai din această cauză m-au întîmpinat toţi cu o atît de sinceră şi de prietenească înţelegere.

Păstrez pentru totdeauna o adîncă recunoştinţă acestor oameni minunaţi pentru solicitudinea lor, pentru tot ce mi-au dat ei mie şi „Generatorului de minuni".

Mă folosesc de acest prilej pentru a mulţumi tuturor acelora pe care nu i-am pomenit aici, dar care într-un fel sau altul m-au ajutat să-mi aduc la îndeplinire sarcina.

Dacă am îndeplinit-o bine sau rău, asta rămîne la aprecierea cititorului.

Partea întîi

NU-I LINIŞTE ÎN LUME

Capitolul I

SEMNALE DIN APUS

În cameră nu era nimeni.

O fîşie de lumină se strecura oblic prin cele două geamuri ale ferestrei aşezate mult deasupra podelei.

Deşi încăperea era mare, abia aveai loc să te mişti printre mobilele simple dar atît de straniu îngrămădite. Într-un colţ, un pat de fier acoperit cu o pătură astfel aşezată încît marginea ei forma o linie absolut paralelă cu podeaua. Alături, o etajeră înaltă, aproape pînă în plafon, ticsită de cărţi. Mai încolo, un banc de lăcătuşerie, cu menghine şi scule lăsate în dezordine, şi două mese : una cu tot felul de eprubete, baloane, retorte, flacoane cu reactivi şi alta ocupată de o staţie de emisie-recepţie pe unde scurte. Peretele de deasupra acestei a doua mese era în întregime acoperit de „QSL“ [1] — din aproape toate ţările lumii.

Peste tot — pe jos, sub mese, pe pervazul ferestrei, pe rafturi bătute în pereţi — erau îngrămădite aparate electrice ciudate, materiale, acumulatoare şi diferite scule de radioamator. Fire se întindeau prin cameră, se tîrau pe pereţi, se strecurau afară prin nişte găurele mici, sfredelite în cercevelele ferestrei.

---

[1] QSL — prescutare a aşa-numitului cod Q, folosit de radioamatori în convorbirile lor pe unde scurte ; constituie o „dovadă de recepţie“, pe care un radioamator o trimite prin poştă pentru a confirma recepţia unei emisiuni. (n.t.)

Există pseudoştiinţe ca frenologia, grafologia, chiromanţia, care pretind chipurile că după forma capului, trăsăturile feţei, liniile din palmă sau după scris poţi cunoaşte caracterul unui om, înclinaţiile şi preocupările lui. Dar nimic nu caracterizează pe om mai bine decît locuinţa. Obiectele mute vorbesc amănunţit despre stăpînul lor, trebuie numai să le cunoşti graiul. Şi aceste obiecte ştiu uneori mai mult decît ştie însuşi stăpînul lor despre el.

În această cameră însă chiar şi Sherlock Holmes s-ar fi aflat în impas. Nu încape îndoială că locatarul este un radioamator. Şi aparatul de emisie-recepţie, şi bancul de lăcătuşerie confirmă această presupunere. Dar ce rost au la un radioamator aparatele de chimie ? Ce rost au „culturile verzi" din microscopicele glastre aşezate pe pervazul ferestrei sau seminţele încolţite de pe hîrtia de filtru ? Ce rost au insectele mari şi hidoase închise în colivii minuscule aşezate unele peste altele ? Şi, în sfîrşit, cărţile...

Numai cărţile ar fi fost de ajuns să pună pe oricine pe gînduri. Cîteva tomuri dintr-o veche colecţie de lucrări filozofice, un tratat de topografie minieră, altul despre ceai, volume de Engels, Darwin, cele mai noi lucrări ale biologilor şi fizicienilor, Gogol, Shakespeare — cui ar putea să aparţină o bibliotecă atît de pestriţă ?

Să tot fi fost ora şase cînd pe o a treia masă care servea şi de birou — sună telefonul. De îndată ce zbîrnîitul încetă, într-o cutiuţă aşezată lîngă aparatul telefonic se auzi un vuiet abia desluşit : lucra un mecanism, se învîrteau nişte rotiţe nevăzute. Deodată receptorul telefonului săltă puţin din furcă şi în cutiuţă răsună un glas :

— Aici casa inginerului Tungusov. Cine e la telefon, vă rog ?

Trei secunde nu se auzi nimic. Apoi glasul pronunţă :

— La telefon automatul. Tungusov nu este acasă ; vine la ora şapte. Ce să-i transmit, vă rog ?

O scurtă pauză.

— Bine. Asta-i tot ? Iar după o altă pauză : Bună ziua.

Cu un ţăcănit sec, receptorul se aşeză la loc.

*

* *

În vestibulul neîncălzit al aceleiaşi case aşteptau trei bărbaţi cu serviete. Doi dintre ei fumau cu un aer plictisit, nehotărîndu-se să se aşeze pe pervazul prăfuit; al treilea, un om înalt, îmbrăcat după ultima modă, cu nişte umeri largi, pătraţi, care ieşeau proeminent de sub gulerul mare de blană al paltonului, alerga cu un aer agitat de colo-colo prin vestibul.

— În astfel de cazuri — spuse el cu un glas tăios de bariton, parcă lătrat — în astfel de cazuri principalul este să stabileşti dacă ai de-a face cu un şarlatan sau nu. E o sarcină politică! Înţelegeţi? Aici, fie vorba între noi, nu-i vorba de o analiză ştiinţifică. Ştiinţa-i un lucru tare încurcat, adeseori discutabil. Tot felul de şcoli, curente... şi, ce să vă mai spun, printre inventatorii ăştia — şarlatani cu duiumul! Şi nu şarlatani obişnuiţi! Nu-u-u! În domeniul lor sînt bine pregătiţi. Îi prezint analiza unei expertize, iar el urlă cît îl ţine gura: „Ce experţi? Experţii voştri sînt nişte profani! Să-mi daţi alţii, pe care am să vi-i indic eu!" Ei, şi începe o tărăgăneală... cu anii... pînă scapi de ei. Nu, cu ăştia trebuie să fii vigilent. Trebuie să ai fler, să simţi imediat care-i şarlatan. Uite, nu de mult a venit ăla... cum îl cheamă... care a venit şi la voi, la Institut... „Un aparat pentru studierea radiaţiilor solare". Cam aşa ceva. Ţi l-am pus cu botul pe labe, ştii cum? Aşa, ca la carte. Tactic. Am fixat demonstraţia la ora unu, iar eu am venit la douăsprezece...

— De asta ne-ai adus dumneata aici mai devreme, tovarăşe Taranovici — îşi dădu seama unul dintre interlocutorii lui. Te pomeneşti că-i o metodă...

— Păi dar... E o metodă, dragul meu, şi încă una foarte preţioasă! Să-l iei pe nepregătite.

— Dar e aproape şapte. Să mai încercăm o dată. Poate că a venit prin intrarea cealaltă.

Luîndu-şi servietele de pe pervaz, vizitatorii coborîră la subsol, străbătură coridorul întunecos şi se opriră în faţa camerei inginerului. Taranovici apăsă pe butonul soneriei şi din nou se aprinse pe uşă tăbliţa cu cuvintele: „Voi fi acasă la şapte".

În coridor era cald, aşa că hotărîră să aştepte aici. Taranovici deschise gura să-şi continue povestirea cînd, deodată, în dosul uşii închise sună telefonul şi un glas răspunse. Cu-

vintele nu se puteau desluşi, dar nu mai încăpea îndoială că cineva e înăuntru.

— El e! şopti triumfător Taranovici, trăgînd cu urechea. V-am spus eu! E glasul lui! Vedeţi ce bună-i metoda mea? De pe acum pot să vă spun că-i un şarlatan...

În clipa aceea se auzi sus trîntită uşa grea de la intrare, răsunară paşi repezi care coborau scara în grabă şi în capătul coridorului apăru un om nu prea înalt. Acesta se apropie de cei care aşteptau şi privi miop feţele lor. Era chiar inginerul Tungusov.

— A-a, tovarăşul Taranovici! Cum să-mi explic această punctualitate, cu totul şi cu totul neobişnuită, această înduioşătoare atenţie faţă de un inventator? întrebă el ironic, scoţînd cheia din buzunar.

— Pardon, punctualitatea înainte de toate! prinse Taranovici glas. Ne-am înţeles la ora şapte? Poftim! arătă el ceasul.

Tungusov deschise uşa şi intrară cu toţii în cameră.

— Ei, şi acum să facem cunoştinţă. Inginerul rostise cuvintele acestea simplu, ca o gazdă primitoare, dar în tonul invitaţiei vizitatorii simţiră cu totul altceva: „Şi acum, stimaţii mei, arătaţi-mi împuternicirile voastre. Oare aveţi dreptul să-mi răpiţi din timpul atît de preţios?"

Taranovici încercă să explice prezenţa taciturnilor săi însoţitori:

— Şeful secţiei s-a interesat de propunerea dumneavoastră, tovarăşe Tungusov, şi m-a rugat să antrenez în această problemă pe un reprezentant al Comisariatului Poporului pentru Telecomunicaţii şi un membru al Uniunii inventatorilor. Iată-i: tovarăşii Kazelin şi Ovanesian, ingineri specialişti în curenţi de înaltă frecvenţă. Eu, după cum ştiţi, reprezint Direcţia generală.

— Aşadar, o comisie interdepartamentală...

Prin întreaga sa înfăţişare, Tungusov se deosebea net de oamenii care se aflau în faţa lui. Arăta mult mai simplu. De sub cozorocul şepcii lui vechi, săltat în sus, priveau ochii mici, verzi, pierduţi parcă pe figura largă, cu pometii proeminenţi. Paltonul ponosit, pe care-l avea probabil încă din anii studenţiei, nici nu mai putea fi încheiat la toţi nasturii: abia-i încăpeau în el umerii largi şi pieptul voinic. Nimic

din înfățișarea lui nu bătea la ochi, n-avea nimic deosebit. Pe stradă astfel de oameni trec ca niște umbre, fără să atragă atenția nimănui.

În schimb felul lui de a vorbi era cu totul deosebit. Vorbea rar, încet, uniform, aproape fără nici un fel de intonație, fără mimică și gesturi. Fiecare cuvînt îl pronunța întreg, răspicat, fără să-l scurteze sau să înghită vreun sunet. Cei cu care stătea de obicei de vorbă bănuiau că el se bîlbîie și de aceea, pentru a-și învinge acest defect de vorbire, își alege cuvintele și le pronunță cu atîta grijă; dar nu era așa, dovadă că fiecare frază pronunțată de Tungusov era plină de sens și conținut.

Tungusov avea aproape treizeci de ani. Nu de mult își terminase studiile superioare, iar acum, în calitate de colaborator științific la Institutul electrotehnic, lucra mult și cu perseverență într-un laborator de înaltă frecvență.

Vizitatorii lui erau mai în vîrstă, oameni care și-au cucerit o „situație", și de ei depindea soarta invenției lui Tungusov.

Tungusov își scoase paltonul vechi și îl atîrnă într-un cui, lîngă ușă; oaspeții își aranjară hainele îmblănite și fularele pe un scaun; în cameră nu era nici un cuier. Vădit lucru, inginerului nu-i prea păsa de confort.

— Luați loc — le arătă Tungusov patul. Și vă rog să mă iertați, va trebui să mă așteptați o clipă.

Se apropie de masa lui de scris, apăsă pe un buton și mută ceva din loc. Din cutiuța de lîngă telefon se auzi un glas grăbit:

— „Aici casa inginerului Tungusov. Cine e la telefon, vă rog?"

— „Ce casă! Caut cooperativa de croitorie."

Țac!

— „Aici casa inginerului Tungusov. Cine e la telefon, vă rog?"

— „Nicolai, tu ești?"

Tungusov se aplecă deodată spre aparat și ascultă cu atenție.

— „La telefon automatul. Tungusov nu este acasă, vine la ora șapte..."

— „Automatul? Ciudat!... Dar îți recunosc glasul..."

— „...Ce să-i transmit?"

— „Extraordinar! Am să vin astăzi pe la... tine, după ora şapte."

— „Bine. Asta-i tot?"

— „Ştii că nu-i rău automatul, tovarăşe Tungusov..."

— „Bună ziua".

Ţac!

Tungusov se îndreptă încet de spate. Cine o fi? De ce n-a spus cum îl cheamă? Tovarăşii de la Institut şi toate cunoştinţele lui ştiu de mult despre automat, iar acestuia nici nu-i venea să creadă.

Şi deodată i se treziră în minte imagini vagi, amintiri din vremuri îndepărtate; anumite intonaţii din glasul necunoscutului puseseră în funcţiune mecanismul tainic şi atît de complicat al gîndirii; asociaţii imperceptibile începură să se angreneze una de cealaltă, asemenea roţilor dinţate dintr-un mecanism de ceasornic. Dar deodată mişcarea lor se întrerupse.

Cît timp automatul „îşi dădu raportul", cei trei interdepartamentali de pe pat, întocmai ca nişte cocoşi de munte într-un copac, urmăreau tăcuţi, cu gîturile întinse, mişcările lui Tungusov.

— Formidabil! Mare minunăţie! nu se putu stăpîni grăsanul Ovanesian. Şi asta este tot opera dumneavoastră?

Kazelin îi puse cîteva întrebări de ordin tehnic. El înţelesese desigur imediat principiul după care funcţiona aparatul; îl interesau însă detaliile construcţiei.

Descurajat de eşecul „tacticii" lui, Taranovici îşi dădu şi el frîu liber entuziasmului pentru această „ingenioasă maşinuţă".

Tungusov tăcea.

— Este un secretar automat — spuse el în sfîrşit. O obişnuită înregistrare magnetică a sunetului. Astfel de jucării pot face acum la noi şi pionierii de doisprezece ani la cercurile lor tehnice. Aşa că nu vă înţeleg uimirea. Interesant este însă altceva. La dumneavoastră, în secţia de invenţii, zac de vreo trei ani schiţele acestui „secretar", cu descrierea amănunţită a construcţiei lui simple, comode, şi nici un abonat din Uniune nu a aflat măcar de existenţa lui... De altfel, după cum văd, nici dumneavoastră nu ştiţi nimic.

Taranovici vru să răspundă ceva, Tungusov însă i-o luă înainte:

— Dar nu pentru asta v-aţi obosit dumneavoastră pînă aici. Să pornim deci la treabă. Îngăduiţi-mi să repet pe scurt ce am scris în cererea adresată Direcţiei generale. Propun să se înlocuiască telefonul cu fir, de care ne folosim în prezent, cu un radiotelefon pe bază de unde ultrascurte. În primul rînd: e necesară această înlocuire? Să ne gîndim. Iată, de pildă, tovarăşul Kazelin cunoaşte desigur foarte bine întreaga reţea telefonică şi ne va spune cam cît cheltuieşte anual Statul Sovietic pentru întreţinerea şi completarea acestei reţele, ca să nu mai vorbim de înlocuirea materialelor uzate.

— Ei, asta trebuie calculat — mormăi Kazelin, aprinzîndu-şi o ţigară.

— Dar nu-i nevoie acum de cifre precise. Aproximativ: cam cît metal, cîţi bani? Este doar reţeaua dumneavoastră!

— Noi, tovarăşe Tungusov, avem toate cifrele acestea... o întreagă bibliotecă! Dar nu putem...

— Păcat, tovarăşe Kazelin! Ar trebui să studiaţi cifrele, să cunoaşteţi măcar în linii mari această problemă. Tungusov simţea că se înfurie. Ei bine, atunci am să vă spun eu ce reprezintă astăzi reţeaua noastră telefonică...

În uşă ciocăni cineva.

Tungusov se repezi şi, înciudat, deschise... Privirile celor din cameră fură atrase de un tablou apărut pe neaşteptate în cadrul uşii, un portret — „portretul" unui bărbat tînăr, în toată înălţimea lui, pictat îndrăzneţ, poate chiar grosolan, cu tuşe energice şi vii: prea era sclipitor de albă faţa lui prelungă, bine rasă, cu o bărbie mare, voluntară, prea luceau sub sprîncenele lui late şi negre ochii de un albastru cu totul ireal, care priveau ştrengăreşte la Tungusov...

Impresia de tablou o crea nu numai rama grea a uşii, ci şi lumina puternică ce cădea de sus, din cameră, pe fondul întunecos al coridorului, şi mai ales absoluta nemişcare a omului. Îmbrăcat într-o manta soldăţească, noul venit stătea tăcut în cadrul uşii, în poziţia de drepţi, ca în faţa superiorilor.

Doar o clipă îl privi Tungusov cu ochi mijiţi de miop, apropiindu-se, şi deodată, recunoscîndu-l, se repezi spre el:

— Fedka! Fedka, diavole!...

— M-ai recunoscut? Automat parşiv...

Se îmbrăţişară cu putere.

— Tu ai telefonat! Simţeam eu ceva, dar nu-mi venea să cred. Prea dispăruseşi fără urmă! Sînt cinci ani de-atunci! Ce stupid ne-am despărţit! Şi-acum, dezbracă-te, stai jos şi aşteaptă puţin. Terminăm repede...

Tungusov se întoarse cu o mişcare hotărîtă spre „comisie". Trebui să facă un adevărat efort ca să-şi adune gîndurile zburătăcite şi să se poată concentra din nou asupra discuţiei întrerupte.

— Aşadar... reţeaua telefonică — reveni el. În primul rînd, asta înseamnă o irosire de metale neferoase scumpe: cupru, plumb, staniu. În fiecare an, la Moscova se îngroapă în pămînt zeci de tone de astfel de metale. Pînă acum au fost îngropate patru mii cinci sute de tone de cupru şi nouă mii de tone de plumb, din care o bună parte s-a şi distrus, ca urmare a procesului de coroziune. Şi-apoi, nu uitaţi cheltuielile de manipulare. O armată întreagă de instalatori, zidari şi săpători deservesc această îngropare a metalului, o armată care numără zeci de mii de oameni. Valoarea întregii reţele telefonice din Moscova se ridică la sute de milioane de ruble. Dacă vom înlocui telefonul nostru cu unul pe unde ultrascurte, atunci nu numai că se va termina cu această distrugere permanentă de metal, dar statul va putea recupera dintr-o dată tot metalul îngropat în decursul ultimelor decenii. Aceasta înseamnă aproape treisprezece mii de tone de cupru şi plumb numai în capitala noastră!

— Într-adevăr, merită să te gîndeşti la asta! spuse Ovanesian, aruncîndu-i lui Kazelin o privire.

Taranovici făcea de zor nişte calcule într-un carneţel, îngăimînd într-una: „Daţi-mi voie, daţi-mi voie..." Tungusov însă îşi dădea seama că el nu calculează nimic, că se preface numai. Kazelin, cu ţigara uitată între degete, asculta încordat.

— Telefonul de care ne folosim astăzi este anacronic. Reţeaua telefonică creşte cu fiecare zi. Vă închipuiţi cît de greoaie va deveni în curînd instalaţia noastră telefonică subterană dacă şi în viitor fiecare aparat telefonic îl vom lega de centrală cu un fir aparte? Asta înseamnă tehnică înaintată? Folosirea undelor ultrascurte, legătura prin radio ridică tehnica telefonului pe o treaptă nouă, superioară. Instalaţia subterană se lichidează. Nici un fel de „linii", nici un fel de fir sau circuite, nici un fel de cablu. Şi toată

armata de care am pomenit va putea fi îndrumată spre o muncă mai productivă. Vrei să ai telefon? Intri în prăvălie, îţi cumperi un aparat de emisie-recepţie şi nu-ţi mai rămîne decît să capeţi de la Direcţia telefoanelor o lungime de undă care va fi chiar numărul abonatului. Dar să vedem acum: este posibilă o asemenea trecere la radiotelefoane? Ei, aici e buba. După cum susţineţi dumneavoastră, radiotehnica modernă nu dispune de asemenea posibilităţi...

— Asta-i! E şi firesc... — bombăni Kazelin. Tungusov nu răspunse imediat. Toţi însă îşi dădeau seama că această pauză constituie ameninţarea unui nou atac.

— O fi firesc... pentru dumneavoastră, tovarăşe Kazelin! Dar pentru mine, ca şi pentru toţi cei care se interesează activ de radiotehnică şi-o îndrăgesc, este nefiresc!

În timp ce discuta cu „comisia", inventatorul răsucea maşinal în mînă o mică piesă de ebonită. Dar cînd rosti ultimele cuvinte, o strînse cu atîta putere, încît piesa trosni. Luînd în seamă acest avertisment, Tungusov continuă, de data aceasta mai liniştit:

— Problema telefonului cu unde ultrascurte am rezolvat-o. De şase luni propunerile mele, cu schiţe, calcule precise şi descrierea aparatului, rătăcesc din laborator în laborator, pe la experţii dumneavoastră! Am primit pînă acum opt referate care se străduiesc să mă convingă că... — Tungusov desfăcu un vraf de hîrtii şi citi — „Radiotehnica nu dispune de metode de stabilizare a unor unde atît de scurte încît să poată fi folosite în mod util pentru scopul propus..." Sau uite aici: „Metoda de stabilizare pe care o propune autorul este inacceptabilă din punct de vedere al teoriei moderne..." De altfel, pe hîrtia aceasta se află şi semnătura dumneavoastră, tovarăşe Kazelin. Cum să calific răspunsurile dumneavoastră?! Eu vă propun o metodă nouă, originală de stabilizare, am verificat această metodă, v-am prezentat toate calculele, iar dumneavoastră îmi răspundeţi că „este inacceptabilă din punct de vedere al..." Iertaţi-mă, dar toate argumentele pe care le aduceţi nu sînt decît... polilogie birocratică.

Kazelin sări ca ars.

— Tovarăşe Tungusov, n-am venit aici ca să fiu insultat! Nu aveţi dreptul să-mi aruncaţi aceste învinuiri; orice idee

tehnică nouă, neverificată în mod practic, este discutabilă. Şi n-o să ne apucăm să verificăm orice propunere absurdă pe care o primim...

Tungusov zîmbi satisfăcut.

— În sfîrşit, aţi dat cărţile pe faţă! „Propunere absurdă" aţi spus? Bine. Atunci nu mai are rost să discutăm. Să trecem la fapte. Aflaţi că în ciuda „teoriei dumneavoastră moderne", telefonul cu unde ultrascurte, aplicabil în condiţiile oricărui oraş, există şi funcţionează. Şi fineţea acordului este atît de mare, încît pot fi serviţi pe banda undelor decimetrice de cinci ori mai mulţi abonaţi decît are astăzi Moscova.

Tungusov trase de pe masă un aparat nu prea mare.

— Iată unul dintre aparate. Două aparate la fel le-am instalat în altă parte, la colegii mei radioamatori. Cu oricare dintre ei puteţi lua legătura. Pentru aceasta trebuie numai acordat aparatul pe acest disc, formînd numărul ca la orice aparat telefonic. Vedeţi, aici se conectează partea emiţătoare şi pornesc semnalele de apel pe unda fixată pentru corespondentul meu. Pe această undă se desfăşoară şi convorbirea. După ce am terminat de vorbit, pun receptorul în furcă şi discul revine automat în poziţia sa iniţială, pe propria undă de lungime. Poftim, încercaţi. Iată undele lor... Tovarăşul Nîrkin, care stă lîngă Bariera Ilici, la vreo cinci kilometri de aici; şi tovarăşul Surikov, care locuieşte în suburbia Sokol, la nouă kilometri. Amîndoi cred că sînt acasă: i-am prevenit.

— Interesant! rosti afectat Taranovici, ridicîndu-se în picioare. Permiteţi?

Se apropiară toţi trei de aparat. Tungusov conectă un difuzor pentru ca discuţia să fie auzită de toţi. Taranovici formă numărul pe disc şi ridică receptorul. În difuzor se auzi un sunet gros.

— Paraziţi? întrebă Kazelin.

— În această bandă nu există paraziţi. Sînt semnalele de apel. O clipă. Trebuie să răspundă...

— Alo, da? se auzi în difuzor şi vuietul se stinse.

— Tovarăşul Nîrkin?

— Da, eu sînt. Cine vorbeşte?

— De la Tungusov. Comisia studiază instalaţia. Se aude bine?

— Foarte bine. Mă bucur mult că vă ocupaţi de problema aceasta. De mult ar fi fost timpul !

Îl chemară şi pe Surikov. Apoi Surikov îi chemă pe ei şi vorbi cu Kazelin.

Fiodor zîmbea încîntat şi, admirîndu-l pe prietenul său, urmărea atent tot ce se petrece. Tungusov luă de pe masă o servietă şi făcîndu-i un semn discret lui Ovanesian, ieşi cu el pe coridor. Peste o clipă, se întoarse singur. Kazelin şi Taranovici cercetau piesele instalaţiei.

Deodată se auzi semnalul de apel. Tungusov ridică receptorul şi în difuzor răsună o voce veselă :

— Alo, daţi-mi-l pe Taranovici... Dumneata eşti, Taranovici ? Aici Ovanesian. Mă aflu în holul blocului... ies în stradă !

Se auzi un scîrţîit, apoi uşa grea de la intrare trîntindu-se. Difuzorul revărsă în cameră zgomotele străzii, frînturi din discuţiile trecătorilor, claxoane de automobil.

— Dar daţi-mi voie, ce înseamnă asta ? întrebă nedumerit Taranovici, rostogolindu-şi glasul gros la microfon.

Difuzorul îi răspunse :

— Nimic deosebit. Ce să însemne ?... Am plecat să-mi iau ţigări. Sînt acum pe strada Nasceokinskaia... Cotesc în Kropotkinskaia. N-aveţi nevoie de ţigări, tovarăşe Taranovici ? Pot să vă iau....

— La naiba ! Ochii lui Taranovici se lărgiră de uimire. Ce, ori ai luat toată instalaţia cu dumneata ? !

— N-am luat nici un fel de instalaţie, totul e aici, în servietă. Staţi puţin... — şi prin difuzor se auzi o şoaptă : se uită oamenii la mine ca la un nebun ; merg pe stradă şi vorbesc singur... Lăsaţi-mă în pace... Daţi-mi, vă rog, un pachet de „Deli".

— Ovanesian, ia-mi şi mie ! strigă Taranovici.

— Două, vă rog.

— „Kolhida"... Mie ia-mi „Kolhida" ! Altele nu fumez !

— Ce strigi ? Aud şi-aşa... Nu, nu vorbeam cu dumneata, tovarăşă. Un pachet „Deli" şi unul „Kolhida". Nu-mi bat joc de nimeni. De ce să-mi bat joc...

Toţi cei din cameră rîdeau cu hohote.

Însufleţirea crescu şi mai mult cînd Ovanesian se întoarse şi cu o adevărată artă de comedian începu să le povestească

ce i s-a întîmplat pe stradă. Kazelin se mai îmbună şi uită de jignirea pe care i-o aruncase în faţă Tungusov.

Fiodor, zîmbind, se bucura de victoria evidentă a prietenului său.

Tungusov însă n-avea motiv să se bucure. Simţi dintr-o dată că demonstraţia lui a eşuat, transformată într-un spectacol ieftin, de bîlci. Şi numai el era vinovat: nu s-a putut stăpîni şi s-a lăsat ispitit de plăcerea de a le arăta această scamatorie cu telefonul portativ, iar ei atîta aşteptau.

— Nu vă supăraţi — încercă el doar de circumstanţă să fie politicos. Trebuie să iau legătura prin radio. Ştiţi... sînt aşteptat. E timpul să încheiem discuţia noastră. Aţi văzut instalaţia în funcţiune şi v-aţi convins, sper, că nu este nimic absurd şi nimic fantastic în ea. Toate calculele şi schiţele v-au fost transmise. Restul depinde de dumneavoastră.

În timp ce oaspeţii se îmbrăcau, Taranovici vorbea cu vocea-i groasă de bas, întrerupîndu-l pe Ovanesian:

— Să vezi cu proprii tăi ochi, ăsta-i lucrul cel mai important. Acum, cum s-ar spune, totul s-a aranjat. Nu mai pot exista nici un fel de îndoieli. Chiar mîine am să raportez şefului Direcţiei generale. Puteţi fi liniştit, vom face totul ca să punem în aplicare propunerea dumneavoastră...

După ce-şi conduse oaspeţii, Tungusov se întoarse şi trînti furios uşa în urma lui.

— Palavragiii dracului, birocraţi scîrboşi!

Sprîncenele negre ale lui Fiodor se împreunară la rădăcina nasului.

— De ce? Ce-i cu tine, Kolea? N-ai văzut cît de mult le-a plăcut radiotelefonul tău?

— Ce ştii tu, Fedea! Le-a plăcut!... Le-a plăcut cum îi place oricărui gură-cască o scamatorie. Dar sensul, ideea pentru care ar fi trebuit să vină aici?... S-au entuziasmat mai mult ca să mă liniştească pe mine. Îi cunosc cum îmi cunosc buzunarele. Nişte funcţionăraşi. Le stă în gît tehnica şi gata, iar pe inventatori îi socotesc aproape nişte duşmani ai lor. Acum graţie lor vor circula pe la Comisariatul Poporului tot felul de anecdote despre „minunea" mea. Atît. Şi treptat, problema va fi dată uitării. Ai să vezi!

— Ei, nu-i chiar aşa. Dacă asta ar fi soarta tuturor invenţiilor, n-am mai progresa. Ori vezi şi tu cu ce paşi mergem

înainte ! Mereu aflăm, chiar şi din ziare, despre noi şi noi invenţii.

— Asta aşa e. Poporul creează acum cum n-a mai creat niciodată. E adevărat. Sînt însă cazuri, şi te rog să mă crezi că nu ţi-o spun din auzite sau, ca să zic aşa, „pro domo sua", ci după datele Asociaţiei unionale a inventatorilor, sînt cazuri cînd inventatori sau inovatori, oameni inteligenţi şi talentaţi, adevăraţi patrioţi, nu fac ani întregi altceva decît să bată fără succes în uşi închise, dincolo de care minunatele lor realizări zac în dosare prăfuite. Tungusov tăcu şi căzu pe gînduri.

— Dacă-i aşa, înseamnă că există motive ascunse ?...

— Motive ascunse... — repetă rar Tungusov şi pe neaşteptate faţa lui se lumină. Îşi aminti că şi înainte vreme, discutînd, constatau adesea o uimitoare coincidenţă a gîndurilor lor. Abia se gîndea unul la ceva, iar celălalt spunea imediat acelaşi lucru. La fel şi acum. Problema invenţiilor îl preocupa de mult pe Tungusov ; a ajutat în mod activ la promovarea multora dintre ele, ca reprezentant al Institutului de cercetări ştiinţifice a participat la expertize, a demascat pe autorii unor referate tendenţioase. Erau desigur cazuri particulare, dar existau ! Şi abia acum, povestindu-i lui Fiodor despre situaţia creată, a simţit pentru întîia oară nevoia să generalizeze toate aceste fapte şi în acelaşi timp a şi înţeles de ce sînt ele totuşi posibile în tînăra ţară a sovietelor care — poate chiar mai mult decît de pîine — are acum nevoie de un avînt rapid al tehnicii.

Şi iată că Fiodor l-a întrebat : „Există oare motive ascunse ?"

— Noul intră întotdeauna greu în viaţă, făcîndu-şi loc cu mare caznă — spuse Tungusov. Asta este o lege. Au existat întotdeauna şi există cauze obiective. Avem încă destul birocratism, mai sînt oameni indiferenţi, carierişti sau incapabili, ca aceştia, de pildă. Dar tare mă tem că există şi motive ascunse. Miroase a război. E de ajuns să priveşti ce fac fasciştii în Europa, ca să înţelegi totul. Şi duşmanii nu stau cu mîinile în sîn. Ei acţionează ! Să frîneze progresul nostru tehnic pînă termină ei pregătirile pentru agresiune, iată scopul lor.

Fiodor se posomorî.

—Da, din păcate-i logic... E greu să-ţi închipui că Hitler n-a căutat să organizeze la noi o reţea secretă de sabotori şi diversionişti...

Semnalul radiotelefonului îl întrerupse. Tungusov luă receptorul. Se auzi glasul lui Nîrkin :

— Mai e comisia acolo ?

— Cum o să mai fie ? A plecat !

— Ce-i cu dumneata ? De ce n-ai ieşit în eter ?

Tungusov îşi privi ceasul şi se luă cu mîinile de cap.

— Văleu ! La naiba !... Am întîrziat cu cinci minute ! Ies îndată, Nîrkin. Ce se întîmplă ? Mă cheamă ?

— Neamţul dumitale lansează apelul general.

— Neamţul ! Tungusov se repezi la emiţător şi-l puse în funcţiune.

— Fedea, trînteşte-te acolo, pe pat, că scaunul ăsta scîrţîie... Şi taci ! Am nevoie de linişte.

Scoase caietul în care îşi nota comunicările recepţionate, îşi puse casca şi începu să manevreze butonul de acord.

*

* *

Minunate lucruri se petrec în lume !

Iată că noaptea învăluie pămîntul. Din rîpe adînci, din adîncul codrilor şi din bîrlogurile fiarelor, iar în oraş din subsoluri şi hrube, întunericul se revarsă moale, creşte şi se umflă. A umplut văile şi acum se ridică mai sus, spre cer, gata să înghită stelele, iar în oraş se năpusteşte furios dar neputincios din toate părţile spre aţîţătoarele globuri ale felinarelor aprinse şi spre sprinţarele fîşii luminoase ale farurilor de automobile.

Tîrziu noaptea se lasă şi liniştea. Somnul toropeşte tot ce este viaţă şi se pare că numai acolo unde-i zbucium şi suferinţă nu-şi face loc odihna binefăcătoare.

Dar nu, nu există linişte...

...Unde nu pătrunde omul ! Ce adîncuri nu scormoneşte şi ce taine nu dezvăluie el în lume !

A scos pînă pe acoperiş, prin fereastră, o sîrmă legată de o cutiuţă scornită de mintea lui, iar o altă sîrmă, pornită de la aceeaşi cutiuţă, a lipit-o de conducta de apă, întinzînd astfel o capcană depărtărilor. Pe această cale au început să se scurgă nişte curenţi sprinteni şi neobosiţi ; în cu-

tiuţă curenţii sînt siliţi să treacă prin labirintul unei reţele ingenioase de fire subţiri şi iată-i că s-au prins: căutînd o ieşire au început să bată în membranele sensibile ale căştii. Aici şi-au trădat prezenţa, transformîndu-se în sunete şi omul ascultă mişcarea lor fremătătoare.

Aşa s-a dezvăluit în faţa omului o lume nouă pe care niciodată n-ar fi putut nici să o audă, nici să o cunoască, dacă nu şi-ar fi dat seama de existenţa ei şi nu şi-ar fi adaptat aceste urechi noi, ingenioase, din metal şi din masă plastică neagră şi strălucitoare. Ştim acum că eterul, care ne înconjoară, e un ocean nesfîrşit ce pătrunde prin tot ce există în lume, viu sau mort. Tot oceanul acesta se mişcă şi se cutremură în spasme neînţelese, cînd molcome ca o respiraţie egală, cînd dezlănţuind furtuni, cicloane şi explozii catastrofale. Prin păduri şi munţi, prin pereţii de beton ai caselor, prin om — sunetele acestea străbat cu uşurinţă, tăind şi împărţind totul cu liniile de forţă ale undelor lor. Omul redus la simţurile-i proprii nu vede şi nu simte nimic din toate acestea, dar... cine ştie ce s-ar petrece cu el, şi cu tot ce-l înconjoară, dacă dintr-o dată n-ar mai exista acest ocean, aceste furtuni electrice în care s-a născut tot ce există: oameni, plante, roci...

Nu, în lume nu există linişte! Şi nici setea de cunoaştere a omului nu are graniţe: el caută veşnic, va căuta veşnic să descopere lumi noi, să dezlege nenumăratele taine noi care îl înconjoară.

Au trecut mulţi ani de cînd radioamatorul Tungusov, construindu-şi un aparat de emisie-recepţie pe unde scurte, a auzit pentru întîia oară glasul eterului. Şi de atunci, de fiecare dată cînd îşi pune casca cu membranele deocamdată moarte, simte senzaţia tulburătoare a omului gata să-şi desfacă braţele şi să se avînte într-un zbor spre înălţimi, aşa cum numai în somn se întîmplă.

Răsuceşte uşor butonul. Şi deodată, cu un pocnet uşor, surd, ca atunci cînd apeşi fundul unei cutii, se deschide pe neaşteptate o fereastră spre univers şi membranele căştilor lipite de urechi prind viaţă. Un ciripit vesel de păsări ce fluieră şi cîntă în triluri pe diferite voci îi mîngîie auzul. Este limbajul punctelor şi liniuţelor trimise în spaţiu de către nenumăratele staţii de radio pe unde scurte.

Întoarce mai departe butonul de acord; în cutiuță, dincolo de peretele de ebonită al aparatului receptor, două plăcuțe subțiri de metal se rotesc încet de tot, fără să se atingă măcar — asta-i tot. Nimic altceva nu se mişcă acolo. Dar chiar şi această mişcare de necuprins cu ochiul liber a plăcuţelor este suficientă pentru a schimba „acordarea" electrică a receptorului şi iată că în locul primelor unde, alte unde, alte stații, alte voci se năpustesc în aparat: frînturi de foxtroturi pariziene, glasul de bariton graseiat al unui spicher german, bătăile solemne ale orologiului de pe catedrala Westminster sau trosnituri seci şi un sîsîit sălbatic care arată prezenţa unor furtuni electrice cu descărcări atmosferice. Şi după toate acestea, eterul iarăşi respiră liniştit şi măreț, ca oceanul după furtună.

Anii de muncă încordată l-au făcut pe Tungusov un adevărat virtuos al radioamatorismului. Rar îl întrece cineva în ceea ce priveşte viteza recepției, în determinarea sensului semnalelor atunci cînd se pierd în fading[1] profund sau cînd sînt acoperite de zgomotul paraziţilor. Glasul sigur şi egal al liniuţelor şi punctelor sale e bine cunoscut nenumăraților radioamatori de pe toate continentele. Multe servicii prețioase a adus el exploratorilor polari ori expedițiilor noastre îndepărtate, desluşind în trosnetele aurorelor boreale şi în furtunile magnetice tropicale, frînturile grele, distorsionate ale semnalelor răguşite.

În mod regulat, la fiecare două zile, exact la ora douăzeci şi unu şi zece, ora Moscovei, el ieşea în eter lansînd primele semnale „CQ" — „Tuturor!". În limbajul internațional al radioamatorilor asta înseamnă: „Sînt gata. Cine vrea să stea de vorbă cu mine?" Apoi transmitea indicativul său şi trecea pe recepţie. Manevrînd încet butonul de acord, asculta întreaga bandă a undelor scurte rezervată, conform convențiilor internaționale, radioamatorilor. Primea răspunsuri, îşi alegea un interlocutor şi deschidea din nou emiţătorul. Aşa se legau în eter cunoştinţe, se fixau „întîlniri", se stabileau legături regulate, de scurtă sau de lungă durată, se stabileau recorduri „DX" — adică legături pe distanţă mare. Fiecare cunoştinţă nouă se termina cu rugămintea: „Pse QSL". Asta înseamnă: „Vă rog, trimi-

[1] Fading — slăbirea periodică a undei de radio. (n.t.)

teţi-mi o dovadă de recepţie". Şi iată că tot peretele de lîngă staţia lui de radiorecepţie era acoperit de aceste „dovezi" originale, martori pitoreşti ai „DX"-urilor, trimise prin poştă din Chile, Uruguay, Liberia, Maroc, Haiti, Filipine, Insulele Hebride, Noua Zeelandă şi din alte colţuri îndepărtate şi pierdute ale globului pămîntesc. Pe ele erau zugrăviţi palmieri, sfincşi, piramide, cîini cu căşti pe cap şi uneori chiar fotografiile radioamatorilor respectivi. La rîndul lui şi Tungusov le trimitea acestora „numele" — care în jargonul radioamatorilor înseamnă nu atît numele omului, cît punctul geografic, adică Moscova — „QSL"-urile sovietice cu imaginea mausoleului lui Lenin pe ele.

Regulile internaţionale interzic discuţiile cu caracter „particular" între radioamatori. Se poate vorbi numai despre tehnica undelor scurte, despre audiţie, despre construcţia aparatului şi a receptorului, a pieselor lui etc. În ţările capitaliste există chiar servicii radio speciale ale poliţiei care supraveghează ordinea în eterul rezervat radioamatorilor. Dar cum să te abţii de la cîteva cuvinte în plus ? Cum să nu faci măcar o aluzie la viaţă cînd vorbeşti cu un radioamator sovietic !

În ultimele săptămîni, un neamţ se arăta deosebit de insistent şi, judecînd după toate, era şi el un radioamator încercat. Experimenta o antenă nouă de construcţie proprie şi îl ruga foarte corect, fără nici un fel de cuvinte „inutile", să menţină legătura regulat pînă cînd îşi va termina experienţele. Toate acestea ar fi fost absolut normale dacă încă de la început Tungusov n-ar fi simţit, cu flerul său de „bătrîn lup" al eterului, unele particularităţi destul de ciudate. Mai întîi, neamţul evita să-şi dea indicativul. La început a fost desigur nevoit să-l comunice, dar n-a făcut-o după cum se obişnuieşte, răspicat şi repetat, ci numai o singură dată, în treacăt. După aceea, dacă a observat că Tungusov îi recunoaşte „CQ"-ul după „scris", adică după felul lui de a lucra în telegrafie, nu-şi mai transmitea indicativul, ci îşi începea noile convorbiri de parcă ar fi continuat una întreruptă. Tungusov şi-a dat seama că partenerul lui este un „unlis" — un radioamator clandestin.

Această presupunere i-a fost cu timpul confirmată de încă o observaţie : după tonul schimbător al semnalelor şi după activitatea neregulată a neamţului, Tungusov şi-a dat seama

că acesta folosește emițătoare diferite și că, după toate probabilitățile, experiențele cu antena sînt născocite.

Dar ce rost aveau toate acestea?

El se hotărî să aștepte și să observe, continuînd să mențină legătura și îndeplinind cu acuratețe „tradițiile eterului".

Ultima discuție îl intrigase și mai mult. Neamțul i-a transmis: „Sînt bucuros că ați înțeles bine sensul muncii mele cu antena. Data viitoare am să vă comunic noua schemă. Ea prezintă un deosebit interes pentru dumneavoastră".

Cuvîntul „antenă" fusese transmis într-un mod jucăuș, voit neregulat. Desigur că neamțul îi dădea astfel să înțeleagă că acest cuvînt trebuie luat în ghilimele; îi atrăgea deci lui Tungusov atenția să-i înțeleagă sensul ascuns. Iar faptul că ultima frază, dimpotrivă, se caracteriza printr-o fermitate accentuată, dovedea că-i vorba de o chestiune extrem de serioasă. Nikolai răspunse: „Rok! — Am înțeles totul. Aștept".

Și aștepta cu interes comunicarea ce-i fusese promisă. Iată de ce s-a repezit atît de grăbit și alarmat la emițător atunci cînd Nîrkin, pe care îl prevenise, i-a comunicat că neamțul repetă apelul „CQ".

Întorcînd lin butonul de acord, el găsi repede în piuitul dezordonat al eterului semnalele cunoscute, puțin încetinite spre sfîrșit, și răspunse la apel. Neamțul transmise: „nwQSK 20 mins".

Asta însemna: „Acum întrerupeți legătura. Am să vă chem peste douăzeci de minute."

Mușcîndu-și înciudat buzele, Tungusov deconectă aparatul și își scoase casca. Cuvîntul „acum" suna ca o imputare. Cu întîrzierea lui îi produsese cine știe ce încurcături neamțului. Se rușină: pentru întîia oară în toți acești ani dăduse dovadă de nepunctualitate în activitatea lui de radioamator!

— Să mai stăm și noi de vorbă — se întoarse el spre Fedea. Am la dispoziție douăzeci de minute; după aceea va trebui să trec din nou la emițător. Ia spune! Povestește-mi despre tine...

— Nu, Nikolai! Despre mine o să vorbim mai tîrziu. Văd că viața ta e mai interesantă. Dar mă uit și, te rog să mă crezi, nu înțeleg nimic. Cu ce te ocupi tu propriu-zis? Nu cumva... te-ai însurat? Văd și niște floricele pe-aici...

Nikolai rîse.

— Nu, Fedea, nu m-am însurat. Dar viaţa mea şi acum se rostogoleşte tumultos ca un torent! E adevărat, mă ocup cam de multe: şi floricele, şi chimie, şi matematică, şi electricitate... Dar toate acestea le fac cu un rost. În vremea noastră, dacă vrei să realizezi ceva măreţ, în ştiinţă, în tehnică, trebuie să cunoşti foarte multe, trebuie să ai în faţa ta un orizont larg, cuprinzător.

— Nici nu te văd pe tine altfel decît zbătîndu-te să realizezi lucruri măreţe. Te ştiu eu! Ţi-aduci aminte de disputele noastre: „Sistem de viaţă", „Însuşirea unei culturi vaste"?... Oare te mai menţii pe aceeaşi poziţie?

— Da' de unde — oftă Nikolai din greu. Tot ce este inutil, am dat în lături. Pur şi simplu nu-mi ajunge timpul nici pentru treburile importante, cele mai necesare...

— Adică pentru acel „ceva măreţ"? şi Fiodor învălui cu privirea mesele de lucru ale lui Nikolai.

— Da. Asta-i principalul. După ce-mi termin munca, de asta mă ocup pînă noaptea tîrziu.

— Dar de ce nu lucrezi la Institut, în laborator? Cred că-i mai comod acolo. Şi mai este şi colectivul. Mai multe capete...

— La Institut... e planul — răspunse cu îndoială Nikolai. Avem mult de lucru... o mulţime de probleme ce-i drept, nu prea interesante, dar necesare şi urgente. Pe cînd asta... ce fac eu aici la mine... e pentru suflet. Nici n-am încercat să-mi întocmesc un plan de lucru. Dar dacă reuşesc... cred că am să realizez într-adevăr ceva măreţ. E o problemă serioasă. N-am vorbit încă nimănui despre ea. Ţie însă am să-ţi povestesc. Te pricepi la radiotehnică?

— Puţin, Kolea. Cam cît am învăţat pe vremuri, la Sokolniki. Ţi-aduci aminte?

— Vai, ce ruşine, Fedea! Astăzi oricine trebuie să se priceapă la electricitate cu atît mai mult cei care lucrează în domeniul ştiinţei sau tehnicii. Fără asta nu numai în fizică nu poţi să faci un pas înainte, dar nici în biologie şi nici în psihologie măcar. Dar, în sfîrşit, ascultă-mă! Am să-ţi explic în aşa fel încît să înţelegi.

Nikolai tăcu cîteva clipe, apoi continuă:

— Vezi tu, radiotehnica modernă poate să creeze unde electromagnetice făcînd curentul să alterneze, să-şi schimbe foarte repede sensul într-un conductor, un fir, de pildă

într-o antenă. Dacă aceste oscilaţii ale curentului se produc, să spunem, de trei sute de mii de ori pe secundă, atunci antena emite unde radio „lungi" obişnuite. Dacă viteza oscilaţiilor creşte pînă la trei milioane pe secundă, atunci antena va emite unde scurte, care au însuşiri noi şi care se propagă cu totul altfel. Aceste unde scurte, după cum vezi, îmi îngăduie, cu ajutorul unei instalaţii nu prea mari, ca a mea, să pot comunica cu orice ţară de pe globul pămîntesc. Şi acest emiţător al meu nu consumă energie nici cît un bec electric obişnuit de o sută de waţi! Dacă însă ridicăm şi mai mult frecvenţa curentului, căpătăm aşa-numitele unde ultrascurte. Tu, bineînţeles, ai auzit că aceste unde ultrascurte au însuşiri uluitoare: pot să vindece boli, să grăbească creşterea plantelor, să distrugă microorganismele ş.a.m.d.

— Aşadar, cu cît undele sînt mai scurte, cu atît posibilităţile lor sînt mai mari?

— Să spunem că-i aşa, Fedea. În frecvenţele mai înalte se ascund forţe uriaşe. Acolo există invizibilele raze calorice infraroşii care ne permit să vedem în întuneric; acolo-i lumina, cu ajutorul căreia căpătăm hrană şi percepem lumea şi frumuseţea. Acolo sînt razele ultraviolete mortale şi în acelaşi timp dătătoare de viaţă. Acolo-s razele Röntgen, înfricoşătoarea însuşire de dezagregare a radiului, atotpătrunzătoarele radiaţii cosmice, particulele atomice care străpung nemărginitul spaţiu al universului...

— Tu, Kolea, eşti un adevărat poet!

— Ei, poet! Deşi, la drept vorbind, acest spectru al energiei electromagnetice eu îl socotesc chiar un poem creat de natură, un poem pe care omul abia a început să-l descifreze. El a fost scris cu o scriere necunoscută, dar noi treptat dezlegăm această scriere, îi aflăm tainele. Aproape în fiecare an se descoperă noi proprietăţi ale unora sau altora dintre frecvenţe. Oare cît e de cînd am descoperit că undele scurte sînt bune pentru legături la distanţe mari? Apoi luminiscenţa sub acţiunea razelor ultraviolete, culorile fosforescente! Sau radiolocaţia, mitogeneza, radioastronomia! Şi cîte alte multe care n-au fost încă descoperite...

— Şi tu descoperi acum o nouă taină? îl întrebă Fiodor, readucîndu-l la începutul discuţiei pe prietenul care se cam luase cu vorba.

— Am găsit deocamdată metoda prin care pot crea un generator de unde extrem de scurte, pe una din benzile aproape de loc studiate — continuă Nikolai cu acelaşi aer serios. Să le spunem deocamdată undele micro. Datorită acestui generator, care va îngădui să se schimbe lin frecvenţa, aceste unde vor putea fi amplificate şi astfel vor putea fi studiate proprietăţile lor. Îţi închipui ce aport preţios va fi adus tehnicii noastre? Am însă şi o altă idee. Eu cred că în aceste frecvenţe se ascunde rezolvarea unui vechi vis al omului: stăpînirea elementelor.

— Alchimia?!

— Spune-i cum vrei. Dar mai devreme sau mai tîrziu va trebui să ajungem şi la asta.

— Tu pînă unde ai ajuns?

Cîteva secunde Tungusov îl privi tăcut pe prietenul său. Apoi se îndreptă hotărît către una din mese, aşezată în colţul camerei, şi ridică husa din pînză de pe un aparat. Apropiindu-se şi el, Fiodor cercetă atent această construcţie neînţeleasă.

— Acesta e... — spuse încet Tungusov.

— Cum? E gata!? Ăsta e generatorul tău de... minuni necunoscute?

— Da, el este — confirmă Nikolai. Dar nu e gata. Îi mai lipsesc unele piese.

Era o ciudată îmbinare a radiotehnicii cu chimia. Zeci de eprubete, balonaşe, tubuleţe şi plăcuţe din metale diferite alternau cu fire, bobine, ecrane şi tuburi electronice de felurite forme şi dimensiuni.

— Vezi că mi-a venit în ajutor chimia? Fiecare element chimic posedă o anumită radiaţie proprie... Dar stai — Nikolai se uită la ceas. Mai am numai două minute, nu mai putem discuta. Acum taci, Fedea!

Tungusov se „cufundă" din nou în marea undelor. Parcurse de două ori toată banda rezervată radioamatorilor, fără să întîlnească semnalele cunoscute. La a treia încercare îl „prinse" pe neamţ. După tonul semnalelor, îşi dădu seama că neamţul lucra iarăşi cu un alt emiţător.

Convorbirea fu grăbită şi laconică. Neamţul îi transmise:

— „Îţi dau schema antenei mele: LMRWWAT. Dezleag-o neapărat şi comunică-mi, atunci am să-ţi transmit cum lucrez după schemă. Repetă-mi cum ai recepţionat."

Apoi interlocutorul dispăru, fără să mai spună nimic. Timp de cinci minute, fără să se ridice de la masă, Tungusov se strădui să dezlege sensul literelor misterioase. Acum se convinse definitiv că „antena“ nu era decît un pretext. În radiotehnică nu există nici un fel de scheme şi notaţii de acest fel pentru antene. Scrise pe un petic de hîrtie : „LMRWWAT“ şi se apropie de Fiodor.

— Uite, Fedea, o nouă problemă ! Ăsta-i un cifru. Sau mai bine zis cheia cifrului unei comunicări pe care am s-o primesc de îndată ce voi fi descifrat cheia.

Fiodor se uită îndelung la hîrtie.

— Nu înţeleg nimic — spuse el în sfîrşit.

— Nici eu — îi răspunse îngîndurat Tungusov.

În noaptea aceea Nikolai Tungusov nu putu mult timp să adoarmă. Nu, nu vizita „comisiei“ îl tulburase, nici soarta radiotelefonului său, nici chiar radiograma misterioasă a neamţului. Întîlnirea cu Fiodor, singurul şi adevăratul lui prieten, a fost cel mai de seamă eveniment al zilei, deşi i-a simţit importanţa abia după ce a rămas singur. În viaţa lui intrase ceva măreţ şi atotpătrunzător, ceva care a mai existat odată, de mult, dar apoi s-a estompat şi a fost dat uitării...

Era pe vremea adolescenţei — triste, flămînde, uneori înspăimîntătoare. În anii aceia vîrtejul războiului civil bîntuia, pustiind o parte uriaşă a globului pămîntesc. Vîrtejul acesta, întocmai ca pe nişte fire de nisip, smulsese oameni din locurile lor şi-i risipise în spaţiu ; pe unii îi măturase peste graniţele ţării, pe alţii îi ridicase şi-i împrăştiase care încotro... După aceea ani de zile oamenii s-au tot căutat unii pe alţii.

Vîrtejul acesta l-a luat şi l-a acoperit undeva cu pămînt pe tatăl său. Pe fratele mai mare, Nikifor — singurul susţinător al familiei — l-a zvîrlit tocmai la Moscova, într-o uzină. Numai Nikolai rămăsese cu maică-sa bolnavă, în satul sărăcăcios de pe malurile Volgăi.

Nikolai îşi amintea în cele mai mici amănunte începutul marelui său drum în viaţă.

...Se însera. Băieţandru de doisprezece ani, desculţ, sub ferestruica scundă a căsuţei lui natale, el răsucea din păr de cal sfoara unei undiţe: mîine în zori va pleca la pescuit, pe Volga. Alături, pe o laviţă, şedea mama, obosită, posomorîtă, tăcută; el i-a surprins privirea îngrijorată şi-i ghiceşte gîndurile. De vreo două luni n-a primit nici o veste şi nici bani de la Nikifor. Ce i s-o fi întîmplat? Din ce-o să mai trăiască? Dacă s-a întîmplat ceva, atunci totul s-a sfîrşit...

Nikolka este un băieţandru serios şi aşezat. I-e milă de maică-sa, dar nu poate să-i împărtăşească neliniştea. De ce şi-o fi făcînd griji degeaba? Doar nu ştie încă nimic... Pentru el, Nikolka, altceva e important acum: să se scoale mîine de cu noapte şi să prindă cît mai mulţi peşti, ca o parte din ei să-i schimbe pe pîine... Cît de prost ar merge treaba, vreo treizeci-patruzeci de porcuşori tot o să prindă. Parcă mult e ce le trebuie lor!...

...Soarele a apus dincolo de pădure, după un cot al Volgăi; e un întuneric, să-ţi dai cu degetele în ochi, nu altceva.

Deodată mama se ridică de pe laviţă şi îşi întinde fericită mîinile spre uşă, dar acolo nu-i nimeni — uşa e închisă...

— Nikifor!

S-a repezit înainte şi, îmbrăţişînd aerul, s-a prăbuşit.

...Mai tîrziu, cînd şi-a revenit, mama i-a spus pe un ton sigur, liniştit de astă dată:

— Nikolka, dragul meu, Nikifor al nostru s-a prăpădit... Acum găteşte-te de drum şi du-te la Moscova. În vreo zece zile ai să ajungi tu acolo... poate s-or găsi niscaiva oameni buni, să te ia cu căruţa... Uite, ai aici adresa, la uzină... Explică-le tot, tu eşti băiat isteţ... poate ţi-or găsi şi ţie de lucru. Spune-le că fratele tău...

...Şi iată — drumul. A plecat înainte de a miji de ziuă, simplu, aşa cum pleca la pescuit; atîta doar că avea o bocceluţă în spate. Moscova cea necunoscută nu şi-o putea de loc închipui. Că viaţa lui a intrat pe un alt făgaş sau că pleacă acum pentru totdeauna de acasă, la asta băiatul nu se gîndea. Sătucul lui, locurile dragi unde se născuse şi copilărise i se păreau veşnice şi de neclintit. Vor trece zile, poate săptămîni sau ani, dar se va întoarce şi toate vor fi ca înainte. Cui i-ar fi trecut prin minte atunci că nu

numai el, ci şi sătucul rămas în urmă, se vor ridica şi se vor muta într-un alt loc? Cine s-ar fi gîndit că vîlceaua în care s-a aciuat satul va fi fundul unei mări noi, Marea Moscovei, şi că pe deasupra islazului unde Nikolai păştea vacile vor trece vapoare pe cea mai mare şi mai nouă dintre căile navigabile create de om?

...Potecile liniştite ale pădurii îl scoaseră la o şosea desfundată şi băiatul porni prin gloduri spre miazăzi. Toată ziua, cînd dispărînd la rarele cotituri şi coborîşuri ale drumului, cînd apărînd din nou în depărtare, zări în faţă, dacă nu i s-o fi năzărit cumva, boiul unui copil, tot cu o bocceluţă în spate, ca şi el.

Pîraie îi tăiau uneori drumul, iar alteori alergau zglobiu alături de el. Era cald. Nikolai bea din fiecare izvor întîlnit în cale şi se aşeza pe malul lui să se odihnească o clipă. Prin sate trecea repede, străduindu-se să nu atragă atenţia copiilor şi a cîinilor. Spre seară îşi alese un loc unde să înnopteze, lîngă o bulboană care i se păru mai bogată în peşte, îşi meşteri repede o undiţă, prinse cîteva gîngănii în aluniş pentru momeală şi pînă la scăpătatul soarelui în bocceluţa lui se zbăteau cîteva văduviţe grase.

Făcu focul şi înfigînd peştele într-un beţişor, îl puse la fript... Toate acestea îi erau cunoscute şi obişnuite — întocmai ca acasă.

A doua zi, de îndată ce se mistui pîcla dimineţii, zări din nou în faţă, la aceeaşi depărtare, bocceluţa din ajun. Nu, nu i se năzărise. După-amiază se făcu cald şi Nikolai văzu bocceluţa mai aproape. De zăpuşeală poate, drumeţul din faţa lui îşi încetinise pasul. Şi iată că spre seară, după o cotitură, îl ajunse. Un băieţandru ca şi el se odihnea pe iarbă, mai la o parte de drum. Era palid şi de aceea faţa lui colbuită părea şi mai murdară, iar ochii mari, albaştri, sub sprîncenele negre, îl priveau pe Nikolai lucind ca nişte ochiuri de apă prin desişul pădurii. Nikolai dădu să treacă mai departe.

— Încotro? îl întrebă băieţelul cu glasul slab.

Aşa s-au cunoscut.

Din cele ce i-a povestit pe scurt băiatul, Nikolai înţelese că e moscovit, orfan, dintr-o familie de muncitori. Cum de a ajuns la rudele lui, aici, la ţară, unde „era mai rău" decît acasă, Nikolai n-a prea înţeles, dar s-a bucurat tare mult

aflînd că fugise din sat şi că acum se întorcea înapoi, la Moscova. În doi — e mult mai uşor! Aşa s-au unit pentru multă vreme drumurile lor. Au pornit împreună.

Orăşean, trezindu-se singur în întinderile împădurite, Fiodor se pierduse cu firea. Flămînzea, slăbise; prin satele posomorîte, oameni închişi şi temători îl petreceau cu priviri mohorîte, fără să-i dea nimic. Sleit de puteri, poate că ar fi adormit pentru totdeauna la marginea drumului dacă Nikolai nu l-ar fi hrănit cu peştişorii graşi, prăjiţi la proţap.

Şi parcă mult e ce-i trebuie unui pui de om! Cu cîtă admiraţie urmărea el seara cum se strecura Nikolai prin stufărişurile de pe mal să dea cu undiţa şi cum prindea peştişorii strălucitori care aveau să le potolească foamea. Apoi, repetînd ascultător întocmai mişcările lui, aruncînd undiţa şi trăgînd peştele la momentul potrivit, învăţa şi el să pescuiască; mai învăţă să aleagă şi să-şi întocmească din ramuri un adăpost care să-l apere noaptea de rouă şi ploaie...

Iar Nikolai, la rîndul lui, asculta cu ochii larg deschişi cele ce povestea Fiodor despre tramvaiele care duc fără cai cîte o sută de oameni odată sau despre casele de piatră — mult mai înalte decît bradul acela. Acolo nu trebuie să te duci după apă — apa curge singură prin ţevi — iar lămpile ard fără gaz şi se aprind fără chibrituri...

— Ce viaţă! se minuna Nikolai, simţind că acum păşeşte undeva, în sus, spre ceva nou.

...Coşuri ascuţite se zăriră la orizont şi începură să se înalţe tot mai sus, mai sus spre cer, într-o creştere ce părea fără sfîrşit... Unde începea oraşul, Nikolai n-a putut să priceapă pînă la urmă.

...Moscova era atunci în plină reconstrucţie. Pe magistrale, după atîta întrerupere, circulau cele dintîi tramvaie. Schelele proptite cu picioarele lor grele pe trotuare se căţărau pe zidurile caselor muşcate de gloanţe şi bortite de obuze. Peste trecători picura varul, cădeau bucăţele de tencuială veche, jupuită... Moscova înfometată dezgropa la periferii, în marile grădini de zarzavaturi ale cooperativelor, cartofii rămaşi după strînsul recoltei.

Începea vara anului 1921.

...Capitala îl întîmpină pe Nikolai cu asprime, tot aşa cum îl întîmpinase şi pe Fiodor la ţară natura necunoscută.

Cu glas de buhai mugeau la el automobilele, chiuiau căruţaşii chiar la urechile lui, alungîndu-l să nu-l strivească sub copite caii uriaşi şi păroşi, ca de basm, iar şinele de tramvai tîrîte pe caldarîm spre locul unde trebuiau montate făceau un zgomot de nesuportat. Toate acestea îl făceau pe Nikolai să tresară înspăimîntat la tot pasul şi poate că ar fi pierit pînă la urmă în acest haos citadin, sub cine ştie ce roţi, dacă n-ar fi avut în faţă bocceluţa lui Fiodor care, netulburat, îl conduse în sfîrşit prin nişte ulicioare tihnite spre Krasnaia Presnea.

Rudele lui Fiodor îl adăpostiră şi pe umilul lui tovarăş de drum, găsiră uzina şi aflară că Nikifor Tungusov, turnător la „Gujon" [1], murise într-adevăr. I-au scris mamei în sat, dar răspunsul îl primiră din partea sovietului sătesc: nici mama nu mai era în viaţă.

Nikolai a rămas singur.

Nu, nu. N-a rămas singur! Îl avea pe Fiodor. Au trăit împreună, au învăţat împreună în colonia de copii orfani de la Sokolniki, apoi la şcoala medie tehnică. Nikolai învăţa cu lăcomie, citea mult, se ducea la concerte, la muzee, asculta conferinţe — totul îl atrăgea. Căuta să cunoască viaţa necunoscută lui pînă atunci, nu ca un sălbatic atras de măreţia lumii noi ce i se dezvăluia, ci ca un moştenitor cu depline drepturi, căruia — deşi nici nu visase — i se cuveneau toate aceste comori. Înclinaţia-i nesăţioasă spre cunoaştere şi spre însuşirea culturii el o ridicase la rangul de principiu fundamental şi bineînţeles „veşnic", căruia îi spunea „sistemul lui de viaţă".

Pe Fiodor nu-l chinuia, ca pe Nikolai, această atotcuprinzătoare sete de a cunoaşte totul. De altfel şi aptitudinile lui erau mai modeste decît ale lui Nikolai. Pe el un singur lucru îl atrăgea: mecanica, lumea mecanismelor şi a maşinilor. Să ajungă inginer constructor de maşini, iată visul lui de totdeauna. În timp ce Nikolai înota în marea fără fund şi fără limite a „culturii", riscînd să se înece în ea fără să vadă malul, Fiodor simţea sub picioarele lui terenul sigur al specializării, ceea ce îi îngăduia, după păre-

[1] Vechea denumire, pînă în 1922, a marii uzine metalurgice „Serp i molot" din Moscova. (n.t.)

rea lui, să păşească mai sigur decît prietenul lui pe drumul realizărilor.

Vederile lor diferite nu numai că dădeau naştere unor nesfîrşite dispute, dar constituiau chiar izvorul unor adevărate certuri între ei. Prietenia lor nu amintea de loc un cer senin, fără nori.

Era însă o prietenie adevărată, deşi ei nu s-au gîndit niciodată la asta şi nu-şi dădeau seama de existenţa ei, aşa cum un om sănătos nu-şi simte căldura corpului. De altfel şi acum, cînd îşi amintea de acele vremuri, Nikolai nu se gîndea la prietenie, ci la acel simţ al răspunderii faţă de Fiodor, care nu l-a părăsit niciodată în tot timpul giganticei munci efectuate asupra lui însuşi. Orice victorie obţinută, orice cucerire în domeniul cunoaşterii, orice lucru nou care îl impresiona şi-l atrăgea, lui Fiodor i-l împărtăşea mai întîi ; cu el îşi împărţea trofeele, indiferent dacă acesta avea sau nu nevoie de ele ; lui i se lăuda, pe el se străduia să-l uluiască cu voinţa, dîrzenia şi cu succesele sale, iar greşelile, lipsurile şi slăbiciunile căuta să le ascundă de Fiodor, de parcă i-ar fi fost ruşine de dezaprobarea lui. Reieşea că tot ceea ce făcea el pentru sine, pentru „lărgirea orizontului" său, pentru „ridicarea nivelului cultural", îl făcea dacă nu p e n t r u, în orice caz în p r e z e n ţ a lui Fiodor. Şi asta l-a ajutat foarte mult, îi era chiar absolut necesar. Dacă nu ar fi fost acest simţ al răspunderii faţă de prietenul său, poate că Nikolai n-ar fi reuşit să înfăptuiască atîtea... Şi mai înainte — Nikolai îşi amintea de anii copilăriei — tot aşa se întîmpla : nu numai cînd făcea vreo treabă prin gospodărie, dar chiar şi atunci cînd pescuia, de pildă, se străduia să facă totul cît mai bine, numai ca să poată vedea după aceea ochii blînzi ai mamei cum se luminează de un zîmbet duios şi aprobator... Şi cît de fericit era în acele momente, cît de bun şi de puternic se simţea şi cum ar fi vrut chiar atunci să facă încă ceva mai bun şi mai de folos !

Da, un om ca să poată lupta, ca să învingă greutăţile şi să se ridice trebuie să simtă alături o inimă caldă, apropiată, o altă inimă omenească !

...Cînd Nikolai a intrat la Institutul electrotehnic, pe Fiodor l-au luat în armată şi l-au trimis undeva departe, în Sud, iar

de acolo într-o școală militară. Nikolai însă, din cauza miopiei, a fost reformat.

Din clipa aceea „sistemul de viață" al lui Nikolai a început să se simplifice într-un mod ciudat. Într-un timp scurt au dispărut, s-au topit și s-au resorbit undeva în el și pasiunea pentru Skreabin (odată cu pasiunea pentru muzică în general), și setea pentru literatură, care îl făcea să piardă nopți nedormite deasupra unei cărți ; nu i se mai părea absurd să lipsească de la conferințele ce se țineau la muzeul politehnic și începu să i se pară lipsit de sens să piardă atîta timp ca să stea la rînd pentru bilete de teatru. Nikolai însă considera toate acestea drept o renunțare. Își dădea seama că deocamdată studiul la Institut îi răpea aproape tot timpul, iar ce-i mai rămînea nu-i ajungea nici pentru principala lui preocupare, la care în ruptul capului n-ar fi renunțat : radiotehnica, undele scurte... Nikolai dăduse în sfîrșit cu picioarele de fund și se îndrepta spre mal. Și pe acest drum anevoios, ducea într-adevăr cu el un bagaj mare de valori. Dar va ajunge oare la liman ?

Prietenii își scriau rar și puțin, căci în anii aceia nici unul, nici celălalt „nu aveau timp". Se despărțiseră atunci într-un mod caraghios de simplu — s-au întîlnit la cantina studențească și și-au luat rămas bun din fugă, grăbindu-se fiecare la treburile lui, de parcă s-ar fi despărțit pînă a doua zi. Nici unul dintre ei nu și-a dat atunci seama de pierderea pe care o încerca.

Abia acum, după ce apariția prietenului său i-a pricinuit o atît de neașteptată și de puternică bucurie, după ce a simțit iarăși vechiul și zelosul interes al lui Fiodor pentru viața lui, Nikolai a înțeles cît îi este de scump acest vlăjgan cu suflet mare, care-i pune întrebări atît de naive și totuși atît de juste și necesare.

Capitolul II

VILA DIN ORDÎNKA

Furtuna de primăvară se dezlănţuise undeva în apropierea capitalei. Cupola întunecată a cerului nocturn bubuia şi se cutremura parcă sub loviturile năprasnice ale unui uriaş nevăzut. Ca urmare a acestor lovituri cumplite, crăpături subţiri şerpuiau pe cupolă şi prin ele se năpustea vijelios spre pămînt o lumină albastră, strălucitoare. Ploaia torenţială se revărsa pe pămînt în şuvoaie neîntrerupte.

În astfel de nopţi pînă şi păsările, simţind primejdia, îşi părăsesc cuiburile şi se pierd în beznă, orbite de strălucirea fulgerelor înfricoşătoare ; pe astfel de furtuni trăsnetele despică pînă la pămînt trunchiurile puternice ale stejarilor seculari. Numai că arareori astfel de furtuni izbucnesc în latitudinile noastre nordice.

Pe asfaltul neted al şoselei Entuziaştilor, trimiţîndu-şi înainte tentaculele luminoase, gonea dinspre oraş o limuzină strălucitoare, scăldată din belşug de apele cerului. Asfaltul fîşîia sub roţi, ţîşneau pietricele întîmplătoare şi stropii ochiurilor de apă făcute ţăndări.

Acul fosforoscent al vitezometrului se apropia încet de cifra „80". Viteza începea să fie primejdioasă. Ce nenorocire sau treabă urgentă îi făcuse pe aceşti oameni să plece din oraş în această noapte furtunoasă ?

Lîngă şofer, un om de vreo cincizeci de ani, în pardesiu şi cu capul gol, privea încordat şi neclintit drumul ce zbura înapoi pe sub roţile maşinii. Părul încărunţit îi cădea pe

frunte şi el, cu un gest repezit al mîinii, cînd îşi dădea şuviţele pe spate, cînd îşi netezea energic barba nu prea mare, rotundă ca o lopată. Tulburarea se oglindea şi în ochii limpezi, cenuşii, energici, care făceau ca faţa acestui om să pară neobişnuit de frumoasă.

Altcineva nu mai era în automobil.

Da, profesorul era tulburat. Urmărea atent fiecare nouă descărcare electrică apoi, cu ochii pe ceas, aştepta bubuitul tunetului.

— Mai repede, Slava ! E la cel mult zece-cincisprezece kilometri înaintea noastră !...

Întoarse mîna cu ceasul spre becul şoferului.

— Vezi, am făcut cincizeci şi opt de minute de la barieră... Să spunem o oră... Atunci era la treizeci de kilometri. Iar noi am făcut...

— Patruzeci şi şase — zise şoferul.

— Se îndepărtează !... exclamă neliniştit profesorul. Ce mai !... Distanţa s-a redus aproximativ la jumătate. Dar dacă mergem cu aceeaşi viteză, o ajungem din urmă abia peste o oră. Şi va fi prea tîrziu, Slava !... Totul se va termina — rosti el cu amărăciune.

Şoferul abia îşi stăpînea zîmbetul, văzînd cu cîtă nerăbdare urmăreşte profesorul acul vitezometrului. Apăsă uşor pe pedala acceleratorului şi acul începu să se mişte spre dreapta.

— Aşa, aşa !... Încă ! bolborosi mulţumit profesorul, lăsîndu-se pe speteaza scaunului.

Era limita vitezei permise în astfel de condiţii. Pe faţa de obicei mucalită a tînărului şofer se oglindea acum o încordare neobişnuită. Degetele lui strîngeau cu putere volanul. Era şi explicabil, căci la cea mai mică mişcare greşită — catastrofa ar fi fost inevitabilă.

Deodată o revărsare orbitoare de lumină înghiţi razele farurilor şi risipi întunericul. Pînă departe în faţa lor, se vedeau ca ziua şoseaua, şanţurile, stîlpii de telegraf, pădurea... Fulgerul, înfigîndu-se într-un mesteacăn înalt aflat lîngă drum, la vreo sută de metri de maşină, continuă să tremure pentru o clipă deasupra jertfei sale.

Cuprins de extaz, cu trupul aplecat înainte, profesorul îl tot trăgea pe şofer de pulpana hainei, strigînd ca să acopere bubuitul tunetului :

— O-o-o! Asta-i! Ia te uită! Uite, Slavka, uite! Ti-i... Ei, drace! Ai văzut? Tocmai cînd a trăsnit!

Muşchii şoferului, încordaţi ca nişte trăgace armate care aşteaptă doar o uşoară apăsare pentru a-şi face datoria, răspunseră comenzilor nervoase, făcînd ca maşina să evite şi primejdia de afară, şi primejdia pe care o constituia entuziasmul necontrolat al profesorului.

Fulgerele se descărcau acum undeva în lături şi în urmă. Putea să încetinească. Ploaia continua să se reverse torenţial. Profesorul îşi răvăşi părul şi lăsîndu-se atît de mult pe spate încît barba i se proţăpi aproape în sus, închise ochii cu aerul unui om care a dus la bun sfîrşit o operaţie complicată şi obositoare.

— Acum întoarce, Slava, şi mergi mai încet. Aşa să mergi — spuse el. Ei, azi am avut noroc! Foarte rar ai posibilitatea să vezi o descărcare atît de puternică şi încă, aş putea spune, la doi paşi de tine! Simţi ce aer? Asta-i ozonul. Ah, ce bine! Respiră, Slava, profită de ocazie.

De fiecare dată cînd vechiul lui barometru aneroid, încadrat într-o ramă de nuc sculptat, arăta o scădere bruscă a presiunii atmosferice şi la orizont se îngrămădeau nori plumburii, profesorul Ridan, celebrul fiziolog, îşi lăsa lucrul şi pornea în întîmpinarea furtunii. Cu cîţiva ani în urmă publicase o teorie a sa referitoare la acţiunea biologică a descărcărilor electrice din atmosferă. Această teorie a fost primită în lumea savanţilor cu destulă indiferenţă. S-a întîmplat ceea ce se întîmplă adeseori cu ipotezele ştiinţifice: toţi au luat cunoştinţă cu interes de această „noutate ştiinţifică“ — nimeni n-a încercat măcar să-l contrazică; curînd însă teoria a fost dată uitării, fără să se tragă nici un fel de concluzii practice. Or tocmai asupra implicaţiilor practice insistase savantul. Teoria aceasta constituia doar un rezultat secundar al unei lucrări a lui de mari proporţii care însă era departe de a fi terminată. Dar pentru că acest rezultat avea o importanţă de sine stătătoare, profesorul a socotit că n-are dreptul să întîrzie publicarea lui. Iar faptul că colegii lui n-au primit comunicarea cu prea mult entuziasm nu l-a necăjit de loc pe Ridan. Profesorul cunoştea bine lumea savanţilor. „N-au înţeles — spunea el vesel şi ironic. Fiecare e ocupat cu ale lui. Nu-i nimic, cu timpul o să înţeleagă. Iar pînă atunci să profităm noi de ea...“

Şi el profita. De îndată ce observa semnalele barometrului, telefona la Institutul meteorologic, afla tot ce se putea afla în legătură cu furtuna, stabilea pe harta împrejurimilor Moscovei direcţia de deplasare şi pornea într-acolo în goană cu maşina sa, străduindu-se să ajungă chiar în focarul furtunii.

„Băile de furtună" erau pasiunea profesorului Ridan. El cunoştea valoarea lor terapeutică. Oboseala fizică, starea de deprimare din pricina insucceselor în munca ştiinţifică, indispoziţiile supărătoare legate de vîrsta lui, toate acestea se risipeau după băile de furtună, iar după aceea se simţea întinerit, vioi, energic, vesel; şi muncea cu mult mai mult spor, manifestînd o neobişnuită prospeţime şi acuitate a perceperii lumii înconjurătoare. Simţea în tot organismul o vitalitate nouă, capabilă să-i hrănească mult timp activitatea.

Dar asta nu era totul. Profesorul nu vorbise încă nimănui despre un uimitor fenomen pe care-l observase. Activitatea supremă a creierului, raţiunea însăşi, e stimulată de aceste băi de furtună. Dacă nu reuşea să rezolve ceva în munca lui grea ştiinţifică, dacă nu se simţea în stare să tragă o concluzie justă sau nu-i venea în minte o experienţă elegantă cu care să rezolve problema, era suficient „să se scalde" în furtună şi căpăta după aceea, pentru multă vreme, o neaşteptată strălucire a minţii, asemănătoare fulgerului...

Iată de ce astăzi căutase cu atîta îndîrjire să ajungă furtuna din urmă.

Munca profesorului Ridan ajunsese la acea limită cînd se hotărăşte însăşi soarta învăţatului. Mare fiziolog, anatomist şi iscusit chirurg, profesorul Ridan şi-a consacrat viaţa studierii structurii şi funcţiilor organismului viu. Uimitoarele operaţii pe inimă şi pe creier efectuate de el îi duseseră faima nu numai pe tot cuprinsul patriei, dar şi peste graniţă. În chirurgie aproape că n-a avut insuccese şi ajunsese să cunoască atît de bine omul — la crearea căruia natura şi-a folosit toate resursele — încît s-ar fi putut opri aici, consacrîndu-se în întregime practicii chirurgicale.

Dar tocmai cînd credea că a atins culmile cunoaşterii organismului omenesc, a venit catastrofa. Soţia lui, bolnavă de la o vreme, a murit cînd se aştepta el mai puţin. Ridan-omul,

Ridan-soțul a fost copleșit de durere. Ridan-savantul a rămas uluit, descurajat. Cum vine asta? Pentru salvarea acestei vieți, care-i era cea mai dragă, apelase la toate cunoștințele, la toată experiența sa de medic. Nu comisese nici o greșeală. Și totuși știința se dovedise neputincioasă. Sfîrșitul n-a putut fi evitat.

Cu o limpezime zguduitoare, Ridan a înțeles cît de imperfectă este încă știința și atunci pentru întîia oară, cu toate succesele din trecut, s-a îndoit de justețea bazelor ei. Cunoștințele lui Ridan se dovediseră insuficiente pentru a controla un organism bolnav; asta înseamnă că în organism acționează forțe al căror rol nu-l cunoaște încă nimeni. Și atunci savantul s-a întrebat sceptic: ar fi putut vreodată în practica sa chirurgicală să spună că „omul va trăi“? Nu, nu a avut niciodată această siguranță. Și atunci, ce fel de știință e aceasta?! Care este adevăratul drum pe care va trebui să apuce?

Atunci Ridan a trăit zile înfricoșătoare. Chiar și tezele cele mai sigure, de multe ori verificate, ale fiziologiei i se părură deodată îndoielnice. Nenumărații „factori întîmplători“, „particularitățile individuale“, asemenea unor vedenii de basm îl înconjurau și îl copleșeau, cerîndu-i noi explicații, noi ipoteze. Din adîncul memoriei se ridicau la suprafață fapte și fenomene „suspecte“, pe care le observase cîndva. Treptat, Ridan începu să pătrundă noul lor sens și, în sfîrșit, apăru în fața lui ideea proceselor electrice care dirijează viața.

Profesorul Ridan schimbă brusc drumul său. Practica chirurgicală o părăsi cu hotărîrea care-i era caracteristică, în ciuda protestelor energice ale lumii medicale.

O vilă nu prea mare, cu parter și etaj, așezată pe una din străduțele liniștite din Ordînka, a fost transformată în Institut de electrofiziologie. Guvernul, fără să precupețească nimic, a pus la dispoziție suficiente mijloace pentru amenajarea acestui Institut, după toate cerințele lui Ridan.

Era o clădire ciudată, ferită de zgomotele străzii, înconjurată de tei bătrîni și tufe dese de iasomie înmiresmată; un grilaj înalt de fier, pe soclu de piatră, oprea accesul nepoftiților spre clădirea înconjurată de verdeață. Cea mai mare parte din parter era ocupată de o „menajerie“. Aici își duceau viața nenumărați iepuri, cîini, pești, broaște, pă-

sări, maimuțe — cu care Ridan și colaboratorii săi făceau experiențe.

Ceva mai la o parte se aflau rînduri de cuști speciale, cu animalele operate. Niște botnițe ciudate, legături și aparate le încătușau mișcările.

Stăpînul „menajeriei“ era Tîrsa, un tătar tăcut și deșirat, burlac aspru și nesociabil, care însă în mod vădit cunoștea graiul animalelor și veșnic bombănea ceva pe sub nas. Ridan aprecia mult capacitatea lui Tîrsa de a înțelege animalele și de a ști să se comporte cu ele după dispoziția lor, precum și excepționalul lui spirit de observație și simț al ordinei. În „menajerie“ era întotdeauna o curățenie exemplară și Tîrsa nu lăsa pe nimeni să intre fără permisiunea specială a lui Ridan.

O scară largă, cu balustradă de marmură, ducea în vestibulul etajului de unde se putea ajunge în locuința profesorului sau într-un coridor, de-a lungul căruia se aflau așezate laboratoarele. În fiecare dintre ele lucrau unul sau doi colaboratori. Aceștia veneau zilnic la ora 8 dimineața și plecau la ora 3. Ridan le interzicea cu strictețe să rămînă peste orele de program. El lucra de obicei în laboratorul propriu, care se afla alături de biroul lui.

Rareori intra cineva în această odaie misterioasă. Aici pulsa întotdeauna viața liniștită, ciudată, închisă în complicate mașini nichelate sau în vase de sticlă, prinsă în tentaculele metalice ale aparatelor. Aici băteau inimi scoase din trupuri, se mișcau cîini cărora li s-a scos inima. Capete tăiate de trup își roteau încet ochii. Instrumente electrice, cu tentacule strecurate în preparate vii de organe, ori în cutii craniene de animale, foșneau ușor notînd ceva pe benzi de hîrtie cadrilată.

Liniștea laboratorului era întreruptă doar de zgomotul picăturilor desprinse din niște filtre cu secreții de glande ale animalelor operate, precum și de tic-tacul aparatelor care înregistrau automat procesele vieții „fiziologice“ dezgolite.

Într-o cameră alăturată, nu prea mare, mobilată ca o rezervă de spital, cu un singur pat, apăreau uneori bolnavi cu leziuni ale nervilor sau creierului. În această cameră nu era nici un obiect de prisos care ar fi putut să atragă atenția pacientului. Dacă trebuia însă efectuată o operație, Ridan apăsa pe niște pîrghii și din dulapuri camuflate în pereți

apărea o masă de operații, un dulăpior cu instrumente, instalația de iluminat.

Şi în toate cazurile, spre capul sau spre spatele bolnavului, acolo unde făcea intervenția, se întindeau cabluri subțiri, ecranate, trecute prin perete, care alături, în laboratorul lui Ridan, puneau în funcțiune aparate ce înregistrau pe o bandă fotografică viața electrică a creierului bolnav.

Creierul! Creierul! Iată cine comanda mașina umană atît de complicată. Iată unde converg toate semnalele lumii exterioare, de unde pornesc toate firele nervoase care dirijează mușchii, organele și fiecare proces fiziologic; iată de unde este dirijată activitatea organismului, dezvoltarea, viața lui. Dar ce se petrece în creier? În ce constă încordata activitate veșnic neîntreruptă din această substanță aparent inertă? Ce reprezintă de fapt aceste „excitații" și „inhibiții", aceste „conexiuni" deduse de marele Pavlov după manifestările lor exterioare în organism? Care este natura lor fizică? Deocamdată, la aceste întrebări nu există răspunsuri. Dar ele trebuie găsite: numai atunci omul va fi într-adevăr stăpînul propriului său organism.

Întreaga experiență, cunoștințele uriașe acumulate, energia plină de pasiune a savantului s-au canalizat spre acest nou țel. Ridan acționa de parcă ar fi cunoscut rezolvarea și n-avea decît să demonstreze justețea ei.

El a fost unul dintre primii care au început să studieze curenții ce iau naștere în creier. Ace subțiri de argint, pătrunzînd în cutia craniană trepanată, găseau centrii care dirijează un anumit simț al animalului — văzul, auzul, mirosul. De la ac, un fir trecea printr-un amplificator spre oscilograful sensibil; tremurul micului spot luminos al oscilografului dezvăluia prezența unor tensiuni electrice abia perceptibile. Căzînd pe banda sensibilă la lumină, în continuă mișcare, spotul desena pe ea fel de fel de curbe care reprezentau impulsurile electrice ale creierului.

Iat-o, viața electrică a organismului! Ridan făcea în fiecare zi zeci de astfel de notări — cerebrograme. A putut să constate lucruri minunate. Fiecare sector al creierului în stare liniștită dădea un desen al său, o curbă caracteristică. Sub influența excitațiilor exterioare, sau în caz de îmbolnăvire, desenul se schimba, dar numai în anumite limite. Fie-

cărui fel şi grad de excitaţie îi corespundeau schimbări absolut precise în caracterul impulsurilor electrice ale creierului.

Studiind cu atenţie curbele pe care le obţinea, Ridan a observat însă că grosimea liniilor care reprezentau oscilaţiile curentului nu era întotdeauna constantă, ci se schimba tot timpul. De asemenea, urma spotului luminos era rareori tot atît de subţire ca şi spotul. Ea era aproape întotdeauna ceva mai groasă, iar pe alocuri grosimea urmei întrecea de multe ori diametrul spotului.

Această împrejurare, aparent neînsemnată — căreia alţi cercetători nu i-au acordat atenţie — pentru Ridan a fost o adevărată revelaţie. Explicaţia putea fi numai una singură. Pentru a-şi verifica presupunerea, profesorul a schimbat mecanismul care plimbă banda sensibilă la lumină prin faţa spotului. Noul aparat rotea bobina cu o viteză de douăzeci de ori mai mare ca înainte. Acum banda lungă de zece metri se desfăşura de pe o rolă şi se înfăşura pe cealaltă în decurs de numai două secunde.

Ridan aştepta cu nerăbdare şi emoţie noua probă. Cîteva zile tehnicienii de la Institut au pregătit şi au pus la punct noul mecanism. În sfîrşit, totul a fost gata şi Ridan a conectat la oscilograf curenţii produşi de creierul unui iepure...

Bineînţeles ! Presupunerea lui se adeveri ! Segmentul de curbă care înainte încăpea pe o porţiune de zece centimetri de bandă se întindea acum pe o lungime de doi metri şi se vedea că este format din zigzaguri care înainte, în timpul mişcării încete a bandei, se contopeau şi formau linii îngroşate. Aşadar, oscilaţiile curentului în creier se produc cu o frecvenţă mult mai mare decît s-a crezut pînă acum.

Dar asta ce-i ? Profesorul se plecă deasupra unei noi cerebrograme. Da, da : din nou liniile nu aveau aceeaşi grosime. Ele erau de asemenea alcătuite din oscilaţii şi mai repezi ale spotului luminos. Dar asta... — şi profesorul calculă repede în gînd viteza posibilă a noilor oscilaţii — e radiofrecvenţa ! Înseamnă deci că trebuie să existe unde, radiaţii !

Aşa, aşa ! Nu s-a întîmplat nimic deosebit şi cu atît mai puţin ceva neaşteptat. În fundul conştiinţei sale, Ridan bănuia de mult că aşa trebuie să fie.

Tabloul vieţii electrice a creierului îl avea acum tot mai limpede în faţa ochilor. Acum înţelegea de unde apar aceste oscilaţii relativ încete ale curentului, care — înregistrîndu-se

atît de limpede pe banda fotografică — derutează pe toţi cercetătorii. Ele constituie în electrotehnică aşa-numitele „bătăi" ce se produc ca rezultat al acţiunii simultane asupra unui aparat de recepţie a cîtorva — probabil a foarte multe — unde de diferite frecvenţe. Cînd coincid în direcţie, oscilaţiile lor se însumează şi atunci pe bandă apar curbe pronunţate, care descresc lent. Cînd, dimpotrivă, acţionează în direcţii opuse, îşi anulează efectele, atenuîndu-se treptat.

E adevărat că „bătăile" reprezentate pe cerebrograme oferă o oarecare idee despre activitatea creierului. Aceste însumări fizice ale oscilaţiilor sînt totuşi caracteristice pentru fiecare excitaţie, pentru fiecare stare. După ele se poate studia creierul, se poate determina modul cum sînt dispuse diferitele lui regiuni şi limitele acestora. Dar „bătăile" nu reprezintă decît o imagine întîmplătoare a forţelor electrice care acţionează în creier. În realitate acţionează tocmai aceste unde elementare din care rezultă „bătăile". Aceste unde trebuie să le stăpîneşti ca să poţi stăpîni organismul.

Acum, cînd Ridan era convins că există în creier curenţi ce pulsează cu o viteză uluitoare — de cel puţin milioane sau poate chiar miliarde de oscilaţii pe secundă — nu se mai putea îndoi că există şi radiaţii ale creierului. Nu puteau să nu existe ! Astfel de curenţi creează desigur în jurul lor cîmpuri electrice şi magnetice şi dau naştere fără îndoială unor unde electromagnetice care trebuie în mod inevitabil să se propage în jur.

Şi dacă există, înseamnă că pot fi captate, măcar de la o distanţă cît de mică. Nici unul dintre savanţi însă n-a reuşit pînă acum să facă lucrul acesta.

Să capteze aceste unde ! Numai atunci se va putea convinge definitiv că toate concluziile lui sînt juste.

Ridan nu se îndoia că experienţa de control va confirma presupunerile lui.

El a dezgolit o porţiune din zona vizuală a creierului unui iepure şi a fixat un ac receptor la o distanţă de numai doi milimetri de substanţa medulară. Tot spaţiul din jurul acului — această antenă de argint improvizată — a fost ecranat cu plumb, pentru ca nici un fel de unde întîmplătoare din afară să nu poată acţiona asupra acului.

Întuneric deplin. Iepurele nu trebuia să vadă nimic. Apăsînd pe un buton, profesorul puse în funcţie oscilograful şi

după aceea aprinse de două ori pentru o durată foarte scurtă un mic bec electric în faţa ochilor iepurelui.

Peste douăzeci de minute Ridan ţinea în mînă banda developată.

O linie dreaptă tăia toată banda în lungul ei. Nici un fel de oscilaţii...

De cîteva ori Ridan repetă experienţa, dar de fiecare dată căpăta aceeaşi linie imperturbabil de dreaptă.

Aşadar... nu există radiaţii ?

Începură zile lungi de meditaţii încordate. În ce consta greşeala — în logica concluziei propriu-zise ori în metoda de verificare ? De zeci de ori Ridan şi-a controlat raţionamentele, a schimbat condiţiile experienţei. Rezultatul era mereu acelaşi. Aparatele lui nu înregistrau nici un fel de unde în jurul creierului.

Au fost zile de căutări creatoare pline de chin şi îndoială. În viaţa savanţilor intervin adeseori astfel de perioade grele, cînd gîndirea se zbate într-un impas din care trebuie să ieşi cu orice preţ. Atunci se mobilizează toate resursele interioare şi exterioare — cunoştinţele, inventivitatea, mijloacele tehnice...

Ridan trecuse de mult dincolo de limitele sferei sale de cunoştinţe. Studia acum mecanica ondulatorie. Şi simţea că cunoştinţele lui în domeniul radiotehnicii sînt insuficiente.

— Dar nu poţi să ştii totul ! exclama el în clipele de deznădejde.

În aceste zile, Ridan încerca ceva asemănător mustrărilor de conştiinţă. Se învinuia de ignoranţă. E adevărat că la universitate nu s-a învăţat fizica aşa cum trebuie — pe atunci lucrul acesta nu se socotea necesar, iar biologii şi fizicienii erau priviţi aproape ca specii diferite de oameni. El însă ar fi trebuit de mult să înţeleagă că asta-i absurditate, că fiecare cercetător al naturii este obligat să cunoască în mod temeinic fizica, şi mai ales electricitatea, începînd cu galvanizarea şi sfîrşind cu radiotehnica.

Mustrîndu-se cu înflăcărarea-i caracteristică, Ridan exagera „profanismul" său şi uita că a reuşit totuşi să cucerească o bună parte din această „ţară a făgăduinţei" — electricitatea.

Ridan nu era singur în munca sa. Dimpotrivă, caracterul lui sociabil, înclinaţia de a-şi împărtăşi gîndurile şi de a „crea cu glas tare" făcea ca toţi colaboratorii lui, inclusiv

tehnicienii şi laboranţii, să-i cunoască gîndurile, să fie la curent cu greutăţile pe care le întîmpina ; pe toţi îi făcea astfel să gîndească, să caute, să-l contrazică, să-l dezmintă. Ridan îşi alegea colectivul cu multă grijă şi discernămînt. Din acest colectiv făceau parte fiziologi, histologi, citologi, biochimişti, toţi oameni serioşi, care se afirmaseră ca cercetători de sine stătători. Iar în rîndurile lor se găseau nu numai adepţi ai ideilor lui Ridan, ci şi sceptici şi chiar adversari. Pe aceştia mai ales Ridan îi aprecia în mod deosebit.

Dar ceea ce îi era mai necesar, şi anume fizicieni, nu avea. De la bun început, pe cînd întocmea statele personalului său, Ridan se gîndise să le completeze în primul rînd cu biofizicieni şi de aceea şi-a aruncat năvodul în „apele" respective ale ştiinţei. „Vînatul" a fost însă puţin şi sărăcăcios. Erau nişte fiziologi mediocri, cu slabă pregătire în domeniul fizicii. Pretindeau că „studiază biocurenţii", dar Ridan n-a observat în munca lor nici un fel de idei, nici un fel de căutări creatoare şi a renunţat imediat la ei.

Atunci a organizat o adevărată „razie" după fizicieni „puri" — electricieni radiofonişti. Aceştia sînt „cîtă frunză şi iarbă", spunea Ridan fericit că a scăpat de biofizicieni. Între timp, ajunsese să-şi dea seama că tocmai de electricieni de acest profil are nevoie. Totuşi, nici de data aceasta n-a făcut nimic. Nici un fizician serios, specialist în domeniul undelor, n-a vrut să treacă la studierea problemelor fiziologice. Aveau ei destule probleme şi idei proprii. Ridan însă n-a renunţat şi continua să caute, deşi cu mai puţină energie ca la început. Căutările acestea i-au uşurat întrucîtva situaţia. Îşi formase un cerc de noi cunoştinţe, savanţi care îl ajutau cu plăcere, sfătuindu-l în cazurile grele.

Aşa s-a întîmplat şi acum. Unul dintre fizicieni, care nici nu ştia bine despre ce este vorba, i-a spus simplu, fără să bănuiască măcar ce revelaţie vor constitui pentru Ridan cuvintele lui :

— Dacă sînteţi sigur că radiaţiile acestea există şi că ele sînt indefinit de mici, de ce nu încercaţi să folosiţi amplificatorul dinatronic inventat de curînd ? El este destinat tocmai studiului curenţilor foarte slabi.

A doua zi, nevrînd să încredinţeze nimănui o sarcină atît de importantă, Ridan a plecat personal la inventatorul acestui minunat aparat electronic, tocmai la Leningrad. Inginerul, om

modest, l-a cucerit definitiv pe profesor cu invenţia sa. Era un tub nu prea mare, de o formă elegantă; curenţi iniţiali abia perceptibili, trecînd prin tub, se amplificau de zeci de milioane de ori. Şi asta fără nici un fel de lămpi! Tubul putea să funcţioneze şi ca celula fotoelectrică: sub acţiunea celei mai slabe lumini venite din afară, el amplifica curenţii care se năşteau în el.

Inventatorul îi arătă lui Ridan cîteva „scamatorii" uluitoare. Tubul aprinse lumina electrică în cameră atunci cînd profesorul, stînd în întuneric, la o distanţă de cîţiva metri de el, îşi aprinse o ţigară, înecîndu-se şi tuşind din pricina neobişnuinţei. Aparatul de radio prevăzut cu acest tub nu mai avea nevoie de curent ca să se încălzească şi putea să funcţioneze alimentîndu-se direct, de la orice izvor de lumină din cameră. Pus în legătură cu un microfon şi un difuzor, tubul făcea să se audă în toată camera „paşii" unei muşte care alerga pe o cutie de ţigări.

Plin de admiraţie, Ridan îi povesti inginerului despre greutăţile pe care le întîmpină. Ar putea oare să folosească tubul pentru amplificarea biocurenţilor? Neîndoindu-se de aceasta, inginerul îi explică amănunţit cum să procedeze.

Înaripat de speranţă, cu tubul preţios în braţe, Ridan se întoarse la Moscova şi de îndată se apucă, ajutat de colaboratorii săi, să monteze tubul minune.

Iată, în sfîrşit, totul gata. Ridan simţi din nou tulburarea pe care o încercase de atîtea ori în faţa unei experienţe hotărîtoare.

Fu adus din nou iepurele cu cutia craniană trepanată, antena de argint, ecranul de plumb.

Linişte. Întuneric. Becul electric se aprinse de două ori...

Cînd i se aduse banda developată, profesorul o desfăşură dintr-o dată, nerăbdător.

— Aha, iată!

Banda era toată acoperită de zigzaguri inegale ce săreau dintr-un loc într-altul. Închizîndu-şi uşor pleoapele, ca să poată desprinde din haosul acestor sărituri direcţiile principale ale curbei, Ridan desluşi desenul cunoscut al impulsurilor electrice ce apăreau întotdeauna în creier cînd lumina acţiona pe neaşteptate asupra ochilor.

Undele produse de creier au fost captate!

Era în sfîrşit dezlegată una din enigmele pe care de multă vreme zadarnic s-au străduit să o dezlege fiziologii : cum se transmite excitaţia de la un nerv la altul sau de la o celulă nervoasă la alta atunci cînd între ele nu există un contact direct.

Nu era nevoie de nici un contact ! Undele electromagnetice se propagă fără nici un fel de conductori.

În felul acesta, cu perseverenţă, neabătut şi sigur, Ridan înainta pe drumul ce şi-l trasase.

Dimineaţa profesorul făcea experienţe, trecea prin laboratoare, controla munca colaboratorilor, le dădea indicaţii. Seara, de obicei îşi întindea pe masă ultimele cerebrograme şi se adîncea în studierea lor. Făcea calcule, îşi nota ceva într-un caiet gros, cartonat, uneori desena pe hîrtie milimetrică nişte curbe şi lipea aceste schiţe în acelaşi caiet. Cerebrogramele îi ofereau un material extrem de bogat pentru meditaţii şi în mintea lui se năşteau mereu alte şi alte idei pe care a doua zi dimineaţa le verifica printr-o nouă serie de experienţe.

După ora unsprezece seara, înainte de a adormi, Ridan citea. Lectura revistelor sovietice şi străine în care urmărea activitatea altor cercetători ai biocurenţilor îi lua destul de mult timp. La început aceste informaţii îi ajutau lui Ridan să se orienteze ; găsea în ele indicaţii care-i erau de folos. Dar peste un an îşi dădu perfect de bine seama că îi depăşise pe colegii din străinătate. Pe drumul pe care mergea el, lucrările lui Berger, ale lui Adrian şi ale altora rămăseseră ca nişte jaloane în urmă.

Cu unii dintre colegii din străinătate era în corespondenţă. Odată Jasper i-a scris o scrisoare în care îşi arăta entuziasmul faţă de concluziile lui Ridan referitoare la legătura dintre unele curbe ale biocurenţilor şi structura diferitelor zone ale scoarţei cerebrale la animalele superioare. Se mira cum de a reuşit Ridan într-un termen atît de scurt să efectueze o lucrare atît de dificilă şi constata cu părere de rău că el nu dispune de mijloace pentru a-şi procura în cursul unui an măcar două maimuţe, vreo zece cîini şi treizeci de iepuri de casă.

Ridan zîmbi, răsfoind un vraf de hîrtii ce se aflau pe un colţ al biroului său, şi scoase deasupra o foaie de hîrtie. Era copia unui deviz pe care-l trimisese nu de mult la Academie.

În colțul paginii se afla rezoluția: „Se aprobă". Ridan citi încă o dată cu deosebită satisfacție lista cunoscută:

„În contul sumelor alocate de dumneavoastră pe următoarele șase luni, vă rog să achiziționați pentru noi... Lista a fost întocmită de comun acord cu administrația Centrului zoologic de stat.

Gorilă	1
Cimpanzeu	1
Cîini	50
Iepuri de casă	500
Arici	10
Șarpe boa	1
Crapi în vîrstă de 1 an	10
Crapi în vîrstă de 6 ani	5
Pești-torpilă	2
Țipari de Brazilia	2
Ciori	15
Bufnițe	2..."

Profesorul îi descrise lui Jasper condițiile pe care le oferă guvernul Uniunii Sovietice savanților și instituțiilor științifice și anexă, ca o ilustrare, copia acestui deviz.

Ridan vedea că pășește în fruntea tuturor celorlalți electrofiziologi și asta îi înzecea energia clocotitoare. În afară de aceasta, simțea că se apropie de țelul său...

Totuși problemele științifice nu-l izolau de restul lumii. Dis-de-dimineață, cînd i se aducea poșta, în primul rînd lua ziarele și, cufundîndu-se în fotoliu, răsfoia foile proaspăt tipărite, citind cu nesaț.

La prînz își aștepta fetele de la cursuri. Amîndouă, și Ana și Natașa, îi erau la fel de dragi. Dar Ana...

După moartea soției, lui Ridan nu i-a rămas nici un om apropiat în afară de fiică-sa. Cînd îi murise nevasta, fetița era o adolescentă deșirată, oarecum stîngace, cu o fire închisă, perseverentă și dornică să învețe și să afle cît mai multe. Și iat-o acum pe punctul de a deveni domnișoară. Cu o deosebită atenție, Ridan urmărea cum natura își finisează opera, cum se netezesc asperitățile și se desăvîrșesc liniile acestei ființe atît de dragi.

Ridan nu era de loc înclinat să vadă în Ana „un copil genial" cum fac mulți părinți. El cunoștea această mala-

die atît de răspîndită, ştia ce influenţe nefaste are asupra formării caracterului copilului şi se străduia să fie cît se poate de obiectiv şi reţinut în aprecierea calităţilor şi aptitudinilor Anei. În asta însă nu era nici indiferenţă, nici severitate. Dragostea lor reciprocă, profundă şi atentă, evita sfioasă orice atribute sentimentale exterioare.

Şi iată că Ana a crescut mare.

Cu o mîndrie ascunsă Ridan urmărea rezultatele muncii sale educative. Fata intra în viaţă uşor, vesel. Din caracterul închis şi din stîngăcia copilului de altădată nu rămăsese nici urmă.

Şi totuşi adeseori Ridan punea la îndoială aprecierile sale „obiective". Oare îşi cunoştea el fiica? Cum este? Ce ştie despre ea? Tatăl se convingea cu uimire că nu poate să răspundă nici măcar la o întrebare în aparenţă atît de simplă: oare e drăguţă? E frumoasă? Bineînţeles că toate „amănuntele" el putea să le aprecieze. În ceea ce priveşte statura, e aşa cum trebuie să fie o fată, nici prea scundă, nici prea înaltă. Conformaţia — normală, armonioasă. E destul de dezvoltată fiziceşte, e puternică însă nu în dauna graţiei şi a feminităţii. Îmbinarea părului castaniu cu ochii mari, de un cenuşiu-deschis — exact ca ai tatălui — era cel puţin originală, şi tocmai de aceea, în primul rînd, atrăgea atenţia asupra ei. Nasul... poate cam prea mare; dacă vîrful lui n-ar fi uşor ridicat în sus, ar părea un nas borcănat... Dar în general?...

În general, din toate aceste amănunte tatăl nu fusese în stare să formuzele acea trăsătură caracteristică a Anei pe care odată o formulase atît de simplu Vikenti Sergheevici, unul dintre vechii lui prieteni din tinereţe: Ana e „o personalitate luminoasă" spusese el. „Luminoasă"? Cum rămîne atunci cu principialitatea ei, perseverenţa ei soră cu încăpăţînarea, francheţea ei uneori cam aspră?

Dar nu. Ana era într-adevăr „luminoasă". Luminoase erau mişcările ei liniştite, spontaneitatea ei.

În orice caz, două trăsături importante pe care Ridan se străduise în mod deosebit să le dezvolte la fiica lui, le avea în mod indiscutabil: cinstea şi spiritul de independenţă.

Cinstea...

În această privinţă, profesorul îşi avea concepţia sa proprie. Ce este cinstea? A fi cinstit înseamnă oare numai a

spune adevărul, a nu înşela încrederea altora? Nu. Cinstea înseamnă ceva mai mult, înseamnă a gîndi adevărul şi a crede în oameni. Înseamnă a şti să vezi lumea şi oamenii aşa cum sînt ei şi a-i iubi. Este un sistem deosebit de a gîndi, simplu şi îndrăzneţ, eliberat de ceaţa acelei false morale a lumii burgheze, care învăluie pe nesimţite oamenii cu un strat înecăcios de nesinceritate, înstrăinare şi duşmănie.

Această cinste îndruma întotdeauna faptele Anei, şi de aceea toţi cei care o cunoşteau se simţeau atraşi spre ea.

Cea de a doua trăsătură a ei era spiritul de independenţă. Ridan nu se mai îndoia că în orice situaţie grea, Ana va şti să găsească singură ieşirea justă. Din ce în ce mai rar se adresa ea cuiva, cerîndu-i sfatul, întrebînd cum să procedeze. În schimb alţii veneau la ea să se consulte în tot felul de probleme, şi cu cît trecea timpul, cu atît aceştia erau mai numeroşi, pentru că Ana îndrăgise munca obştească şi îşi dădea seama că oamenii au nevoie de ea.

Cu cîteva luni în urmă, Ana fusese aleasă în Comitetul Comsomolului. Ridan a înţeles că prin asta el a obţinut calificativul „foarte bine" pentru activitatea sa educativă. Şi era mîndru de această apreciere, cu atît mai mult cu cît foarte puţini dintre oamenii ce-i erau apropiaţi s-au gîndit că ar trebui să-l felicite şi pe el cu această ocazie.

Dar nu în toate domeniile activitatea părintească a lui Ridan se desfăşura atît de senin şi satisfăcător. De pe cînd Ana era mică el visase în taină să trezească în ea o înclinaţie spre cercul de fenomene care-l preocupau şi pe el. O şi vedea păşind pe urmele lui, tovarăş de luptă apropiat şi de nădejde, şi în sfîrşit — într-un viitor ceva mai îndepărtat — luîndu-i-o înainte şi continuîndu-şi opera.

Cu timpul, Ridan a fost nevoit să renunţe la acest vis. N-a găsit la fiică-sa nici un fel de înclinaţie mai aparte spre un astfel de viitor. „Fie şi aşa — s-a gîndit el. Dar ce este predominant la ea? Ce o va atrage? Ce o preocupă?"

Timpul trecea. Ridan aştepta, observînd cu atenţie. Faţă de tot ce o înconjura în viaţă, Ana manifesta un interes uimitor de egal. Învăţa cu plăcere şi uşurinţă şi în foarte rare cazuri îi cerea tatălui său să o ajute. Îi plăcea muzica, citea mult, îndrăgise munca obştească, sportul... Pe Ridan îl mira memoria ei prodigioasă şi capacitatea de a-şi însuşi totul foarte repede. „Ce multilateralitate ciudată! se gîndea alar-

mat Ridan. În felul acesta n-o să se găsească niciodată pe sine însăşi..."

Veniră ultimele zile de şcoală. Unde să meargă? Ce să urmeze? Discuţiile pe această temă, care-i amărau din ce în ce mai mult pe amîndoi, nu duseră la nici un rezultat. Ana nu-şi putea opri alegerea la nimic. Iat-o şi cu diploma de maturitate în mînă. A trecut şi vacanţa... Din nou o oarecare speranţă începu să se înfiripe în sufletul profesorului. Dacă într-adevăr „îi este totuna", atunci de ce nu urmează medicina? Ana strîmbă puţin din nas, dar acceptă... Trebuia doar să se hotărască odată. Apoi începură să discute că va fi probabil nevoie să renunţe sau în orice caz să reducă lecţiile de muzică...

Şi deodată lucrurile se lămuriră de la sine, neaşteptat şi atît de minunat! Ana se încăpăţînă. Cum?! Să lase muzica? Pentru nimic în lume! Mai degrabă renunţă la matematică ori la fizică, la oricare dintre disciplinele care se predau în şcoală, e gata să se lase de patinaj, de înot, de orice, numai de muzică nu!... Mai ales acum cînd ea însăşi a compus două piese: o romanţă şi un cîntec!

Ridan îşi privea fiica cu un zîmbet liniştit şi în sinea-i îşi rîdea de el — la ce i-a mai supraveghiat atîţia ani evoluţia, dacă n-a fost în stare să observe ceea ce era evident?

...Ana Ridan a fost primită la conservator fără examen, dacă nu punem la socoteală un mic „concert" pe care l-a dat în faţa unui juriu foarte sever. Tocmai acest concert i-a hotărît soarta.

* * *

Zilele zburau repede şi pe neobservate; se adunau ani de muncă nouă, plini de căutări.

Treptat, viaţa electrică a creierului se dezvăluia în faţa lui Ridan. Unul după altul, fenomenele care înainte îi erau neînţelese se încadrau supuse în noi legităţi din care începeau să se întrevadă, ispititoare, contururile îndrăzneţei generalizări pe care pînă atunci Ridan doar o întrezărise.

Dar cu cît se apropia profesorul de ţintă, cu atît se iveau mai multe enigme. Extraordinara complexitate şi excepţionala perfecţiune a construcţiei creierului îl speriau uneori.

Creierul produce oscilaţii de înaltă frecvenţă, unde cerebrale. Foarte bine! Asta e limpede. Dar ce sînt aceste unde? Nu sînt cumva „undele substanţei"? Acele unde electromagnetice pe care le răspîndeşte chiar materia „moartă", şi a căror frecvenţă este tot atît de variată pe cît este de variată materia? Atunci izvorul acestor unde este constituit de substanţele care fac parte din compoziţia creierului, iar instabilitatea oscilaţiilor se explică prin reacţiile chimice care se produc în creierul viu?

Nu! Ridan cunoştea bine chimia creierului. Oricît ar fi de numeroase substanţele care fac parte din structura creierului, tot sînt mult prea puţine faţă de nesfîrşita varietate de influenţe — momentane şi precise — pe care creierul le poate avea asupra organismului. Una nu corespunde cu cealaltă. Aşadar undele creierului nu sînt, nu pot fi radiaţii ale substanţelor din care e compus.

Dacă e aşa, atunci înseamnă că aceste unde sînt rezultatul unei anumite activităţi a creierului, o funcţiune a lui. Chiar dacă numărul undelor cerebrale este nesfîrşit de mare, şi varietatea funcţiilor organismului, dirijate de creier, este de asemenea nelimitată. Se poate deci presupune că fiecărei unde emise de creier îi corespunde o anumită funcţie bine determinată a organismului.

Dar cum, pe baza cărui principiu, necunoscut deocamdată în fizică, creierul-generator produce aceste unde?

Din toate problemele la care deocamdată nu avea răspuns, Ridan scoase în evidenţă una, tocmai problema principală, cea care socotea el că trebuie elucidată în primul rînd.

Iată în faţa lui sute de cerebrograme reprezentînd curbele curenţilor produşi la diferite animale de senzaţia durerii sau de alţi stimuli: sonori, luminoşi, tactili, gustativi, motrici...

La toate animalele, aceiaşi stimuli externi provoacă în general oscilaţii electrice cu diagrame asemănătoare. Înseamnă asta oare că, de pildă, durerii provocate de o înţepătură îi este specifică tocmai această curbă a oscilaţiilor curentului — tremurătoare, cu minime periodice foarte pronunţate? Şi apoi acest impuls electric produce direct în organism senzaţia de durere sau fenomenele electrice însoţesc numai vreun alt proces, necunoscut, „de durere" în organism?

Dacă ar putea reproduce pe cale fizică un cîmp electromagnetic identic aceluia care dă senzaţia de înţepătură şi

dacă ar putea supune acţiunii lui sectorul respectiv al creierului, omul ar simţi înţepătura, iar problema ar fi rezolvată. Dar nu, fizica, tehnica nu sînt deocamdată capabile să realizeze astfel de cîmpuri electromagnetice, pentru că, aşa cum a stabilit Ridan, toate oscilaţiile înregistrate se compun din nenumărate alte oscilaţii de frecvenţe ultra înalte, care numai ele pot produce senzaţiile respective. Înseamnă deci că pentru a lămuri problema esenţei acestor impulsuri electrice trebuie găsită o altă cale.

Şi din nou începură căutările, mereu alte cercetări şi experienţe, investigaţii în necunoscut.

Ca întotdeauna în astfel de cazuri, Ridan nu-şi întrerupse celelalte lucrări, ba dimpotrivă le intensifică, pentru că totul era legat de firele unei aceleiaşi idei. E ştiut doar că în orice lucrare secundară poţi găsi cînd te aştepţi mai puţin cheia pentru rezolvarea problemei principale.

Dar treceau săptămîni, gîndirea obosită începuse să se agite reîntorcîndu-se mereu la izvoarele problemei ivite. După cum îi era obiceiul, Ridan controla din nou şi din nou justeţea poziţiilor iniţiale. Totul se arăta a fi just, rezolvarea plutea în aer. Dar calea spre această rezolvare nu o putea găsi.

Luna mai, neobişnuit de călduroasă în acel an, se apropia de sfîrşit cînd deasupra Moscovei se dezlănţui furtuna scurtă dar extrem de puternică pe care Ridan, gonind spre răsărit cu o perseverenţă atît de pătimaşă, izbutise să o ajungă la cincizeci de kilometri de capitală.

*

* *

Pe la orele unu din noapte, limuzina profesorului claxonă în faţa porţii.

Ana şi Nataşa nu dormeau. Erau amîndouă în toiul examenelor, cînd toţi oamenii sovietici, de la cei de unsprezece pînă la cei de cincizeci de ani, se prezintă în faţa comisiilor de profesori ca să capete aprecierea cunoştinţelor acumulate în cursul unui an de zile.

Nataşa era o mică sălbăticiune acum un deceniu, cînd soarta, sub înfăţişarea unei mătuşi inimoase care lucra la cantina Institutului lui Ridan, o adusese din satul ei natal

în capitală: pînă una alta trebuia hrănită fetiţa de nouă ani rămasă fără părinţi, şi pe urmă „om vedea noi".

Vioaie şi inteligentă, Nataşa se obişnui repede cu noua ambianţă şi începuse să fie un ajutor activ aproape al tuturor lucrătorilor din „secţia de alimentare" a Institutului, adică bucătăria şi cantina. Curînd începu să apară în locuinţa profesorului, ajutînd femeii de serviciu sau ospătăriţei care aducea dejunul şi prînzul de la cantină.

Văzînd-o o dată, Ridan a rămas uimit de vioiciunea ei senină. I-a vorbit blînd, bucurîndu-se de răspunsurile ei inteligente, sigure, apoi a aflat de la mătuşa-bucătăreasă totul despre ea...

Apariţia Nataşei îi puse în faţă o problemă importantă.

— N-a fost de loc atinsă de cultură. Este un pui sălbatic de om — îi spunea în aceeaşi zi fiicei sale. Dar ce vioaie e, cît de inteligentă şi simpatică... Şi gîndeşte-te, Ana, încă nu ştie carte! Trebuie să înveţe, nu să cureţe cartofi la bucătărie. Ia ascultă, ce-ar fi s-o luăm la noi? Să stea aici. O învăţăm carte, o educăm, o dăm la şcoală, facem din ea un adevărat om cult... Ei, ce zici, o luăm?

Nu-i mai puţin adevărat că această idee a lui avea şi un alt sens. Există o zicătoare orientală: „Nu e bine ce-i prea bine". Aşa şi cu Ridan. Era un tată bun, iar Ana o fiică bună. Dar un om în vîrstă şi o fiică adolescentă pot forma oare o familie? Oricum, la ei nici vorbă nu putea fi de aşa ceva. Nu existau acele nesfîrşite şi neobservate griji, pasiuni, aprecieri, compasiuni, conflicte şi necazuri care îmbogăţesc cu culorile şi nuanţele lor viaţa unei familii obişnuite, aşa cum cutia de rezonanţă a viorii dă sunetului simplu al strunei acel minunat timbru care ne vrăjeşte.

Profesorul nu greşise. Treptat, Nataşa ajunsese să fie un adevărat membru al familiei. Ana avea acum o surioară mai mică şi o elevă pe care s-o educe, iar Ridan o a doua fiică. Viaţa lor se schimbă pe nesimţite. Cînd se întorcea din laborator în locuinţă, nu-l mai întîmpina pe profesor acea surdă tăcere care-i amintea atît de apăsător moartea soţiei. Nu, acum auzea de departe glasurile cristaline ale fetelor, rîsul, cîntecul, uneori cearta lor nevinovată. Şi chiar liniştea

din camere încetase să mai fie posomorîtă: căpătase un alt sens — denota o încordată concentrare a minții acolo, în spatele ușii, și asta îl îmbărbăta și-l bucura pe Ridan.

Și iată că Natașa trecea în ultima clasă a școlii. Era greu să recunoști în această fată grațioasă și drăguță cenușăreasa de odinioară, „țigăncușa", cum i se spunea pe atunci. Cu toate acestea, trăsăturile ei esențiale rămăseseră aceleași. Era tot atît de suplă și smeadă, cu ochii tot atît de vioi, iar codițele caraghioase, care odinioară i se proțăpeau într-o parte și-n alta a capului, acum împodobeau mîndru, ca o coroană grea și neagră, fetișoara ei ștrengară.

În aceste zile dinaintea examenelor (Ana trecea în anul IV la Conservator) fetele învățau sîrguincios și metodic, ținîndu-se cu strictețe de programul zilnic pe care îl întocmiseră împreună cu tatăl lor. De data aceasta însă programul fusese încălcat: hotărîseră să lucreze pînă va veni Ridan.

Învățau în sufragerie, la o masă mare încărcată cu cărți și caiete. Prin ferestrele larg deschise pătrundea parfumul florilor și mirosul reavăn al pămîntului ud de ploaie.

Zgomotul automobilelor care treceau în goană pe asfaltul ud al străzii distrăgea mereu atenția Anei. Începuse să se neliniștească. Tatăl ei era plecat de trei ore și din povestirile lui Slavka ea știa că goana după furtună era adeseori legată de primejdii.

În sfîrșit afară, în stradă, răsună semnalul cunoscut. Scîrțîi ușor portița și glasul profesorului răsună vesel în curte. Fredonînd, el suia cu pași repezi scara.

— A venit! oftă Ana ușurată, închizînd cartea. Hei, Natașa, gata! Lasă învățătura!

Ridan stabilise o regulă: în rarele ceasuri cînd se întîlneau toți laolaltă — nici un fel de lecție, nici un fel de treburi; acestea erau ore de odihnă, de joacă, de hîrjoană...

Profesorul se năpusti vesel în cameră, luă o atitudine teatrală și ridicînd cu un gest autoritar mîinile, începu să dirijeze, fredonînd:

Și timp și spațiu noi cucerim,
Întreg pămîntul îl stăpînim...

Obişnuite cu aceste apariţii furtunoase ale profesorului, fetele se însufleţiră şi începură să cînte şi ele cu glas tare :

Cîntul ne-ajută voioşi să fim
Şi viaţă nouă să făurim...

continuă profesorul, improvizînd versuri noi.

Între timp, cărţile şi caietele dispărură de pe masă, iar Nataşa, continuînd să cînte, scoase din bufet ceştile pentru ceai.

— Atenţie ! le întrerupse deodată Ridan. Care dintre noi dă mîine examen ?

— Mîine, nimeni. Poimîine...

— Perfect ! Admirabil ! Acum vă arestez pe amîndouă. Veţi fi la dispoziţia mea... Gata, am zis ! O oră, nu mai mult. Ne-am înţeles ? Facem o experienţă.

O privi pe Ana cu un aer şiret. Fata înţelese :

— Efectele furtunii ? rîse ea.

— Bineînţeles ! Şi de data asta se pare că m-a ajutat în mod strălucit. Vedem noi acuşica... Şi ce descărcare electrică am reuşit să prindem ! Nu mă credeţi ? Întrebaţi-l pe Slavka ! Cît pe-aci să ne cadă în cap. Timpanele, praf ! Nervii vizuali, ferfeniţă !... Păcat că n-aţi fost acasă cînd am plecat, nu vă lăsam eu să tociţi... vă luam cu mine... Şi acum hai să mîncăm repede... Pînă pregătiţi, mă duc să mai aranjez cîte ceva... Încolonarea ! comandă Ridan şi dispăru în laboratorul său.

Peste vreo zece minute se aşezară toţi trei în jurul mesei.

— Cum terminăm — spuse Ridan cu gura plină — duceţi-vă jos, treziţi-l pe Tîrsa şi aduceţi-mi trei iepuri. Numerele 84, 85 şi 86... Au nişte căşti cu electrozi.

— Nu ni-i dă, Konstantin Aleksandrovici — răspunse Nataşa — dacă nu-i scrieţi cîteva rînduri. Nu ştiţi cînd m-am dus să iau bufniţa ? N-a vrut să mi-o dea.

Îi puse profesorului în faţă creionul şi un blocnotes.

— Nu există ! mormăi Ridan, băgîndu-şi în gură o jumătate de tartină.

— Ei, asta-i ! se bosumflă Nataşa. Cum nu există ? Nu v-aţi supărat şi dumneavoastră pe Tîrsa...

Ridan continua să mormăie clătinînd negativ din cap.

Fără să-şi dea seama de cursă, Ana îi luă apărarea Nataşei.

— Ba aşa e... acum o lună... Ai trimis-o pe Nataşa să aducă o bufniţă... Chiar ai uitat, tată? Nu ştii că l-ai făcut atunci pe Tîrsa birocrat zoologic...

Profesorul tot bodogănea scuturînd mereu din cap. Indignate, fetele căutau să-i aducă aminte... În sfîrşit, Ridan înghiţi ultima bucăţică, sorbi o înghiţitură de ceai şi, zîmbind deodată viclean, spuse :

— Ho, bufniţelor! Cucuvelelor! Voi sînteţi nişte „bufniţe". Bubo Maximus, asta sînteţi...

Înţelegîndu-i în sfîrşit jocul, fetele se năpustiră asupra lui; Ridan sări în picioare şi începu o vînzoleală zgomotoasă. Cădeau scaune, zbură pe podea o ceaşcă...

— Mă predau! Gata! Lăsaţi-mă în pace! strigă profesorul satisfăcut de această hîrjoneală.

Pînă făcură fetele ordine, el se aşeză la masă şi scrise rîndurile cerute pentru Tîrsa.

„Să se dea trei iepuri — nr. 84, 85 şi 86. Şi trei porţii de varză".

— Asta-i! Eu am plecat, fetelor! Vă aştept în laborator!

Ca întotdeauna cînd intra în laborator, savantul îşi puse un halat alb. Îşi scoase ochelarii şi începu să şteargă încet sticlele.

O experienţă cere totdeauna o mare atenţie. Totul trebuie prevăzut din timp, de totul trebuie să ţii seama, toate trebuie puse la locul lor. Cea mai mică neglijenţă, chiar una care ar părea lipsită de importanţă, te poate duce la o concluzie greşită. Înainte de a începe o experienţă, Ridan se transforma parcă, nu mai era om, ci un ghem încordat de nervi. În locul gesturilor repezi, făcea mişcări prudente, calculate. El, cel obişnuit să discute, dădea atunci dispoziţii scurte, precise, punea întrebări şi numai în ochii vii, cenuşii, puternic conturaţi de gene, clocotea o viaţă complicată şi plină de zbucium.

Fetele aduseră iepurii în cuşti portative şi, cuprinse de sfială, intrară tăcute în acest sanctuar al savantului.

Soluţia găsită de Ridan după întîlnirea cu furtuna era simplă şi avea toate şansele să rezolve complicata problemă. De data aceasta tehnica n-avea aproape nici un rol în experienţă. Nu folosea nici un fel de aparat.

Lîngă peretele care despărţea laboratorul de mica sală de operaţii, utilată şi pentru experienţe asupra animalelor, Ridan puse pe o masă o cuşcă specială ecranată cu o reţea de plumb, pentru a feri cuşca de orice influenţe electrice exterioare. Două cuşti asemănătoare erau aşezate de cealaltă parte a peretelui, în sala de operaţii.

Un cablu subţire, perfect izolat, ieşea din prima cuşcă şi, trecînd printr-o deschizătură din perete, se bifurca şi trecea în celelalte două cuşti. Fiecare cuşcă era prevăzută cu un mic întrerupător aflat la îndemînă, deasupra uşiţei. Cînd făcea cercetări asupra creierului, Ridan conecta de obicei la cablu un amplificator şi un oscilograf. Acum aceste aparate lipseau.

— Aduceţi iepurii — dădu indicaţii profesorul. Unul aici, ceilalţi doi în sala de operaţii.

— De ce au botniţele astea ? întrebă Ana aproape în şoaptă.

Ridan luă iepurele şi, desprinzîndu-i cureluşa, scoase de pe capul lui un fel de cască de piele. Nataşa, care dusese ceilalţi doi iepuri în sala de operaţii, se apropie şi ea.

— Nu sînt botniţe, sînt căşti — începu Ridan să le explice. În acele zone ale creierului unde se găsesc centrii de dirijare a funcţiilor de nutriţie, acestor iepuri le-am introdus nişte electrozi foarte subţiri de argint... Uite-i aici... Ies la suprafaţa cutiei craniene prin orificiul aflat în mijlocul acestui mic disc de porţelan. Electrozii au la capăt nişte inele mici... Vedeţi ? De ele se conectează un conductor al cablului care uneşte toate cele trei cuşti. În felul acesta, dacă întoarcem butoanele întrerupătoarelor spre dreapta... ţineţi minte să nu greşim ! dacă le întoarcem spre dreapta, zic, atunci centrii respectivi din creierele celor trei iepuri vor fi uniţi între ei prin acelaşi conductor. Asta-i tot. Deci astea nu-s botniţe, ci căşti ; ele acoperă locul unde electrodul iese din craniu, pentru ca iepurii să nu se poată scărpina cu laba şi să rupă inelul. Acum să scoatem căştile... iar iepurilor să le aplicăm aceste dispozitive... tot în acelaşi scop.

Cu o mişcare abilă, obişnuită, Ridan prinse dispozitivul mic de lemn în jurul iepurelui.

— Vedeţi ? Poate să se mişte, să umble, să mănînce ; numai că nu poate să se scarpine. Iar electrodul este dezgolit. Şi acum să-l conectăm la cablu...

O clamă microscopică, prinsă la capătul unui şnur subţire şi moale ce trecea prin tavanul cuştii, se prinse de inelul electrodului de pe craniul iepurelui. La fel procedară şi cu celelalte animale.

— Ei, asta-i tot... Aşadar... Înţelegeţi ce se petrece ? Un iepure este aici, iar doi... dincolo de perete. Centrul de nutriţie din creierul acestui iepure este unit printr-un obişnuit conductor electric cu centrii respectivi ai celorlalţi iepuri. În acest circuit nu există, în afară de întrerupătoare, nici un fel de aparate, nici un fel de generatoare de curent. Nu există nimic. Nimic ! Aţi înţeles ? Şi acum... fiecare la locul său. Nataşa, tu stai lîngă cuşca aceea. Cînd am să-ţi spun, deschide uşiţa şi pune în cuşcă toată varza odată. Apoi să-l laşi să mănînce. Nu, nu încă ! Ana, vino tu încoace... O duse pe fiica lui în sala de operaţii. Aşază-te aici lîngă această cuşcă, şi pune mîna pe întrerupător... Stai liniştită şi urmăreşte cu atenţie iepurele. O să-mi spui ce face şi cum se simte.

Ridan se postă alături de Ana, lîngă cea de-a treia cuşcă.

Cîteva secunde domni o linişte desăvîrşită. Ridan îşi trecu degetele prin păr ; observă pe mîneca halatului un fir de aţă — îl smulse şi-i dădu drumul jos.

Prin fereastră se zărea cerul palid de dinaintea zorilor. Fetele aşteptau în tăcere dispoziţii.

— Începe, Nataşa — se auzi în sfîrşit glasul lui Ridan.

— Gata. Am pus toată varza — răspunse fata din cealaltă cameră.

— Întoarce întrerupătorul la dreapta !

— L-am întors !

— Ce face ?

— Adulmecă... fornăie. Şi-a ciulit urechile. Se apropie de varză...

— Anka, întoarce întrerupătorul — spuse încet Ridan.

— Da.

— Ei, ce face ?

— Nimic. E somnoros.

— A început să mănînce — se auzi din laborator.

Şi de îndată observă şi Ana :

— Adulmecă... Mestecă, mestecă !...

— Mestecă ?!

Ridan se apropie cu paşi repezi, fără zgomot, de Ana şi se lipi de cuşcă. Apoi lăsîndu-se pe vine, profesorul se strădui să vadă de jos botul iepurelui.

Iepurele mestecă într-adevăr. Mînca, deşi în faţa lui nu se afla nici un fel de hrană ! Întindea botişorul în spaţiul din faţa lui, prindea cu mişcări repezi ale limbii lui umede ceva nevăzut, apoi mestecă ; îşi dezgolea caraghios incisivii gălbui, muşca aerul, apoi iarăşi mestecă repede. Picături de salivă cădeau uşurel pe fundul curat al cuştii.

O privelişte neobişnuită, care pentru orice observator neiniţiat ar fi părut un număr de circ, rezultatul unui dresaj iscusit : iepurele se juca parcă, prefăcîndu-se că mănîncă. Nici un animal nu face vreodată mişcări atît de „absurde", nedeterminate de nimic.

Cu simţurile ascuţite la maximum şi cuprins de o adîncă emoţie, Ridan înţelese şi sensul şi importanţa acestui eveniment datorat numai lui. Era, bineînţeles, o nouă etapă în cunoaşterea materiei vii. Această experienţă va intra în istoria ştiinţei. Iată dovada incontestabilă ! Iată minunea săvîrşindu-se pentru întîia oară, chiar în clipa asta... Iată cum picură saliva ! Ridan îşi dădu seama că tocmai aceste picături de salivă l-au emoţionat mai mult decît toate celelalte manifestări din comportarea iepurelui. Reflexul condiţionat avea loc chiar în creierul profesorului ! Care fiziolog nu nutreşte un profund respect faţă de reflexul salivar devenit celebru de cînd Pavlov l-a transformat în baza metodei de studiere a creierului ? Şi atunci, la fel, a început o nouă etapă în fiziologie, un nou capitol... Iar acum Ridan începea capitolul următor. Dar de data aceasta saliva nu mai juca acelaşi rol...

— Ce face, Nataşa, mănîncă ?

— Mănîncă, mănîncă !

— Anka, întoarce spre stînga întrerupătorul... Uite !... Vezi ? Nu mai mestecă. Admirabil, Anka, admirabil ! Trecu lîngă cealaltă cuşcă. Să-l încercăm şi pe-al meu. Veniţi încoace. Nataşa, lasă totul aşa cum este şi vino aici ! Lasă-l

să mănînce liniştit... Uitaţi-vă : al meu aproape a adormit. Dar întorc întrerupătorul şi... Vedeţi ?

Iepurele întinse capul într-o mişcare energică, de parcă s-ar fi străduit să prindă ceva...

Tabloul „mîncării fără mîncare“ se repetă în toate amănuntele. De data aceasta Ridan nu mai acţiona cu obişnuitele-i gesturi calculate, cum făcea cînd era în laborator ; se mişca degajat, vorbea cu glas tare, bătu chiar cu degetul în cuşcă. După mişcarea ochilor şi urechilor iepurelui, îţi puteai da seama că el vede şi aude normal, dar toate acestea nu-l mai puteau distrage, prea era puternică influenţa, întocmai ca o hipnoză, a celuilalt creier, fluxul care se scurgea prin conductorul subţire din cuşca de după perete.

— Întorc spre stînga întrerupătorul.

Iepurele încremeni în vechea poziţie.

Un timp oarecare Ridan rămase locului, mutîndu-şi tăcut privirea de la o cuşcă la alta, apoi sări în picioare.

— Gata ! Înapoi, fuga marş ! Repaus ! Totul e limpede. Înţelegeţi voi, tocilarelor, ce înseamnă asta ?... O descoperire epocală ! Ura-a-a !

— Ura-a-a ! răsună în cameră.

— Şi acum, la culcare ! Hai, fără vorbe ! Dacă vreţi, vorbim mîine.

Ajutoarele se priviră una pe alta zîmbind, cu ochii obosiţi dar fericite, şi plecară cuminţi să se culce. Profesorul „deconectă“ iepurii din acest circuit uimitor, îi aşeză pe fiecare în cuşca lui şi, împărţindu-le varza cîtă mai rămăsese, plecă în camera sa.

Capitolul III

APARATUL DOCTORULUI GROSS

Încă patru trepte. Opt le urcase.

Ţinîndu-se de balustradă, un om mare, mătăhălos, îşi ridică piciorul şi cu o mişcare hotărîtă se plecă înainte, intenţionînd probabil să învingă dintr-o singură răsuflare acest ultim obstacol.

Balustrada de lemn se legăna vizibil, iar treptele roşii, frecate cu ceară, scîrţîiau enervant.

Nu, va trebui să se mai oprească o dată. Respira prea greu, şi prea tare îi bătea inima.

Puse pacheţelul pe genunchiul îndoit. Revoltător! Jumătate de kilogram şi totuşi cum atîrnă... A obosit... Pe faţa de apoplectic, năpădită de barba neagră, şiroiau picături de sudoare.

Pe palier se crăpă mai întîi încetişor, cu fereală, apoi se deschise larg o uşă.

— A-a, domnul Müllenberg! Bună ziua!

— Bună ziua, frau Lies — răspunse omul şi, cerîndu-şi parcă iertare pentru slăbiciunea sa, adăugă gîfîind: Uite, vedeţi...

Femeia clătina înţelegătoare din cap. Inima... În vremea noastră n-ai voie să ai inimă. Sau trebuie să trăieşti în provincie. La München n-ai ce respira. Nu-i aer. Tot aerul a fost alungat de mirosul de benzină. Şi-apoi căldura...

— Inima ține socoteala timpului, frau Lies — spuse Müllenberg, pășind în sfîrșit pe palier. Acum zece ani, cînd am venit întîia oară la doctorul Gross, urcam în goană această scară. În goană! Da, da! Iar acum mă tîrîi... Un jubileu trist, frau Lies. Ani grei... tare răi... Dar ce să-i faci! După cum se vede, vor veni alții și mai răi...

Frau Lies făcu ochii mari. Nu se cade să vorbească așa. Cine știe... Parcă acum poți să spui ce gîndești?...

— A venit Hans... E aici, în laborator — aruncă ea în treacăt, poate ca să schimbe vorba.

— Hans e băiat bun, frau Lies... A și venit? Înseamnă că astăzi vom termina munca noastră mare. Ehei — oftă el. Minunată realizare... dar are vreun sens? Ultimele cuvinte le pronunță ca pentru sine.

— Domnul doctor a primit o scrisoare. E pe masă... Aveți nevoie de ceva, domnule Müllenberg?

— O scrisoare? Cîteva secunde studie plicul. Nu... puteți pleca, frau Lies. Pînă vine doctorul Gross, n-am nevoie de nimic.

Așteptă pînă auzi țăcănitul clanței. Apoi, în picioare, desfăcu plicul.

„Administrația municipală a orașului München roagă în mod insistent pe domnul dr. Gross să se prezinte la adresa: Ludwigstrasse 104, secția 8, camera 56. Domnul inginer Weintraub îl va aștepta pe doctorul Gross astăzi, între orele 11 și 12".

Așadar, se întîmplase și asta! Totul era limpede. Müllenberg simți că i se moaie genunchii. Se lăsă greu în fotoliu și își luă capul în palme. Cîți oameni destoinici, cinstiți au pierit în acest fel... se gîndea el. Pe mulți i-a cunoscut... Metoda standard. Omul este invitat să se prezinte undeva, într-o instituție. Acolo, într-o cameră care n-are nici o legătură cu profilul instituției, un agent al Gestapoului îi amintește politicos și confidențial omului că în cutare zi și în cutare loc a spus anumite cuvinte sau a povestit o anecdotă cu caracter antinazist... ori că atunci cînd și-a completat fișa la serviciu și-a ascuns originea neariană. Sau că n-a salutat cu brațul întins la o adunare cînd era aclamat führerul, ori a refuzat să participe la elaborarea unei noi metode de exterminare în masă a oamenilor...

Uneori omul pur şi simplu nu se mai întorcea acasă, alteori se întorcea, dar frînt, copleşit, cu sufletul pustiit...

Nu exista altă soluţie. Bineînţeles, Gross trebuie să se ducă. N-are încotro. Dar de ce îl cheamă? În orice caz, nu ca să-i înmîneze un brevet de invenţie. Nu cumva... şi-au dat seama cum poate fi folosită invenţia lui? Asta mai degrabă!

— Hans! strigă el spre camera vecină. Vino, te rog, puţin!

Un tînăr slab şi blond, cu părul răvăşit, cu ochii duşi adînc în fundul capului, într-o salopetă veche şi unsuroasă, apăru în prag, răsucind o şurubelniţă în mînă.

— Bună ziua, Hans! Cum merg treburile?

Tînărul zîmbi.

— Aproape gata, domnule inginer. Montajul agregatului suplimentar va fi terminat peste vreo două ore. Astăzi se poate trece la încercarea maşinii...

Dar aerul posomorît al lui Müllenberg stinse repede exaltarea lui plină de bucurie.

— Ce s-a întîmplat? Domnul Müllenberg e nemulţumit de felul cum merge lucrarea?

— Nu, nu... Dimpotrivă. Dacă va fi sortit ca aparatul nostru să aibă un succes, cred că partea dumitale de merit nu este mai mică decît a mea. Dar... uite... citeşte aici...

Pe faţa îmbujorată de laude a lui Hans, apărură umbre de nelinişte.

— De ce îl cheamă? Nu cumva...

— După cîte ştiu eu, Gross este un bavarez pur sînge. Nu, cred că asta-i urmarea notei din „Gazeta tehnică". I-am spus eu să nu publice această informaţie! De altfel, mai devreme sau mai tîrziu... tot aflau.

Uşa de jos bufni trîntită.

— Du-te, Hans! Continuă! Vorbim noi mai tîrziu. Deocamdată să nu-l tulburăm.

Doctorul Gross deschise cu un gest brusc şi trînti uşa în urma sa. Era şi ca fizic şi ca fire cu totul opus lui Müllenberg: de statură scundă, uscăţiv, repezit, agitat. Părul cărunt îi cădea în şuviţe. Pentru o clipă se opri lîngă uşă.

— Ai şi venit?! Drept răspuns, Müllenberg îşi zbîrli cu un aer blajin mustăţile. Dar bine, dragă colega... Eşti pur şi simplu copil... La ora asta ar trebui să dormi şi în general

să te mişti mai puţin. Ori vrei ca în clipele cele mai importante să rămîn fără dumneata? Şi Hans e aici! Ei, bravo! Pe el nu pot decît să-l laud pentru sîrguinţa lui.

Gross strînse zîmbind mîna lui Müllenberg şi, trecînd în camera vecină, îl salută pe Hans.

— Cum merg treburile, dragul meu? O, după cum văd, eşti aproape gata! Admirabil! Din nou se întoarse la Müllenberg. Ai văzut? Trebuie să-l experimentăm. Unde facem proba? Ah, Müllenberg, am început să am emoţii. E un moment solemn!

— Da, Gross... astăzi este într-adevăr o zi solemnă. E doar jubileul...

Sprîncenele groase, cărunte, ale lui Gross se ridicară formînd două unghiuri ascuţite.

— Ce jubileu?

Müllenberg se ridică în picioare şi îi întinse pacheţelul.

— Poftim... darul meu modest cu acest prilej. Azi se împlinesc zece ani de cînd lucrăm împreună. Şi pot să afirm că în activitatea mea de inginer nu am cunoscut ani mai frumoşi...

Emoţionat de această introducere solemnă, Gross strînse ambele mîini ale lui Müllenberg. Apoi dezlegă pacheţelul.

— Unt... Unt veritabil! Drept să-ţi spun, îi cam duceam dorul. Mulţumesc, dar... de unde îl ai? Într-adevăr acum nu prea ne răsfaţă cu aşa ceva. Ei, dar dacă-i bal, bal să fie! O să bem o cafea straşnică. Hans, cheam-o te rog pe Lisette. Dragă Müllenberg, află că numai participarea dumitale la lucrările mele mi-a permis să rezolv problema transmiterii energiei fără conductori. Dacă nu erai dumneata n-aş fi reuşit să transform ideea mea în maşina care astăzi va fi gata. Da, într-adevăr e o dată însemnată! Astăzi se vor clătina temeliile tehnicii moderne. Vă închipuiţi, prieteni, ce o să fie? Magistralele de transport a energiei electrice nu vor mai împînzi globul pămîntesc. Transmiterea energiei va fi mai simplă şi mai ieftină chiar decît construirea de mici centrale electrice locale. Conductori nevăzuţi vor purta energia pe deasupra oceanelor şi a pustiurilor. Avioanele, trenurile, navele vor fi toate electrice şi vor porni pe traseele lor fără combustibil. Electricitatea va înlocui definitiv aburul. Consumul de petrol şi al derivatelor lui se va reduce la minimum. Omenirea va fi atunci mai bogată, mai cultă...

Gross se ridică în picioare.

— Müllenberg, fiecare cucerire a tehnicii este un pas spre epoca înfloririi omenirii. Cu această descoperire, îţi dai seama? ne aducem şi noi obolul la progres, la crearea unei nemaivăzute înfloriri a culturii...

Capul lui Gross se înălţase semeţ în sus, ochii îi ţinea aţintiţi undeva, în spaţiu. Dacă n-ar fi avut haina, şi aceea destul de ponosită, ar fi părut un prooroc.

Müllenberg asculta tăcut. Făcea sforţări uriaşe să nu-şi trădeze enervarea. Gross e un copil. Un copil îndărătnic şi orb. Despre care „omenire" vorbeşte el? Despre omenirea ai cărei reprezentanţi hidoşi au început să semene în jurul lor — fără nici un rost — moartea? Mai pot fi numiţi oameni hienele turbate care folosesc toate forţele şi mijloacele pentru exterminarea semenilor? Care udă cu sîngele paşnicilor agricultori spaţii înfloritoare din Europa, Africa, Asia, care şterg de pe faţa pămîntului monumentele unei culturi acumulate de milenii?... Acestei „omeniri" îi aduce Gross „obolul" său?... Nu-şi dă seama că de îndată ce acest „obol" va ieşi dincolo de uşile laboratorului, „omenirea" îl va transforma într-o armă cumplită de exterminare şi distrugere?!

Müllenberg se simţea şi el părtaş la această crimă.

Gross e un om cinstit şi bun. El a realizat ceva magnific. Dar cum să-i explici adevărata situaţie, cînd el nici nu vrea să audă de politică? „Pe mine nu mă interesează politica — spunea el uneori iritat. Politica nu este decît o funcţie a culturii, a tehnicii"... Ce absurditate!

Prinzînd un moment prielnic, Müllenberg îi întinse lui Gross invitaţia primită.

— Poftim! Încă o surpriză de ziua jubileului...

Gross citi. Müllenberg urmărea pe sub sprîncene expresia feţei lui. Va înţelege sau nu? Îşi va da seama?...

Nu! Nici o umbră de nelinişte. Dimpotrivă, în ochii savantului-inventator se aprinseră scîntei de ambiţie satisfăcută.

— Primul ghiocel — zîmbi el. Mă cheamă, desigur, pentru emiţătorul nostru. O să vedeţi voi ce zile minunate ne aşteaptă. Şi unde mai pui că deocamdată nu ştiu ei mare lucru. Dacă ar bănui! Trebuie să mă duc. Ludwigstrasse 104. E aproape, pot să merg pe jos.

Müllenberg nu se mai putu stăpîni. Era ultima încercare, deznădăjduită, de a-l face pe doctor să înțeleagă!

— Ascultă, Gross... Bineînțeles, trebuie să te duci. Dar... nu te bucura înainte de vreme: nu poți să știi de ce te cheamă... și cine. Dacă convorbirea se va referi la emițător, atunci s-ar putea să ți se propună să-l cedezi departamentului militar și atunci, pune-i cruce!

Gross îl ascultă, stăpînindu-și rîsul de parcă și-ar fi stăpînit un sughiț. Apoi pufni ca un gînsac.

— Să-mi propună să-l cedez?! Ah, dragul meu Müllenberg... Și adică ce crezi, că dacă o să mi se facă o asemenea propunere, eu am să zic „poftim“, și gata, bună ziua?! Te roade frica dumitale de mic-burghez, dragul meu prieten. Ei bine, ca să fii liniștit, te asigur că dacă mi se va propune ceva în felul acesta, am să refuz! E limpede?

— Ai să refuzi...

— Bineînțeles!

Nu, Müllenberg n-are să fie niciodată în stare să-i bage ceva în cap acestui... acestui idealist zănatic. Orice discuție e inutilă. Desfăcu brațele în semn de neputință.

— Bine. Du-te. Dar ține minte un lucru, Gross: principiul ionizatorului nu trebuie să-l cunoască nimeni. În caz contrar...

Gross izbucni din nou în rîs, rîsul său sîsîitor. Își luă pălăria și cu un gest prietenesc îl scutură pe Müllenberg de braț.

— Asta o știu tot atît de bine ca și dumneata... Liniștește-te, prietene, totul va fi în regulă. Am să mă întorc și atunci te vei convinge singur cît ești de absurd. Ei, la revedere! Terminați montajul pînă vin. Trebuie să trec și pe acasă, să mă schimb.

Coborî în goană scările și trînti cu zgomot ușa de la intrare. Müllenberg, de la fereastră, privi după Gross pînă ce acesta dispăru după primul colț.

*

* *

Sînt prieteni. În această privință nu există nici un fel de îndoială. Cei zece ani au sudat prietenia lor. Gross îi împărtășea orice idee nouă îi trecea prin minte. Iată mapa lui. Aici se află istoricul invenției — schițe, calcule, desene. Cine cu-

noaşte principiul descoperit de Gross, după aceste foi poate construi maşina. Chiar şi principiul însuşi ar putea fi extras din această mapă, dar asta e o problemă destul de grea, accesibilă numai unui specialist cu o înaltă calificare.

Müllenberg păstrează cu sfinţenie taina. Mapa e la dispoziţia lui şi nimeni, în afară de ei doi, nu ştiu despre existenţa ei. Hans ? Hans e un tînăr de nădejde şi-apoi ce-ar înţelege el din aceste schiţe şi calcule ? Este un radioamator cu experienţă, un montor bun, un executant admirabil, dar ca să poţi înţelege maşina lui Gross ai nevoie de altfel de cunoştinţe.

Müllenberg ascunse mapa într-o casetă de oţel şi trecu în camera vecină. Hans lipea ultimii conductori. Mirosea a colofoniu ars.

Iată înfăptuit, în sfîrşit, visul unei întregi pleiade de inventatori şi savanţi ! Şi totuşi întruchiparea acestui „vis" este întrucîtva stîngace, greoaie. Şasiul putea fi de dimensiuni mai mici, dacă partea de forţă ar fi fost montată mai în faţă. Atunci tabloul de comandă s-ar afla mai în spate şi n-ar mai fi nevoie de platformă.

...Să te urci pe platformă la tabloul de comandă, să conectezi grupul de acumulatoare la clamele ionizatorului. Apoi să dai drumul curentului la dinam... Atunci, pe o rază subţire, care ionizează aerul, curentul se transmite ca printr-un conductor metalic. El poate fi recepţionat la distanţă... Aicea-i problema. La ce distanţă ? Calculele arată că acest aparat va putea trimite curentul pînă la un kilometru. Şi asta-i deocamdată o victorie uriaşă. Dar Gross pretinde că distanţa poate fi oricît de mult mărită. Totul e să fie confirmate calculele după care a fost construit emiţătorul. Trebuie făcută proba. Dar asta numai afară din oraş se poate face. Şi-i legată de prea mari cheltuieli ! Numai transportul aparatului cît costă...

— Gata, domnule Müllenberg ! Hans apăru, zîmbind victorios, din spatele aparatului.

Müllenberg simţi cum i se strînge inima.

— Să-l aşteptăm pe Gross. Trebuie să vie — spuse el posomorît.

Şi Hans se posomorî.

— Dar despre ce-i vorba, domnule Müllenberg ? îl întrebă el insistent.

— Ascultă, Hans! Stai jos! Trebuie să-ți explic totul. Sînt un om cu spirit de observație și cred că nu greșesc încredințîndu-ți o taină importantă. Ești un om cinstit... sînt convins de asta... eu la fel. Și totuși... îți dai seama că sîntem pe cale să săvîrșim o crimă? Și încă ce crimă înspăimîntătoare! Aparatul nostru e gata. Nu mă îndoiesc că încercarea lui va confirma pe deplin speranțele doctorului...

Se apropie de Hans și cu ochii mici îl privi țintă.

— Hans, dumneata știi ce mașină e asta?

O nedumerire plină de neliniște se oglindi pe fața tînărului.

— Cum? Nu e un... aparat pentru transmiterea energiei electrice la distanță, fără conductori?

— Ba da, Hans... asta este. Dar închipuiește-ți că ne-am propune un alt scop. Că am renunța la folosirea industrială a mașinii... Dacă prin „cablul nostru invizibil", pe raza ionizată, am trimite de pildă un curent alternativ de o frecvență și o putere în stare să distrugă orice organism...

Ochii lui Hans, tot mai mari, priveau cu spaimă.

— Razele morții! șopti el.

— Razele morții — confirmă Müllenberg. Acelea pe care pînă în ultima clipă le-a căutat Marconi, pe care le caută, din fericire fără nici un rezultat, cercetătorii în toate laboratoarele militare din lume.

Deodată, Hans se încruntă.

— Așadar, domnul Gross...

— Stai, nu te grăbi! Gross... Hm!... E caraghios, dar Gross nu admite nici măcar „gîndul" că ideea lui ar putea fi folosită în acest scop. El pur și simplu ignorează o astfel de posibilitate. Ca să înțelegi, trebuie să-l cunoști pe Gross cum îl cunosc eu, să cunoști cinstea lui cristalină și nesfîrșita lui naivitate politică. În sfîrșit, el nu este vinovat că descoperirea lui într-adevăr genială poate găsi și o astfel de aplicare. Asta este... Acum înțelegi, Hans, ce se va întîmpla dacă invenția lui Gross încape pe mîinile lor? Noi sîntem oameni de știință, oameni de cultură. Nu trebuie să admitem așa ceva!

Cuprins de tulburare, Hans umbla dintr-un colț în altul al camerei, aruncîndu-și de fiecare dată privirile afară, pe fereastră. Da, nu e de admis așa ceva! Totuși... Poate nu

se cuvine să se amestece... dar are şi el ceva de spus, deşi poziţia lui coincide cu poziţia lui Müllenberg.

Şi iată că soseşte clipa cînd în faţa unui eveniment neaşteptat şi uluitor se sfarmă obişnuitele forme ale comportării reciproce dintre oameni.

Dezorientarea dispare de pe chipul lui Hans. Deodată, sub influenţa unui nou gînd, priveşte liniştit şi foarte sever. Acum Hans e parcă mult mai matur, mai matur chiar decît Müllenberg, şi capătă noi drepturi.

— Cum vine asta ? întrebă el cu asprime. Zece ani aţi lucrat la această invenţie... şi abia acum aţi înţeles ce aţi creat ?!

Cu cîteva minute mai înainte, pe cînd era tînăr, foarte tînăr, n-ar fi îndrăznit să-i vorbească astfel inginerului.

Müllenberg tăcu multă vreme înainte de a-i răspunde. Se încordă tot în sine, înăbuşindu-şi protestul şi... acceptă mustrarea lui Hans.

— Ai dreptate, Hans — rosti el, în sfîrşit, lungind cuvintele şi parcă răspunzîndu-şi sieşi. Asta nu se poate justifica... deşi, cu puţină bunăvoinţă, se poate înţelege... Oamenii fac istoria, dar şi istoria îi face pe oameni. Îi face şi... îi schimbă. E adevărat, nu întotdeauna la timp, ca în cazul meu de pildă... şi nu pe toţi, ca de pildă pe Gross. Dumitale ţi-e mai uşor să înţelegi prezentul pentru că eşti tînăr, nu eşti legat de trecut... Cînd am început lucrul, nimănui nu i-ar fi trecut prin minte ce se va petrece acum la noi. Germania nu-l cunoştea atunci pe Schicklgruber [1]. Viaţa nu se normalizase încă, dar noi eram convinşi că furtuna stîrnită de război se va potoli curînd şi viaţa va intra din nou pe făgaşul ei normal. Nu fiecare dintre noi, cei bătrîni, Hans, poate să înţeleagă că nu mai are ce aştepta... Am ştiut întotdeauna ce ascunde în sine ideea lui Gross, dar am aşteptat. Speram că roata istoriei va reuşi să facă această cumplită răsturnare înainte de a ne fi atins noi ţinta. Şi poftim !... Ţinta a fost atinsă, iar... răsturnarea nu s-a produs... şi cine ştie cît va mai dura pînă...

Müllenberg căzu pe gînduri. Hans continua să păşească pe aceeaşi diagonală — de la fereastra din colţ, spre uşă şi înapoi.

---

[1] Adevăratul nume al lui Hitler.

— Vine... exclamă el, în sfîrşit.

Amîndoi scoaseră capetele pe fereastra deschisă. Gross mai că alerga, strecurîndu-se printre pietoni ; pe faţa lui se citea triumful. Coborînd de pe trotuar, ca să traverseze strada, îi făcu semne victorios lui Müllenberg. Peste o clipă se năpusti în laborator, gîfîind.

— Ei, prieteni... puteţi să mă felicitaţi !... Pfui, ce-am obosit... Temerile dumitale s-au dovedit neîntemeiate, Müllenberg... Nici o grijă ! Administraţia municipală este extrem de interesată de maşina noastră... Dacă încercarea reuşeşte, iau asupra lor toată procedura de brevetare, cu condiţia să le revină lor în exclusivitate dreptul de exploatare. Ştiţi ce condiţie le-am pus şi eu ? Să organizeze proba cu mijloacele lor. Chiar astăzi. Ne dau ei autocamion şi ne găsesc şi un loc potrivit. Ce zici, Müllenberg ? Nu-i aşa că-i grozav ?...

— Stai puţin... Cu cine ai stat de vorbă ?

— Cu domnul Weintraub. O, e cel mai simpatic om din lume ! Inginer al administraţiei. A fost împuternicit să poarte discuţiile. Vezi ? Dacă nu publicam nota în „Gazeta tehnică"...

— Bine, dar care sînt totuşi condiţiile ? Cum va fi păstrat secretul construcţiei ionizatorului şi a receptorului ?

— Acceptă toate condiţiile noastre. Pînă şi organizarea producţiei şi a exploatării admit să se facă sub controlul oamenilor noştri. Cît despre remuneraţie, Weintraub a făcut aluzie la o sumă astronomică. Recunosc importanţa mondială a acestei descoperiri. Toate acestea le vom discuta amănunţit de îndată ce se vor convinge că emiţătorul acţionează la o distanţă suficientă. Un kilometru, în general, socotesc că-i puţin, dar dacă proba reuşeşte, iau asupra lor toate cheltuielile..., Înţelegi ? Ne pun totul la dispoziţie ca să începem perfecţionarea aparatului şi fac imediat demersurile pentru brevetare. Ce vrei mai mult ?

— Aşadar, mai avem timp... — oftă Müllenberg uşurat. Va să zică pînă nu mărim distanţa de acţiune, putem să păstrăm secretul...

— Bineînţeles, Müllenberg ! Toate rămîn cum au fost. Ei numai ne pun fonduri la dispoziţie. Îţi dai seama ce înseamnează asta pentru noi acum, în situaţia financiară în care ne aflăm ? Ha-ha... La naiba, dar nu-i rău de loc... Şi acum, dragii mei, ne putem permite un mic banchet. Mi-e o foame

de lup. Unde-s bunătățile pregătite pentru jubileu? Frau Lisette!... Hans, nu-ți închipui ce fericit sînt că nu mai trebuie să ne despărțim de dumneata! Și trebuie să recunosc că eram aproape s-o facem... Lisette! strigă el deschizînd larg ușa și ciocnindu-se în prag de gazda care, roșie de emoție, abia apucase să-și ridice capul de la gaura cheii.

Evenimentele începură să se desfășoare într-un tempo accelerat.

La ora 5 după-amiază, două automobile porniră din fața casei în care era instalat laboratorul doctorului Gross. În camionul din față, acoperit cu o prelată, se aflau piesele aparatului, demontat pentru a fi transportat mai ușor, și agregatele de recepție. Patru muncitori sub conducerea lui Hans, toți în salopete cafenii, însoțeau prețioasa încărcătură. Îndată după autocamion, fără să se grăbească, porni și limuzina lui Weintraub. Acesta ședea alături de șofer, iar Gross și Müllenberg în spate. Toți trei discutau cu însuflețire. Domnul Weintraub era politicos, prevenitor și temerile lui Müllenberg începură treptat să se risipească, deși luase cu fermitate hotărîrea să fie prudent și să nu slăbească vigilența nici pentru o clipă.

De cîteva ori Müllenberg încercase să afle încotro îi duce mașina. El cunoștea bine împrejurimile Münchenului. Weintraub însă habar n-avea, așa că din răspunsul lui cu greu puteai să înțelegi unde se află locul ales de administrație pentru experiențe.

Trecînd de centura orașului, mașinile porniră pe șoseaua Wolfratshausen, spre sud-vest. Era o zi călduroasă. În dreapta se întindeau ca o panglică nesfîrșită livezi înflorite, iar în stînga, șerpuind, Isarul cel zgomotos și verde ca smaraldul se apropia din cînd în cînd de șosea.

Pe la orele șapte seara, mașinile cotiră brusc la dreapta, pe o altă șosea, și curînd se opriră în fața porții unui gard nesfîrșit de scînduri. Müllenberg observă imediat paza înarmată de la poartă și simți cum i se oprește inima.

— Ce-i aici? întrebă el.

— Un poligon de artilerie — răspunse Weintraub. Acum însă nu funcționează. Se pare că e în reconstrucție. De aceea

departamentul militar ne-a permis cu amabilitate să-l folosim pentru experienţele tehnice.

Trecu pe la punctul de control, prezentă nişte documente, după care porţile fură date în lături şi maşinile intrară înăuntru.

În faţa lor se întindea o cîmpie uriaşă, care se înălţa treptat spre orizont şi acolo se transforma într-un şir lung de dealuri. Suprafaţa netedă a cîmpiei, străbătută toată de şanţuri lungi şi strîmte, se desfăşura pe zeci de kilometri. Era greu să-ţi poţi închipui un loc mai adecvat pentru trageri de artilerie, ca şi pentru experimentarea aparatului lui Gross.

În dreapta se afla un grup mic de clădiri: cazărmi, depozite de muniţii, o remiză de tunuri, un garaj. Cîteva construcţii mai mici se zăreau în diferite puncte ale poligonului. Pe alocuri mişunau oameni care apăreau şi dispăreau pe neaşteptate sub pămînt; ei instalau ţinte, semne şi continuau să traseze complicate forme geometrice pe cîmpia poligonului. Autocamioane cărau pămîntul pe care aceştia îl săpau.

Comandantul poligonului, prevenit probabil prin telefon de la punctul de control, le ieşi în întîmpinare şi îi salută respectuos pe Weintraub şi pe însoţitorii lui. Cu o amabilitate exagerată îi invită pe oaspeţi să-şi aleagă singuri orice loc, unde vor voi, pentru încercarea aparatului. Dacă va fi nevoie, le pune şi oameni la dispoziţie.

Măgulit de atîta atenţie, Gross umbla de colo-colo cu aerul unui cocoşel semeţ — pînă şi mişcările îi erau parcă mai puţin agitate. Din cînd în cînd îi arunca o privire sarcastică prietenului său care păşea mohorît în urma lui.

— Ei, ce zici, dragă Ahasver? glumi el ironic, profitînd de un moment cînd nu se afla nimeni în preajma lor.

— *Quidquid id est timeo danaos et dona ferentes*[1] — scandă Müllenberg drept răspuns.

Soarele coborîse aproape la orizont cînd aparatul lui Gross fu asamblat şi „pus în baterie". Hans şi cei patru muncitori duseră cu maşina pe cîmp două agregate de recepţie. Fiecare dintre ele, în afară de receptorul de curent, era format dintr-un grup de lămpi electrice dispuse pe o riglă verti-

---

[1] „Orice-ar fi, de grec, chiar cînd vine cu daruri, fereşte-te." (Virgiliu, „Eneida").

cală şi o sirenă electrică. Folosind indicaţiile unuia dintre lucrătorii de pe poligon, Hans instală agregatele cu receptoarele îndreptate spre aparatul emiţător, unul cam la un kilometru distanţă, celălalt la vreun kilometru şi jumătate.

Apoi se înapoiară. În urma dispoziţiei date de comandantul poligonului, clopotul de pe clădirea principală anunţă încetarea oricăror lucrări pe cîmp.

Privind întinderile pe care începeau să se aştearnă umbrele serii, Müllenberg observă cu mirare cum poligonul prinde dintr-o dată viaţă. Asemenea unor furnici, oamenii, care de departe păreau nişte puncte negre, ieşeau de sub pămînt unul după altul şi adunîndu-se în nişte pete compacte, se scurgeau pe poligon spre clădiri.

Müllenberg îşi duse binoclul la ochi. Erau detaşamente de oameni înarmaţi cu lopeţi, tîrnăcoape sau răngi. Cu cît se apropiau mai mult, cu atît vedea mai desluşit chipurile lor murdare, istovite, trupurile încovoiate sub greutatea uneltelor. Pe mulţi dintre ei hainele atîrnau în zdrenţe. Detaşamentele se mişcau sub paza unor nazişti înarmaţi, ghiftuiţi... Müllenberg înţelese : erau acei oameni care dispăreau stupid şi pe neaşteptate din viaţă, cei despre care chiar şi rudele se străduiau mai mult să gîndească decît să vorbească cu glas tare...

Deţinuţii treceau prin dreptul celui mai îndepărtat dintre agregatele aşezate de Hans şi dispăreau după grupul de clădiri.

Abia după vreo oră, poligonul rămase pustiu. Se întunecase de-a binelea.

Gross şi Müllenberg terminaseră între timp montarea şi reglarea aparatului. Amîndoi erau emoţionaţi. Sosise clipa hotărîtoare a încercării. Nu le rămînea decît să pună în funcţiune motorul generatorului, să conecteze acumulatoarele şi să lanseze energia în spaţiul întunecat.

Direcţia razei fusese determinată dinainte cu ajutorul vizorului. Iată cadranul. Dacă slăbeşti şurubul de strîngere şi deplasezi cadranul chiar cu un milimetru, raza ionizatorului va trece pe lîngă ţintă. Atunci totul va eşua ; domnul Weintraub nu va mai arăta probabil nici un interes faţă de această „descoperire genială“ şi va fi fără îndoială mai puţin prevenitor cu ei. Dar Gross... Pentru Gross ar fi o tragedie. E atît de sigur de victorie !

Nu. Müllenberg nu e şi nici nu va fi vreodată în stare să-şi înşele prietenul! Să decurgă totul în mod firesc... deocamdată. În definitiv, dacă curentul nu va ajunge sau dacă nu se va transmite de loc? Parcă poţi să fii sigur că ai prevăzut totul?

— Începem?

În glasul lui Gross, Müllenberg simţi emoţie. În momentul hotărîtor, siguranţa parcă îl părăsise.

— Totu-i gata... Să începem! spuse cu fermitate Müllenberg.

Gross înălţă capul şi cu paşi repezi se urcă pe platformă. Tabloul de comandă, puţin înclinat, se afla în faţa lui. Nu-i rămînea decît să apese pe pîrghii, să aştepte cîteva secunde — şi totul va fi limpede. Va fi rezolvată problema întregii lui vieţi... Nu... e cu neputinţă! Atît de simplu să se rezolve o asemenea problemă? În afară de Müllenberg, nimeni nu simţea cîtă importanţă au aceste ultime mişcări ale mîinii deasupra tabloului de comandă... Acuma... Dar Gross se îndreptă din spate şi făcu un gest autoritar.

— Vă rog să treceţi toţi aici, în dreapta... Aşa. Deci, domnii mei, începem experimentarea primului emiţător de energie electrică la distanţă, fără conductor, construit de noi...

Müllenberg se simţi prost. Această introducere solemnă era nelalocul ei. Gross îi amintea de un prestidigitator de circ.

— ...Domnilor, vă amintiţi desigur cu toţii vîlva produsă de celebrul Marconi care, după cum se obişnuieşte să se spună, „a aprins luminile expoziţiei de la Chicago" aflîndu-se pe iahtul său „Electra" în Marea Mediterană, aproape la celălalt capăt al globului pămîntesc. Nu se poate nega importanţa tehnică a acestui fapt în acea vreme. Dar dumneavoastră ştiţi, bineînţeles, că emiţătorul lui Marconi a jucat numai rolul unui semnal care a făcut ca energia uzinei electrice din Chicago să se reverse în reţeaua de iluminat a expoziţiei. Energia trimisă de Marconi n-ar fi ajuns nici să încălzească filamentul unui bec de lanternă...

Rezemat de caroseria limuzinei, Müllenberg urmărea expresia feţei lui Weintraub. Se străduia să observe pe faţa acestuia semne că-l enervează peroraţiile vădit neinteresante

și inutile pentru el ale lui Gross... Dar nu, fața lui Weintraub nu exprima nimic în afară de o atenție încordată, respectuoasă. Oare într-adevăr el se înșela, iar Gross avea dreptate ?... Desluși în semiîntuneric fața comandantului poligonului. Aceeași atenție, același respect — ca la înmormîntarea unui necunoscut...

Gross își termina discursul :

— ...Sarcina noastră — spuse el — este de a înlătura firele, de a elibera globul pămîntesc de povara rețelelor cu care îl înconjoară energetica modernă. Teoretic, această problemă noi am rezolvat-o. Să vedem acum dacă ea este rezolvată și tehnic.

Se apleacă și conectă becurile tabloului de comandă. Se auzi țăcănitul demarorului, motorul începu să vuiască, acele începură să se miște pe cadrane.

Gross așteptă cîteva secunde. Apoi cu mișcări încete întoarse un mîner aflat în partea de sus a tabloului. Grupul de acumulatoare începu să furnizeze curent ionizatorului ale cărui tuburi, aidoma unor țevi de tun, ieșeau în fața aparatului. Acum, din aceste țevi ies raze nevăzute — „cablurile aeriene“ ale lui Gross. Nu-i rămîne decît să unească aceste raze cu polii dinamului.

În întunericul care-i înconjura nu se deslușea decît silueta lui Gross aplecată deasupra tabloului de comandă — alb, luminat. Fața lui inspirată, încadrată de șuvițe cărunte pe care le mișca o boare de vînt și buzele strîns închise îi aminteau de Beethoven.

— Aparatul e îndreptat spre lămpi ? întrebă el încetișor, fără să-și ia ochii de pe tablou.

— Da — răspunse din întuneric Müllenberg.

— Voi declanșa mai întîi sirena... Întoarse puțin butonul din dreapta, apoi spuse încet, ca pentru sine : Conectez reostatele... — și îndreptîndu-se din spate, privi cu încordare înainte, în întuneric.

Toți ceilalți priveau de asemenea, încremeniți. Nu se auzea nimic în afară de vuietul motorului. Trecu o jumătate de minut. Müllenberg nu mai rezistă — ocoli mașina lui Weintraub și dispăru în spatele ei, cît mai departe de vuietul motorului. Hans îl urmă.

— Sună ! spuse acesta încetișor și nehotărît.

Dar Müllenberg nu auzea nimic.

— Sună, sună! Auziţi?

Acum şi Müllenberg desluşi vuietul îndepărtat al sirenei. Se întoarseră amîndoi lîngă aparat. Gross sărise jos de pe platformă şi, fixînd reostatele în poziţia de rezistenţă minimă, se alătură celorlalţi. Urletul sirenei, crescînd mereu, acoperea de pe acum zgomotul motorului.

Pe feţele oamenilor care îl felicitau pe Gross apărură zîmbete. Dar Gross, cuprins din nou de aceeaşi impetuozitate nestăpînită care-l caracteriza, se repezi spre tabloul de comandă.

— Şi acum, lămpile! Imediat! Într-o clipă! Priviţi acolo, înainte...

Răsuci uşurel butonul. Glasul sirenei se stinse repede. În aceeaşi clipă în depărtare se aprinse o coloană orbitoare de lumină.

— Bravo, domnule Gross! Felicitări! strigă, plin de admiraţie, Weintraub. Ei, acum putem spune că problema a fost rezolvată „şi teoretic, şi tehnic"? Dar cel de-al doilea receptor?

— Să-l încercăm şi pe-acela. Vă previn însă, fără nici o speranţă! Ionizatorul este calculat pentru acţiuni pînă la un kilometru. Difracţia razei este posibilă doar pe o distanţă de cîţiva metri...

Mută ţeava puţin în dreapta, urmărind indicatorul cadranului.

— Ei, vedeţi... L-am îndreptat asupra lămpilor celui de al doilea agregat... Nimic!

Gross opri motorul, deconectă alimentarea ionizatorului şi sări jos de pe platformă.

— Încercarea s-a terminat? întrebă Weintraub.

— Da, asta-i tot.

— Permiteţi-mi să vă spun cîteva cuvinte... Sînt fericit că, printre cei dintîi, am avut prilejul să văd această minune. Momentul pe care l-am trăit aici cu toţii va intra în istoria tehnicii mondiale. I-am felicitat deja pe doctorul Gross şi pe inginerul Müllenberg pentru uriaşul succes dobîndit. Este absolut evident că atît din punct de vedere teoretic, cît şi tehnic, problema transmiterii la distanţă a energiei fără a folosi conductori este rezolvată. Dar asta nu e totul. Rămîne să o rezolvăm practic, adică să facem ca energia să poată fi transmisă la distanţe mai mari. Un kilo-

metru nu poate avea o importanță practică. Nu mă îndoiesc că veți face față acestei noi probleme, cu atît mai mult cu cît însuși dumneavoastră ați spus că teoretic ați și rezolvat-o....

— Toate calculele sînt făcute, nu ne rămîne decît să construim un nou emițător — interveni Gross.

— Și... pentru ce distanță sînt făcute calculele dumneavoastră ?

— Zece kilometri — răspunse pe nerăsuflate Gross.

— Minunat... Așadar, încă un pas și veți fi cu adevărat un om mare, doctor Gross. Cît timp vă trebuie ca să realizați noul emițător ?

— Depinde...

— Iertați-mă, înțeleg... Chiar mîine ne întîlnim să discutăm condițiile și să semnăm convenția. Vă punem totul la dispoziție. Dar pînă nu-i terminată procedura de brevetare, cred că mă înțelegeți, toate acestea trebuie să rămînă în cel mai mare secret. Nici un fel de informații în presă, nici un fel de discuții, cu oricine ar fi, în afară de noi, cei de față. Deocamdată n-ați descoperit nimic. Aceasta este chiar în propriul dumneavoastră interes... Și acum, încă o problemă, doctor Gross. Pe șeful administrației noastre, care m-a împuternicit să mă ocup de această chestiune, îl interesează extrem de mult descoperirea dumneavoastră. Întrucît încercarea s-a terminat cu succes, vă transmit rugămintea ca mîine să demonstrați și în fața domniei-sale posibilitățile emițătorului. Cred că asta va avea o influență hotărîtoare asupra bunului mers al problemei care ne preocupă pe toți.

— Bineînțeles, cu plăcere — primi Gross.

— Atunci, foarte bine. În acest caz n-are nici un rost să mai luăm aparatul de aici. Nădăjduiesc că domnul Flaucher va ști să-l păstreze în deplină siguranță, la adăpost de orice mînă sau privire străină ?...

— Puteți fi liniștit — răspunse zîmbind comandantul poligonului. Paza poligonului se face după regim militar.

Dădu ordin să se aducă prelata.

— Unele piese nu le putem lăsa aici — observă Müllenberg. Noaptea ar putea să fie umed !

— Te gîndești la... — începu Gross.

— Atunci scoateți aceste piese și le vom duce în magazie.

— Mă refer la adaptorul ionizatorului care trebuie păstrat într-un mod deosebit — spuse cu hotărîre Müllenberg, strîngînd în întuneric mîna lui Gross. Mai bine îl luăm cu noi.

Urcînd greoi pe platformă, el scoase repede din spatele ionizatorului un tub destul de mic şi învelindu-l într-un ziar, îl strecură în buzunarul de la piept. Aparatul fu acoperit cu prelata.

— Foarte bine — încuviinţă Weintraub. Atunci, putem pleca.

Müllenberg urcă ultimul în automobilul lui Weintraub. Sentimentul apăsător de răspundere, de nelinişte în legătură cu soarta descoperirii lui Gross nu-l părăsise nici o clipă, în ciuda faptului că nu observase în comportarea lui Weintraub nimic care să-i mărească temerile.

După cum se înţeleseseră, Gross şi Müllenberg urmau să se întîlnească spre prînz la laborator, ca să discute între patru ochi unele detalii ale viitorului contract cu municipalitatea. La ora două, Gross avea întîlnire cu Weintraub la administraţie. Pe Hans nu-l mai chemară, întrucît nu era nimic de lucru ; el va veni după ora cinci, cînd vor merge din nou la poligon.

Müllenberg sosi mult mai devreme. Închise bine uşa în urmă, o rugă pe frau Lies să nu-l deranjeze şi începu să umble cu paşi rari dintr-un colţ într-altul al camerei, mătăhălos şi posomorît ca un nor de furtună, cu mîinile prinse la spate sub haina descheiată.

Da, sosiseră zilele unor grele încercări. Ce stupid ! De fapt nu se petrecuse nimic neaşteptat. Ba dimpotrivă. Timp de zece ani lucrase cu pasiune la înfăptuirea ideii lui Gross. Era parcă hipnotizat de această problemă tehnică. Şi iat-o rezolvată. Iar acum, cînd starea aceea de hipnoză se risipi, înţelegea limpede că de fapt rezolvarea acestei probleme a dus la construirea unei maşini infernale, pe care ei sînt pe cale să o ofere în dar duşmanilor lumii civilizate. Nu ! Maşina trebuie imediat distrusă ! Da, distrusă, căci de ascuns nu mai pot s-o ascundă.

Un kilometru sau douăzeci de kilometri — e totuna : ideea a fost realizată. După cum se ştie, marile descoperiri „pla-

nează totdeauna în aer". Cu atît mai uşor poate fi desăvîrşită o descoperire gata făcută. Aparatul lui Gross există. A funcţionat şi a fost văzut cum funcţionează. Nimic nu-i mai poate opri să ducă ideea pînă la capăt...

Ah, afurisită treabă!

Dar poate că nu-i aşa... E oare chiar atît de simplu să poţi reconstitui aparatul? Oricum, lor le-au trebuit zece ani de muncă pasionată şi plină de abnegaţie, dusă cot la cot, pînă să găsească principiul razei ionizante şi să-l pună în practică... Numai această piesă mică — adaptorul ionizatorului — cît s-au chinuit pînă l-au realizat! Iată-l, cheia întregii probleme, inima aparatului, învelit aici, într-o bucată de ziar... Acest tub de mărimea unui stilou e totul. Restul? Fleacuri! Orice electrician priceput poate să reconstituie aparatul. În acest tub însă este întruchipată şi ideea lui Gross şi imensa inventivitate de constructor a lui Müllenberg. În el e tot secretul. El e totul!

Müllenberg are senzaţia că în acest tub este închisă însăşi viaţa lui. Asupra lui îşi concentrează toată atenţia, toate gîndurile. Ca înecatul de un pai, de el îşi leagă toată speranţa că va putea îndrepta lucrurile; atîta timp cît îl are în mînă, nu-i totul pierdut. Puse cu grijă tubul înapoi în buzunar. Nu, n-o să le dea tubul. La urma urmei, îl poate pierde, poate să-i cadă din buzunar cînd se apleacă să coboare din maşină.

Dar poate că într-adevăr nu se petrece nimic înspăimîntător. Nu cumva toate temerile lui sînt rezultatul nervilor săi zdruncinaţi? Gross crede cu sinceritate în lege, în dreptate, în morală, în cinste... Nu! Toate acestea nu mai există acum în Germania. Trebuie să-l convingă pe Gross, să-l facă să înţeleagă...

Gross vine mulţumit, mîndru şi plin de însufleţire; mai vesel ca oricînd. Müllenberg ghiceşte în starea lui sufletească urmele discuţiilor avute de curînd în sînul familiei, referitor la bunăstarea viitoare, la o maşină proprie, la o vilă confortabilă pe malul Isarului sau la Baden.

— Müllenberg, dragul meu, văd că tot mai eşti posomorît. Oare ziua de ieri nu te-a liniştit? spuse Gross, strîngînd cu prietenie mîna mare şi păroasă a acestuia.

— Am dormit prost — răspunse Müllenberg, încercînd să zîmbească. Mă cam supără inima...

— O să-ţi vindecăm inima! Acum sigur o vindecăm. Încă un mic efort, şi ne vom ocupa de reparaţia generală a propriului nostru organism. Cei mai buni doctori, staţiuni balneare... Cred că acum n-ai să te mai plîngi de bani... — rîde Gross mulţumit.

Aşezîndu-se la masă, alcătuiră lista noului utilaj necesar în laborator pentru ultima etapă a lucrului. Apoi calculară cheltuielile făcute de ei în decursul acestor zece ani pentru întreaga lucrare. Răsplata, desigur, ar trebui să depăşească mult totalul acestor cheltuieli. Dar în orice caz, pentru orientare, un astfel de calcul nu strică.

În sfîrşit, toate problemele referitoare la partea materială fură puse la punct. Gross mai avea la dispoziţie o jumătate de oră.

— Dăruieşte-mi mie această jumătate de oră — îl rugă Müllenberg. Vreau să mai stăm de vorbă.

— Cu plăcere, dragul meu. Gross îl privi, oarecum mirat, şi aşteptă.

Müllenberg se ridică în picioare şi începu să umble pe diagonală prin cameră.

— Ascultă, Gross — începu el — acum ai să te duci la această administraţie, să-i zicem municipală, şi ai să vinzi munca noastră de zece ani. Iartă-mă, te rog, dragul meu prieten, dacă am să mă refer puţin la politică... Fără asta, din păcate, nu pot. Numai... te rog, Gross, să discutăm liniştit, prieteneşte. Crezi într-adevăr că ei nu ştiu că invenţia dumitale poate servi drept armă de distrugere?

— Armă de distrugere... — repetă Gross, descumpănit.

— Da. Eu sînt convins că „Razele morţii" le sînt acum mai scumpe decît orice revoluţie în industrie sau în tehnică.

— „Razele morţii"... Ihm!... Dă-mi voie, Müllenberg, dar eu sînt autorul acestei invenţii... ea va fi brevetată, este proprietatea mea; deci pot să dispun de ea după propria mea apreciere. Eu închei contractul cu administraţia municipalităţii numai pentru folosirea invenţiei mele în scopuri industriale bine stabilite. Dacă vrei, am să stipulez în mod special acest lucru. Dar nu înţeleg. La urma urmei am de-a face cu municipalitatea, nu cu departamentul militar; de unde pînă unde „armă de distrugere"?!

— Gross dragă, dar ştii bine că la noi toate instituţiile le conduc naziştii. De ce n-ar fi şi la municipalitate? E război.

înţelege că indiferent cărui departament sau instituţii i-ai propune maşina dumitale, ea tot în mîinile militarilor o să ajungă. Şi-atunci ?... Mi-e groază, Gross, să mă gîndesc la ceea ce va fi pe urmă. Cea mai mare nenorocire pentru întreaga contemporaneitate! Asta va fi maşina dumitale, a noastră... Gîndeşte-te că vom avea pe conştiinţă moartea atîtor oameni, că vom fi traşi la răspundere în faţa întregii omeniri !

Gross ascultă uimit aceste cuvinte rostite pe un ton atît de neobişnuit, şi deodată se simţi cuprins de o spaimă nebună : dar dacă Müllenberg are dreptate ?!

— Ce propui ? îl întrebă el, tresărind.

— Am mers atît de departe, încît ne va fi greu să ne mai descurcăm. Aducem mîine aparatul în laborator, sub un pretext oarecare, şi... îl lichidăm. Semnarea contractului cu ei trebuie amînată pînă la verificarea definitivă a calculelor. Verificarea va arăta că am greşit şi că deocamdată nu putem mări bătaia.

— Cum ?!... Cum adică ? Să înmormîntăm propria noastră descoperire ? Să înşelăm oamenii... care poate la fel ca şi noi se gîndesc la progresul tehnic ?... De unde ştii că nutresc alte gînduri ? Nu, Müllenberg ! Pînă nu m-am convins că vor să ne înşele nu fac eu aşa ceva. Ştiu că dumneata eşti călăuzit de cele mai bune intenţii, dar... Uite, dă mîna aici... Crede-mă că niciodată n-am să permit ca marea noastră cucerire tehnică să se transforme într-o armă de distrugere a oamenilor. Dacă ar fi aşa, desigur, n-aş sta nici o clipă în cumpănă, aş distruge cu mîna mea munca noastră de atîţia ani !

Müllenberg se linişti întrucîtva. El cunoştea caracterul ferm al lui Gross.

Gross se ridică. Era timpul să plece la administraţie.

— Hai, fruntea sus, bătrîne ! N-ai nici o grijă... La cinci ne întîlnim în colţ, la o halbă de bere. Fix la cinci...

Discuţia cu Weintraub luase sfîrşit. Gross era pur şi simplu uluit de rezultatele ei. Lista modestă a utilajului suplimentar, întocmită de el şi de Müllenberg, nu numai că fusese acceptată, dar — după sfatul lui Weintraub — chiar mult mă-

rită. Suma de bani care i se oferea lui Gross drept răsplată era de-a dreptul astronomică: de opt ori mai mare decît presupunerile lui orientative!

Nemaipomenit!... Gross se pătrundea de un şi mai mare respect faţă de descoperirea sa, faţă de sine însuşi. Într-adevăr, şi-a subapreciat opera. Are dreptate Weintraub: nici propriile lui vorbe referitoare la viitoarea revoluţie în energetică nu oferă un tablou complet al perspectivelor... Nici el nu-şi dă seama pe deplin de importanţa practică a invenţiei lui. Da, ei l-au apreciat în mod just!

Nu-i mai rămîne decît să semneze contractul. Dar asta nu intră în competenţa lui Weintraub. Îl conduse pe Gross la Ricksheim, şeful administraţiei. Vizita lor era aşteptată. Intrară fără să mai aştepte la rînd.

Ricksheim, roşu, chel, rotofei şi strălucitor, se ridică în întîmpinarea lor şi-l salută respectuos pe savant.

— Doctor Gross, sînt încîntat să vă cunosc! Domnul Weintraub v-a transmis, desigur, rugămintea mea... Vreau să asist şi eu la demonstrarea minunatei dumneavoastră invenţii. Admirabil! Mă simt ca înaintea unui spectacol interesant.

Weintraub citi textul contractului pregătit dinainte. Sensul lui consta în aceea că administraţia cumpăra nu numai aparatul gata făcut, ci şi viitorul emiţător de energie la o distanţă de zece kilometri, în eventualitatea că doctorul Gross va reuşi să construiască un asemenea emiţător. Gross se obliga ca în termenul cel mai scurt să-şi termine lucrarea cu mijloacele pe care administraţia, la cererea lui, i le va pune la dispoziţie, iar dacă încercările vor confirma justeţea calculelor lui Gross, tot lui îi va fi încredinţată organizarea producţiei de emiţătoare şi relee pentru diferite scopuri.

În general, contractul nu prevedea deocamdată nici un fel de obligaţie pentru Gross, în afară de una singură — aceea de a-şi continua lucrul — pe care el, oricum, chiar cu mijloacele lui modeste, tot nu l-ar fi întrerupt...

— Dacă nu aveţi nici un fel de obiecţii sau completări la text, putem semna contractul — propuse Ricksheim.

Gross îşi aduse aminte. La naiba, era cît pe-aci să uite făgăduiala dată lui Müllenberg!

— Daţi-mi voie, aş vrea să se precizeze întrucîtva o anumită chestiune. Vedeţi, este vorba de faptul că... Se fîstîci:

cum să le spună fără să le sugereze chiar el ideea „razelor morţii“ ? Este vorba despre faptul că... pot fi... diferite aplicări ale acestui aparat...

Gross îşi ridică privirea şi tresări. Nu mai vedea nimic în afară de faţa lui Ricksheim care, asemenea unui balon, plutea drept în faţa lui, pe fondul întunecat al tapetelor din cabinet.

Dar era acum cu totul altă faţă. Ultimele cuvinte ale lui Gross o schimbaseră deodată în mod magic. Ceva se pleoştise, se boţise pe această faţă, de parcă în interiorul ei ar fi plesnit un resort, resortul care a menţinut pe ea expresia de corectitudine şi naivitate oficială de pînă acum. Faţa aceasta îi zîmbea lui Gross dezgustător, complice. Sprîncenele săltate se împreunaseră formînd o singură linie, iar din colţul ochilor pornea acum un evantai de riduri. În pupile i se aprinseseră scîntei jucăuşe, sinistre.

Făcînd o sforţare, Gross îşi mută privirile asupra lui Weintraub.

Acelaşi lucru... Era un zîmbet cumplit de hidos, ca al unui părtaş la o fărădelege, în faţa căruia nu mai are rost să porţi mască.

— Ehei, doctore... plesni într-o horcăială dulce balonul roşu. Doctore Gross, sînteţi un om de zahăr ! Dar aveţi o părere prea proastă despre perspicacitatea noastră. Cum vă-nchipuiţi că n-o să ţinem seama de „diferitele“... exact, bine spus... „diferitele“ aplicări ale acestui aparat ?

Deodată avertismentele lui Müllenberg răsăriră cu o uimitoare limpezime în mintea lui Gross. Înţelese întreaga hidoşenie a acestor zîmbete. Un sloi de gheaţă îi trecu prin spate. Simţea că tremură. Totul era pierdut...

— Adică... bîigui el cu glas stins.

— Adică nu trebuie să precizăm nimic — îl întrerupse dulceag Ricksheim, care tot nu-şi înţelesese greşeala. Puteţi fi pe deplin liniştit. Ştim noi cum să aplicăm minunata dumneavoastră invenţie, căreia îi este dat probabil să joace un rol măreţ în istoria celui de-al treilea Reich. Să presupunem că din clipa cînd armata germană va fi dotată cu... „emiţători de energie fără conductori“...

Un zîmbet josnic îi trecu iarăşi pe faţă. Dar Gross nu mai putea rezista. Simţi cum i se urcă sîngele la cap.

— Nu! strigă el, sărind în picioare şi lovind cu palma în masă. Aşa ceva n-o să se-ntîmple niciodată! Nu sînt de acord! Nu vreau să fiu părtaş la politica voastră mîrşavă! Nici un fel de contracte! Poftim...

Luă contractul din faţa lui Ricksheim şi îl rupse în bucăţi.

Măştile dispărură de pe feţele interlocutorilor săi. O clipă rămaseră năuciţi. Nu se aşteptau de loc ca lucrurile să ia o astfel de întorsătură.

În clipa următoare însă, Ricksheim întinse mîna spre o plăcuţă de ebonită aflată pe biroul lui şi, jucîndu-se parcă, apăsă pe unul din butoanele aflate pe ea.

Gross se împieptoşă:

— Invenţia doctorului Gross nu e x i s t ă! Ţineţi minte asta!

Se întoarse şi ieşi repede din cabinet. Coridorul lung i se păru nesfîrşit. Pe coridor nu era nimeni. Orele de birou luaseră sfîrşit. Iată şi vestibulul. Chiar la intrare un tînăr îi tăie drumul.

— Vreţi să ieşiţi în stradă? întrebă el.

— Bineînţeles! îi răspunse Gross iritat.

— Uşa aceasta este încuiată. Poftiţi, vă rog, pe-aici... — şi deschise o uşă din dreapta.

Fără să bănuiască nimic, Gross se năpusti într-acolo.

Capitolul IV

AL PATRULEA GRUP DE ACUMULATOARE

La cinci fără zece Müllenberg intră în localul unde avea întîlnire cu Gross.

Lîngă fereastră găsi o măsuţă liberă. Era un loc bun : îl va vedea pe Gross încă din stradă.

Gross e de o punctualitate excesivă. Nu ţi-ar veni cu o clipă mai tîrziu, dar nici mai devreme. Ce însuşire o mai fi şi asta ? În orice caz, este un fel de sport şi ca atare necesită prezenţa unui anumit complex de trăsături : voinţă fermă, atenţie perseverentă, capacitatea de a aprecia în timp desfăşurarea evenimentelor, onestitate şi respect faţă de semeni... Toate aceste calităţi, Gross le are cu prisosinţă. Dacă a spus : „La cinci", înseamnă că se va strădui să apară chiar în clipele cînd ceasul va bate ora cinci. De aceea punctualitatea nici nu este un efort pentru el, ci o obişnuinţă.

Mai erau patru minute.

Müllenberg comandă două halbe de bere. Au bere bună aici. O delicioasă bere neagră. Iată-l pe chelner venind tacticos. Sticla halbelor e aburită ; spuma catifelată, uşor brunată, se înalţă deasupra lor ca nişte pălării de ciupercă.

La ora aceasta în local e linişte şi prima bătaie a pendulei din perete Müllenberg o aude limpede. Prin dreptul ferestrei trecătorii se perindă doar dinspre stînga spre dreapta, şi-s toţi bărbaţi. Alţii pentru Müllenberg nu există, căci numai printre aceştia poate să fie Gross.

A doua bătaie. A treia. A patra...

Müllenberg nu-şi ia ochii de la fereastră. Să fi trecut fără să-l observe? În cazul acesta glasul lui va răsuna îndată în spatele său.

A cincea bătaie.

Spuma din halbe începe să se lase. Pălăriile ciupercilor s-au turtit... La mijloc începe să se vadă lichidul brun.

E totuşi stupid să stai aşa. Fără să-şi ia ochii de la fereastră, Müllenberg bea o jumătate din halbă; inima începe să-i zvîcnească neregulat. Bea şi restul, apoi merge la telefon.

— Frau Lies, nu s-a întors încă doctorul?

— Nu, nu s-a întors.

Îşi simte inima undeva, în gîtlej. Müllenberg se străduieşte să o linişească bînd a doua halbă. În cincisprezece minute de emoţie, neliniştea face loc certitudinii: s-a întîmplat!...

Îşi apasă mîna pe inimă: tubul ionizatorului e aici, în buzunar. Trebuie să-l ascundă sau să-l distrugă. Da, mai bine să-l distrugă. Dar cum? Să-l arunce în Isar...

— Chelner, plata!

Luă autobuzul şi după zece minute coborî lîngă pod. Pietonii treceau pe trotuarele podului într-un şir nesfîrşit. Unii stăteau lîngă balustrade, admirînd apele străvezii.

La naiba, nu-i chiar aşa de simplu! Dacă aruncă tubul, va pluti şi-l va scoate cineva. Trebuie mai întîi să-l deschidă. Dar şi atunci s-ar putea să ia o poziţie verticală şi să nu se ducă la fund. Şi-apoi nu se poate să nu-l vadă cineva. Nu, nu aici. Aici nu poate face nimic.

Müllenberg se urcă din nou în autobuz şi plecă pe şoseaua Wolfratshausen: acolo, pe drumul spre poligon, văzuse cîteva locuri potrivite. Uite, aici, de pildă. Coborî din autobuz, merse cîţiva paşi înapoi, o luă la dreapta şi coborî spre rîu. În jur nu era nimeni. Numai tufăriş. Scoase tubul, îl desfăcu... umplu bine cu nisip ud toate intervalele dintre piesele lui mici — pe care el le-a născocit şi le-a montat... Îl închide şi-l aruncă departe în Isar. Un plescăit uşor şi... ideea lui Gross, opera lor, a amîndurora, s-a dus la fund.

Mîinile lui Müllenberg tremurau. Şi asta-i o crimă. A curmat o viaţă. Ce să facă! Altă soluţie nu există. Cu preţul unei crime a preîntîmpinat alta, monstruoasă.

Răsuflînd greu, urcă din nou pe şosea şi ajungînd în stație, aşteptă autobuzul. Acum se simțea aproape liniştit.

Da, probabil că Gross „a refuzat". Şi mai mult ca sigur nu vor reuşi să-l facă să accepte. Asta înseamnă că soarta lui Gross e pecetluită : dacă e socotit duşman al statului, s-a terminat cu el !... Ce să facă ?

Totuşi trebuie să verifice dacă lucrurile stau într-adevăr aşa.

Frau Lies îl întîmpină pe Müllenberg cu ochii larg deschişi, cu fața palidă, pierdută.

— S-a întîmplat ceva, frau Lies ?

De emoție, ea nu putu să spună nimic. Gesturile ei erau însă grăitoare : „S-a întîmplat ceva îngrozitor ! Intrați, intrați, domnule Müllenberg !" În sfîrşit, femeia îşi recăpătă graiul :

— Au fost aici... trei inşi... au cerut să le deschid laboratorul şi au cotrobăit peste tot... căutau ceva. Au întrebat şi de dumneavoastră !

În laborator, pretutindeni, se vedeau urmele percheziției. Müllenberg se repezi spre caseta de fier. A fost deschisă, şi mapa lui Gross a dispărut !

La naiba ! Altă lovitură ! Nu mai există nimic : nici Gross, nici însemnările lui, nici maşina... Totul e în mîinile lor !

Acum îi vine şi lui rîndul. Şi el, Müllenberg, este duşman — e limpede. Nu există salvare. E ciudat că nu l-au arestat pînă acum. Cum de nu l-au aşteptat aici, la laborator ? Se vede că a fost o simplă întîmplare...

Ce-ar fi să profite de ea şi să încerce s-o şteargă peste graniță ? Aşa procedează eroii din romanele de aventuri : cumpără un avion cu pilot cu tot, se travestesc, se machiază şi-şi iau zborul. O grimasă care aduce de departe a zîmbet amar zbîrli mustățile inginerului. Da, dar în viață se întîmplă altfel. Economiile lui abia i-ar ajunge să-şi cumpere un costum de haine sau să trăiască modest timp de o lună. Nu-i rămîne decît să aştepte.

Soneria de jos îl făcu să tresară.

Frau Lies apăru şi încremeni tăcută în pragul laboratorului, într-o atitudine întrebătoare.

— Uită-te pe fereastră ! rosti Müllenberg cu glas gîtuit.

Gazda se apropie de fereastră.

— E Hans!

Hans... Pe Müllenberg îl copleşi un sentiment cald şi plăcut, ca acela pe care îl încearcă drumeţul vlăguit şi îngheţat bocnă, ajuns în sfîrşit într-o locuinţă caldă şi confortabilă. Hans... Ce bine! Cîtă încredere şi chiar duioşie îi inspiră acest tînăr! Are cel puţin cu cine să discute situaţia. Hans este singurul om care a participat la toată această istorie, şi în acelaşi timp singurul care nu poate păţi nimic. El doar nu-i decît un electrotehnician.

Müllenberg îi povesti totul repede, străduindu-se să nu omită nimic, să nu piardă nici o clipă. În orice moment puteau veni să-l ridice.

Hans e uluit. În zece minute retrăieşte sentimentele pe care Müllenberg le-a trăit în decursul întregii zile.

— Aşadar — glasul îi tremură — „maşina morţii" va fi construită?

— E greu de spus, Hans. Am parcurs de cîteva ori însemnările lui Gross, întrebîndu-mă dacă ar fi posibil să se reconstituie după ele construcţia ionizatorului. Cred că aşa ceva numai un inginer experimentat şi cu mult spirit inventiv ar putea s-o facă. Mă tem însă că ăştia au astfel de oameni în laboratoarele departamentului militar.

Timpul trecea. Amîndoi, în tăcere, se străduiau să găsească vreun răspuns la întrebarea: ce să facă?

— E ciudat că pînă acum nu s-au atins de noi — spuse Müllenberg. Dar într-un fel sau altul, se vor strădui să stoarcă din noi tot ce se poate stoarce. Eu unul am să mă comport după împrejurări, deocamdată mi-e greu să prevăd ceva. Probabil, o să trebuiască să urmez exemplul lui Gross şi „să refuz"... suportînd aceleaşi consecinţe. În cazul acesta, s-ar putea să te pună şi pe dumneata la „încercări"... Vei trece prin momente grele, Hans, dar cred că o să rămîi în libertate. Şi asta-i bine. Ştiu că ai prieteni... Gîndeşte-te singur ce-i de făcut. Vor putea să-ţi ajute... Dar fii cu ochii în patru... mă tem că nici trădători n-or să lipsească. În orice caz, ţine minte principalul: datoria noastră e să facem tot ce ne stă în putinţă ca să le smulgem ideea lui Gross

şi... s-o distrugem. Altfel, Hans, nenorociri cumplite amenință lumea.

Cîteva secunde se priviră cu înțelegere unul pe altul.

*

*   *

Seara, aşa cum presupuse Müllenberg, fu chemat la administrație.

Un necunoscut îl întîmpină în uşa liftului, la etajul doi.

— Domnul Müllenberg ? întrebă el.

— Da — răspunse gîfîind inginerul.

— Poftiți, vă conduc.

Weintraub îl primi rece şi distant. Se simțea că el consideră „prelucrarea" lui Müllenberg o treabă extrem de simplă.

— Stați jos, domnule Müllenberg — îl invită el. Bănuiți, cred, de ce v-am chemat...

— Da, probabil ca să-mi comunicați ce-i cu prietenul meu, doctorul Gross, şi să-mi explicați ce înseamnă această invazie sălbatică în laborator.

Weintraub zîmbi cu indulgență şi-şi lăsă privirile în jos. Nu se aştepta la o ofensivă.

— Nu, n-ați ghicit. Voiam să aud din gura dumneavoastră cum vă explicați purtarea doctorului Gross. A refuzat să semneze contractul şi în genere s-a manifestat ca un îndîrjit duşman al națiunii...

— Şi ?... Unde-i acum ?

— La noi, domnule Müllenberg. Duşmanii națiunii nu se plimbă în libertate, trebuie s-o ştiți.

— Aşa. Şi, mă rog, de ce a refuzat să semneze contractul ?

— Probabil din acelaşi motiv care v-a făcut pe dumneavoastră să scoateți piesa esențială a ionizatorului.

— Şi pe care ați crezut că o veți găsi în laborator, în lipsa stăpînilor ? continuă Müllenberg, ca să nu-şi piardă poziția.

O grimasă de enervare trecu ca o umbră peste chipul lui Weintraub.

— Să încetăm acest joc, domnule Müllenberg ! N-are nici un rost. Mai bine să vorbim pe față. Credeți-mă că nu sînteți într-o situație atît de bună încît să ne înfruntați.

— Nu mă îndoiesc — replică Müllenberg.

— Da, da! Şi situaţia dumneavoastră se va înrăutăţi şi mai mult dacă veţi continua să rămîneţi pe poziţia lui Gross. În schimb, de dumneavoastră depinde ca totul să se schimbe brusc în bine...

Müllenberg tăcea.

— Condiţiile pe care le-am propus lui Gross rămîn valabile. Trebuie să perfecţionăm maşina, aşa cum a fost iniţial intenţia doctorului Gross. Vă propunem să conduceţi dumneavoastră aceste lucrări în laboratoarele noastre electrotehnice.

— Militare?

— Bineînţeles.

— Mulţumesc pentru sinceritate! Am să răspund la fel. Spuneţi-mi, domnule Weintraub, aveţi cumva idee ce-i aceea loialitate, cinste sau datorie? Descoperirea lui Gross îi aparţine lui Gross. Eu i-am fost prieten şi ajutor timp de zece ani şi a avut încredere în mine. El a refuzat să vă transmită descoperirea sa... şi dacă vreţi să-mi ştiţi părerea, bine a făcut. Cum vă închipuiţi că o să-i trădez secretul? În limba oamenilor cinstiţi asta se numeşte trădare şi ticăloşie!

— Într-un fel, aveţi dreptate, domnule Müllenberg. Dar în cazul de faţă avem de-a face cu un fenomen de-o mare importanţă politică. Nu se poate să nu vă daţi seama. Cînd va intra în posesia descoperirii lui Gross, Germania va fi cel mai puternic stat din lume. Iar Rusia ne stă în drum! Nici asta nu se poate să nu înţelegeţi. Oare nu vedeţi că în cazul de faţă toate argumentele dumneavoastră referitoare la morala personală devin, în mod obiectiv, neînsemnate şi dăunătoare pentru naţiunea căreia îi aparţineţi?

Müllenberg, indignat, se ridică în picioare.

— Nu! Sofistica aceasta e bună numai pentru indivizii pe care îi instruiţi în detaşamentele dumneavoastră de asalt. Vă îngrijiţi de un „bine“ îndoielnic al naţiunii, domnule Weintraub, pe cînd eu ţin seama de interesele întregii omeniri. După cum vedeţi, ne situăm pe poziţii diferite. Îmi închipui în ce pîrjol veţi arunca lumea dacă veţi reuşi într-adevăr să puneţi stăpînire pe maşina lui Gross!

— Vom reuşi! şuieră Weintraub printre dinţi. Şi dacă vă îndoiţi de lucrul acesta, vă înşelaţi. Calculele lui Gross se află în mîna noastră. Reconstituirea ionizatorului nu este decît o chestiune de timp. Facem apel la serviciile dumneavoastră

numai ca să grăbim lucrurile. Iar dacă va fi nevoie, o să vă silim să ne ajutaţi... Să nu uitaţi lucrul acesta!

— Aşa-a-a... — îngînă Müllenberg. Pot socoti încheiată discuţia noastră?

— Încă o întrebare. Aveţi piesa ionizatorului pe care aţi luat-o atunci cu dumneavoastră? Vă somez să-mi spuneţi adevărul!

— Nu-i nevoie să mă somaţi. Eu spun întotdeauna numai adevărul, domnule Weintraub! Am distrus-o!

— Eram sigur. Weintraub sună. Puteţi pleca. Vă sfătuiesc să vă gîndiţi bine la propunerea mea, altceva tot n-o să aveţi ce face. Zilele acestea o să mai stăm noi de vorbă.

Müllenberg se întoarse şi ieşi.

Acelaşi necunoscut îl urmă pe coridoarele pustii ale instituţiei.

Trecură trei săptămîni de singurătate chinuitoare.

Nu era însă o întemniţare obişnuită — Müllenberg îşi dădea seama. Condiţiile în care era ţinut nu semănau de loc cu sălbaticul regim căruia îi erau supuşi nefericiţii consideraţi duşmani ai fascismului. Primea de mîncare, nu era pus să facă munci fără rost şi peste puterile lui, i se deretica în cameră, căpăta rufărie curată; în schimb îl torturau cu singurătatea, tăcerea şi lipsa de activitate la care era condamnat. Weintraub avea dreptate: lui Müllenberg nu-i rămăsese altceva decît să gîndească. Nu-i dădeau nici cărţi, nici hîrtie.

Şi el se gîndea. La început normal. Se gîndi în primul rînd la situaţia lui Gross. Judecînd după discuţia avută cu Weintraub, de la Gross ei nu mai sperau nimic. Da, Gross era o personalitate eroică. Dacă a spus „nu“ — s-a terminat. Nimic, nici ameninţări, nici chiar violenţa nu-l vor face să-şi trădeze principiile. Şi-au dat seama probabil de la bun început că e neînduplecat pînă la fanatism. Desigur, viaţa lui e în primejdie.

Ce-ar fi să încerce răscumpărarea lui Gross cu preţul trădării? Să dezvăluie secretul, în schimbul libertăţii lui Gross... şi-a propriei eliberări...

Dar imaginaţia îi zugrăvea în minte tablourile unui război nimicitor, „total". Mulţimi nimicite de raza nevăzută, oraşe paşnice în flăcări, depozite de muniţii şi combustibil aruncate în aer... Detaşamente de soldaţi deşănţaţi se năpustesc în casele oamenilor, în muzee...

Nu, nu!... Gross l-ar blestema dacă şi-ar căpăta libertatea la un astfel de preţ!

Müllenberg şedea în capul oaselor pe pat, rezemat de perete şi cu mîinile date în lături, şi se gîndea, se gîndea într-una... Încarcerarea lui Gross, torturile monstruoase la care era desigur supus... Îşi închipui apoi propriul său viitor — discuţia pe care trebuia s-o aibă cu Weintraub...

Discuţia aceasta dura ore întregi. Realitatea care îl înconjura pe Müllenberg înceta să mai existe. Cu fiecare zi, creierul lui încins lucra tot mai febril, fără să-i dea răgaz, gîndurile se îmbulzeau în minte, învălmăşindu-i-se.

Tot mai greu îi era să adoarmă. O cumplită insomnie îi chinuia inima bolnavă, îl făcea să tresară ca o pasăre lovită şi să tremure cuprins de crize înfricoşătoare.

Şi iată că, în sfîrşit, uşa camerei se deschise. Era într-o după-amiază. Un om în uniformă S.A. se opri în prag.

— Vă rog să mă urmaţi — îi ceru el.

Coborîră în curte şi se urcară într-un automobil închis — o dubă.

Călătoria dură mult, mai mult de o oră. În maşina ermetic închisă era întuneric şi cald, înăbuşitor de cald; inginerul respira din greu şi era lac de sudoare.

În sfîrşit, maşina opri.

După cîteva clipe, porni din nou, străbătu o oarecare distanţă şi iarăşi se opri. Portiera fu dată în lături.

Aproape în aceeaşi clipă Müllenberg văzu silueta îndesată a lui Weintraub, iar în spatele lui, aparatul lui Gross în acelaşi loc unde Müllenberg îl văzuse ultima oară.

Se aflau pe poligon.

Clătinîndu-se şi închizîndu-şi ochii din pricina luminii, Müllenberg coborî. Îi vîjîia capul. Vedea din nou cerul Bavariei — azuriu — norii, soarele strălucitor care cobora spre apus şi orizontul larg, nesfîrşit. O adiere de vînt, dinspre apus, purta îmbătătoarea mireasmă a ierburilor. Simţi o slăbiciune; se lăsă pe scara automobilului şi închise ochii.

Prea bruscă era trecerea din bezna înăbuşitoare a celulei în acest adevărat rai pămîntesc.

— Ce-i cu dumneata, domnule Müllenberg? întrebă Weintraub, oarecum alarmat, şi se apropie repede de el.

Inginerul deschise încet ochii şi, tot atît de încet, zîmbi dureros. Remarcase atenţia grijulie a lui Weintraub. Semn bun. Înseamnă că mai au nevoie de el.

— Nu sînt obişnuit cu acest lux — glumi el, arătînd cu capul spre maşina care-l transportase. Nu-i nimic... trece. Şi se ridică greoi.

Weintraub, tăcut, îşi dădu mîinile în lături de parcă ar fi vrut să arate că nu poartă el vina că inginerul e atît de încăpăţînat.

Aparatul lui Gross acapară curînd toată atenţia lui Müllenberg. Iat-o, întruchiparea vie a unei idei geniale, obiectul unei aprigi dispute şi cauză a nenorocirii lor. Maşină odioasă, pe care ar trebui s-o distrugă şi nu poate! De ce l-au adus din nou aici?

Explicaţia, venită pe neaşteptate, îl ului pe Müllenberg.

— Astăzi rolurile noastre s-au schimbat — îi spuse vesel Weintraub de parcă i-ar fi citit gîndul. Dumneavoastră veţi fi spectator, iar eu am să vă demonstrez realizările noastre.

Ce?! Oare într-adevăr au reuşit să reconstituie ionizatorul?! Müllenberg căută să se stăpînească. Să nu dea dovadă de slăbiciune... Să aştepte liniştit, să observe liniştit...

Un grup de militari înconjura aparatul. Müllenberg înţelese că-s specialiştii din laboratorul militar. Cînd Weintraub îl prezentă de departe pe Müllenberg, aceştia îl salutară cu un gest reţinut.

Totul era gata. Probabil că-l aşteptaseră pe Müllenberg. Proba putea începe.

Şi ea începu.

Weintraub se urcă pe platformă şi dădu drumul motorului. Müllenberg se trase mai la o parte şi se rezemă de radiatorul unui automobil. De aici putea urmări toate manipulaţiile lui Weintraub la tabloul de comandă, cuprinzînd în acelaşi timp cu ochii întreg poligonul pe care nu se vedea nici ţipenie de om. Privind cu atenţie, inginerul constată cu satisfacţie că agregatele de recepţie erau aşezate la o distanţă de mai puţin de un kilometru. Deci problema n-a fost încă pe deplin rezolvată. Era totuşi o consolare.

Unul dintre militari se apropie repede de Müllenberg şi, probabil din însărcinarea lui Weintraub, îi înmînă un admirabil binoclu „Zeiss".

— Aşadar, începem — anunţă Weintraub. Astăzi experimentăm aparatul în scopul căruia i-a fost destinat — adăugă el, şi privind spre Müllenberg, încercă să zîmbească.

— Numărul unu, macheta unei construcţii de lemn.

Se plecă spre vizor, manipulînd în acelaşi timp cele două volane. Müllenberg ridică binoclul. În partea de jos a micii construcţii de lemn ţîşni o limbă de foc. Flacăra se lăţi cu iuţeală paralel cu pămîntul, retezînd parcă de la rădăcină „clădirea" ca un paloş de foc, şi se tîrî în sus, pe toată lărgimea peretelui. În cîteva secunde, toată construcţia fu cuprinsă de flăcări.

În grupul inginerilor se auziră exclamaţii de admiraţie. Weintraub zîmbi triumfător, uitîndu-se atent la Müllenberg. Cu un aer indiferent, fără să se întoarcă, acesta privea înainte.

— Numărul doi, macheta unui depozit de substanţe explozive. Douăzeci de grade mai la dreapta...

Toţi îşi îndreptară binoclurile într-acolo.

Peste o clipă deasupra machetei mici şi scunde bufni flacăra, o cupolă neagră de fum se înălţă în vîrtej dens, răsfirîndu-se ca o ciupercă şi abia apoi se auzi explozia.

Inginerii aplaudară. Weintraub opri motorul şi sărind de pe platformă se apropie de Müllenberg.

— Ei, ce spuneţi ?

Tăcut, Müllenberg făcu un gest arătînd că în ceea ce-l priveşte, nu s-a petrecut nimic neaşteptat.

— După cum vedeţi, am reconstituit ionizatorul în douăzeci de zile.

— Hm... vă felicit !

— Vreţi să spuneţi că nu este mult ?

— Judecînd după dorinţele dumneavoastră, e departe de ceea ce vă trebuie. Am impresia că distanţa e chiar mai mică de un kilometru.

Weintraub se fîstîci. Şi Müllenberg observă că acesta e tulburat.

— Da, e adevărat. Dar nu sîntem la limita posibilităţilor noastre. Logica gîndirii tehnice ne va duce inevitabil la rezolvarea problemei. Important e că ne aflăm pe drumul cel drept. Restul e chestiune de timp, numai de timp. Şi n-am

vrea să aşteptăm. Iată de ce vă propun din nou libertatea... în aceleaşi condiţii. Sper că v-aţi gîndit şi că nu voi fi silit să mă folosesc de alte argumente pentru a vă convinge.

Ameninţarea îl muşcă pe Müllenberg ca un şarpe veninos. Trase cu mînie de cureluşa binoclului şi privindu-l ţintă pe Weintraub, îi spuse ferm :

— Nu !

Licăriri de ură izbucniră în ochii pe jumătate închişi ai lui Weintraub.

— Nu ?

— Nu !

— Bine. Vom vedea. Şi îndepărtîndu-se repede, Weintraub fu dintr-un salt pe platforma aparatului. Continuăm încercarea, domnilor ! Daţi semnalul !

Se auzi o împuşcătură. În partea dreaptă a sectorului, deasupra unui panou de zid se ridică un fanion galben. Peste un minut, dintr-o tranşee ascunsă în spatele panoului ieşiră, mînate de nişte nazişti în uniforme S.A., cîteva oi şi o vacă slăbănoagă. În urma lor, un om în vîrstă ieşi şi se opri cu un aer descumpănit între turmă şi zidul-panou. Naziştii coborîră înapoi în tranşee şi fanionul galben dispăru. Weintraub puse mîna pe volan şi-şi lipi ochii de vizor.

— Încep din stînga — anunţă el.

Müllenberg vedea prin binoclu mica turmă ce înainta încet spre apus.

Pe neaşteptate două dintre oi, cele din faţă, îşi ridicară convulsiv capetele în sus, se repeziră înapoi, făcîndu-şi loc printre cele din spate şi se prăvăliră la pămînt, fără viaţă. Celelalte, cuprinse de panică, se repeziră care încotro, gonind îngrozite. Raza nevăzută le ajunse una după alta. Vaca se opri locului. Omul ieşi mai în faţă şi se plecă deasupra primei oi ucise. În aceeaşi clipă, izbind sălbatic pămîntul cu copitele, vaca se ridică pe picioarele dinapoi şi se prăbuşi la pămînt, într-o parte.

Omul făcu un salt, se îndreptă din spate şi se uită în toate părţile. Părea că a înţeles tot şi caută cu privirea izvorul morţii.

Müllenberg îl urmărea fără întrerupere. Silueta acestui om zdrenţăros, mişcările lui, trezeau în mintea inginerului nişte asociaţii neclare.

În sfîrşit omul se întoarse spre ei, privi o clipă aparatul şi stîngaci, zvîrlindu-şi bătrîneşte picioarele, o luă la fugă.

„E Gross !" îi fulgeră lui Müllenberg prin minte. Inima încetă să-i mai bată. Fără să-şi lase binoclul, întoarse repede capul spre maşină.

Weintraub de pe platformă, cu mîinile pe volane dar cu spatele drept, privea tăcut spre el. Privirile lor se încrucişară. Această înfruntare mută durā cîteva secunde. Weintraub întreba din ochi şi ameninţa. Müllenberg încremenise... nici nu se gîndea măcar că aşteaptă un răspuns de la el... Faţa îi era cenuşie. Binoclul, pe care-l ţinea în mîini, atîrna neînchipuit de greu.

În sfîrşit, Weintraub se întoarse brusc, îşi lipi ochiul de vizor, încovoindu-şi spatele, şi începu zorit, cu ambele mîini, să întoarcă volanul de direcţie...

— Ce faceţi ?! strigă Müllenberg scos din minţi şi se năpusti spre el.

Cîteva mîini îl înşfăcară. I se făcu negru înaintea ochilor şi îşi pierdu cunoştinţa.

Nu-şi reveni dintr-o dată. În întreaga lui fiinţă continua încă inerţia mişcării desperate spre aparatul morţii, spre Weintraub, mişcare prin care voia să oprească, să spargă, să distrugă această monstruoasă combinaţie dintre om şi maşină, ca să-l salveze pe Gross.

Dar n-a apucat s-o facă şi totul s-a sfîrşit ! Ciudat însă ! Acest prim gînd după izbucnirea trăită nu-l mai cufunda în bezna durerii, ci răsună ca un semnal de sfîrşit al unei neliniştí cumplite. Muşchii înţepeniţi într-o încordare convulsivă se relaxară şi îşi simţi tot corpul străbătut de nişte curenţi calzi.

Müllenberg întredeschise uşor pleoapele şi le strînse din nou, pentru că lumina zilei îl lovea drept în ochi.

Continua să zacă nemişcat şi simţea cum bătăile nesigure şi speriate ale inimii îşi recapătă treptat ritmul. Auzea undeva, prin apropiere, glasuri de oameni, simţi adierea uşoară a vîntului şi înţelese că e întins pe pămînt, tot acolo, pe poligon, şi că este aşteptat. Pieptul îi era dezvelit, cămaşa udă... Aşadar, se îngrijiseră totuşi de el.

Păcat că n-a ajuns totuşi la acest monstru. Dacă tot s-a repezit !... Aşa ? A fost o încercare jalnică fără rost. O, nu ! Ar fi trebuit să-l apuce, să-l tragă, să-l arunce de pe plat-

formă ca pe o reptilă veninoasă, cu capul în jos... Chiar c-o singură mînă ar fi putut s-o facă, pentru că mînia lui n-avea margini. Toate acestea, bineînțeles, nu ca să-l salveze pe Gross... oricum Gross era pierdut... dar pentru ca toți aceștia, și ceilalți care vor afla apoi de la ei, să înțeleagă că nu numai undeva, dincolo de graniță, ci chiar și aici, alături de ei, există oameni neînfricați, gata să lupte, să pună stavilă mîrșăviei lor.

Cine-i acest Weintraub ? Un inginer ca și el. Un intelectual. Dar nu un om. Și cine sînt toți aceștia care roiesc în jurul lui ? Indivizi care și-au călcat în picioare demnitatea de om și, renunțînd la conștiință, la gîndire, la libertate, sînt gata să comită orice crimă, ca să-și păstreze o bunăstare îndoielnică. Niște lași ! Numai un laș poate fi capabil să omoare atît de simplu un om neînarmat, lipsit de apărare. De ce ? De teamă ! Teamă de gîndirea și de forța lui morală...

Müllenberg zăcea la pămînt, doborît, înconjurat de dușmani, dar nu se mai simțea înfrînt. Dimpotrivă, cu fiece clipă tot mai mult, un sentiment de superioritate triumfătoare față de acești oameni îi umplea sufletul... Se petrecuse ceva înlăuntrul lui după ce se repezise — desperat și neașteptat chiar pentru el însuși — spre Weintraub. O uimitoare claritate a gîndirii luase locul desperării provocate de situația complicată în care se afla și din care părea că nu există ieșire. Înțelese deodată că este puternic și poate să lupte. Trebuie să lupte activ !. Nu să aștepte atacul și să se apere, așa cum procedase pînă acum, ci să atace — chibzuit, gîndit, curajos.

Și deodată văzu limpede : ce trebuie să facă, cum să se poarte, ce-o să se întîmple... Un plan de acțiune simplu și ireproșabil îi apăru într-o clipă în fața ochilor.

Acum are să se ridice. Soarta lui depinde de hotărîrea pe care o va lua în aceste momente. Doar gestul nesăbuit al lui Weintraub a fost ultimul lui argument. Acum discuția va fi scurtă. Ar putea, pur și simplu, să-l ducă și pe el acolo, pe cîmp, în fața mașinii infernale... Dar nu, n-o să se întîmple asta !

Deschise ochii. Fu ajutat să se așeze pe maldărul de prelate lîngă care stătuse întins. Întrebările politicoase referitoare la starea lui rămaseră fără răspuns. Müllenberg tăcea. Îi era

frig ; își încheie încet cămașa, haina, ridică gulerul și puse pălăria pe care cineva i-o întinse serviabil.

Apoi se sculă.

Limuzina lui Weintraub întoarse pe loc și se opri lîngă el. Șoferul deschise portiera. Lăsîndu-se greoi pe perna moale, Müllenberg se simți fericit ; pentru întîia oară în ultimele trei săptămîni ședea atît de comod. Mare lucru și confortul acesta...

Weintraub se apropie de mașină. Însoțitorii lui se retrăseseră mai deoparte. Șoferul plecase și el. Ultima discuție începu.

— Îmi pare rău că am fost nevoit să recurg la măsuri extreme... începu Weintraub pe un ton sec, rece.

Müllenberg nu se întoarse spre el.

— N-am nevoie de explicații. Vorbea la fel de rece, inexpresiv. Totul e limpede. Dar nu mi-aș fi putut închipui că ești un ucigaș.

— Nu l-am ucis — zvîrli nepăsător Weintraub, fără să țină seama de disprețul care se ghicea totuși dincolo de vorbele inginerului. Întreaga atitudine a lui Weintraub spunea : „Aș fi putut să-l omor, dar n-am vrut ; dacă vreau, pot s-o fac oricînd".

Müllenberg îl crezu. Nu se îndoia că Gross trăiește. O neobișnuită limpezime a gîndirii și marea încredere în sine nu-l mai părăseau. Da, Gross trăiește ! Și el, Müllenberg, l-a salvat cînd s-a năpustit asupra lui Weintraub ! Iată dar că încercarea n-a fost chiar „fără rost"...

— Ciudat ! Și de ce ? întrebă el, cu același ton indiferent, inexpresiv.

— Așa s-a întîmplat. A căzut înainte de a-l prinde în vizor. Probabil s-a împiedicat... După aceea mi-a sustras atenția căderea dumneavoastră...

„Atacul meu !" îl corectă în gînd Müllenberg, triumfînd. „Și nu te-a sustras, ci te-a speriat."

— Dacă vreți — continuă Weintraub — puteți să-l vedeți. Deocamdată e încă aici. Pot să vă aranjez o întîlnire.

— Nu. Nu-i nevoie... Și lăsînd să-i cadă capul pe piept, Müllenberg adăugă încet : Accept propunerea dumneavoastră...

Weintraub abia își stăpîni un gest de triumf.

— Ei, asta-i altceva — se bucură el. Şi vă rog să mă credeţi că n-o să regretaţi...

Müllenberg nu-l mai asculta.

— Accept... îl întrerupse el. Cu unele condiţii însă.

— Să discutăm. Dacă nu vor fi condiţii de la bun început inacceptabile...

— Pînă la sfîrşitul lucrărilor, nu vreau să vă văd nici pe dumneavoastră, nici pe... complicii dumneavoastră. Străduiţi-vă să mă înţelegeţi. Avem prea puţine lucruri comune. Regimul pe care dumneavoastră îl sprijiniţi, metodele de teroare, intimidare şi demoralizare a poporului pe care le folosiţi, toate acestea eu le consider criminale. Şi voi sînteţi nişte ucigaşi. Nu Gross şi cei ca el, ci voi şi cei ca voi trebuie să stea după zăbrele, pentru că voi aduceţi pieirea morală şi fizică a naţiunii noastre... Aşadar înţelegeţi că ţinînd seama de convingerile pe care le am, orice contact cu voi este inacceptabil pentru mine...

Toate acestea Müllenberg le spunea fără umbră de teamă, fără iritare sau mînie. Şi doar spunea lucruri înfricoşătoare. Pentru fiecare frază de acest fel, rostită cu glas tare, oamenii în cel mai bun caz erau lipsiţi de libertate. Weintraub îl asculta tăcut şi numai o încremenire neobişnuită a feţei îi trăda tulburarea. Era uluit, descumpănit. Cum poate să vorbească astfel ? O clipă dădu să arunce o privire înapoi, cu gestul omului care se fereşte de vreun martor întîmplător. Dar îşi stăpîni mişcarea. Şi mai era ceva ce nu înţelegea Weintraub : de ce Müllenberg îi vorbea dintr-o dată atît de liniştit şi stăpîn pe sine, cu acest ton provocător de superioritate şi forţă ? Ce urmăreşte ? Ce speră ?

— Singurul lucru pentru care aş putea să fac o tranzacţie cu propria mea conştiinţă este salvarea doctorului Gross — continuă Müllenberg. Trebuie să-l eliberaţi ! N-o cer s-o faceţi acum. Ba mai mult, vă rog deocamdată, cît timp am să lucrez, să-l lăsaţi închis. Dar, bineînţeles, să înceteze orice înjosire a persoanei lui.

Müllenberg îl privi liniştit pe omul acesta odios, care se lăfăia în perne, lîngă el, ascultîndu-l de parcă ar fi purtat o obişnuită discuţie de afaceri, şi după o pauză continuă :

— Aparatul va fi transportat tot acolo, în laboratorul lui Gross. Puteţi pune în jur orice fel de pază, dacă găsiţi de cuviinţă. Însemnările lui Gross, bineînţeles, o să mi le resti-

tuiţi. Oamenii o să-i aleg singur. Toate materialele şi aparatura necesară mi se vor pune la dispoziţie imediat ce le voi cere prin telefon. Comenzile pentru anumite piese, ce-mi vor fi necesare şi pe care am să vi le cer, urmăriţi să fie executate tot atît de urgent. Asta-i tot. Cred că în astfel de condiţii maşina cu o rază de acţiune de zece kilometri va fi gata maximum în... trei săptămîni.

Weintraub se gîndea. Se întreba dacă dincolo de aceste condiţii nu i se întinde cumva vreo cursă. Müllenberg înţelese lucrul acesta şi, în sfîrşit, pentru întîia oară îl privi în faţă.

— Înţeleg — spuse el. Nu sînteţi obişnuit probabil să aveţi de-a face cu oamenii care vorbesc ceea ce gîndesc şi nu ceea ce „trebuie" să gîndească... Acum pot să-mi permit acest lux, pentru că n-o să mă reclamaţi. Nu vă convine. După cîte înţeleg, aţi primit sarcina să obţineţi cu orice preţ maşina doctorului Gross într-o formă perfecţionată. Pentru aceasta aveţi nevoie de mine. V-aţi convins că singuri nu puteţi mări nici cu un metru bătaia ionizatorului pe care noi vi l-am demonstrat. Metoda care a stat la baza construirii acestui aparat a fost exploatată pînă la capăt şi greşiţi crezînd că, printr-o perfecţionare a construcţiei, inginerii voştri vor obţine o bătaie mai mare. Din punct de vedere teoretic, acest lucru este imposibil. Doctorul Gross şi cu mine ne-am convins de aceasta după trei ani de sforţări fără nici un rezultat. Şi Gross este totuşi Gross ! Mă îndoiesc că în laboratoarele voastre s-ar putea găsi savanţi de talia lui...

— Cum adică ? îl întrerupse în şoaptă, speriat, Weintraub. Toate discuţiile referitoare la cei zece kilometri sînt o născocire, o înşelătorie ?

— Stăpîniţi-vă... domnule inginer şi fiţi mai prudent în alegerea expresiilor... Müllenberg făcu o pauză sfidătoare, lăsîndu-i dinadins adversarului răgaz să-şi regrupeze forţele : el ştia bine că adversarul n-o să fie în stare să ia iarăşi iniţiativa în acest duel şi, convingîndu-se el însuşi de lucrul acesta, se va dezumfla şi mai mult. Müllenberg n-a crezut niciodată că poţi vedea atît de limpede în cele mai ascunse cute ale sufletului omenesc.

— Vorbesc de metoda care a fost folosită aici — arătă el cu capul spre aparatul lui Gross. Repet : din acest ionizator nu se poate scoate nimic mai mult. De curînd însă,

Gross a găsit o altă posibilitate de rezolvare a problemei, de fapt o rezolvare principial nouă, şi dumneavoastră trebuie să ştiţi ce înseamnă asta, dacă într-adevăr sînteţi inginer... Această rezolvare a fost rezultatul unei concentrări excepţionale în mintea unui singur om a cunoştinţelor teoretice specifice, a experienţei propriilor cercetări şi a unei munci de aproape douăzeci de ani dusă în acelaşi scop. Din punct de vedere teoretic, această rezolvare este foarte complicată ; construcţia ei însă este, pare-mi-se, mai simplă decît a acestui ionizator. Am şi schiţat în mare construcţia noii maşini. O şi văd. Ea va rezolva problema bătăii aparatului pînă la douăzeci de kilometri, ba chiar şi mai mult. Pînă la orizont ! Uite, aici o am — se lovi el cu degetele strînse peste frunte. Calculele lui Gross, pe care aţi pus mîna, v-au ajutat să reconstituiţi vechiul ionizator. A fost o simplă şaradă pentru copii. Dar calculele referitoare la noua idee a lui Gross n-o să vă mai ajute la nimic, pentru că nu sînt indicate acolo nici datele iniţiale, nici locul de unde ar putea fi ele luate. Noua idee n-aveţi deci de unde s-o aflaţi... Aşadar, hotărîţi ! Din moment ce sînt silit să construiesc această nouă variantă a maşinii şi nu pot să refuz, vreau cel puţin să o fac cît mai repede posibil. Dacă n-am nici un fel de piedici, cred că peste cel mult trei săptămîni ne vom întîlni din nou aici şi o vom încerca. Pe Gross îl veţi elibera tot atunci şi-l veţi aduce să asiste la această încercare. Sînteţi de acord ? Hai să ne înţelegem ca între gentlemeni. O astfel de înţelegere e mai bună şi mai trainică decît orice fel de contracte încheiate pe hîrtie. Dacă totul va fi în ordine, îmi veţi da posibilitatea ca, împreună cu Gross, să-mi iau pentru totdeauna rămas bun de la dumneavoastră, de la München. Sper că-mi veţi oferi această posibilitate, nu-i aşa ?

— Bineînţeles ! Şi Weintraub, uşurat, dădu drumul unui torent de fraze standard. Vă înţeleg foarte bine... Toate condiţiile vor fi îndeplinite. Rezolvarea rapidă a problemei este doar în interesul nostru... Puteţi lucra liniştit... Cînd credeţi c-o să începeţi ?

— Mîine... dacă trimiteţi la timp aparatul înapoi, în laboratorul nostru.

— Admirabil ! De dimineaţă vi-l trimitem. Şi-acum, sînteţi liber. Am să mă îngrijesc personal de formalităţi. Arătă cu capul spre maşina închisorii. Puteţi dispune de maşina

mea. Vă rog! Da, poftim şi numărul de telefon... Cum veţi avea nevoie de ceva, telefonaţi aici.

Îl salută scurt din cap şi repede, fără să-l mai privească pe Müllenberg, coborî din maşină, înţelegînd că nu va primi răspuns la gestul lui de salut.

Şoferul urcă la volan. Limuzina elegantă porni lin. Peste cîteva clipe, Müllenberg văzu din nou panglica de smarald a Isarului.

În aparenţă, totul arăta ca înainte. Aparatul lui Gross — ce-i drept, de astă dată parcă dezbrăcat, cu şasiul dezgolit şi cu piesele scoase — se afla în aceeaşi cameră de lîngă laborator. Peste tot se vedeau buloane şi clemele firelor desfăcute. Din interiorul lui se zărea mereu spatele lui Hans, mereu îşi vîra el capul înăuntru, demontînd alte şi alte piese. Ionizatorul scos zăcea într-un colţ al camerei; acum nu mai era de trebuinţă. Pe celălalt, cel nou, îl monta Müllenberg în laborator. Asta era de fapt dificultatea cea mai mare.

Într-adevăr, munca era grea. Cerea o colosală încordare a gîndirii şi a atenţiei. Ca să transformi ideea ştiinţifică într-o realitate tehnică înseamnă de fapt să născoceşti, să inventezi din nou, pe alt plan; fiecare greşeală, aici, poate să înmormînteze ideea însăşi. Dar în afară de aceasta, Müllenberg acţiona la limita forţelor sale fizice. Niciodată n-a fost nevoit să lucreze atît de mult.

Pentru a păstra taina — dacă lucrul acesta mai era încă posibil — Müllenberg se hotărî să nu-i comande lui Weintraub nici o piesă originală mai importantă a ionizatorului. Le confecţiona el şi cu Hans. Hans făcea toată munca auxiliară: strunjea piesele la singurul lor strung mititel, înfăşura bobinele, lipea, fixa legăturile după schemă, tăia şi executa găuri în panouri... La început Müllenberg făcea calculele de montaj, determina toate dimensiunile şi formele; apoi, după ce monta piesa respectivă, calculele şi datele respective le ardea.

Aproape pentru fiecare piesă nouă el improviza bancuri de probă cu aparate de măsurat; încerca mereu piesele la aceste bancuri, le determina caracteristicile, le demonta, schimba cîte ceva, le monta din nou şi iarăşi le încerca, pînă

se convingea, cu ajutorul aparatelor, că toţi indicii necesari au fost obţinuţi.

Amîndouă generatoarele erau gata. Ele produceau energia electromagnetică — baza întregii instalaţii. Unul din generatoare lansa rectiliniar această energie în spaţiu sub forma unui foarte subţire fascicol de unde ultrascurte — axul în jurul căruia se desfăşurau toate celelalte procese fizice ; intrau apoi în acţiune piesele principale ale maşinii lui Gross — solenoizii concentrici — din care energia magnetică se propaga în direcţia strict determinată ; iar liniile de forţă ale acestei energii magnetice, iscusiţi regulatori ai mişcării în acest sistem complicat, reuşeau să producă minunea : jetul de înaltă frecvenţă care ieşea din cel de-al doilea generator începea să se înfăşoare cu o viteză fantastică pe raza nevăzută, pe ax. Mai departe se petrecea ceva în felul unei reacţii în lanţ a cîmpurilor electromagnetice : o spiră a spiralei inducea o altă spiră, aceasta, la rîndul ei, inducea pe următoarea şi aşa mai departe. Înşurubîndu-se în spaţiu, acest tirbuşon viu prindea în mişcarea sa moleculele de oxigen din aer, le polariza şi proiecta din ele electronii eliberaţi ; aceştia se transformau în ioni, a căror viaţă era de cîteva secunde. Aşa se obţinea fascicolul de aer ionizat, un fel de „strimer ionic", asemănător acelui strimer care apare între un nor de furtună şi pămînt înainte de descărcarea fulgerului, însă unul rectiliniu, dirijat, supus voinţei omului. Pe acest strimer se putea da drumul unui curent electric obişnuit, care putea fi util şi lucrător, sau aducător de moarte — după dorinţă...

Pentru a realiza această maşinărie, gîndirea lui Gross unise într-un singur complex fenomene atît de diferite ca inducţia electromagnetică, polarizarea moleculelor de oxigen, „disonanţe" de frecvenţă, ionizarea. Era un lucru foarte complicat şi Müllenberg, obişnuit să-l ştie întotdeauna alături pe Gross, se simţea mereu ca un om ce şi-a pierdut bastonul cu care a umblat mulţi ani. Făcea eforturi să-şi strunească gîndirea, astfel ca să nu se adîncească în fiecare din aceste probleme complicate şi variate, ci să urmărească numai acel tot unitar simplu ce decurge din ele şi care în natură — sub forma unei descărcări instantanee, fulgerul — se produce, fără doar şi poate, cu mijloace mai simple, deşi poate inaccesibile omului.

La toate aceste greutăţi şi griji se mai adăuga încă o muncă — inutilă, chinuitoare. Dacă ar fi neglijat ajutorul oferit de Weintraub, i-ar fi putut deştepta acestuia suspiciuni ; i-ar fi dat de gîndit dacă nu cumva Müllenberg îi ascunde ceva. În afară de aceasta, unele piese esenţiale, complicate, chiar că n-avea rost să le execute în laboratorul sărăcăcios utilat al lui Gross — ar fi fost în flagrantă contradicţie cu însuşi scopul urmărit de Müllenberg, acela de a grăbi mersul lucrării.

De aceea era nevoit să inventeze subansambluri întregi, agregate complicate şi inutile din punct de vedere al problemelor lui adevărate, şi potopea atelierele lui Weintraub cu astfel de comenzi. După ce primea comanda, scotea din subansamblu, aşa cum scoţi miezul dintr-o nucă, o singură piesă, de care avea nevoie, şi o monta în schema sa. Restul mergea la „fier vechi", cum spunea el maldărului de piese mai mult sau mai puţin inutile, pe care le arunca într-o ladă. Urmărind un sistem bine gîndit, Müllenberg comanda şi piese radiotehnice, uneori mai simple, alteori mai complicate — tuburi, condensatoare, rezistenţe, lentile electro-optice — dintre care majoritatea mergeau direct în aceeaşi ladă, fără a fi măcar cercetate. De toate acestea avea nevoie ca să îndepărteze cît mai mult de drumul cel just gîndirea inginerilor lui Weintraub care, fără doar şi poate, studiau rebusurile lui.

Din nou şi din nou Müllenberg răsfoia cu grijă însemnările preţioase ale lui Gross. Aici se aflau toate calculele, chiar şi schiţa celor mai importante şi mai primejdioase piese — solenoizii, electromagneţii concentrici — nişte desene naive, în creion, făcute parcă de mîna unui copil, fiindcă — lucru uimitor ! — Gross era pur şi simplu incapabil să reprezinte grafic ceva... Müllenberg îşi aducea aminte că a rîs pînă la lacrimi cînd Gross a explicat în sfîrşit, în cuvinte, ceea ce a vrut el să deseneze... Nu, din aceste schiţe nu puteau descifra nimic ! Nu existau nici un fel de explicaţii, pentru că toate calculele Gross le făcea pentru sine şi pentru Müllenberg, care de asemenea nu avea nevoie de explicaţii. Şi totuşi... denumirile mărimilor cu care Gross a operat în calculele sale nu l-ar fi putut face oare pe un cunoscător în materie să desluşească ideea ? Müllenberg citea aceste însemnări cu ochiul unui iniţiat în secretul ideii, a unei idei care îl obseda, şi de aceea fiecare valoare găsită de Gross, fiecare

concluzie a lui — îl trimitea la locul respectiv, atît de bine cunoscut, din schema generală a aparatului. Dar altcineva ar fi putut ?

Era foarte important să rezolve această problemă. Dacă însemnările dezvăluiau secretul, fie chiar şi cu mare greutate, atunci toată strategema ingenioasă a lui Müllenberg, tot planul lui nu era altceva decît cel mai naiv şi prostesc donchihotism. Dar numai un singur procedeu i-ar fi putut da un răspuns sigur : să arate aceste însemnări vreunuia dintre marii fizicieni-radiologi. Müllenberg îi cunoştea pe toţi. Îi trecea în revistă şi... nu găsea printre ei nici unul căruia ar fi putut să-i încredinţeze taina. Ce s-a întîmplat cu germanii ?! Hitler supunea Europa cu preţul unei cumplite demoralizări a propriului său popor, şi aceste victorii continuau să pustiiască şi să-i pervertească pe germani. O psihoză de masă ! Pînă şi aceşti oameni de ştiinţă, oameni în vîrstă şi culţi, care înainte îşi exprimau făţiş indignarea faţă de Hitler, acum, de cînd barbaria civilizată este ideologia făţişă a naziştilor, au început să chicotească binevoitori şi chiar să ajute pe furiş la obţinerea acestor victorii funeste... Nu... Nici nu va încerca măcar să găsească printre ei un aliat de nădejde în această luptă inegală. Trebuie să fie prudent. Altfel se duce totul de rîpă...

Într-o zi, Hans se apropie de el şi, cercetînd îndelung şi atent toate aceste foi, spuse în sfîrşit :

— Proastă treabă... Toate însemnările au rămas la ei.

— Cum aşa ? nu se dumeri Müllenberg.

— Priviţi aici, aproape pe toate foile se văd urme de clame. Au luat fotocopii de pe aceste însemnări.

Müllenberg căzu pe gînduri, învăluindu-l pe Hans într-o privire atentă, părintească. Iată singurul prieten, credincios şi de nădejde. Cum de s-a putut întîmpla că „stîlpii" moralei — vechea intelectualitate germană, cu întreg tineretul ei — s-au prăvălit de pe înălţimi ca o avalanşă într-o prăpastie, iar tînărul acesta cu ochi albaştri, dintr-o simplă familie de muncitori, a rămas pe culme, atît de hotărît şi liniştit ? !

Pe Müllenberg, ca şi pe Gross, nu l-a interesat niciodată sociologia, politica, deşi recunoştea în mod obiectiv importanţa acestor ştiinţe sociale şi dreptul lor la existenţă. El însă, prin firea lui, nu avea înclinaţie spre analiza fenomenelor sociale. Spre deosebire de Gross iubea viaţa, oamenii

şi ştia să-i observe. Viaţa punea mereu în faţa lui probleme noi şi el răspundea la ele cum putea, folosind principiile şi experienţa-i obişnuită, fără să simtă nici o necesitate de a-şi sintetiza răspunsurile într-un sistem de concepţii. Dar nici nu l-ar fi putut face cineva să procedeze ca aceia obişnuiţi să extragă din cutia vreunei concepţii sociale răspunsuri dinainte pregătite.

În timpul celor trei ani cît a lucrat cu Hans în laborator, relaţiile dintre ei doi crescuseră şi se întăriseră încet dar vădit, ca lămîiul de pe pervazul ferestrei, pe care Müllenberg l-a văzut crescînd dintr-un sîmbure. Hans era modest, tăcut, harnic, şi discuţiile care n-aveau legătură cu munca lor se înfiripau rar şi numai în absenţa lui Gross. La început Müllenberg s-a interesat de biografia lui, apoi de preocupările lui de radioamator, l-a întrebat despre familie, despre prieteni. Şi, pe neobservate, fără ca vreunul dintre ei să-şi poată aminti cînd s-a întîmplat pentru întîia oară, în discuţiile lor au apărut acele cuvinţele scurte, care i-a apropiat dintr-o dată — *ăia, ei*. În toate timpurile şi la toate popoarele, cuvîntul acesta a apărut în epoca luptei între state, naţiuni, clase şi pentru cei care îl pronunţau însemna: d u ş m a n i i. Era ca un fel de parolă firească, tainică, a acelora care gîndeau la fel.

Acest cuvînt scurt: „ăia“ sau „ei“, nu numai că a scos la iveală comunitatea poziţiilor lui Müllenberg şi a lui Hans, nu numai că a aprins în inimile lor flacăra unei adevărate prietenii, dar a fost şi imboldul care a determinat o întreagă revoluţie în conştiinţa lui Müllenberg. Acum a înţeles în sfîrşit şi el ce înseamnă „n o i“. „Noi“ trebuie să existe, din moment ce există „ei“, „ăia“. Cine sînt — „noi“? El, Hans şi prietenii acestuia, a căror existenţă o bănuia de mult? Nu, nu despre asta e vorba. „Noi“ e o noţiune mult mai cuprinzătoare. Noi este un alt lagăr ideologic, este cealaltă parte a frontului unei lupte uriaşe, iar el şi cu Hans sînt luptători activi, împotriva „ălora“! Cauza „noastră“ nu este un simplu protest personal al unor cetăţeni indignaţi, ci o misiune de luptă! Ei, drăcie! Cum de s-a întîmplat aceasta? Aşadar, lupta nu poate fi evitată!

Ah, cît de tîrziu, cît de tîrziu au încăput toate acestea în capul lui care gîndeşte atît de încet! Dac-ar fi înţeles asta măcar cu o lună mai înainte! Dacă n-ar fi făcut caz, ca un

nătăfleț, de această etică idioată de intelectual — da, de intelectual! — pur și simplu l-ar fi înșelat pe Gross în timpul acelei memorabile verificări a ionizatorului, și ar fi înlăturat toate nenorocirile, l-ar fi salvat pe Gross, ideea lui, pe sine însuși... și pe Hans.

Și pe Hans! Bineînțeles, și pe Hans... La naiba! Cîtă stăpînire de sine! Cît de liniștit i-a arătat el urmele clamelor pe foi. cît de liniștit i-a vorbit despre cópiile scoase de „ăia"! De parcă n-ar fi știut dinainte, ca și Müllenberg, că „ăia" nu sînt atît de naivi încît să-i dea înapoi toate calculele și aparatul fără să-și oprească nici o cópie... A pomenit despre clame numai pentru ca în acest fel, atent și delicat, să verifice dacă Müllenberg n-a scăpat cumva din vedere această împrejurare atît de importantă. Cum îi poartă el grija!

Bineînțeles că Hans își dă seama ce-l așteaptă. Numai datorită legăturilor lui Gross n-a fost luat pînă acum în armată. Acum însă, s-a terminat. Încă o mobilizare, din zi în zi așteptată, și în Germania nu va mai rămîne nici un tînăr peste șaisprezece ani. Hans va fi trimis să lupte împotriva alor săi... De l-ar putea opri măcar pînă la sfîrșitul lucrului! Dar Hans se poartă în așa fel de parcă nici n-ar bănui ce-l așteaptă! Și abia că el îi duce grija lui Müllenberg și încearcă să-l apere de necazuri inutile.

Müllenberg n-a avut niciodată copii. Și cît de bine este, probabil, să ai un fiu... Uite, unul ca Hans de pildă...

...Evoluția din conștiința inginerului era tot mai vădită. Și el începuse să-și dea seama cît de importante sînt transformările petrecute în conștiința lui. Orbul începea să vadă. De fiecare dată cînd doctorul, în timpul vizitei, îi ia bandajul de pe ochi, el deslușește tot mai limpede lumea înconjurătoare.

Cum l-au tratat, bolnavul nu știe; de fapt îi e indiferent. Numai propria lui vedere îl preocupă. Apoi abia, după ce a început să vadă, îl interesează și metoda de tratament folosită. Își va aminti că tratamentul s-a desfășurat pe anumite etape. La început i-a fost inoculat un preparat care i-a ușurat suferințele și i-a trezit încrederea în medic. Acest preparat la el a fost un scurt cuvînt „ăia". Apoi a intrat în acțiune chirurgia. Medicul intervine aspru și crud, bisturiul lui pătrunde în punctul cel mai dureros și bolnavul e nevoit să-și încordeze toate forțele ca să nu tresară. „Zece ani ați

lucrat la această invenţie şi n-aţi ştiut ce faceţi? Ruşine! V-aţi purtat mai rău ca un copil!“ Aceasta a fost operaţia... Dureroasă, dar cît l-a ajutat!

Cînd a rămas singur, înconjurat de „ăia“, şi-a rupt bandajul, plasturele, cusăturile — ca să se năpustească asupra lui Weintraub — şi a văzut lumina, a văzut totul din jurul său!

Şi iată că ceaţa se îndepărtează tot mai mult de pe ochii lui şi începe să întrevadă tot mai limpede, tot mai departe.

— ...Nu-i nimic, Hans! răspunse în sfîrşit Müllenberg. Acum asta n-are importanţă. Lasă-i să-şi spargă capul răsucind copiile pe toate părţile, iar noi vom face alte originale, chiar cu ajutorul lor. N-o să le rămînă nimic „lor“. Te asigur. N-ai nici o grijă, vom reuşi să prevenim catastrofa. Eu cred că succesul nostru va fi cu atît mai deplin cu cît vom termina mai repede. Cu cît va trece mai puţin timp, cu atît avem mai multe şanse ca această istorie să nu depăşească limitele micului cerc de oameni care au asistat la experienţele de pe poligon. Ai fost atent? Acelaşi grup de cinci oameni a fost şi întîia oară şi acum. Mai există desigur un şef care, probabil, nu poate pătrunde în esenţa acestei tehnici, dar îi conduce pe ceilalţi. De acest şef nu mă tem, e o figură inofensivă... Ba chiar folositoare pentru noi: are tot interesul ca maşina să nu le scape din mîini, deci să păstreze secretul. Eu aşa cred, Hans. Pentru ce ne-au arestat ei? Din patriotism? Nu. Ăştia sînt altfel de specimene. Sînt nişte fiare sălbatice. Ei vor să intre în graţiile stăpînilor, să-şi aranjeze viaţa, să facă carieră pe seama invenţiei lui Gross. Deci nu le convine să antreneze şi alte persoane, ca să nu fie nevoiţi să împartă cu prea mulţi prada! Aşadar, ei vor căuta să ţină totul în secret, măcar pînă vor fi siguri că au căpătat de la noi maşina lui Gross. Sînt sigur că nu vor comunica nimic la Berlin, unde-s destui amatori să pună mîna pe un os de ros. Dar nici să păstreze prea mult timp acest secret nu vor putea, căci e primejdios. Zvonurile, bineînţeles, au şi început să circule. Iată de ce trebuie să ne grăbim, Hans.

— Aveţi perfectă dreptate, domnule Müllenberg. V-aţi gîndit bine la toate şi probabil n-o să aveţi surprize neplăcute. Nu înţeleg totuşi cum vă imaginaţi că se va desfăşura

ultimul moment ? Cine va conecta grupul patru şi cum veţi reuşi...

— Nu ştiu, Hans — se grăbi Müllenberg să-l întrerupă. O să mă gîndesc la aceasta acolo, la faţa locului. În caz extrem... De altfel e bine să ne gîndim cît mai puţin la asta... şi mai ales să vorbim cît mai puţin.

— Bine... Faţa lui Hans se înăspri din nou. Dar cu mapa asta ce faceţi ? Aveţi de gînd s-o luaţi acolo, s-o anexaţi, cum s-ar zice la maşină ? Pînă la urmă mă tem că le va rămîne ăstora toată documentaţia. Iar noi ? „Nouă" ce ne rămîne ? Cred totuşi că ar trebui să ne gîndim la asta.

Şi fără să aştepte răspuns, Hans ieşi în camera alăturată şi de acolo se auzi dintr-o dată zumzetul unui burghiu electric : Hans făcea în panou găuri pentru tabloul de comandă.

Sămînţa fusese aruncată.

Medicul îşi continua tratamentul.

*

* *

Părea că totul fusese hotărît, planul schiţat... rămînea doar să-l ducă la îndeplinire, fără să se mai gîndească la nimic altceva. Dar gînduri ciudate i se perindau lui Müllenberg prin minte.

Iată-i pe cei doi inventatori, amîndoi oameni ciudaţi, cu „aparatul" lor „pentru transmiterea energiei fără conductori"... Cîţi ani au trecut de atunci, cînd el însuşi era mîndru şi considera un mare merit „obolul" pe care îl aducea „civilizaţiei umane" ? Nu, nu sînt ani, asta a fost abia acum o lună, cînd incendiul izbucnise, cînd această „civilizaţie umană" începuse a se dezagrega în focul mistuitor al războiului. Da... Această maşină, ca atare, de mult nu-i mai era nimănui necesară. Dar cui au dat-o ?... Ce întrebuinţare vor da ei maşinii ? („Ruşine, domnule Müllenberg ! Sînteţi inginer, umanist ! Nu se putea să nu înţelegeţi lucrul acesta !").

Ce absurditate ! Acelaşi lucru i l-a spus şi... Weintraub. Nu, el a spus altceva... Müllenberg căută să-şi amintească ce i-a spus Weintraub la „administraţie", în timpul primei lor întrevederi. „...Rusia ne stă în drum, nu se poate să nu înţelegeţi !..."

Da, Rusia stă ca o stavilă în calea „ăstora". E adevărat. Lucrul acesta l-au înţeles de mult toţi oamenii cinstiţi, nu

numai din Germania, ci de pretutindeni. Păcat că nu pot să afle cum merg lucrurile acolo. În orice caz un lucru e sigur, că acolo are loc prima încercare în istoria omenirii de a construi societatea pe rațiune și nu pe instincte animalice. Acolo-i leagănul noii lumi.

„Rusia ne stă în drum" — spun ei, pregătind o cumplită lovitură.

„...Iar „nouă" ce ne rămîne?"... — a spus Hans.

...Bolnavul începea să deslușească perspective și mai îndepărtate.

•

Termenul fixat de Müllenberg se apropia, iar ei mai aveau încă mult de lucru. El n-a indicat o dată precisă, dar fiecare amînare putea să trezească suspiciuni sau presupuneri nedorite; de aceea inginerul intensifică ritmul de lucru. Și el, și Hans, cu rare excepții, dormeau noaptea în laborator; frau Lies, care primea acum mulți bani, îi servea și-i hrănea cu multă rîvnă.

Hans nu se schimbase prea mult în această perioadă; doar slăbise puțin, fiindcă nu dormea destul, și era mai palid. Müllenberg, dimpotrivă, arăta groaznic; părul și barba îi crescuseră și semăna cu un urs bătrîn, abia ieșit primăvara din bîrlog. Privirea ochilor lui buni, căprui, era acum posomorîtă și grea. Copiii ar fi luat-o probabil la goană, înspăimîntați, dacă ar fi apărut în fața lor, afară, în curte.

Începu, împreună cu Hans, reglarea subansamblurilor ionizatorului. Singur n-ar fi putut face nimic; nu că ar fi avut mai mult de lucru, dar la reglare erau necesare două prezențe, căci blocurile pe care le experimentau și aparatele care captau fascicolul se aflau în colțuri opuse ale camerei. Müllenberg schimba succesiv cînd un parametru al blocului, cînd un altul, cum acordezi un instrument muzical răsucindu-i cuiele. Lua apoi un acord, iar aparatele, ascultătoare, determinau dacă rezonanța este bună. În celălalt capăt al odăii, Hans urmărea cadranele și nota indicațiile.

Era o muncă lipsită de bucurii, monotonă, însă îndîrjită, încălzită de sentimentul pregnant al necesității și datoriei.

Viața era tot mai de nesuportat. Müllenberg nu mai văzuse de mult nici un cunoscut. Îi era groază de întrebări. „Unde-i Gross? A fost arestat? Dar de ce? Nu se știe. Și de ce l-au eliberat pe el, pe Müllenberg?"... Ce-ar fi putut să răspundă?

Aproape în fiecare zi — şi acestea erau poate cele mai chinuitoare momente! — telefona frau Gross.

— N-aveţi nici o veste de la soţul meu?

Ce era să-i răspundă?

— Presupun că va fi eliberat de îndată ce voi termina lucrarea pe care doctorul n-a reuşit s-o termine — spunea Müllenberg. Totul se va lămuri zilele acestea. Nu fiţi îngrijorată...

Întreaga viaţă a lui Müllenberg era acum o minciună, o minciună dezgustătoare şi insuportabilă. Chiar faţă de Hans era nevoit să ascundă unele intenţii de-ale sale, ca să nu-l amărască.

Vai, cum se schimbase totul! Nimic nu mai era ca înainte, înainte de îngrozitoarea greşeală săvîrşită de Gross!

Înainte, el şi Gross abia făceau rost de bani, dar cînd reuşeau să aibă cele necesare, lucrau uşor, cu pasiune.

Acum nu mai ducea grija banilor. Era de ajuns să telefoneze la numărul pe care i-l dăduse Weintraub şi cererea lui Müllenberg se îndeplinea imediat, cu o neobişnuită precizie. Totuşi munca era apăsătoare, odioasă.

Müllenberg se grăbea, şi duşmanii lui se grăbeau: interesele lor coincideau deci. Cu toate acestea, Müllenberg acţiona contrar intereselor duşmanilor.

Totul nu era decît un paradox!

Simţămîntul de răspundere creştea cu fiecare zi. Cu cît se apropiau de sfîrşit, cu atît creştea primejdia. Müllenberg şi Hans îşi dădeau seama că din clipă în clipă duşmanii pot veni pe neaşteptate să le ia maşina pusă la punct, chiar de aici, din laborator. Lucrul acesta ar fi fost posibil mai cu seamă dacă „ăia" şi-ar fi dat seama de planul lui Müllenberg. Dar nu existau niciun fel de indicii că „ei" i-au dibuit planul. Weintraub se purta peste măsură de corect. În toată această perioadă telefonase numai de două ori, să se intereseze dacă nu cumva inginerul are nevoie de ceva deosebit, să întrebe dacă cererile lui se îndeplinesc destul de repede şi precis. O făcea parcă numai pentru a-şi verifica oamenii.

Müllenberg profitase de aceste două convorbiri ca să-l informeze în modul cel mai amănunţit pe Weintraub despre mersul lucrărilor. Nu trebuie să se neliniştească: încă optzece zile şi totul va fi gata. De pe acum pot să prevadă ordinea în care se va desfăşura demonstraţia şi recepţia ma-

şinii. Müllenberg trebuie să se convingă mai întîi singur că problema a fost just rezolvată. Perfect, lucrul acesta se va petrece chiar acolo, pe poligon. Dacă totul va fi în ordine, el va comunica de îndată acest lucru lui Weintraub şi acesta va veni acolo cu toţi cei care trebuie să fie puşi la curent. Ar fi bine dacă şi celelalte obligaţii, luate de ambele părţi, se vor rezolva tot acolo, pe loc, în aceeaşi zi. El va da toate explicaţiile necesare, va preda toate calculele, schiţele, însemnările... Va fi desigur şi Gross acolo. Weintraub îşi dădea seama, fireşte, că toate acestea îi stau pe inimă...

Cu glas blînd, Weintraub îl dojeni pe inginer pentru „sensibilitatea lui exagerată", dar se declară de acord cu planul lui.

— Du-te, ia puţin aer, Hans — spuse încet inginerul. Hans deschise repede uşa şi ieşi în coridor.

Aşa procedau de fiecare dată, înainte de a discuta ceva important. Unul dintre ei se ducea la bucătărie sau la toaletă. De la un timp, frau Lies se arăta deosebit de prevenitoare cu colaboratorii doctorului Gross. Curiozitatea ei înnăscută şi sociabilitatea crescură vizibil, iar pasiunea de a deretica în laborator şi în jurul laboratorului luase proporţii... Müllenberg şi Hans bănuiau care-i cauza acestor schimbări ciudate în comportarea gazdei. Dar şi dacă s-ar fi înşelat, în situaţia lor, prudenţa era necesară.

— Nu-i acasă — spuse Hans, întorcîndu-se. E plecată după cumpărături.

— Perfect. Uite ce e, Hans... Trebuie să hotărîm ceva, pînă nu e prea tîrziu. În ultimele zile m-am gîndit mult la ce mi-ai spus atunci despre mapa cu documentele noastre. Într-adevăr, ar fi absurd să le iau acolo, la poligon, „să le anexez la maşină" cum ai zis dumneata. Şi nici aici n-am unde să le las. La început, după arestarea doctorului, m-am gîndit, dumneata ştii acest lucru, Hans, că singura problemă constă în a distruge tot — şi documentele, şi maşina. Dar în acest timp multe s-au schimbat... în mine ; am înţeles multe, şi în mare măsură mulţumită dumitale.

— Exageraţi, domnule Müllenberg... — bolborosi fîstîcindu-se Hans.

— Ba da, Hans, aşa e. Abia acum te-am cunoscut cu adevărat şi pot să spun că mi-eşti drag... Şi cînd te gîndeşti că lucrăm împreună aproape de trei ani ! Vezi cît de tîrziu te-am cunoscut ? La mine întotdeauna se întîmplă aşa. Sînt un om, cum să spun, cu acţiune întîrziată... Şi totuşi sînt fericit că în acest moment, cel mai greu al vieţii mele, eşti alături de mine. În dumneata am absolută încredere, cu toate că pînă acum n-am stat niciodată de vorbă aşa cum trebuie, sincer... Uite ce e. Acum nu mai vreau să mai distrug ideea lui Gross. Ar fi tot o barbarie ca aceea împotriva căreia ne-am revoltat. Descoperirea, odată venită pe lume, trebuie să trăiască. Numai că ea trebuie să servească acelora care luptă pentru adevăratul progres al omenirii, pentru triumful raţiunii. A o smulge din mîinile duşmanului e doar jumătate din treabă. Trebuie să o dăm prietenilor. Mă înţelegi, Hans ?...

— Bineînţeles, domnule Müllenberg. Vă înţeleg şi sînt fericit. Aveam convingerea că pînă la urmă veţi ajunge la această concluzie. Dar ce vă amărăşte ? Văd că totuşi aveţi ceva pe suflet.

— Nu ştiu cum s-o fac. Nu văd nici o posibilitate...

— În schimb văd eu !... Îmi iau eu răspunderea asta.

— Ei, Hans. Asta mă şi înspăimîntă... Mi-e teamă că nu-ţi dai seama cît e de grea şi primejdioasă o asemenea operaţie. Extrem de primejdioasă, Hans ! Trebuie să te pricepi în munca conspirativă, să cunoşti toate mrejele cu care vor încerca să te prindă la fiecare pas şi, în sfîrşit, trebuie să ai pur şi simplu experienţă de viaţă. Şi de unde să le iei toate acestea ? Tu eşti tînăr. Te vor putea prinde chiar de la primii paşi, cu atît mai mult cu cît acuma eşti probabil urmărit de agenţii lui Weintraub. Şi-atunci ? S-a sfîrşit şi cu dumneata, şi cu toate operaţiile noastre. E un risc prea mare !

— Dar dumneavoastră uitaţi un lucru foarte important : că nu sînt singur. Tocmai asta am avut în vedere cînd v-am spus că-mi iau eu răspunderea. Unui singur om, în situaţia noastră de acum, bineînţeles că o asemenea sarcină i-ar fi peste puteri. Cîte ceva va trebui să fac şi eu, bineînţeles... dar... ştiţi, domnule Müllenberg, mai bine nu vorbesc nimic despre această operaţie. Vă spun doar că ea a şi fost chibzuită în toate amănuntele. Dar dumneavoastră nu vă mai gîndiţi la ea. Aveţi şi aşa destule griji. Va trebui numai să

pregătiţi documentaţia, căci asta nimeni altul nu poate s-o facă.

Müllenberg zîmbi.

— După cum văd, ne citim gîndurile unul altuia... Spune-mi Hans, îţi plac... creioanele ?

Hans îl privi pe inginer cu o privire aproape speriată. Nu cumva s-a scrîntit, săracul ?... Într-adevăr, prea multe se abătuseră asupra lui...

— Ce creioane ?

— Aşa, în general... creioanele ; am găsit la mine acasă două creioane minunate, franţuzeşti... din păcate începute, dar... Uite-le...

Scoţînd din buzunarul de la piept două creioane destul de groase, lăcuite în albastru, i le întinse lui Hans.

— Ia briceagul şi ascute-l pe acesta ; are vîrful rupt... „Conté Frères“, chiar firma urmaşilor lui Conté, chimistul care a inventat creionul... Vezi ce lemn are ? Cedru siberian... Acum încearcă să scrii... Vezi cît e de moale ? Grafit din Boemia...

Hans executa tăcut şi supus toate indicaţiile inginerului, aruncîndu-i din cînd în cînd o privire cu coada ochiului.

— Ţi le dăruiesc, Hans. Mie nu-mi mai trebuie. Pune-le în buzunar... Nu, nu aici... la haină, să nu-ţi cadă...

Hans strecură creioanele în buzunarul dinăuntru al hainei, care era atîrnată în cealaltă cameră. În cele cîteva secunde cît stătu acolo singur, un vîrtej de gînduri îl năpădi. Dacă... e adevărat... ce să facă ?... Să telefoneze la Salvare... sau lui Weintraub ?... Nu, mai bine la Salvare... Lui Weintraub o să-i telefoneze mai tîrziu, după ce va rămîne singur şi va pune totul la punct... O să-l cheme pe Wolf, unul dintre prietenii lui, să ia de aici cîte ceva...

Intră în cealaltă cameră, încercînd cu greu să arboreze un zîmbet liniştit.

— Mulţumesc, domnule Müllenberg. Am să le păstrez în amintirea dumneavoastră şi am să scriu cu ele numai scrisori de dragoste... dacă o să am ocazie.

Müllenberg şedea în acelaşi loc, cu capul ridicat, şi-l privea atent pe Hans.

— Lasă astea — făcu el un gest cu mîna — şi acum spune-mi, n-ai observat nimic... deosebit ?

„Aşadar... deocamdată i-a trecut“ — se gîndi Hans.

— Ce anume ? Unde să văd ceva deosebit ? îl întrebă el, prudent.

— La creioane, bineînțeles !

Hans își desfăcu brațele și strînse din umeri plin de nedumerire.

— Ce să observ ? Sînt creioane bune... Nu-s chiar atît de specialist...

— Ei, atunci înseamnă că totul este în regulă, Hans ! Poți să mă felicitți ! Ultimele două nopți n-am închis un ochi, tocmai ca să aranjez asta. Nu-i așa ușor să expui complet principiul lui Gross cît mai pe scurt cu putință. În cele din urmă, am reușit să reduc într-atîta textul, încît a încăput pe o singură filă din acest blocnotes. E adevărat că foaia este toată acoperită pe ambele părți, cu un scris mărunt. Dar am trecut acolo toate explicațiile, cifrele, formulele și cele trei scheme de principiu. Am scris două exemplare și le-am introdus în aceste creioane. A trebuit să le scobesc pe dinăuntru pînă la jumătate, apoi să le înclei din nou. A fost o treabă migăloasă... Cred că acum comoara noastră poate fi scoasă de aici ; în caz de percheziție, nu vor găsi nimic suspect la dumneata. Ei ? Ce zici ?

— Dar asta-i de-a dreptul genial, domnule Müllenberg. Pe cuvîntul meu, s-ar putea crede că aveți un stagiu îndelungat în munca conspirativă... Eh, dar tare m-ați mai speriat cu creioanele astea !

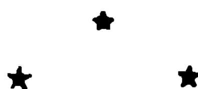
— Am observat, Hans — răspunse inginerul obosit, fără să zîmbească și închizînd ochii, își lăsă capul pe mîinile împreunate pe masă. Puterile îl părăsiseră dintr-o dată. Știi ce-am să fac acum ? îl întrebă el, abia auzit. Ia ghici...

— N-am ce ghici. Trebuie să dormiți. Hans înfoie perna de pe divan, dădu pătura deoparte, apoi îl luă pe Müllenberg de braț și îl ajută să facă acest drum neînchipuit de greu, de patru pași. Dormiți pe săturate — spuse el, cu aer sever și glas tare, pentru ca inginerul să perceapă aceste cuvinte ca pe un ordin dorit, căruia nu i te poți opune.

Peste un minut, Hans se convinse că inginerul doarme adînc.

Atunci trecu în camera „sa“, scoase din haină creioanele și le cercetă îndelung, clătinînd uneori entuziasmat din cap. Un sentiment de satisfacție și bucurie pusese stăpînire pe el : în aceste creioane se afla principalul — ceea ce era *necesar.*

Şi meritul îi aparţinea în întregime lui Müllenberg, acestui om admirabil, bun, înţelept şi plin de abnegaţie...

În ultimele zile Hans avusese multe griji, multă bătaie de cap.

Cu ajutorul prietenilor, organizase un mic atelier — o staţie pentru încărcarea acumulatoarelor — la marginea oraşului, exact pe drumul spre poligon. Acolo fură trimise cele mai importante piese ale ionizatorului — solenoizii concentrici — electromagneţii. Acolo se montau şi se încărcau noile baterii ale acumulatoarelor. Toate acestea erau necesare pentru a face ca pînă în ultimul moment, maşina să nu fie complet pusă la punct. Planul era următorul : cînd vor transporta aparatul la poligon, se vor opri la această staţie de încărcare ca să ridice acumulatoarele şi electromagneţii. Din clipa aceea n-ar mai avea nici o raţiune să le ia, înainte de verificare, maşina gata făcută, lucru de care Müllenberg se temea cel mai mult.

Tot acolo, o dată cu bateriile de acumulatoare se confecţiona şi bateria a patra — cea mai importantă, aceea de care depindea succesul şi însăşi existenţa întregului plan al lui Müllenberg.

Pe poligon, atunci cînd Müllenberg, începînd să-şi recapete conştiinţa, văzuse într-o genială străfulgerare acest unic mijloc de a smulge din mîinile duşmanilor maşina lui Gross şi a o distruge, nici nu se gîndise măcar dacă va putea sau nu să procure materialul necesar pentru înfăptuirea acestui mijloc. Ştia doar atît, că trebuia să-l procure! Mai tîrziu a văzut limpede toată greutatea şi primejdia acestei încercări, dar a continuat să-şi îndeplinească planul, pornind de la convingerea încăpăţînată că va obţine materialul. Mai tîrziu, au intrat în acţiune diverşi factori întîmplători — fenomen misterios care, cu o suspectă permanenţă, vine întotdeauna în ajutorul celui care vrea cu tărie să realizeze ceva. Acest lucru pare ciudat şi dă naştere la o credinţă aproape mistică în „soartă“, „noroc“, „şansă“... Dar omul cunoaşte de obicei numai o singură înlănţuire de evenimente, nu le cunoaşte şi pe celelalte ; iar aceste evenimente, desfăşurîndu-se fiecare în mod logic şi firesc, se întretaie mereu, vin în contact unele

cu altele — şi atunci iau naştere aceşti factori în aparenţă „întîmplători".

Unul dintre prietenii lui Hans avea un unchi care, deşi nu era prea bătrîn, avea părul complet cărunt ; acestuia, mai ales după naşterea unei nepoţele, rudele mai tinere începuseră să-i zică „moşul", iar cei de o vîrstă cu el — „bătrînul".

Acesta locuia într-un ţinut muntos, la vreo sută de kilometri spre sud de München, într-un sat de pe marginea unui lac mare, bogat în peşte. La drept vorbind, tocmai lacul acesta l-a făcut pe „bătrîn" să părăsească oraşul şi să se mute aici, împreună cu nevasta, nepoata şi „ferma" sa, alcătuită dintr-o singură vacă. Era un pescar pasionat şi iscusit — îi plăcea mult să pescuiască cu undiţa. De patru ani de cînd locuia aici, învăţase să cunoască bine lacul, relieful fundului şi deprinderile peştilor care îl populau, ceea ce îi îngăduia să aducă de fiecare dată de la pescuit, fără a mai socoti peştele mic, doi-trei „purcei", cum le spunea el crapilor mari şi graşi. În felul acesta, familia lui avea asigurată o hrană gratuită (şi asta pe timp de război făcea mult!), iar uneori chiar vindea surplusul de peşte localnicilor. Ce mai, bătrînul o ducea ca în sînul lui Avram. La rudele lui din oraş venea rar şi fără prea multă plăcere — numai cu prilejul sărbătorilor tradiţionale din familie. Ura făţiş Münchenul şi viaţa de oraş în general, nu dorea nimic şi nu se aştepta la schimbări în viaţă.

Totuşi, schimbările survenirä, fără voia lui.

Într-o dimineaţă, pe cînd şedea în barca lui, cu undiţele aruncate, bătrînul observă o însufleţire neobişnuită pe celălalt mal al lacului. Apăruse un lung şir de autocamioane mari, pline de soldaţi, maşini şi diferite materiale. Începu o activitatea încordată şi grăbită. Nu trecu nici o oră şi pe celălalt mal se înălţă un întreg orăşel de corturi ; spre seară, în munţii din apropiere se auziră explozii grele, puternice, în urma cărora peştele mărunt, cuprins de panică, începu să se zbată şi să sară în aer, făcînd ca faţa netedă a lacului să fiarbă cu zgomot, ca şfichiuită de grindină.

Liniştea fusese alungată.

Bătrînul nu se mai simţea în apele sale.

Ca să afle despre ce e vorba, a încercat a doua zi să se apropie de celălalt mal, dar a fost alungat de o santinelă

înarmată. Şi nimeni dintre locuitorii satului nu ştia şi nu înţelegea ce se petrece acolo.

Peste cîteva zile, pe lac apăru o micuţă barcă cu motor, cu doi militari în ea. Lăsîndu-şi undiţele în părăsire, bătrînul nu-şi mai lua ochii de la ei. La început s-a bucurat, crezînd că sînt pescari. Pescarii sînt oameni de-ai lui, acum o să afle totul ! Dar felul cum se mişca barca era ciudat. Se învîrtea într-un loc, căutînd parcă ceva, apoi făcea aceleaşi mişcări într-alt loc. Prindeau oare peşte cu năvodul ? Dar şi în cazul acesta, judecînd după mişcările oamenilor, era un pescuit cu totul neobişnuit. Abia cînd apuse soarele, bătrînul pierdu barca din vedere.

A doua zi, la aceeaşi oră, barca apăru din nou, făcu aceleaşi mişcări neînţelese, apoi se îndreptă spre bătrîn. Apropiindu-se, militarii opriră motorul, descriseră cu grijă un cerc şi se opriră alături de el. Din barcă se zbîrleau ostentativ cîteva undiţe, iar un minciog ud zăcea pe o banchetă. Dar bătrînul, cu privirea lui experimentată, îşi dădu seama dintr-o dată că undiţele acestea n-au fost niciodată folosite. Avea însă posibilitatea de a afla în sfîrşit toate misterele care îi tulburaseră viaţa, aşa că, prefăcîndu-se că nu observă nimic, îşi călcă pe inimă şi-i întîmpină cu bucurie pe oaspeţii nepoftiţi, străduindu-se să le împărtăşească din cunoştinţele şi experienţa lui de pescar. Curînd însă oaspeţii înţeleseră că nu-l vor putea face aşa uşor pe bătrînul pescar să le spună ce-i interesa pe ei : locurile unde se află peştele şi ce soiuri pot fi pescuite acolo, în lac, aşa că trebuiră mai întîi să se împrietenească cu el şi să-i cîştige bunăvoinţa.

Aşa s-a creat terenul pentru o apropiere reciprocă şi rapidă. Mai departe totul s-a desfăşurat conform unui program precis, pe care însă nu-l fixase bătrînul. L-au invitat în barca lor cu motor să ia o gustare, dat fiind că peştele nu se prea grăbea să muşte din momeală. Apăru şi o sticlă de o înfăţişare cu totul irezistibilă... Stăpînul bărcii, militarul cu grad mare, probabil un tehnician, se arătă a fi un om vorbăreţ şi vesel... Peste o oră erau prieteni la cataramă şi bătrînul ştia acum aproape tot ce voise să afle. Veştile însă nu erau de loc plăcute. Pe celălalt mal începuse construirea unei uzine subterane, în inima muntelui stîncos ce se înălţa deasupra lacului. Bătrînul ştia că pe atunci se construiau multe asemenea uzine subterane, nu numai în munţii Bavariei, dar şi în nord

— în Harz, Renania, în Fichtel şi-n toate regiunile de munte ale Germaniei. Măruntaiele de granit ale munţilor erau zdrobite cu explozivi şi scoase de şiruri de maşini afară. Explozii uriaşe despicau lanţuri întregi de munţi, care stăteau în calea viitoarelor drumuri de acces.

Într-un cuvînt, iată că războiul a venit şi aici, în acest loc de refugiu atît de liniştit şi, pe cît se părea, atît de sigur, al bătrînului. Războiul îşi arăta şi aici colţii, începuse şi aici distrugerea. Deosebirea nu era mare ; acolo era ras de pe faţa pămîntului ceea ce oamenii creaseră timp de veacuri, aici se sfîrtecau şi se năruiau creaţiile naturii durate de-a lungul mileniilor. Curînd această pecingine a războiului lovi şi în oameni, în existenţa lor ; una dintre primele victime fu chiar bătrînul.

Noul său prieten îi dezvălui şi misterul „pescuitului" său. Era specialist în lucrări de dinamitare şi avea la dispoziţie explozivi. De curînd, lucrînd la construirea unui aerodrom subteran, pe cursul superior al rîului Kinzig, în Baden, el a încercat în timpul liber să prindă peştele făcînd să explodeze trotil sub apă. În două-trei ore a reuşit să umple, uite, chiar barca asta, de nici nu se mai putea mişca în ea... A încercat şi aici, pe lac, dar nu reuşeşte... Trebuie să cunoşti locurile...

Bătrînul era un pescar cinstit şi un om dezinteresat. Dispreţuia orice manifestare hrăpăreaţă. El ştia că atunci cînd se prinde peştele cu ajutorul explozivului, scoţi din lac numai o mică parte din peştii ameţiţi, restul mor şi putrezesc pe fund ; iar cei rămaşi în viaţă, schilodiţi, încep să capete diferite boli molipsitoare şi peste un timp oarecare, piere aproape tot peştele din lac...

...Va trebui probabil să plece de aici, se gîndea pescarul. Dacă se construieşte o uzină, se va construi şi o aşezare muncitorească, acolo, pe mal ; vor fi bărci, debarcader, plimbări, plajă, fel de fel de pescari... Şi vor tot omorî peştele prin explozii cît timp va ţine construcţia... Astfel de „amatori" se găsesc destui... Nu, nu pentru asta s-a stabilit el aici. Trebuie să plece. Să se mute. Deci, are nevoie de bani...

Între timp, „prietenul" îşi desfăşura programul, nimerind cu un tact uimitor chiar în miezul gîndurilor care îl frămîntau pe bătrîn. Ce rost are să pescuieşti într-o zi doi-trei

„purceluşi“ din aceştia? E caraghios. Să trosneşti o dată, de două ori, şi să prinzi o tonă, asta da, treabă! Şi să-l duci pe urmă în piaţă, la München. Oamenii o duc greu cu mîncarea, aşa că-l vinzi pe loc. Îi dă maşina, aşa că oricînd... într-o oră şi jumătate e acolo. Ce poate fi mai simplu?

Bătrînul lupta cu el însuşi. La drept vorbind, toate aceste propuneri erau ispititoare. Mai ales tehnica acestui fel de a pescui. Auzise de multe ori de acest procedeu, dar nu înţelegea multe şi tare ar fi vrut să vadă măcar cum se face. Totodată, să verifice şi cunoştinţele sale despre peşti... Gîndul la bani, la cîştig era undeva departe, pe ultimul plan, exista totuşi şi el...

Într-un cuvînt, hotărî să încerce.

Ducînd cu grijă barca spre locul unde, după părerea lui, la ora aceea trebuia să se găsească peştele cel mare, duse cu mîini tremurînd de emoţie bricheta la capătul firului care, ca o coadă de şobolan, ieşea dintre palmele tehnicianului. Firul, destul de scurt, pătrundea într-un calup mare, galben, ca de săpun de rufe. Acesta, fără să se grăbească, verifică dacă şnurul s-a aprins şi lăsă uşor în apă calupul cu şnur cu tot.

Bătrînul începu să vîslească grăbit, îndepărtînd cît mai mult barca de locul acela. Capul i se lăsase între umeri, fruntea i se încreţise, pleoapele i se strînseră — aştepta o explozie îngrozitoare — una dintre acelea care se auzeau uneori de pe celălalt mal, apoi izbucnirea unei trombe de apă şi poate chiar moartea... Era grozav de tulburat. Dar nu făcu decît vreo cinci-şase mişcări din vîsle, cînd tehnicianul îi spuse:

— Gata, ajunge!

În aceeaşi clipă simţi un şoc puternic în fundul bărcii, apoi un trosnet scurt şi sec venit de undeva din adîncuri. Faţa netedă a apei se umflă deodată în locul unde fusese lăsat calupul, se albi, începu să se învolbureze şi apoi se linişti. Tehnicianul îi porunci să întoarcă barca înapoi, luă minciogul cu mînerul lung şi ridicîndu-se în picioare la prova bărcii, privi apa din jurul lui. Bătrînul îl privea şi pe el, şi apa, şi mai mult decît orice pe lume, dorea în clipa aceea ca la suprafaţă să nu apară nici un peşte.

Totuşi, el a fost primul care a observat un plescăit uşor, în faţă, în stînga, şi mîinile lui îndreptară singure repede şi cu dibăcie barca într-acolo. „Un purcel" aruncat brutal de sus, din minciog, se lovi greu de fundul bărcii şi rămase întins, tremurîndu-şi uşor codiţa. Bătrînul nu şi-ar fi îngăduit niciodată să procedeze în felul acesta cu un peşte şi mai ales cu unul atît de frumos. Îl vedea foarte bine cu coada ochiului. Să-l privească „în faţă" nu putea, pentru că se temea să-i întîlnească privirea...

Burţile albicioase şi coastele lucioase ale peştilor apărură dintr-o dată în cîteva locuri. Tehnicianul îi arăta tăcut direcţia şi bătrînul îndeplinea supus dispoziţiile lui.

Barca se umplu de peşte.

Iar în sufletul bătrînului creştea, învăluindu-l, un sentiment apăsător de pustietate. Îi era totuna...

Războiul îl înfrînsese şi pe el.

În zilele următoare, spre marea uimire a rudelor sale din München, bătrînul începu să-i viziteze şi aproape de fiecare dată era puţin cu chef. La întrebările lor, răspundea laconic şi destul de precis, deoarece nu-i plăcea să mintă: în ultimul timp îi mergeau admirabil treburile — cu pescuitul pe lac... Iar la prima sărbătoare în familie, îi invită pe toţi la o masă de pomină, la care nu lipsi, bineînţeles, favoritul lui — nepotul Wolf. Acestuia, bătrînul îi povesti în secret totul...

Acest Wolf era prietenul lui Hans, unul dintre organizatorii staţiei de încărcare a acumulatoarelor din capătul şoselei Wolfratshausen.

A doua zi, înarmat cu o măricică sumă de bani primită prin Hans de la Müllenberg, Wolf îl însoţi pe „moşul" acolo, „la ţară", pe malul lacului.

Astfel se întretaie în viaţă diferite înlănţuiri de evenimente; şi dacă priveşti mai atent, nimic nu este „întîmplător" nici în aceste înlănţuiri, nici în întretăierea lor.

Ultima zi de lucru.

Pe la prînz, Hans se apropie încetişor de Müllenberg şi-i spuse cu glas gîtuit de tristeţe:

— Eu sînt gata.

Inginerul tresări ; Hans își dădu seama de lucrul acesta după privirea lui agitată. Da, ăsta era sfîrșitul. Tocmai terminase ultima operație — verificarea paralelismului axelor optice ale fascicolului de raze și a vizorului. Totuși Müllenberg reuși să se stăpînească.

— Bine, Hans. Și eu sînt gata. Cum merg treburile noastre „externe" ? Totu-i în ordine ?

— Da. Electromagneții sînt acolo. Acumulatoarele au fost controlate și puse la încărcat. În noaptea asta vor fi gata.

— Și bateria a patra ?

— E încărcată.

— Cît a intrat ?

— Treizeci și cinci de kilograme. Cred că este prea mult, domnule Müllenberg.

— Nu-i nimic, Hans, nu-i nimic. Cu cît e mai mult, cu atît mai sigur va fi efectul.

— Asta înțeleg. Dar dumneavoastră cum o să...

Müllenberg simți deodată că-l mănîncă nasul ; ochii-i triști se umeziră. Îl atrase pe Hans spre el și-l strînse tare la pieptul lui puternic.

— Mulțumesc, Hans ! Ești singurul om care îmi poartă de grijă. Dar... nu te gîndi la asta : ai și așa destule griji. O să văd... mă descurc eu.

Restul zilei îl consacrară unei ultime verificări a felului cum funcționau agregatele principale ale mașinii, împachetării acestor agregate în lăzi și, în sfîrșit, unei curățenii „generale" a laboratorului. Tot ce ar fi putut cît de cît să amintească despre ultima construcție a ionizatorului fu ars, rupt, distrus.

Spre seară Müllenberg îi telefonă lui Weintraub : totul e gata, mîine se poate ieși pe poligon. În laudele și complimentele nazistului, inginerul desluși fără greutate accentele unei satisfacții voluptoase care îl liniștiră puțin : probabil nu se pune la cale nici un fel de agresiune. Îl trimise pe Hans să se odihnească, luă o doză mare de brom și se culcă devreme — a doua zi trebuia să fie mai mult ca oricînd stăpîn pe sine. Dormi liniștit, fără să viseze nimic.

Dis-de-dimineață veniră muncitorii, transportară jos mașina demontată și o urcară în autocamion. Nici unul dintre inginerii „administrației" nu era de față. Șoferul unui turism

îi înmînă lui Müllenberg și lui Hans bilete de liberă trecere pe poligon și două binocluri.

La marginea orașului se opriră la stația de încărcare, ca să ia acumulatoarele și piesa principală a ionizatorului — electromagneții concentrici.

Oricît de liniștit era Müllenberg după convorbirea pe care o avusese în ajun la telefon cu Weintraub, de astă dată se simți totuși puțin emoționat: această operație era singura din planul lui pe care n-o controlase personal. Nu că n-ar fi avut deplină încredere în Hans. Dar cine sînt misterioșii lui prieteni? Ei au organizat această stație de încărcare-atelier, ei au luat în păstrare electromagneții, ei au încărcat bateria a patra... Probabil că nu e vreun trădător printre ei. Dar au ei oare destulă experiență? Sînt destul de siguri, prudenți, în sfîrșit, destul de maturi?

Müllenberg nu-l cunoștea pe nici unul dintre ei și nu știa nimic despre ei: despre asta nu discutase nimic cu Hans. Inginerul și-i închipuia pe acești „prieteni" ai lui Hans ca pe un grup de tineri romantici, pe care îi pasionează jocul primejdios de-a aventurile deși, judecînd lucid, își dădea bineînțeles seama că părerea asta a lui este greșită. Și totuși, cine sînt ei?...

Hans era, evident, sigur de ei. Dar Hans e tînăr. Cu cît participă mai mulți oameni la o treabă, cu atît mai mare este posibilitatea de a se face tot felul de greșeli, de gafe. Iar fiecare dintre acestea poate să atragă atenția, să pună dușmanii pe urmele lor. Și acum sînt atîția ochi care pîndesc, care abia așteaptă să vadă ceva suspect...

Da, aceasta era, desigur, operația cea mai riscantă din întregul plan. De aci putea surveni eșecul...

Încărcarea în autocamion cădea în sarcina lui Hans.

Cînd mașinile se opriră, el sări din autocamion și îi duse pe lucrătorii lui Weintraub într-o încăpere care era de fapt o magazie de scînduri văruite la repezeală, cu o ușă lată, cu două canaturi. Peste cîteva minute, aceștia aduseră dinăuntru trei lăzi cu acumulatoare și le urcară în autocamion.

Müllenberg ședea în turismul decapotabil și urmărea cu atenție oamenii.

Ultima ladă grea, a patra, fu scoasă de doi muncitori mai în vîrstă de la staţia de încărcare.

„Iată-i !" tresări Müllenberg.

Fără să-i arunce măcar o privire inginerului, aceştia se îndreptară spre autocamion, dar Hans le strigă că acolo nu mai este loc şi îi îndreptă spre turism.

Müllenberg trecu în faţă, lîngă şofer, iar lada îngustă fu aşezată în spate.

Numai cînd maşinile se urniră din loc, aceşti doi muncitori îşi duseră mîinile la cozorocul şepcilor, parcă îndreptîndu-le, şi îl priviră drept în ochi pe Müllenberg.

Atunci Müllenberg înţelese cine sînt prietenii lui Hans şi în ce constă puterea lui Hans şi a acestor prieteni ai lui, pe care el îi cunoscuse atît de tîrziu !...

*

* *

Iată şi poligonul. Opriră în acelaşi loc unde fusese experimentat vechiul aparat.

Acolo l-a văzut ultima oară pe Gross...

Lui Müllenberg i se lăsă pe inimă o greutate cumplită. Apoi această greutate pătrunse ca plumbul topit, picătură cu picătură, împietrindu-i inima... Astăzi maşina va acţiona pentru a treia şi ultima oară, răzbunîndu-l şi pe Gross, şi pe el, pe Müllenberg...

Ciudat : Müllenberg se simte complet sănătos, chiar tînăr. Se mişcă repede, reuşeşte să observe totul şi, împreună cu Hans, chiar pune mîna să ajute muncitorilor care ridică lada grea cu grupul de acumulatoare şi o aşează la locul ei, lîngă maşină. Iată ce înseamnă nervii !

Apar şi oamenii lui Weintraub, care au instalat pînă acum obiectivele pe cîmp, atît cele pentru încercarea preliminară, cît şi cele pentru demonstraţie. Sînt bine plasate ? Mai-marele lor îi arată lui Müllenberg modul cum sînt dispuse obiectivele pe poligon, unele la o distanţă de cinci kilometri, altele la zece şi ultimele la cincisprezece kilometri. În stînga, pe nişte prăjini cu steguleţe albe, se află înşirate becuri conectate la antene şi la pămînt. În dreapta — pentru demonstraţia la care vor asista şefii — trei panouri din zid în faţa unor tranşee. De acolo vor fi mînate obiectivele vii...

— Ce anume? întreabă Müllenberg, încordat.

— Animale — îi răspunde individul zîmbind prostește. Numai animale: cai și oi.

Hans a scos electromagneții din lada cu acumulatoare și le-a așezat la locul lor. Mașina e montată. Acum seamănă și mai mult cu un tun cu două țevi, îndreptate înainte. Încercarea poate să înceapă.

Mai-marele se apropie din nou de Müllenberg.

— Mai aveți nevoie de oameni?

În dosul acestei amabilități, Müllenberg simte o dispoziție specială a lui Weintraub.

— Nu — îi răspunse el. N-am nevoie. Îndepărtează-i pe toți.

Apoi se apropie cu Hans de mașină, puse în funcțiune motorul și îndreptă țeava spre stegulețul cel mai îndepărtat. Cincisprezece kilometri! Iată-l, stegulețul apare în cîmpul vizual. Firele reticulare ale ocularului se suprapun pe el, indicînd prin intersecția lor direcția fascicolului.

Conectînd ionizatorul, iar apoi alimentarea, Müllenberg văzu cum pe prăjină se aprind becurile colorate.

Hans se uită și el prin binoclu.

— S-au aprins! exclamă, și în glasul lui se simți o neliniște ascunsă.

— După cum era de așteptat — răspunse calm, cu o oarecare mîndrie Müllenberg, deconectînd „cablul aerian". Păcat că nu putem controla cum va funcționa cel de-al patrulea grup.

— Trebuie să funcționeze — spuse convins Hans.

— Ei, atunci să chemăm oaspeții. Müllenberg se urcă în autoturism, se îndreptă spre administrația poligonului și îl chemă la telefon pe Weintraub.

— Mașina a fost încercată — spuse el. Rezultatele depășesc orice așteptări.

Weintraub nu-și ascundea mulțumirea. Aștepta cu nerăbdare telefonul. Vor pleca imediat cu toții și peste o jumătate de oră vor fi la poligon. Vine și șeful administrației... Da, au dat dispoziție: doctorul Gross va fi și el acolo.

Müllenberg se întoarse pe jos.

— Ei, Hans, se pare că totul este în ordine. Cred că toți oamenii de care avem nevoie vor fi aici. Să stăm puțin de

vorbă, Hans. Începe ultimul act... Oricum s-ar termina, noi doi n-o să mai avem, cred, ocazia să mai stăm de vorbă... Fii pregătit pentru orice. Mă tem că acum vei fi arestat şi dumneata. Adică, eu ştiu ? Poate ai să scapi : n-ai fost decît un electrician, un executant. Ţi s-a încredinţat montajul celor mai simple piese, fără să fii iniţiat în esenţa lucrărilor... Hai să stăm jos, uite aici, pe iarbă. Ce vreme minunată !

Hans muşca în tăcere un fir amărui de iarbă şi ţinîndu-şi genunchii cu braţele, privea posomorît undeva, în zare. Tăcerea aceasta îl apăsa, dar nici de vorbit n-avea ce să vorbească. Au ei şi alte motive să-l aresteze... Dar ce rost are să-l amărască pe omul acesta admirabil ?

— Şi-acum ascultă, Hans ! Cît timp va dura demonstraţia, probabil că nu vom mai putea vorbi. Hai să ne înţelegem : ai să pleci de pe poligon cînd o să-ţi fac semnul acesta... Îşi frecă fruntea cu mîna şi se scărpină în cap. Fii foarte atent, Hans, să nu scapi cumva semnul pe care am să-l fac !

— Puteţi fi liniştit, domnule Müllenberg. Astăzi cred că n-am să scap nici un gest de-al dumneavoastră.

Departe, lîngă poartă, se auziră nişte sunete insistente de claxon. Amîndoi se întoarseră.

— Vin... Şi-acum, rămîi cu bine, Hans !

Se sculară amîndoi în picioare, îşi strînseră mîinile, şi cîteva clipe se priviră în ochi... Apoi se despărţiră.

Două limuzine mari opriră în apropierea aparatului. Din ele coborîră şase persoane : Müllenberg îi recunoscu pe cei trei ingineri militari care fuseseră aici data trecută. Weintraub i-l prezentă pe Ricksheim, şeful administraţiei. Omul acesta îi făcu o impresie dezgustătoare, de broască umflată şi lunecoasă. Dar unde-i Gross ?

Din nou se auzi un claxon la poartă... O maşină mică, militară, se apropie de cele două limuzine şi-l slobozi pe doctorul Gross.

Müllenberg se repezi spre el, se îmbrăţişară şi se traseră amîndoi mai la o parte. Nimeni nu auzea ce vorbesc. Peste vreo cinci minute, ei se apropiară de grup. Gross, tăcut, parcă fără să observe pe nimeni, se urcă după Müllenberg pe platformă şi se aşeză lîngă prietenul său, pe bancheta din faţa tabloului de comandă.

Încă o dată pe acest poligon se repetă aceeaşi scenă. Dudui motorul, oamenii plini de încordare priveau prin binocluri... Fascicolul nevăzut, ţîşnind din maşină, aprinse în depărtare becurile electrice...

Numai că acum lucrul acesta se întîmplă la o distanţă de zece kilometri. Müllenberg încercă un sentiment de dezgust şi mîndrie totodată, cînd fascicolul dirijat de el doborî, printr-o simplă atingere, un cal aflat la această distanţă.

După ce încetară complimentele şi felicitările — pline de admiraţie la adresa lui Müllenberg şi mai reţinute la adresa lui Gross, Weintraub le propuse să înceapă explicarea noului principiu al maşinii.

Müllenberg îşi ridică încet mîna şi îşi frecă fruntea, apoi se scărpină în cap.

— Mda, sînt gata... Privi în jur şi văzu cum Hans, nehotărît, se dădea mai în spate. Poţi să pleci, Hans, nu mai am nevoie de dumneata ! rosti el cu glas tare şi sever. Apoi, adresîndu-se lui Weintraub, îi spuse încetişor : Nădăjduiesc că nu e nimeni aici care n-ar trebui să asiste la această explicaţie... cred că deocamdată n-aveţi interes să popularizaţi prea mult metoda lui Gross...

— Sînteţi foarte prudent — îi răspunse acesta — dar n-aveţi nici o grijă, toţi cei de faţă sînt la curent cu experienţa. Toţi au lucrat la prima maşină şi vor lucra şi la cea de-a doua.

„O mărturie preţioasă ! gîndi Müllenberg. Probabil că aici sînt toţi cei iniţiaţi, adică toţi cei care pot fi deci periculoşi".

— Foarte bine ! spuse el. Atunci să începem. Veniţi mai aproape, domnilor ! Am să încep cu ceea ce este principal, cu ionizatorul.

Demontă încet capacul părţii din spate a „tunului", cotrobăi mult timp acolo şi, în sfîrşit, scoase electromagneţii concentrici. Trebuia să-i dea lui Hans timp să se îndepărteze cît mai mult. Gross se aplecă peste umărul lui.

Şase oameni, înghesuiţi unul în altul, de o parte şi de alta a lui Müllenberg, căutau să vadă piesa minune.

Tocmai aşa şi-a închipuit Müllenberg această ultimă scenă, atunci cînd — tot aici, pe poligon — zăcînd la pămînt, cu ochii închişi şi cu inima abia bătîndu-i, a născocit acest plan...

Vai, cît de emoţionat este... Inima începe să-i zvîcnească, gata să explodeze, cum fierbe lava într-un vulcan. Dar dacă nu va rezista în ultimul moment? Nu, nu trebuie să mai tărăgăneze lucrurile...

Privi repede în jur. Hans nu mai era aici. Mîna mare a inginerului se lăsă în stînga, pe tabloul de comandă. Pipăind, degetele găsiră întrerupătorul celui de-al patrulea grup de acumulatoare... Încă o mişcare, cu totul neînsemnată şi... totul se va sfîrşi... Müllenberg nu se hotăra să întoarcă întrerupătorul. Simţi deodată o dorinţă nestăvilită de a le zvîrli mai întîi în faţă tot adevărul... să le spună ce-i aşteaptă. Vorbi cu glas sugrumat, întretăiat:

— Toate acestea le-a făcut doctorul Gross... nu pentru a omorî... Voi însă aţi hotărît altfel... Dar... „cel ce ridică sabia, de sabie va muri..."

Ochii tuturora aţintiţi pînă atunci asupra electromagneţilor, se ridicară miraţi spre faţa lui transfigurată.

— Şi-acum, răsplata... Curaj, bătrîne! Mai repede!! strigă el cu glas surd, adresîndu-se lui însuşi...

Cu paşi repezi şi hotărîţi, Hans se îndreptă spre poarta poligonului. Avea de străbătut vreo două sute de metri.

În sfîrşit, punctul de control. Se uită înapoi. Nu, nu poate să rămînă aici. După aceea n-or să-l mai lase să iasă. Arătă permisul. Trebuie să apuce să plece...

Ieşi din poligon şi luînd-o pe o cărare care tăia drumul spre şosea, se afundă în pădure.

Apoi coti repede la dreapta. Aproape că alerga pe marginea pădurii, de-a lungul gardului.

Iată un copac potrivit. Se urcă în el ca o veveriţă, căutînd să nu rupă ramurile, tot mai sus şi mai sus. Treptat, o tot mai mare parte din poligon apărea printre ramuri. Încă un mic efort. Iată aparatul lui Gross, oamenii înghesuiţi în jurul lui, silueta neagră a lui Müllenberg, înălţată deasupra tabloului de comandă.

Nu-şi mai desprindea ochii. Va pleca Müllenberg sau nu?

În aceeaşi clipă priveliştea se schimbă fulgerător şi fără nici un zgomot; Hans văzu focul de artificii în toate amănuntele. Raze scurte şi ascuţite de lumină strălucitoare

țîșniră de sub mașină, învăluite imediat de un vîrtej gălbui de fum și praf, apoi deodată, din acest nor tulbure, țîșni o uriașă jerbă neagră. În sfîrșit, se rostogoli peste el și zgomotul exploziei: un bubuit asurzitor zgudui văzduhul și un foșnet plin de panică străbătu pădurea ca un val: Hans cuprinse din toate puterile tulpina copacului, ca să nu se prăbușească, dar nu-și lua ochii de la punctele și bucățile întunecate care, țîșnind din jerba de fum, descriau în aer traiectorii parabolice.

Zgribulit tot, cu maxilarele încleștate convulsiv, Hans aștepta. Valul de fum se risipi încet.

Se lăsă o liniște uluitoare. Totul în jur părea că a încremenit de spaimă.

Acolo unde se afla aparatul nu mai era nimic — doar o pîlnie neagră își căsca gura întunecată. În toate părțile, la distanțe diferite, se puteau desluși bucăți diforme, resturi din mașină, rămășițe din oameni... Ce i-a aparținut lui Müllenberg, lui Gross — era greu de stabilit.

Sfîrșitul!...

Cîteva clipe Hans mai rămase nemișcat, ca și totul din jur. Apoi, venindu-și parcă în fire, coborî iute din copac și o luă la fugă prin pădure, spre sud, spre șosea.

Se însera.

Trenul local se apropia grăbit parcă de treburi importante de una din stațiunile climaterice de pe linia ferată Rosenheim — aflată la vreo douăzeci de kilometri de oraș. Se opri tacticos, zvîrli pe peronul, pustiu la ora aceea, o mulțime compactă de pasageri, și imediat porni mai departe, accelerîndu-și viteza. Oamenii, cu pachete sau coșuri în mîini, se îndreptau tăcuți și grăbiți spre casele lor, unde îi aștepta odihna după o zi de muncă în oraș. Peronul se goli înainte de a apuca trenul să dispară din vedere.

Era pur și simplu uimitor cît de repede putea dispare toată această mulțime de oameni. Peste un minut-două, numai pe strada principală ce venea de la gară se mai puteau vedea cîțiva oameni. Încolo liniște deplină. Acesta-i ritmul vieții. În toate se simțea amprenta războiului.

Doi oameni, coborînd dintr-un vagon, porniră în aceeaşi direcţie, pe strada principală. Unul — în vîrstă, cu mustaţă şi cu şapcă de muncitor — mergea înainte, celălalt — tînăr, înalt, blond, palid — la vreo patruzeci de paşi în urma lui. Peste cîteva minute, omul din faţă coti la stînga, apoi la dreapta, iar la capătul ulicioarei intră într-o curte şi dispăru într-o căsuţă ; imediat însă ieşi şi deschizînd portiţa, aşteptă în dreptul ei. Cînd cel de-al doilea, urmînd acelaşi drum, trecu prin dreptul lui, acesta îi şopti :

— Intră, Hans. Totul este în ordine.

O odaie nu prea mare, luminoasă, îi întîmpină cu masa aşezată pentru cină. De la bucătărie, de unde se auzea un sfîrîit de carne prăjită, venea un miros atît de ademenitor încît noii sosiţi, fără să se privească măcar între ei, zîmbiră amîndoi deodată, într-un fel ciudat, cu jenă şi bucurie în acelaşi timp. De altfel, numai ei ştiau prin cîte au trecut astăzi. Hans s-a trezit în jurul orei şase dimineaţa, după trei ore de somn ; de atunci, în afară de două pahare cu sifon, băute pe stradă, la întoarcerea de pe poligon, n-a pus nimic în gură. Şi tot timpul abia putea să-şi mişte limba, atît îi era gura de uscată şi amară.

— Spălaţi-vă pe mîini şi repede la masă, eu sînt gata — îi întîmpină mătuşica Marta. Hans, dragul meu, ce-i cu tine ? Nu cumva eşti bolnav ?

— Sînt obosit — zîmbi Hans — şi, să spun drept, mi-e tare foame... Dar... iartă-mă, mătuşă Marta... uite — şi îşi ciocăni ceasul — peste zece minute trebuie să fiu acolo — arătă el cu ochiul undeva în sus. Staţi la masă fără mine.

Femeia, vădit întristată, privi spre bărbatul ei.

— Ce să-i faci, Marta ! Asta e... are dreptate. Trebuie, înţelegi ?... Du-te, Hans. Te aşteptăm. Dar nu stai prea mult, nu-i aşa ? Termini într-o oră ?

— Cred că da.

— Du-te !

Hans ieşi în vestibul şi deschise o uşiţă care da într-o cămăruţă mică ; aplecîndu-se mult, se strecură cu greu înăuntru, abia după ce scoase mai întîi un sac, apoi o ladă. Raza unei lanterne de buzunar îl ajută să găsească pe un perete de scînduri nodurile de care avea nevoie... Peretele se dădu puţin în lături astfel încît Hans, strîngîndu-se într-un

colţ, abia izbuti să se strecoare prin deschizătură. Acum „e la el acasă". Aprinse un bec.

Încăperea, de un metru pe o jumătate de metru, era atît de scundă, încît abia putea să şadă şi numai adus de spate. Şedea pe o ladă joasă. În faţa lui, în loc de masă, un fel de raft dintr-o singură scîndură, iar pe ea, în stînga — tabloul emiţătorului cu butoane nervurate. În dreapta — un manipulator Morse. Între ele — exact sub bec — un loc pentru caiet.

Puse în faţa sa ceasul, caietul, creionul, deschise emiţătorul, aşteptă să se încălzească lămpile, apoi controlă „eterul"...

Tresări. Cineva umbla la uşă.

— Eu sînt. Deschide o clipă!

Hans deschise.

— Ţine, Hans. Te pomeneşti că adormi aici, şi eu te-aştept pînă dimineaţă. Din întuneric, gazda îi întinse o cană de ceai tare, cafeniu-închis. N-ai început încă?

— Nu. Mai am două minute. Mulţumesc, unchiule Will... Ah, ce bine că te-ai gîndit! Un ceai acum face minuni... Îţi mulţumesc foarte mult...

— Mie? Degeaba îmi mulţumeşti mie! Marta l-a făcut. Te las să-ţi vezi de treabă şi nu uita că te aşteptăm cu masa...

Hans îşi puse casca, pipăi manipulatorul şi închizînd ochii, se lăsă purtat cu gîndul undeva departe, în răsărit, pe urma semnalelor care se desprindeau din antena lui :

...cq ...cq ...cq ...cq ...eu2bd

Peste cîteva minute, trecu pe recepţie. Asculta, mişcînd încetişor butonul de acord în dreapta şi-n stînga, în limita a două-trei diviziuni ale cadranului, oprindu-se şi ascultînd ciripitul semnalelor care străbăteau eterul.

Şi deodată... Intonaţiile cunoscute, ca glasul femeii iubite, îi întrerupseră zborul gîndurilor :

...ma-ama, ma-ama, ma, ma, mama-a...

El este!...

— ...eu2bd ...eu2bd... trec pe recepţie — se auzi în cască.

Hans comută emiţătorul pe lungimea de undă prinsă.

— ...eu2bd, ascultă... greutăţile principale au fost înlăturate, grăbiţi verificarea după schema de poziţie a dipolilor pe care am transmis-o, atunci am să vă comunic noua schemă... antena a fost smulsă de vînt...

Mîna lui Hans mînuia manipulatorul mişcîndu-se lin şi îndoindu-se de la încheietură...

„Adio, tovarăşe Müllenberg — se gîndea el, strîngîndu-şi pleoapele roşii. Fii pe pace. O să-ndeplinim misiunea dumneavoastră, orice s-ar întîmpla! N-am să vă uit niciodată..."

Partea a doua

ŞAPTE LITERE

LMRWWAT

Capitolul V

„GM"

Nikolai Tungusov lucra cu înflăcărare la generatorul său misterios. Apariţia vechiului său prieten Fiodor nu-l distrase de la această muncă; ba dimpotrivă, îi mări dorinţa s-o scoată cît mai repede la capăt. Toate calculele erau bine gîndite, verificate şi Nikolai nu se îndoia de succes. Şi la drept vorbind — avea motive. Inginerul Tungusov era socotit un inventator şi raţionalizator talentat: în multe uzine ale capitalei, unde procesul tehnologic cerea viteze mari sau o precizie excepţională, fuseseră introduse dispozitivele lui ingenioase. Tot ce făcea Nikolai purta amprenta înaltei lui măiestrii şi a dragostei extraordinare pentru munca sa, pentru opera sa. Aparatele lui nu numai că erau desăvîrşite din punct de vedere tehnic, dar erau comode, frumoase, elegante. Lui Tungusov îi plăcea să facă totul cu mîinile lui, să înţeleagă totul pînă în cele mai mici amănunte şi nu putea în mod organic să termine studierea unei probleme sau confecţionarea unei piese pînă cînd cea mai exigentă verificare nu-l convingea că şi-a însuşit perfect problema şi şi-a îndeplinit munca foarte bine.

Pe Nikolai îl atrăgea îndeosebi electricitatea. Cu cît pătrundea mai adînc în tainele ei, cu atît îl pasiona mai mult. În spectrul oscilaţiilor electromagnetice el vedea oceanele viitoarelor investigaţii şi cuceriri ale omului. Spectrul acesta

avea în el lumină, căldură, posibilitatea de a vedea şi a auzi la distanţe nelimitate, de a supune spaţiul, timpul.

Undele ultrascurte erau una dintre ultimele etape ale drumului străbătut de tînărul savant. Se apropiase de ele studiind tehnica telecomunicaţiilor. Îi era limpede că radioul, telefonul, televiziunea — care începuseră să se învechească, să rămînă în urma noilor idei tehnice, pe deplin realizabile — cereau trecerea la unde ultrascurte. Nikolai îşi închipuia cum trebuie să arate aceste aparate noi ; pe unele dintre ele le şi calculase şi apoi făcuse exemplare de experienţă. Aşa-i venise ideea creării unui radio-telefon portativ pentru telecomunicaţii în armată. Concepuse un „radio-cod" — un aparat mic, elegant, care transforma limbajul obişnuit, lansat în eter, într-un galimatias [1] de sunete, pe care un alt aparat de acelaşi fel, acordat într-un anumit mod, îl descifra automat şi-l reda iarăşi clar. Experţii găsiseră această invenţie deosebit de preţioasă.

Curînd însă Nikolai nu se mai ocupă de telecomunicaţii : în acest domeniu toate îi erau suficient de limpezi. Îl pasionau acum unele cercetări care pentru un timp îl îndepărtaseră de problemele tehnice. Era vorba de influenţa undelor ultrascurte asupra organismului viu. Construind un generator de radiaţii, Nikolai s-a afundat pînă peste cap în biologie. El căuta cauza unor fenomene pe care nimeni nu le putea explica satisfăcător. De ce mor şoarecii, iepurii, muştele, ploşniţele, bacteriile atunci cînd asupra lor se abat nevăzutele radiaţii ? De ce, dacă schimbi unda sau durata de radiaţie, bacteriile încep, dimpotrivă, să se dezvolte rapid, iar animalele bolnave se vindecă repede ? De ce plantele, seminţele care măcar pentru o secundă au nimerit sub acţiunea unui cîmp de înaltă frecvenţă cresc mai bine şi dau mai multe roade, iar uneori acest cîmp opreşte procesul de dezagregare a substanţelor organice ?

Dar chiar aşa să fie oare ? El verifica. Experienţele confirmau : da, aşa era.

Ce spuneau despre aceasta savanţii ? Savanţii duceau discuţii contradictorii.

Unii susţineau că toate acţiunile undelor ultrascurte se reduc la „factorul termic". Undele de înaltă frecvenţă, chi-

[1] Vorbire sau scriere confuză, încurcată, de neînţeles. (n.t.)

purile, provoacă o anumită creştere a temperaturii care în unele cazuri poate stimula dezvoltarea, iar în altele, dimpotrivă, poate distruge organismul. Asta-i tot! Alţii demonstrau existenţa unei anumite acţiuni specifice a undelor.

La Casa oamenilor de ştiinţă se organizau îndelungi discuţii pe această temă între fizicieni, biologi şi medici. Se formaseră două tabere: din tabăra „termicilor" făceau parte mai cu seamă oameni de ştiinţă cu autoritate recunoscută, teoreticieni, savanţi lucizi „care nu credeau în minuni"; tabăra „specificilor" era alcătuită mai ales din tineri entuziaşti, cercetători în domeniul undelor scurte, aproape toţi foşti sau chiar actuali radioamatori.

Tungusov simţea că entuziaştii au dreptate, probele lor însă nu erau destul de convingătoare şi dădeau loc la diferite interpretări.

Îşi începu experienţele. Disputa avea o importanţă principială şi adevărul trebuia lămurit.

Şi iată că făcu întîmplător o descoperire care rezolva problema. Supunînd acţiunii undelor ultrascurte seminţe de ridichi şi semănîndu-le în ghivece, constată că nu numai seminţele tratate dădeau o recoltă mai bună, dar chiar şi acelea pe care le păstrase alături de celelalte. Reieşea aşadar că seminţele supuse acţiunii acestor unde deveneau ele însele izvoare de radiaţii! Era limpede că aici nu putea fi vorba de nici un „factor termic".

Tungusov verifică minuţios această observaţie şi, în sfîrşit, ţinu o comunicare scurtă la următoarea discuţie. În timp ce entuziaştii triumfau, serbîndu-şi victoria, eroul acestei sărbătoriri se făcu nevăzut, grăbit să se întoarcă acasă, unde îl aşteptau atîtea treburi: descoperirea îl dusese la noi idei atrăgătoare.

Nikolai mergea înainte şi în faţa lui se deschideau mereu noi orizonturi.

Astfel ajunse la teoria sa a „sistemului ondulatoriu al elementelor".

De mult începuseră savanţii să observe că multe corpuri şi substanţe posedă o capacitate ciudată: aceea de a acţiona la distanţă într-un anumit mod asupra altor corpuri de provenienţă biologică. O rădăcină de ceapă îndreptată cu vîrful spre suprafaţa laterală a unei alte rădăcini provoacă în aceasta o diviziune intensificată a celulelor. Inima pulsîndă

a unei broaşte, creierul unui mormoloc, muşchii unor animale şi chiar sîngele omului, acţionînd la mică distanţă, fac o cultură de drojdie să se dezvolte intens. Apropierea apei, a metalelor, minereurilor şi a unor substanţe medicinale provoacă uneori contracţia involuntară a muşchilor mîinii la om. Din timpurile vechi, unii oameni, probabil deosebit de receptivi, folosindu-se de această calitate, descopereau ape subterane şi zăcăminte de metale preţioase doar cu ajutorul „baghetei de prospecţiuni“ — o vărguţă de lemn ţinută strîns în mînă.

Numeroase asemenea fapte se acumulau şi făceau ca mintea lui iscoditoare şi ageră ca „argintul viu“ să nu-şi găsească astîmpăr. Tungusov căuta prin biblioteci, răscolea tejghelele anticarilor în căutare de vechi tratate in-folio de alchimie, citea plin de atenţie cărţile în care era expusă învăţătura iogilor indieni.

De pe toate aceste ştiinţe vechi, el îndepărta cu uşurinţă învelişul de mister şi misticism şi descoperea sămînţa sănătoasă a adevăratei gîndiri ştiinţifice; găsea acolo destule observaţii şi generalizări juste.

Multe corpuri emit într-adevăr radiaţii pe cît se vede foarte slabe, dar uneori cu o acţiune puternică. Lucrul acesta este acum stabilit cu precizie în sute de laboratoare moderne, care aproape în fiecare zi găsesc noi şi noi surse de radiaţii.

Care este însă natura acestor radiaţii? Majoritatea cercetătorilor credeau că ele fac parte din sectorul ultraviolet al spectrului electromagnetic, şi anume din banda lui de unde scurte. Alţii, dimpotrivă, socoteau că aceste noi radiaţii se deosebesc de cele electromagnetice. Ele nu pot fi captate şi nici reproduse prin nici un fel de metode fizice. Radiaţiile acestea sînt studiate numai prin observarea influenţei lor asupra unor obiecte diferite şi mai ales asupra celor de natură biologică.

Asta frîna mult cercetările. Nu mai încăpea îndoiala că dacă s-ar putea mări într-un fel oarecare puterea neînsemnată a radiaţiei, natura ei ar fi lămurită mult mai repede. Dar cum să reglezi puterea fără să cunoşti natura fenomenului?

Acest cerc vicios l-a rupt Tungusov prin strălucita sa ipoteză referitoare la „viaţa electromagnetică a substanţelor“.

Ideea i-a fost sugerată de bogăţia şi varietatea izvoarelor de radiaţii descoperite de diferiţi cercetători : metale noi, minerale noi, materii organice — oase, muşchi, sînge, creier — reacţii chimice care se dovedeau a fi „emiţătoare de radiaţii". Deseori se întîmpla ca substanţe care nu emit nici un fel de radiaţii să devină în anumite condiţii izvoare active de radiaţie.

... Revelaţia s-a produs pe stradă, într-o seară, în timp ce Tungusov se întorcea acasă. Trecînd prin dreptul unei librării el se opri, ca de obicei, în dreptul vitrinei să vadă ce a mai apărut nou. Nu era nimic interesant ; sau poate că, preocupat de gîndurile sale, nu observă nimic. Dar în clipa cînd îşi desprindea privirea din vitrină, văzu deodată în faţa sa, ca prin ceaţă, o carte... Pe coperta netedă de pînză albastră scria cu litere mari şi clare : „D. I. Mendeleev". Iar jos, într-o ramă neagră, subţire, imaginea paginii pe care marele savant a scris pentru prima oară sistemul periodic al elementelor.

„Sistemul periodic... toate substanţele din natură sînt alcătuite din nouăzeci şi două de elemente. Fiecare dintre ele se deosebeşte de cel precedent prin aceea că atomul lui conţine un electron în plus. Iar în nucleul atomului sînt tot atîtea sarcini pozitive cîţi electroni are pe orbite. Atomul este un sistem electric, electronii se deplasează în jurul nucleului pe orbitele lor, pe diferite nivele energetice, sărind de pe un nivel pe altul... Aşa, aşa... Nu este nimic de mirare în faptul că această mişcare dă naştere la o undă electromagnetică."

Tungusov nu mai mergea, ci aproape că alerga, supunîndu-se tumultoasei avalanşe a gîndurilor sale. Voia parcă să ajungă din urmă ideea pe care o întrezărise...

Şi iată că o ajunse.

Fiecare element emite întotdeauna radiaţii de o lungime de undă strict determinată. Ea poate fi calculată. Această undă este o caracteristică constantă a elementului, ca şi greutatea specifică, ca şi masa atomului lui.

Acum putea să alcătuiască o nouă variantă a tabelului lui Mendeleev ; în afară de greutăţile atomice şi de ordinea în funcţie de numărul electronilor din atomi, tabelul va cuprinde cifre noi : lungimile de undă ale radiaţiilor pe care le emite elementul respectiv !

Iar în spectrul energiei radiante, undeva, probabil între radiaţiile Röntgen şi radiaţiile ultraviolete, va apărea un nou grup de radiaţii cu următoarele semnificaţii: radiaţii ale hidrogenului, ale litiului, ale fierului, ale aurului...

Acum înţelegea multe lucruri care îi păreau pînă acum de neînţeles. Toate corpurile, toate substanţele, deci şi combinaţiile lor, ca şi reacţiile, emit radiaţii. Diferenţa dintre ele constă numai în lungimile de undă ale acestor radiaţii. Iar de lungimea undei depinde caracterul influenţei lor asupra corpurilor înconjurătoare. De aceea pînă acum au fost găsite numai unele izvoare de radiaţii, şi anume, acelea a căror influenţă a putut fi observată de cercetători. Aceste radiaţii umplu lumea cu undele lor imperceptibile, se îmbină, se însumează sau se interferează, găsesc o rezonanţă în corpurile asemănătoare prin structura lor şi, poate, îşi intensifică propria lor energie radiantă.

Această energie este foarte mică, infim de mică; nu este deci de mirare că pentru a o putea identifica nu s-a găsit pînă acum nici un aparat fizic, nici un detector. Într-adevăr, ce cîmp electromagnetic se poate crea în jurul atomului? Energia unui astfel de cîmp ar putea fi, desigur, măsurată. Dar cu ce? Nu există un aparat asupra căruia această energie microscopică să poată acţiona cît de cît, pentru a fi observată.

Simţind sub picioare terenul sigur al „sistemului ondulatoriu al elementelor" elaborat de el, Tungusov s-a avîntat sigur în această nouă fază a căutărilor sale. Toate cunoştinţele lui în domeniul fizicii şi radiotehnicii moderne le aruncă în luptă, străduindu-se să intensifice puterea noilor radiaţii. Din nou începu să calculeze, să socotească, să facă schiţe...

Procedeele şi metodele radiotehnicii pe baza undelor ultrascurte se dovediră a fi aproape inaplicabile: ele permiteau să se dirijeze undele de o lungime de la zece metri pînă la un centimetru, pe cînd aici, după cum arătau calculele, undele ar fi trebuit să se măsoare cu miimi de micron! Cantitatea trecea în calitate; frecvenţa colosală a oscilaţiilor se supunea unor alte legi. Radiotehnica ceda în parte locul opticii, pentru că aceste micro-unde erau apropiate de undele de lumină şi în multe privinţe se comportau după legile radiaţiilor luminoase. Totuşi, prin natura sa, erau unde elec-

tromagnetice şi Tungusov nu se îndoia că va reuşi să le capteze.

Muncea cu pasiune, dar simţea o acută lipsă de timp. Institutul îi acapara aproape toată ziua, aşa că pentru „idei" nu-i mai rămîneau decît firimiturile. Îşi luă atunci concediu, se închise în casă, nu mai primi pe nimeni şi deseori nici nu răspundea la telefon, lăsîndu-l pe neobositul său secretar automat „să converseze" în locul lui. Alternanţa dintre zi şi noapte pierduse pentru Tungusov orice sens. Se culca să doarmă cînd pleoapele i se închideau fără voie şi cînd îşi simţea mintea înceţoşată şi obosită. Peste şase-şapte ceasuri se trezea din nou, sărea în picioare şi, dacă nu era în toiul nopţii, lua într-o oarecare măsură contact cu lumea din afară.

Uşa se deschidea încet şi „lumea din afară" — în persoana unei vecine a lui, mătuşa Paşa, o fiinţă excepţional de bună, a cărei vîrstă era greu s-o determini — se revărsa parcă în cameră. Ţinînd pe braţele pline farfurii cu tot felul de „bunătăţi", intra cu spatele şi apoi, fără grabă, se întorcea după ce închidea cu grijă uşa la loc.

Mătuşa Paşa era o fiinţă înduioşător de caraghioasă. Mică de statură şi voluminoasă, lipsită de orice formă sau contur, înfăşurată în şaluri călduroase şi purtînd întotdeauna pîslari, îndeplinea totuşi cu multă energie o grămadă de diferite funcţii referitoare la viaţa chiriaşilor din bloc şi chiriaşii o socoteau cu toţii „prima gospodină a casei".

Tungusov îi spunea în glumă mătuşii Paşa „dădaca", pentru că ei îi încredinţase grija alimentării lui. Fusese un pas înţelept, care pas însă, la o cercetare mai atentă, se dovedea a fi fost întreprins nu atît de Tungusov, cît de mătuşa Paşa însăşi, mînată de cele mai altruiste sentimente. Îşi îndeplinea cu atîta atenţie şi dragoste obligaţiile, de parcă s-ar fi îngrijit de un om care-i era apropiat. Şi cine ştie ce s-ar fi întîmplat cu Nikolai, dacă nu ar fi încetat veşnica lui subalimentare, dacă ar fi continuat să mănînce pe apucate ca pînă acum. Veşnic preocupat de ideile şi munca sa, el nu-şi amintea niciodată de mîncare pînă nu simţea că pică din picioare de foame. În felul acesta, treptat, se dezobişnuise să mănînce, slăbise mult, nu mai avea vlagă în el şi numai amestecul hotărît al mătuşii Paşa îl făcu să-şi recapete vigoarea înnăscută.

De altfel rolul mătuşii Paşa în viaţa lui Tungusov nu se rezuma numai la grija alimentării. Ea nu avea familie: bărbatul şi feciorul îi muriseră în războiul civil. Nevoia de a purta cuiva de grijă şi duioşia zăcuseră ani de zile în adîncul sufletului ei, fără să găsească o portiţă de ieşire. Nikolai era şi el singur. Şi tocmai asupra lui se revărsă şuvoiul cald de dragoste maternă al Praskoviei Gavrilovna.

Dragostea aceasta era simplă, tot aşa de simplă cum era şi mătuşa Paşa. Ea avea grijă de rufele lui, le spăla, le cîrpea şi uneori din banii pe care Tungusov i-i dădea pentru gospodărie, îi cumpăra cîte ceva, ce socotea ea că-i este necesar; el niciodată nu-i cerea socoteală şi încerca un sentiment de nemărginită recunoştinţă faţă de „dădacă", pentru că îl eliberase de toate aceste griji neplăcute.

Un singur lucru nu izbutise mătuşa Paşa: să-l facă pe Tungusov să se culce la timp. Cînd auzea din bucătărie că el s-a sculat şi se spălă, ea strîngea repede cina sau prînzul, după cum se întîmpla, şi intra la el, străduindu-se să pară cît mai posomorîtă şi nemulţumită.

— Bună dimineaţa, mătuşă Paşa! o întîmpina Tungusov, sfîrşindu-şi în grabă toaleta sumară.

Drept răspuns, ea bombănea cu vocea-i blîndă şi groasă:

— Dimineaţa, dimineaţa! Ce, acuma-i dimineaţă?... Iar n-ai dormit toată noaptea!...

— N-am dormit, mătuşă Paşa, am lucrat.

— Păi aşa se lucrează?! Ehei, Nikolai Arsentievici, îţi prăpădeşti sănătatea. Uită-te la dumneata, eşti verde! Ce-nseamnă asta? Stai zile şi nopţi încuiat în aer stricat şi fumezi de nu mai poţi să-ţi tragi sufletul aici... Păi se poate? Uite, şi alţii lucrează, dar se mai plimbă, mai fac mişcare...

— Creierii mei fac acum mişcare, mătuşă Paşa!

— Creierii! Asta-i bună! Chiar, văd eu că ţi-a cam plecat mintea la plimbare, dragul meu! Şezi şi mănîncă... Uite, se răceşte...

Între timp, căutările teoretice ale lui Tungusov se apropiau de sfîrşit. Mai întîi în mintea lui, apoi în realitate, calculele şi formulele căpătau contururile şi formele pieselor generatorului visat.

Unele dintre aceste piese i le confecţionau cunoscuţii la diferite uzine sau instituţii ştiinţifice unde Tungusov, în

calitate de consultant din partea Institutului, contribuia în modul cel mai strălucit la perfecţionarea tehnicii învechite. Dar mare parte dintre aceste piese le făcea el singur, în camera lui, care se transformase de-a binelea într-un laborator fantastic, aidoma celor ale alchimiştilor din evul mediu. În creuzete, eprubete sau balonaşe se topeau, se purificau, se precipitau în soluţii, sub formă de sedimente şi cristale, elemente pure — viitoarele modulatoare ale undei purtătoare a sistemului principal de radiaţie.

Izvorul principal de emisie a acestui generator avea aspectul unui balon din sticlă de cuarţ, cu nişte corniţe ce se proţăpeau ciudat din el şi prin care intrau înăuntru electrozii. La baza aparatului, în două adîncituri ale fundului gros, se aflau plăci de plumb, metalul ale cărui taine încă nu sînt descoperite în întregime de ştiinţă. Numai acest metal e în stare să oprească orice fel de radiaţie electromagnetică : nici radiaţiile Röntgen sau radiaţia gama a radiului nu poate să treacă prin plumb. În tabloul lui Mendeleev, plumbul ocupă un loc special ; este ultimul dintre elementele stabile ce nu se supun dezintegrării. Toate elementele cu o greutate atomică mai mare decît a plumbului sînt radioactive : dezintegrîndu-se fără întrerupere în particulele nevăzute din care sînt alcătuite, ele dispar după un timp mai mult sau mai puţin îndelungat. Şi nimic nu poate opri această dezintegrare.

Fluxul electronic din partea superioară a balonului este îndreptat în jos, spre plumb, pe care îl încălzeşte şi-l topeşte. Plumbul fierbe, umple balonul cu aburii săi, care se condensează lîngă pereţii răciţi şi se scurg în picături mărunte şi grele de sticlă. Electronii străbat cu o viteză cosmică spaţiul din balon, se ciocnesc cu atomii plumbului, îi doboară, le zguduie sistemul atomic. O lumină slabă, cenuşie trădează aceste catastrofe neauzite, iar microradiaţiile eliberate o dată cu lumina străbat cuarţul afară, unde sînt captate de un sistem electrooptic ce înconjoară balonul şi sînt adunate într-un singur flux nevăzut.

Nikolai a găsit mijlocul de a schimba spectrul de unde al acestui flux. Legile oscilaţiilor şi modulaţiilor armonice l-au ajutat să îmblînzească îndărătnicile frecvenţe ale plumbului, să le supună ritmului radiaţiilor naturale ale tuturor elementelor chimice. Astfel el avea posibilitatea de a

transforma radiaţia generatorului în radiaţia oricărui metal, a oricărui element chimic.

În momentul extrem de încordat al acestor căutări, a constatat că unele piese ale sistemului optic, comandate la atelierul Institutului, n-au fost bine executate. Tungusov le-a dus înapoi, însă atelierul era ocupat cu executarea unei alte lucrări urgente. Trebuia deci să aştepte. Fără aceste piese nu putea să-şi continue lucrul.

Şi deodată Nikolai simţi în jur un gol ciudat, înspăimîntător. Munca lui care era însăşi viaţa lui, preocupările lui de fiecare clipă se întrerupseseră şi n-avea ce să facă. Asta nu i se mai întîmplase. Înainte, în anii cînd îşi aplica „sistemul de viaţă" căruia jurase să-i rămînă credincios „toată viaţa", aşa ceva nu i s-ar fi putut întîmpla. „Cucerirea culturii" — procesul lui de autoinstruire şi autoeducare — necesita din partea lui eforturi uriaşe aşa că adeseori Nikolai nu ştia „de ce să se apuce mai întîi". Şi iată că acum, deodată, n-avea ce să facă! Nu cumva ajunsese şi el un... „inginer"?! Acest termen chiar el îl inventase în epoca uriaşelor înfruntări şi bătălii pe care le purta cu Fiodor, atunci cînd concepţiile lor asupra vieţii, asupra propriului lor rol în viaţă erau abia în formare. În faţa lui apărură cîteva rînduri din caietul în care îşi însemna pe atunci unele gînduri. Erau notate acolo şi explicate două cuvinte: Inginer, cu *I* mare — simbolul drag al creatorului cult şi multilateral dezvoltat, şi „inginer" (în ghilimele şi cu literă mică) întruchiparea unei firi energice, dar meschine, limitate, „o nulitate" — cum era definit acolo, în caiet...

Îşi aminti episoade din bătăliile lor ideologice.

„Dacă construieşti bine uzine, centrale electrice sau maşini, socialismului puţin îi pasă că nu ştii să cînţi la vioară, că n-ai citit „Război şi pace", sau că nu vorbeşti engleza" — susţinea cu înflăcărare Fiodor.

„Pe naiba... — i-a replicat Nikolai la început nu prea convins, deoarece nu găsea la moment un răspuns demn de argumentele aparent convingătoare ale prietenului. Ideea ta este în fond cam dăunătoare... O văd bine, pe mine n-ai să mă prinzi cu una cu două..."

Dar după aceea s-a înfuriat şi, dezlănţuindu-se, şi-a făcut prietenul cu ou şi cu oţet pentru că subaprecia nu numai

cultura, ba chiar şi socialismul, încît Fiodor, speriat de greşeala sa, a dat îndărăt.

Iar acum sînt doi ani de cînd Nikolai se ocupă numai de electrotehnica sa, cinstit vorbind, fără să se intereseze de nimic altceva, deşi mai are atît de mult pînă să ajungă inginer!

Valul amar al îndoielilor îl părăsi tot aşa de repede cum îl cuprinsese. Imediat găsi suficiente contraargumente care să-l liniştească: electrotehnicii, ca specialitate a lui, era firesc să-i consacre cea mai mare parte din timp şi atenţie; doar nu face altceva decît să se pună la curent cu tot ce e nou în electrotehnică şi să aplice ceea ce abia descoperise; şi-apoi această preocupare e temporară, nu va avea întotdeauna treburi atît de urgente...

Nikolai nu reuşi să sesizeze lucrul principal — care ascundea în sine germenele pericolului — şi-anume acela că tot ceea ce nu se referea la specialitatea lui nu-l mai atrăgea ca înainte...

Tocmai atunci reapăru pe prim plan pasiunea lui încă nestinsă pentru telefonul cu unde ultrascurte şi Nikolai, cu obişnuita-i energie, „îl făcu să progreseze", lăsînd pentru o vreme deoparte generatorul aproape terminat.

Şi ca un făcut, în acea perioadă apăru Fiodor — primul om căruia Nikolai i-a povestit despre generatorul său „de minuni". Mai mult decît atît. A doua zi după ce se întîlniră, Nikolai primi telefon de la atelierele Institutului optic: cîteva dintre piesele comandate erau gata. În felul acesta Tungusov se reîntoarse din nou la „odrasla-i" favorită.

Fiodor îşi vizita acum prietenul la două-trei zile. Dar nu numai sentimentul de prietenie îl atrăgea irezistibil spre Nikolai: găsise în el un izvor nesecat de noi cunoştinţe, de idei atrăgătoare, aproape fantastice.

Oricare altul l-ar fi stingherit pe Nikolai numai prin prezenţa sa. Fiodor însă, dimpotrivă, îi era de real folos. Nu numai că îl ajuta în mod practic în timpul lucrului, dar se dovedea a fi un interlocutor ideal, căruia Nikolai putea să-i împărtăşească gîndurile. Cînd venea Fiodor, Tungusov se transforma ca prin farmec; de obicei reţinut şi tăcut, închis chiar, el răspundea cu plăcere la orice întrebare pe care i-o punea Fiodor, îi explica, îi arăta experienţele care semănau

foarte mult cu scamatoriile unui „iluzionist“ de estradă şi urmărea cu sinceră bucurie uimirea prietenului său.

Antrenîndu-se în discuţii şi explicaţii, depăşea uneori plafonul înţelegerii lui Fiodor, dar şi atunci continua să-şi dezvolte ideile, simţind că „explicaţiile“ lui se transformă într-un proces creator, preţios pentru el însuşi. După astfel de discuţii, cu tot rolul în aparenţă pasiv al lui Fiodor, în capul lui Nikolai se năştea întotdeauna ceva nou, ceva se limpezea, se cristaliza... Era ca o reacţie chimică provocată de prezenţa unui catalizator, deşi acesta, pe cît se vede, nu participa la această reacţie...

Într-un cuvînt, din nou bătea alături de Nikolai o inimă apropiată şi toate treburile lui, întreaga lui viaţă căpătară un nou sens, o nouă semnificaţie, o nouă responsabilitate.

La început, radiograma din Germania nu produse asupra lui Nikolai vreo impresie deosebită ; ea a fost eclipsată de apariţia lui Fiodor. Gîndindu-se puţin asupra cifrului, prietenii hotărîră că dezlegarea lui, fără nici un fel de date, fără nici o aluzie asupra sensului, este imposibilă şi de aceea nu merită să-şi bată capul.

Totuşi gîndul la cifru, care nu-l părăsea pe Nikolai, era din zi în zi mai insistent şi mai alarmant. Bineînţeles, neamţul făcea un pas greu şi riscant. Dar ce motive o fi avînd să-l facă ? Un cifru înseamnează un mister. Cum să-l dezvăluie unui singur om, într-o convorbire prin radio care poate fi auzită de toţi — şi de prieteni, şi de duşmani ? ! Punîndu-se astfel în locul neamţului, Nikolai ajunse să-şi dea seama că problema poate fi rezolvată numai dacă va da şi el dovadă de inventivitate şi voinţă în rezolvarea ei. Stătea acum nu minute, ci ore întregi „frămîntîndu-şi creierul“ pentru a găsi semnificaţia acestor şapte litere. Fiodor era nelipsit de lîngă el seara, în zilele cînd Nikolai făcea „de cart în eter“. Beau ceai şi încercau în toate felurile să desprindă din aceste litere vreun sens.

Peste cîteva zile, neamţul apăru din nou în eter, pe neaşteptate, ca un meteor, precum se vede numai pentru a lua legătura cu Nikolai.

— Cum merge schema ? întrebă el scurt.

— Bd. Sory. Nil — răspunse Nikolai. Prost. Îmi pare foarte rău, dar n-am înţeles nimic.

— Vă rog continuaţi experienţele — transmise neamţul şi dispăru din eter.

A doua zi, în loc să răspundă la întrebarea despre schemă, Nikolai întrebă:

— Poate fi rezolvată fără date ajutătoare?

— Poate. Antrenaţi prietenii. Voi toţi o cunoaşteţi bine — sună răspunsul. Iar după o altă zi, probabil sub presiunea unor evenimente, neamţul — fără să-l întrebe nimic — îl rugă să recepţioneze „după schemă", şi-i transmise un text cifrat, care umplu aproape o pagină întreagă din „jurnalul" lui Nikolai.

— Uite, Fedea! spuse Nikolai, dus pe gînduri. Probabil ca să ne transmită acest text a fost nevoie de toată această conspiraţie în eter... Dar nu ştiu cifrul. Ce să fac? Pe cine să mai antrenez?... Ieri mi-a spus că o cunoaştem bine...

— Pe cine?

— „Schema", adică cifrul, semnificaţia celor şapte litere... Nu înţeleg nimic... Trebuie, într-adevăr, să fie ceva ceea ce noi cunoaştem foarte bine, numai pe asta putea să conteze neamţul!... Ce să fie însă? Un singur lucru e limpede, că aceste litere, oricum ar fi aşezate, nu pot alcătui cuvinte, pentru că aici sînt şase consoane şi numai o vocală. Astfel de cuvinte nu există. Mai curînd sînt iniţialele cuvintelor vreunei fraze foarte cunoscute, vreunei maxime, zicale, lozinci, sau poate denumirea unei instituţii, a unei organizaţii...

Din nou interveni o întrerupere în munca lui; lipsa aparaturii optice de cuarţ întîrzia iarăşi montarea generatorului. Prietenii, cu vădită satisfacţie, ca doi cunoscători, sorbeau încet din ceaiul tare preparat cu măiestrie de mătuşa Paşa şi se gîndeau cu încordare, căutînd diferite combinaţii de cuvinte în lozinci, proverbe, cîntece populare... Din capul lui Nikolai presupunerile curgeau ca dintr-un corn al abundenţei. La Fiodor lucrurile stăteau mai prost. În această seară la altceva îi era lui gîndul, şi abia aştepta un moment prielnic ca să aducă vorba despre ce-l durea pe el.

— Astăzi nu-ţi sînt un bun ajutor — spuse el în sfîrşit. Iartă-mă, dar mă preocupă altceva.

— Ce te preocupă? întrebă Nikolai.

...Soarta de inginer a lui Fiodor nu l-a dus chiar pe drumul visat de el. Aspiraţiile lui pentru mecanică şi construc-

ția de mașini se poticneau mereu de diferite împrejurări care-l abăteau de la drumul drept și în aparență atît de simplu pe care pornise. La școala tehnică-militară de aviație a trebuit să se ocupe de motoare. Chiar și astfel îl păștea pericolul de a se abate spre tehnologie, spre exploatarea mașinilor — domeniu care îl atrăgea mult mai puțin. Fiodor socotea totuși că aceste abateri de la scopul propus sînt întîmplătoare și, bineînțeles, temporare; de aceea nu s-a alarmat. La uzină, ca un om conștiincios, care pune suflet în tot ce face, Fiodor a început să se evidențieze repede și, fără să-și dea seama, să se afirme ca tehnolog.

Era vremea startului tinerei industrii sovietice, start neobișnuit de viguros și hotărît, deși abunda încă în boli ale copilăriei. Lozinca lansată încă de Lenin — „să ajungem din urmă și să depășim!" — era poate cea mai populară lozincă și părea ușor de înfăptuit. „DIP"[1] flutura pînza roșie pe zidurile atelierelor și pe porțile uzinelor, „DIP" îți izbea privirile de pe frunțile avîntate ale locomotivelor, de pe bordurile vapoarelor, „dipi" se numeau noile strunguri, mașini, aparate...

Ideea lui Lenin, limpede și accesibilă tuturor, vital necesară pentru țară, pusese stăpînire pe toate inimile. Bineînțeles, școlile își îndeplineau menirea lor, pregăteau specialiști; dar acești viitori specialiști nu puteau să rezolve atunci problemele la ordinea zilei. Largă și nestăvilită ca fluxul oceanului, mișcarea de radioamatori alimenta radiotehnica sovietică cu cadrele necesare — poate nu întotdeauna înarmate cu diplome, însă cu adevărat creatoare și entuziaste; prinși de zborul jucăriei făcute de mîinile lor, aeromodeliștii învățau matematica superioară și începeau să construiască avioane adevărate... Și așa se petreceau lucrurile pretutindeni. Aceștia erau entuziaștii, pasionați de ideea creației, însuflețiți de dorința de a ajunge, de a-și însuși, de a depăși! Noaptea ședeau aplecați asupra cărților și caietelor, pentru ca în timpul zilei să îndeplinească o nouă sarcină.

Printre aceștia se afla și Fiodor. Cînd în uzină a apărut necesitatea urgentă de a organiza o producție proprie de...

[1] Inițialele cuvintelor rusești: „dognati i peregnati" (să ajungem din urmă și să depășim). (n.t.)

lemn, a fost nevoit să învețe lucruri cu totul noi pentru el. Lemnul încă mai juca pe atunci un rol important în aviație; din lemn se făceau elicele și fuzelajele avioanelor de transport, a celor sportive și a altor avioane, din lemn se construiau planoarele.

După ce a studiat literatura necesară, Fiodor a fost trimis de uzină în delegație — a făcut un mare turneu pe la unele întreprinderi din Uniune. Acolo a văzut el cum în practică, cu ajutorul unor operații speciale — pregătire, uscare, încleiere și prelucrare — lemnul se transformă într-un material capabil să concureze metalul. Noul cerc de cunoștințe și de preocupări îl atrase pe Fiodor și el îndeplini cu succes sarcina ce-i fusese încredințată.

Dar anii treceau; metalurgia nu stătea nici ea pe loc și, în aviație, lemnul începu treptat să cedeze locul unor aliaje ușoare și rezistente. Și atunci cînd Fiodor, demobilizat din armată, s-a întors la Moscova, la el veniră, ca la un încercat specialist „în lemn", să-i ceară sprijin și ajutor... „muzicanții". Așa fuseseră porecliți în cercurile industriale din Moscova organizatorii foarte întreprinzători și exigenți ai unei mari fabrici de instrumente muzicale. Fabrica începuse să funcționeze, dar livra deocamdată o producție de foarte proastă calitate și în cantități absolut insuficiente. Totuși această întreprindere era bine înzestrată tehnic, dispunea de un minunat colectiv de muncitori, aleși cu mare grijă, printre care mulți vechi meșteșugari, maiștri iscusiți în confecționarea viorilor, violoncelelor, chitarelor...

Cauza rămînerii în urmă a fabricii era secția de uscătorie. Ea nu reușea să aprovizioneze producția cu material lemnos de calitate, și „muzicanții" își aruncară toate forțele pentru a găsi un specialist cu experiență care să le pună la punct secția și să scoată fabrica din impas. Cercetările organizate în mod foarte subtil l-au descoperit pe inginerul Reșetkov de îndată ce acesta a apărut într-una din secțiile Comisariatului Poporului pentru Industria Grea din piața Noghin.

La început „muzicanții" i-au propus simplu și delicat lui Fiodor să lucreze la ei. Fiodor era cît pe-aci să izbucnească în rîs, atît de curioasă i-a părut perspectiva de a ajunge un colaborator al „fabricii muzicale", în comparație cu visurile lui reînviate despre marea tehnică. A refuzat hotărît.

Atunci „muzicanţii“ au întreprins o manevră de învăluire. I-au vorbit amănunţit despre greutăţile lor şi l-au rugat măcar să viziteze fabrica, să examineze secţia de uscătorie şi — doar atît — să le dea o consultaţie, să-i ajute cu un sfat. Fiodor a primit cu dragă inimă, cu atît mai mult cu cît se simţea vinovat faţă de ei: se vedea că i-a necăjit refuzul lui. Pe deasupra, Fiodor simţi că „muzicanţii“ principali — directorul şi inginerul-şef — oameni simpatici şi inimoşi, sînt nişte adevăraţi entuziaşti ai producţiei lor.

Vizitînd fabrica, Fiodor văzu şi află multe lucruri interesante şi noi pentru el. După ce se termină vizita, se adunară cu toţii în biroul unui atelier. Venise momentul asaltului frontal.

— Şi iată rezultatul tuturor eforturilor pe care le facem în producţie — spuse cu un aer abătut directorul, luînd de pe perete una dintre chitarele ce atîrnau printre alte instrumente. Încercaţi-o...

Fiodor nu era nici muzician şi nici un preţuitor deosebit al muzicii, avea însă ureche muzicală, îi plăcea chitara şi ştia să cînte puţin. Toate acestea directorul apucase să le afle pe nesimţite chiar de la el, trăgîndu-l frumuşel de limbă în timpul vizitei.

— Trimiteţi după Andreici, s-o aducă pe-a lui! porunci el inginerului-şef.

Chitara pe care o examina Fiodor era „elegantă“, strălucea ca oglinda, datorită stratului de lac şi incrustaţiilor iscusite din sidef. Stăpînindu-şi oarecum stinghereala, Fiodor luă cîteva acorduri. Un sunet obişnuit, ca toate sunetele... Probabil tot aşa sunau şi chitarele la care avusese ocazia să mai cînte...

— Nu, drept să vă spun, n-aş putea să judec — spuse el, strîngînd din umeri. Îs bune...

— Un moment... o să vedeţi acum... Numai prin comparaţie vă puteţi da seama — zîmbi directorul. Intră, Andreici!

În pragul uşii apăru un om mai în vîrstă, uscăţiv şi mic de statură, într-o salopetă albastră. Cu mîna stîngă ţinea strîns la piept o chitară veche, ponosită, nu prea mare şi de loc aspectuoasă.

— Tovarăşe Reşetkov, vi-l prezint pe dascălul nostru principal şi cel mai aspru judecător; un vechi meşter al

chitarei, care a fost meşteşugar individualist... mare vrăjitor, care cunoaşte toate tainele acestei arte delicate...

— Lăsaţi, Timofei Palîci... — îl întrerupse nemulţumit meşterul, salutîndu-l cu un aer cam rece pe Fiodor. De ce m-aţi chemat?

— Vrem să-i arătăm tovarăşului inginer ce fel de chitare există pe lume.

— Cîntaţi? întrebă meşterul, aţintindu-şi peste ochelari privirea sfredelitoare asupra lui Fiodor.

— Mm... aşa... puţin...

— Atunci uitaţi-vă!

Luînd chitara din mîinile lui Andreici, Fiodor auzi un sunet ciudat şi complicat. Părea că chitara a gemut sau a şoptit ceva speriată stăpînului ei. Suna armonios la cea mai simplă atingere!... Fiodor luă cu grijă un acord, altul... Da... Asta era cu totul altceva. Acolo, în instrumentul acela frumos, făcut de fabrică, degetele lui trezeau un sunet nemulţumit şi forţat al strunelor. Strunele se auzeau fiecare în parte şi era uşor să le deosebeşti în acord. Aceasta parcă nici nu avea strune. Existau numai sunete unite, bogate, armonioase. Ele se năşteau uşor şi plăcut la cea mai slabă atingere a degetelor şi porneau nu de la strune, ci chiar dinăuntrul instrumentului, contopindu-se şi făcînd să freamăte tot corpul uşor al chitarei. Şi atît de plăcută şi de atrăgătoare era această supunere sensibilă a instrumentului, încît Fiodor simţi o dorinţă nestăvilită să cînte, să cînte fără sfîrşit... Se sperie. Aceste cîteva acorduri, care îi plăceau atît de mult, era tot ce ştiau degetele lui să cînte bine. Putea oare să jignească încrederea strunelor printr-o atingere nesigură şi grosolană? Cum o să-i răspundă ele?...

— Asta zic şi eu chitară... — spuse el entuziasmat şi, desprinzîndu-şi cu greu privirea de la ea, o înapoie meşterului.

— Andreici... arată dumneata ce poţi... îl rugă directorul pe meşter.

Acesta se aşeză pe un scaun, sprijini cu grijă — ţinînd-o cu amîndouă mîinile — chitara pe un genunchi şi se aplecă mult asupra ei, de parcă i-ar fi ascultat răsuflarea. Era ceva din mişcarea unei păsări de pradă şi în acelaşi timp ceva foarte duios în silueta lui aplecată, în degetele lui cu mişcări

prudente şi sigure, care mîngîiau gîtul chitarei sau atingeau uşor strunele.

Şi iată că se auzi un glas ; refrenul simplu al unui vechi cîntec rusesc „Pe malul Volgăi e o stîncă“. Dintr-o dată însă refrenul fu reluat de un cor de mai multe voci, care se auzea încetişor, nedesluşit, dar puternic, venind parcă de departe. Treptat cîntecul începu să prindă aripi : răsuna tare, mai îndrăzneţ. În el se desluşeau şi vuietul larg, bogat în ape, ce-şi loveşte valurile de stînci, şi întinderile fără de sfîrşit, şi adîncul „sutelor de ani“ de cînd se înalţă stînca aceasta sălbatică şi singuratică... Şi toate acestea se transformau neînţeles într-o putere atît de uriaşă, copleşitoare a spiritului omenesc, încît totul din jur dispăru şi încetă să mai existe pentru Fiodor...

Zgomotele din atelier se stinseră pe furiş ; cineva deschise uşa încet, cu băgare de seamă, şi o lăsă deschisă...

Iar atunci cînd Andreici termină de cîntat, o linişte deplină stărui un minut-două, apoi tot atît de neauzit uşa se închise şi în dosul ei răsunară iarăşi zgomotele atelierului şi glasuri de oameni.

— Eşti un adevărat artist ! se entuziasmă Fiodor şi, neştiind cum să-şi exprime mai bine sentimentele care-l cuprinseseră, îl îmbrăţişă prieteneşte pe meşter, cuprinzîndu-i umerii slabi.

— Da, dar ăsta-i lucru de mînă — răspunse acesta ferindu-se. Şi privindu-l semnificativ pe director adăugă, făcînd vădit aluzie la o discuţie mai veche dintre ei : Lucru m e ş t e ş u g ă r e s c... Parcă poţi să faci în fabrică o chitară ca asta ? Am plecat, Timofei Palîci, c-am pus capacele la încălzit...

Fără să aştepte răspunsul, meşterul ieşi.

— Ba o să facem... — rosti hotărît directorul. Poate n-o să fie chiar ca asta, care-i unică în felul ei şi-i opera unui artist... Andreici a lucrat opt luni la ea, iar materialul l-a ţinut mai întîi cinci ani la uscat. Noi însă categoric putem să facem instrumente mult mai bune, nu să fabricăm doage dintr-astea — aruncă el o privire mînioasă spre pereţii pe care atîrnau instrumentele... Ăsta-i sabotaj ! Dînd o astfel de producţie nu-i facem pe oameni decît să se dezguste de muzică... Şi toate acestea numai pentru că nu putem pune la punct uscarea corectă a materialului !... N-avem rezerve.

Uscătoria lucrează încet, iar orice accelerare a procesului de uscare duce la rebut. E un cerc vicios ! Dar vom găsi noi o ieşire... Sîntem obligaţi s-o găsim ! Hai, zău, tovarăşe Reşetkov, s-o căutăm împreună ! Este o problemă nobilă şi, cred că te-ai convins, interesantă. Ai tot timpul pentru mecanica dumitale... Lucrează un timp la noi, punem lucrurile la punct şi după aceea n-ai decît... Nu fuge mecanica nicăieri !

Iar Fiodor, cu ochii plecaţi, zîmbea gîndindu-se cît de inutil se străduieşte directorul ; pentru că, oricît de ciudat ar părea, dar Andreici, acest vădit adversar al producţiei de fabrică, reuşise mai dinainte să-l convingă...

...În cele două săptămîni care urmară, Fiodor reorganiză complet uscătoria. Plin de pasiune, găsea mereu izvoare noi de productivitate. Cînd în regimul camerelor, cînd într-o folosire mai economică a capacităţii lor, cînd în însăşi amplasarea utilajului. Muncea aici creator şi se bucura văzînd cum eforturile lui se transformă în noi metri cubi de material lemnos „muzical“, bine uscat.

Totuşi curînd sosi clipa cînd încetă să mai găsească noi izvoare ascunse de ridicare a productivităţii, se părea că aceste izvoare au secat, şi secţia continua să rămînă în urmă. Din nou fu nevoit să accepte un compromis ; să scadă calitatea uscării pentru ca s-o accelereze şi să îndeplinească astfel planul prevăzut. Fiodor îşi dădea seama că n-a făcut faţă sarcinii, că n-a răspuns pe deplin încrederii acordate. Era amărît şi nu ştia ce să facă.

Asta venise el să-i spună lui Nikolai.

Aflînd ce necazuri are prietenul său, Nikolai, dintr-o dată atent, îl puse pe Fiodor să-i povestească amănunţit cum se face la ei uscarea materialului lemnos. Fiodor simţi că Nikolai nu manifesta aşa, degeaba, atîta interes faţă de acest lucru în aparenţă cu desăvîrşire străin lui, şi poate de aceea, însufleţindu-se, descrise cu înflăcărare metodele, aparatura şi chiar desenă pe hîrtie planul secţiei şi felul cum erau aşezate camerele de uscare...

— ...La noi e nevoie de un lemn de o calitate bună, cu straturi egale, cum s-ar spune, fără cusur. Şi atît de uscat, încît să nu aibă mai mult de doisprezece la sută umiditate. Uscarea ideală se face păstrîndu-se lemnul la o temperatură moderată, uniformă. Dar pentru asta trebuie să aştepţi cel puţin un an. De aceea folosim mijloace moderne, uscarea

artificială, în camere cu un anumit regim de schimbare a aerului şi a temperaturii. Acest procedeu grăbeşte mult uscarea, dar dă în schimb rebuturi. Cercetarea la microscop descoperă uneori în materialul lemnos crăpături extrem de fine care îl fac totuşi inutilizabil. Şi cu cît forţezi regimul de uscare, cu atît mai mare este procentul de rebut.

— Va să zică aşa stau lucrurile? spuse Tungusov, ciocănind cu degetul în masă şi privindu-l pe Fiodor cu o atenţie ironică. Şi cît durează această uscare „modernă“ ?

— Ei, merge repede... cam şapte pînă la zece zile, în funcţie de esenţa lemnului.

— Zile ? ! exclamă Nikolai.

— Bineînţeles. S-ar putea şi într-un ritm mai rapid, dar în cazul acesta rebutul va fi mai mare.

Tungusov începu să se mişte intrigat pe scaun, făcîndu-l să scîrţîie.

— Ascultă, Fedea, fabrica voastră o fi vreuna veche, antediluviană...

— Cum veche ? zîmbi Fiodor. Este înzestrată cu utilajul cel mai nou... De altfel ştiu că şi în străinătate se procedează la fel.

— Fedea, dragul meu, să lăsăm străinătatea... Mătuşă Paşa — se adresă el „dădacei“ care intrase în cameră cu ceainicul în mînă — ziceai că lemnele noastre sînt ude ?

— Ude, Nikolai Arsentievici, curge apa de pe ele ; se vede că abia le-au adus din pădure. Trosnesc pe foc şi fîsîie... atîta doar... dar nici un pic de căldură nu dau.

— Fii bună, mătuşă Paşa, adu-ne un lemn mai subţire... dar ud, cît mai ud.

După cîteva minute, în care timp Tungusov a tot meşterit ceva în tăcere la unul dintre nenumăratele sale aparate electrice, mătuşa Paşa aduse lemnul. Cu un bomfaier de mînă, Tungusov tăie din el o „felie“.

— Auzi la el ! Eşti un caraghios ! bombănea el supărat. Uite, ai acolo cîntarul, compasul, uite şi tabelul... Poţi să determini umiditatea ?

— Cum să nu pot — răspunse Fiodor, aşezîndu-se în faţa cîntarului. Umiditatea... este aproape normală pentru un lemn proaspăt tăiat — conchise el, după ce făcu un calcul.

— Cît ?

— Şaptezeci la sută.
— Iar vouă vă trebuie douăsprezece ?
— Douăsprezece, dacă se poate chiar zece.
— Dar nouă la sută strică ?
— Şi mai bine.
— Dar opt, şapte, şase ?
— Aiurea ! Asta e imposibil !
— Imposibil ?
— Bineînţeles !
— Caraghiosule ! Ia vino-ncoace !
Nikolai se apropie de generatorul său de unde ultrascurte, introduse calupul de lemn între cele două discuri ale condensatorului şi dădu drumul curentului.
— Uită-te la ceas !
Peste două-trei secunde, din lemn ieşeau aburi. Un mic nor, tot îngroşîndu-se, învălui calupul de lemn ; fulgere mici începură deodată să brăzdeze spaţiul ceţos. Atunci Nikolai reduse curentul.
Aburii se risipiră dintr-o dată şi Nikolai puse calupul de lemn pe masă.
— Cît a trecut ?
— Nici un minut... Vreo cincizeci de secunde.
— Ia, cîntăreşte, calculează !
Fiodor luă calupul de lemn şi în aceeaşi clipă scoase un strigăt de uimire : lemnul era uşor de tot. Îl cîntări, calculă procentul de umiditate şi se întoarse spre Nikolai cu un aer descurajat.
— Ei ? rîse Tungusov.
— Cinci la sută, Kolea ! Hm !... Fiodor sălta calupul de lemn în palmă, îl pipăia, îl apăsa cu unghia. Ia stai niţel ! Dar structura ? Nu s-a schimbat cumva structura lemnului ?
— Uite ! Ia de-aici... E o lupă puternică. Vrei şi lumină ? Poftim lumină. Dacă vrei, facem o secţiune şi o examinăm la microscop.
Aşa şi făcură. Sprîncenele negre ale lui Fiodor se ridicară în unghi ascuţit cînd văzu la microscop ţesutul frumos ca un fagure de miere al lemnului de mesteacăn.
— Kolea, dar e admirabil ! Nu s-a stricat nimic ! Ce-i asta ?
Nikolai introduse din nou calupul de lemn în generator şi peste cîteva secunde îl scoase şi îl mirosi. Acum semăna

cu un pesmet prea uscat dintr-un aluat acru şi tare. Marginile lui intraseră înăuntru, unghiurile i se ascuţiseră.

— Taie-l în două!

Fiodor puse mîna pe bomfaier. Stratul exterior al lemnului era tare, abia reuşi să-l taie. Iar înăuntru era cărbune.

— A ars! exclamă Fiodor, uluit de-a binelea. Nu, asta este pur şi simplu o drăcovenie! A ars înăuntru! Dar cum se poate?!

— Foarte bine! bodogăni Tungusov, răsucindu-şi o ţigară deasupra cutiei cu tutun. Totul este cît se poate de simplu. Introduc calupul de lemn într-un cîmp electric de înaltă frecvenţă. Energia cîmpului străpunge lemnul în întregime şi, acţionînd asupra moleculelor lui, provoacă o creştere uniformă a temperaturii în toată masa. Apa se transformă în aburi şi iese prin pori aşa cum ai văzut. Procesul acesta ar putea fi efectuat aproape instantaneu, dacă se intensifică energia cîmpului. Dar atunci aburii, nereuşind să iasă afară, vor rupe fibrele lemnului şi vor apărea crăpături. La voi crăpăturile se datoresc altor cauze. Voi uscaţi lemnul pe dinafară. În acest caz, cum e şi firesc, se usucă în primul rînd straturile exterioare; ele se contractă astfel şi devin fragile. Iar înăuntru volumul rămînînd acelaşi, se nasc tensiuni colosale care rup fibrele. Pe cînd cu procedeul pe care ţi l-am arătat acum, încălzirea se face uniform în toată masa lemnului, aşa că nu se produc nici un fel de tensiuni, deci nici lemnul nu se distruge. Ai înţeles?

— Nu prea. Dacă încălzirea se face în mod uniform în toată masa, atunci de ce calupul de lemn a ars numai în interior?

— Asta se datoreşte faptului că evaporarea apei la suprafaţă răceşte întrucîtva stratul exterior şi încălzirea lui întîrzie puţin. Dacă l-aş fi ţinut mai mult ardea tot.

— Ascultă, Kolea, în felul acesta pot fi uscate cantităţi mari de material lemnos, să zicem buşteni sau scînduri?

— Bineînţeles că se poate. Pentru asta însă trebuie construit un generator mai puternic, cu un condensator mai mare, prin faţa căruia să treacă buştenii pe bandă rulantă.

— Ei, dar asta-i minunat! se entuziasmă din nou Fiodor. Asta-i chiar soluţia care ne trebuie nouă! Kolea, trebuie să pui la punct treaba aceasta. Hai s-o facem împreună la noi, la fabrică! Va fi o adevărată revoluţie! Organizez eu

totul, eu lucrez, tu numai să faci proiectul şi să conduci. Ei, ce zici ?

Tungusov căzu pe gînduri. Propunerea era ispititoare, dar această nouă muncă ar fi necesitat mult timp şi încordare. Şi cu „generatorul de minuni" cum rămîne ?

— Stai un pic, n-o lua aşa repede ! spuse el. Ştii că procedeul de uscare prin înaltă frecvenţă este cunoscut de mult ? A şi fost propus la timpul său şi respins de industrie ca nerentabil. Bineînţeles, e o absurditate ! Numai în condiţii primare nu-i rentabil. S-ar fi putut perfecţiona încă de atunci. Cu atît mai mult astăzi, în condiţiile electrotehnicii moderne. În orice caz, pentru o producţie ca a voastră, unde se cere un lemn de calitate superioară, cu siguranţă că va fi avantajos. Nu uita însă că din cauza acelei respingeri metoda poartă amprenta rebutului, aşa că nu se ştie cum va fi privită această idee la voi, la fabrică.

— Fleacuri ! Cînd vrei îl aduc aici pe directorul nostru. Îi arăţi „scamatoria" şi l-ai dat gata, îţi garantez ! Dar ce să mai vorbim ! Toţi o să fie încîntaţi de această idee : doar e interesul lor. Să-i vezi cum umblă acum cu nasul în jos... Mai că se tem să nu fie alungaţi ! Ei, batem palma ?

— Batem... Dar stai ! Nu înainte de a-mi termina generatorul meu. Pînă atunci nici pomeneală ! Nu mă apuc de altceva. Probabil însă că n-o să aştepţi prea mult... Tu deocamdată sondează terenul.

Fiodor nu făcea parte din categoria acelor fiinţe fericite cărora — uneori, ce-i drept, doar ironic — li se spune inventatori. Îi erau străine zborurile avîntate ale fanteziei, zilele şi nopţile consacrate căutărilor nestăvilite ale unui drum situat dincolo de graniţele realităţii existente ; în sfîrşit, nu cunoştea bucuria victorioasă a cuceririi noului. În activitatea sa de inginer el era un interpret, nu un compozitor.

În seara aceea însă, întorcîndu-se pe jos acasă de la Nikolai, Fiodor simţi pentru întîia oară în viaţă un adevărat avînt creator.

„Scamatoria" lui Nikolai va duce la lichidarea tuturor dificultăţilor pe care nu reuşea fabrica să le învingă ; lucrul acesta era limpede. Gîndurile lui Fiodor mergeau însă mult mai departe. Nu la fabrica de instrumente muzicale se gîndea el acum ! Oricît de dragă ajunsese să-i fie, totuşi, ce înseamnă ea în economia ţării ? ! Lemnul uscat este o pro-

blemă mult mai vastă. Unde nu e el necesar! Nemaivăzutul avînt al construcţiei în ţară a înghiţit toate rezervele. Şi numai lemnul uscat poate fi un material cu adevărat bun pentru prelucrare. Aproape toate ramurile industriei duc lipsă de lemn, şi şantierele navale, şi uzinele de vagoane sau de automobile... şi la construcţiile de locuinţe e nevoie de lemn, ca să nu mai vorbim de fabricile de mobile, de placaj sau de chibrituri... Peste tot se foloseşte material umed, insuficient uscat, şi asta e cauza principală a proastei calităţi a construcţiilor, a produselor...

Dacă Nikolai are dreptate... şi are!... atunci construirea unei uscătorii bazată pe folosirea curentului de înaltă frecvenţă la ei, la fabrică, va căpăta o uriaşă însemnătate. Trebuie construită ca o uzină de uscare experimentală, menită să rezolve o problemă de stat!... Guvernul va sprijini această iniţiativă...

Fiodor păşea cu paşi largi pe străzile pustii ale Moscovei cufundate în noapte. Gîndurile lui zburau tot mai sus şi viitorul nu-i apăruse încă niciodată atît de limpede şi de măreţ, plin de victorii...

Dimineaţa, la fabrică, abia aşteptă sosirea directorului ca să adune tot personalul de conducere şi să expună uluitoarea noutate.

Comunicarea lui fu scurtă şi, după cum i se păru, cît se poate de limpede şi convingătoare. A găsit un procedeu care îi va permite nu numai să scoată fabrica din impas, dar şi să lărgească producţia atît cît vor voi, păstrînd în acelaşi timp cea mai înaltă calitate a producţiei. Trebuie numai să renunţe la uscarea termică şi să construiască o instalaţie de înaltă frecvenţă. Este costisitoare, dar asta n-are importanţă; cheltuielile de investiţie vor fi repede recuperate, căci procesul de uscare se accelerează de peste o mie de ori, iar rebutul se reduce la zero. Fabrica va fi pentru totdeauna asigurată cu material uscat de prima calitate... Ieri seară un inginer, un inventator, a făcut în faţa lui o experienţă... Continuînd să povestească, Fiodor scoase din buzunar calupul de lemn de mesteacăn, învelit într-o hîrtie şi-l întinse directorului.

Trebuie spus că dimineaţa, înainte de sosirea directorului, Fiodor apucase să treacă prin fabrică şi să arate oamenilor calupul. Muncitorii, uluiţi de această „minune“, tă-

ceau. Lemnul, fu pipăit de zeci de degete, frecat, apăsat cu unghia, încercat cu pila. Semăna acum cu o bucată de pesmet vechi, căzut undeva în spatele unui dulap şi ros de şoareci.

Pasionat de ideea sa, Fiodor nici nu observă cum calupul acesta, ars pe dinăuntru, pe care îl socotea argumentul cel mai convingător în favoarea aplicării noului procedeu de uscare, acţiona împotriva lui. În timp ce-l examina, fiecare începea să se gîndească nu atît la rezolvarea practică a problemei, cît la însuşi fenomenul acesta atît de uluitor şi de puţin verosimil, care părea mai degrabă o scamatorie abilă. Iar reforma pe care o propunea Fiodor trecea undeva, pe un plan secundar, părînd şi mai îndoielnică decît scamatoria însăşi.

După ce scormoni îndelung cu briceagul bucata de lemn, directorul făcu pe neaşteptate o nesfîrşită serie de obiecţii serioase : nu există nici loc pentru o nouă uscătorie, nici energie electrică suplimentară nu vor căpăta, nici nu li se vor aloca sumele mari necesare construcţiei... Inginerul-şef Volski găsi că propunerea lui Reşetkov merită atenţie, însă trebuie studiată temeinic pentru că nu orice experienţă care reuşeşte într-un laborator poate fi aplicată în producţie.

Fiodor văzu, în sfîrşit, că propunerea lui este respinsă. Şi de cine ! Chiar de cei de la fabrică... Oamenii care gîndeau la fel ca şi el ! Lucrul acesta era atît de neaşteptat, încît la început se pierdu cu firea. Apoi se supără, se înfurie, înşfăcă — aproape că smulse din mîinile lui Volski calupul de lemn, îl înveli în aceeaşi bucată de hîrtie şi îl vîrî în buzunar. Gesturile lui erau elocvente, toţi le urmăreau.

— „Daţi-mi jucăria înapoi", spuse pe un ton de copil bosumflat contabilul-şef, un om în vîrstă şi chel, întotdeauna dispus să facă glume. El observase că Reşetkov îşi ieşise din fire...

Rîsetele blajine ale celor adunaţi îl intimidară, dar îl readuseră totodată la realitate pe Fiodor. De-abia acum îşi înţelese greşeala...

— Sînt, pe cît se vede, un prost avocat — spuse el liniştindu-se. N-am ştiut să vă conving de ceea ce eu sînt convins, absolut convins... Nu văd altă soluţie. Din uscătoria noastră nu se poate stoarce nimic mai mult. E proiectată pentru un lemn destul de uscat, tratat în prealabil, pe care în prezent

nu-l avem şi, probabil, nici n-o să-l avem în anii următori. Procedeul de uscare prin înaltă frecvenţă ne va permite să primim lemn oricît de umed şi să-l transformăm repede într-un material minunat... Dacă vreţi să vă convingeţi că nu e o simplă fantezie, n-avem decît să mergem la inginerul Tungusov şi să vedem cum se petrece aceasta în realitate. În treacăt fie spus, o să ştie el să demonstreze mai bine ca mine avantajele acestui procedeu...

— Asta da, ar fi o treabă! se bucură directorul. Hai, Reşetkov, organizează tu întîlnirea! Mergem cu Volski, vedem, discutăm... E altceva.

— Ce să mai organizez? Mergem chiar acum! Îi telefonez şi... — se întrerupse Fiodor, făcînd hotărît un număr de telefon. Dar şi aici încercă un eşec.

După ce-l ascultă pe Fiodor, Nikolai se supără. Tocmai primise ultimele piese din sticlă de cuarţ şi era cu totul acaparat de terminarea montajului. Pe deasupra, concediul îi era pe terminate.

— Fedea, drăguţule — întotdeauna cînd era înfuriat, devenea veninos de dulce — s-o ia naiba de uscătorie! Mă înţelegi? Doar ţi-am spus: cînd am să termin! Ce-i astăzi? Marţi? Telefonează-mi vineri. Şi-acum, respectele mele... Tranc! răsună receptorul trîntit pe furcă.

— Vineri... — repetă Fiodor cu un aer stingher.

Şi din nou zîmbiră cu toţii. Zîmbiră acelei transparenţe cristaline, prin care fiecare vedea lumea interioară a acestui tînăr sincer, spontan...

*

* *

Sosiră ultimele zile, hotărîtoare.

Erau exact şase luni de cînd Tungusov, lăsînd toate celelalte preocupări, se cufundase pînă peste cap în construirea fantasticului său „generator de minuni". Această denumire misterioasă, dată pentru întîia oară ironic de Fiodor, căpătase acum, în convorbirile lor prieteneşti, o formă sobră, decentă: „GM".

În ciuda conştiinciozităţii cu care lucra Tungusov, aparatul nu fusese pe deplin pus la punct. Montajul extrem de complicat, numărul nesfîrşit de piese nu erau incluse într-un singur înveliş. Nu-i ajungea „îmbrăcămintea". În locul ei,

Tungusov folosea o husă simplă de pînză, pe care o arunca deasupra aparatului cînd întrerupea lucrul.

Erau cîteva subansambluri complicate, ale căror piese puteau fi amplasate definitiv numai după ce funcţionarea lor avea să fie minuţios verificată. Şi Tungusov verifica mereu, căuta această amplasare cît mai favorabilă a pieselor. Frecvenţa colosală a pulsului care urma în curînd să bată şi să dea viaţă trupului deocamdată rece al „GM"-ului îl obliga să ţină seama, în montarea pieselor, de fiecare zecime de milimetru pentru că tocmai în această apropiere dintre piese şi ecrane, în atingerea sensibilă şi în împletirea cîmpurilor lor nevăzute, electrice şi magnetice, se năşteau noile radiaţii.

Tungusov nu ieşea de loc din casă.

Fiecare zi nouă el o socotea ultima din şirul acestor zile de muncă istovitoare. Măsura, calcula, apoi lipea piesele metalice, dar în timp ce monta unele piese, altele lunecau de la locul lor, se deplasau cu o fracţiune insensibilă dintr-un milimetru, deviau cu o părticică imperceptibilă dintr-un grad. Aparatele de măsurat aveau toane, aşa că era nevoit să calculeze ţinînd seama de erori, să inventeze noi procedee de măsurat.

Mătuşa Paşa nici nu mai bombănea. Ştia că lucrul este pe sfîrşite şi aştepta acest sfîrşit cu aceeaşi nerăbdare ca şi Tungusov.

— Ai înşurubat toate sticlele alea ? întreba ea cu un aer compătimitor, privind de departe la ciudatul aparat.

— Sticlele le-am montat, mătuşă Paşa. Acum mai am bobinele...

— Şi sînt multe ? se interesă ea cu un aer preocupat, apreciind în felul ei volumul muncii lui Tungusov.

Pe Nikolai îl bucura şi-i dădea ghes la muncă această înviorătoare şuviţă de înţelegere omenească.

Sfîrşitul lucrului, care se apropia atît de chinuitor, surveni pe neaşteptate şi într-un fel uluitor de simplu. Deodată Tungusov îşi dădu seama că totul era pus la punct ! Problemele cele mai complicate erau rezolvate, toate piesele erau gata montate la locul lor, verificate. Nu mai avea nimic de verificat.

Ideea fusese înfăptuită !

Şi-atunci, pentru întîia oară, Nikolai încercă un sentiment de nelinişte. Dar dacă a greşit ceva? Dacă generalizările lui teoretice, materializate în acest ciudat aparat cornut, nu erau decît rodul fanteziei unui diletant încrezut, care a sărit peste limita propriilor posibilităţi?

Îndată se va vedea lucrul acesta.

Nu-i rămînea decît să conecteze generatorul, să pună în calea radiaţiilor o bucată de metal sau un microscop cu un receptor biologic — un detector.

Nu... Nikolai îşi luă fără grabă şapca din cui, zîmbi şi ieşi, lovind-o de braţ. Auzindu-i paşii, mătuşa Paşa apăru din bucătărie, păşind încetişor, plutind parcă.

— Ai terminat?

— Mă duc să mă plimb puţin — ocoli Nikolai răspunsul.

Era o seară liniştită şi călduroasă. Aerul greu, înăbuşitor al oraşului, pătrundea anevoie în plămîni. Dar lui Nikolai şi aerul acesta îi părea proaspăt şi plăcut. Respira adînc, umflîndu-şi pieptul, după perioada lungă de însingurare.

Trecătorii păşeau alene pe trotuare, automobilele goneau măcăind ca nişte raţe.

Nikolai se străduia să nu se gîndească la nimic, dar nu putea să-şi înăbuşe gîndurile-i răvăşite.

„Nu, nu poate fi nici o greşeală!"

Ajuns la primul colţ, nu se mai putu stăpîni. Se întoarse şi, cu paşi grăbiţi, porni înapoi spre casă.

Ce să mai tărăgăneze! Totul e în regulă! Nu mai încape nici o îndoială. Acum va da drumul curentului şi din orificiul rotund al masivului obiectiv-ecran de plumb vor ţîşni radiaţii noi.

Radiaţiile care îi vor da omului puterea asupra materiei. Radiaţiile care dau posibilitatea să transformi materia, după cum întorci mai mult sau mai puţin acest buton de ebonită.

Iată o bucată de fier care îşi aşteaptă de mult soarta. Îndată Tungusov va ţinti obiectivul spre ea şi va răsuci în aşa fel butonul nervurat al vernierului, încît indicatorul alb să se oprească la cifra „26". Atunci din orificiul de plumb vor porni „radiaţiile fierului", ale căror oscilaţii corespund ca frecvenţă „pulsului" acestei bucăţi de fier.

Şi fierul va intra în rezonanţă.

Nimeni nu bănuieşte măcar ce este rezonanţa. Rezonanţa este o forţă uriaşă. Omul strigă cu vocea lui slabă:

„O-o-o-o!", şi în sunetul acesta poate fi o forţă în stare să distrugă o stîncă.

Dar acestea sînt simple fenomene mecanice. Mult mai puternică este rezonanţa electrică; ea poate acţiona asupra celui mai puternic sistem din lume, asupra atomului.

...Dacă cel mai rapid avion modern se va izbi cu maximum de viteză într-o stîncă, avionul se va face praf, o parte din stîncă se va fărîma... dar nici un atom de piatră sau de metal nu va fi distrus.

Pe cînd rezonanţa electrică...

Fierul începe să intre în rezonanţă...

O răsucire abia perceptibilă a unui alt buton, şi intensitatea oscilaţiilor va creşte. Electronii atomilor de fier căzuţi în captivitatea rezonanţei se vor năpusti în afară, vor începe să zboare de pe orbitele lor!

Echilibrul atomului va fi zdruncinat.

Atomul de fier va înceta să mai fie atom de fier: va deveni pe rînd atom de mangan, de crom, vanadiu, titan...

Nikolai luă „GM"-ul de pe masă şi-l aşeză pe o lădiţă, lîngă fereastră. Încotro să îndrepte radiaţiile? Trebuie să fie prudent: cine ştie ce se poate întîmpla dacă fascicolul de radiaţii, lunecînd pe lîngă bucata de fier pusă pe marginea pervazului, va întîlni în calea lui un om!

Se înserase de-a binelea. Un petic trandafiriu din cerul tulbure al apusului atîrna, încorsetat între siluetele a două clădiri apropiate. Clădirile păreau uriaşe. În spaţiul dintre ele, pe o altă stradă, se vedea albind la lumina felinarului faţada mică a unei căsuţe vechi, cu un singur etaj, iar undeva, şi mai departe, dincolo de ea, se proiecta pe cer conturul negru şi mătăhălos al unei clădiri mari. Ferestrele largi de la ultimul etaj al acestei clădiri erau viu luminate şi în cea mai din dreapta dintre ele se vedea silueta neagră a unui om urcat probabil pe o estradă.

Nikolai luă binoclul. Omul vorbea gesticulînd sau ciocănind cu degetul în pupitrul din faţa lui, adresîndu-se pesemne unui auditoriu care de aici nu putea fi văzut. Pornind de la acest orator-punct de reper, Nikolai mişcă binoclul încet spre dreapta, pînă trecu de colţul întunecat al clădirii. Da, acolo nu mai erau nici un fel de construcţii. Doar cerul.

Într-acolo, în sus, spre genuni, îndreptă Nikolai obiectivul aparatului său. Apoi lăsă jos storul, puse în calea fasci-

colului bucata de fier şi conectă curentul. Răsuci butonul de acord: lampa cu plumb se aprinse răspîndind vag o lumină cenuşie.

Şi acum — rezonanţa...

Da, nu mai avea ce să aştepte. Totul trebuia să se petreacă instantaneu.

Întinse mîna şi pipăi bucata rece de metal brăzdată de cîteva dungi oblice — urmele bomfaierului.

Aşa, totul e normal. Nici nu trebuie să fie nimic.

Apoi mări puţin de tot intensitatea rezonanţei.

Nimic.

Mări mai mult. O jumătate de diviziune de pe cadran... o diviziune întreagă... două, trei, cinci...

Nikolai dădu o raită prin cameră, apoi începu să-şi răsucească o ţigară.

Aşa... unda fierului a fost greşit calculată. Nu-i nimic, există cupru, există aluminiu, molibden, zinc, brom, cesiu — toate există!

Puse o bucată de cupru, răsuci indicatorul pînă la cifra „29", pe urmă mişcă puţin butonul de acord în stînga, apoi în dreapta.

Pipăi, examină bucăţica de metal. Desprinse cu dalta mici aşchii, le puse într-o eprubetă, le încercă în reacţii.

Cuprul rămînea cupru. Zincul — zinc. Un zinc pur din punct de vedere chimic, zinc adevărat. Stibiul rămînea stibiu, wolframul — wolfram.

Palid, obosit, cu barba-i blondă de mult nerasă, cu ochii rătăciţi, cu o cută neobişnuită în colţul gurii — semn de dezorientare — Nikolai îşi continua cu îndărătnicie probele. De la elemente trecu la reacţiile chimice. Apoi la calupuri de drojdie, pe care le examină la microscop.

Influenţa razelor nu putea fi însă constatată nicăieri. Numai contorul Raevski, legat printr-un amplificator în circuitul difuzorului dovedea, prin bătăi abia auzite, prezenţa unei radiaţii slabe.

Nikolai se dădu bătut cînd constată că epuizase toate posibilităţile de verificare.

Simţi dintr-o dată o slăbiciune, de parcă abia acum îl părăsise totul — întreaga energie a gîndurilor, întreaga tensiune nervoasă pe care timp de multe zile o dăruise fără nici o reţinere acestei munci sterile; pleoapele i se închi-

seră, capul i se lăsă neputincios spre balonul dezgolit, în care licărea ceaţa plumburie ; iar degetele, care continuau să strîngă fără rost butonul de acord, îl mai răsuciră o dată convulsiv, cu ciudă, şi se descleştară neputincioase.

Abia acum o îndoială vecină cu desperarea îi zgudui conştiinţa.

„Greşeală... Nu cumva însuşi principiul este greşit ?..."

Cu ochii închişi, simţind pe frunte căldura balonului, Nikolai rămase cîteva clipe aplecat deasupra aparatului în care îşi pusese o părticică de suflet.

Gîndurile la generator — care atît de multă vreme îi stăpîniseră mintea — începură deodată, unul după altul, să zboare pe furiş din capul lui obosit. Acum toate îi erau străine, duşmănoase, hîde, şi creierul le alunga...

Asta-i tot...

Această cumplită uşurinţă a liniştii dură doar o secundă. În clipa următoare, golul începu să se umple iarăşi. Locul gîndurilor care evadaseră din tainiţele întunecate ale minţii îl luară cele care urmau la rînd. În faţa ochilor minţii lui Nikolai apărură semnele misterioase, nedezlegate :

LMRWWAT

seră, capul i se lăsă neputincios spre balonul dezgolit, în care licărea ceaţa plumburie ; iar degetele, care continuau să strîngă fără rost butonul de acord, îl mai răsuciră o dată convulsiv, cu ciudă, şi se descleştară neputincioase.

Abia acum o îndoială vecină cu desperarea îi zgudui conştiinţa.

„Greşeală... Nu cumva însuşi principiul este greşit ?..."

Cu ochii închişi, simţind pe frunte căldura balonului, Nikolai rămase cîteva clipe aplecat deasupra aparatului în care îşi pusese o părticică de suflet.

Gîndurile la generator — care atît de multă vreme îi stăpîniseră mintea — începură deodată, unul după altul, să zboare pe furiş din capul lui obosit. Acum toate îi erau străine, duşmănoase, hîde, şi creierul le alunga...

Asta-i tot...

Această cumplită uşurinţă a liniştii dură doar o secundă. În clipa următoare, golul începu să se umple iarăşi. Locul gîndurilor care evadaseră din tainiţele întunecate ale minţii îl luară cele care urmau la rînd. În faţa ochilor minţii lui Nikolai apărură semnele misterioase, nedezlegate :

LMRWWAT

Capitolul VI

RIDAN PREZINTĂ PROBE MATERIALE

— Cum stau treburile, tovarăşi ? Pot să vă felicit ? Da ?

Patru dintre colaboratori îl întîmpinară pe Ridan zîmbind. Cel de-al cincilea îi strîngea profesorului mîna cu un aer grav, puţin posomorît chiar. Chestie de caracter. Pe unii victoria îi face veseli, alţii, dimpotrivă, în astfel de momente sînt fără voia lor reţinuţi şi solemni.

— Priviţi, Konstantin Aleksandrovici !

Ridan se aplecă deasupra cuştii şi examină cu atenţie cîinele dinăuntru. Răspunzîndu-i cu aceeaşi privire atentă, şi acesta mişcă încetişor din coadă. Un cîine ca toţi cîinii. Numai că pe cap i se vedea o cicatrice circulară, aproape acoperită de păr. Ridan deschise uşiţa şi, mîngîind cîinele, pipăi cicatricea — urma unei operaţii.

— Ei, Jucika, cum te simţi ? Să ieşi să te mai plimbi puţin.

Scoase din buzunarul halatului un pumn de pesmeţi mărunţi, îi dădu animalului să-i miroasă şi-l lăsă să mănînce cîţiva dintre ei ; apoi zvîrli un pesmet mai departe, un altul îl aruncă să-l prindă din zbor... Tot timpul urmărea cîinele, mişcările lui.

În sfîrşit, cu un aer mulţumit, îşi privi colaboratorii.

— E sănătos, nu ? Ce credeţi, Andrei Andreici ?

— Sănătos — răspunse colaboratorul posomorît. Au trecut douăzeci şi şase de zile de la operaţie. Uitaţi-vă... numărul

108 — şi îi întinse lui Ridan un registru în care se aflau notate observaţiile zilnice făcute asupra cîinelui : greutatea, temperatura, cantitatea de alimente consumată etc.

— Nu vreau nici un fel de însemnări. E sănătos ? Perfect ! Cîţi aveţi în situaţia asta ?

— Acum, zece — răspunse unul dintre tinerii aspiranţi.

Un altul adăugă pe un ton sigur :

— Toţi vor fi aşa !

Ridan se ridică hotărît.

— Vă mulţumesc, prieteni. Dacă stăpînim tehnica operaţiei, putem începe experienţa. Nu-i aşa ?

Peste o oră începură acea minunată experienţă care avea să aibă mai tîrziu răsunet în întreaga lume medicală.

Operaţia executată în mod strălucit de colaboratorii Institutului îngăduia acum pătrunderea în interiorul creierului animalului. Tehnica ei era extrem de complicată. Trebuia deschisă cutia craniană, descoperite cele două emisfere şi ridicat creierul în aşa fel încît să se vadă baza lui — „protuberanţa cenuşie“ şi hipofiza. Apoi trebuiau aşezate din nou emisferele la locul lor şi închise rănile.

Primele încercări de a face o astfel de operaţie lăsaseră impresia că n-o să se ajungă la nici un rezultat. Animalele mureau. În cel mai bun caz trăiau cîteva zile paralizate sau pierzîndu-şi anumite funcţii vitale. Dar oamenii nu s-au dat bătuţi. Căutau cauzele leziunilor grave şi le îndepărtau. Cunoaşterea precisă a anatomiei, arta chirurgului, inventivitatea fiziologului, tehnica — totul a fost mobilizat. Animalele începură să se vindece. Şi, în sfîrşit, iată cîini care nu se mai îmbolnăveau după operaţie. Asta era ceea ce aştepta Ridan. Acum putea începe experienţa proiectată.

Cîinele, adormit cu eter, e pus pe masa de operaţii. Clame speciale îi prind şi îi fixează capul într-o anumită poziţie.

Oameni în halate şi cu măşti acţionează repede şi precis. Fiecare îşi cunoaşte bine rolul.

Întîi o tăietură pe pielea capului, care din partea stîngă este ridicată de pe cutia craniană.

Acum asupra craniului descoperit de piele coboară un aparat strălucitor, nichelat.

Se conectează curentul şi partea interioară a aparatului începe să se rotească încet. Se aude un zumzet: rotiţa ferăstrăului circular taie un orificiu oval în cutia craniană. Se scoate lichidul care umple cavităţile din creier. Din cauza aceasta creierul se micşorează în volum şi începe să se desprindă de cutia craniană ca miezul uscat al unei nuci de coaja ei.

Colaboratorul însărcinat cu aplicarea narcozei întoarce capul cîinelui cu ceafa în jos. Creierul se desprinde din locaşul său. O apăsare uşoară cu un instrument obtuz şi în orificiul cutiei craniene apare suprafaţa cenuşie, cu circumvoluţiuni, brăzdată de vase care pulsează; în adîncul căscat se vede ca un punct întunecat hipofiza — o glandă micuţă care reglează creşterea animalului, îndeplinind şi alte numeroase funcţii încă necunoscute.

— Gata!

Ridan este şi el gata. Ţine într-o pensă o bilă de sticlă cît un bob de mazăre. Această bilă profesorul o plasează acolo, în adîncitura mică de lîngă „protuberanţa cenuşie“ aproape de hipofiză.

— Gata, acoperiţi! spune el.

Cutia craniană e închisă cu grijă.

Operaţia s-a terminat. Pielea capului s-a cusut la loc. Bila a rămas în creier.

Cîinele este transportat într-altă cameră; aici se va trezi după anestezie, aici va mînca, va bea, îşi va aştepta soarta.

Pe masa de operaţie este aşezat un alt cîine, apoi altul, încă unul... Cu al zecelea, lucrul se termină. Cinci dintre cîini au introduse bile de sticlă lîngă „protuberanţa cenuşie“, celorlalţi cinci nu li s-a introdus nimic, numai li s-a ridicat şi li s-a pus la loc creierul. Aceşti cinci cîini din urmă sînt de control. Acum se va vedea ce repercusiune va avea asupra sănătăţii cîinilor iritarea provocată de presiunea bilei de sticlă în unul dintre cele mai sensibile puncte ale sistemului nervos central, iar cîinii de control vor arăta ce fenomene vor fi provocate de însăşi intervenţia chirurgicală.

Şi în laboratorul vecin lucrul este în toi.

Aici alţi cîini joacă rolul de pacienţi ai unui medic dentist. Bormaşina, hîrşîind, găureşte un dinte complet sănătos. Nervul e dezvelit. Acolo se introduce o bucată de vată îmbi-

bată cu o picătură de formol, apoi orificiul se acoperă cu ciment. Cîinii se succed unul după altul, ca pe bandă rulantă. Diferența constă numai în faptul că unuia i se introduce în dinte formol, altuia ulei crotonic, altuia substanță cerebrală, altuia arsenic, altuia toxină de angină difterică sau toxină de tetanos...

Un timp oarecare cîinii au dureri de dinți. Asta se vede. Substanțele introduse irită nervul. Apoi durerea trece. Peste un timp oarecare, dintele bolnav este scos. Cîinii sînt sănătoși. Oamenilor nu le mai rămîne decît să-i supravegheze și să aștepte.

Ridan trece printr-un alt șir de laboratoare. În fiecare dintre ele un grup de colaboratori științifici fac operații asupra animalelor — operații dintre cele mai variate: unii îngheață anumite porțiuni ale creierului, alții dezgolesc nervii în diferite părți ale corpului, îi taie ori îi tratează cu anumite substanțe.

Toate aceste experiențe variate urmăresc un singur scop. Obiectul operațiilor sînt nervii, sistemul nervos. Aproape tot Institutul lucrează pe nervi. Ridan verifică ipoteza lui genială care s-a născut pe baza unor numeroase observații, în aparență întîmplătoare, disparate. Dacă ipoteza se va dovedi justă, ea va produce o revoluție în medicină.

Încep zile de așteptare. Toate operațiile au fost terminate. Colaboratorii lui Ridan urmăresc animalele, le examinează, le pipăie, notează cu grijă în caietele lor toate observațiile, duc discuții în contradictoriu. Entuziaștii înclină să creadă că ideea e ca și confirmată. Scepticii răcoresc înflăcărarea lor și găsesc alte explicații. Ridan îi prețuiește și pe unii și pe alții. El însuși este o îmbinare a acestor două tipuri de lucrători științifici.

Și iată că începe.

Unuia dintre cîinii cu bila în creier începe să-i curgă sîngele din gingii. Apoi gingiile puhave se desprind de dinți, de oasele maxilarelor. În gură, pe mucoasă apar plăgi; ele cresc, se adîncesc, distrugînd țesuturile; în sfîrșit, una dintre ele răzbate de pe partea interioară a obrazului pe partea lui exterioară; se formează o fistulă cu două orificii.

Pe zi ce trece boala progresează. Dinții absolut sănătoși încep treptat să se înmoaie, se fărîmițează ușor, iar unii se rup de tot.

bată cu o picătură de formol, apoi orificiul se acoperă cu ciment. Cîinii se succed unul după altul, ca pe bandă rulantă. Diferenţa constă numai în faptul că unuia i se introduce în dinte formol, altuia ulei crotonic, altuia substanţă cerebrală, altuia arsenic, altuia toxină de angină difterică sau toxină de tetanos...

Un timp oarecare cîinii au dureri de dinţi. Asta se vede. Substanţele introduse irită nervul. Apoi durerea trece. Peste un timp oarecare, dintele bolnav este scos. Cîinii sînt sănătoşi. Oamenilor nu le mai rămîne decît să-i supravegheze şi să aştepte.

Ridan trece printr-un alt şir de laboratoare. În fiecare dintre ele un grup de colaboratori ştiinţifici fac operaţii asupra animalelor — operaţii dintre cele mai variate : unii îngheaţă anumite porţiuni ale creierului, alţii dezgolesc nervii în diferite părţi ale corpului, îi taie ori îi tratează cu anumite substanţe.

Toate aceste experienţe variate urmăresc un singur scop. Obiectul operaţiilor sînt nervii, sistemul nervos. Aproape tot Institutul lucrează pe nervi. Ridan verifică ipoteza lui genială care s-a născut pe baza unor numeroase observaţii, în aparenţă întîmplătoare, disparate. Dacă ipoteza se va dovedi justă, ea va produce o revoluţie în medicină.

Încep zile de aşteptare. Toate operaţiile au fost terminate. Colaboratorii lui Ridan urmăresc animalele, le examinează, le pipăie, notează cu grijă în caietele lor toate observaţiile, duc discuţii în contradictoriu. Entuziaştii înclină să creadă că ideea e ca şi confirmată. Scepticii răcoresc înflăcărarea lor şi găsesc alte explicaţii. Ridan îi preţuieşte şi pe unii şi pe alţii. El însuşi este o îmbinare a acestor două tipuri de lucrători ştiinţifici.

Şi iată că începe.

Unuia dintre cîinii cu bila în creier începe să-i curgă sîngele din gingii. Apoi gingiile puhave se desprind de dinţi, de oasele maxilarelor. În gură, pe mucoasă apar plăgi ; ele cresc, se adîncesc, distrugînd ţesuturile ; în sfîrşit, una dintre ele răzbate de pe partea interioară a obrazului pe partea lui exterioară ; se formează o fistulă cu două orificii.

Pe zi ce trece boala progresează. Dinţii absolut sănătoşi încep treptat să se înmoaie, se fărîmiţează uşor, iar unii se rup de tot.

— Scorbut ? îl întreabă ceilalţi uimiţi pe Ridan.

Ochii lui limpezi, cenuşii, strălucesc.

— Nu vă pripiţi să puneţi etichetele ! Asta încă nu este totul.

Într-adevăr, la un cîine cu bila de sticlă în creier fenomenele au mers mai departe. În afară de „scorbut", acesta are o plagă pe corneea ochiului, îi este atacată cavitatea nazală, se declară o inflamaţie purulentă a urechii mijlocii.

— Priviţi, toate aceste fenomene corespund exact ramificaţiilor nervului trigemen — încearcă să generalizeze Andrei Andreevici.

— Nu vă pripiţi, nu vă pripiţi ! repetă Ridan.

Peste cîteva ore mor doi dintre cei cinci cîini. Autopsia arată o puternică hemoragie în plămîni şi nenumărate plăgi în stomac şi în intestine. Toate acestea datorită bilei din creier. Cei cinci cîini „de control", „fără bilă", sînt complet sănătoşi.

Aceleaşi fenomene se petrec şi cu cîinii cărora li s-a făcut operaţia dentară : plăgi, inflamarea ochilor, hemoragie în plămîni, moartea.

Dozele mici de toxină difterică şi tetanos care au acţionat scurt timp asupra nervului din dinte n-au provocat nici difterie, nici tetanos, dar au provocat plăgi, hemoragii în plămîni şi moartea animalelor.

O tăietură a nervului sciatic stîng produce mai întîi o umflătură, apoi o plagă care progresează pe talpa piciorului. Începe cangrena şi falangele degetelor cad una după alta. Peste puţin, acelaşi tablou se repetă şi la piciorul drept, deşi nervul din dreapta n-a fost supus nici unei operaţii.

Probele se adună, caietele din toate laboratoarele se umplu de însemnări. Experienţele sînt încă în curs, dar Ridan s-a şi convins : ideea lui este justă, controlată, demonstrată.

Atunci el convoacă o adunare a colaboratorilor Institutului. Unul după altul, conducătorii tuturor laboratoarelor care au participat la experienţe fac comunicări scurte asupra rezultatelor obţinute. Fiecare trebuie să cunoască rezultatele muncii celorlalţi. Ridan deocamdată tace. El cunoaşte toate lucrările şi ar fi putut să expună simplu sensul lor şi concluziile, dar nu, lasă-i mai bine pe oameni să încerce singuri să sintetizeze rezultatele experienţelor, să pătrundă sensul lor. Dar ideea este complicată, foarte nouă, şi nu oricine se

încumetă s-o formuleze — aceasta ar însemna să contrazică concepţii care deocamdată par încă de nezdruncinat.

În sfîrşit, Ridan intervine. Rosteşte mai întîi cu glas tare aceste cuvinte :

— Aşadar se poate constata — spune el — că în experienţele noastre, acţionînd prin diferite procedee direct asupra nervilor, am provocat în organism inflamaţii, endeme, plăgi, tumori, adică aproape toate simptomele maladiilor cunoscute în medicină. Asta înseamnă că tocmai nervii, sistemul nervos dirijează dezvoltarea oricărui proces patologic. Orice boală este rezultatul unor schimbări, al unor perturbaţii în activitatea nervilor. Acum pentru întîia oară s-a văzut limpede schema procesului unei boli. Întreg organismul este străbătut de nervi, uniţi într-un singur sistem bine organizat. Şi nu există punct, nu există celulă în organism a cărei soartă să nu depindă de influenţa sistemului nervos. Cît timp acest sistem funcţionează normal, organismul este sănătos ; asta înseamnă că toate funcţiile lui sînt absolut normale. Funcţiile sînt doar dirijate de nervi.

Dar iată că într-un sector oarecare sistemul nervos capătă o leziune. Să zicem că este vorba de muşcătura unei insecte veninoase, sau de o arsură chimică, sub acţiunea căreia activitatea nervilor în sectorul respectiv este perturbată fie chiar şi temporar.

Sectoarele învecinate ale sistemului nervos, legate în activitatea lor de sectorul lezat, sînt nevoite să-şi reorganizeze activitatea, să se adapteze la schimbarea survenită. Apoi îşi reorganizează activitatea şi sectoarele mai îndepărtate.

Aşa începe reorganizarea întregului sistem nervos. Ea cuprinde mereu alte sectoare noi şi, în cele din urmă, duce la o altă combinare a conexiunilor dintre nervi, în condiţiile căreia simptomele vădite ale bolii devin inevitabile. Pînă acum medicii nu acordă îmbolnăvirii nervilor un loc deosebit, un capitol special în patologie. Studiind bolile, vedem că numai în unele cazuri se ţine seamă de nervi. E o greşeală ! Acum putem afirma că nu există boală în care nervii să nu participe, ba chiar mai mult, în care să nu joace rolul principal şi hotărîtor.

De aici rezultă că şi bolile pot fi tratate acţionînd asupra sistemului nervos. Medicina, aplicînd metodele sale obişnuite de tratament, de fapt aşa procedează, deşi, de obicei, ea

nici nu bănuieşte acest lucru. În asta constă imperfecţiunea ei.

Ridan se scoală în picioare.

— Deschidem deci un capitol nou în istoria medicinii. Aveţi întrebări de pus ?

Uluiţi de noile idei, auditorii rămîn cîteva clipe nemişcaţi. Apoi cîteva mîini se ridică dintr-o dată.

— Dar microbii ?

— Dar bolile infecţioase ?

Ridan rîde.

— Mă aşteptam să-mi puneţi aceste întrebări, dar n-am să răspund nimic. Cu cît o idee este mai surprinzătoare, cu atît mai multe chestiuni neclare ai să găseşti în ea. Eu zic, tovarăşi, să încheiem consfătuirea noastră. Gîndiţi-vă bine la această nouă concepţie... Eu unul sînt convins că multe lucruri se vor limpezi de la sine. Problemele inutile vor cădea de la sine şi vor rămîne numai cele principale. Într-una din zilele următoare ne vom aduna din nou... şi vom mai discuta...

*

* *

Experienţele pe animale continuă.

Aproape în fiecare dimineaţă un autocamion aduce zece-douăzeci de alţi cîini.

În laboratorul bacteriologic începe războiul. Îndată după expunerea lui Ridan, acolo s-au format două tabere. Şeful laboratorului, profesorul Haltovski, cunoscut prin lucrările sale strălucite în domeniul microbiologiei, este în fruntea rezistenţei. Văzînd că majoritatea colaboratorilor săi au şi fost entuziasmaţi de ideea lui Ridan, el începe să acţioneze cu delicateţea care îl caracterizează şi cu o duioşie usturătoare.

— Konstantin Aleksandrovici este un om înflăcărat — spune el. Din păcate, în ştiinţă, asta... nu ajută întotdeauna. El spune : „toate bolile“, „toate procesele patologice“. Mi-e teamă că este o eroare şi trebuie să-l ferim la timp pe profesor de ea. De ce „toate“ ?! Dar bolile infecţioase, de pildă ? Şi ele sînt organizate de nervi ? Înseamnă că toată lupta împotriva microbilor e inutilă ? La naiba ! Microbii nu joacă nici un rol ? Înseamnă că măreţele descoperiri ale

lui Pasteur, Mecinikov, Jenner, Ehrlich şi ale atîtor alţi savanţi străluciţi, mulţumită cărora omenirea a scăpat de ororile vărsatului, difteriei, sifilisului au constituit o eroare ?!

Adepţii lui Ridan tac. Artileria grea a argumentelor profesorului Haltovski îi copleşeşte prin autoritatea autorului lor. Şi accentele de „indignare îndreptăţită" care răsună la momentul potrivit în cuvintele profesorului sînt tot atît de convingătoare! E adevărat, lipseşte claritatea. Numai generalităţi. Nimic concret. Şi de ce oare a găsit atît de necesar să pomenească numele acestor somităţi ?

Cu fruntea încreţită şi schilodind în mîini o cutie de chibrituri, aspirantul comsomolist Danko caută claritatea. Chibriturile nu se mai ţin în cutie şi încep să cadă unul cîte unul pe jos.

— Şi totuşi aceste plăgi experimentale, apărute pe picioare, se datoresc tocmai iritării nervilor într-un punct îndepărtat, iar nu microbului — susţine cu îndărătnicie Danko, transportînd dintr-o dată discuţia de pe înălţimile generalităţilor neclare în domeniul reprezentărilor şi al faptelor concrete. De fiecare dată această operaţie duce în mod inevitabil la plăgi. Kurkin a demonstrat-o. Aici nu poate exista nici o îndoială. Ştiţi cîte operaţii de felul acesta a făcut profesorul ?

Haltovski zvîcneşte din mustaţă, îşi muşcă nervos buza de sus.

— Bine! Dar noi ne-am convins că toate aceste plăgi sînt pline de microbii obişnuiţi pentru astfel de plăgi. Sau, după părerea voastră, microbii apar tot ca un rezultat al iritării nervului ?

Danko tace.

— Încercaţi să obţineţi o plagă experimentală fără microbi, p e c a l e e x c l u s i v n e r v o a s ă — subliniază caustic microbiologul, mişcîndu-şi degetele în aer.

S-ar putea crede că discuţia aceasta s-a transmis printr-un nerv al Institutului într-un punct îndepărtat — la Ridan. Acesta deschide uşa laboratorului.

— Uite ce e, tovarăşi! Plăgile de pe talpă apar neîndoios ca rezultat al acţiunii sistemului nervos. Faptul acesta este demonstrat. Cu toate acestea, procesul de formare a plăgii este însoţit, în toate experienţele noastre, de apari-

ţia unei flore bacteriale obişnuite. Încercaţi să lămuriţi despre ce e vorba aici.

Şi pleacă.

Haltovski priveşte posomorît în gol ; mustaţa îi zvîcneşte. Iar aspirantul Danko îşi ridică fruntea şi zîmbeşte tovarăşilor săi.

Între timp, zvonurile despre experienţele lui Ridan au depăşit zidurile Institutului. În instituţii ştiinţifice, în clinici, în familiile savanţilor se iscă discuţii contradictorii, începe să se profileze o scindare ; unii au găsit în noua teorie explicaţia multor fenomene neînţelese, alţii tremură în faţa unei posibile zguduiri a temeliilor medicinii.

Ridan ştie toate acestea. I le povestesc colaboratorii, i se comunică la telefon ; în sfîrşit, vin vizitatori pentru a căpăta indicaţii şi pentru a începe în institutele lor noi cercetări.

Într-o bună zi, aspirantul Danko îşi face apariţia la Institutul tropical, unde are un grup întreg de medici şi aspiranţi cunoscuţi. Este asaltat cu întrebări, dar se limitează la o scurtă informare şi evită discuţiile. N-are timp, a venit cu treburi.

— Pentru a vindeca un om de malarie, voi căutaţi să distrugeţi plasmodiile malariei din sîngele lui. Nu-i aşa ?

Începutul este principial şi intrigă pe toată lumea. Cei din Institut tac, aşteptîndu-se la noi mărturisiri şi confirmă cu grabă :

— Ba da !

— Şi în acest scop, îi daţi bolnavului chinină, care distruge plasmodiile. Aşa e ?

— Aşa e !

— Permiteţi-mi să fac o mică experienţă. Daţi-mi puţin sînge. Sînge proaspăt de la un bolnav de malarie, plin de plasmodii vii. Vreo doi-trei centimetri cubi.

Sîngele este adus într-un termostat care menţine temperatura corpului. Cîteva picături sînt turnate într-un alt termostat, adaptat special pentru cercetări, la un microscop binocular. La microscop se poate astfel examina flora ce populează sîngele încă viu, cald, care pătrunzînd într-o fantă

capilară, trece printre două discuri mobile din cea mai fină sticlă.

Danko rotește încet discurile, lipindu-și ochii de oculare și îndată zărește plasmodiile. Niște ghemulețe palide, diforme, pline de punctele negre ale pigmentului, se mișcă încet, întinzîndu-și proeminențele boante, rotunjite.

— Așa. Ele trăiesc. Acum dați-mi soluția de chinină pe care o injectați bolnavilor.

Toarnă într-o eprubetă puțin sînge și adaugă tot atîta soluție de chinină. Într-o altă eprubetă cu sînge, în care mișună plasmodiile, toarnă mai multă chinină. Într-o a treia adaugă o cantitate de chinină în stare să otrăvească un om. Eprubetele se află toate în termostat.

Experiența durează mult timp. Din cînd în cînd Danko se apropie de microscop. În toate eprubetele, plasmodiile continuă să trăiască. Chinina nu acționează asupra lor !

— Ce spuneți, tovarăși ? și Danko își privește prietenii.

— Se cunosc de mult aceste experiențe — răspunde unul, cu aer abătut.

— Știu. Eu însă nu le-am făcut niciodată. Am vrut să văd cu ochii mei. Dar de ce oare aceste experiențe nu v-au convins că chinina nu are un efect direct asupra plasmodiilor ?

— De ce ? Pentru că în eprubetă este una, iar în organism e cu totul altceva. Acolo se creează o situație complexă...

— Sînt de acord. Dar de ce se creează această situație complexă ?

— Sub acțiunea chininei.

— Așadar chinina nu acționează asupra plasmodiilor, ci asupra organismului ? Nu cumva punctul asupra căruia acționează sînt nervii ?

Colaboratorii Institutului ridică nedumeriți din umeri.

— Mecanismul efectului chininei nu este cunoscut — răspund ei. Și afară de asta, există specii de plasmodii rezistente la chinină. Bolnavul a fost primit chiar acum. Poate și aceste plasmodii...

— Bine. Să mai așteptăm. Cînd se va lămuri și asta ?

— Adineaori a fost adus. Astăzi îi administrăm chinină, iar mîine-poimîine vom cunoaște rezultatul.

A treia zi se constată că „specia de paraziţi nu este rezistentă la chinină", chinina a oprit paroxismele de malarie ale bolnavului. Şi totuşi plasmodiile bolnavului au rezistat în eprubetă la o doză uriaşă de această otravă!

După vizita lui Danko, după comunicările lui asupra noilor lucrări, bătrînul medic Dubravin, specialist în malarie, a rămas ore întregi în laborator frămîntîndu-se. Fumează, se gîndeşte, studiază teancuri vechi de foi de observaţie.

— Au dreptate — spune el într-o zi aspiranţilor săi. Au dreptate adepţii ideii lui Ridan! Am studiat, aş putea spune, toată viaţa malaria şi întotdeauna m-am ciocnit de fapte care demonstrau că malaria şi plasmodiile sînt lucruri diferite. Dar nu m-am putut hotărî, ca şi întreaga medicină de altfel, să recunosc lucrul acesta şi am tot căutat mereu diferite explicaţii complicate ale faptelor. Şi iată că am ajuns în sfîrşit să deosebesc butonul de sonerie. Păi nu-i aşa? Oare în concepţia noastră plasmodiile n-au ajuns sinonimul malariei? În loc să tratăm organismul noi vînăm paraziţii lui, care poate tocmai de aceea se dezvoltă în el, fiindcă boala le creează condiţii favorabile.

Cînd te gîndeşti numai ce absurditate: arma noastră principală, chinina, este în mod vădit inofensivă pentru plasmodii! Deşi ştim lucrul acesta, noi ţintim totuşi în plasmodii... ca să nimerim în malarie. Şi doar se ştie că încă de acum trei veacuri sălbaticii din sudul Americii mestecau coaja arborelui de chinină ca să scape de friguri. Acum pentru mine este absolut limpede: chinina acţionează asupra organismului, nu asupra plasmodiilor. Şi paraziţii sînt omorîţi de organism, nu de chinină. Este departe de a fi acelaşi lucru, tovarăşi. Este o deosebire uriaşă şi principială. Noi orientăm toate metodele noastre de tratament asupra distrugerii nemijlocite a paraziţilor în sînge, or s-ar putea ca acest lucru să fie în fond irealizabil. Chiar aşa. Cum o să otrăvim paraziţii din sînge, fără să dăunăm sîngelui? E absurd! Nu, Ridan are dreptate. Toate eforturile noastre trebuie astfel orientate încît să ajutăm organismul, să-l determinăm să pună capăt proceselor anormale

care se petrec în el şi care permit plasmodiilor să trăiască şi să se înmulţească.

Dacă vom reuşi lucrul acesta, organismul va face singur faţă plasmodiilor şi tuturor simptomelor bolii. Ridan are dreptate! Trebuie să ne încadrăm imediat în lucrările lui, tovarăşi. Chiar mîine să mergem să stăm de vorbă cu el. Sînteţi de acord?

*

* *

Timpul trece. Lupta dezlănţuită în jurul noilor idei s-a mai potolit; e mai puţin zgomotoasă şi acerbă ca la început. A căpătat caracterul unui război de poziţie. Cele cîteva proteste ale cerberilor vechii temelii — apărute în presa medicală — împotriva „concluziilor insuficient fundamentate" şi „pripite" ale inovatorilor au răsunat surd şi neconvingător. De altfel au rămas chiar fără răspuns.

Hotărînd că deocamdată nu are rost să angajeze o polemică, Ridan s-a limitat la o scurtă notă informativă — de întinderea unei pagini — tipărită în Revista lunară a Academiei. În această notă erau descrise succint experienţele principale şi expuse în cîteva puncte concluziile inevitabile. În decurs de două zile numărul respectiv al revistei a ajuns să fie o raritate bibliografică, iar în unele biblioteci cititorii restituiau scandalizaţi revista pentru că din ea lipsea tocmai pagina care îi interesa!

Această pagină era parcă îmbibată cu o substanţă care provoacă emoţii. Cei care o citeau încercau un fior de neînţeles, ca la un început de cutremur.

Acum toate acestea s-au liniştit, oamenii şi-au determinat poziţiile, încep să pregătească argumente concrete. În studierea noii probleme s-au încadrat un şir întreg de colective ştiinţifice, cîteva clinici. Ridan primeşte mereu noi şi noi materiale utile generalizărilor lui.

Totuşi, unii prea s-au lăsat furaţi de pasiunea de a găsi mereu dovezi noi referitoare la justeţea ideii principiale a rolului proceselor nervoase în dezvoltarea bolilor.

Văzînd că lucrurile stagnează, Ridan a lansat o nouă idee călăuzitoare.

— Să mai lăsăm studiul şi demonstraţiile astea! Sarcina noastră este totuşi să tratăm oamenii, nu să demonstrăm

teorii. Am descoperit una din verigile principale în mecanismul îmbolnăvirii, am învăţat să reproducem în mod artificial un proces patologic natural, ne-am convins că nervii dirijează acest proces. Foarte bine! Acum trebuie să facem nervii să oprească această activitate dăunătoare în organismul bolnav, să stăvilească boala. Dacă nu vom reuşi acest lucru, munca noastră nu face două parale.

Torentul de dovezi seacă. Adepţii lui Ridan încep noi căutări. Problema este extraordinar de complicată şi nedefinită. Seamănă cu o ecuaţie în care toţi termenii sînt necunoscuţi. Trece un an şi inovatorii, ocupaţi cu treburile lor în laboratoare de fiziologie, în clinici şi spitale, dispar cu totul de pe orizontul ştiinţific. Căutările nu dau rezultate.

Opoziţia conservatoare, după ce şi-a revenit de pe urma atacului furtunos al noilor idei, începe treptat să-şi ridice capul şi cu corectitudinea caustică ce o caracterizează, începe să înmormînteze „fanteziile lipsite de temei ale unor oameni de ştiinţă". Ridan tace. Prietenii îl sfătuiesc să prezinte o dare de seamă amănunţită. El dă din mîini: la ce bun? Lasă-i pe bătrîni să se amuze!

— Sîntem pe drumul cel bun — spune el cu convingere — şi cred că în curînd vom avea argumente serioase. Atunci o să vorbim.

Dar argumentele nu vor să apară şi Ridan, cu totul pe neaşteptate chiar pentru el, este nevoit totuşi să vorbească.

Într-o zi este invitat la o adunare a medicilor din capitală, consacrată trecerii în revistă a ultimelor realizări ale medicinei sovietice. Ridan se duce la adunare nădăjduind să culeagă din comunicările medicilor ceva care i-ar folosi; poate va prinde din zbor vreun „argument".

Pierdut în masa publicului, ascultă atent. Referatul general introductiv face bilanţul activităţii în domeniul ocrotirii sănătăţii în ţară. Minunatele realizări în acest domeniu umplu de mîndrie inima fiecărui cetăţean sovietic. Raportorul prezintă diagrame. Iată cum se extinde ajutorul medical acordat populaţiei: pe teritoriul uriaş al Uniunii Sovietice nu mai există colţişor unde să nu fie cel puţin un punct medical. Nici o ţară din lume nu cheltuieşte atîţia bani pentru ocrotirea sănătăţii oamenilor. O armată întreagă de medici ocroteşte sănătatea publică. Iată sanatoriile, spitalele, casele de odihnă, o reţea uriaşă de policlinici şi dispensare pentru

copii : nu există copil a cărui dezvoltare să nu fie supravegheată de medic. Acestea sînt premisele materiale. Iată şi rezultatele. Ţinînd în mînă un beţişor, raportorul se îndreaptă spre o nouă serie de diagrame. Numărul îmbolnăvirilor scade. Linia neagră a mortalităţii scade şi mai vertiginos. Linia care marchează creşterea generaţiei sănătoase, puternice, creşte apreciabil...

Sala aplaudă. Aplaudă şi Ridan.

Iau cuvîntul specialişti din diferite ramuri ale medicinei. Ei vorbesc despre noile metode de tratament, despre noile medicamente, despre noile operaţii. Ridan este nemulţumit. Toate acestea sînt cazuri particulare, mărunte, nu sînt decît perfecţionarea vechilor metode, atît de obişnuită în orice muncă. Nu aduc nimic nou din punct de vedere principial. Problemele teoretice ale medicinii nu sînt abordate de nimeni.

La tribună apare unul dintre ortodocşi — chiar autorul articolului tipărit anul trecut, în care se ridica împotriva ideilor lui Ridan. Interesant...

Vorbeşte mult. Diagramele minunate care au fost prezentate aici sînt pentru el o dovadă incontestabilă că „ocrotirea sănătăţii este pe drumul just : ea foloseşte rapid toate realizările teoriei medicinei".

Ridan nu se mai poate stăpîni.

— Ce teorie ? Nu există o teorie a medicinei ! exclamă el.

În sală se naşte rumoare, însufleţire. Recunoscîndu-l pe Ridan, publicul cere să i se dea cuvîntul. Peste cîteva minute, iată-l la tribună.

— Mărturisesc — spune el rar, în liniştea încordată din sală — că nu m-am aşteptat să văd aici cum reprezentanţi de vază ai ştiinţei medicale ocolesc importantele probleme principiale ale teoriei, ascunzîndu-se în dosul victoriilor generale obţinute în domeniul ocrotirii sănătăţii. De fapt acestea nici nu sînt victoriile noastre, tovarăşi ! Ocrotirea sănătăţii este departe de a fi numai medicină. Aceste victorii aparţin socialismului. Îmbunătăţirea condiţiilor de muncă, alimentării, a locuinţelor, a odihnei, a ajutorului medical... într-un cuvînt, ridicarea nivelului de trai a dus la aceste victorii, şi nicidecum dezvoltarea teoriei medicale...

— Inexact ! Noi tratăm oamenii ! strigă cineva ofensat.

— Tratăm oamenii de mii de ani! Şi în multe cazuri îi vindecăm bine. Eu vreau să spun că dacă diagrama sănătăţii din ţara noastră a crescut mult în ultimii douăzeci şi cinci de ani, în nici un caz nu datorită faptului că ştiinţa noastră medicală ar fi obţinut, în timpul acesta, anumite realizări teoretice serioase. Dimpotrivă, eu susţin că dezvoltarea medicinei a rămas mult în urma celorlalte ştiinţe!

Cu o erudiţie strălucită, Ridan demonstrează lucrul acesta cu fapte şi comparaţii interesante. Şi în fiecare cuvînt nou pe care îl rosteşte se simte o idee personală, plină de viaţă — tocmai ceea ce a lipsit celor care au luat cuvîntul înaintea lui.

— ...Să fim sinceri, tovarăşi. Oare atunci cînd începem tratamentul unui bolnav sîntem vreodată ferm siguri că o să-l vindecăm? Şi la noi oamenii mor înainte de vreme, deşi toate forţele medicinei sînt mobilizate pentru salvarea lor. De ce? Pentru că nu avem o idee justă despre esenţa proceselor ce se petrec într-un organism bolnav...

Ridan se pasionează, vorbeşte cu asprime. E poate mai aspru decît ar fi trebuit să fie acum.

Dar asta-i firea lui. El nu ascunde nimic, nu netezeşte nimic. Dimpotrivă, scoate la iveală toate ascuţişurile.

Toţi îl ascultă cu emoţie. Aproape fiecare idee a lui dezlănţuie sala. Unii se indignează, alţii aplaudă.

— Ori nu-i aşa? continuă Ridan. Ştim noi oare ce este reumatismul? Nu ştim! Şi cîte alte multe boli de piele, nervoase, „constituţionale" nu le cunoaştem! Totuşi le tratăm şi le vindecăm. Dar oare asta este ştiinţă? Aşa se tratau şi sălbaticii, care în foarte multe cazuri ştiau foarte bine ce trebuie să facă atunci cînd apăreau anumite simptome ale bolii. De la ei am învăţat şi noi cîte ceva, cum ar fi de pildă folosirea chininei, mijlocul nostru principal de luptă împotriva malariei. Aşa se tratează şi animalele: cîinii mestecă iarbă...

Strigătele de indignare se contopesc din nou cu aplauzele.

— Multora nu le e pe plac ce spun eu — continuă netulburat Ridan — dar nu-i nimic; amărăciunea pe care o încearcă ei e categoric mai folositoare decît dulcea laudă de sine pe care o trîmbiţează cei care anunţă victoria. Tocmai despre asta ar trebui să vorbim aici. Medicina s-a obişnuit din timpuri străvechi ca despre tainele ei să nu

se vorbească cu glas tare, într-o limbă pe înţelesul tuturor. Poate că aceasta a şi contribuit la rămînerea ei în urmă...

Nu de mult, unul dintre pacienţii mei a făcut o experienţă foarte interesantă. Căpătînd un guturai straşnic, s-a dus la mai mulţi medici şi a început să-şi noteze sfaturile date de ei. A reuşit în felul acesta să adune o colecţie întreagă de metode de tratament. Daţi-mi voie să vi le enumăr: Patru medici i-au recomandat picături în nas, dar fiecare i-a prescris altă reţetă. Urmează apoi: inhalaţii cu acid boric, aspirină, raze ultraviolete, băi cu muştar la picioare... Aflînd din ziare despre un nou tratament radical al guturaiului, fricţionarea palmelor cu venin de şarpe, bolnavul s-a adresat unui cunoscut laringolog, care i-a dat cel mai bun sfat: să nu-şi piardă vremea umblînd pe la doctori şi să aştepte pînă cînd guturaiul va trece de la sine, fiindcă medicina nu cunoaşte nici un mijloc eficace pentru a trata forma respectivă a guturaiului.

Sala izbucneşte într-un rîs puternic. Ridan aşteaptă, zîmbind, apoi continuă:

— Şi fiecare dintre noi, tovarăşi, ştim că acest caz este caracteristic pentru medicina modernă. Interesant este că toate procedeele de tratament enumerate pot într-adevăr, în anumite cazuri, să vindece de guturai. Şi medicii care au prescris picături în nas au avut dreptate, şi cei care au recomandat băi de picioare. Dacă pacientul s-ar fi oprit la unul dintre aceste sfaturi, şi-ar fi grăbit vindecarea. Dar tocmai aici apare viciul fundamental al „teoriei" noastre: noi nu putem explica de ce acţiuni atît de diferite, îndreptate asupra unor părţi aparent cu totul diferite ale organismului viu, pot să ducă la acelaşi rezultat. Nu cunoaştem nici mecanismul acţiunii medicamentului, nici mecanismul propriu-zis al procesului maladiei...

Pentru a demonstra, Ridan prezintă date din lucrările unui şir întreg de specialişti în diferite boli. Pentru fiecare boală există cîteva teorii. Ulcerul stomacal şi cel intestinal sînt explicate prin zeci de teorii diferite. Edemul de asemenea. Blessing arată că există trei sute cincizeci de teorii pentru o foarte răspîndită boală a dinţilor. Aşadar nu există o boală al cărei mecanism să fie cunoscut de la un capăt pînă la celălalt.

— Iată la ce trebuie să ne gîndim, tovarăşi. Această abundenţă de „teorii“ înseamnă de fapt lipsa unei adevărate teorii, ceea ce constituie marea slăbiciune a medicinei. Deşi uneori vindecăm, şi vindecăm minunat, noi nu ştim ce este boala în general, nu cunoaştem natura fiecărui proces maladiv. Şi pînă nu vom şti lucrul acesta, pînă cînd sutele de teorii diferite nu vor fi înlocuite printr-o singură teorie, care să dea o idee despre însăşi esenţa fenomenelor patologice din organism, pînă atunci medicina va fi numai un meşteşug, o artă, dar nu o ştiinţă.

Profesorul vru să încheie cu aceasta, dar se răzgîndi, pentru că ultima idee exprimată necesita o precizare.

— Am şi făcut destui paşi spre crearea unei asemenea teorii — urmă Ridan. Lucrările experimentale ale Institutului nostru şi ale altor cîteva institute demonstrează în mod evident că orice boală este rezultatul firesc al unei tulburări a activităţii normale a nervilor. Noi am demonstrat că este suficient să fie tulburat echilibrul nervos în orice sector al organismului, pentru a provoca toate simptomele cunoscute ale bolilor. Problema constă acum în a putea dirija nervii, în a învăţa să restabilim în organism regimul nervos normal.

Aceasta este însă o temă care necesită un referat special. Va veni timpul cînd vom vorbi şi despre asta în mod amănunţit...

După „furtunoasa intervenţie“, a lui Ridan la adunarea medicilor, alte cîteva colective ştiinţifice au trecut de partea lui.

*

* *

În sfîrşit, iată şi „argumentele“ mult aşteptate!

Ele apărură sub înfăţişarea modestă a unor noi confirmări întîmplătoare a justeţei ideii despre legătura strînsă care există între dezvoltarea proceselor maladive şi nervi. Dintr-o clinică de t.b.c., Ridan primi următoarea comunicare: unui bolnav de tuberculoză la limbă, din motive independente de boală i-a fost secţionat nervul glosofaringian. Boala a dat curînd după aceea rapid înapoi, iar bacilii Koch şi-au pierdut vitalitatea şi au încetat să se mai înmulţească.

Un alt caz: profesorul chirurg Nevski, care aplica pe scară largă anestezia locală în timpul operaţiei, a constatat

că injecţiile cu novocaină provoacă de regulă dispariţia endemelor şi prin asta au o puternică influenţă curativă chiar în cazuri de peritonită purulentă.

Ridan sesiză imediat esenţialul. Îşi adună colaboratorii, le povesti despre noile fapte şi trase concluzia :

— Secţionarea unui nerv important, ca şi efectul novocainei, scoate din funcţiune un anumit sector al sistemului nervos, făcînd prin aceasta ca întreg sistemul nervos să-şi reorganizeze activitatea, să se adapteze la noile condiţii. În felul acesta conexiunea nervoasă anterioară, care a determinat apariţia simptomelor evidente ale bolii, este perturbată şi boala nu mai găseşte teren propice dezvoltării. Bineînţeles, secţionarea nervilor n-o putem folosi ; ea duce inevitabil la alte fenomene maladive. Dar anestezia e un procedeu admirabil. Ea dă organismului imboldul necesar pentru a determina o modificare în funcţiile nervilor, fără a distruge nimic. Vom face din ea o puternică pîrghie de dirijare favorabilă a proceselor maladive. O să vedeţi !

Aşa luă naştere celebra metodă a „blocadei“.

După ea, apăru „buxarea“ — un fel de hidromasaj al măduvei coloanei vertebrale, care poate de asemenea să schimbe vremelnic conexiunile nervoase din organism.

Curînd după aceea veniră la Ridan, radiind de bucurie, doctorul Dubravin şi noul său colaborator, aspirantul Danko, care s-a despărţit definitiv de scepticul microbiolog Haltovski. Cu aer de învingători, ei puseră pe masă trofeele aduse : un teanc de foi de observaţii.

— Victorie deplină, Konstantin Aleksandrovici ! strigă vesel Danko. Uitaţi-vă, aveţi aici unsprezece cazuri !...

— Stai niţel, dragul meu ! Aşa nu se poate... Să povestim totul pe rînd ! îl întrerupse doctorul. Lasă-mă să expun eu.

Ridan îşi aminteşte în cele mai mici amănunte această admirabilă expunere.

— Iată cum stau lucrurile la noi — a început Dubravin. Tratăm malaria cu chinină. Pe unii îi vindecăm, pe alţii nu. Se consideră că există specii de plasmodii rezistente la chinină. Mă rog... Noi am ales patruzeci de bolnavi cu diferite forme de malarie, toţi cu accese periodice de friguri, dar numai din cei „rezistenţi“. La tratamentul obişnuit cu chinină, am adăugat masajul măduvei coloanei vertebrale, buxarea, care vă este cunoscută. Această metodă a fost aplicată

fiecărui bolnav numai o singură dată. Rezultatul: toţi cei patruzeci de bolnavi, după masaj n-au mai avut accese de friguri. Iată foile lor de observaţie...

Ochii lui Dubravin străluceau prin sticla ochelarilor.

— Înţelegeţi, Konstantin Aleksandrovici? interveni nerăbdător Danko. Dacă plasmodiile acestor bolnavi ar fi fost într-adevăr rezistente la chinină atunci...

— Stai niţel, Danko — îl opri din nou doctorul. Pe rînd. Încă un fenomen interesant: printre aceşti patruzeci de bolnavi, doi erau deosebit de interesanţi: aveau o formă tropicală a malariei, care pe deasupra mai era şi rezistentă la chinină. Şi ei s-au vindecat! Atunci am ales un alt lot de unsprezece bolnavi, numai cazuri de malarie tropicală...

— Şi nu le-am mai dat de loc chinină! interveni Danko.

— Da, nu le-am mai dat. I-am ţinut douăsprezece zile ca să se cureţe complet de chinină şi abia după aceea le-am aplicat masajul. Altceva nimic.

— Şi? îl zori Ridan nerăbdător.

— Din unsprezece cazuri, zece s-au vindecat complet!

— Complet?!

— Complet. Şi cu toate că analizele le-am repetat de nenumărate ori, n-am mai găsit în sîngele lor plasmodii.

Acum nimic nu-l mai putea opri pe Danko.

— Pronosticurile dumneavoastră s-au confirmat, Konstantin Aleksandrovici! Cu microbii acum totul este limpede. Nu numai în ei stă boala. Şi chinina nu acţionează asupra lor, ci asupra nervilor, ca şi masajul. Şi nu plasmodiile sînt rezistente la chinină, ci organismul. Nu trebuie deci să vînăm microbii, ci să căutăm un procedeu care să ne îngăduie să reorganizăm astfel sistemul nervos încît procesul maladiv să nu mai fie posibil. Atunci microbii vor dispare singuri împreună cu celelalte simptome ale bolii...

Ridan nu-l întrerupse. Îşi privea elevul cu un zîmbet blînd, afectuos.

*

* *

Întreaga epopee a nervilor, toate aceste episoade care au tulburat profund lumea ştiinţifică erau acum pentru Ridan o etapă de mult depăşită.

Disputele aprige continuau încă. „Bătrînii“ prudenţi formulau speculaţii ingenioase ca să-şi apere poziţiile, adepţii

ideii lui Ridan înălţau cu perseverenţă un fundament trainic noului edificiu al medicinei. Iar în acest timp Ridan şi păşise pe un alt drum, îndepărtîndu-se de acest edificiu. Fenomenele electrice din organism, din creier, îl absorbiseră cu totul. Lucra cu galvanometre şi oscilografe, făcea cerebrograme nesfîrşite, era în căutarea unor radiotehnicieni deosebiţi.

„E talentat, dar prea se înflăcărează uşor şi nu este consecvent" — se spunea despre el în tabăra adversarilor. Iar prietenii îl întrebau nedumeriţi: „De ce aţi părăsit pista? Aţi găsit vreo greşeală?" Ridan rîdea vesel.

— Nici o greşeală! Totul este just. Dar, prieteni, trebuie să aveţi întotdeauna în minte marea poruncă a unui savant materialist: orice muncă ştiinţifică trebuie să fie orientată spre atingerea scopului practic următor; numai atunci ea va fi şi din punct de vedere teoretic rodnică. Care e scopul nostru practic? Să vindecăm oameni. Nu să-i tratăm, ci să-i vindecăm! Să-i vindecăm sigur, radical şi în timpul cel mai scurt posibil. Oricît ar fi de îndepărtată rezolvarea deplină a acestei sarcini, eu astfel îmi închipui lucrurile: vine bolnavul la noi... „Ce te supără? Aha! Poftim: peste opt zile vei fi sănătos." Iată încotro trebuie să ne orientăm activitatea. Am lămurit care este rolul sistemului nervos în patologie. Asta este, bineînţeles, foarte important pentru rezolvarea problemei. Ştim acum cel puţin cum decurge boala. Dar trebuie să învăţăm să dirijăm procesele necunoscute care se petrec în nervi. Prin urmare, problema următoare este acum să aflăm ce sînt nervii, ce se întîmplă în ei. Deocamdată, ştiinţa noastră, din păcate, nu ştie lucrul acesta. Iată ce caut eu să aflu acuma...

Şi Ridan a aflat. Asta s-a întîmplat în noaptea aceea — vă aduceţi aminte? — cînd profesorul s-a întors acasă după furtună. Iepurii, uniţi prin conductori electrici... Ana, Nataşa... Zorile...

Acum totul e limpede. Ipoteza s-a transformat într-o teorie care dă posibilitatea să se înţeleagă baza sistemului complicat al dirijării organismului viu. Mai rămîne doar să pună stăpînire pe acest sistem, să-l supună voinţei omului!

Ridan ştie ce are de făcut de-acum încolo. Trebuie să reproducă în mod artificial acele impulsuri electrice care dau creierului puterea de coordonare a activităţii organismului. Trebuie creat un aparat, un izvor fizic al acestor

impulsuri şi apoi, cînd e nevoie, să înlocuiască acţiunea creierului prin acţiunea aparatului.

Atunci... o, atunci se vor înfăptui cele mai neverosimile visuri ale omului referitoare la deplina lui eliberare de bolile care îi distrug pretimpuriu organismul, atunci se vor bucura toţi de o viaţă lungă, scînteietoare de sănătate.

Ridan nu putea să construiască singur un astfel de aparat; ba mai mult decît atît, el vedea că prin descoperirea sa a făcut biologia s-o ia înaintea fizicii. Fizica, tehnica — nu erau încă în stare să reproducă oscilaţiile care iau naştere în creier.

— Ce-i de făcut?

Ridan îşi întrerupse lucrările în laborator. Experienţa principală fusese verificată în repetate rînduri, în diferite variante, şi pe diferite animale; începuseră să se adune noi şi interesante observaţii, dar acestea, oricum, erau detalii necesare numai în cazul cînd Ridan ar fi fost convins că izvorul impulsurilor din creier poate fi construit.

Încuiat în cabinetul său, păşea fără zgomot pe covorul uriaş, gros, dintr-un colţ într-altul, şi cu atîta zel îşi smulgea bărbuţa moale, argintie, de parcă în ea ar fi putut găsi soluţia căutată.

Obişnuinţa de a rezolva independent toate greutăţile întîmpinate îi sugera mereu acest gînd trădător: ce-ar fi să se apuce singur, în mod serios, de fizică, de radiotehnică? Ridan alunga însă cu indignare această idee provocătoare. Fleacuri! Dacă ar acţiona astfel, atunci nu va reuşi niciodată să ducă lucrul început pînă la capăt. De altfel e limpede că el singur nu o să poată rezolva o problemă de atari proporţii.

Alţi oameni de ştiinţă ar trebui să-i vină în ajutor. Şi dacă fizica modernă nu s-a dovedit în stare să satisfacă cerinţele biologiei, dacă ea a rămas în urmă, înseamnă că şi fizica trebuie imboldită să facă progrese! Dar cum?...

Trebuie să convoace, împreună cu biologii şi fiziologii, pe cei mai progresişti reprezentanţi ai fizicii şi electrotehnicii — constructori şi inventatori talentaţi — să le arate bazele noii teorii, să le demonstreze experienţe, să-i pasioneze prin perspectivele victoriei asupra organismului omenesc.

Va fi o comandă socială dată de ştiinţă şi, indiscutabil, oamenii de ştiinţă sovietici vor şti s-o ducă la îndeplinire.

începu activitatea organizatorică. Ridan căuta prin indicatoare oamenii de ştiinţă de care avea nevoie, făcea investigaţii prin cunoscuţi, se adresă Academiei de Ştiinţe şi direcţiilor generale din diferite comisariate ale poporului, alegea cu grijă auditoriul care trebuia să asiste la comunicarea lui.

Ajutorul lui pentru problemele administrative, Mutter, un om gras dar foarte agil şi vioi, blagoslovit pare-se pentru totdeauna cu duioasa poreclă de „Mămicuţa", era în căutarea unei săli corespunzătoare, trimitea anunţuri şi în general se ocupa de partea tehnică a consfătuirii.

Ridan îşi pregăti multă vreme expunerea pe care va trebui s-o susţină. Comunicările lui, pe care le ţinea rar, erau întotdeauna limpezi şi interesante, independent de complexitatea temei. Vorbea simplu, căutînd să evite terminologia specifică, în spatele căreia unii lucrători ştiinţifici căutau să-şi mascheze cu abilitate diverse „nefinisări" care ascundeau uneori în ele însuşi caracterul vicios al principalelor concepţii ştiinţifice.

Acum comunicarea trebuia să fie deosebit de clară : Ridan va vorbi nu numai în faţa unor fiziologi, colegi de-ai lui, ci şi în faţa unor tehnicieni care, poate, abia acum fac cunoştinţă cu un anumit cerc de probleme. E nevoie de-o limpezime de cristal, de limba cea mai simplă, de concluzii simple care să-i atragă pe oameni. Şi Ridan luă hotărîrea să stea de vorbă cu Ana.

*

* *

Discuţiile cu taică-său pe teme abstracte erau ca nişte jaloane în viaţa Anei. Ea îşi amintea astfel de „discuţii" chiar din frageda copilărie, cînd abia începuse să cunoască lumea, s-o sondeze cu nesfîrşitele „de ce". Discuţiile au continuat şi mai tîrziu. O întrebare întîmplătoare, un gînd sau un cuvînt neînţeles, şi iat-o în cabinetul tatălui ei. Cuprinzînd-o de umeri, el o plimba dintr-un colţ într-altul al camerei şi pe nesimţite cuvîntul neînţeles prindea contururi, se transforma într-o vastă generalizare filozofică. Ridan o purta pe Ana în adîncul veacurilor, spre izvoarele culturii sau în tainele naturii, unde se naşte viaţa, ori spre înălţimile ademenitoare ale creaţiei lumii.

Pentru ea, fiecare discuţie de acest fel era un pas înainte în lumea nesfîrşit de vastă.

În ultimii ani aceste discuţii rare şi consacrate aproape exclusiv descoperirilor noi pe care le făcea Ridan îi foloseau mai mult lui însuşi decît Anei: cu aceste prilejuri el găsea formulări reuşite, precise — atît de necesare în munca ştiinţifică — iar Ana, prin întrebările-i limpezi, fără să-şi dea nici ea seama, îi sugera idei noi, preţioase.

— Mi-e teamă de comunicarea asta — spuse Ridan seara, în timp ce bea ceai, şi Ana simţi o neobişnuită nelinişte în glasul lui. Iau cuvîntul pentru întîia oară după o îndelungată perioadă de muncă, despre care s-au şi răspîndit zvonurile cele mai fantastice. Va trebui, ca să spun aşa, să dau socoteală în faţa lumii ştiinţifice, în faţa ţării... Şi în acelaşi timp vreau să ies dintr-un impas, să-i chem în ajutor pe tehnicieni, pe fizicienii care sînt profani în domeniul fiziologiei. Aşadar, referatul meu trebuie să fie simplu, pe înţelesul oricui şi în acelaşi timp ştiinţific, prin urmare destul de complex şi documentat, pentru că fiziologii şi medicii noştri vor cere, desigur, răspunsuri la problemele cele mai încîlcite.

— Vrei să împuşti doi iepuri dintr-o lovitură ?

— Cam aşa... De aceea mi-e teamă...

— Din păcate, tovarăşe profesor, nu vă pot da nici un sfat. Încă nu ştiu în ce constă minunata dumneavoastră descoperire. Ea n-a fost dată publicităţii nici măcar în cadrul familiei, în ciuda faptului că, pe cît mi se pare mie, experienţa cu iepurii a rezolvat în bună parte problema.

— Haide, nu mai fi răutăcioasă! Nu sînt vinovat; după experienţa aceea mai că nu te-am văzut. Ba erai la Institut, ba îţi pregăteai examenele. Acum ai puţin timp ?

— Sînt absolut liberă.

— Admirabil! Am să-ţi povestesc totul. Şi mie o să-mi folosească.

În expresii scurte şi concise, Ridan zugrăvi tabloul medicinei moderne, apoi îi dezvălui Anei complexa „epopee a nervilor". Cîte ceva mai ştia ea din discuţiile anterioare, dar multe, foarte multe lucruri erau cu totul noi, în contrazicere cu învăţătura căpătată în şcoală. Mai mult decît orice o uimea, bineînţeles, minimalizarea rolului microbilor. În mod intenţionat Ridan îşi expuse noua concepţie pe scurt, într-o

formă categorică şi se pregăti să treacă la problema următoare, ca s-o facă pe Ana să se grăbească cu obiecţiile. La repezeală, ea va găsi mai curînd obiecţia esenţială. Şi Ana, bineînţeles, îl opri.

— Stai niţel... E ceva care nu merge... Doar o cultură de microbi introdusă în organism provoacă întotdeauna în el anumite tulburări; prin urmare, tocmai microbii sînt cauza acestor tulburări. Nu-i aşa?

Ridan cercetă mut ochii fiicei aţintiţi asupra lui. Cît de clar se citeşte gîndul în ochii aceştia! Poţi chiar să ghiceşti şi sensul întrebării. Iată, pleoapele îi tremură abia perceptibil... privirea e aţintită asupra lui, dar de fapt ea priveşte undeva, în lumea ei interioară. Nu este sigură dacă a pus just întrebarea. Şi buzele i se mişcă. Iat-o — se îndoieşte... Nu, a pus-o just! Toată faţa îi reflectă gîndul... Iată de ce oamenii cînd stau de vorbă se privesc în faţă. Şi animalele fac la fel. Cînd vorbeşti cu un cîine, el te priveşte în ochi, ca să-ţi afle dispoziţia, intenţiile... Mai este însă şi altceva... Poţi să ghiceşti un gînd chiar fără să priveşti faţa interlocutorului... Jucătorii de şah ştiu că uneori se poate sugera adversarului o mişcare periculoasă, dacă îţi concentrezi toată atenţia asupra ei...

Secundele trec şi ei se privesc tăcuţi unul pe altul. Ana a făcut aceeaşi obiecţie ca şi Haltovski, ca şi zeci de alţi savanţi din tabăra oponenţilor. Pentru ei, asta este o ruşine. În spatele acestei obiecţii banale se ascunde conservatorismul, teama de nou şi nimic mai mult! Doar ei nu pot crede în mod sincer că Ridan n-a dezminţit de mult, pentru el însuşi, această obiecţie elementară!... Pentru Ana însă este bine că a sesizat imediat problema principală, problema împotriva căreia el însuşi n-a găsit încă un argument suficient de simplu şi de convingător, valabil pentru cei care îl vor asculta. Acum trebuie să-l găsească...

— Aşa e — răspunse în sfîrşit Ridan. Cu o formulare atît de precaută, e greu să nu fii de acord... Trebuie să-ţi spun că problema rolului microbilor în dezvoltarea procesului bolii de-abia acum a început să se limpezească. S-ar putea crede că natura s-a străduit în mod intenţionat să mascheze adevăratul mecanism al bolii, să-l camufleze în mod foarte iscusit cu prezenţa microbilor. Într-adevăr, cum să nu crezi că microbii provoacă boala şi o propagă mai departe, în mod con-

secvent, otrăvind, distrugînd, măcinînd organele, țesuturile, dînd naștere la tumori, plăgi, inflamații ?... Microscopul, de pildă, arată limpede că îndată ce a început malaria, în sîngele bolnavului apar plasmodiile, iar cînd dispar plasmodiile, dispare și malaria. La tuberculoză, sifilis, tifos, difterie, de asemenea, se găsește imediat „vinovatul" sub înfățișarea vreunui spirochet, bacil Koch sau virus. Mai mult decît atît. În locurile atinse cel mai mult de boală, microbul este aproape întotdeauna în cantitatea cea mai mare, iar o cultură din acest microb, introdusă într-un organism sănătos, provoacă într-adevăr îmbolnăvirea. Nu este de mirare deci că microbul „patogen" și-a cîștigat reputația de vinovat, de singur vinovat al întregului lanț de fenomene patologice. Înțelegi ?

Ridan își privi fiica. Ana era toată numai urechi. Profesorul urmă :

— Așadar, asta este. Această concepție n-ar fi putut să fie pusă la îndoială dacă nu ne-am ciocni mereu de unele fapte ciudate. De pildă. Microbii există, noi îi găsim în organism, iar boala nu-i și nici nu apare. Sau dimpotrivă, lucru care, ce-i drept, se întîmplă mai rar, dar se întîmplă : boala este prezentă, dar microbii considerați drept agenții ei patogeni nu-i găsim, deși în mod obișnuit în astfel de cazuri ei pot fi descoperiți cu ușurință... în privința asta pot spune că sîntem bine înarmați... Sau un alt caz : un om este bolnav, vădit pe moarte. Simptomele bolii sînt cele obișnuite și cît se poate de evidente. Organismul e plin de microbi. Toate metodele de tratament au fost folosite, dar procesul bolii continuă. Cum se spune în astfel de cazuri, „medicii refuză să trateze". Și iată că atunci cînd omul este aproape mort, vlăguit de puteri și lăsat pradă microbilor, survine deodată o cotitură : procesul încetează „de la sine", boala dispare și o dată cu ea dispar și microbii. Bolile infecțioase îi ating adeseori pe oamenii robuști și cruță alți oameni slabi, pipernciți, care trăiesc și muncesc în condiții similare...

Să luăm, de pildă, faptul cel mai simplu : aproape fiecare boală infecțioasă, cu mici excepții, se termină prin vindecarea omului chiar dacă acesta nu este supus unui tratament. Trece ciclul obișnuit de fenomene și boala încetează. Oare de ce ? În astfel de cazuri se spune că organismul „a făcut singur față microbilor". Dar dacă boala constă în aceea că microbii se înmulțesc și distrug organismul, atunci de ce acest orga-

nism n-a distrus microbii de la bun început, cînd numărul lor era mic, şi le-a permis să se înmulţească, să producă toate distrugerile obişnuite, şi numai după aceea a pornit lupta împotriva lor? Astfel de fapte misterioase sînt multe. Întîlnindu-le, bineînţeles, inventăm de fiecare dată explicaţii destul de plauzibile, însă întotdeauna pur speculative, lipsite de orice valoare ştiinţifică. Nici n-ar putea fi altfel! Ştim atît de puţin!...

— Stai, tată — îl întrerupse Ana, trăgînd cu un gest hotărît o linie peste ceva din blocnotes. Nu-şi uita nici o clipă rolul ei dublu: de interlocutor interesat şi de redactor-critic al viitorului referat al tatălui ei. Conspectul pe care îl va face îi va ajuta profesorului să simplifice referatul. După părerea mea, începi să te abaţi... Ce semnificaţie au aceste fapte misterioase?

— Ai dreptate, Anka, m-am cam abătut. Şi-n asta constă primejdia principală. Trebuie să evit amănuntele de prisos; astea sînt pentru colegi. Aşadar, ce denotă aceste fapte? În primul rînd că presupunerile noastre despre rolul microbilor nu sînt juste. Nu se poate pune totul pe seama lor. În al doilea rînd, că există încă un factor pe care nu-l cunoaştem şi care joacă probabil un rol mai important în dezvoltarea procesului bolii decît microbii. Am început să-l căutăm în acea sferă a organismului care dirijează toate funcţiile — în nervi. Şi l-am găsit... Aici am să povestesc despre aceste evenimente importante... tu le cunoşti (Ana dădu din cap şi, dictîndu-şi cu glas tare, notă: „Experienţe: bila în creier, secţionarea nervilor“)... Este o etapă foarte importantă. Noi am demonstrat că şi o acţiune mecanică sau chimică asupra nervilor poate duce la apariţia tuturor simptomelor maladive pe care noi le cunoaştem. Prin aceasta, am dezvăluit pentru întîia oară misterul bolii în general, am aflat care este natura procesului maladiv, care sînt forţele ce organizează acest proces. Cunoaştem şi rolul microbilor în bolile infecţioase...

Cu o mişcare uşoară a mîinii, Ana îl opri pe tatăl ei şi creionul ei prinse să alerge din nou pe blocnotes. Ridan profită de această pauză şi îşi turnă dintr-un ceainic mic o jumătate de pahar de ceai tare. În timp ce-şi expunea gîndurile, Ridan se mişca fără întrerupere, se plimba prin cameră, gesticula, sorbea ceai din paharul pe care îl strîngea atît de tare în palmă, încît degetele sale lungi aproape se uneau.

Ana ridică fruntea.

— Mai departe. Deci, care este rolul microbilor...

— Microbul poate fi şi este, bineînţeles, iniţiatorul bolii, deoarece el introduce în organism o substanţă chimică nouă care produce o reacţie nervoasă specifică într-unul din sectoarele întregului sistem. De regulă, toxina introdusă de microb nu dă nervilor chiar atît de lucru încît să depăşească limitele funcţiilor obişnuite, normale, şi cu aceasta procesul ascuns ia sfîrşit fără să ducă la vreo manifestare maladivă. În caz contrar însă, sistemul nervos se încordează peste măsură în sectorul respectiv, făcînd eforturi inutile de a lichida invazia duşmanului şi, cedînd, capătă alte funcţii, alterate. Acesta este adevăratul început al bolii. Legăturile sistemului nervos sînt aidoma legăturilor sistemului energetic al ţării. Începe o reacţie specifică în lanţ de restructurare a funcţiilor nervoase. Ce anume se petrece atunci în interiorul nervilor, nu ştim încă. În orice caz, echilibrul obişnuit se strică, se creează un nou tablou al conexiunilor nervoase, în care boala este o stare „normală" a organismului. Atunci apar inflamaţiile, plăgile, edemele, tumorile etc., adică tot ceea ce noi numim simptome obiective ale bolii. Ele sînt însă organizate de sistemul nervos, fără ajutorul microbilor.

— Şi totuşi, microbii se găsesc în toate focarele bolii — îl întrerupse Ana. De unde vin ei şi ce caută acolo?

— Cum ce caută?! Trăiesc, prosperă, se înmulţesc! exclamă Ridan. Anka, draga mea, tu ştii doar că în natură unica menire a tot ce este viu este perpetuarea speciei respective. Spune-mi, te rog, cum ar fi putut să existe bacilul Koch fără acel proces caracteristic din organism pe care noi îl numim tuberculoză? Numai el creează mediul în care acest bacil poate să trăiască şi să se înmulţească... O!... Am găsit!...

Continuînd să ţină în mînă paharul cu ceaiul de mult răcit, Ridan ocoli tulburat masa şi se opri din nou în faţa Anei.

— Da, am găsit. Sigur, asta e! Ştii ce este boala infecţioasă? Este *modul de existenţă al microbilor patogeni*! Adaptare! Păi dar sigur! Într-un organism sănătos microbii patogeni nu se pot înmulţi, nu au condiţii prielnice. Dar ei există. Noi îi inspirăm o dată cu aerul, îi înghiţim cu mîncarea, îi purtăm pe suprafaţa corpului... Ei există şi aşteaptă. Şi iată că datorită unor anumite împrejurări, pe care noi nu le cunoaştem, microbii capătă posibilita-

tea de a produce acest impuls imperceptibil, de a pune în funcţiune mecanismul restructurării specifice a funcţiilor nervoase. Sigur! Misiunea lor biologică a fost îndeplinită. Procesul va duce în mod inevitabil la dezagregarea ţesuturilor, la inflamaţii, într-un cuvînt, la apariţia în organism a focarelor unui astfel de mediu, a acelor condiţii care sînt necesare dezvoltării noilor generaţii ale speciei respective de microbi. Acestea populează imediat focarele şi încep să se înmulţească cu viteză nebună. Şi poate... chiar...

Ridan tăcu din nou şi o privi semnificativ pe Ana, care vedea cum în ochii lui neliniştiţi străluceşte o idee nouă, neaşteptată.

— Foarte posibil... Foarte posibil — repetă el tot mai sigur. Poate că în aceste focare... microbii nu numai că se înmulţesc... dar şi... ţine-te bine, Anka... i a u n a ş t e r e!

— Cum iau naştere? Fără ajutorul unor alţi microbi?!

— Fără. Îi formează mediul, condiţiile specifice... Sînt doar celule...

— Ei, cum asta!... Ana simţi că în suflet i se iscă o mică furtună. Dar îşi stăpîni repede revolta, era timpul să se obişnuiască cu paradoxurile tatălui său... La urma urmei, ăsta era felul lui obişnuit de a fi. Dar ce se va întîmpla dacă el va formula în faţa savanţilor această idee acum născută, despre autoformarea microbilor?! Ar avea numai de pierdut!... Ana se simţi din nou (aceasta i se întîmpla cam des în ultima vreme) mai matură decît tatăl ei. De fapt, ar trebui să-l înţeleagă, numai faţă de ea îşi dezvăluia tatăl-savant atît de liber toate năzuinţele creatoare şi numai ea putea să-l prevină, să nu-l lase furat de vreo idee periculoasă.

— Bine, Anka — o linişti Ridan. Despre autoformare poţi să nu notezi. O idee ca asta nu se uită. Sînt aproape sigur că este justă, ea poate explica multe lucruri. Dar deocamdată s-o lăsăm... Aşadar...

— Despre nervi şi microbi ajunge. Totul este limpede — spuse Ana.

— Ce e limpede?

— Că boala este pricinuită de nervi, iar microbii nu fac decît să declanşeze procesul maladiv, ca apoi să profite.

— Admirabil! rîse Ridan. Aşadar, ai înţeles! De aici concluzia: cînd începem tratamentul, lucru care se petrece întotdeauna după apariţia simptomelor, adică atunci cînd me-

canismul bolii a şi fost declanşat, lupta împotriva microbilor e inutilă; prin asta boala nu poate fi vindecată. Ceea ce putem face util este să tulburăm printr-un procedeu oarecare acel regim anormal al nervilor. Atunci boala pierde terenul, iar organismul izgoneşte singur, în doi timpi şi trei mişcări, toţi microbii.

Ridan tăcu: oare cum va reacţiona „auditoriul“ ?

Ana îl privi pe tatăl său şi zîmbi. Ea simţise de mult că în tot acest edificiu teoretic lipseşte tocmai principalul: dovezile convingătoare. Fără ele, nu putea spera în succesul noii teorii.

— Şi asta... se poate dovedi ? întrebă ea.

— Nu numai că se poate, dar chiar s-a şi făcut. Ridan îi povesti cum doctorul Dubravin şi aspirantul Danko au tratat pe bolnavii de malarie cu „masajul“ măduvei coloanei vertebrale.

— S-au făcut şi alte experienţe de acest fel ? întrebă Ana din ce în ce mai interesată.

— Da, desigur. Am şi găsit cîteva procedee de a acţiona asupra sistemului nervos, procedee care îngăduie să se schimbe complet conexiunile nervoase anormale formate în organism. În afară de „masajul“ centrilor nervoşi, noi folosim, de pildă, aşa-numita „blocadă“ — „decuplarea“ temporară a unui anumit sector al sistemului nervos prin anestezierea cu novocaină. Rezultatele sînt de-a dreptul uluitoare. Am să-ţi arăt îndată...

Ridan aduse din cabinet o mapă groasă şi o deschise.

— Aici sînt adunate foile de observaţii clinice ale bolnavilor cărora le-am aplicat această metodă de tratament. Priveşte aici, douăzeci şi doi de bolnavi de ulcer stomacal şi ulcer intestinal. Tuturor li s-a injectat novocaină în regiunea nodului lombar al căilor nervoase, lîngă rinichi. Peste cîteva zile, toţi bolnavii n-au mai avut dureri, sucul gastric e normal, într-un cuvînt, s-au făcut bine. Uite : „Ieşit din clinică... vindecat“, „Ieşit din clinică“... „Ieşit din clinică“... „Ieşit din clinică...“

Uite aici... lepra... Ştii ce boală cumplită şi misterioasă e lepra! Se furişează încet şi pe neobservate în om, ani de-a rîndul trăieşte în organismul lui, fără să se manifeste cu nimic, apoi tot atît de încet şi de implacabil, pas cu pas, într-o ordine invariabilă, îi atacă toate organele. Bolnavii de lepră

sînt izolaţi de societate în locuri speciale, leprozerii, de unde nu se întorc aproape niciodată. Din antichitate oamenii s-au străduit fără succes să învingă sau măcar să înţeleagă ce e lepra. Microbul ei a fost găsit abia în secolul trecut şi s-au efectuat culturi... Dar asta nu l-a ajutat pe om nici să elucideze mecanismul bolii, nici s-o învingă.

Cînd am început să studiem lepra din punctul nostru de vedere, ne-am îndreptat atenţia în primul rînd asupra ordinei invariabile în care boala atacă organele omului. Această ordine s-a arătat foarte asemănătoare cu ordinea în care se extindea procesul după experimentul cu bila introdusă lîngă hipofiză. Chiar şi numai această asemănare denotă că misterul leprei se află în natura nervoasă a organismului.

Am aplicat „blocada“ la vreo douăzeci de leproşi. Şi iată rezultatele : ameliorarea generală a stării bolnavilor, vindecarea plăgilor, dispariţia edemelor, restabilirea sensibilităţii ţesuturilor, dezanchilozarea degetelor de ani de zile înţepenite. Dacă boala a trecut pentru totdeauna sau nu, e încă greu de spus. Lepra este o boală lentă şi perfidă. E nevoie de mulţi ani pentru a putea verifica rezultatele.

Ana privea cu ochii plini de admiraţie foile de observaţie pe care el le răsfoia în faţa ei.

— Mai departe, septicemia, aşa-numita „infecţie a sîngelui“. Se crede că septicemia, cu temperatura ei mare, cu durerile la încheieturi, cu edemele ei este rezultatul activităţii microbilor care au pătruns în sînge şi s-au răspîndit în sistemul lui circulator. De aceea se organizează local lupta împotriva acestor microbi : se introduce în sînge o substanţă dezinfectantă, de pildă nitrat de argint. Totuşi aceasta nu dă rezultate sigure. Infecţia poate fi locală şi de scurtă durată, adeseori însă acest proces, cum spun medicii, „se generalizează“, adică se răspîndeşte în tot organismul şi în decurs de cîteva ore aduce moartea. Există cazuri de septicemie care nu pot fi explicate din punctul de vedere al teoriei unanim acceptate, cînd în sînge nu se găsesc nici un fel de microbi ; un mister şi mai mare prezintă cazurile cînd microbii semnalaţi în sînge nu provoacă totuşi îmbolnăvirea. Acum pentru noi este limpede că septicemia nu este cîtuşi de puţin determinată de pătrunderea microbilor în sînge, ci de răspîndirea unei excitaţii specifice în sistemul nervos, excitaţie care

poate să înceapă în orice punct al organismului. Aplicarea „blocadei“ a dat şi aici rezultate bune.

— Stai, tată — Ana reţinu mîna tatălui, gata să pună la o parte teancul de foi de observaţie. Însemnările de aici sînt foarte scurte. Hai să citim una. Poate că ceva are să-ţi servească şi pentru referat.

— Poftim, să luăm oricare dintre ele, la întîmplare. Uite asta, de pildă. Citeşte-o!

Cu multă atenţie, de parcă ar fi verificat dacă cele scrise sînt sau nu verosimile, Ana începu să citească cu glas tare:

— „Bolnavul P.N., 32 de ani. Intrat în clinică [1] la 23 ianuarie în urma unei fistule apărute la picior, pe locul unei vechi fracturi operate, în treimea inferioară a gambei stîngi. Fistula supurează. Pielea din jur e inflamată şi umflată, de culoare roşie-brună. Sondajul făcut a arătat că osul prezintă asperităţi, este mîncat.

3 februarie. Bolnavul a fost operat, fistula tăiată şi curăţată. Osul raclat. Rana cusută. Starea postoperatorie bună. Temperatura normală.

10 februarie. Totul normal. Suturile s-au scos.

11 februarie. Temperatura a crescut la 39°.

12 februarie. Temperatura 39°. Rana a fost din nou deschisă.

14 februarie. Temperatura nu scade. Edem al articulaţiei umerale stîngi. Frisoane intermitente. Agravare bruscă a stării generale.

19 februarie. Icter acut. Dureri puternice în toate încheieturile. Pulsul 110. În sînge — stafilococi.

21 februarie. Starea foarte gravă. Prezintă toate simptomele septicemiei.

22 februarie. S-a injectat în venă 300 cm^3 de soluţie de nitrat de argint...“

— Vezi — o întrerupse Ridan. Obişnuita încercare de a distruge stafilococii din sînge. Citeşte mai departe.

— „*23 februarie.* O ameliorare neînsemnată a stării generale.

25 februarie. Din nou o puternică agravare a stării generale.

27 februarie. S-a injectat pentru a doua oară nitrat de argint.

---

[1] Caz autentic. Luat din clinica profesorului A. A. Grekov. (n.a.)

Nici un efect. În zilele următoare starea bolnavului a continuat să se agraveze. Dureri în toate încheieturile. Icter într-o formă acută. Bolnavul foarte slăbit. Delirează. Prezintă tabloul obişnuit al unei grave septicemii stafilococice.

6 martie. S-a efectuat „blocada" nervului simpatic. S-au injectat bolnavului 150 cm^3 de soluţie de novocaină.

7 martie. Ameliorare considerabilă a stării generale. Durerile din încheieturi au scăzut.

8 martie. Durerile sînt atît de neînsemnate încît bolnavul mişcă cu uşurinţă mîinile şi picioarele. Icterul începe să dispară. Temperatura normală.

12 martie. Ameliorare rapidă a stării generale. Bună dispoziţie. Fistula se vindecă. Puroi nu mai există.

26 martie. Bolnavului i s-a permis să umble. Fistula s-a vindecat aproape complet...

6 aprilie. Iese din spital complet vindecat"...

Ana îl privi pe tatăl său cu un zîmbet atît de fericit şi de mirat, de parcă chiar atunci, acolo, în faţa ei, s-ar fi petrecut acea vindecare uluitoare a bolnavului.

— Minune? zîmbi şi Ridan. Nu. Dar n-a fost simplu să se găsească aceste procedee de tratament. Doar nu orice acţiune asupra nervilor poate ajuta unui organism bolnav. Trebuie acţionat în aşa fel, încît să se schimbe numai pentru un timp conexiunile nervoase, fără să se distrugă nimic: căci orice tulburare, cît de mică, a sistemului nervos periferic sau central, poate constitui acel impuls imperceptibil care să declanşeze mecanismul cumplit al acelei restructurări a funcţiilor în sistemul nervos care duce la boală. După cum vezi, înseşi rădăcinile aşa-numitelor „boli" rămîn deocamdată extrem de vagi. În schimb noi avem acum pentru întîia oară o idee generală despre mecanismul oricărei boli, ştim unde anume, în ce parte a organismului se desfăşoară procesul bolii şi încotro trebuie să ne îndreptăm eforturile, mijloacele de luptă împotriva bolilor. Iar asta înseamnă că victoria asupra morţii timpurii, victoria asupra bătrîneţii este o problemă de timp!

— Şi asupra bătrîneţii? Dar ce, bătrîneţea e o boală!

— O boală, Anka! exclamă Ridan, bucurîndu-se de uimirea fiicei sale. O boală! Vrei, bineînţeles, dovezi „materiale", nu-i aşa? Poftim! Vino după mine!

Cu paşii săi uriaşi, el porni pe coridorul Institutului. Ana aproape că alerga alături de el. Coborîră pe o scăriţă îngustă şi Ridan ciocăni în uşa lui Tîrsa. În cameră se auzi o vînzoleală şi o bombăneală din care nu puteai să-ţi dai seama dacă cel dinăuntru se miră sau întreabă ceva.

— Eu sînt, Tîrsa! Dă-mi, te rog, cheia de la menajerie!

Uşa se deschise încet şi păzitorul animalelor, somnoros, cu veşnica lui tichiuţă pe creştet, aruncă o privire posomorîtă celor veniţi, pe sub sprîncenele dese şi cărunte, şi porni înaintea lor spre menajerie. Era vădit împotriva tuturor operaţiilor crude pe care Ridan şi colaboratorii lui le făceau pe aceste animale absolut nevinovate şi cu totul sănătoase. Deşi îndeplinea cu o meticulozitate neobişnuită toate dispoziţiile venite „de sus", Tîrsa era categoric de partea victimelor necuvîntătoare. Fără să dea cheia, el deschise singur uşa posesiunilor sale şi, lăsînd vizitatorii înăuntru, se opri în prag.

Ridan se apropie de una dintre cuştile scunde şi late şi aprinse becul de deasupra ei. Într-un colţ al cuştii, pe paie, zăcea cu capul pe labe un cîine mic şi slab. Strîngîndu-şi, din pricina luminii, ochii care-i lăcrimau, cîinele îşi ridică încet botul apoi din nou şi-l lăsă pe labe.

— Poftim, uită-te aici... Ştii cîţi ani trăieşte în general un cîine?

— Ştiu. Vreo unsprezece-doisprezece ani — răspunse Ana.

— Exact. Ei, şi-acum spune-mi cam cîţi ani crezi că are cîinele acesta? Murzak! Vino aici! îl strigă Ridan.

Cîinele dădu din coadă, apoi se ridică în silă, la început pe picioarele din faţă, apoi pe cele din spate, se întinse, căscă şi se apropie. Părul năpîrlit, fără luciu, îi atîrna în smocuri, pe coaste i se vedeau pete pleşuve, iar botul îi era aproape cărunt.

— E bătrîn — spuse Ana. Are vreo nouă-zece ani, nu-i aşa?

— Nouă-zece ani, zici? Acum vino încoace!

Cînd Ridan aprinse becul lîngă o altă cuşcă, în ea se şi mişca vioi un căţel de aceeaşi statură ca şi primul. Alerga de-a lungul grilajului din faţă, schelălăind şi dînd bucuros din coadă.

— Ăsta-i Valet. Măi, pezevenghiule! Ridan își vîrî mîna în cușcă și mîngîie botul cîinelui, dezgolindu-i dinții egali și albi.

— E un cățelandru — spuse sigură Ana. Are doi ani?

— De data asta ai dreptate. Atîta are. Aproape doi ani. Și acum poți să te miri: Murzak și Valet sînt frați, cum s-ar spune, gemeni.

— Cum așa? Atunci de ce?...

— De ce? Pentru că atunci cînd Murzak avea opt luni, i-am introdus în nervul sciatic o picătură de emulsie din substanță medulară. Atît. Nimic mai mult! Pe Valet l-am lăsat pentru control. De atunci a trecut numai un an. Și iată rezultatele. Murzak e „sănătos“ în accepția obișnuită a acestui cuvînt. Este un bătrîn normal; mănîncă și bea atît cît trebuie, aparatul lui digestiv funcționează satisfăcător. Dar toate simptomele bătrîneții sînt prezente la el. Și acum, uită-te și aici. Ridan se apropie de o a treia cușcă. Aceasta e Silva, sora lor, exemplarul cel mai interesant. Vezi, ea arată mult mai tînără decît Murzak, dar mai în vîrstă decît Valet. La început i s-a făcut aceeași operație ca și lui Murzak. Îmbătrînea mult mai repede și acum cinci luni arăta aproape cum arată Murzak astăzi. Atunci am început treptat să-i restructurăm sistemul nervos. În treacăt fie spus, făcînd experiența pe Silva, noi am reușit să perfecționăm considerabil metoda acțiunii prin novocaină. Și iată rezultatul: Silva întinerește! toate simptomele bătrîneții dispar... Și-acum, să mergem, Ana, să lăsăm străjuitorul acesta mohorît să-și continue somnul — adăugă el, arătînd cu ochii spre deșiratul Tîrsa, care privea iscoditor din ușă.

Capitolul VII

DIN NOU CELE ŞAPTE LITERE

Ana adormi îndată, cuprinsă de un somn fără vise. Discuţia cu tatăl său o obosise: prea noi erau aceste idei şi experienţe, prea brusc clintiseră de pe temeliile ce păreau aşezate temeinic, toate concepţiile şi cunoştinţele ei despre lume, despre viaţă.

Era greu să pătrundă sensul celor aflate.

Se trezi în zori şi îndată îşi aminti de cîinii văzuţi în ajun. Imaginile lui Murzak, „bătrînul" cîine de aproape doi ani, şi a Silvei, care întinerea prin voinţa lui Ridan — stăruiau în faţa ochilor ei cerînd parcă un răspuns la o întrebare mută: ce înseamnă asta? Bătrîneţea e o boală! O boală care poate fi „inoculată"! O boală ce poate fi vindecată! Aşadar, bătrîneţea n-o să mai existe? Dar moartea?...

Patul de lîngă peretele opus era gol: aceste zile de după examene, Nataşa şi le petrecea de obicei în satul ei natal, din ţinutul Meşcerei. Era timpul să se întoarcă. Ah, dac-ar fi ea aici! Ana se obişnuise să-i împărtăşească impresiile şi gîndurile, aşa cum tatăl ei i le împărtăşea ei; povestindu-i despre cîinii văzuţi în ajun, poate i-ar fi ajutat să înţeleagă mai bine.

Şi repetînd din nou şirul raţionamentelor lui Ridan, Ana ajungea de fiecare dată la o concluzie care ei i se părea absurdă. Nu va mai exista bătrîneţe... Dar bătrîneţea este

rezultatul dezvoltării, ultimul ciclu al dezvoltării care, în mod inevitabil, duce la sfîrşit — la moarte. Dacă nu va fi bătrîneţe, nu va mai fi nici moarte. Nu! E o absurditate! Totuşi, tata spune că bătrîneţea este o boală, şi el nu poate să greşească, a demonstrat asta prin experienţă.

O stăpînea o surescitare soră cu bucuria. Ana simţea că Ridan a făcut un pas nou spre fericirea omenească şi ceea ce a aflat ea ieri era necesar probabil pentru a explica ideea principală pe care n-o mărturisise, poate, nimănui. Discuţia nu se terminase încă. Astăzi Ana va lămuri tot ce era neclar, va afla totul! Ca să-i ajute tatălui său să pregătească referatul pe care trebuia să-l ţină în faţa fizicienilor, ea trebuie să înţeleagă just sensul uimitoarelor lui idei.

Toată ziua Ana fu prinsă de treburi obşteşti — la început merse la conservator, apoi dădu o raită pe la fabrica de instrumente muzicale aflată sub patronajul conservatorului. Fabrica îşi avea o viaţă a ei, avea evenimentele şi grijile ei care acaparau cu totul atenţia fetei.

Această întreprindere, creată nu de mult, lucra prost. Instrumentele pe care le producea provocau indignarea legitimă a muzicienilor şi de aceea comsomoliştii de la conservator hotărîseră să dea fabricii o mînă de ajutor — poate îşi va îmbunătăţi cumva producţia. Ana Ridan a fost trimisă în „cercetare" pentru ca apoi să raporteze în faţa organizaţiei comsomoliste din conservator „cum stau lucrurile".

Cu însufleţirea şi cu meticulozitatea caracteristice Ridanilor, Ana se iniţia în tainele naşterii instrumentelor cu coarde, studia „reclamaţiile" venite de la magazine şi colective muzicale, făcea cunoştinţă cu oameni noi, cu specialişti şi cu o terminologie nouă, într-un cuvînt, intra într-o lume cu totul nouă pentru ea. Şi, pe neaşteptate, constată că lumea aceasta era la fel de complexă şi de importantă ca şi lumea artei muzicale sau lumea ştiinţei lui Ridan, pe care le cunoştea.

Cu fiecare zi petrecută în fabrică, Ana se apropia tot mai mult de colectivul acesteia. Folosea orice prilej să ajute, nu numai la munca culturală; dădea ajutor chiar în producţie şi în treburile administrative — într-un cuvînt, începuse să se simtă „de-a casei". Totuşi, misiunea ei principală nu şi-o îndeplinise încă: nu găsise acele forme de ajutor obştesc care ar fi putut să scoată fabrica din impas.

Dar iată că în ziua aceea se ivi speranţa că lucrurile se vor aranja. La fabrică a venit un inginer nou care s-a apucat să reorganizeze productivitatea celui mai slab sector — secţia de pregătire a materialului. Ana l-a văzut pe coridor, cînd se ducea la director. Era un tînăr înalt, voinic, într-o manta militară. El a privit-o atent şi Ana, fără să-şi dea seama de ce, a simţit că *el* va salva situaţia...

Seara, după cină, în timpul căreia Ana — ca de obicei — povesti toate noutăţile zilei, discuţia din ajun fu reluată.

— Ei, ce zice auditoriul meu ? întrebă Ridan, luînd-o pe Ana de umeri şi ducînd-o în cabinetul său. Pot să-mi continui comunicarea ? Sau mai întîi întrebările ?

— Da, da, mai întîi întrebările... Nu ştiu cu ce să încep ...Cîinii ăştia ai tăi m-au derutat cu totul. Nu înţeleg ce înseamnă această bătrîneţe provocată artificial. Ce concluzie trebuie să desprindem ?

— Bravo, Anka ! o aprobă Ridan. E o întrebare justă. Asta trebuie explicat în primul rînd. Concluzia e simplă : bătrîneţea este în esenţă o boală ca oricare alta. Deosebirea constă numai în forma ei, ca să-i zicem aşa, clinică, şi în durata, în desfăşurarea ei în timp. Bătrîneţea este ceva foarte complicat. Este o sumă a mai multor termeni. Pe de o parte este pregătită de legile permanente ale aşa-numitei dezvoltări „normale“, iar pe de altă parte de excepţiile inevitabile, de abaterile mai mult sau mai puţin întîmplătoare de la aceste legi. Ce predomină, nu se ştie, ştim însă foarte bine că omul niciodată nu moare numai de bătrîneţe. O cauză directă a morţii este întotdeauna o „boală“, adică perturbarea funcţiilor normale ale organismului, sau tulburarea funcţională a glandelor cu secreţie internă. Această boală din cauza căreia omul moare la bătrîneţe, este consecinţa vieţii particulare respective, un rezultat al unor numeroase procese care se desfăşoară în organism pe faţă sau în ascuns şi produc fenomenele pe care le cunoaştem : zbîrcituri, albirea părului, chelire, încetinirea reflexelor şi multe altele. Acestea sînt simptomele externe ale bolii, cum este, de pildă, erupţia la scarlatină. Aşadar, iată răspunsul la întrebare : bătrîneţea pe care o cunoaştem şi care sub ochii noştri îi duce pe oameni la moarte este o boală.

— O boală vindecabilă ?

— Bineînţeles. Ai văzut-o doar pe Silva. Adevărat, este un caz uşor, pentru că noi n-am neglijat prea mult procesul, dar din punct de vedere principial, acest caz nu se deosebeşte prin nimic de procesul natural.

— Bine... Se pare că încep să înţeleg. Ai zis însă: „bătrîneţea pe care o cunoaştem"... Vrei probabil să spui că în viaţa noastră această bătrîneţe-boală vine înaintea celeilalte bătrîneţi, rezultat normal al dezvoltării organismului, care se termină cu moartea. Aşa e? Deci dacă omul va fi salvat de această îmbătrînire timpurie, atunci durata vieţii lui va creşte...

Ridan izbucni în rîs:

— Bine spus! exclamă el. Dar sînt sigur că prin aceste cuvinte tu înţelegi altceva decît înţeleg eu.

— Cum? se miră Ana.

— Hai să vedem. Crezi că dacă omul va scăpa de bătrîneţea „prematură", atunci el va mai trăi încă puţin şi apoi va muri de moarte „naturală"?

— Da.

— Şi probabil, de data asta moartea va veni fără bătrîneţe... Înainte de moarte omul va fi sănătos tun, va avea părul negru şi des, ochii limpezi şi strălucitori, pielea netedă şi mersul vioi. Iar după moarte, dacă doctorii îi vor face autopsia, nu vor găsi în organismul lui nici urmă de leziuni. Aşa e? Pentru că, bagă bine de seamă, dacă ar exista defecţiuni organice sau acea uzură specifică bătrîneţii, atunci înseamnă că moartea e din nou „nenaturală". Într-un cuvînt, moartea „naturală" trebuie să vină fără cauze concrete, reale. Îţi dai seama ce absurditate?

Ana şedea cuibărită în fundul unui divan mare şi se uita la tatăl ei cu o privire aproape speriată. Într-adevăr, nu putea să-şi închipuie această moarte „naturală", fără obişnuitele fenomene care însoţesc bătrîneţea. Dar atunci ce este moartea naturală?

— Da, aşa este — conveni ea. Dar atunci care e greşeala mea? Nu înţeleg...

— Greşeala constă în faptul că în natură nu există moarte „naturală". Există numai moarte. Ea este întotdeauna nenaturală. Deci din punct de vedere principial, poate fi învinsă.

Acum Ana era uluită de-a binelea.

— Stai puţin, tată... Ce reiese atunci? Nu există boli, nu există bătrîneţe, nu există moarte. Dar ce, omul este nemuritor? întrebă ea aproape indignată.

Ridan recunoscu acest protest şi îndată văzu aievea în faţa ochilor un întreg auditoriu de „sceptici". Tocmai cu o asemenea indignare va fi primită probabil expunerea sa pentru care a strîns prea multe idei noi, explozive.

— Dacă n-ar fi protestul care răsună în cuvintele tale, ai fi acum foarte aproape de adevăr — spuse el.

— Vrei să spui că omul e nemuritor?!

— În orice caz, această teză e mai plauzibilă, mai justă şi mai utilă decît aceea pe care o aperi cu atîta înflăcărare. Dar tu ce-ai vrea să afirmi, că omul este muritor? Că în virtutea legilor biologice pe baza cărora a evoluat organismul, el nu poate să trăiască mai mult decît un anumit număr de ani?

— Bineînţeles.

Ridan, tăcut, măsură de cîteva ori cabinetul în lung şi-n lat.

— Şi cu ce demonstrezi că această limită există?

— Dar bine, tată, nemurire nu există. Omul moare. Toate vieţuitoarele mor şi istoria nu cunoaşte excepţii.

— Ei, Anka, asta e o greşeală grosolană. „Omul moare"!... Omul moare, e adevărat şi dacă ai afirma numai asta, nimeni nu ţi-ar obiecta nimic. Tu, însă de fapt, spui că „omul este muritor", proclami adică o anumită lege. Dar, te întreb eu, se poate oare ridica la rangul de lege un fapt, oricît ar fi el de evident şi permanent, fără să-l explici, fără să stabileşti cauzele şi mecanismul fenomenului?!... Cred că eşti de acord că, dacă Copernic n-ar fi descoperit mecanismul mişcării corpurilor cereşti, omenirea ar fi continuat să considere că soarele se roteşte în jurul pămîntului. Este doar un fapt destul de evident şi aici de asemenea nu se cunosc excepţii. De mii de ani, toţi oamenii au văzut soarele dînd tîrcoale pămîntului. Nu, Anka, înainte de a afirma că omul este muritor, s-ar cuveni să explicăm de ce moare el.

Ana pusese blocnotesul pe perna sul a divanului şi uitase de mult de el. Nu se mai gîndea dacă filozofia morţii şi a nemuririi îşi are sau nu locul în expunerea tatălui ei. Ceea ce încerca acum era o clintire din temelii a edificiului cunoştinţelor ei.

— Să crezi că un animal moare tocmai pentru că este „muritor“ — spunea Ridan — înseamnă misticism. Înseamnă „voința divină“, adică absurditate, și încă o absurditate dăunătoare: pentru că a recunoaște că omul este muritor înseamnă a renunța mai devreme sau mai tîrziu la lupta împotriva bătrîneții și a morții. Tot ce se petrece în natură își are cauzele sale reale și oricît de inevitabile ar părea îmbătrînirea și moartea, ele pot veni numai ca rezultat al unor anumite cauze. Și de îndată ce noi începem să lămurim aceste cauze, să studiem organismul din acest punct de vedere, ne convingem imediat că nu există nimic mai ostil, mai străin organismului viu decît moartea, deoarece întreaga aparatură, toate organele, toate procesele care se petrec în el sînt adaptate pentru viață, pentru menținerea vieții, pentru a lupta cu moartea. Altfel nici nu poate fi: asta-i însăși natura acelei forme a materiei pe care noi o numim substanță vie.

— Atunci de ce tot ce este viu moare? întrebă Ana.

— A-a! Ridan schiță în aer, cu degetul său lung, o curbă complicată. Aici e buba! La această întrebare trebuie să știi să răspunzi just, căci altfel nu te descurci. Într-adevăr, ce se petrece de fapt? Însușirea principală a materiei vii este viața. Totuși ea moare și încă într-un mod atît de constant. Un paradox! Dar, Anka, materia vie mai posedă încă o însușire importantă: se dezvoltă. Tu știi că datorită acestei însușiri, o vietate neînsemnată, monocelulară, extrem de simplă, s-a transformat treptat în organismul atît de complicat al omului, cu creierul lui. Pentru aceasta a fost necesar ca multe milioane de generații să se perfecționeze, pentru că numai prin primenirea generațiilor se pot dezvolta noi forme.

Și dacă sînt necesare generații noi, înseamnă că este necesară moartea generațiilor vechi, altfel dezvoltarea s-ar opri. Așa se face că moartea este necesară pentru ca viața să existe și să se dezvolte.

— Așadar — interveni Ana, bucuroasă parcă — recunoști inevitabilitatea morții. Să zicem că moartea pe care o observăm în natură este într-adevăr anormală și poate fi deci învinsă. Această moarte este o boală, sînt de acord. Să zicem că-l vindeci pe om de ea. Să zicem că el va trăi...

— Cît?

— O sută cincizeci sau chiar două sute de ani...

— Şi de ce nu două sute cincizeci?

Ana ridică un umăr şi cu vădită „indulgenţă" conveni:

— Ei, fie şi două sute cincizeci!

— Şi de ce nu cinci sute? o întrebă atunci Ridan.

— Ce tot spui, tată — se supără în sfîrşit Ana. Durata normală a vieţii omului se consideră a fi...

— „Se consideră"! o întrerupse Ridan iritat. Tocmai asta-i nenorocirea, că la noi prea multe lucruri sînt „considerate" şi nu înţelese. Ce înseamnă durata „normală" a vieţii? E o absurditate! Cum putem determina durata „normală" a vieţii cînd n-am văzut niciodată moarte „normală"? Nu, dragă tovarăşă, dacă vrei să înţelegi noul, trebuie să renunţi la vechi. Greşeala principală care, din păcate, mai este şi acum dominantă în ştiinţă, constă în recunoaştere oarbă, necritică, a faptului că tot ce este viu trebuie să moară inevitabil. Aici ideile noastre obişnuite sînt îmbîcsite încă de vechiul misticism şi vechea metafizică. Durata vieţii fiecărei vieţuitoare este predeterminată, soarta lor este pecetluită, moartea de neînvins! Toate acestea vin de la Dumnezeu, de la „raţiunea superioară"... Trebuie să renunţăm cu hotărîre la toate acestea! Să încercăm să privim lumea fără aceste idei preconcepute. Ce se va întîmpla atunci cu durata vieţii? Într-adevăr, în epoca noastră fiecare organism trăieşte cam acelaşi număr de ani: cîinele 10—15 ani, calul 20—30, omul 70—100 şi aşa mai departe. Cum au fost stabilite aceste durate? Este limpede că ele au rezultat de la sine, automat, orbeşte, ca tot ceea ce se petrece în natură, în urma luptei generale pentru viaţă. Nu uita, Anka, că dacă în procesul de evoluţie una din formele de viaţă, oricare, şi-ar dobîndi nemurirea, s-ar produce cu timpul o catastrofă: pe pămînt n-ar mai fi nici spaţiu, nici aer, nici hrană pentru ea; după ce ar distruge tot ce este viu, ar dispare şi ea de la sine, şi cu asta pămîntul ar rămîne fără biosferă. Dar asta nu se poate întîmpla, căci şi celelalte vieţuitoare luptă pentru viaţa lor şi de îndată ce această formă „veşnică" sau prea îndelungată, înmulţindu-se fără sfîrşit, ar începe să le stingherească existenţa, se vor ridica împotriva ei şi, bineînţeles, vor distruge acel surplus care ameninţă propria lor existenţă. În felul acesta se stabileşte în natură un anumit echilibru al vieţii. În procesul luptei pentru

existență se determină durata vieții pentru fiecare specie de animale și de plante. Această durată decurge din corelația dintre forțele care luptă sub influența acelor condiții ale mediului extern în care are loc lupta, și bineînțeles nu este permanentă, ca și tot ce există în natură. Concluzia care s-ar cuveni să o tragem de aici este că durata vieții nu-i stabilită „de sus“, nu-i permanentă, imuabilă, și că nu decurge din proprietățile materiei vii. Asta trebuie înțeles bine. Toate raționamentele referitoare la „durată“, „limită“, „firești“, „normale“ sînt absurde. Noi cunoaștem numai cifrele statistice care reflectă echilibrul vieții pentru fiecare etapă de dezvoltare a lumii animale și nicidecum legile veșnice ale vieții.

— Toate acestea sînt foarte interesante, tată. Dar de unde au apărut totuși raționamentele referitoare la faptul că limita vieții omenești nu poate depăși o sută cincizeci sau două sute de ani?

— Nu știu, Anka. Nu există nici un fel de premize științifice pentru asta. Dimpotrivă, în natură găsim exemple care ne arată că țesutul organic este capabil să trăiască neobișnuit de mult. Celebrul arbore dracaeno draco din Tenerife avea cîteva mii de ani cînd a fost distrus de un uragan. Arborele tisa poate trăi pînă la trei mii de ani, baobabul pînă la șase mii de ani! Mii! Din punct de vedere practic, această durată a vieții organismului poate fi considerată nemurire, nu-i așa? Cît privește discuțiile cu privire la faptul că durata maximă a vieții omului este de două sute de ani, ele reflectă timiditatea savanților...

— Timiditate?!

— Bineînțeles. N-au curajul să recunoască incontestabilul adevăr că odată și odată viața omului poate fi de lungă durată, că va fi atît de lungă cît vom dori noi...

— Vom dori să fie veșnică.

— Nu, Anka, veșnică n-o să fie niciodată.

— Te contrazici pe tine însuți.

— Nu mă contrazic. Îndată ai să te convingi de asta. Așadar...

— Iartă-mă, tată — îl întrerupse din nou Ana. Încă o întrebare: care sînt limitele maxime, cunoscute, ale duratei vieții omenești?

— Da, am să-ţi spun! În secolele al XVII-lea şi al XVIII-lea se cunosc două cazuri cînd oamenii au trăit pînă la 185 de ani. Un oarecare Rovel din Ungaria a trăit 172 de ani, iar nevasta lui 164. Un locuitor din Yorkshire a murit la 169 de ani. La noi, în Caucaz, cu totul recent, au fost semnalate cîteva cazuri de longevitate, pînă la 155 de ani, 150, 140, 135... Interesant e că de regulă toţi aceşti oameni şi-au păstrat pînă în ultimii ani ai vieţii vioiciunea şi capacitatea de muncă, iar la autopsia ţăranului englez Thomas Parr, care a trăit 152 de ani, vestitul doctor Harvey n-a găsit în organele celui mort nici un fel de modificări datorite bătrîneţii. Thomas Parr, ajuns celebru datorită longevităţii lui, a fost adus la curtea regelui, unde a murit de îmbuibare şi beţie. În general, longevitatea maximă pe care o cunoaştem noi este de 185 de ani. După cum vezi, nu trebuie să fii un savant prea îndrăzneţ ca să proclami cifra „200" ca limita „normală" a vieţii omeneşti. Este doar prima cifră „rotundă" după 185.

Amîndoi izbucniră în rîs.

— Dar judecînd după exemplele tale, acest maximum are parcă tendinţa să scadă? observă Ana.

— N-aştept din partea naturii sau a istoriei să lucreze pentru noi. Variaţiile în durata longevităţii fireşti sînt inevitabile, dar asta nu are nici o importanţă. Acum, Anka, a venit momentul cînd noi înşine vom începe să creăm istoria longevităţii omului; vom face viaţa omului... nelimitată. Începutul a fost făcut prin experienţa cu cîinii pe care i-ai văzut ieri. Rezultă că viaţa omului va face poate chiar în următoarele decenii un salt nemaivăzut în timp. Da, noi ne pregătim să tratăm bătrîneţea prin restabilirea periodică a echilibrului sistemului nervos care este tot timpul tulburat de factori externi, aşa cum am tratat-o pe Silva, căreia, după ce am „contaminat-o" cu bătrîneţe, i-am redat tinereţea. Exact la fel se va întîmpla şi în organismul omului. Va fi distrusă baza îmbătrînirii prin stimularea vitalităţii, adică a totalităţii acelor procese nervoase care deocamdată nu cunosc nici o stavilă pentru o dezvoltare liberă. Ce se va întîmpla mai departe?

— Da, da — spuse grăbită Ana. Ăsta este lucrul cel mai interesant, tocmai aici vor începe contradicţiile!

— Nici un fel de contradicţii ! Vom respinge primul atac al bătrîneţii, inevitabil în viaţa noastră. Înseamnă oare că în felul acesta omul nu va îmbătrîni niciodată ? Nu, bineînţeles ; bătrîneţea va rămîne, cauzele îmbătrînirii vor rămîne şi ele. Dar procesele îmbătrînirii, care se dezvoltă în organism foarte încet, vor trebui să se repete. Peste cîteva zeci de ani, cînd bătrîneţea va porni la un nou asalt, o vom respinge iarăşi pe aceeaşi cale.

— Şi aşa la nesfîrşit ?

— Nu. Aceste victorii asupra bătrîneţii nu le vom putea obţine chiar fără pierderi. Să redai organismului starea dinaintea apariţiei primelor simptome ale bătrîneţii este imposibil. După fiecare victorie de acest fel, în organism vor rămîne totuşi urmele ireversibile ale acelor procese invizibile care se petrec în nervi şi care pregătesc îmbătrînirea. Urmele acestea se vor tot aduna şi, în cele din urmă, după un şir de „întineriri" de acest fel, se va declara din nou o bătrîneţe care, de data asta, nu va mai putea fi „tratată", şi atunci va surveni moartea. După cum vezi, prima noastră victorie asupra bătrîneţii nu-l va face pe om „veşnic". În schimb ea ne va permite să încetinim foarte mult procesul îmbătrînirii şi să amînăm pentru multă vreme moartea. Cît va fi atunci durata medie a vieţii, n-am putea spune : mai avem încă prea multe necunoscute în faţă. Poate va fi de două ori mai mare, mai probabil de trei, de patru ori...

— De patru ori ! exclamă Ana. Atunci înseamnă că omul va trăi aproape trei sute de ani ?!

— Da, cred că în medie cam aşa. Repet : presupunerile mele sînt cît se poate de aproximative. În orice caz acesta va fi primul contraatac al omului asupra bătrîneţii şi morţii. Dar cu asta lucrurile nu se vor termina. Moartea, după o longevitate atît de mare, tot nu va fi „naturală", ea va veni ca un rezultat al acumulării acelor schimbări imperceptibile şi ireversibile, care se vor produce în organism între „primenirile" consecutive ale sistemului nervos. Dar ce ne-ar împiedica să credem că mai devreme sau mai tîrziu omul va găsi alte procedee şi mai eficace de menţinere a unui echilibru nervos normal în organism ? Atunci durata vieţii se va mări din nou ; şi de data aceasta însă ea nu va fi „veşnică", deoarece se

va vedea, de pildă, că viaţa este limitată de insuficienta capacitate a celulelor cerebrale de a-şi reface energia. Atunci omul va începe să regleze procesele aşa-numitei regenerări, adică va începe să stimuleze în mod artificial renaşterea acestor celule. Şi aşa mai departe, la nesfîrşit ! Durata vieţii, Anka, va creşte necontenit de-a lungul întregii istorii viitoare şi în acest sens ea va putea ajunge „veşnică". Oricît de inevitabilă ar fi din punct de vedere practic moartea, tot din punct de vedere practic ea va putea fi întotdeauna biruită. Asta este dialectica. Viaţa şi moartea luptă întotdeauna între ele. De partea morţii este natura oarbă, cu legile ei formate în mod stihinic ; de partea vieţii este creierul, raţiunea omului care din ce în ce mai mult pune stăpînire pe aceste legi. Iată de ce de la un anumit moment al dezvoltării sociale, prin urmare şi al dezvoltării creierului, moartea va începe în mod inevitabil să dea înapoi iar viaţa va începe să învingă, să cucerească teren.

Momentul acesta a şi sosit. Toate condiţiile au fost create de revoluţia noastră, de socialism. Numai socialismul a putut duce ştiinţa materialistă la acel grad de dezvoltare fără de care însăşi punerea în discuţie a problemei privind învingerea morţii ar fi fost condamnată la înfrîngere. La început scăderea mortalităţii, pe care o şi observăm, apoi înlăturarea bolilor şi, în sfîrşit, prima victorie directă asupra bătrîneţii. Deocamdată, acestea sînt etapele. Ei, auditoriu ? Unde sînt contradicţiile ?

— A rămas numai un lucru, dar... cred că l-aş putea rezolva şi singură. Ce-i de făcut cu „echilibrul" vieţii ? Dacă durata vieţii va ajunge să fie „prea mare", atunci, cum spuneai tu, populaţia globului pămîntesc va începe să crească extraordinar, şi probabil lucrurile vor ajunge pînă acolo că omenirea, pentru a evita catastrofa, va trebui... ei...

Ridan zîmbi şi lăsă să treacă o pauză îndelungată, ca să-i dea timp Anei să caute pentru omenire o ieşire din situaţia grea, apoi îi sugeră ironic :

— Să-i omoare pe bătrînii mai puţin valoroşi, pe toţi copiii urîţi. Să selecţioneze...

— Ei, tată ! îi ripostă Ana bosumflîndu-se. Îşi dădea seama însă că nu era chiar aşa de simplu, cum i s-a părut, să găsească o soluţie.

— Să facem ca „întinerirea“ noastră să fie accesibilă numai unor oameni aleşi, de pildă... deputaţilor poporului? continuă Ridan să glumească. Sau pur şi simplu să renunţăm la longevitate?

O bătaie uşoară în uşă întrerupse discuţia. Interlocutorii se priviră miraţi. Cine ar fi putut intra în casă la o oră atît de tîrzie?

— Natka! A venit Natka! ghici în sfîrşit Ana şi se repezi spre uşă.

Într-adevăr, ea era. Arsă de soare, rumenă, Nataşa o îmbrăţişă pe Ana şi nimeri apoi în braţele lui Ridan.

— Cu ce eraţi atît de ocupaţi încît n-aţi auzit cînd am intrat în hol? întrebă ea în sfîrşit.

— O-o! Se petrec lucruri mari, Natka!

— Rezolvăm o problemă de ordin mondial: cum să salvăm omenirea de inevitabila ei pieire — o lămuri Ridan.

— Ei nu, zău! Dar ce? Ne pîndeşte vreo nenorocire? Vreo cometă se îndreaptă spre Pămînt?

— Degeaba rîzi, Natka, nu-i glumă! Ieri tata mi-a arătat rezultatele unei experienţe făcute pe cîini, din care reiese că într-un viitor nu prea îndepărtat oamenii vor scăpa de bătrîneţe şi viaţa lor va fi neobişnuit de lungă: vor trăi pînă la trei sute de ani!

— Trei sute?! şi ochii negri ai Nataşei se deschiseră larg de uimire şi bucurie.

— Da, da! Îţi închipui ce-o să fie atunci? Oamenilor n-o să le mai ajungă nici locul, nici mîncarea pe pămînt. Poate că într-adevăr va trebui să renunţăm la longevitate? adăugă Ana privindu-şi întrebător tatăl. Sau...

— O, nu! Oamenii n-or să renunţe niciodată la asta. Dar ce-ai vrut să spui prin „sau“? Haide, curaj!

— Sau... să se limiteze naşterile — spuse timid Ana.

— În sfîrşit! Cea mai simplă ieşire din impas! Dar spune-mi, te rog, de ce-ai făcut această propunere atît de nehotărît, aproape cu frică?

Ana zîmbi stingherită.

— Aduce a... malthusianism [1]!

---

[1] Teoria antiştiinţifică şi reacţionară care susţine necesitatea reducerii artificiale a populaţiei prin condamnarea oamenilor muncii la moarte prin foamete şi la celibat. (n.t.)

— Bănuiam — zvîrli necăjit Ridan. Ah, Anka, Anka!... De unde dogmatismul ăsta la tine? Închipuieşte-ţi că era longevităţii a şi sosit, că nu mai există boli, că mortalitatea este infimă, că oamenii trăiesc cîteva veacuri... În aceste condiţii, peste cinci-şase decenii ţara noastră va avea o populaţie cît a întregului glob astăzi! Atunci catastrofa ar fi într-adevăr iminentă. Dar nu vom ajunge acolo! În loc să percepem impozite de la celibatari, vom limita naşterile. La fel ca şi acum, însă vom fi împotriva războiului, a foametei, a epidemiilor, împotriva tuturor acelor metode pătrunse de ură faţă de oamenii muncitori pe care le preconizează malthusienii ca unice mijloace de frînare a suprapopulării pămîntului. De altfel, s-ar putea ca noi nici să nu fim nevoiţi să limităm creşterea populaţiei: poate că se va găsi între timp o altă soluţie naturală, logică...

— Care?

— Căutaţi-o!

Fetele se priveau tăcute una pe alta, iar Ridan o urmărea cu interes pe Nataşa. Ştia că are o minte vioaie, că e ingenioasă şi predispusă spre idei practice, concrete. Ce va zice? Cum va ieşi ea din situaţie?

— Ştiu! exclamă ea dintr-o dată, scuturîndu-şi coroana de păr negru. Mi-am adus aminte. Toate acestea au fost prevăzute de mult, dar uite că nu-ţi vin dintr-o dată în cap.

Se apropie cu paşi repezi de raftul mare cu cărţile lui Ridan, căută acolo o anumită carte, o scoase şi răsfoind-o, găsi pasajul pe care-l căuta.

— Ascultaţi... „Omenirea nu va rămîne veşnic pe pămînt. În goană după lumină şi spaţiu, ea va pătrunde la început timid dincolo de limitele atmosferei, apoi va cuceri tot spaţiul circumsolar". Asta a spus-o Ţiolkovski. Am citit de curînd această carte şi mi-a rămas cu deosebire întipărită în minte ideea lui referitoare la popularea spaţiului cosmic cu oameni.

— Aşa e, Nata! Bravo ţie! Asta-i soluţia! Ieşirea în Univers. Şi Universul este nemărginit, dragele mele. Nici un fel de longevitate, nici chiar nemurirea, nu va da oamenilor posibilitatea să-l populeze. Ei, mai sînt şi alte contradicţii?

— Nu — răspunse Ana. Totul este limpede şi cu desăvîrşire minunat. Am să-ţi povestesc mîine, Natka. Iar

acum fugi, spală-te de pe drum şi hai la masă! Vom asculta acolo ultima parte a referatului.

Auditoriul lui Ridan se dublase, devenise zgomotos şi însufleţit. Nataşa povesti repede despre vizita ei în sat şi deodată îi puse lui Ridan o întrebare „concretă“ :

— Konstantin Aleksandrovici, dar cînd putem conta pe această longevitate ?

Ridan zîmbi, apoi rămase preocupat.

— Asta depinde de fizicieni — spuse el, oftînd.

— Dar ce amestec au fizicienii ?

— Ei trebuie să creeze mijloacele tehnice fără de care rezolvarea practică a acestei probleme se va amîna cine ştie pînă cînd.

— Ce mijloace ?

— Ei, tocmai acestei probleme îi va fi consacrată partea a doua, principală, a referatului meu. N-am spus încă lucrul principal. Dar, ca să înţelegi şi tu, voi fi nevoit să repet concluziile discuţiei de ieri.

Aşadar, căutările noastre ştiinţifice din ultimii ani au stabilit în mod definitiv că orice proces maladiv din organism este reflectarea unui alt proces nevăzut care se petrece în aparatul nervos ; şi că orice boală poate fi curmată acţionînd într-un anumit mod asupra nervilor. Mijloacele de care s-a folosit pînă acum medicina au avut succes numai în măsura în care au dus la stimularea sistemului nervos. Dar niciodată încă aceste mijloace n-au fost orientate în mod conştient asupra sistemului nervos.

Acum, pentru întîia oară, am păşit pe drumul cel bun şi am şi găsit unele procedee cu ajutorul cărora tratăm cu succes bolile. Dar aceste procedee sînt încă imperfecte. Iată un exemplu : din unsprezece bolnavi de malarie tropicală — friguri galbene — pe care i-am tratat prin masaj al măduvei coloanei vertebrale, unul nu s-a vindecat. Asta înseamnă că procedeul nostru nu este radical. Dar faptul că zece bolnavi s-au vindecat totuşi este o dovadă că ne aflăm pe drumul cel bun. Dar iată că pe acest drum nou ştiinţa noastră a pornit tot în mod empiric, pentru că însăşi natura proceselor nervoase rămîne deocamdată un mister. Ce se petrece în nervi, încă nu se ştie. Cum să acţionăm asupra nervilor ? Încotro să acţionăm ? Cu ce, cînd şi cît să acţionăm ? Toate aceste probleme trebuie rezolvate cu

ajutorul experienţelor, trebuie să tatonăm, într-un cuvînt, trebuie să înaintăm pe dibuite.

Dar există un alt drum, mult mai sigur. Ar trebui să punem stăpînire pe creier. Creierul este comandamentul central sau mai bine zis acel tablou de comandă în care sînt concentrate firele dirijării absolut a tuturor funcţiilor organismului, fără excepţie. Şi pentru a putea stăpîni creierul, trebuie să ştim în ce constă activitatea acestui organ misterios, care este natura acelor procese numite „excitaţii", ce se petrec în creier şi în nervi.

De mult, încă de pe timpul lui Galvani, adică din veacul al XVIII-lea, electricitatea bate la uşile fiziologiei, dar fizica îşi are istoria sa şi abia acum a început să cerceteze procesele electrice care au loc în organismul animalelor.

Voi ştiţi că în ultimii ani am studiat temeinic electricitatea? De ce? Mi-am dat seama că fără electricitate fiziologia nu poate să facă un pas înainte. Organismul oricărui animal este pur şi simplu îmbibat de electricitate. Toate mişcările, toate reacţiile chimice sînt însoţite de fenomene electrice.

Pe scurt, m-am convins că aşa-numita bază nervoasă a organismului şi viaţa lui electrică sînt unul şi acelaşi lucru. Activitatea nervoasă este o activitate electrică, iar nervii sînt conductori amenajaţi în mod special pentru acele forme speciale ale curenţilor electrici care acţionează în organism.

— Dar noi am învăţat că excitaţia nervoasă n-are nimic comun cu electricitatea — îl întrerupse Nataşa.

— Aşa e. Şi eu mi-aduc aminte — adăugă Ana.

— Da — răspunse Ridan. Fiziologia modernă respinge într-adevăr această ipoteză. Una dintre obiecţiile principale este că excitaţia se propagă pe nerv cu o viteză doar de cîţiva zeci de metri pe secundă, în timp ce viteza curentului electric este de 300.000 km pe secundă. Toate acestea sînt juste şi, recunosc, nici eu nu ştiu cum să înlătur această contradicţie. Dar, dragele mele, voi aţi văzut experienţa mea cu iepurii. Am unit aceleaşi centre ale creierului printr-un conductor metalic obişnuit. Excitaţia a trecut pe conductori şi s-a transmis de la un creier la altul. Putem oare să ne îndoim că a fost un curent electric? Şi atunci? În loc să susţinem cu încăpăţînare că „nu poate fi" aşa, nu-i mai bine să recunoaştem pur şi simplu că, deocamdată,

repet : deocamdată, noi nu ştim de ce electricitatea se propagă în nervi cu o altă viteză decît în conductori ? Cu atît mai mult cu cît eu am acumulat o cantitate suficientă de fapte care dovedesc tocmai esenţa electrică a curenţilor nervoşi. Dar de unde vin aceşti curenţi ?

Cu asta ne apropiem chiar de miezul problemei. Ei sînt produşi de creier. Din punctul de vedere al fizicii, întregul organism este un fel de post automat de emisie-recepţie. Stomacul, inima, plămînii şi celelalte organe alcătuiesc secţia de maşini a acestui post ; nervii care vin de la periferia organismului sînt antenele care captează influenţele externe şi le transmit creierului. Dar creierul nu este numai receptorul semnalelor din afară, ci şi generatorul acelor oscilaţii electromagnetice cu ajutorul cărora el dirijează toate aparatele postului, adică organismul. Cum se realizează această dirijare ?

Iată ce observăm noi în fiziologie. Dacă îndepărtăm un muşchi oarecare, de exemplu de la piciorul unui animal, şi transplantăm în locul lui un muşchi luat, să zicem, de pe maxilar, şi nervul acestui muşchi nou îl unim cu cel mai apropiat nerv al piciorului, peste un timp muşchiul de pe maxilar, grefat pe picior, va începe să acţioneze. Dar cum ? El se contractă nu atunci cînd animalul mişcă piciorul, ci atunci cînd mănîncă, cască, adică, în general, atunci cînd deschide gura ! Gîndiţi-vă ce înseamnă asta !

Asta înseamnă că nervul fiecărui muşchi este capabil să răspundă nu la oricare, ci la o anumită excitaţie. De aici nu este greu să tragem concluzia că toate „excitaţiile" : curenţi sau unde care pornesc de la creier, sînt diferite din punct de vedere calitativ, nu sînt omogene, fiind destinate fiecare altui organ, altei funcţii.

Acum se dezvăluie mecanismul de dirijare pe care trebuie să-l stăpînim. Fiecare undă a creierului provoacă în organism numai o singură funcţie absolut determinată iar nervul organului care îndeplineşte această funcţie este, probabil, acordat la rezonanţă numai pe o singură undă, care se deosebeşte de toate celelalte unde prin frecvenţă.

Structura creierului este extrem de variată. O dată cu dezvoltarea tehnicii cercetărilor ne convingem tot mai mult că în creier nu există două puncte în care structura creierului să fie aceeaşi. Asta este de înţeles. Activitatea creierului

constă în faptul că produce un număr uriaş de diferite unde pentru reglarea tuturor proceselor vieţii din organism.

Experienţa cu iepurii, pe care aţi văzut-o, a confirmat concluziile mele. Am sacrificat cîteva sute de iepuri pînă am reuşit să găsesc, prin procedee speciale, puncte identice în creierul lor. Dar atunci cînd am unit aceste puncte de pe creierul a doi iepuri cu ajutorul unui conductor de argint, am văzut că excitaţia provocată de nutriţie în creierul unui iepure s-a transmis în creierul celuilalt, declanşînd în el activitatea unui întreg complex de funcţii „nutritive".

Conductorul meu a înlocuit nervul, legînd un animal de altul. Dar conductorul, bineînţeles, nu posedă o capacitate selectivă ca nervul. De aceea el a transmis toate undele din care este alcătuit impulsul general al procesului de nutriţie. Acestui fenomen, care constă în recepţionarea de-a valma a mai multor posturi, radiotehnicienii îi spun „acord larg".

Acordul „fin", pe o anumită undă cerebrală elementară, ar fi provocat o singură funcţie izolată, de pildă, salivarea. Ei, lucrul acesta trebuie să-l obţinem, ca să rezolvăm problema principală. Trebuie să învăţăm să declanşăm şi să reglementăm diferite funcţii concrete izolate sau combinaţii ale lor, dar nu prin procedeul de care se foloseşte pînă acum vechea medicină.

Acum, Ana nota aproape fără să-şi desprindă privirile de pe blocnotes. Structura acestui referat extrem de interesant îi era acum limpede.

Ridan se apropia de sfîrşit, de scopul referatului său.

— Iată cum vom dirija noi organismul — spuse el în continuare. Trebuie să construim un aparat care să producă aceleaşi unde ca şi creierul. Dacă fizicienii vor rezolva această problemă, victoria e asigurată. Atunci nu vom mai orbecăi prin întuneric, pe un drum complicat şi greşit; pentru a salva un om de la o boală nu va mai trebui să semănăm în organismul lui o altă boală, fiindcă nu numai acul siringii care pătrunde în ţesuturi, dar şi o simplă compresă pusă atunci cînd nu trebuie pot să provoace procese noi şi fatale, a căror cauză nici n-o bănuim măcar.

Aşadar iată problema pe care am s-o pun în faţa fizicienilor: să construiască un aparat capabil să emită unde electro-

magnetice într-o anumită gamă de frecvenţe foarte înalte. În funcţie de acord, generatorul ar trebui să poată schimba unda şi intensitatea radiaţiei.

Nu pot să cred că fizica, astăzi, cînd orice radioamator este în stare să-şi construiască acasă, cu mijloacele cele mai simple, un emiţător de unde ultrascurte — n-o să poată rezolva această problemă.

Şi atunci... nu ne va mai rămîne decît să îndreptăm radiaţiile generatorului asupra creierului. Pătrunzînd uşor prin toate ţesuturile şi oasele, ele vor face să acţioneze numai acele elemente ale creierului care sînt acordate ca rezonanţă cu undele radiaţiei noastre. Variind unda, vom putea excita orice elemente ale creierului şi vom provoca orice funcţii, orice restructurări în organism, fără să distrugem nimic în el, fără să deteriorăm nimic. Asta va însemna prima ofensivă pe front larg împotriva bolilor şi prima mare victorie asupra bătrîneţii şi a morţii...

Lumina blîndă a zorilor se strecura prin ferestre cînd fetele plecară să se culce. Îşi pregătiră în tăcere paturile şi se culcară preocupate de gîndurile acestea noi şi neobişnuite.

— Ştii, Natka — spuse încet Ana — mă încearcă un sentiment... nu ştiu cum să spun... un fel de încordare plină de aşteptări, cum încerci înaintea unui eveniment deosebit ca, de pildă, înaintea unei eclipse de soare... Ceea ce spune tata, şi nu mă îndoiesc că are dreptate în concluziile sale, înseamnă începutul unei epoci noi în istoria omenirii. Este admirabil! Nu-i aşa, Natka? Da, aşa trebuie să fie. Se vor împlini astfel toate visurile oamenilor, toate dorinţele lor tainice, tot ceea ce cîndva era considerat o „minune". Ne-am obişnuit şi nu mai observăm. Dar avionul, telefonul sau radioul nu constituiau cîndva un basm, un vis? Bineînţeles că şi aceste visuri despre sănătate şi tinereţe veşnică se vor împlini. Şi noi vom apuca acele vremuri!

— Oare? se întrebă gînditoare Nataşa. Dar dacă fizicienii n-o să-l poată ajuta cu nimic?

„Trebuie să-l ajute! Nu se poate să nu-l ajute!" se gîndi Ana fără să răspundă nimic.

Aproape de ora şapte, Ridan şi fetele sosiră la Casa oamenilor de ştiinţă. Publicul îşi ocupă zgomotos locurile şi „Mămicuţa“ vedea cu satisfacţie că munca lui regizorală e încununată cu succes; fix la ora şapte apăsă cu propria lui mînă pe sonerie şi peste cîteva clipe sala era plină.

Ana şi Nataşa se aşezară mai aproape de tribună, lîngă interval. Trăgînd cu urechea la discuţiile care se purtau în public, ele observară că primele rînduri fuseseră ocupate aproape numai de reprezentanţi ai ştiinţelor biologice, care parcă voiau să sublinieze în acest fel dreptul lor la întîietate. Fizicienii şi radiotehnicienii se aşezaseră, modest, mai ales în a doua jumătate a sălii. Discutau liniştiţi despre treburile lor, scontînd pe bună dreptate că referentul va explica ce perfecţionări se cer aduse aparatelor electrice de tratament sau experimentale existente, sau va arăta de lipsa căror instrumente electrice noi se loveşte profesorul în munca lui de cercetare. Ce-i drept, nu prea înţelegeau, totuşi, de ce au fost invitaţi aici; printre ei se aflau cunoscuţi teoreticieni-specialişti în domeniul undelor şi constructori de radio care n-au lucrat niciodată în domeniul aparaturii medicale. De altfel, se gîndeau ei, prezenţa lor acolo ar putea fi şi rezultatul unei alegeri insuficient gîndite a auditoriului. Cine ştie „ce aiurit“ o mai fi şi profesorul ăsta... cum îi zice?

În schimb, în rîndurile din faţă domnea o însufleţire încordată. „Stîlpii“ fiziologiei informau pe savanţii tineri despre lucrările anterioare şi despre faima profesorului Ridan, discutau între ei pe teme contradictorii.

În ultimii ani, lucrările lui Ridan trezeau în mod deosebit curiozitatea oamenilor şi despre ele circulau multe zvonuri. „Stîlpii“ zîmbeau cu răutate, comunicîndu-şi în şoaptă anecdote referitoare la ciudatele experienţe ale respectabilului lor coleg.

Ridan ieşi pe scenă printr-o uşă laterală şi cu paşi avîntaţi şi siguri se apropie de tribună. Mişcările lui energice, silueta înaltă, costumul negru, de croială sobră, faţa tinerească încadrată de barbă şi părul negru, înspicat, făceau în mod vădit impresie. Valurile aplauzelor de salut, izbucnite mai întîi în rîndurile din faţă, se rostogoliră pînă în fundul sălii.

Pauza dură doar o clipă. Cu gesturi precise, sobre, ca în timpul unei operaţii serioase, Ridan îşi puse în faţă ceasul şi scoase din buzunar un teanc de foi. Nici un gest în plus.

Apoi învălui sala cu o privire atentă, de parcă i-ar fi controlat pe cei adunaţi.

— Stimaţi tovarăşi! începu el cu vocea-i sonoră de bariton. Permiteţi-mi ca în primul rînd să expun scopul consfătuirii noastre. Sînt prezenţi aici, în sală, reprezentanţii a două domenii diferite de activitate, a două ştiinţe: biologia şi fizica. Cred că pe nimeni nu-l miră această îmbinare; ştiţi foarte bine ce rol uriaş a jucat microscopul, o invenţie a fizicii, în dezvoltarea biologiei şi cum se împletesc şi colaborează din ce în ce mai strîns cele mai diferite ramuri ale ştiinţei.

De data aceasta am de gînd ca în numele biologiei să fac fizicienilor „o comandă". Ceea ce le voi cere nu-i uşor, dar am să insist totuşi ca această comandă să fie realizată, dacă nu chiar acum, cel puţin într-un viitor apropiat, pentru că de ea depinde rezolvarea practică a unei probleme de cea mai mare importanţă, pe care am elucidat-o din punct de vedere teoretic şi experimental şi pe care am să v-o prezint astăzi...

Sala asculta atentă. O undă stăpînită trecu prin primele rînduri: „stîlpii" se priviră semnificativ. Da, probabil că în anii aceştia profesorul le-a pregătit o „mică surpriză". Să vedem, să vedem...

Terminînd această scurtă introducere, Ridan se năpusti ca un uliu asupra teoriei medicinii. Fără să depăşească limitele unei analize strict ştiinţifice, presărîndu-şi expunerea cu zeci de fapte concrete, generalizări ingenioase şi mărturii ale celor mai autoritari reprezentanţi ai acestei ştiinţe — dintre care mulţi erau în sală — el făcu o critică atît de convingătoare a bazelor teoretice ale medicinii moderne, încît auditoriul îl răsplăti cu o furtună de aplauze. De data aceasta ele se revărsară din rîndurile din urmă şi se rostogoliră pînă la tribună.

Nataşa, cu ochii umezi de extaz, strîngea mîna Anei, iar Ana, admirîndu-şi cu sinceritate tatăl, observa cu mîndrie că Ridan, în alcătuirea referatului, a ţinut seama de toate sfaturile ei.

Victima următoare a lui Ridan fu fiziologia. Şi atunci cînd el începu să arunce în sală, ca pe nişte bombe, paradoxalele sale generalizări filozofice despre viaţă, moarte şi bătrîneţe, în auditoriu se produse un început de scindare. Fizicienii

erau definitiv captivaţi de concluziile îndrăzneţe şi limpezi, care se impuneau prin caracterul lor progresist. În schimb printre biologii bătrîni, care simţiseră că se clatină temeliile seculare ale edificiului lor, nu prea monumental, începu să crească un protest surd.

Ana observă în jurul ei priviri care vroiau în mod ostentativ să pară nedumerite, strîngeri din umeri ; se făceau cu glas destul de tare observaţii în care se desluşeau cuvintele : „absurd", „absurditate". Ridan simţi ce se petrece în sală şi era mulţumit. Totul decurgea cum trebuie ! Protestează ? N-au decît ! Ba cu cît vor protesta mai hotărît, cu atît va fi mai bine. Indiferenţă şi plictiseală să nu fie — asta ar fi pieirea.

Văzînd că atmosfera din primele rînduri este suficient de încinsă, Ridan exprimă cu iscusinţă o frază care în mod intenţionat voia să pară nu prea sigură :

— ...La urma urmelor, bătrîneţea poate fi provocată în mod artificial şi tot atît de artificial poate fi lichidată.

Asta, rîndurile din faţă nu mai putură s-o suporte. Fiziologii şi biologii de vază se repeziră asupra acestei nade ca un cîrd de peştişori ce se năpustesc asupra unei muşte căzute în apă.

— Încercaţi !

— Fapte, nu vorbe !

— Nu se poate glumi cu asemena afirmaţii ! se auziră glasuri indignate. Cum dovediţi ?

— O clipă — spuse Ridan şi zgomotul din sală începu să scadă. Vreţi dovezi ? Poftim !

Făcu un semn şi ajutoarele lui aduseră în faţa catedrei cuştile cu Murzak, Valet şi Silva. Ridan expuse pe scurt experienţa sa.

Un nou semn. Pe neaşteptate sala se cufundă în întuneric şi pe un ecran uriaş rulă în decurs de 15 minute un film scurt, în care era înregistrată toată istoria acestor cîini, copilăria lor, operaţia şi aproape fiecare zi din viaţa lor. Cei din sală constatau uimiţi că doi dintre căţei, în comparaţie cu al treilea, îmbătrîneau văzînd cu ochii şi că apoi unul dintre aceştia, Silva, a început să-şi recapete tinereţea pierdută.

Proiecţia filmului încă nu se terminase cînd sala fu zguduită de ovaţii.

În sfîrşit, Ridan se apropia de momentul cel mai important al referatului. El îl anunţă solemn. Auditoriul încremeni din nou, plin de încordare : ce surpriză le mai pregăteşte acest om uimitor ?

Sigur şi degajat, Ridan îşi plimba privirea peste sala amuţită. Acum va dezvălui în faţa savanţilor, în faţa lumii întregi, taina creierului-generator...

Deodată Ana o apucă spasmodic pe Nataşa de cot, aţintindu-şi ochii spre chipul tatălui său. Ce-i cu pauza asta ciudată ? Ce înseamnă privirea pierdută, absentă, pironită pe neaşteptate în gol ?... Şi această mînă care încet, parcă în ciuda voinţei se ridică spre cap ?...

Deodată Ridan se aplecă peste pupitru. O expresie de deznădejde îi schimonosi faţa palidă. În liniştea din sală, cei aflaţi în apropierea tribunei îl auziră şoptind :

— E cu neputinţă ! Să fie... oare... o greşeală ?

Apoi ridicîndu-se cu greu, păşi nesigur spre tablă, apucă strîns creta, cu un gest convulsiv, şi ca un somnambul, începu să scrie.

Zdrobită de mîna lui puternică, creta căzu fărîmiţată pe podea. Mîna îi lunecă în jos.

— Sprijiniţi-l ! strigă Ana, repezindu-se spre scăriţa din dreapta, care dădea spre tribună.

Dar doi asistenţi şi „Mămicuţa" se şi apropiaseră în fugă, îl prinseră pe Ridan de subsuori şi-l duseră într-o cameră alăturată. Cîţiva medici din cei prezenţi în sală alergară şi ei acolo. Totuşi, rîvna lor se dovedi inutilă. Ridan se simţea bine, deşi îl descurajase şi-l necăjise acest incident stupid. După o mică pauză vru să-şi continue referatul. Medicii însă, cu ajutorul Anei, insistară să nu mai iasă la tribună şi să plece cît mai curînd acasă.

„Mămicuţa" ieşi în faţa publicului şi anunţă concluzia medicilor : un acces de slăbiciune din cauza surmenajului. Din păcate, pentru moment, expunerea se va opri aici...

Înainte de a pleca, se apropie de tablă şi citind cele scrise cu creta de Ridan, se gîndi că n-ar strica să le copieze. Îşi scoase carnetul de notiţe şi privind spre tablă, copie literă cu literă :

LMRWWAT

Partea a treia

CINE CAUTĂ GĂSEȘTE

Capitolul VIII

ÎNTÎLNIREA

Vineri dimineaţa, aşa cum se înţeleseseră, Fiodor îi telefonă lui Nikolai. De astă dată Nikolai aştepta telefonul, ba chiar cu o oarecare nerăbdare. Trecuseră două zile de cînd, după experienţa aceea nefericită, toate speranţele lui cu privire la „G.M." se prăbuşiseră. Pe Nikolai l-a zguduit acest insucces. Simţea că-l cuprinde desperarea. Prea multă energie şi încordare, prea multe speranţe pusese el în acest aparat, în ideea care îl dusese la crearea lui.

Dar supărarea n-a ţinut mult. Tocmai acuitatea acestor frămîntări sufleteşti, atît de neobişnuite pentru firea lui calmă şi echilibrată, l-a pus pe Tungusov pe gînduri. El a înţeles că este rezultatul surmenării şi s-a stăpînit repede. Chiar a doua zi dimineaţa, trezit dintr-un somn sănătos şi împrospătător, a luat hotărîrea să nu mai lucreze la „G.M." şi să nu se mai gîndească absolut de loc la el. Ştia însă că undeva, în adîncul conştiinţei, va persista şi se va dezvolta ideea încolţită. Mai devreme sau mai tîrziu, mintea-i va găsi greşeala şi ideea va ieşi din nou la suprafaţă, întărită şi conturată în forma precisă, definitivă. Acum trebuie să se odihnească puţin, să citească, să se plimbe şi să se apuce de o altă muncă! Fie chiar şi de uscarea lemnului. Ideea nu-i rea şi poate produce într-adevăr o revoluţie nu numai în industria instrumentelor muzicale, ci şi în industria de prelucrare a lemnului.

E adevărat că ideea nu era de loc nouă. Ea se născuse de mult, pare-se chiar în anii cînd în laboratoarele cercetătorilor şi chiar ale unor simpli radioamatori apăruseră primele generatoare de înaltă frecvenţă cu tuburi electronice. S-a declanşat atunci un fel de epidemie a căutărilor pasionate. Ce nu introduceau cercetătorii în spaţiul miraculos dintre cele două discuri de cupru sau pur şi simplu de tablă (capace de cutii de conserve) ale condensatoarelor „cu aer", în speranţa că se va produce ceva uluitor! Încercau totul — metale, fel de fel de preparate chimice, puneau acolo alimente, seminţe încolţite, culturi de bacterii pe lame de sticlă, insecte — muşte şi ploşniţe — şoareci... (obiecte sau vietăţi mai mari nu încăpeau între cele două discuri) — în sfîrşit, tot ce le cădea sub mînă.

Şi cum era să nu caute, să nu încerce, cînd acolo, în acel spaţiu, o chiftea crudă se prăjea în cîteva secunde, deşi termometrul introdus alături, chiar la cea mai înaltă tensiune, nu înregistra nici o creştere a temperaturii?!

Atunci s-au făcut pentru întîia oară şi propuneri de uscare a lemnului prin acest procedeu. Numeroşi inventatori au prezentat proiecte diferite...

Dar lucrurile n-au ajuns pînă la industrie. În teorie totul părea just şi absolut realizabil din punct de vedere tehnic. Procedeul era însă prea scump. Astfel, chiar în cazul celui mai economic consum de energie, o bucată de lemn uscată costa mai mult decît orice obiect confecţionat din ea. Metoda a fost respinsă în mod oficial, noii descoperitori ai acestei „Americi" ademenitoare au fost asemuiţi cu inventatorii lui perpetuum mobile iar atunci cînd se încumetau să se prezinte la întreprinderi industriale şi tehnice erau, ca să spunem aşa, alungaţi din pragul uşilor.

Ideea aceasta atrăgătoare nu se putea să nu-l ispitească şi pe Tungusov. La timpul său el a făcut cîteva experienţe de uscare şi, după toate calculele, s-a convins de justeţea diagnosticului pus: deocamdată într-adevăr procedeul nu era bun.

Tot atunci însă el a mai înţeles ceva la fel de important: diagnosticul — acceptat în cercurile tehnice ca un adevăr veşnic — avea de fapt un caracter temporar, trecător. Generatoarele de înaltă frecvenţă se perfecţionează neîntrerupt, cantitatea de lucru mecanic util produsă de ele se

mărește, iar consumul de energie electrică, destul de scumpă (la care se pot adăuga pierderile inevitabile), se micșorează. Dar energia electrică, produsă pe scară tot mai largă cu ajutorul forței gratuite a apei care se prăvălește peste baraje, se ieftinește din ce în ce. Nu încape îndoială că peste un număr oarecare de ani uscarea lemnului cu ajutorul electricității va fi nu numai un procedeu convenabil, ci singurul acceptabil pentru industria sovietică în plină creștere și avînt!

Toate acestea Nikolai și le amintise într-o clipă, atunci cînd Fiodor îi povestise despre grijile sale. Dar tuburile! Tuburile care îngăduie să se îmblînzească întreaga energie a celor mai înalte frecvențe — adică tocmai ceea ce trebuie pentru uscare! Nimeni n-a încercat măcar să caute rezolvarea problemei în frecvențe atît de înalte; acum însă este limpede că tocmai în ele se ascunde această rezolvare!

Așadar, se poate. A sosit momentul!

Numai că... totul trebuie calculat din nou, pe baze noi...

O zi întreagă Nikolai a făcut tot felul de calcule. A doua zi a citit. În biblioteca „Lenin", cu ajutorul biroului de deservire, el a găsit și a cercetat tot ceea ce a apărut în presa mondială din ultimii ani pe această temă. Un material care îl interesa i-a fost tradus pe loc, din limba engleză...

A treia zi Fiodor îi aduse oaspeți: pe directorul Hrapov și pe inginerul-șef Volski.

Nikolai le povesti simplu despre principiul metodei de uscare prin curenți de înaltă frecvență și avantajele acestei metode, despre caracterul ei progresist, și le arătă cîteva experiențe de uscare a lemnului.

Fiodor observa. Era convins că rezultatul acestei întrevederi va fi cel scontat și, de la bun început, își propusese să lămurească un anumit lucru: în ce constă secretul acelei arte de a convinge pe care, spre deosebire de el, prietenul lui dovedea întotdeauna că o stăpînește? Vedea cum atenția, la început doar politicoasă și circumspectă a șefilor lui, se încălzea treptat, înfiorată de șuvoaie nevăzute de încredere, interes, uneori chiar de entuziasm...

Fiodor urmărea fiecare gest, fiecare frază a lui Nikolai. Ar fi putut să jure că Nikolai nu manifestă nici cea mai mică dorință de a-i convinge sau măcar de a-i interesa pe interlocutori. Pur și simplu el le explica, le arăta. Fiodor

observa „greşelile“ lui Nikolai; cînd un argument, cînd o exemplificare ar fi putut fi prezentate oaspeţilor cu mai mult efect... El unul ar fi profitat de orice posibilitate de acest fel... Dar... Nu cumva tocmai în asta constă secretul? În lipsa însăşi a dorinţei de a convinge cu orice preţ, în probitatea şi competenţa lui?...

Şefii, convinşi şi emoţionaţi, începuseră pur şi simplu să se „topească“. Zîmbete fericite, visătoare luminau feţele lor: măcar perspectiva de a nu mai depinde de „umiditatea“ lemnului furnizat fabricii, dacă nu altceva, îi făcea să se entuziasmeze.

N-au stat nici să chibzuiască, nici să discute cele aflate şi văzute. Schimbară numai o privire între ei şi-i propuseră lui Nikolai, în calitatea-i de inventator, să încheie cu fabrica un contract pentru proiectarea şi montarea unui utilaj experimental de uscare a lemnului cu ajutorul curenţilor de înaltă frecvenţă. Nikolai acceptă, cu o singură condiţie: se va apuca de treabă numai dacă ei vor reuşi să plaseze industriei electrotehnice comanda pentru tuburile electronice speciale, concepute de el pentru generatorul de înaltă frecvenţă. Fără aceste tuburi toate eforturile vor fi inutile.

Ajunseră la următoarea hotărîre: ideea creării unei uscătorii cu ajutorul curenţilor de înaltă frecvenţă va fi discutată într-o consfătuire tehnică cu reprezentanţi ai Direcţiei generale a industriei electrotehnice, iar cu acest prilej se va hotărî şi problema tuburilor.

„Muzicanţii“ porniră imediat spre Comisariatul Poporului şi acolo luară cu asalt Direcţia generală, după legi strategice bine cunoscute de ei. Peste cinci zile, Direcţia generală capitulă: la fabrica de instrumente muzicale veni însuşi locţiitorul şefului Direcţiei generale, Vitkovski, „stăpînul“ fabricilor de lămpi electrice. Şefii de la Comisariatul Poporului de care „ţinea“ fabrica nu se lăsară nici ei prea mult aşteptaţi.

Consfătuirea tehnică începu într-o atmosferă de avînt general. Toţi erau la curent cu evenimentele şi vedeau în această proiectată reformă un eventual început al unei noi ere în viaţa întreprinderii. Consfătuirea ţinută în faţa reprezentanţilor celor două comisariate ale poporului trebuia să consfinţească acest pas memorabil.

Directorul îi dădu cuvîntul lui Volski. Într-o cuvîntare scurtă, menită în special să-l pună la curent cu problemele pe Vitkovski, inginerul-şef arătă greutăţile întîmpinate de fabrică, cauzele obiective ale acestor greutăţi şi inevitabilitatea lor în anii următori. Apoi, bizuindu-se pe concluziile generale ale inginerului Tungusov, referitoare la avantajele metodei de uscare prin curenţi de înaltă frecvenţă, zugrăvi tabloul unei vieţi paradisiace care aşteaptă întreprinderea în cazul cînd această metodă va fi realizată.

Reprezentantul Comisariatului Poporului pentru industria locală declară că el priveşte această iniţiativă a fabricii ca o experienţă preţioasă care, în caz de succes, va juca un rol uriaş în dezvoltarea întregii economii naţionale.

Ascultînd aceste expuneri, Fiodor încerca două simţăminte contradictorii : mîndria şi supărarea. Tot ce spuneau ei îi aparţinea lui. Era planul lui, invenţia lui. Nici Volski, nici ceilalţi vorbitori nu adăugaseră nimic la ideile pe care el le insuflase cu asiduitate în decursul ultimelor zile. Cu toate acestea, expunerea lui nu figura pe ordinea de zi... Pînă la urmă însă izbuti să-şi alunge supărarea : îşi dădea prea bine seama că acum, la această consfătuire, era nevoie de părerea unor oameni cu mai mare autoritate.

Referatul inginerului Tungusov fu ascultat cu deosebită atenţie. Nikolai repetă aproape tot ceea ce spusese atunci, în faţa lui Hrapov şi Volski, dar nu în linii generale, ci orientîndu-se pe proiectul concret al uscătoriei care trebuia realizată. Fiodor înţelese că Nikolai a reuşit să se gîndească în mod temeinic la acest proiect. El prezenta fapte pe care înainte fără doar şi poate nu le avea. Astfel el arătă că uscarea într-un cîmp electric de frecvenţă ultraînaltă nu numai că asigură lemnului proprietăţi mecanice superioare, ca rezistenţă sau elasticitate, dar îmbunătăţeşte foarte mult şi rezonanţa. Chiar şi cel mai obişnuit lemn de construcţie devine „muzical“ (Nikolai făcu să treacă din mînă în mînă cîteva „calupuri“ de lemn de mesteacăn care, printr-o simplă ciocănire cu degetul, scoteau sunete limpezi, neobişnuit de sonore). S-ar putea ca, după o asemenea uscare, lemnul cel mai bun, selecţionat, să capete proprietăţile acelui material pregătit timp de decenii, din care îşi meştereau capodoperele celebrii constructori de viori ca de pildă Stradivarius...

La sfîrşitul referatului Nikolai, adresîndu-se de astă dată direct lui Vitkovski, puse problema tuburilor electronice necesare instalaţiei.

Vitkovski şedea alături de director. Toţi ştiau că de el depinde soarta proiectului şi, chiar de la începutul adunării, nenumărate perechi de ochi se îndreptau sfredelitoare spre dînsul. Cu fiecare argument nou în favoarea proiectului, privirile tuturor se aţinteau din nou asupra lui Vitkovski : ce zice ? ce gîndeşte ? oare s-a convins ?

Privirea reprezentantului Direcţiei generale căta în jos, spre degetele care, pe masă, răsuceau încet cînd portţigaretul de argint, cînd chibriturile, cînd scrumiera. Uneori se părea că ţine ochii închişi. Poate că era prea obosit. Poate că-i erau gîndurile cine ştie unde, la alte treburi, mult mai importante. Poate că omul acesta trăia acum o tragedie personală. Mai ştii ? Sau tot ceea ce se spunea aici îi era prea cunoscut şi şi-a format de mult părerea ?... Nu. Orice gînd, orice stare se reflectă într-un fel sau altul în comportarea omului. Pe cînd la acest Vitkovski... O uimitoare desăvîrşire a artei de a nu exprima nimic. S-ar fi putut crede că făptura lui era numai în aparenţă aici...

Argumentele celor care luau cuvîntul erau atît de convingătoare, încît părea cu neputinţă ca Vitkovski să nu le împărtăşească ; de altfel, nici că ar avea o atitudine negativă faţă de acest proiect al lui Tungusov nu s-ar fi putut spune.

Şi iată că directorul îl rugă pe reprezentantul Direcţiei generale să-şi spună părerea.

— Ideea uscării lemnului într-un cîmp electric de înaltă frecvenţă nu este nouă — declară acesta, pe un ton autoritar, continuînd să nu privească pe nimeni. În America s-au făcut astfel de încercări acum vreo cinci ani şi n-au avut succes, deoarece procedeul uscării prin curenţi de înaltă frecvenţă s-a arătat a fi mai puţin rentabil decît obişnuitul procedeu termic. Şi la noi s-au făcut aceste experienţe la Institutul de fizică, la academicianul Belîşov şi în laboratoarele profesorului Flerov... Toate aceste experienţe au dus, de asemenea, la concluzii negative...

În continuare, el îşi exprimă îndoiala că ar fi util şi oportun să fie reluate aceste experienţe scumpe, cu atît mai mult cu cît, în prezent, industria electrotehnică cu greu ar putea să execute comenzi speciale.

Directorul se pierdu. Fiodor păli şi îl privi pe Tungusov de parcă ar fi căutat la el pavăză de apărare împotriva acestor cuvinte reci, în stare să năruie toate speranţele.

Nikolai părea liniştit, dar sîngele îi năvălise în cap şi o furie abia stăpînită îl cuprinsese.

„Începe — se gîndea el. Ei drăcia dracului! Momîia asta obtuză se străduieşte să înmormînteze un lucru vădit bun. Ei bine, dacă-i vorba de luptat, să luptăm!"

Ceru cuvîntul.

— Aş vrea să pun cîteva întrebări tovarăşului Vitkovski — începu el pe un ton impecabil. Spuneţi-mi, vă rog, tovarăşe Vitkovski, la care anume încercări ale americanilor v-aţi referit? Mă interesează ce firme şi cînd au încercat să folosească uscarea lemnului prin curenţi de înaltă frecvenţă şi în ce măsură acest procedeu s-a arătat mai scump decît cel termic?

Vitkovski, nemulţumit, începu să se foiască pe scaun.

— Nu mai ştiu precis... În revistele americane s-a scris despre aceasta acum vreo cinci ani... v-am spus. Nu-mi amintesc amănuntele, dar ştiu că în prezent în America nu funcţionează nici o instalaţie de acest fel. Cred că-i suficient...

Tungusov zîmbi abia perceptibil.

— Da. Pentru mine e suficient — spuse el. Dacă nu ştiţi mai mult... Şi acum, o a doua întrebare. Spuneţi-mi, vă rog, de ce n-au reuşit încercările făcute la Institutul de fizică şi la profesorul Flerov?

— Ei, vă rog să mă iertaţi, dar asta nu ştiu! A fost o lucrare ştiinţifică... pe mine, ca economist, m-au interesat numai rezultatele ei practice.

— Aşa — rosti răspicat Tungusov. Îmi îngăduiţi să constat: nu vă aduceţi aminte de datele experienţelor americane, iar pe cele ale noastre nu le cunoaşteţi. Daţi-mi voie atunci, tovarăşi, să vă relatez eu unele amănunte foarte importante despre aceste experienţe.

Acum vreo patru ani, la administraţia fabricii de mobile „Spire" din Chicago s-a prezentat un oarecare Humphrey Davidson, radioamator, şi a oferit spre vînzare un patent pentru uscarea lemnului prin curenţi de înaltă frecvenţă.

Firma a privit cu interes această invenţie, a cheltuit destui bani pentru a o verifica şi, convingîndu-se de renta-

bilitatea noului procedeu, a achiziţionat patentul lui Davidson pentru suma de 150 000 de dolari. Apoi diverse reviste tehnice au publicat articole în care Spire a început să facă reclamă procedeului „său" de uscare a lemnului, sperînd să monopolizeze uscarea lemnului în Statele Unite. Bineînţeles că amănuntele tehnice ale metodei erau păstrate în secret. Peste vreo trei luni a fost pusă în funcţiune o instalaţie experimentală, nu prea mare, care producea în douăzeci şi patru de ore douăzeci de picioare[1] cubice lemn uscat de esenţă scumpă, avînd o umiditate de 11 la sută — aproape cît producea vechea uscătorie a fabricii Spire într-un an întreg. Este adevărat că exploatarea noii instalaţii s-a dovedit fantastic de scumpă...

— V-am spus eu — se adresă Vitkovski directorului, privindu-l victorios.

— Da — continuă liniştit Tungusov. Numai că, datorită accelerării uriaşe a procesului de uscare şi a dispariţiei aproape complete a rebuturilor, în cazul unei exploatări normale, preţul uscării ar fi fost cu 42 la sută mai mic decît în cazul procedeului termic.

Hrapov îl privi pe Vitkovski, dar acesta continua să rămînă imperturbabil.

— Spire ar fi putut deveni „regele uscării lemnului" în Statele Unite — continuă Tungusov. Pentru asta însă trebuia să rezilieze contractul cu puternica „Companie de utilaj pentru uscarea lemnului" care îi furniza dulapurile de uscat şi altă aparatură. Prevăzînd un faliment total în cazul cînd procedeul de uscare prin curenţi de înaltă frecvenţă ar fi luat dezvoltare, această companie a cerut daune uriaşe în cazul rezilierii contractului şi, făcînd sacrificii financiare, a mituit o firmă şi mai puternică decît ea, „R.C.A.", determinînd-o să refuze comanda de tuburi pentru uscătoria prin curenţi de înaltă frecvenţă făcută de fabrica de mobile Spire. Pe de altă parte, compania s-a declarat dispusă să cumpere patentul invenţiei lui Davidson pentru suma de 800 000 de dolari. După cum vedeţi, americanii au preţuit îndeajuns această jucărie... La început firma Spire a refuzat, pentru că aceasta ar fi însemnat renunţarea la noile ei planuri. Dar convingîndu-se curînd că lupta nu

---

[1] picior = 0,305 metri. (n.t.)

are nici o şansă, şi că este chiar periculoasă, a căzut la înţelegere cu „Compania de utilaj pentru uscarea lemnului". N-a vîndut patentul lui Davidson, dar a acceptat să-l distrugă. În prezenţa unui reprezentant al companiei, a ars patentul şi a demontat instalaţia experimentală, primind în schimb o jumătate de milion de dolari. Cu aceasta, lucrurile s-au terminat.

Nădăjduiesc, tovarăşe Vitkovski, că înţelegeţi acum din ce motive şi pentru cine s-a dovedit „nerentabil" procedeul de uscare prin curenţi de înaltă frecvenţă şi pentru care motiv, după cum bine aţi arătat, în America nu există nici o instalaţie de acest fel.

Şi din nou, în ciuda pauzei făcute intenţionat de Tungusov, Vitkovski nu răspunse nimic.

— Şi-acum, despre experienţele de la noi, din Uniunea Sovietică. Studiind în scopuri pur ştiinţifice legile repartizării cîmpului electromagnetic de înaltă frecvenţă în diferite medii, academicianul Belîşov a folosit, printre altele, şi lemnul. El a lucrat cu unde scurte de aproximativ 15 megacicli. O frecvenţă mai mare nu era necesară scopurilor lui ştiinţifice, iar cu 15 megacicli, bineînţeles, nu se putea obţine un rezultat economic. Belîşov a înţeles foarte bine acest lucru şi n-a propus niciodată ca uscarea lemnului să se facă într-un cîmp de unde scurte. Totuşi, s-au găsit profani care au tras din lucrarea lui această concluzie şi de aceea a fost nevoit să dezmintă prin presă aceste presupuneri absurde.

La profesorul Flerov lucrurile s-au petrecut altfel. Urmărind tocmai un efect practic, economic, el a reuşit să construiască un generator de unde ultrascurte care, în laborator, a dat rezultate foarte bune : procesul uscării se accelera de o mie de ori, iar costul lui scădea cu 35 la sută. Erau rezultate apropiate de cele obţinute de Davidson. Nu rămînea decît să construiască o instalaţie industrială. Aici însă a ieşit o încurcătură. Uzinele care aparţin de Direcţia dumneavoastră generală, tovarăşe Vitkovski, au tărăgănat doi ani executarea comenzii de tuburi electronice pentru această instalaţie, iar cînd s-au apucat, chipurile, de lucru, n-au reuşit să facă ce trebuie şi în cele din urmă au refuzat comanda.

Generatorul pe care îl propun eu trebuie să fie mai eficient şi mai rentabil. Dar... şi pentru acest generator e nevoie de tuburi speciale. Şi, judecînd după cele ce spunea aici tovarăşul Vitkovski, avem de întîmpinat aceleaşi greutăţi prin care a trecut profesorul Flerov...

Competenţa şi siguranţa lui Tungusov cucerіră definitiv pe cei prezenţi. Era limpede că obiecţiile lui Vitkovski n-aveau temei şi că, orice-ar fi, lucrarea trebuie dusă pînă la capăt. Dar ce să facă fără tuburi ? Tuburile erau baza întregii instalaţii şi singurele piese care nu puteau fi în nici un fel executate prin procedee meşteşugăreşti. Iar Vitkovski e „stăpînul" fabricilor de lămpi electrice.

Directorul îşi exprimă speranţa că tovarăşul Vitkovski îi va ajuta totuşi să-şi plaseze comanda, avînd în vedere perspectivele ademenitoare ale noii metode de uscare — pentru multe ramuri ale industriei. Vitkovski făgădui să facă tot ce-i va fi cu putinţă, îşi declină însă orice răspundere, arătînd că industria electrotehnică este aglomerată pînă la refuz cu lucrări importante privind apărarea ţării şi că, avînd în vedere primejdia de război, ar fi o crimă faţă de stat să distragă industria de la acele lucrări. De fapt, era un refuz.

Deodată, din spatele lui Fiodor, care şedea amărît, se ridică o femeie zveltă.

— Vă rog, Ana Konstantinovna — spuse directorul.

— Aş vrea să-i pun o întrebare tovarăşului Vitkovski — începu ea. Spuneţi-mi, vă rog, comanda făcută de profesorul Flerov pentru tuburi a trecut pe la Direcţia generală ?

— Bineînţeles, ca toate comenzile pentru o producţie originală.

— A trecut şi pe la dumneavoastră, personal ?

— La noi comenzile nu trec pe la cineva personal. E o secţie specială.

— Dar hotărîrile acestei secţii, de cine sînt aprobate sau respinse ? De dumneavoastră ?

— Depinde în ce problemă.

— În problema de faţă. Vorbim de comanda profesorului Flerov pentru tuburile de generatoare. Fabricile de tuburi electronice sînt doar sub conducerea dumneavoastră.

— Ei, da, eu sînt acela care aprob comenzile.

— Atunci, de ce aţi hotărît anularea comenzii lui Flerov? Înseamnă că dumneavoastră aţi înmormîntat astfel întreaga lucrare. Şi era doar o propunere foarte preţioasă pentru industrie...

— Tocmai pentru că era o propunere preţioasă am acceptat comanda lui. Dar cînd am văzut că oamenii se zbat de doi ani să fabrice aceste tuburi şi nu reuşesc, era firesc să pun capăt unei distracţii atît de costisitoare...

— Tovarăşe Vitkovski, acum douăzeci de minute, răspunzînd la întrebarea tovarăşului Tungusov, aţi spus că nu ştiţi de ce n-a fost realizat proiectul lui Flerov şi aţi afirmat că dumneavoastră, considerînd lucrarea lui Flerov drept „ştiinţifică", aţi urmărit numai rezultatele ei practice. Iar din ce spuneţi acum reiese că aţi cunoscut foarte bine importanţa economică a proiectului. Atunci de ce aţi zădărnicit chiar dumneavoastră realizarea lui?

„Bravo ei!" se entuziasmă Tungusov şi îl întrebă încet pe director:

— Cine este?

— Reprezentanta organizaţiei care patronează fabrica noastră. O fată admirabilă. E fiica profesorului...

— Vă pot explica toate acestea! strigă iritat Vitkovski, închizîndu-şi cu un pocnet portţigaretul. Dar nu înţeleg ce legătură are cu problema pe care o discutăm astăzi.

— O legătură directă! răspunse Ana cu fermitate. Este un caz absolut identic şi noi n-avem de loc poftă să ne trezim în situaţia profesorului Flerov. O să trebuiască să căutăm un alt drum, asta-i limpede, dar proiectul tovarăşului Tungusov tot îl vom realiza!

Hrapov o cunoştea bine pe Ana şi aprecia caracterul ei blînd. De astă dată însă cuvintele ei erau tăioase şi unde mai pui că oglindeau starea de spirit a celor prezenţi. Directorul se grăbi să anunţe o pauză şi calculul se dovedi bun. Vitkovski atîta aştepta: îşi luă rămas bun şi plecă.

Şi deodată biroul mare al directorului se umplu de rumoare ca o cală a unei corăbii pe furtună, în care a pătruns apa. Indignarea cu chiu cu vai stăpînită răbufni în sfîrşit: mişcare, zgomot, exclamaţii. Nimeni nu mai asculta, aproape toţi vorbeau. Se auzeau într-una epitete caustice, înţepătoare şi dureroase ca spinii:

— Birocrat sadea!

— Un prost patentat... Să minţi în halul ăsta în faţa unei adunări!

— Cum de mai stau astfel de oameni în posturi de conducere ? !...

— E un laş! Nu vedeţi ? Îi e frică de răspundere...

— Sabotor!...

Nikolai era unul dintre puţinii care îşi păstraseră calmul. Deschise gospodăreşte fereastra, îşi aprinse o ţigară — profitînd de faptul că în vînzoleala care se produsese, urmînd exemplul lui Vitkovski, toţi fumau — şi urmărea cu interes cum acelaşi sentiment se manifestă în mod diferit la oameni diferiţi. Într-un grup de comsomolişti, lîngă el, Ana continua să vorbească surescitată. Auzea frînturi din discuţia lor şi îi întîlnea mereu privirea ochilor mari, cenuşii.

Fiodor se apropie, descumpănit.

— Ce zici, Kolea ? Ce-i asta ?

— Ce să fie ? Nimic. O poveste obişnuită. Te-am prevenit doar.

— Bine, dar... asta-i ceva care depăşeşte orice măsură!

— Din păcate, da. Dar ce poţi să-i faci ?

Ana se apropie de ei.

— Fă-ne cunoştinţă, Fiodor Ivanovici — spuse ea simplu, privindu-l pe Nikolai. Vreau şi eu să ştiu ce părere are tovarăşul Tungusov. Şi-i întinse mîna.

— Tungusov... Ana Konstantinovna, îngerul păzitor al lumii noastre muzicale... — glumi posomorît Fiodor.

— Raportul dumitale ne-a înflăcărat pe toţi — continuă Ana, fără să ţină seama de gluma lui Fiodor. Priviţi! Totul se datoreşte dumitale. Dumneata ai declanşat...

— Nu-i chiar aşa... — se fîstîci Nikolai, fără să-şi dea seama de ce. Victoria, dumneata ai obţinut-o. Dumneata l-ai pus pe fugă!

— Păi el atîta aştepta! rîse Ana. A venit numai ca să ne dea bobîrnace şi să plece... Ciudat tip, totuşi... Bine, dar mai departe ? Ce facem ?

— Asta o să ne-o spună şefii — arătă Fiodor, tot atît de posomorît, spre biroul directorului unde se vădeau semne că s-a terminat discuţia începută după plecarea lui Vitkovski. Hrapov se sculă, ciocăni cu un creion gros în pahar, apoi în cana cu apă şi din nou în pahar... Toţi îşi ocupară locurile.

Se ridică Polikarpov, secretarul comitetului de partid.

— Am ascultat referatele — spuse el. Acum ar trebui să urmeze discuţiile. Dar de fapt, nu ştiu dacă mai e nevoie. În privinţa ăstuia... a lui Vitkovski, totul este limpede. Nu putem conta pe el. S-au făcut mai multe propuneri. Prima. Să înscriem în rezoluţia consfătuirii noastre următoarele: „Consfătuirea tehnică recomandă să se construiască noua uscătorie după proiectul inginerului Tungusov". (Se aud exclamaţii: „Just!" Toţi cei prezenţi aplaudă.)

Hrapov se ridică:

— Tovarăşi, dacă cineva se îndoieşte de justeţea recomandării noastre, îl rog să-şi spună părerea.

Nimeni nu luă cuvîntul.

— Aşa — încheie secretarul. Prin urmare, vom lupta să construim uscătoria. A doua propunere: să nu luăm în seamă refuzul lui Vitkovski şi să trimitem Direcţiei generale o comandă oficială pentru tuburi. Totodată, ar fi bine ca tovarăşii Hrapov şi Volski să alcătuiască un memoriu şi să se adreseze personal şefului Direcţiei generale, să-i explice, să-i vorbească despre atitudinea lui Vitkovski... Dacă nici asta nu va ajuta...

— Nu va ajuta — spuse încet Nikolai, şi Hrapov arătă imediat cu creionul în direcţia lui.

Nikolai se sculă.

— Orice am întreprinde la Direcţia generală, nu vom avea succes atîta timp cît e Vitkovski acolo. Şeful Direcţiei generale o să-i ceară părerea, cum e şi firesc, şi-o să aibă el grijă să ne pună bine. Ştiu cum se fac lucrurile astea. Pot să vă spun de pe acum: Vitkovski va organiza o consultaţie ştiinţifică de experţi care va respinge definitiv proiectul nostru. În felul acesta va rămîne basma curată, iar treaba murdară o va face cu mîinile altora. Într-o asemenea situaţie şeful Direcţiei generale, bineînţeles, n-o să-şi poată asuma răspunderea şi, foarte liniştit, o să ne refuze. Trebuie să acţionăm altfel, din afară...

Nikolai vorbea liniştit, pronunţînd în felul său original fiecare cuvînt pînă la capăt, fără să se grăbească, fără să înghită silabe, fără să ridice glasul, de parc-ar fi discutat cu nişte prieteni la un pahar de ceai.

Şi tot aşa cum el, urmărind ideea expusă de Polikarpov, nu se putuse stăpîni să nu spună de la locul său: „Nu va

ajuta", şi Ana, tot gîndindu-se care ar fi cea mai simplă şi mai sigură cale de urmat, interveni fără să vrea :

— Dar dacă am încerca...

Nikolai nu-şi terminase ideea dar auzind-o pe Ana tăcu şi, privind-o, o încurajă printr-un semn din cap să-şi spună părerea, să spună ceea ce pentru amîndoi era limpede. Simţind această încredere, Ana se pierdu puţin : dar dacă greşeşte ! ?

— Se pare că nimeni nu se îndoieşte — începu ea, făcîndu-şi curaj — că proiectul nostru prezintă importanţă pentru multe ramuri ale industriei. Aşadar, trebuie să ne adresăm direct comisarului poporului. El va aprecia această iniţiativă. Trebuie însă să ne întîlnim cu el, să stăm de vorbă, să-i arătăm greutăţile pe care le întîmpinăm cu tuburile, să-i vorbim despre Vitkovski...

— Asta-i soluţia ! spuse Nikolai, dînd aprobator din cap şi se aşeză o dată cu ea.

— Da ! Să mergem la comisarul poporului ! se auziră mai multe voci. „Muzicanţii" de la masa directorului se priviră între ei.

— Ce zici, Timofei Pavlovici, o să reuşim ? întrebă Volski, făcîndu-i cu ochiul directorului. El încerca un interes sportiv faţă de acest plan. Dar cel care stăpînea în cea mai mare măsură înalta artă de a cuceri fortăreţele, de a ocoli bastioanele şi barierele administrative ce li se ridicau în faţă era, desigur, Hrapov. Bun psiholog, el izbutea să le îmblînzească chiar şi pe cele mai îndîrjite secretare — adevărate cerbere — făcîndu-le adepte ale ideii lui. Planul acestei campanii se contură în mintea lui la cîteva secunde după propunerea Anei. Se şi vedea în fotoliul mare, de piele, din cabinetul comisarului poporului...

— De ce nu... — îi răspunse el zîmbind lui Volski.

Hotărîrea fu luată.

Delegaţia care trebuia să se prezinte la comisarul poporului era alcătuită din trei persoane : directorul, inginerul-şef şi Tungusov.

*

*   *

Prin ce căi ingenioase au reuşit ei să obţină ce voiau ? E greu de spus. Cert este că la patru zile după consfătuirea

tehnică au obţinut o audienţă. Chiar şi pe secretarii de la Comisariatul Poporului îi uimi acest succes: funcţionarii superiori ai departamentului respectiv abia izbuteau să intre la comisarul poporului, ale cărui zile de lucru erau programate minut cu minut, pe două săptămîni înainte, şi nişte „muzicanţi“ ! !... poftim, uite ce-au reuşit ! E adevărat, erau semne evidente că pe comisarul poporului îl interesa problema expusă în scrisoarea prin care motivau cererea audienţei. Dar fiecare om care cere audienţă la comisarul poporului are de ridicat o problemă mai mult sau mai puţin interesantă. Totul e să ştii să scrii o astfel de scrisoare. Şi să obţii ca această scrisoare să fie citită imediat...

La ora trei se aflau în sala de aşteptare.

Mai mulţi oameni ieşiră din cabinet şi plecară în tăcere. Secretarul dispăru după uşă şi se arătă imediat:

— Poftiţi, tovarăşi !

Nikolai era emoţionat. Încerca o emoţie deosebită, cu totul nouă. Nu soarta propunerii lui juca aici rolul hotărîtor. Era altceva — emoţia contactului cu însăşi istoria. Iată ! Acum el, Nikolai Tungusov, se va întîlni cu acest om de seamă, vechi revoluţionar şi talentat organizator, făuritorul iar acum conducătorul industriei sovietice, în mîinile căruia se aflau destinele multor treburi, evenimente şi oameni. Ce voinţă trebuie să aibă omul care şi-a luat asupra sa o asemenea răspundere ! Doar foarte multe le rezolvă el însuşi, de unul singur. La el vin atîţia oameni cu „problemele“ lor atît de variate. Vin să ceară o soluţie, atunci cînd ei înşişi n-o pot găsi, discută între ei, luptă, se emit păreri diferite, contradictorii... Cineva nu are dreptate. Dar care dintre ei ? Cine s-a încumetat să susţină aici un neadevăr — personal sau departamental, ignorant sau egoist ?

Nikolai îşi dădu seama că emoţia lui este de fapt răspunderea pentru adevărul pe care avea să-l apere în faţa comisarului poporului. Pe el nici măcar neintenţionat nu-l poţi înşela. Învălui într-o clipă cu mintea, de parcă s-ar fi aflat la o mare înălţime, proiectul său, treburile sale. Nu... totul este în ordine. Totul este limpede şi... cinstit.

Încă un pas... Înainte de a intra, Nikolai văzuse cu ochii minţii figura monumentală a comisarului poporului, coborîtă de pe afişele festive, de pe pancartele purtate în zilele de sărbătoare, chip neschimbat pe care imaginaţia sa îl ter-

mină de creionat: statură înaltă, trăsături aspre, reci, ton sever de mare şef... Aşa o fi arătînd.

Intră ultimul.

Un om în vîrstă, mai mult scund, ieşi de după biroul uriaş şi strînse prieteneşte mîinile oaspeţilor săi. Hrapov se prezentă, apoi îi prezentă şi pe însoţitorii săi.

*

* *

— Luaţi loc, prieteni.

„Va să zică aşa arată comisarul poporului!" se gîndi Nikolai, observînd cu cîtă atenţie pune întrebările şi-l ascultă pe director. Emoţia îl părăsi dintr-o dată şi se simţi uşor. În faţa lui se afla un gospodar simplu şi grijuliu, pentru care este preţios tot ce poate aduce un folos muncii lui uriaşe şi complicate.

Pe scurt, Hrapov şi Volski îl puseră la curent cu evenimentele. Tungusov expuse esenţa propunerii sale. Comisarul poporului examină îndelung, cîntări în palmă calupurile mici de lemn pe care Nikolai le pusese pe birou (atît pe cele umede cît şi pe cele uscate), îl întrebă amănunţit despre principiul uscării prin curenţi de înaltă frecvenţă, despre construcţia generatorului...

Apoi, privindu-l pe Tungusov, rosti simplu:

— Ei, tovarăşi, eu consider că ideea este admirabilă. Acţionaţi! De fapt însă, ce vă împiedică?

Cînd i se expuse întîmplarea cu Vitkovski, cu tuburile profesorului Flerov, el îşi zbîrli nemulţumit mustăţile cărunte, dar în clipa următoare zîmbi:

— Da, Vitkovski a avut nu de mult o chestie cu nişte inventatori, şi asta îl face acum să fie foarte prudent. Bine, am să vorbesc cu el... Daţi-mi cererea pentru tuburi. Asta-i tot?

Cînd directorul şi inginerul-şef Volski ieşiră, feţele lor radiau de bucurie. Urcară în maşină şi porniră spre fabrică, dar strălucirea de mulţumire tot nu dispăruse de pe chipul lor.

— Ăsta, da, om! spuse Hrapov, înghiontindu-l pe inginer. Ei, acum o să meargă treaba!

Pe Tungusov, comisarul poporului îl rugase să mai întîrzie „cîteva minute". Cînd rămaseră singuri, îl privi ţintă în ochi pe inventator.

— Cunoşti, văd, bine problema la care lucrezi — spuse el. Am încredere în dumneata. Nu mă îndoiesc că aparatul de laborator dă într-adevăr asemenea rezultate. Dar spune-mi, eşti pe deplin convins că va da acelaşi rezultat şi o mare instalaţie industrială ? Căci aici, după cîte înţeleg, aici nu-i vorba numai de a mări pur şi simplu gabaritul aparatului ; aici dimensiunile sînt legate de o nouă însuşire.

— Aveţi absolută dreptate — răspunse Tungusov. Dar eu am ţinut seama de acest lucru. Prin construcţia sa, instalaţia industrială se va deosebi mult de micul meu generator. Cum să vă spun ? Există, bineînţeles, un oarecare procent de risc. Curenţii de înaltă frecvenţă sînt, ca să zic aşa, foarte capricioşi. S-ar putea să apară anumite dificultăţi. Dar oricare ar fi aceste dificultăţi, sînt convins că am să le înving pentru că problemele principiale, de bază, sînt pe deplin rezolvate şi verificate.

— Bine. Şi-acum, uite de ce te-am oprit — spuse comisarul poporului. În ultima vreme, unele institute de cercetări ştiinţifice au obţinut rezultate foarte frumoase în aplicarea undelor ultrascurte... de pildă, pentru distrugerea dăunătorilor cerealelor, pentru ridicarea productivităţii culturilor agricole. Am văzut şi eu cîteva experienţe de acest fel : sînt de-a dreptul uluitoare. Şi nu am nici un temei să-i bănuiesc pe autorii acestor experienţe de neconştiinciozitate. Atunci de ce, spune-mi, pînă acum nici unul dintre aceste procedee n-a fost acceptat definitiv şi n-a fost aplicat în economia noastră ?

Nikolai simţi din nou întreaga răspundere a momentului. Trebuia să-i facă cunoscut comisarului poporului această problemă complicată şi importantă în care el crede, căreia i-a consacrat întreaga sa viaţă !... Da, comisarul poporului pusese o întrebare esenţială. La o astfel de întrebare nu ţi-e îngăduit să te pripeşti cu răspunsul. Trebuie să fii absolut obiectiv în aprecierea situaţiei.

Dar se alese praful din obiectivitatea lui. Cu toată puterea indignării sale, Nikolai se năpusti asupra rutinei de care dădeau dovadă unii savanţi cu autoritate, asupra închistării lor în limitele propriei lor „ştiinţe", asupra lipsei de cunoştinţe

ştiinţifice necesare de care dădeau dovadă multe dintre cadrele economice, asupra fricii de răspundere şi de risc, asupra insuficientului avînt care rezulta din toate acestea. Cu competenţa care-l caracteriza, Nikolai descrise în cele mai mici amănunte cum a fost dusă de rîpă, în modul cel mai ruşinos, o lucrare extrem de preţioasă a Institutului pentru cereale. Fusese creată o instalaţie semiindustrială pentru deparazitarea cerealelor. Trebuia numai pusă la punct şi dată în exploatare. Cînd însă autorul proiectului s-a lovit de unele greutăţi neaşteptate în procesul punerii la punct a instalaţiei şi, neajutat îndeajuns, a depăşit termenele pe care de fapt el şi le fixase, a fost învinuit, cu totul neîntemeiat, de şarlatanie, lucrarea a fost oprită şi instalaţia demontată.

Nikolai abordase tema lui preferată. Înflăcărat, îşi lovea duşmanii în dreapta şi-n stînga şi cu cît clocotea mai mult de indignare, cu atît mai mult îi plăceau comisarului poporului caracterul lui deschis, sinceritatea şi temeinicia ideilor sale.

„Astfel de oameni nu înşală!" se gîndea comisarul poporului ascultîndu-l atent pe tînărul inginer.

— Fapt este — conchise Nikolai — că în ciuda tuturor experienţelor, noi încă nu cunoaştem pînă la capăt capacitatea energiei electrice de a emite radiaţii. De ce creşte recolta provenită din seminţele supuse acţiunii radiaţiilor? De ce mor bacteriile într-un cîmp de înaltă frecvenţă? Nu ştim încă. Dar oare aceasta înseamnă că trebuie să renunţăm la încercările de a folosi în mod practic acţiunea puternică a acestei energii? Bineînţeles că nu! Căci numai rezolvînd problemele practice completăm teoria, găsind verigile care îi lipsesc. Trebuie înfruntat riscul. Chiar dacă nu întotdeauna uluitoarele experienţe de laborator vor da rezultatele scontate, ar trebui să le punem în practică. Şi putem fi convinşi că oricum, în totalitatea lor, vor duce sigur la un progres tehnic.

Noi, fizicienii... să nu uităm acest lucru... sîntem nevoiţi să învingem mari greutăţi. Pentru a crea, de pildă, o instalaţie de deparazitare, trebuie să fii în acelaşi timp şi fizician şi biolog. Pentru a realiza creşterea producţiei la hectar a cerealelor, prin aplicarea energiei radiante, trebuie să cunoşti, şi să cunoşti profund, fiziologia plantelor. Rar se întîmplă să poată fi cineva în acelaşi timp un bun fiziolog şi

un perfect fizician. Iar munca în colectiv a oamenilor care posedă cunoştinţe atît de diferite nu rezolvă nici ea problema, cel puţin în cazul de faţă. Pentru a crea, pentru a inventa, toate aceste cunoştinţe diferite trebuie să se găsească într-un singur cap.

Iată şi răspunsul la întrebarea dumneavoastră, tovarăşe comisar al poporului. Ştiinţa noastră despre energia radiantă de-abia face primii paşi. Întîmpinăm multe greutăţi şi ne bucurăm de prea puţină încredere şi ajutor. De altfel, într-o oarecare măsură îi înţeleg şi eu pe economişti. Sînt şi printre noi, desigur, oameni insuficient de competenţi, care se înflăcărează uşor. Uneori e greu să te descurci în „mecanica noastră subtilă". Şi atunci în cine să ai încredere şi în cine nu?

Comisarul poporului se sculă în picioare, privindu-l cu simpatie pe Tungusov.

— Nu-i nimic, o să ne descurcăm. Luă receptorul în mînă. Tovarăşul Vitkovski? Da, da, eu sînt. Bună ziua! Uite ce este, stimate tovarăşe, o să vină chiar acum la dumneata inginerul Tungusov... Da, da, el, chiar el... Te rog să-l ajuţi. Toate cererile lui trebuie satisfăcute. Şi pe cît posibil, mai repede. Alcătuiţi împreună cu el o notă de comandă şi să-mi trimiteţi şi mie copia.

— Iar dumneata — se adresă el din nou lui Tungusov — nu te jena, cere tot ce-i necesar pentru a obţine succesul. Comenzile vor fi executate, bani veţi primi cît veţi avea nevoie. Uscătoria asta trebuie făcută, orice-ar fi. Apoi vom merge şi mai departe. Te rog foarte mult să mă ţii la curent. Iată numerele mele de telefon. Dacă întîmpini greutăţi, dacă ai nevoie de ajutor, telefonează-mi direct, la orice oră.

— Vă mulţumesc — bolborosi Nikolai, emoţionat. Pentru întîia oară în viaţă era atît de mişcat de atenţia cuiva. Simţi o mîncărime undeva, în adîncul nasului. Vă mulţumesc pentru încredere, tovarăşe comisar al poporului! Înşfăcă hîrtia pe care erau scrise numerele de telefon, strînse puternic mîna ce-i fusese întinsă şi plecă repede.

*
* *

— Profesorul Ridan — anunţă secretarul, intrînd în cabinet.

— Ridan ? Fiziologul ? se miră comisarul poporului.

— Probabil.

— Pofteşte-l... pofteşte-l...

Se întîlniră ca nişte cunoştinţe vechi, deşi e îndoielnic să se mai fi văzut vreodată. Comisarul poporului îl stima pe Ridan, unul dintre primii oameni de ştiinţă care, la vremea lor, fără să şovăie nici o clipă, s-au alăturat revoluţiei socialiste. Îi cunoştea faima de mare chirurg, auzise de recentul lui referat întrerupt de o neaşteptată criză de surmenaj.

— Vă miră probabil că vine la dumneavoastră un om a cărui specialitate este atît de departe de problemele industriei... — începu Ridan.

— Ba de loc — răspunse rîzînd comisarul poporului. De ce să mă mire ? Acum toţi vin la noi şi cred că în prezent nu există nici un departament, nici o ramură a ştiinţei care să nu fie vital interesată în industria noastră. Ştiţi cine a fost acum la mine ? Nişte muzicanţi ! Amîndoi rîseră veseli. Cum vă simţiţi, profesore ? Am aflat că aţi fost bolnav...

— Aţi auzit de eşecul meu de la Casa oamenilor de ştiinţă ?

— De ce „eşec“ ? Se spune că referatul a fost foarte interesant.

— Se poate... Dar atunci n-am luat cuvîntul numai pentru a face o comunicare interesantă. Referatul meu urmărea un scop precis, foarte important pentru munca mea viitoare, scop pe care, pînă la urmă, nu l-am atins. O slăbiciune de moment, un şoc neînţeles, care nu se încadrează în noţiunea de „boală“, m-a făcut să-mi întrerup referatul. Eşec, nu boală, iată semnificaţia principală a acestui incident. De fapt, tocmai de aceea am şi venit la dumneavoastră...

Comisarul poporului privi ţintă faţa palidă a savantului. Ridan nu-şi revenise încă de pe urma loviturii primite ; se vedea că nu-şi poate ierta eşecul întîlnirii cu fizicienii, pricinuit de acel „şoc“ inexplicabil, căruia nu-i găsise nici un fel de cauză în organism. Îngrijorarea se oglindi în ochii vii şi adînci ai comisarului poporului.

— Spuneţi-mi, cîte ore lucraţi pe zi ? Sau, mai bine, cît vă odihniţi ? întrebă el.

Un zîmbet uşor săltă mustăţile lui Ridan.

— Dar dumneavoastră, tovarăşe comisar al poporului ? întrebă la rîndul lui, în loc să-i răspundă.

Zîmbind, comisarul poporului îşi mută privirea de la Ridan. Toată lumea cunoştea maniera lui de a face după terminarea lucrului plimbări neaşteptate „pentru a se odihni" ; numai că neputîndu-şi permite să-şi „piardă timp" cu aceste plimbări, le făcea întotdeauna la uzine şi anume la acele uzine care necesitau în acel moment o atenţie deosebită din partea Comisariatului Poporului.

— Avem fiecare aproape cîte o jumătate de veac — continuă Ridan. Să mă odihnesc, aţi spus ? Cum vine asta ? Numai capul ne poate sili să ne odihnim ; el îl dirijează pe om. Pot să dau odihnă mîinilor, stomacului şi chiar inimii. Noi însă, şi eu şi dumneavoastră, lucrăm cu capul. Şi cum o să faci capul să se odihnească dacă nu vrea... sau, mai bine zis, nu poate să se odihnească !?

Aşa cum şedeau unul în faţa celuilalt, amîndoi în vîrstă, dar voinici încă, se priviră cu atenţie cîteva secunde.

— Aveţi dreptate — spuse în sfîrşit comisarul poporului. Nu-l putem sili. Nimic nu va putea sili mintea noastră să-şi înceteze activitatea... Spuneţi-mi, cu ce vă pot ajuta ?

Ridan îi povesti pe scurt despre descoperirea sa, despre „conflictul cu fizica". Nu poate rezolva o problemă fiziologică extrem de importantă pentru că, urmărind firul, a pătruns într-un domeniu care îi este inaccesibil. Are nevoie de ajutor. Industria numără în rîndurile ei toţi tehnicienii valoroşi din ţară ; îi cunoaşte, fără îndoială, pe cei mai buni radiotehnicieni, pe cei mai de seamă constructori-inventatori...

— Indicaţi-mi un om căruia i-aş putea încredinţa elaborarea generatorului. Dacă cunoaşteţi un tehnician care mă va asigura că problema poate fi rezolvată şi va accepta să se apuce de rezolvarea ei, daţi-mi-l ? Asta-i tot ce vă rog !

Comisarul poporului găsi că satisfacerea cererii lui nu este de loc un lucru complicat. Îl va recomanda reprezentantului unei Direcţii generale şi acesta îi va indica persoana de care are nevoie. Tovarăşul Vitkovski îi cunoaşte foarte bine pe radiotehnicieni. Comisarul poporului îi telefonă pe loc şi-l anunţă că va veni la el profesorul Ridan.

— Fiindcă veni vorba — îl întrebă el pe Vitkovski. Inginerul Tungusov a plecat ? Nu ? Foarte bine. Trimite-l chiar acum la mine.

În aceeaşi clipă sună un alt telefon. Comisarului poporului i se aminti că peste cîteva minute va începe şedinţa Consiliului Comisarilor Poporului. Nu mai putea să întîrzie. Îi pare foarte rău că trebuie să întrerupă discuţia, dar, pe cît se pare, tot ceea ce a trebuit s-a făcut...

Cînd să iasă din cabinet, apăru Tungusov.

— Tovarăşi — spuse comisarul poporului. Faceţi cunoştinţă şi staţi de vorbă. Cred c-o să vă prindă bine la amîndoi.

Şi plecă.

Cei doi îşi întinseră, cu o oarecare nedumerire, mîna unul celuilalt şi-şi spuseră numele. Cîteva clipe stărui o tăcere stînjenitoare. Nu ştiau cu ce să înceapă discuţia.

— Sînteţi... de la Direcţia generală ? îşi dădu în sfîrşit seama Ridan.

Tungusov zîmbi.

— Voiam tocmai să vă pun aceeaşi întrebare. Probabil că sîntem amîndoi „solicitanţi".

— Probabil. Despre ce trebuie să vorbim ?

— Habar n-am.

— Uite ce-i — spuse Ridan, uitîndu-se la ceas. Acum e trei, şi eu trebuie să reuşesc să ajung la reprezentantul Direcţiei generale. Discuţia noastră se pare că nu e urgentă, iar aceea care mă aşteaptă nu suportă amînare. Dar dacă comisarul poporului ne-a poruncit să facem cunoştinţă şi să stăm de vorbă, trebuie să-l ascultăm. N-aţi putea să treceţi pe la mine astăzi, sau într-una din serile următoare ?

Nikolai acceptă, notă adresa profesorului şi-şi luară rămas bun. După ce făcu cîţiva paşi, Ridan se opri deodată, se întoarse şi, chemîndu-l pe inginer, se apropie din nou de el.

— Neapărat să veniţi ! insistă el cu mai multă căldură în glas. Şi cît mai curînd.

— Cu plăcere — răspunse Nikolai zîmbind.

Abia acum se spărsese gheaţa.

Întrebîndu-l pe secretar pe unde să se ducă la Vitkovski, Ridan ieşi din sala de aşteptare.

Toată clădirea Comisariatului Poporului vuia ca un stup gigantic înainte de apusul soarelui. Era „ora de vîrf", ultima oră a zilei de lucru, cînd oamenii, temîndu-se să-şi lase nerezolvate treburile din timpul zilei, se neliniştesc, încep să se grăbească şi să se enerveze. În orele acestea, prin coridoarele largi mişună funcţionari şi solicitanţi, oamenii se caută şi se

găsesc unii pe alţii, cei care pleacă din Comisariat cu o ultimă însărcinare sînt opriţi pe scară şi de sus, prin casa scării, primesc indicaţii uitate. Telefoanele sună. Fetele de la centrală încetează orice discuţie între ele, iar jos, la intrări, încep să duduie motoarele maşinilor care se trezesc.

Discuţia cu Vitkovski se dovedi pe neaşteptate mult mai complicată şi mai lungă decît discuţia cu comisarul poporului.

— Aveţi nevoie de un constructor cu o înaltă calificare? O, noi avem orice specialişti! Direcţia generală s-a îngrijit ca să selecţioneze şi să ţină în evidenţă oamenii. Vă daţi seama ce lucrări de mare răspundere trebuie să execute industria electrotehnică! Dar trebuie să ştiu ce probleme vreţi să rezolvaţi. Un generator de înaltă frecvenţă? Ei, pentru generatoare avem o întreagă armată! Dar ce fel de generator şi pentru ce scop? Probabil că e nevoie de o construcţie specială. Unul medical?

Ridan privea faţa palidă şi puhavă a guralivului interlocutor. Reprezentantul Direcţiei generale părea viu interesat de această discuţie, dar profesorul, fără să-şi dea prea bine seama de ce, se codea să-i destăinuie amănuntele planurilor sale.

Multă vreme — deşi ziua de lucru se terminase şi Ridan, plictisit, insista să amîne rezolvarea problemei — Vitkovski cotrobăi prin nişte liste, căutînd pe parcurs să „precizeze profilul“ specialistului de care avea nevoie savantul...

— Iată cine vi s-ar potrivi! exclamă el în sfîrşit. Wikling! Este cel mai bun dintre tinerii constructori de la Simens. Un inventator. Şi-i antifascist. Acum trei ani a emigrat la noi şi... între noi fie vorba... n-a venit cu mîna goală. Este un om de nădejde şi indiscutabil talentat. Din păcate, este ocupat acum. Execută o sarcină dată de guvern. Fără o aprobare de sus, n-are dreptul...

— Atunci să aşteptăm pînă va fi liber — spuse Ridan, ridicîndu-se hotărît.

— Bine. Să vorbesc cu comisarul poporului şi am să-l trimit pe Wikling la dumneavoastră.

— Mulţumesc — mormăi Ridan şi, luîndu-şi rămas bun, ieşi grăbit.

La drept vorbind, ar fi avut motiv să fie mulţumit. Doar lucrurile s-au aranjat cît se poate de bine. Un constructor de la o firmă celebră, un inventator şi chiar unul care lu-

crează în domeniul curenţilor de înaltă frecvenţă — ăsta-i un mare succes !

Cu toate acestea, în urma acestei întrevederi, Ridan rămase cu o impresie tare neplăcută. Vitkovski îl forţase... da, da, îl forţase să povestească mai mult decît necesita o discuţie de lucru cu un om cu totul necunoscut şi pe deasupra nu prea plăcut. E adevărat, el n-are nici un fel de secrete, dar... de ce să-l tragă de limbă ? De ce să-i mai spună o dată acestui om tot ce i-a explicat comisarului poporului ?

*

* *

Evenimentele din ultimele zile tulburaseră acea stare de trainic echilibru lăuntric proprie profesorului Ridan. Totul începuse cu acel „şoc" blestemat. Ce putea să fie asta ? De sute de ori savantul căută să-şi amintească cele mai mici amănunte ale neobişnuitei întîmplări, străduindu-se să găsească în ele un fir care să-l ajute să explice lucrurile. Îşi amintea foarte bine sentimentul de profundă disperare care îl cuprinsese pe neaşteptate în acel moment. Să fi fost oare vreun motiv ascuns în şirul gîndurilor lui, în înlănţuirea logică a teoriei pe care o susţinea ? Nu, nici unul ! N-a avut nici un fel de îndoieli în justeţea concepţiei lui, nici atunci, nici mai înainte, iar acum, nici atîta nu se îndoieşte. Să fi fost vreo defecţiune de ordin fiziologic cauza acelui „gol" în psihicul lui ? Înlătură cu nemulţumire şi această presupunere : ştia, simţea că nu are astfel de motive.

Nu, aici era altceva. O forţă străină se năpustise pe neaşteptate din afară, pusese stăpînire pentru o clipă pe voinţa lui, îi supusese gîndirea influenţei ei duşmănoase. Dar ştiinţa nu cunoaşte încă o astfel de forţă...

Ridan se pierdea în presupuneri. Şi pe deasupra atîtea alte evenimente : această discuţie forţată cu antipaticul director Vitkovski, apariţia pe scenă a unui om cu totul necunoscut, pe care i-l recomandase comisarul poporului, vizita apropiată a fizicianului străin care trebuia să hotărască soarta descoperirii sale. Oameni noi intrau în orbita vieţii lui Ridan. Toate acestea îl nelinişteau pe savant.

Evenimentele îşi urmau însă cursul. A treia zi după întrevederile de la Comisariatul Poporului, pe cînd puţin nume-

roasa familie a profesorului şedea la masă şi-şi lua ceaiul de seară, în vestibul se auzi soneria.

Fetele săriră amîndouă în picioare. De data asta însă, Ana n-o lăsă pe Nataşa, care era mult mai vioaie ca ea, să i-o ia înainte. Ştia că tatăl ei aşteaptă vizita unor oameni noi, necunoscuţi, şi cum simţise starea de nelinişte a tatălui său, voia să fie la curent cu aceste întrevederi pentru ca, în măsura posibilităţilor, să preîntîmpine noi emoţii, de care-l ferea acum cu atîta grijă pe Ridan.

Ieşi şi deschise uşa de la intrare.

— Tovarăşul Tungusov ? ! exclamă ea.

— Vedeţi... — Nikolai se fîstîci. Nu se aştepta să o găsească aici. Atunci... n-am întrebat cum vă cheamă...

O recunoscuse din prima clipă pe această admirabilă fată, cum i-a spus directorul fabricii în timpul consfătuirii.

— Poftiţi, intraţi ! Îmi pare bine !

— De fapt, am venit la profesorul Ridan... Nu... nu cumva... sînteţi fata lui ? făcu el ochii mari, amintindu-şi că atunci directorul a spus : „E fiica profesorului..."

— Da, sigur, sînt fiica lui — şi-i întinse mîna. Ana mă cheamă. Vine imediat şi profesorul... Cu dumneavoastră i-a făcut cunoştinţă comisarul poporului ? ! Ce întîmplare ! Poftiţi ! Poftiţi pe aici...

Îl luă de mînă şi-l trase după ea în sufragerie ca pe un copil mare.

— Tată, acesta este Tungusov ! Acela care la noi, la fabrică, o să construiască celebra lui uscătorie !

— Admirabil ! o susţinu Ridan. Avem deci cu ce începe discuţia !

La început, atitudinea cu totul degajată a Anei îl făcu pe Nikolai să se fîstîcească, apoi însă creă repede o atmosferă caldă, plăcută. Nikolai se simţea între prieteni. Văzîndu-l pe inginer, Ridan, care îl cunoştea pe Tungusov din cele ce-i povestise fiica sa, uită de frămîntările sale. O asemenea cunoştinţă prezenta pentru el un interes deosebit.

Începură să discute, bineînţeles, despre uscătorie. Încet, după cum îi era obiceiul, şi alegînd cuvintele, Nikolai îi povesti cum s-au aranjat lucrurile după ce, ţinînd seama de sfatul Anei, s-au adresat direct comisarului poporului. Da, ei trebuie să-i mulţumească uzina dacă totul se va termina cu bine. Comanda pentru tuburi a şi fost dată. Vitkovski,

odată scăpat de responsabilitate, parcă-i altul : neobişnuit de prevenitor şi activ. Aşa se comportă întotdeauna oamenii lipsiţi de curajul răspunderii.

Ca discuţia să fie cît mai interesantă pentru tatăl ei, Ana îl rugă pe Tungusov să explice în ce constă invenţia lui.

Nikolai începu să explice cu plăcere. Auzind termeni cunoscuţi, pe care îi întîlnise adeseori în cărţile de electrotehnică, Ridan asculta atent. Iată un bun prilej de a se familiariza cu toate aceste noţiuni care nu-i erau încă prea limpezi ! Exagerînd întrucîtva lipsa sa de informare, Ridan se grăbi să-l prevină pe interlocutorul său că este cu totul profan în problemele de electrotehnică. Tungusov se miră :

— Ei, cum asta ! Şi eu care credeam că lucraţi în acest domeniu !

— Nu, domeniul meu de activitate este organismul viu, fiziologia. Mai precis, sistemul nervos. Creierul.

Nikolai zîmbi trist.

— Eu tocmai în aceste probleme sînt cu totul profan... Din păcate, am şi avut prilejul să regret acest lucru... Atunci ce semnificaţie are propunerea comisarului poporului ? Cu ce ne putem ajuta unul pe altul ?

Această frază, pronunţată în treacăt, nu-i scăpă Anei.

— Spuneţi-mi ...cum adică aţi avut prilejul să regretaţi ?

— Vedeţi, am studiat acţiunea undelor ultrascurte asupra diferitelor obiecte... şi asupra organismelor vii. Atunci am avut nevoie de unele cunoştinţe din fiziologie.

Ridan îşi mîngîie barbişonul.

— Cu frecvenţe mai înalte aţi lucrat vreodată ? întrebă el, aşteptînd răspunsul aşa cum aşteaptă un spectator din sală împuşcătura de pe scenă.

— Vă referiţi la razele Röntgen ? încercă Nikolai să ghicească, alegînd cea mai populară formă a energiei radiante folosită în medicină.

— Nu.

— La cuarţ ?

— Da, pe aproape...

Ridan se codea încă să-i mărturisească interlocutorului său „coordonatele precise“ ale domeniului explorat, pentru el o adevărată „ţară a făgăduinţei“. Dar acest „aproape“, fusese suficient ca să-i atragă atenţia lui Nikolai. Tocmai pe-aici, pe aproape, în spectrul energiei radiante, se găsea „micul

spaţiu virgin" pe care îl descoperise el şi pe care încercase cu ajutorul odraslei sale „G. M." — să-l şteargă, ca pe o pată albă, de pe harta undelor electromagnetice.

— Am lucrat şi cu frecvenţe foarte înalte! Am consacrat acestei probleme toate cunoştinţele mele, toată experienţa mea... Frecvenţele înalte ascund taine nedescoperite încă de om. Am construit un generator pentru astfel de unde...

— Cum?! Un generator?! strigă Ridan peste măsură de emoţionat. Şi aţi obţinut aceste radiaţii?

— Am obţinut ceva... Dar nu chiar radiaţiile de care am nevoie. Deocamdată am suferit un eşec. Dar nu mă dau bătut. La drept vorbind, acesta este de-abia începutul. Principalul s-a făcut: am găsit principiul de funcţionare... rămîne să descopăr greşeala de construcţie...

— Ascultă, Nikolai Arsentievici... Sculîndu-se în picioare, Ridan se aplecase deasupra mesei ca un mare semn de întrebare. Dar asta-i minunat! Dacă rezolvi această problemă, rezolvi implicit şi problema mea, marea problemă a puterii de control asupra organismului şi de stimulare a lui. Acum înţeleg... I-ai vorbit comisarului poporului despre lucrarea dumitale?

— În treacăt, în timpul discuţiei.

— Uluitor! Ce perspicacitate! Acum, să-ţi vorbesc despre lucrarea mea şi mai ales să-ţi spun cum am nimerit în impasul din care dumneata, Nikolai Arsentievici, trebuie să mă scoţi.

Ana era fericită că tatăl ei îşi recăpătase încrederea în sine. Radia văzînd cu cît interes urmărea el ideea lui Tungusov şi cum, cu fiecare clipă, aceşti doi oameni se apropiau tot mai mult unul de altul.

Bărbaţii trecură în cabinet. Aici, pe biroul uriaş al lui Ridan apărură diagramele lui, benzile lungi ale cerebrogramelor — rezultate ale experienţelor şi observaţiilor — care ilustrau sfera electrică a vieţii organismului viu. Mii de idei noi se roteau ca un vîrtej în capul lui Nikolai. Îşi amintea cu o oarecare stînjeneală de primitivele lui experienţe „fiziologice".

Dar iată-l pe Ridan luînd o legătură de chei şi ducîndu-l pe oaspetele său în laboratoare, pentru a-i arăta aparatura.

Pentru întîia oară în viaţa lui, Nikolai intra în atelierul unui fiziolog. Se aşteptase să vadă aici nişte aparate compli-

cate pe care nu le cunoştea, cu ajutorul cărora savantul înregistra procesele profunde, abia perceptibile, ale vieţii. Dar aproape toate aceste amplificatoare, toate aceste oscilografe catodice, galvanometre şi alte aparate electrice, erau cunoştinţe vechi ale inginerului. El pătrundea cu privirea în interiorul lor şi ghicea fără greş destinaţia acestor cutiuţe elegante, scînteind de nichel şi de ebonită lustruită. Nikolai era uimit.

— Mărturisesc că mă aşteptam să văd o aparatură mult mai originală. Oare fiziologia nu dispune de aparate proprii ? Doar are problemele ei specifice, şi cred că şi tehnica trebuie să fie deosebită. Eu văd aici numai aparate care se folosesc pretutindeni în industrie.

Ridan îşi desfăcu mîinile.

— S-ar putea să ai dreptate. Eu nu cunosc alte domenii, aşa că nu ştiu... vezi ? Iată că iese şi mai mult la iveală izolarea care există între noi şi tehnică. Constructorii talentaţi nu vor să lucreze în institutele noastre. Fiziologia le este străină, n-o cunosc, nici n-o apreciază probabil. Iar printre noi nu există fizicieni şi tehnicieni. Biologia este ruptă mai mult decît celelalte ştiinţe de fizică şi tehnică, şi asta constituie o adevărată tragedie, Nikolai Arsentievici ! Am putea să înaintăm mult mai repede dacă am reuşi să unim în mod organic aceste două sfere diferite de cunoştinţe. Să creăm o biotehnică a noastră, bineînţeles nu aceea de care dispunem acum, conformistă şi meşteşugărească, ci o biotehnică proprie, de sine stătătoare, care să dezvolte pe plan biologic realizările moderne ale fizicii şi chimiei. Deocamdată luăm din tehnica „gata făcută“ ceea ce, mai mult sau mai puţin întîmplător, se dovedeşte a fi folositor pentru noi. Aduceţi-vă aminte ce rol uriaş au jucat în dezvoltarea ştiinţei biologice microscopul, razele Röntgen... Şi doar, la drept vorbind, ele ne-au „picat din cer“. Cînd au fost descoperite de fizicieni, nimeni nu s-a gîndit că vor revoluţiona tocmai biologia. Le-am luat de-a gata. Noi, biologii, n-am realizat nimic de seamă în tehnica cercetărilor şi nici nu putem realiza, pentru că nu cunoaştem bine fizica. De aceea sîntem nevoiţi să adaptăm tehnica altora la nevoile noastre şi să ne descurcăm cu ajutorul „ingeniozităţii“ şi „eleganţei“ experienţelor noastre. Este o muncă de Sisif, Nikolai Arsentievici ! Puţini sînt cei care ştiu cît ne chinuim. Dar nu-i nimic. Şi

aşa, ocolind fizica, noi mergem înainte, ca de pildă în cazul radiaţiilor mitogenetice. Ştii, desigur, că aceste radiaţii însoţesc multe procese biologice şi reacţii chimice. Le-am descoperit noi, fiziologii ! Dar cum ? ! Folosind o rădăcină de ceapă ca generator, şi o altă rădăcină de ceapă ca detector al acestor radiaţii... Grozavă tehnică ! Nu ? Ridan rîse cu bunăvoinţă. Iar pe urmă am început să le studiem. Le-am şi supus analizei spectrale (pentru asta a fost nevoie de o întreagă epopee de abilitate şi ingeniozitate !) şi le-am găsit locul în gama undelor electromagnetice... Da, mergem înainte, cu toate că tehnica noastră este rudimentară. Şi, pe cît se pare, uneori chiar o luăm înaintea fizicii. Atunci începe altă tragedie : sîntem nevoiţi să aşteptăm pînă cînd ne ajunge fizica din urmă, ca să putem folosi realizările ei şi să mergem astfel mai departe...

Ridan se apropia de tema care îl preocupa.

Pe căi necunoscute de nimeni, oamenii se cunosc unii pe alţii, uneori dintr-o dată, de la prima întîlnire, de la prima discuţie. Un cuvînt rostit, un gest, un zîmbet, o privire... Omul nici nu sesizează toate aceste amănunte, dar undeva, în adîncul conştiinţei, în străfundurile întunecate ale creierului, s-au şi strecurat semnale, impresii imperceptibile, pe care un mecanism nevăzut le-a sortat, le-a cîntărit şi le-a evaluat. Şi chiar a tras concluzia : „acceptat“ sau „respins“.

Aşa iau naştere relaţiile. Aşa se naşte antipatia sau prietenia.

Aşa se naşte dragostea.

Iar tot ce urmează serveşte numai pentru a manifesta, pentru a realiza această atitudine apriorică. Sau pentru a o înăbuşi.

Ridan, la drept vorbind, discuta pentru prima oară cu Tungusov. Întrevederea lor de la Comisariatul Poporului nu putea fi pusă la socoteală. Dar şi atunci, fără să-şi dea seama de ce, după ce şi-a luat rămas bun de la inginer, s-a întors şi i-a spus : „Neapărat să veniţi !“

Iar acum îşi stăpînea cu greu dorinţa de a-i povesti şi de a-i arăta inginerului tot, de a oferi percepţiei lui cuceritoare cele mai valoroase roade ale căutărilor sale...

Tungusov vorbea puţin. Dar, după felul atent în care examina aparatele, animalele de experienţă, tot ceea ce-i arăta profesorul, după felul cum sesiza esenţa celor ce vedea şi

auzea, Ridan ghicea în el nu un simplu vizitator, care din politeţe se interesează de ceea ce i se arată. Era o atenţie activă, atenţia omului care absoarbe cu nesaţ cunoştinţe noi şi care înţelege sensul şi importanţa acestor cunoştinţe. Tungusov pătrundea în miezul lucrurilor, ştia să aprecieze, şi atunci cînd se simţea competent, dădea sfaturi care lărgeau posibilităţile cercetării.

De cîtă vreme aştepta Ridan să întîlnească un astfel de om! Toţi tehnicienii care veneau în Institutul lui ca să instaleze un aparat nou şi să-l înveţe pe profesor şi pe colaboratorii acestuia să-l mînuiască — şi care explicau cu indulgenţă construcţia aparatului, folosind termeni neînţeleşi ca să scape cît mai repede de întrebări — ce valorau aceşti oameni în comparaţie cu noua lui cunoştinţă?!

Şi antrenîndu-se, Ridan îi povesti lui Tungusov cum au luat naştere presupunerile lui referitoare la existenţa unor forţe necunoscute ştiinţei, forţe care acţionează în organismul viu, cum căutînd aceste forţe a găsit o bază nouă — electrică — a vieţii organismului şi cum, în sfîrşit, a descoperit procedeul de a o stăpîni.

O lume necunoscută, tulbure, dar care îl atrăgea şi punea stăpînire pe el, se deschidea în faţa lui Nikolai. Ca vrăjit, el asculta tăcut cele ce-i spunea profesorul şi în mintea lui iscoditoare luau naştere generalizări inedite; fizica corpurilor moarte, cu care el a avut de-a face pînă acum, prindea viaţă, căpăta un sens nou.

— Ştim încă foarte puţin despre rolul pe care-l joacă electricitatea în viaţa organismului — spunea Ridan. Dar sînt convins că tocmai electricitatea constituie baza principală a tuturor proceselor biologice. Ea este aceea care dirijează dezvoltarea şi funcţionarea fiecărui organism viu probabil şi a fiecărei plante. Priveşte, fie chiar şi procesul diviziunii celulare...

Tocmai intrau în laboratorul citologic — o cameră mare, admirabil utilată cu cele mai moderne aparate ale microscopiei şi ale microfotografiei, cu termostate electrice, cu aparate pentru colorarea preparatelor, cu aparate microtomice pentru realizarea celor mai fine secţiuni.

Aici se studiau celulele — moleculele ţesuturilor din care este alcătuit organismul. În fiecare zi, citologii veneau aici şi se aşezau la măsuţele lor de lucru, care semănau mai cu-

rînd cu nişte dispozitive complicate de mecanică de precizie. Microscoape perfecţionate permiteau să se cerceteze nu numai materia moartă, dar şi procesele vii din ţesuturi, pe organe de animale operate. Printr-o apăsare pe buton, în orice moment se punea în funcţiune mecanismul unui aparat de filmat şi de fotografiat, care privea prin celălalt ocular al aceluiaşi microscop, şi procesul se înregistra pe peliculă. Secţiunile preparatelor moarte se ţineau un timp în coloranţi chimici complicaţi şi atunci corpuri ciudate ca formă, cu totul transparente şi de aceea invizibile la orice microscop, căpătau culoare şi contururi, deveneau vizibile.

Ridan scoase dintr-un sertar al biroului un vraf de fotografii şi le aranjă în rînduri pe masă.

— Ştii ce sînt aceste microfotografii mărite ? Momentele principale ale diviziunii celulelor. Ştii desigur că există celule care se înmulţesc prin aşa-numita „diviziune simplă". Ei bine, e de ajuns să te uiţi la aceste fotografii ca să te convingi că această diviziune e departe de a fi simplă. Ba dimpotrivă, e un proces extrem de complicat, al cărui mecanism nu-l cunoaştem încă.

Pentru întîia oară în faţa lui Nikolai se desfăşurau tablourile acestui act minunat, tainic. Iată celula înainte de diviziune. Un săculeţ ovoidal, parcă şifonat, plin de un lichid tulbure. În acest lichid pluteşte o altă băşicuţă, cum pluteşte gălbenuşul în ou — nucleul. El conţine nişte fire mototolite, care plutesc într-un lichid transparent. Totul e liniştit.

Dar iată că în celulă se stîrneşte o mişcare. Ciudată este evoluţia acestor fire din nucleu ; deodată capetele lor se unesc unul de altul, formînd un singur ghem de fire, şi din nou firele se rup în segmente, de data aceasta mai mari. Apoi fiecare segment se despică de-a lungul lui. În felul acesta segmentele perechi plutesc mai departe, iar învelişul segmentului primar se topeşte şi dispare.

Ridan se uită în ochii lui Tungusov şi văzu cu cît nesaţ urmăreşte el aceste mişcări, străduindu-se parcă să vadă undeva, dincolo de aceste fire, în opalescenţa protoplasmei, sensul ascuns al acestui proces.

— Uite aici... începe principalul — spuse profesorul, punînd degetele arătătoare ale mîinilor pe capetele opuse ale corpului celular. Priveşte... Vezi centrii aceştia ? Aici, de fapt nu există nimic. Se poate vedea numai o mică îngro-

şare tulbure, ca un ghemotoc. Şi uite mai departe. Ghemotocul începe să se dispună radial, pornind de la aceşti doi centri. Sînt polii. Celula se polarizează. Razele se întîlnesc, se unesc parcă, se atrag una pe alta...

— Sînt liniile de forţă ale unui cîmp electric — rosti încet Nikolai.

— Exact ! Priveşte mai departe ! Polii atrag aceste ghemotoace de fire fiecare spre el. Segmenţii de nucleu, sub influenţa acestei atracţii, se dispun la mijlocul spaţiului între cei doi poli, cum s-ar spune, pe ecuator, şi de îndată ce se întîmplă acest lucru perechile se despart, două grupe egale de fire se îndreaptă spre cei doi poli, se transformă în nuclee noi, iar toată celula se rupe în două pe linia ecuatorului. Polii, după ce şi-au îndeplinit misiunea, dispar. Dintr-o celulă s-au făcut două. Ei, ce zici, Nikolai Arsentievici, oare nu seamănă aceasta cu un proces electric ?

Tungusov îşi ridică privirea mirată spre profesor.

— Dar mai încape îndoială ? Există date care ar putea infirma o asemenea ipoteză ? întrebă el.

Ridan era tulburat.

— Nu există nici un fel de date. Oricum însă eu nu mă îndoiesc. Dar ce ştiu ? Numai atîta, că aici acţionează forţe electrice. Cum acţionează însă ele, de unde vin ? Asta, cu cunoştinţele mele reduse în fizică, nu pot să lămuresc. Nu pot nici măcar să înţeleg cum se petrece această atracţie şi respingere a particulelor, polarizarea.

— Spuneţi-mi, Konstantin Aleksandrovici, în intervalul dintre două diviziuni se petrece ceva în celulă ?

— Se presupune că nu se petrece nimic. La început celula creşte puţin, se măreşte pînă la dimensiunea normală, apoi „se linişteşte". Dar de ce te interesează această perioadă ?

— Vedeţi, ceea ce mi-aţi arătat este probabil rezultatul unui proces care duce la apariţia în interiorul celulei a două sarcini electrice de acelaşi fel. Restul e mai mult sau mai puţin limpede : Sarcinile de acelaşi fel se resping una pe alta şi de aceea segmenţii de nucleu se dispun la capetele opuse ale spaţiului celular. În nucleul aflat între ele ia naştere, în urma inducţiei, o sarcină de semn opus. Şi de îndată ce se petrece acest lucru, între poli şi nucleu încep a acţiona forţe de atracţie reciprocă, deoarece sarcinile de

sens contrar caută întotdeauna să se unească. Polii sînt cei care rup nucleul în două jumătăţi. Asta este, bineînţeles, schema generală a procesului. Nu mă îndoiesc că în ea mai sînt multe necunoscute. În primul rînd însă mi se pare că ar trebui stabilit cum au luat naştere sarcinile electrice. Trebuie să existe aici o forţă care le provoacă.

Ridan adună fotografiile.

— Vezi, la dumneata a şi început să se contureze drumul cercetărilor — spuse el cu o nuanţă de invidie în glas. Aşadar, încă din celulă începe viaţa electrică. Probabil că potenţialurile ei sînt aici infime. Dar cantitatea însumată în întreg organismul este nesfîrşit de mare. Nu există un organ în care eu, cu ajutorul unui amplificator, să nu fi găsit pulsaţii electrice care pot fi destul de uşor măsurate cu galvanometrul ; ba în unele cazuri organismul dă dovadă de o capacitate excepţională de a mobiliza rezerve mari de energie electrică. Peştele-torpilă, de pildă, poate să producă sarcini electrice care omoară chiar şi animalele mari la distanţă de cîţiva metri. În astfel de cazuri, sistemul electric al animalului se manifestă şi, probabil, se dezvoltă ca o armă specifică de luptă pentru existenţă. Iar această armă animalul o dirijează cu ajutorul unor organe în funcţie de excitaţiile exterioare : apariţia vînatului, pericolul de a fi atacat.

Aceeaşi particularitate o are şi ţiparul electric.

Sînt doar exemplele cele mai vii de manifestare a activităţii electrice a animalului.

Studiind sistemul nervos, m-am convins că tocmai prin el se scurge energia electrică. Prin intermediul nervilor, energia electrică produsă în creier străbate tot organismul, pune în funcţiune fiecare muşchi, fiecare organ.

Fluxurile acestei energii sînt nesfîrşit de variate în ce priveşte frecvenţa : fiecare muşchi este pus în mişcare numai de un anumit grup de unde trimise de creier. Fiecare nerv este capabil să producă numai o anumită gamă de frecvenţe şi fiecare dintre ele determină gradul de contractare a muşchiului, gradul oricărei reacţii.

Ridan îi expuse lui Nikolai teoria sa, îi povesti despre celebra experienţă cu iepurii.

— Dacă impulsurile care se nasc în creier nu sînt altceva decît oscilaţii de înaltă frecvenţă, asemănătoare undelor radio — adăugă el — asta înseamnă că, prin crearea unui genera-

tor artificial de astfel de unde noi vom putea, în sfîrşit, pentru întîia oară să stăpînim toate funcţiile organismului, să le dirijăm...

— Pe baza rezonanţei ?

— Bineînţeles. Diapazonul începe să vibreze atunci cînd ajunge pînă la el o anumită undă sonoră. În creier se află miliarde de „diapazoane“ electrice. Îndreptînd asupra creierului fascicolul de radiaţii electromagnetice a generatorului nostru vom putea, schimbînd acordul, să excităm oricare din aceste „diapazoane“, adică să punem în acţiune orice funcţie în organism.

— Mda. Aveţi dreptate — articulă rar Nikolai, străduindu-se să pună în concordanţă cu ideile cunoscute din radiotehnică, acest cerc de fenomene nou pentru el. Aşadar, reiese că fizica creierului constă mai cu seamă în recepţia şi în excitarea prin intermediul undelor electromagnetice de diferite frecvenţe. Nu cunosc de loc microstructura creierului şi în general a aparatului nervos. Dar, judecînd după ceea ce spuneţi, fenomenele de rezonanţă electrică se află probabil la baza activităţii lui. Şi în acest caz, în aparatul nervos trebuie să existe neapărat anumite organe de acord, foarte mobile, care să îndeplinească rolul diapazoanelor. Dacă le-am găsi ! Ar fi extrem de important şi pentru fizică : poate că am descoperi aici vreun principiu nou al rezonanţei de înaltă frecvenţă, în afară de principiul „circuitului oscilant“, singurul pe care-l cunoaştem şi pe care se bazează toată radiotehnica noastră. În orice caz, pentru crearea generatorului de „unde cerebrale“ despre care vorbiţi, acest lucru ar fi absolut necesar. Trebuie să ştim în ce mod transmite creierul prin nerv frecvenţa respectivă, ca să pună în acţiune un anumit organ.

Amîndoi erau mişcaţi. Nikolai pătrundea cu emoţie în domeniul pe care îl deschidea Ridan în faţa lui, aşteptînd să vadă forme noi ale fenomenelor pe care le cunoştea dinainte. Ridan simţea că Tungusov poate să grăbească înfăptuirea ideii lui şi de aceea ar fi fost în stare să-i explice şi să-i arate la nesfîrşit.

— Organe de acord... — repetă el. Or fi. Dar cum să le găseşti ? Uite aici cîteva fotografii microstructurale ale creierului. Uite şi altele... Pot să-ţi arăt un număr nesfîrşit de astfel de fotografii. Iată celulele creierului... Iată fibrele...

Care-ar putea fi aici organul de acord ? Dacă nu cunoaştem principiul după care se realizează acordul, atunci fiecare celulă, fiecare fibrilă poate fi acest organ.

— Mda — îngînă inginerul, examinînd fotografiile secţiunilor fine ale creierului. Aici e foarte greu să găseşti ceva. Înseamnă că problema trebuie abordată altfel. Spuneţi-mi, Konstantin Aleksandrovici, oare toate organele animalului sînt legate direct de creier ? Nu există cumva organe puse în mişcare prin impulsuri din creier, fără să fie totuşi legate de creier printr-o cale nervoasă neîntreruptă ?

— Vezi... cînd spunem că toate organele, fără excepţie, sînt legate de creier prin nervi, nu facem decît să constatăm că o anumită undă de excitare din creier pune în funcţiune întotdeauna un anumit organ. Prin urmare, legătura este indiscutabilă. Dar asta nu înseamnă de loc că unda merge pe o cale neîntreruptă. Dimpotrivă, orice traseu nervos, prin însăşi structura lui, prezintă întreruperi, ceea ce a determinat la timpul său o întreagă epopee de cercetări şi de dispute în rîndul fiziologilor pe tema : cum sare excitaţia peste aceste întreruperi ale căilor nervoase. Dar cînd m-am convins de natura electromagnetică a curentului nervos, şi chiar am captat o undă de-a lui la o oarecare distanţă de creier, am înţeles că nu există nimic surprinzător în aceste „salturi"...

— Daţi-mi voie ! Nu vă supăraţi ! se înviora Tungusov. De ce întreruperi vorbiţi ? Întreruperi în nervi ?

— Da, în nervi. Fiecare nerv este de fapt un lănţişor alcătuit dintr-un şir de celule nervoase aşezate una după alta, aşa-numiţii neuroni. Fiecare neuron este format dintr-un nucleu care are un alt nucleu mic în interiorul lui. De la acest nucleu mic pornesc diferite prelungiri ca nişte fibre şerpuitoare, cu numeroase ramificaţii. Dar dintre ramificaţii, una este întotdeauna mai lungă decît celelalte. Prin structura ei, această fibră nervoasă este aidoma unui conductor bine izolat ; ba mai curînd seamănă cu un cablu îmbrăcat în cîteva învelişuri izolatoare. Nervul este alcătuit din aceşti neuroni, dar niciodată doi neuroni învecinaţi nu se unesc între ei. Fibrilele foarte subţiri care pleacă de la un neuron se dispun în jurul nucleului celuilalt neuron, la o distanţă oarecare, destul de mică, fără să se atingă de suprafaţa lui. Este aşa-numitul sinaps. La nivelul sinapsului „unda excitaţiei" sare de pe un neuron pe altul...

— Sînt şi în creier neuroni? întrebă Tungusov.

— Da. Pretutindeni unde există ţesut nervos.

— Atunci aici, la locul de apropiere al neuronilor trebuie căutate organele de acord!

— De ce? se miră Ridan.

— N-aţi spus că fiecare nerv poate să conducă numai o anumită gamă de frecvenţe? Prin urmare el trebuie să fie acordat în rezonanţă cu unda care vine din creier. Şi cum altfel ar putea „să sară" unda pe un alt neuron, dacă n-ar exista un dispozitiv pentru acordarea în rezonanţă a neuronului următor? Acelaşi lucru care se petrece într-un aparat de radiorecepţie: unda vine din antenă, dar ea nu pune în funcţiune difuzorul pînă n-ai acordat aparatul în rezonanţă cu această undă. Şi în aparat se produce acelaşi „sinaps", o întrerupere în drumul undelor de la antenă la pămînt. Numai că acolo acordul îl face omul, învîrtind armăturile condensatorului, pe cînd neuronul posedă probabil proprietatea de a se acorda singur sub acţiunea undei care vine la el.

— Admirabil! se entuziasmă Ridan. Iată ce înseamnă să cunoşti bine un domeniu! Ştii ce? Ai răsturnat acum una dintre principalele obiecţii ale adversarilor mei. Ei judecă astfel: undele electromagnetice se propagă cu o viteză de 300 000 000 metri pe secundă, iar excitaţia nervoasă doar cu o viteză de cîţiva decametri; prin urmare, excitaţia nervoasă nu poate fi un fenomen electric. Acum însă mi-este limpede de ce se produce această încetinire a propagării nervoase: pentru acordul fiecărei verigi a nervului este nevoie de timp! O! Te rog să mă crezi că asta-i o descoperire extrem de importantă! Prin urmare, în sinapsuri trebuie căutate organele de acord!... Stai niţel, dar ce-i cu mine? Avem doar fotografii de neuroni! Şi chiar astăzi trebuia să fotografiem nişte preparate, colorate printr-un procedeu nou. Fapt este că aceste fibrile extrem de subţiri care înconjoară corpul celulei nervoase se colorează extraordinar de greu şi de aceea în majoritatea cazurilor aproape nu se văd. Se repezi spre birou şi începu să cotrobăiască în sertare. La naiba! Unde sînt? Nu le găsesc! O clipă... să-i telefonez lui Mutter!

Printre alte obligaţii numeroase, Mutter avea în grijă şi „tehnica" fotografierii în Institut. La dispoziţia lui se afla un laborator foto şi fototecile tuturor laboratoarelor de cer-

cetări. Dulapuri elegante cu numeroase sertare, numerotate şi prevăzute cu inscripţii în ordine alfabetică, ascundeau în ele mii de fotografii, selecţionate cu multă grijă şi aşezate în plicuri. Un sistem riguros, o ordine judicioasă caracterizau întreaga „operă“ a acestui mare artist al treburilor organizatorice. Mutter locuia foarte aproape, pe aceeaşi stradă, chiar peste drum de Institut.

— Care fotografii, tovarăşe profesor ? se auzi vocea lui la telefon. Cele de azi ?... Păi cum era să le găsiţi ? Sînt în laborator, la uscat... Da, cheia e la mine. Vin imediat !...

Ridan şi Tungusov nu-şi mai continuară drumul prin laboratoare. Tulburaţi de discuţia atît de interesantă şi fructuoasă, se întoarseră în locuinţa profesorului.

— Ei, fetelor ! exclamă fericit Ridan, intrînd în sufragerie. Se pare că treburile mele încep să meargă ! Nikolai Arsentievici face din mers o descoperire după alta, şi în curînd va inventa generatorul de bioradiaţii ! Sînt sigur. Cred că pentru asta numai un ceai şi o gustare îi trebuie...

Fetele rîdeau, strîngînd de pe masă cărţile şi caietele.

— Ce învăţaţi ? întrebă Nikolai.

— Limba germană — oftă deznădăjduită Nataşa. Tare-i grea ! Dacă n-ar fi Ana, m-aş face de rîs. Nimic n-aş putea să învăţ !

O idee nouă încolţi deodată în mintea lui Nikolai.

— Cunoşti germana, Ana Konstantinovna ?

— Vorbeşte curent — răspunse cu invidie Nataşa în locul ei, ieşind din cameră cu cărţile în braţe.

În cabinetul său, Ridan discuta cu cineva la telefon.

— Am şi eu o rugăminte, Ana Konstantinovna — spuse încetişor Nikolai.

Ana, tăcută, îşi ridică spre el privirea mirată şi Nikolai simţi că roşeşte. Scoase grăbit blocnotesul din buzunar şi rupse o foaie.

— Am să scriu şapte litere din alfabetul latin. Este cheia unui cifru pe care trebuie neapărat să o găsesc... Şi-i povesti pe scurt istoria cu literele misterioase. Poate vă dă prin minte... dacă ştiţi limba germană... Deşi mă cam îndoiesc. Corespondentul meu (cred mai curînd că mi-e prieten decît duşman), mi-a spus că e ceva „ce cunoaştem foarte bine, că toţi îl cunosc“... Bănuiesc că a spus asta în sensul că pentru

descifrarea cifrului nu e nevoie de nici un fel de cunoştinţe speciale. Trebuie numai să ghiceşti.

— Înţeleg — răspunse Ana serios. Să mă gîndesc! Ia să văd...

Nikolai îi dădu foaia pe care scrisese literele care îl chinuiau atîta. În timpul acesta, în cabinet se auziră mai multe glasuri:

— Este Mămicuţa... Nu, e ajutorul tatii — preciză ea rîzînd, cînd citi nedumerirea din ochii oaspetelui. L-am poreclit aşa pentru că de fapt îl cheamă Mutter. Cred că această inscripţie nu-i secretă. Nu?

— Bineînţeles. Ba dimpotrivă, să ghicească cine vrea. Numai despre ce este vorba ar fi mai bine să nu spunem.

Ana puse foaia de hîrtie pe masă.

Ridan năvăli în sufragerie, agitînd în mînă un vraf de fotografii. În urma lui, ca o minge, se rostogoli Mămicuţa.

— Uite, Nikolai Arsentievici... Ţi-l prezint pe Mutter, mîna mea dreaptă... Tovarăşul inginer Tungusov... Uite aici, ce rezultate minunate! Ce bine s-au colorat! Se văd şi fibrilele pe care înainte nu le vedeam... Acum parcă există o oarecare ordine în aşezarea lor...

Nikolai cercetă atent una după alta fotografiile care înfăţişau într-o formă mărită neuroni de diferite forme, sau îmbinări de neuroni.

— Acesta este nucleul neuronului? Iar firişoarele care îl înconjoară sînt fibrilele unui alt neuron?

— Da, ale neuronului vecin. Este chiar locul de discontinuitate a undei de excitare, sinapsul...

— Dar ce sînt aceste discuri mici? Aici, chiar la baza ramificaţiei principale...

— Nu ştiu. Sînt nişte discuri a căror destinaţie este necunoscută. Vezi, sînt aşezate două cîte două, unul în faţa celuilalt. Aceste discuri se află la capătul fibrilelor subţiri care ies din corpul neuronului. La început, cercetătorii le găseau numai la protuberanţele periferice ale nervilor şi de aceea le socoteau a fi aparatele tactile ale nervilor. Acesta este chiar un neuron dintr-o secţiune a creierului.

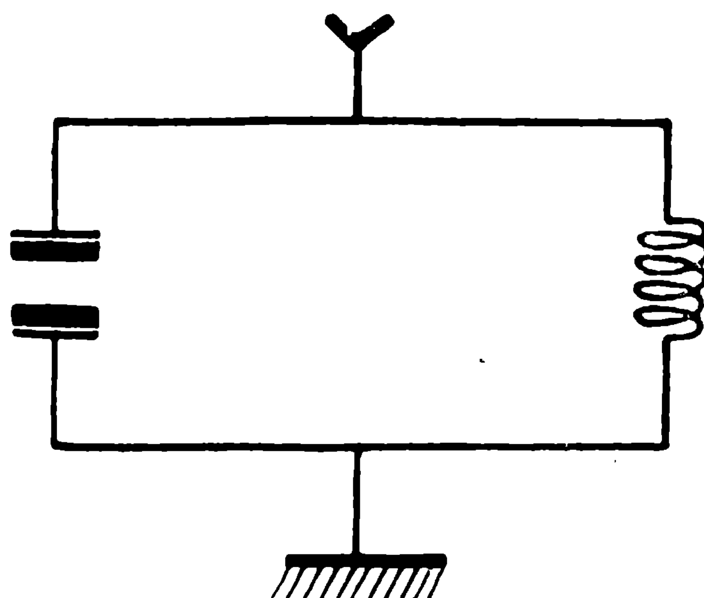
Un timp oarecare tăcură cu toţii. Ridan aştepta plin de încordare: ce va spune inginerul? În sfîrşit, acesta îşi înălţă fruntea.

— Totul e limpede, rosti el simplu.

— Ce, ori... acestea sînt organele de acord ?!

— Da... Konstantin Aleksandrovici. Vă aduceţi aminte de schema circuitului oscilant ? Este o combinaţie simplă între o capacitate şi o inductanţă, adică între condensator şi bobină.

Nikolai luă de pe masă foaia de hîrtie ruptă din carnet şi desenă pe ea schema următoare :

— Vedeţi, în stînga sînt cele două plăci ale condensatorului, în dreapta bobina. Curentul alternativ, care poate avea orice frecvenţă, porneşte din antenă, de sus, dar prin acest circuit va trece numai acea frecvenţă pe care este acordat circuitul la rezonanţă. Iar acordul circuitului depinde de distanţa dintre plăcile condensatorului şi de numărul de spire la bobină. Un asemenea circuit este baza oricărui receptor sau generator de unde electromagnetice.

Acum priviţi aici, pe fotografiile dumneavoastră. Uitaţi-vă la această ramificaţie lungă a unui neuron care se răsuceşte în spirală în jurul nucleului unui alt neuron. Aceasta este bobina de inductanţă, iar discurile despre care chiar acum aţi vorbit sînt nişte condensatoare microscopice. Nu mai încape nici un pic de îndoială ! Şi afară de asta... Uitaţi-vă aici ! În nucleu se observă fibrele aşezate în spirală... aceasta este, probabil, ceea ce în radiotehnică se numeşte bobina de reacţie. Prin inducţie, în această bobină se nasc oscilaţii electrice de aceeaşi frecvenţă ca în circuitul oscilant. Nu ştiu cum anume se realizează restructurarea neuronului sub influenţa undei incidente — asta e de domeniul

biologiei şi nu al fizicii — dar este limpede că din punct de vedere principial, aici avem acelaşi aparat ca în oricare generator de înaltă frecvenţă.

— Formidabil ! exclamă Ridan. Deci am dreptate ! Dacă aţi descoperit în creier condensatoare şi bobine, înseamnă că generatorul de unde cerebrale va fi construit ! Bravo, Nikolai Arsentievici ! Aţi făcut din nou o descoperire strălucită !

— Nu — răspunse gînditor Nikolai. M-am convins numai că aici nu se poate face nici o descoperire de domeniul fizicii : probabil că în afară de această schemă, nu există alt principiu de rezonanţă electrică, din moment ce natura însăşi foloseşte aceleaşi bobine şi condensatoare. Este genial că omul, cu forţele minţii sale, a reuşit să înţeleagă ceea ce formează însăşi baza activităţii acestei minţi...

Discuţia continuă şi în timpul ceaiului. Mămicuţa nu lua parte la discuţie. Doar glumea din cînd în cînd cu fetele. Atunci cînd schema desenată de Tungusov încetă să mai intereseze pe comeseni, Mămicuţa luă pe neobservate foaia de hîrtie şi holbă ochii la literele scrise pe cealaltă parte. Apoi îşi scoase voluminosul său carnet de însemnări şi, după ce găsi ceva în el, începu deodată să se gîndească preocupat.

Ana hotărî să restabilească ordinea obişnuită la masă.

— Mi se pare mie, profesore, că aici la masă se cam lucrează — spuse ea, profitînd de o pauză — iar comesenii se plictisesc de moarte... N-aţi vrea mai bine să ghiciţi ce înseamnă asta ? Cine ghiceşte va primi un premiu... Şi-i întinse tatălui ei cifrul lui Tungusov.

Nu, Ridan nu-şi putea opri torentul tumultuos al gîndurilor : trebuie neapărat să-l antreneze pe Tungusov la lucrările lui. Cu orice preţ ! Se uita absent la litere.

— Nu, Ana, nu înţeleg nimic ! Mă predau ! Şi se adresă din nou lui Tungusov : Aşadar, Nikolai Arsentievici, hai să ne unim minţile, hai să rezolvăm împreună această mare problemă.

Puţin bosumflată, Ana rămase cu foaia de hîrtie în mînă.

— Ştiu eu — îi spuse încetişor Mămicuţa.

În ciuda vorbelor solemne pe care i le adresa Ridan, Tungusov auzi limpede aceste cuvinte. Atenţia lui se împărţi.

— Ştiţi ?! se bucură Ana. Atunci spuneţi !

— Dar care-i premiul ?
— Premiul ?... Un păhăruţ de coniac !
— Şi dacă n-am să ghicesc decît pe jumătate ?
— Cum vine asta ?
— Aşa. Ştiu ce-i asta, dar nu ştiu ce înseamnă.
Tungusov asculta încordat. Cum ?! Omul acesta a surprins cumva convorbirea prin eter ?! Făcu eforturi uriaşe ca Ridan să nu observe că aproape nici nu-l ascultă.
— Mă rog ! Spune ! Ştii pe jumătate, ai să primeşti jumătate de pahar.
— Nu acum — zise Mămicuţa, arătînd cu ochii că îl stînjeneşte prezenţa lui Ridan.
— Juriul socoteşte însă că poţi căpăta premiul cu anticipaţie. Ana îi turnă o jumătate de păhăruţ de coniac şi Mămicuţa, luînd un aer solemn, îl bău cu vădită plăcere. Dar bagă de seamă, chiar astăzi îmi spui !
Era tîrziu. Oaspeţii se pregăteau să plece. Ridan triumfa : Tungusov acceptase să lucreze cu el.
— O să amenajăm un laborator electrotehnic, îl utilăm cum se cuvine, şi-ţi dăm oameni. Nimeni n-o să te deranjeze. Numai, Nikolai Arsentievici, dragul meu, grăbeşte-te. Pune cît mai repede lucrurile la punct.
Ana îl ameninţă cu degetul pe Ridan.
— Mai întîi uscătoria ! Bagă de seamă, Nikolai Arsentievici !
— Desigur ! Uscătoria în primul rînd... Curînd va fi gata, Ana Konstantinovna, şi atunci vom începe o viaţă nouă.
Ana coborî să-şi conducă oaspeţii. Ieşiră în grădina care înconjura vila profesorului.
— Ei, acum justifică-ţi premiul căpătat cu anticipaţie, tovarăşe Mămicuţă ! spuse ea.
— Foarte simplu. N-am vrut să vorbesc în faţa profesorului. Doar m-ai rugat să nu discutăm în prezenţa lui despre asta...
— Eu ?! Eu te-am rugat ?!
— Da ! Este vorba de... referatul pe care l-a ţinut la Casa oamenilor de ştiinţă.
— Nu înţeleg !... Ce legătură are asta ?
— Nu-ţi aminteşti ce-a fost atunci ? Cînd profesorul a tăcut pe neaşteptate, s-a apropiat de tablă şi a scris ceva

cu creta. După aia, am copiat în carnet ce-a scris, așa... pentru orice eventualitate. Uite aici!

Scoase carnetul de însemnări și la lumina unui chibrit găsi pagina pe care o căuta. În josul ei erau înșirate cele șapte majuscule: LMRWWAT.

Tungusov tresări văzînd literele cunoscute.

— Dar ce i s-a întîmplat profesorului? întrebă el.

Ana îi povesti amănunțit despre incidentul de la Casa oamenilor de știință.

— Cînd s-a întîmplat asta?

— Pot să-ți spun cu precizie — răspunse Mămicuța. La 24 iunie, ora 22 și 15 minute... seara.

Pe Nikolai îl cuprinse o emoție fără seamăn. Data aceasta îi era bine cunoscută.

— La Casa oamenilor de știință?! Pe strada Kropotkin?!

— Da, da. Acolo.

Dar cum se poate! Atunci... înseamnă că profesorul a avut dreptate. Se pare că generatorul de raze ale creierului este într-adevăr gata! Trebuie să verific... chiar acum! La revedere! Deocamdată nu-i spuneți nimic profesorului...

Fără să observe nedumerirea Anei, ieși aproape în fugă pe stradă.

— Ajunge-l din urmă, Slava! Și condu-l! strigă Ana șoferului care, conform obiceiului adînc înrădăcinat al tuturor șoferilor, își făcea de lucru la mașină. Peste o clipă limuzina lui Ridan dispăru după colțul străzii.

Capitolul IX

CHEIA A FOST GĂSITĂ

Pe canapeaua maşinii, Nikolai încremenise cu privirea aţintită înainte. Luminile felinarelor, siluetele uriaşe ale caselor cu ferestre ce licăreau în culori diferite, contururile severe ale unui pod apăreau încet din depărtare, creşteau în dimensiuni, apropiindu-se, se năpusteau deodată în întîmpinarea lui şi, lunecînd vertiginos pe lîngă el, rămîneau în urmă.

La fel de tumultuos se năpusteau şi ideile răvăşite, tulburi, în capul lui Nikolai. Şi cu cît se gîndea mai mult la cele întîmplate, cu atît înţelegea mai puţin şi cu atît mai absurd i se părea primul lui gînd despre legătura dintre generatorul lui şi tot ceea ce i se întîmplase lui Ridan.

Da, datele coincideau. La 24 iunie, seara, în jurul orei zece, se convinsese definitiv că „generatorul" lui „de minuni" nu poate să facă minuni. Era disperarea. Crahul. Moartea speranţelor.

Ceva asemănător încercase şi Ridan, în acelaşi moment — judecînd după cele povestite de Ana şi de acest Mămicuţa. Bine...

Peste douăzeci de minute coborî în goană scara spre camera lui de la demisol.

Scheletul G.M.-ului, acoperit cu husa, abia se ridica deasupra uneia dintre mese; piesele demontate se aflau tot acolo. Nikolai n-a putut totuşi să renunţe atunci la gîndul

de a-şi căuta greşeala şi de a continua să lucreze la acest generator afurisit.

Intrînd în cameră, aruncă în treacăt o privire spre aceste piese demontate. Nu, acum nu va găsi în ele nici un fel de dezlegare!

Puse masa în faţa ferestrei, ca şi atunci, la 24 iunie. Căută lada care îi servise drept suport. Scoase husa de bumbac de pe scheletul G.M.-ului şi îl aşeză în acelaşi loc. Aici, pe pervazul ferestrei, se aflau mostrele de metale.

Nikolai luă o aţă, legă un capăt de obiectivul de plumb al G.M.-ului, iar celălalt capăt îl prinse de pervaz, punînd pe el o bucată de cupru. Acesta era drumul parcurs de fascicolul de radiaţii...

Acum avea nevoie de o busolă. Iat-o! Geamul busolei atinse aţa. Acul îşi căută locul şi se linişti. Aşa... Literele „S" şi „N" se aflau la capetele acului. Aţa întretăia linia Nord-Sud, deviind spre dreapta. Aşadar, fascicolul a fost atunci îndreptat spre sud-vest.

Nikolai luă un plan al Moscovei, un raportor şi o riglă, însemnă cu un creion roşu locul unde se afla locuinţa lui şi de acolo trase o linie spre sud-vest.

Linia roşie tăia strada Kropotkin chiar la capătul ei, peste casa cu numărul 16. Da, pe acolo pe undeva e Casa oamenilor de ştiinţă.

Nikolai ridică receptorul telefonului şi chemă biroul de informaţii.

— Spuneţi-mi, vă rog, unde se află Casa oamenilor de ştiinţă din Moscova?... Strada Kropotkin? Aşa... Dar numărul?... 16 ?!

16!...

Aşadar la 24 iunie, pe la orele zece seara el, aflîndu-se chiar lîngă generator, a încercat o stare neobişnuit de intensă de deprimare şi nesiguranţă.

La 24 iunie, la aceeaşi oră, o stare asemănătoare a pus subit stăpînire pe un alt om asupra căruia a căzut probabil fascicolul de radiaţii al generatorului.

Concluzia e limpede: „G.M.-ul emite unde care acţionează în mod deprimant asupra psihicului omului. Nu este nimic uimitor în asta. Dacă undele ultrascurte provoacă dureri de cap la oamenii care deservesc generatoarele, e firesc ca la o frecvenţă atît de înaltă să se manifeste influenţe

multe mai intense. Nikolai se afla în imediata apropiere a generatorului, iar Ridan a nimerit probabil direct sub acţiunea fascicolului.

Toate acestea sînt explicabile.

Dar ce e cu literele ?! Profesorul le-a scris pe tablă în momentul cînd au acţionat radiaţiile. Aşadar, le ştia ?!

Nu ! Cînd Ana i-a arătat cifrul, Nikolai a urmărit atent expresia feţei lui Ridan : nu ştia, asta era evident. Sau poate nu şi le mai amintea ? Să le fi uitat ? Greu de crezut. Mai degrabă i-au străfulgerat prin minte în clipa aceea. Doar prietenul din Germania i-a spus că la baza cifrului se află ceva cunoscut de toată lumea ; prin urmare, şi de Ridan. Dacă este aşa, pentru a dezlega cifrul trebuie să-l facă pe profesor să-şi reamintească, să-şi depene şirul gîndurilor pînă în clipa cînd a pus mîna pe cretă. În orice caz, trebuie să vorbească mai întîi cu Ana.

A doua zi, cum ajunse la fabrică, Nikolai o căută pe Ana. După privirea şi după zîmbetul care îi lumină deodată faţa cînd îl văzu, Nikolai înţelese că şi Ana îl aştepta, desigur ca să stea de vorbă după întîmplarea din ajun.

— Ei, cum e ? îl întrebă ea repede, întinzîndu-i mîna.

Nikolai îi povesti amănunţit rezultatele verificării făcute. Una dintre undele pe care le-a produs atunci generatorul său acţionează probabil asupra unor centri nervoşi... Este foarte posibil deci ca generatorul la care visează profesorul să existe într-adevăr. Trebuie numai montat din nou. Pentru Ridan, asta va fi o mare surpriză. Dar cifrul... Cifrul rămîne un mister. Ar trebui să-i vorbească deschis profesorului. Poate îşi va aminti la ce se gîndea în momentul cînd l-a cuprins acea stare ciudată.

Ana stătea la îndoială. Să-i telefoneze imediat tatălui şi să-i comunice vestea îmbucurătoare despre generator ? Dar în cazul acesta va fi nevoită să-i vorbească şi despre cifru, iar doctorii au interzis categoric să i se reamintească accidentul petrecut la Casa oamenilor de ştiinţă. Şi afară de asta, generatorul este acum demontat. Cît timp i-ar trebui ca să-l monteze din nou ? Vreo două săptămîni ? Dar uscătoria ? Ea trebuie pusă în funcţiune înainte de termen. Este o chestiune de onoare a colectivului. Comisarul poporului aşteaptă. Tungusov nu poate să se abată de la preocupările lui actuale.

Hotărîră să nu-i spună deocamdată nimic lui Ridan despre generator. Iar în acest timp, Ana se va strădui să-l intereseze pe tatăl său la dezlegarea cifrului, fără să-i pomenească despre referatul pe care l-a ţinut la Casa oamenilor de ştiinţă.

Uneori se întîmplă şi aşa: oamenii fac ridicări topografice, studiază cursul unui rîu, relieful regiunii, structura geologică a subsolului. Apoi forează roca, introduc în găuri tone de amonal şi provoacă explozii. Pămîntul este îndepărtat şi dintr-o dată priveliştea se schimbă, rîul începe să curgă pe o nouă albie. Totul e altfel decît pînă atunci.

O asemenea explozie a fost întrevederea cu comisarul poporului. Şi viaţa eroilor noştri a început să curgă altfel.

Nikolai se simţea o rîndunică care se înalţă în zbor liber pînă în tăriile cerului. În faţa lui se deschidea orizontul larg, umbrit numai de un singur norişor — concediul îi era pe sfîrşite. Dar... şi norul acesta se destrămă. Cu ajutorul lui Hrapov, Nikolai reuşi să plece din Institut şi fu angajat imediat la fabrică, în calitate de şef al biroului de proiectare, special utilat. Nimic nu mai întuneca orizontul. În zare, dincolo de contururile încă nedesluşite ale uscătoriei, strălucea ca un far ademenitor institutul lui Ridan — viitorul îi apărea limpede şi atrăgător.

Ca de obicei, Nikolai se dărui cu toată energia muncii creatoare. Oficial, conducătorul lucrării era Fiodor (directorul ţinuse seama cu subtilitate de faptul că el a fost iniţiatorul), iar nucleul de bază — „brigada lui Reşetkov" — era alcătuit din tineri, toţi selecţionaţi din colectivul fabricii. În cadrul aceluiaşi ajutor obştesc, dezinteresat, Ana şi-a luat asupra ei documentarea, legătura cu părţile contractante, evidenţa muncii, într-un cuvînt, toate treburile mai puţin interesante dar necesare, de care depinde uneori succesul unei acţiuni.

Conform unei înţelegeri tacite a participanţilor plini de entuziasm, construirea uscătoriei era privită ca o măsură extraordinar de importantă, ca o acţiune de şoc. Hrapov era acela care insista cel mai mult ca ritmul viu de muncă să fie strict respectat. Se simţea că el acordă acestui ritm

o importanță deosebită. De altfel, nimeni n-avea motiv să se supere. Graba părea firească și convenea tuturor. Hrapov vizita în fiecare zi „brigada de la uscătorie“, încuraja oamenii, se interesa dacă n-au nevoie de vreun ajutor...

Rolul de conducător nu-l transformă pe Fiodor într-un „șef“. Funcțiile de conducere — repartizarea, recepția și aprecierea muncii — el le îndeplinea din mers, printre alte treburi. În ceea ce privește restul, fără să se sinchisească de prestigiul său, lucra alături de membrii de rînd ai veselei sale brigăzi ; plin de pilitură de metal și mînjit de ulei, alerga prin ateliere și magazii, căutînd „resurse interne“ sau scule potrivite, strunjea, găurea, suda piesele conform schițelor și indicațiilor lui Tungusov ori punea mîna, împreună cu toți ceilalți, pe lopată sau pe ciocanul de abataj. Își dădea foarte bine seama că el era doar dirijorul unui concert a cărui muzică era compusă de Tungusov.

Într-un cuvînt, lucrurile mergeau strună. Chiar dacă întîmpinau uneori greutăți (și asta numai cînd rezolvarea unei anumite probleme trebuia căutată în afara fabricii), de fiecare dată le învingeau repede. Astfel, la termenul fixat fu săpată groapa de fundație pentru stația de transformare, dar iată că bucata de cablu de 20 metri pe care trebuia să le-o livreze fabrica de cabluri a fost trimisă din greșeală unei alte întreprinderi. Iar după aceea, fabrica refuză să le dea alt cablu, referindu-se la niște dispoziții „noi“, primite de sus.

În schimb tuburile generatorului — așteptate de toți cu emoție — le primiră doar cu o mică întîrziere. Împachetate într-un ambalaj foarte elegant, verificate de controlul tehnic și prevăzute cu fișe tehnice, ele păreau ireproșabil executate. În timpul încercării făcute, însă, Tungusov constată că tuburile prezintă urme de gaze. După discuții aprinse cu uzina și după cercetări minuțioase, Nikolai stabili că motivul apariției gazelor se datora compoziției greșite a sticlei din care erau confecționate baloanele. Au fost nevoiți să trimită tuburile înapoi pentru ca baloanele să fie înlocuite.

Orice complicații se aplanau deocamdată prin propriile lor forțe sau cu ajutorul lui Vitkovski care se arăta acum neobișnuit de prevenitor, atent și binevoitor. De aceea, Tungusov și Hrapov nu mai telefonau comisarului poporului.

Dar întîmplarea cu tuburile i-a alarmat de-a binelea. Prea semăna cu incidentul suferit de profesorul Flerov. Totuşi, şi de data aceasta hotărîră să aştepte.

— Să nu ne grăbim — spunea directorul discutînd cu Tungusov între patru ochi. Ţi-aduci aminte ce-a spus comisarul poporului ? „Veţi avea tuburi". Aşadar, vom avea tuburi, orice s-ar întîmpla... Ori... ai personal motive să te îndoieşti ?

Nikolai înţelese aluzia, dar nu se impresionă, nu se supără ; ba dimpotrivă, se bucură chiar. Omul acesta minunat, Hrapov, credea în tuburile lui fără să înţeleagă nimic din ele. El de fapt risca. Şi-atunci cum putea Tungusov să se îndoiască ?

— Să nu vă fie teamă, Timofei Pavlovici. Am verificat totul. Tuburile au funcţionat bine, au confirmat întru totul calculele mele de proiect...

— Dar gazele ? se miră Hrapov.

— Gazele au apărut numai cînd am trecut la un regim înalt, şi nu dintr-o dată. Calculul lor e subtil...

— Crezi că e un calcul ?

— Naiba s-o ştie... Poate au greşit întîmplător, dar poate că dinadins au făcut-o. Ce s-or fi gîndit : iarăşi aceeaşi istorie ! La urma urmei, acţionează şi ei conform unor legi obiective, Timofei Pavlovici. Singurul lucru nou pe care-l avem noi sînt tuburile şi acolo ne lovesc.

Hrapov se gîndi puţin şi clătină din cap.

— Trebuie neapărat ca ori de cîte ori apare ceva nou să înceapă ?...

— Este o lege a naturii, Timofei Pavlovici. Noul intră întotdeauna greu în viaţă... cu frecuşuri...

— Asta-i teorie, Nikolai Arsentievici... Cum vine asta „greu" ? Înţeleg... se poate întîmpla aşa cînd există temeiuri să te opui, cînd nu crezi, sau te îndoieşti de o metodă sau de nişte calcule. Dar el nici n-a încercat măcar să verifice. Să puie beţe în roate numai aşa, ca să-şi ridice prestigiul, să intre în graţiile şefilor ? Ştiu eu ! Dar în cazul ăsta e pur şi simplu o şarlatanie !

— E şarlatanie, într-adevăr. Dar nu-i o şarlatanie simplă, Timofei Pavlovici. Cunosc lucrurile acestea. Vitkovski este aici doar un pion, un executant. Alte forţe îl conduc, forţe mult mai impunătoare din sferele ştiinţei, care, vă rog să

mă credeţi, de mult şi-au dat seama de valoarea invenţiei noastre. Nu le place însă cînd ceva serios nu vine de la ei, stîlpii consacraţi ai teoriei, ci de la alţii, de la vreun Tungusov oarecare, neştiut de nimeni. E trist, dar e adevărat...

— Ei, nu mai spune! Şi cine-s ăştia?

— Nu ştiu, şi nici nu merită să ne interesăm de ei. Neajunge că avem de-a face cu Vitkovski, executantul lor principal.

— Ia te uită, ti-că-losul!... Şi ce cumsecade se arată el de la o vreme! Acum îmi dau seama că totul e o mască... Dar... ascultă, Nikolai Arsentievici — Hrapov începu dintr-o dată să zîmbească — cred că acum atuul este în mîinile noastre. Dacă le cunoaştem jocul, îi păcălim. Ai să vezi! Numai că trebuie să jucăm precis! Eu zic să ne arătăm timizi şi naivi; să ne prefacem că avem încredere în Vitkovski, că nici nu ne trece prin gînd să ne ducem din nou la comisarul poporului. Dumnealor sînt convinşi că o să ne tragă clapa cu tuburile. N-au decît! Noi facem pe proştii, ca ei să nu ne întindă alte capcane neaşteptate, să nu ne pună piedici în altă parte. Să nu ştie că atuul cel mare e la noi. Şi în timp ce ei îşi vor continua jocul cu tuburile, noi, în linişte, dar fără să tărăgănăm lucrurile, o să terminăm construirea întregii maşini. Atunci abia o să ne ducem la comisarul poporului şi o să-i arătăm toate şicanele pe care ni le fac şi-o să ni le mai facă. Oh, şi ce-o să-l mai zgîlţîie atunci pe stimabilul, de-o să-i meargă fulgii! Iar tuburile or să ni le facă în doi timpi şi trei mişcări, aşa cum le-am cerut! Ai să vezi. Că doar comisarul poporului îşi dă seama că dreptatea e de partea noastră!

— Bineînţeles — consimţi Nikolai, luminîndu-se la faţă. Înaintea lui se deschidea din nou orizontul albastru.

— Trebuie să grăbim lucrurile — conchise directorul. Acum ritmul de muncă hotărăşte totul!

Peste cîteva zile se petrecu un eveniment care, de bună seamă, precipită şi hotărî deznodămîntul luptei.

Pe la prînz, secretarul comisarului poporului îi telefonă lui Hrapov şi îl rugă să-l trimită imediat pe inginerul Tungusov, pe cît posibil cu toate materialele referitoare la tuburile generatorului său.

Douăzeci de minute mai tîrziu, Nikolai intră în camera de aşteptare. Secretarul se sculă de îndată în picioare, îi

spuse: „Poftiţi“ şi, fără să-l anunţe, deschise în faţa lui uşa care dădea în cabinet. Era limpede că acţiona conform unor instrucţiuni primite dinainte. Asta îl făcu pe Nikolai mai circumspect.

— Poftim, Nikolai Arsentievici — spuse comisarul poporului pe un ton atît de obişnuit şi de liniştit, de parcă ar fi invitat pe unul dintre colaboratorii săi permanenţi, cu care se văzuse cu cîteva clipe înainte.

Nikolai observă toate acestea; văzu de asemenea că comisarul poporului nu era singur. De după speteaza unui fotoliu se iţea un cap cu o chelie perfect rotundă, parcă trasă cu compasul, şi nişte umeri înguşti, lăsaţi.

— Acesta este inginerul specialist în construcţia tuburilor electronice despre care v-am vorbit — se adresă comisarul poporului capului cu chelie. Nikolai Arsentievici, îţi prezint pe profesorul Akulov... Ai auzit, desigur...

— Cum să nu... Cunosc lucrările profesorului... Nikolai înţelese aproape tot. Omul care se ridicase din fotoliu, lung şi deşirat de parcă ar fi fost trecut prin cilindrii unui laminor, era o somitate în domeniul electronicii. E adevărat că nu avea realizări proprii, dar numele lui apărea frecvent în presa de specialitate — „participa“ activ la dezbateri, scria recenzii, făcea referate, lua cuvîntul, dădea consultaţii, compila, populariza...

— Tovarăşul Akulov a avut treabă la uzina de utilaj electric — continuă comisarul poporului — şi întîmplător a văzut acolo o comandă de tuburi generatoare care, după părerea lui, au fost greşit proiectate. Profesorul, care tot avea drum pe-aici, a considerat de datoria lui să mă avertizeze. Atunci m-am gîndit că-i mai bine să te chem... Fiindcă veni vorba, tovarăşe profesor, cine v-a atras acolo atenţia asupra greşelii? Şi dacă au observat-o, de ce nu au protestat împotriva acestei comenzi?

— Greşeala am descoperit-o chiar eu, întîmplător — vorbi profesorul pe nas, cu un glas gros, ca din butoi. Am văzut pe masă nişte desene de execuţie şi, cum am ochiul experimentat, am observat dintr-o dată... Le-am atras atenţia... Cui?... Nu ştiu cum îi cheamă, nu-i cunosc... de acolo, de la fabrică... Se pare însă că acum au de gînd să protesteze...

Nikolai îşi dădu seama că comisarul poporului i-l oferă plocon pe acest profesor ca să-l facă harcea-parcea. Bine!

— Despre ce tuburi este vorba ? interveni el.

— Nişte tuburi generatoare de frecvenţă ultraînaltă.

Nikolai scoase din servietă o coală de ozalit şi o desfăcu.

— Acestea ?

— Să văd... Mda... Se pare... Da... chiar ele...

— Aşa. Şi ce găsiţi dumneavoastră greşit aici ?

— Cum ? ! Profesorul se uită aproape indignat la Nikolai. Vreţi să analizăm aici, acum, să-l stingherim pe comisarul poporului ? ! Îşi scoase ceasul din buzunar. Şi-apoi, nici nu dispun de timp...

— Nu-i nimic — îl întrerupse comisarul poporului. Vă rog să rămîneţi puţin. Este foarte important pentru mine să lămurim chiar acum această problemă.

— Aşadar, profesore — spuse Nikolai liniştit — vă ascult.

— Bine ! răspunse acesta cu glasul gros, punîndu-şi din nou cu un gest nervos ochelarii pe nas. Numai ceea ce este mai principal. Un astfel de tub nu poate să funcţioneze. Şi chiar dacă va funcţiona, numai la un regim slab şi cu un randament infim. Profanul care a construit-o a făcut o greşeală elementară. Uite, priviţi aici... Cred că sînteţi de acord că o asemenea aşezare a electrozilor — degetele profesorului, lungi şi groase ca nişte crenvurşti, se încleştară deasupra schemei, înfăţişînd electrozii — va da naştere inevitabil aşa-numitei capacităţi parazitare !

— Indiscutabil, tovarăşe profesor ! Aveţi absolută dreptate ! îl susţinu Nikolai cu un entuziasm exagerat.

— Ei, vedeţi ! Iar capacitatea parazitară este un fenomen dăunător care împiedică generarea oscilaţiilor. Lupta împotriva ei constituie problema principală a electronicii moderne.

— Chiar aşa ! Numai că... Vedeţi dumneavoastră, tovarăşe profesor, există o plantă care se numeşte mătrăgună. Un fenomen dăunător al naturii ; provoacă otrăvirea, halucinaţii, ameţeli şi chiar moartea. Tot un fenomen dăunător e, de pildă, şi mucegaiul... sau şarpele veninos, care e şi mai dăunător ! Oamenii, însă, ce-au făcut ? Au studiat aceste fenomene dăunătoare, au pus stăpînire pe ele şi le-au transformat în mijloace foarte puternice de vindecare a bolilor. În fizică, să ne gîndim numai la frecare ! Lupta împotriva ei constituie problema principală a tehnicii de-a lungul în-

tregii sale istorii. Numai că... dacă n-ar exista frecarea, n-am mai avea mijloacele de transport; nici să mergem cu picioruşele noastre n-am putea...

Lăsat pe speteaza fotoliului, comisarul poporului urmărea cu vădit interes disputa. Profesorul Akulov simţea că-i fuge pămîntul de sub picioare. Se trezise prins într-o luptă fără sorţi de izbîndă, şi-şi dădea seama că comisarul poporului încurajează această luptă. Căuta chinuitor un mijloc de a ieşi cît de cît cu faţa curată din acest joc în care scontase să facă o singură mutare, nu prea cinstită, dar avantajoasă, aparent atît de simplă şi de lipsită de primejdii...

— Natura nu cunoaşte nici fenomene dăunătoare, nici folositoare — continuă Nikolai. Dăunător considerăm tot ceea ce nu ne-am însuşit, tot ceea ce n-am supus încă voinţei noastre... Nu-i aşa, tovarăşe profesor ?

— Da — bîigui în sfîrşit Akulov, reuşind cu greu să-şi ia o înfăţişare plictisită. Dar capacitatea parazitară de aceea se numeşte parazitară, pentru că îşi datoreşte existenţa funcţionării normale a circuitului. Nu-i aşa, dragul meu ?

— Dar aici nu există o capacitate „parazitară". Am ţinut seama de ea, am calculat-o şi am pus-o în slujba procesului generării oscilaţiilor ca o valoare, ca un produs al capacităţii circuitului ideal. Mai mult decît atît, tubul meu poate să funcţioneze numai pentru că...

— Tubul dumneavoastră ?

— Da, tubul meu. Eu sînt profanul care l-a construit.

— Ie-iertaţi-mă... Profesorul rîse forţat, simţind că îngheaţă; îşi dădea seama acum că nu mai există salvare... N-am ştiut...

— Nu are nici o importanţă. Nikolai îşi dădea seama că-i timpul să pună capăt acestei situaţii lamentabile. Spuneţi-mi, tovarăşe profesor, probabil că n-aţi studiat documentaţia tehnică a acestui tub. Nu-i aşa ? Iat-o ! Aveţi aici întreaga explicaţie. Totul e calculat. Nimic nu-i scos din burtă...

— Nu... n-am văzut... nu mi s-a arătat...

Comisarul poporului se ridică de la birou.

— Cum vine asta, tovarăşe Akulov ? clătină el din cap. Nu-i bine de loc !... Vedeţi undeva, pe masă, un plan, şi gata, l-aţi şi condamnat la repezeală, fără să staţi de vorbă cu autorul şi fără să studiaţi materialul... Aţi organizat o

ştergîndu-şi lacrimile cu batista; apoi îşi suflă nasul şi din nou începu să rîdă.

— Of, nu mai pot! Bine l-ai pus la punct... Mucegai!... Mătrăgună!... Şarpele!... Ameţeală!... rîdea el, amintindu-şi de toate acestea. Şi i-am zis şi eu: „fenomen dăunător"! Am băgat spaima în el... bietul om... Ia uite... acolo, în fotoliu... nu cumva e umed?... Nu-i? Foarte bine... Acum o să fie blînd ca un mieluşel! L-am dat pe brazdă...

Deşi rîsul comisarului poporului îl molipsise, Nikolai abia acum simţi cum clocoteşte de furie.

— Nu cred — spuse el. Pe unul ca el numai mormîntul îl îndreaptă... A vrut să arunce bănuială... să vă facă să n-aveţi încredere...

— Mi-am dat seama. Tocmai de aceea te-am chemat. Dar... ce te-a apucat să-i lauzi cartea? Ori... tot o găluşcă a fost?

— Păi, dar nu merită? Nikolai îşi strînse semnificativ mîna stîngă în pumn. I-am dat peste nas! Să înveţe minte!... Închipuiţi-vă: n-are o idee personală în toată cartea! Totul e plagiat! Totul! Ia din literatura străină fără să facă referire la autori... ca şi cum ar fi ideile lui proprii...

— Da... e o figură — clătină comisarul poporului din cap. Bine, o să-l avem în vedere... Şi-acum, povesteşte-mi, cum merg treburile la fabrică...

*

*   *

După ce l-a întîlnit pe Tungusov, pe orizontul vieţii lui Ridan apăru un nou personaj. Preocupat cu totul de cunoştinţa sa cu Nikolai, profesorul uitase de promisiunea lui Vitkovski de a-i trimite un constructor de o capacitate excepţională. Şi iată că într-o seară, Nataşa veni în cabinetul lui să-l anunţe că-l caută un inginer, pe nume Wiekling.

Intră un om înalt, oarecum stîngaci, de vreo 35 de ani. Era îmbrăcat cu gust, dar nici costumul, nici părul castaniu-închis, pieptănat cu grijă pe spate, nu puteau să ascundă uimitoarea neglijenţă cu care natura se comportase faţă de această operă a sa. Totul în el era exagerat, ca din topor — şi trăsăturile mari ale feţei, cu gura largă şi dinţii laţi, rari şi mîinile lungi, cu palmele cît lopata, şi picioarele în nişte ghete enorme. Toată făptura lui puternică emana

consultaţie la uzină, i-aţi încurcat pe cei de acolo; acum ei, bineînţeles, vor opri lucrarea, vor cere anularea comenzii... Şi doar e vorba, după cîte înţeleg eu, de o soluţie tehnică principial nouă...

— Cred că este totuşi greşită. Să te bazezi numai pe părerea autorului, mi se pare că...

— E brevetată — spuse Nikolai încet, cu glas monoton, retezînd astfel ultima zvîrcolire a minciunii neputincioase.

Akulov se întoarse către el şi încremeni. Era făcut cnocaut. Comisarul poporului începu să rîdă blajin.

— Ei, vedeţi? — spuse el. În astfel de condiţii, părerea unui singur oponent valorează mult mai puţin decît părerea autorului. Hai mai bine să acţionăm după sistemul tovarăşului Tungusov: să transformăm un fenomen dăunător într-unul folositor. Luaţi cu dumnevoastră această documentaţie tehnică... Se poate, Nikolai Arsentievici? Poftim... şi studiaţi-o bine. Să ne înţelegem... Dacă găsiţi o greşeală, telefonaţi-mi mie. Dacă nu, atunci tot mîine, într-un fel sau altul, cum veţi vrea, comunicaţi uzinei sau Direcţiei generale că aţi greşit şi că comanda trebuie executată. Controlul asupra executării acestei comenzi îl iau asupra mea. Iertaţi-mă că v-am reţinut, dar... după cum vedeţi, singur v-aţi pus reputaţia într-o situaţie delicată...

Tare ar fi vrut Tungusov să nu mai dea mîna cu Akulov, dar acesta, după ce îşi luă rămas bun de la comisarul poporului, venea spre el. Nikolai găsi soluţia într-o clipă; porni în întîmpinarea lui şi-i scutură mîna cu căldură:

— Vă mulţumesc din suflet, tovarăşe profesor...

Akulov zîmbi posomorît:

— N-ai pentru ce. Doar... — începu el.

— Nu, mă refer la altceva... Am citit de curînd cartea dumneavoastră despre viitorul electronicii moderne. Este scrisă foarte antrenant şi are idei foarte îndrăzneţe...

— Ei... n-are nimic deosebit... — spuse Akulov măgulit, cu glasul lui gros, îndreptîndu-se spre uşă.

— Ba are... Ideile lui Hartner şi ale lui Wieland sînt admirabile! Uluitoare! Mi-au plăcut tare mult...

Mergînd de-a-ndăratelea, Akulov dispăru în crăpătura uşii pe care o deschisese foarte puţin, abia pe sfert.

Cînd uşa se închise în urma lui, comisarul poporului începu să rîdă în hohote. Se legăna dintr-o parte într-alta,

ştergîndu-şi lacrimile cu batista; apoi îşi suflă nasul şi din nou începu să rîdă.

— Of, nu mai pot! Bine l-ai pus la punct... Mucegai!... Mătrăgună!... Şarpele!... Ameţeală!... rîdea el, amintindu-şi de toate acestea. Şi i-am zis şi eu: „fenomen dăunător"! Am băgat spaima în el... bietul om... Ia uite... acolo, în fotoliu... nu cumva e umed?... Nu-i? Foarte bine... Acum o să fie blînd ca un mieluşel! L-am dat pe brazdă...

Deşi rîsul comisarului poporului îl molipsise, Nikolai abia acum simţi cum clocoteşte de furie.

— Nu cred — spuse el. Pe unul ca el numai mormîntul îl îndreaptă... A vrut să arunce bănuială... să vă facă să n-aveţi încredere...

— Mi-am dat seama. Tocmai de aceea te-am chemat. Dar... ce te-a apucat să-i lauzi cartea? Ori... tot o găluşcă a fost?

— Păi, dar nu merită? Nikolai îşi strînse semnificativ mîna stîngă în pumn. I-am dat peste nas! Să înveţe minte!... Închipuiţi-vă: n-are o idee personală în toată cartea! Totul e plagiat! Totul! Ia din literatura străină fără să facă referire la autori... ca şi cum ar fi ideile lui proprii...

— Da... e o figură — clătină comisarul poporului din cap. Bine, o să-l avem în vedere... Şi-acum, povesteşte-mi, cum merg treburile la fabrică...

*

* *

După ce l-a întîlnit pe Tungusov, pe orizontul vieţii lui Ridan apăru un nou personaj. Preocupat cu totul de cunoştinţa sa cu Nikolai, profesorul uitase de promisiunea lui Vitkovski de a-i trimite un constructor de o capacitate excepţională. Şi iată că într-o seară, Nataşa veni în cabinetul lui să-l anunţe că-l caută un inginer, pe nume Wiekling.

Intră un om înalt, oarecum stîngaci, de vreo 35 de ani. Era îmbrăcat cu gust, dar nici costumul, nici părul castaniu-închis, pieptănat cu grijă pe spate, nu puteau să ascundă uimitoarea neglijenţă cu care natura se comportase faţă de această operă a sa. Totul în el era exagerat, ca din topor — şi trăsăturile mari ale feţei, cu gura largă şi dinţii laţi, rari şi mîinile lungi, cu palmele cît lopata, şi picioarele în nişte ghete enorme. Toată făptura lui puternică emana

ceva primitiv, sălbatic, dar în acelaşi timp şi atrăgător. În ochii întunecaţi, cu privirea atentă, se reflectau trăsăturile unei firi complicate şi înzestrate. Inginerul vorbea destul de bine ruseşte, dar cu un puternic accent german.

Aflînd cu cine are de-a face şi amintindu-şi de recomandarea lui Vitkovski, Ridan se pierdu întrucîtva. Îl lăsă pe inginer în cabinet şi porni grăbit la Ana, să se sfătuiască cu ea. La naiba! Uitase cu totul de această poveste! N-avea nevoie de nici un Wiekling... Doar se înţelesese cu Tungusov! Dar nici să-i refuze serviciile n-ar fi putut... Ar fi fost nepoliticos, din moment ce nu-l prevenise pe Vitkovski la timp. Oare va fi din nou obligat să-şi expună ideile?! Să povestească totul de la început?!

Ana privea însă lucrurile altfel. Cine ştie? S-ar putea ca tocmai acest străin să fie într-adevăr un om preţios. Nu trebuie neapărat să-i explice totul. Să-i dea spre rezolvare o problemă concretă de fizică — de pildă chiar crearea acestui generator de microunde. Să stea de vorbă cu el, poate că a şi întreprins ceva în această privinţă, iar dacă manifestă interes, n-are decît să lucreze. De ce să-şi pună toate speranţele numai în Tungusov? În orice caz, se mai gîndi Ana fără să o spună, Wiekling o să distragă atenţia tatălui ei de la Tungusov, atîta timp cît acesta va fi ocupat cu uscătoria.

Aşa se şi întîmplă. Discuţia cu Wiekling fu interesantă şi plină de conţinut. El înţelese repede fondul problemei şi, evitînd să pună întrebări referitoare la scopul urmărit de profesor, îl entuziasmă pe acesta prin capacitatea de a expune clar probleme extrem de complexe, povestindu-i despre unele lucrări puţin cunoscute ale unor savanţi din străinătate care aplică principiile noi ale generării frecvenţelor ultraînalte.

— Sînt convins — afirmă el în încheiere — că se poate găsi o rezolvare justă. Am încercat chiar să folosesc unele metode noi... Din păcate, situaţia de acum din Germania, şi mai ales din cercurile intelectualităţii tehnice, nu te predispune de loc la o muncă creatoare serioasă. Acum înţelegeţi ce m-a făcut să-mi părăsesc patria... pînă cînd vor veni vremuri mai bune.

Tristeţea care răsună în aceste cuvinte îl înduioşă pe Ridan. Şi din clipa aceea îl socoti pe vizitator oaspete drag.

La masă, în timp ce luau ceaiul, Wiekling îi povesti multe lucruri despre viaţa din Germania fascistă, despre soarta mai multor savanţi de seamă cu care se întîlnise, şi ale căror nume îi erau bine cunoscute lui Ridan.

Alfred Wiekling plecă destul de devreme şi fu invitat cu insistenţă să mai treacă, indiferent de treburile legate de sarcina dată de profesor.

În ceea ce priveşte colaborarea, hotărîră în felul următor : Wiekling va începe îndată să elaboreze una dintre noile metode de generare a microundelor. Avea la dispoziţie un laborator destul de bine utilat, unde a efectuat şi ultima lui lucrare, despre care, din păcate, nu poate discuta. Condiţiile contractuale le va perfecta el singur la Direcţia generală.

De obicei, cum venea la fabrică, Nikolai se ducea mai întîi la „brigada de la uscătorie“, stătea de vorbă cu Fiodor şi împreună cu el punea la punct problemele curente ale muncii ; apoi, de cele mai multe ori, trecea pe la Ana, cu treburi.

Iar dacă n-avea el treabă, aproape întotdeauna venea Ana cu o problemă urgentă la el, sau îi telefona, rugîndu-l să treacă pe la comitetul de comsomol, unde se instalase.

Întîlnirile acestea erau scurte şi aveau un caracter oficial, discutau doar chestiuni legate de muncă, totuşi nici unul nu putea să renunţe la ele.

De data asta însă, cum intră în uzină, Nikolai se duse grăbit la Ana.

— Am noutăţi — spuse el, scuzîndu-se parcă pentru această vizită matinală.

— Şi eu — îi răspunse ea cu simpatie.

Nikolai tresări :

— Ai vorbit cu profesorul ? o întrebă el, cu speranţă în glas.

— Despre cifru ? Da, am vorbit. Dar nu asta voiam să-ţi spun... Nu, n-am făcut nimic. A ascultat cu interes cînd i-am povestit de legătura misterioasă pe care o întreţii prin radio cu neamţul şi a căutat să descifreze foarte atent literele. Dar, din păcate, n-a găsit nimic. Ciudat, nu ? Le-a scris atunci pe tablă, iar acum se uita la ele de parcă

le vedea întîia oară. Mă tem că în clipa aceea a acţionat într-adevăr inconştient. Şi tocmai asta mă îngrijorează cel mai mult.

Nikolai căzu pe gînduri.

— Da, ciudat... Mărturisesc că mi-am pus multe speranţe în discuţia aceasta. Ce naiba să fac ?... Dar trebuie neapărat să întreprind ceva : ieri am primit o nouă radiogramă. Se întîmplă ceva acolo... probabil ceva foarte grav. Poate chiar tragic. Uite aici...

Scoase din blocnotes o foaie de hîrtie. Ana citi :

„Paraziţii principali au fost înlăturaţi. Grăbiţi verificarea după schema aşezării dipolilor pe care am transmis-o mai înainte. Atunci am să comunic noua schemă. Antena a fost smulsă de vînt."

— Antena a fost smulsă de vînt — repetă Ana cu glas tare. Bine spus ! Tare... Şi nu ţi-a dat nici un fel de indicaţii noi ?

— Nimic. Dar îl înţeleg. Ar risca prea mult. Poate să eşueze tot acest plan dacă îmi mai dă alte indicaţii. Asta înseamnă că e de ajuns ce a spus mai înainte. Noi sîntem de vină. O fi atît de simplu... Parcă mi s-a întunecat mintea ! Ştii, nu pot să dorm. Stau noaptea şi mă gîndesc. Dar nimic ! M-am împotmolit ! Îmi dau seama că un singur salt al gîndirii mă va pune pe drumul bun. Şi nu mă îndoiesc că acest salt va fi făcut. Dar cînd ?... Să ne gîndim. Ce voiai să-mi spui, Ana Konstantinovna ?

— Stai niţel, Nikolai Arsentievici... — Ana rămase pe gînduri, făcu în tăcere cîţiva paşi prin cameră, apoi se opri drept în faţa lui Nikolai. Dar dacă este o provocare ? Dacă vor să te atragă în cine ştie ce afacere murdară de spionaj ? Te-ai gîndit la asta ?

— Să-ţi spun drept, nu mi-a dat prin minte... Dar ce pot ei să facă ?! O să-mi propună ceva. Ei şi ? Îi trimit la toţi dracii şi gata !

Ana făcu iarăşi cîţiva paşi, îngîndurată.

— Nu, nu-i chiar aşa de simplu. Am mai citit cîte ceva despre astfel de lucruri. De obicei ăştia folosesc procedee aparte, extrem de subtile. Poţi să fii atras în aşa fel încît nici să nu-ţi dai seama. Merită oare să rişti ? Eu cred că nu. Mai bine comunică toate acestea unde trebuie... Acolo sînt oameni cu experienţă, o să ia ei singuri legătura cu

neamţul dumitale şi o să lămurească totul. Şi cifrul pot ei să-l dezlege mult mai repede decît dumneata şi cu mine!

— Da, ai dreptate. E de datoria mea să fac lucrul acesta — recunoscu Nikolai. De fapt chiar din momentul cînd am înţeles că convorbirile noastre au depăşit limitele îngăduite radioamatorilor, ar fi trebuit conform legilor existente să întrerup această legătură. Dar acum? Crede-mă că acum nu se poate aşa, pur şi simplu, s-o întrerup. Simt că ne este un prieten, nu un duşman. Acţionează în folosul nostru şi încă în condiţiile grele şi primejdioase ale ilegalităţii... Oricum însă, trebuie să comunic celor în drept... Oricum ar fi... Altfel pot fi tras la răspundere pentru încălcarea regulilor radioamatorismului şi mă mai trezesc că-mi interzic să folosesc emiţătorul... Mulţumesc, Ana Konstantinovna, că mi-ai deschis ochii. Am s-o fac de îndată ce termin uscătoria; acum n-am timp.

Ana consimţi fără tragere de inimă. Toate acestea i se păreau mult mai serioase. O îngrijora soarta lui Nikolai şi dacă n-ar fi fost vorba despre uscătorie, ar fi insistat, bineînţeles, ca Nikolai s-o facă imediat, astăzi chiar...

Îi povesti apoi despre apariţia lui Wiekling şi despre faptul că Ridan, cucerit cu totul de Nikolai, era cît pe-aci să renunţe la serviciile unui constructor cu experienţă. În urma sfatului ei, l-a primit totuşi.

— Minunat! se bucură Tungusov. Aşa trebuia procedat. Acum profesorul n-o să-şi mai piardă timpul aşteptînd pînă am să-l pot eu ajuta.

*

* *

Timpul trecea. Se apropia termenul cînd trebuia pusă în funcţiune noua uscătorie.

Respectarea acestui termen, în ciuda oricăror întîrzieri, era socotită de toţi drept o datorie indiscutabilă. Numai astfel puteau să justifice încrederea şi ajutorul comisarului poporului.

„Brigada lui Fiodor“ era de la o vreme în centrul atenţiei întregului colectiv al fabricii. De ea depindea soarta întreprinderii. Comsomoliştii îşi dădeau prea bine seama de lucrul acesta şi munceau cu ardoare, străduindu-se să se întreacă unul pe celălalt. Antrenaţi de entuziasmul lui Tun-

gusov, ei se străduiau să-l imite în toate şi îşi însuşeau nu numai spiritul lui practic şi perseverenţa în atingerea scopului propus, dar şi calmul, încetineala aparentă în spatele cărora se ascundeau mişcările fulgerător de rapide ale gîndirii şi preciziunea muncii.

Constatînd influenţa pe care o avea Tungusov asupra celorlalţi, Ana se bucura şi se lăsa şi ea tot mai mult antrenată de această influenţă.

Între timp, montarea uscătoriei se apropia de sfîrşit. În încăperea înaltă şi luminoasă se ghiceau contururile instalaţiei originale.

Dintr-o mică deschizătură din perete ieşea ca un şarpe jgheabul îngust al benzii transportorului. La început, el străbătea un spaţiu liber al încăperii lungi, la o înălţime de aproape un metru de podeaua din faianţă, îngrădit numai de nişte balustrade mici şi elegante, care aminteau de balustradele de pe puntea unui vapor.

Apoi această îngrădire se lărgea deodată în ambele părţi, cuprinzînd nu numai transportorul, dar şi instalaţiile de semnalizare automată, dispuse de ambele părţi. Aici banda, intrînd în nişte canale de ghidare, se lăsa dintr-o dată brusc în jos şi, descriind un semicerc, se ridica din nou la nivelul dinainte, ca să-şi continue pe urmă drumul orizontal pînă la orificiul de ieşire din peretele din faţă.

Deasupra acelei adîncituri a benzii, deasupra aşa-zisei „bucle", trebuia să aibă loc procesul principal : materialul pe care îl ducea transportorul — un pachet de scînduri, o grindă sau chiar un buştean — rămînea suspendat aici, în spaţiul plin de vîrtejuri nevăzute, de puternice forţe ale cîmpului de înaltă frecvenţă, care îl străbăteau de la un capăt la altul.

Două plăci de aluminiu — labele condensatorului uriaş — stau gata să se năpustească din două părţi pentru a prinde materialul lemnos ajuns deasupra buclei. Şi cu cîtă nerăbdare vor începe să trepideze aceste labe ca de fiară cînd îşi vor înşfăca prada !

Puţini erau aceia care ştiau cîte eforturi îl costase pe Tungusov obţinerea acestei trepidări. Avea nevoie de ea pentru că de felul cum erau aşezate plăcile depindea cîmpul de înaltă frecvenţă care se năştea între ele. El ştia

bine cît de „capricios" este acest cîmp. Cîţi constructori n-au fost înfrînţi în lupta cu aceste capricii! Oricît de precis ar fi calculat cîmpul de înaltă frecvenţă, oricît de minuţios ar fi acordat generatorul, oricît s-ar regla încălzirea catozilor sau tensiunea la anozi, cum se poate menţine frecvenţa dacă materialul aflat în intervalul dintre plăcile condensatorului, unde este supus acţiunii cîmpului, îşi schimbă pe neaşteptate, prin uscare, volumul sau poziţia? Doar este ştiut că o dată cu schimbarea capacităţii se deregleazǎ şi regimul stabilit... Şi atunci? Să stai din nou să acordezi întreg sistemul?

Cînd să mai apuci să faci acordul şi să pui la punct aparatul, dacă prin acest cîmp se mişcă fără oprire un buştean gros, inegal, grosolan cojit?

Ca să înlăture inconvenientul, Tungusov a înconjurat tot spaţiul cîmpului cu un sistem complicat de radiaţii minuscule, invizibile. Ele lunecă pe suprafaţa lemnului, pipăindu-i conturul ce se schimbă mereu, iar celule fotoelectrice captează semnalele acestor radiaţii şi, în raport de forma şi de volumul materialului care intră în spaţiul de lucru, modifică acordul, schimbă poziţia plăcilor condensatorului, făcîndu-le astfel să „tremure" — să se îndepărteze sau să se apropie, pentru a păstra mereu acelaşi regim al cîmpului, cel care este necesar pentru uscare. Chiar şi viteza cu care se mişcă banda se schimbă în raport de volumul lemnului ce intră în spaţiul de lucru.

Însuşi materialul dirijează generatorul!

Totul era automatizat la maximum în această minunată instalaţie. Tungusov afirma că omul nu va avea altceva de făcut decît să controleze la început dacă montajul s-a făcut just; apoi încăperea va putea fi închisă, pentru că materialul umed se va deservi singur, trecînd prin transportor dintr-un orificiu în altul şi uscîndu-se în mers.

Cu fiecare zi, instalaţia se închega tot mai mult, arătînd tot mai sobră şi mai elegantă. Unele dintre piesele ei se fabricau chiar acolo, în cealaltă jumătate a încăperii transformată în atelier de lăcătuşerie. La început aceste piese ocupau mult loc şi oamenii lucrau înghesuiţi. Acum piesele finisate, şlefuite, strălucitoare, ocupîndu-şi locurile, se însumau parcă, se îmbinau, se transformau în ceva nou, într-un întreg, într-un tot unitar.

Se făcea din ce în ce mai mult loc şi, treptat, atelierul de lăcătuşerie începuse să dispară.

Transportorul fusese controlat. Cîteva zeci de buşteni se tîrîseră prin atelier, păşind prin spaţiul de deasupra adînciturii.

Nikolai se străduia să pregătească instalaţia pentru buşteni, materialul cel mai dificil de uscat. În cazul reuşitei, celelalte forme ale materialului lemnos n-ar fi prezentat nici un fel de dificultăţi. Ca şi Fiodor, el ţinea seama de faptul că folosirea acestei instalaţii va căpăta în viitor o amploare mult mai mare.

În sfîrşit, fură aduse tuburile electronice. Tot ceea ce depindea de „relaţiile cu exteriorul" fusese adus, verificat, înregistrat.

Nikolai puse imediat tuburile pe bancul de probă, construit chiar acolo, şi începu să le încerce în condiţii diferite şi la regimuri diferite. Încercarea dură o zi întreagă, în care zi nu numai toată brigada, dar şi ceilalţi, Hrapov, Volski şi Ana, aproape că nu părăsiră atelierul. Ca întotdeauna în astfel de cazuri, Nikolai lucra în tăcere, fără să încurajeze pe nimeni. Emoţia şi îngrijorarea care-i cuprinsese pe toţi creştea din ce în ce, seara ajunse la maximum, iar apoi, pe neaşteptate, scăzu la zero, lăsînd locul entuziasmului, în momentul cînd Nikolai rosti obişnuitul său: „Totul e în regulă". De data aceasta n-au avut nici o „surpriză". Comisarul poporului trăsese desigur concluziile corespunzătoare, atît din informaţiile care le căpătase de la Tungusov, cît şi din incidentul atît de elocvent cu profesorul Akulov.

Şi iată că generatorul, învăluit în plase dese de metal pentru a proteja oamenii împotriva radiaţiilor lui periculoase, îşi avea în sfîrşit inima sa de înaltă frecvenţă. Inima aceasta încă nu începuse să bată, nu era nici măcar caldă dar, tot în cadrul probei, asupra ei se revărsa susurînd duşul sistemului de răcire cu apă.

A doua zi dimineaţa, Nikolai nu veni în această nouă secţie a fabricii ca înainte, să controleze vreo nouă piesă a instalaţiei, piesă care în acel moment se năştea din metal în huruitul maşinilor-unelte, ci se trase într-un colţ, lîngă dulapul înalt al transformatorului, şi de acolo privi toată construcţia, cu atenţie şi emoţie, aşa cum îşi priveşte un pictor tabloul înainte de ultimul retuş, cînd cele cîteva tră-

sături de penel nu mai pot schimba mare lucru. Iese sau nu iese?

Da, a ieşit! E ceea ce dorea Tungusov. N-o să fie numai o maşină care va începe să lucreze. Nu, va fi o concretizare a gîndirii lui, o mărturie a victoriei omului asupra forţelor nesupuse ale naturii. Prin toată înfăţişarea sa, prin glasul funcţionării, prin însuşi randamentul ei, această maşină trebuie să reflecte nestăvilita putere a gîndirii omului!...

Plăcile de teracotă care acopereau podeaua lîngă maşină erau curăţate de stratul gros de pilitură, ulei şi glod. Curăţenia cîştiga din ce în ce mai mult loc în atelier. Comsomoliştii nu mai fumau lîngă transportor. În colţuri apăruseră urne speciale pentru mucuri de ţigări.

Tungusov ştia foarte bine că în cel mult trei zile totul va fi gata şi atunci va putea să încerce maşina. Dar tăcea. Şi nimeni nu-l întreba despre asta. Un fel de înţelegere tacită făcea brigada să nu vorbească despre sfîrşitul lucrărilor, despre încercarea instalaţiei. Numai directorul, care trecea acum pe aici în fiecare zi ca să „admire“ construcţia, îl trăgea pe Tungusov mai la o parte şi-l întreba îngrijorat:

— Ei, cum staţi? Respectaţi termenul?

— O să-l respectăm — răspundea laconic Tungusov.

— Cînd credeţi că o să încercaţi? Ar trebui din timp, că cine ştie ce se mai întîmplă...

— N-o să se întîmple nimic, Timofei Pavlovici. O încercăm la timp şi o să-i dăm drumul la timp.

*

* *

Toţi aşteptau clipa, şi totuşi această clipă îi surprinse pe toţi. Într-o zi, cînd brigada îi preda lui Reşetkov montajul terminat al sistemului de ventilare, Tungusov, apropiindu-se, îl cuprinse pe Fiodor cu braţul pe după umeri şi-i spuse simplu:

— Hai, băieţi, să încercăm!

Toţi înţeleseră dintr-o dată şi amuţiră. Unul dintre buştenii pregătiţi din timp se afla afară, în jgheabul transportorului.

Tungusov şi Reşetkov examinară pentru ultima oară cu atenţie întreaga instalaţie.

— Ar trebui să-i telefonăm Anei — spuse încet Fiodor, cu jumătate de gură, de parcă ar fi aşteptat încuviinţarea lui Tungusov.

— Telefonează-i ! răspunse repede Nikolai. Şi el se gîndea în momentul acela la Ana, dar, fără să-şi dea seama de ce, nu se putea hotărî s-o cheme el.

Cînd intră în atelier, Ana înţelese imediat totul după aerul solemn pe care-l aveau membrii brigăzii, înşiraţi de-a lungul instalaţiei şi după atitudinea lui Tungusov, care stătea lîngă tabloul de comandă al generatorului, de cealaltă parte a transportorului.

— Facem o primă încercare... să vedem... — îi spuse Tungusov cu oarecare sfială, de parcă numai pe ea ar fi aşteptat-o, şi conectă.

Restul se petrecu de la sine. Tuburile electronice, ascunse după reţeaua ecranelor, începură să se încingă treptat, transformatoarele prinseră a vui ca nişte stupi, apa începu să susure ; jos, în buclă, chiar deasupra benzii transportorului, porni să zumzăie elicea ventilatorului.

Nikolai îşi băgase mîinile în buzunare şi urmărea cadranele aparatelor pe care liniile roşii indicau regimurile de funcţionare a generatorului, stabilite dinainte. Acele se apropiară toate odată de limitele fixate.

În aceeaşi clipă, zumzăindu-şi încetişor rolele, transportorul se puse în mişcare. Uşiţa care închidea orificiul de ieşire din perete culisă şi din spatele ei apăru capătul gros şi neregulat, tăiat din rădăcină, al unui buştean uriaş. Cînd ajunse în dreptul buclei însă buşteanul se opri, speriindu-se parcă, apoi începu să intre încet, cu teamă, în spaţiul dintre plăcile tremurînde ale condensatorului.

Un norişor alb de aburi, purtat de curentul de aer în sus, spre pîlnia conductei de aspiraţie, începu să se înalţe deasupra capătului gros al buşteanului şi porni înainte, lăţindu-se şi îngroşîndu-se, cuprinzînd mereu alte porţiuni, care intrau în cîmpul electric. Cînd capătul cioturos ajunse în partea cealaltă a buclei, aburii dispărură şi buşteanul se culcă din nou pe transportorul care se întinsese serviabil sub el.

Oamenii urmăreau tăcuţi toate aceste mişcări. Nikolai, în aparenţă liniştit, încerca o cumplită încordare.

Atît de bine îşi închipuia tot procesul şi într-atît simţea lucrul efectuat în acest moment hotărîtor, de parcă maşina

ar fi făcut parte din ființa sa. Ceva înăuntrul lui se încorda, se contracta, străduindu-se să ajute generatorului să facă față misiunii sale — să străpungă, să învăluie cu liniile de forță trunchiul noduros care trecea prin mașină.

Ana, Fiodor și comsomoliștii urmăreau cu emoție ba trunchiul de copac culcat pe transportor, ba expresia feței lui Tungusov, străduindu-se să citească pe chipul lui dacă lucrurile merg cum trebuie.

În sfîrșit, Nikolai își putu desprinde ochii de pe bușteanul care se îndepărta și, întîlnind privirile lor încordate și întrebătoare, zîmbi. Era răspunsul pe care-l așteptau toți.

Fiodor nu se mai putu stăpîni. Sări de la locul lui, înconjură în fugă instalația, trecu podețul, sări pe platforma tabloului de comandă și îl îmbrățișă pe Nikolai. Un „ura" izbucnit din toate piepturile îi asurzi. Și atunci cînd Ana ajunse în sfîrșit să treacă printre comsomoliștii care îl asaltau pe Nikolai, ca să-i strîngă mîna, ea simți limpede că numai o strîngere de mînă era prea puțin ca să exprime năvala de sentimente care o cuprinsese...

*

* *

Așadar uscătoria bazată pe folosirea curenților de înaltă frecvență era construită și funcționa... Trunchiuri umede, abia cojite, lungi pînă la opt metri, scînduri și grinzi, bîrne și teancuri de foi de placaj, cantități diferite de lemn „de rezonanță" selecționat, pluteau liniștit prin spațiul de acțiune al generatorului și ieșeau din atelier uscate atît cît era nevoie.

Procesul care necesita de obicei multe zile și nopți se săvîrșea acum, sub privirile oamenilor, în decurs de cîteva minute.

În fața colectivului fabricii, care nu de mult se aflase într-un impas ce părea să nu aibă nici o portiță de scăpare, se deschidea acum nemaivăzuta perspectivă de a realiza o producție fără precedent.

Iată de ce în aceste zile, chipurile tuturor celor care participaseră la această construcție originală radiau de mîndrie și fericire. Fiecare se simțea un învingător. Și într-adevăr, a cui era victoria? Bineînțeles, Tungusov rezolvase problema științifică și tehnică. Dar cine „l-a găsit" pe Tungu-

sov? Reşetkov. Şi a cui a fost ideea de a începe construcţia acestei instalaţii la fabrica lui şi cine a „pus în mişcare" administraţia? Tot el. Trebuie să recunoaştem însă că nu s-ar fi realizat nimic dacă Hrapov şi Volski n-ar fi acţionat de la început energic şi n-ar fi convocat acea memorabilă consfătuire cu Vitkovski, cînd Ana Ridan a propus să se adreseze direct comisarului poporului. Dar comsomoliştii din brigadă?... O, fiecare dintre ei ştia bine care piesă a maşinii a ieşit din mîinile lui!

Victoria era a fiecăruia, dar mai ales a tuturor, o victorie colectivă.

Ana îşi dădea seama de marea ei importanţă socială. Victoria aceasta trebuia să genereze alte victorii. Inaugurarea noii secţii trebuia să fie o sărbătoare solemnă. Vor asista desigur mulţi oaspeţi, reprezentanţi ai altor întreprinderi, ai cercurilor ştiinţifice şi ai presei. Să ştie toţi cum se dobîndeşte o victorie, să vadă toţi ce-au făcut ei!

Punerea în funcţiune a noii secţii de uscătorie se desfăşura într-un cadru solemn, cu o săptămînă înainte de termenul propus de Tungusov conform angajamentului luat în faţa comisarului poporului.

Cam vreo trei sute de oaspeţi, fără să mai ţinem socoteală de oamenii fabricii, se adunaseră în sala de festivităţi a clubului. Directorul deschise şedinţa, apoi Volski prezentă un raport cu privire la importanţa ştiinţifico-tehnică şi industrială a generatorului realizat de Tungusov.

În secţie, înconjurat de cîţiva băieţi din brigadă, Tungusov se pregătea pentru demonstrarea instalaţiei. În timp ce vorbea Volski, sosi şi comisarul poporului însoţit de Vitkovski şi cîţiva tovarăşi de la Comisariatul Poporului. Ana le ieşi înainte şi-i conduse direct în secţie.

Aici avu loc cea de-a treia întîlnire dintre Tungusov şi comisarul poporului.

Intrînd în hala puternic luminată, comisarul poporului se opri uimit şi îşi desfăcu atotgrăitor mîinile. Se aştepta să vadă o obişnuită instalaţie experimentală a unui inventator de uzină, o instalaţie modestă şi rudimentară, interesantă ca atare, dar care pentru a putea realiza o producţie de masă ar fi trebuit să capete o formă adecvată.

Şi cînd colo, instalaţia îi încînta ochii prin linia elegantă a pieselor şi prin strălucirea finisajului — o adevărată capodoperă a artei inginereşti.

Simţeai clar în această instalaţie armonia dintre forma exterioară a corpului maşinii în care pulsează energia (cu mişcările suple ale transportorului şi susurul gingaş al şuviţelor de apă) şi sensul industrial al maşinii (prin intermediul căreia energia efectuează munca principală, nemijlocit şi nevăzut, fără eforturi mecanice grosolane, inutile, şi fără sunete stridente, scrîşnitoare).

Cîteva clipe comisarul poporului rămase tăcut, cu ochii întredeschişi, admirînd sincer această maşină nemaivăzută. Ştia — îi spusese Hrapov la telefon — că toate calculele inginerului fuseseră justificate întru totul, cunoştea indicii de producţie ai maşinii, gradul de automatizare, acum însă o vedea!

Toţi tăcură. Nemişcat, la capătul îndepărtat al transportorului, Tungusov urmărea expresia feţei comisarului poporului. În sfîrşit, privirile lor se întîlniră.

Avîntat, se îndreptară în acelaşi timp unul spre celălalt. Comisarul poporului strînse mîna inginerului, apoi îl trase spre el şi-l sărută apăsat pe amîndoi obrajii.

— Eram sigur că aşa o să fie — spuse el. Mulţumesc, tovarăşe Tungusov!

— Eu vă mulţumesc! Fără ajutorul dumneavoastră, tovarăşe comisar al poporului, n-am fi reuşit să facem nimic. Jumătate din succes vă aparţine dumneavoastră, iar cealaltă jumătate nouă, tuturor...

Discuţia se întrerupse, căci începuseră a veni oaspeţii din sala de festivităţi. Oaspeţii făcură cunoştinţă cu Tungusov, cu Reşetkov; Fiodor le prezentă pe membrii brigăzii lui, intimidaţi de atenţia ce li se acorda.

Peste puţin timp sosi şi profesorul Ridan cu Nataşa. Fata se strecură neobservată în atelier, pe urmele profesorului, dar Fiodor o remarcă imediat. Ana o prezentă pe „sora" ei şefului brigăzii şi din momentul acela atenţia lui Fiodor începu să se dubleze într-un mod ciudat, repartizîndu-se deopotrivă între Nataşa pe de o parte şi ceilalţi oameni, ca şi tot ce se petrecea în jur, pe de altă parte.

Cînd se adunară cu toţii, Tungusov explică pe scurt construcţia uscătoriei şi începu să demonstreze felul cum func-

ţionează. Înşiraţi de-a lungul peretelui liber al atelierului, oaspeţii ascultau şi priveau tăcuţi.

Din nou procesul de uscare se repetă în tot întregul lui. Numai că de astă dată, după ce puse instalaţia în funcţiune, Tungusov coborî de la tabloul de comandă şi se alătură privitorilor. Nimeni nu conducea maşina, nimeni nu urmărea indicaţiile aparatelor.

Mijloacele automate dirijau întregul proces.

Şi cînd uşiţa orificiului de ieşire se închise cu zgomot în urma uriaşului trunchi care lunecase afară din atelier, privirile tuturor se aţintiră spre constructor şi aplauzele sparseră în ţăndări tăcerea încordată de pînă atunci.

Oaspeţii de onoare fură invitaţi la club. Cînd Volski îşi terminase referatul, fusese anunţată o pauză, în care timp cei aflaţi în sală, împărţiţi în patru grupe, vizitaseră secţia şi asistaseră la funcţionarea maşinii.

După vreo patruzeci de minute, şedinţa fu reluată.

Publicul emoţionat de cele văzute îşi ocupă locurile. Cineva ceru ca toţi participanţii la crearea uscătoriei să iasă pe scenă şi adunarea, într-un glas, susţinu această cerere. Toţi fură aleşi în prezidiul de onoare. Atunci luă cuvîntul directorul.

— Propun — spuse el — să-l alegem şi pe tovarăşul comisar al poporului în prezidiu, ca participant activ al muncii noastre, ca factor principal al succesului nostru.

Însoţit de ovaţii, comisarul poporului se urcă pe scenă şi ocupă locul de lîngă director.

În seara aceea mulţi luară cuvîntul, să-şi exprime entuziasmul, să felicite, să mulţumească. Vorbiră participanţii la lucrări, reprezentanţi ai ştiinţei, ai întreprinderilor, toţi cei interesaţi să se aplice şi la ei noua realizare. Ultimul luă cuvîntul comisarul poporului.

El vorbi despre tehnica sovietică, menită să elibereze omul şi să transforme viaţa, despre oamenii liberi care duc tot mai departe această tehnică. Cuvîntarea lui plină de energie şi îmbărbătare era un îndemn la noi victorii, la noi iniţiative îndrăzneţe.

Cînd termină de vorbit, toţi se ridicară de la locurile lor. În vuietul ovaţiilor se născu de la sine ritmul imnului partidului. Glasurile se contopiră dintr-o dată într-unul singur şi răsună *Internaţionala*.

Una după alta, ca nişte detaşamente în mars, treceau prin nemişcarea solemnă din sală strofele largi ale imnului tuturor celor ce muncesc.

Dar iată că în rîndul din faţă se iscă o mişcare.

O siluetă feminină ieşi dintr-o dată în faţă, se strecură repede de-a lungul rampei, spre dreapta, şi dispăru în coridor.

Era Nataşa.

„Ce s-a întîmplat ?" se gîndi Ana, alarmată, văzînd-o de pe scenă, şi pe neobservate, dîndu-se puţin în spate, ieşi şi ea în culise. Peste un minut se întoarse emoţionată, se apropie încetişor de spatele lui Tungusov şi atingîndu-i uşor mîneca îi şopti, arătîndu-i spre fundul scenei :

— Vino ! Nataşa ţi-a pregătit un dar.

— Nikolai Arsentievici — îi spuse Nataşa în semiîntunericul din culise, cu o şoaptă întreruptă. Uite-aici...

Fata se întoarse în aşa fel încît fîşia de lumină care venea dinspre scenă căzu pe mica bucată de hîrtie pe care o ţinea în mîinile tremurătoare. Nikolai văzu literele cunoscute : LMRWWAT.

— Uite... — şi ducîndu-şi degetul arătător pe fiecare literă, pronunţată răspicat : „Lişi mî... rabotniki... vsemirnoi... [1]

— Velikoi armii truda ! aproape că strigă Nikolai, entuziasmat. Îşi cuprinse capul cu mîinile şi apucîndu-se de păr, trase atît de tare încît îi dădură lacrimile. Iar *w* e *v*-ul lor. La ei *v* se citeşte *f*... Formidabil ! Nataşa dragă... O apucă de mîini şi i le strînse tare. Cît îţi sînt de recunoscător ! Asta într-adevăr este un dar ! Cînd ţi-a dat prin minte ? Acum ?

— Da, acum, în timp ce cîntam *Internaţionala.*

— Ei, bravo ! Uite ce-i... Prieteni, chiar acum trebuie să descifrăm comunicarea neamţului. Mergem la mine ! Acolo n-o să ne deranjeze nimeni !

Imediat după terminarea şedinţei solemne, prietenii se urcară în automobil şi goniră spre centru.

---

[1] Doar noi muncitorii din marea armată mondială a muncii — traducerea textuală a primului vers din strofa a doua în textul rusesc al Internaţionalei. (n.t.)

Capitolul X

RAZELE MORŢII

Camera de la subsol îşi schimbase aspectul.

Pe una dintre mese, în locul instrumentelor de desen şi al vrafului de suluri de hîrtie era aşternută o faţă de masă, iar pe faţa de masă apăruseră farfurii, despre a căror origine Nikolai n-avea nici cea mai mică idee. Mesele de prisos fuseseră date la o parte. Nu lipseau nici scaunele. În timp ce Fiodor şi tuşa Paşa — schimbînd „topografia camerei" — improvizau energic cina de care toţi aveau atîta nevoie, fetele examinau curioase ciudatul mobilier din locuinţa inventatorului.

Între timp, Nikolai eliberase o jumătate dintr-o altă masă şi, nerăbdător, se şi apucase de lucru. Fetele i se alăturară.

— Spune-mi, cum ai să faci ? întrebă Ana. Eu, să-ţi spun drept, nu înţeleg ce folos îţi poate aduce dezlegarea acestor litere.

— Deocamdată, nu mare lucru — răspunse Nikolai. Ne-a dezvăluit numai izvorul de unde va trebui să extragem adevărata cheie a cifrului. Dar şi asta este de ajuns. Restul e chestiune de timp. De aş şti că încercăm toate combinaţiile posibile, şi tot trebuie să găsim cheia... Luă o coală de hîrtie şi cu un scris mare şi citeţ aşternu pe ea textul imnului. Şi-acum, să ne gîndim. Aşadar, noi ştim că cifrele criptoradiogramei sînt echivalente cu literele din textul In-

ternaţionalei, luate într-o anumită ordine. Se pot folosi, bineînţeles, o sumedenie de procedee care de care mai complicate pentru a stabili ordinea literelor unui cifru. Dar în cazul nostru eu cred că procedeul trebuie să fie foarte simplu; altfel neamţul n-ar fi ţinut atît de mult să ascundă însuşi izvorul cifrului. Şi-apoi, i-o fi trecut prin minte că nu sîntem cine ştie ce criptografi cu experienţă... Să începem deci cu unul din procedeele cele mai simple. Notăm pur şi simplu cu cifrele 1, 2, 3 ş.a.m.d., fiecare literă, în ordinea în care le întîlnim în text, pînă la 26, 26 e cel mai mare număr din criptogramă... dar e şi zero, deci 27 de litere. Să luăm primul vers: „Vstavai, prokliatiem zakleimionîi..." [1]. Vom obţine un număr maxim de litere. Să începem cu zero. Priviţi: V=0, C=1, T=2, A=3, I=4, E=5... Ana Konstantinovna, dumneata scrie deocamdată separat, în coloană, literele alfabetului latin, însă adaugă acolo şi cele trei vocale muiate „ä", „ő" şi „ü", aşa se procedează în alfabetul radiofoniştilor.

— Am înţeles! Dar cum ai să pui în concordanţă acest alfabet radio latin cu cel rus?

— Nimic mai simplu.

— Dar în alfabetul latin există 26 de litere şi cu cele adăugate de dumneata, vor fi 30. Iar în alfabetul rus sînt 32. Apoi în alfabetul latin nu există literele „ia", „ci", „şci", „î", semnul moale. Or, în textul Internaţionalei dumneata le-ai şi numerotat. În schimb, în alfabetul latin există literele „j", „q", „x", „y", „z", care nu există în cel rus.

— Nu-i nimic, Ana Konstantinovna, această concordanţă e de mult stabilită de practica internaţională a radiofoniştilor. Semnalele morse pe care le recepţionăm, noi le notăm întotdeauna cu litere latine, indiferent de limba în care se face emisiunea. Şi poţi să citeşti uşor un astfel de text, dacă cunoşti limba în care s-a făcut emisiunea, deoarece semnalele au pentru fiecare limbă o anumită semnificaţie. Aşa, de pildă, patru puncte e echivalent cu litera latină „h", şi cu litera rusă „x"; două linioare, punct, linioară, e şi litera latină „q", şi cea rusă „şci"; trei puncte, trei linioare e litera latină „v", sau cea rusă „j" ş.a.m.d.

---

[1] Primul vers din textul rusesc al Internaţionalei.

— Aha, înţeleg ! Atunci dictează-mi cifrele, Nikolai Arsentievici. „A“ ?

— 3.

— „A“ muiat ?

— Adică „ia“... 10.

— „B“ ?

— 22.

— „C“ ?

— 26.

Literele aflabetului latin se transformau în cifre. Constatară că din textul *Internaţionalei* lipseşte doar o singură literă : „f“. Le mai rămînea să înlocuiască cifrele misterioasei radiograme prin literele corespunzătoare ale alfabetului latin şi să citească comunicarea neamţului.

Nikolai îşi deschise în faţă jurnalul de recepţie radio, în care aproape o pagină întreagă era ocupată de textul cifrat pe care îl recepţionase.

23, 16, 25, 12, 11, 19, 7, 8, 17, 8, 14, 12, 12, 10, 4, 13, 2, 16, 1, 3, 9, 1, 12, 23, 8, 14, 20, 18, 10, 9, 7, 8, 24, 20, 8, 3, 8, 1, 17, 7, 18, 19, 3, 8, 7, 13, 7, 8, 17, 14, 16, 13, 7, 18, 7, 11, 3, 4, 13, 17, 10, 11, 33, 18, 12, 26, 14, 13, 7, 13, 12, 3, 8, 1, 16, 18, 17, 7, 18, 22, 12, 3, 0, 7, 11, 3, 9, 7, 8, 0, 11, 8, 19, 13, 17, 11, 13, 17, 8, 1, 9, 18, 11, 13, 11, 17, 23, 8, 1, 19, 3, 11, 12, 2, 17, 8, 7, 13, 15, 18, 14, 12, 12, 3, 23, 17, 8, 14, 12, 12, 6, 7, 8, 16, 1, 5, 3, 7, 11, 13, 11, 17, 20, 7, 8, 2, 13, 4, 13, 17, 4, 13, 9, 7, 11, 13, 15, 11, 17, 27, 23, 7, 8, 11, 10, 1, 23, 23, 1, 8, 3, 6, 14, 13, 20, 7, 17, 8, 13, 15, 0, 7, 11, 3, 7, 11, 13, 19, 10, 0, 4, 8, 9, 20, 7, 12, 2, 18, 1, 17, 13, 1, 16, 10, 3, 1, 20, 7, 8, 16, 1, 4, 23, 3, 9, 7, 3, 1, 11, 17, 26, 14, 13, 11, 12, 1, 3, 14, 8, 12, 17, 7, 18, 1, 13, 17, 15, 4, 6, 8, 12, 3, 7, 19, 13, 4, 13, 9, 6, 7, 8, 13, 11, 2, 3, 12, 3, 23, 11, 10, 5, 1, 18, 18, 0, 11, 7, 9, 8, 16, 7, 8, 12, 13, 18, 18, 9, 8, 14, 16, 3, 7, 8, 13, 12, 3, 9, 7, 5, 1, 16, 8, 6, 8, 12, 4, 27, 23, 8, 11, 13, 15, 11, 23, 15, 4, 18, 22, 12, 7, 13, 0, 7, 8, 9, 7, 10, 11, 3, 3, 7, 11, 18, 13, 16, 22, 8, 7, 13, 17, 7, 0, 22, 13, 18, 3.

Acum erau ocupaţi toţi trei. Nikolai rostea un număr din text, iar Ana, după alfabetul pe care-l alcătuise, indica litera corespunzătoare, pe care Nataşa o scria. Fiodor dispăruse, prins de „treburi gospodăreşti".

Trei perechi de ochi urmăreau cu nerăbdare fiecare literă care ieşea de sub creion.

Doi... trei... patru...

Bineînţeles că asta încă era puţin. Cuvintele textului erau incontestabil prescurtate. Cel puţin unele. Şi nici nu erau despărţite între ele. Dar zece-cincisprezece litere puteau arăta dacă sînt măcar cuvinte.

După ce scrise un rînd, Nikolai se opri.

D k x i g s h k a ä v m t o k p j m

Era o înşiruire de litere fără nici un sens !

Ana, singura care ştia limba germană, ar fi putut să găsească vreun sens dacă într-adevăr această înşiruire de litere avea cumva vreo semnificaţie. Cîteva minute ea se gîndi cu încordare privind literele, iar Nikolai îi sugera pe rînd toate procedeele posibile de denaturare a textului.

— S-ar putea ca textul să fie denaturat — spunea el. Pentru că un text alcătuit din cuvinte obişnuite şi cifrat într-un mod primitiv poate fi dezlegat chiar dacă nu-i cunoşti cheia. Denaturarea textului este necesară pentru a distruge particularităţile caracteristice limbii respective în combinarea sunetelor, în succesiunea literelor, în preponderenţa numerică a unora dintre ele asupra altora. Toate acestea pot oferi indicii pentru descifrare. Dar în acelaşi timp, în limita posibilului, denaturarea textului nu trebuie să umbrească sensul textului descifrat.

— Nu — zise în sfîrşit Ana, necăjită. Aici, după părerea mea, nu există nici un fel de sens.

— Atunci înseamnă că am greşit. Să încercăm un alt procedeu. Nu-i nimic, o să găsim acum. Vă spun, dacă avem cheia, restul e chestiune de timp.

Între timp camera se umplu de un miros îmbietor. Pe tigaia adusă de tuşa Paşa sfîrîia plăcut carnea prăjită, abureau cartofii şi pe o farfurie se zăreau felii strălucitoare de roşii suculente şi bucăţele de castravete verde, aromat ; deasupra paharelor şi păhăruţelor evident adunate de mă-

tuşa Paşa de pe la vecini, Fiodor, cu o sticlă de vin în mînă, încerca să-şi etaleze îndemînarea de prestidigitator.

N-a fost nevoie de prea multe invitaţii pentru ca „criptografii“ să-şi întrerupă preocuparea. Fiodor deschise „banchetul“ cu un toast scurt în cinstea „eroului zilei“, adică a prietenului sărbătorit.

Masa decurgea într-o atmosferă de însufleţire. În camera liniştită şi puţin posomorîtă a lui Tungusov răsunau poate pentru întîia oară voci tinere şi gălăgioase şi fără îndoială, pentru întîia oară voci de fete. Pînă şi tuşa Paşa radia de bucurie, apreciind în felul ei această năvală neaşteptată în viaţa plicticoasă şi grea (cel puţin din punctul ei de vedere) a favoritului său.

Nikolai nu l-a văzut niciodată pe Fiodor atît de bine dispus. Acesta într-adevăr trăia din plin evenimentul terminării uscătoriei, considerîndu-l ca pe un prim şi cu adevărat însemnat pas în viaţă, pas care nu putea să nu aibă repercusiuni asupra soartei lui. Se şi vedea un propagandist entuziast al noului procedeu de uscare. Se va produce o revoluţie în întreaga industrie sovietică de prelucrare a lemnului şi tocmai el este acela care o va începe!

Dar... să fim drepţi; nu numai „revoluţia“ în ale uscătoriei lemnului îi dădeau lui Fiodor acea stare de fericire. Era tot mai convins că atenţia pe care i-o acorda din ce în ce mai mult Nataşei găseşte un teren prielnic.

Aceeaşi stare sufletească încercau, la rîndul lor, Ana şi Nikolai. Numai că se manifesta cu totul altfel. Aici flacăra ei mocnea în adînc, molcom şi sfios, fără să răzbată cîtuşi de puţin în afară...

Gîndurile lor se întorceau mereu la cifrul enigmatic. Amîndoi căutau intens greşeala.

— Nikolai Arsentievici, crezi că neamţul dumitale cunoaşte limba rusă? îl întrebă Ana.

Nikolai clătină din cap:

— Nu. Dac-ar fi cunoscut-o, m-ar fi făcut să înţeleg acest lucru chiar la prima noastră convorbire.

— Dar *Internaţionala*?

— În limba rusă sînt convins că nu o ştie. S-a gîndit să ia un text cît mai cunoscut la noi, l-a procurat de undeva. Dacă este în legătură cu muncitorii antifascişti, nu i-a fost

greu de loc, şi a ales din el un vers, ca să facă „aluzie“ la imn.

— Stai! Dar el a trebuit nu numai să aleagă versul, ci şi să cifreze radiograma, prin urmare să alcătuiască acest alfabet după textul Internaţionalei...

— Bine înţeles.

— Atunci cred că greşeşti — spuse Ana. Uite-aici: pentru a cifra radiograma, el ar fi trebuit să facă rost de textul rus al imnului şi de alfabetul rus, altfel n-ar fi putut să stabilească concordanţa între literele originale... I-ar fi trebuit şi notaţiile ruseşti ale alfabetului Morse. Şi mă îndoiesc că toate acestea acum se pot găsi în Germania. Cred că a ales alt drum.

— Care?

— Singurul lucru pe care trebuia de fapt să şi-l procure era un vers din Internaţionala pentru a face „aluzia“, cum bine ai spus dumneata. Dar Internaţionala nu înseamnă neapărat textul ei rus...

— Cel german?! o întrerupse repede Nikolai.

— Bineînţeles! Altfel nu cred c-ar fi putut să facă faţă... dacă, aşa cum am presupus, nu cunoaşte limba rusă.

— Formidabil, Ana Konstantinovna! Ai dreptate! Să alcătuim o cheie pentru textul german al Internaţionalei. Dar... îl ştii?

Ana clătină ruşinată din cap.

— ...Înţelegi, Nataşa, ce-nseamnă asta? spunea între timp cu înflăcărare Fiodor. Vom construi astfel de uscătorii nu în oraşe, în fabrici şi în uzine, ci în păduri, la malul rîurilor pe care se expediază lemnul, chiar acolo unde se taie copacii. Închipuieşte-ţi: o hidrocentrală, mare sau mică, şi lîngă ea amenajată o asemenea uscătorie! Vom primi lemnul gata uscat! Materialul lemnos pe care-l transportă acum căile noastre ferate conţine peste 50 la sută umiditate. Atunci garniturile de tren vor fi încărcate cu lemn gata uscat. Ţi-nchipui cît lemn poate duce mai mult o garnitură de tren dacă va scăpa de greutatea respectivă a apei?... Iar dacă vom calcula volumul transporturilor din întreaga ţară...

— Ai dreptate! Ai dreptate, Fedea! îl întrerupse Nikolai zîmbind. Dar uite ce-i, tovarăşi, ne trebuie neapărat textul german al Internaţionalei. Unde-l putem găsi?

— Ştiu eu o strofă... Aşa cred — spuse Nataşa, nehotărîtă.

— Dumneata? Textul german? Ei, Nataşa, azi eşti într-adevăr o eroină! De unde-l ştii?

— De curînd am început să învăţăm Internaţionala. La cercul de limba germană... Prima strofă cred c-o ştiu...

— Admirabil! Atunci, hai să notăm! Hai, mai repede! Ajunge şi o singură strofă, eu aşa cred. Chiar dacă n-or fi toate literele... om vedea noi.

Uitaseră cu totul de masă.

Fredonînd melodia imnului, Nataşa îşi aminti repede textul primei strofe şi al refrenului. Ana scrise versurile, iar Nikolai notă de îndată literele cu cifre, începînd cu zero.

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
Wacht auf Verdammte dieser Erde,
13 14 15 16 17
Die stets man noch zum Hunger zwingt!
18 19
Das Recht wie Glut im Kraterherde,
20
Nun mit Macht zum Durchbruch dringt.
21
Reinen Tisch macht mit den Bedrängern!
Heer der Sklaven, wache auf!
Ein Nichts zu sein tragt es nicht länger
22
Alles zu werden strömt zu Hauf!

Völker, hört die Signale!
Auf zum letzten Gefecht!
Die Internationale
23
Erkämpft das Menschenrecht!

— Ura! exclamă Nikolai. Ne lipsesc doar şase litere şi încă din coada alfabetului, din cele mai puţin folosite. Dă-mi alfabetul latin, Ana Konstantinovna, şi scrie noile cifre.

Alfabetul fu repede alcătuit, cu numerele corespunzătoare, şi din nou începură descifrarea radiogramei, aşteptînd toţi cu nerăbdare apariţia unei noi litere, străduindu-se să-i prindă sensul.

— 23, 16... — începu Nikolai.

— P şi h — scrise Nataşa.
— 25.
— Asta n-avem, Nikolai Arsentievici.
— Nu-i nimic, Nataşa, lasă un loc liber şi scrie mai departe... 12... 11...
— „si"...
— Gata ! Ura-a-a ! exclamă Ana de îndată ce apăru litera următoare, „k". Iese, Nikolai Arsentievici ! Litera lipsă este probabil „y". Uite, a ieşit cuvîntul „Physik", adică „fizică" !
— Aşa, admirabil ! şopti Nikolai, stăpînit. Dar stai, să nu ne grăbim... poate numai întîmplător... Mai departe ! 7... 8... 17...
— Iese... iese ! Pe cuvîntul meu ! şoptea Ana. Nu înţeleg însă, deocamdată.
Ajungînd la capătul rîndului, Nikolai se opri.
— Deocamdată ajunge. Să vedem ce-a ieşit.
Rîndul arăta astfel :

Ph...sikergrossm...nchhat

Evident, nu mai era o înşiruire întîmplătoare de litere. Deşi cuvintele, nedespărţite prin intervale şi probabil prescurtate la maximum nu erau încă limpezi.
— Gîndeşte-te, Ana Konstantinovna, acum totul depinde de dumneata. Aici trebuie să cunoşti bine limba...
Ana se gîndea. De atîta încordare, pete roşii apărură pe faţa ei smeadă.
— „Ergross", nu prea cred să existe un astfel de cuvînt — spuse ea. Poate „gross" şi atunci „er" ar putea fi din primul cuvînt. „Physik"... Da, bineînţeles ! „Physiker", fizician ! Iar „gross"...
— Stai ! exclamă Nikolai. În Germania există un fizician celebru pe care-l cheamă Gross. N-o fi vorba de el ?
— Ba da, probabil... — zîmbi Ana, privindu-l în ochi pe Nikolai. Asta e de domeniul dumitale. În orice caz, e cert că sîntem pe drumul cel bun.
— Da, mulţumită dumitale.
Ea se aplecă mai mult deasupra colii de hîrtie.
— Ei, să vedem mai departe... „m", apoi o literă lipsă, „nch"... Asta nu mai înţeleg de loc.

— Oare ce literă lipseşte aici ? Hai să completăm alfabetul — propuse Nikolai. Atunci o să fie totul mai limpede...

— Dar cum ?

— Foarte simplu. Cîte litere n-au cifra corespunzătoare ? Numai şase. Adică cinci, că una am şi găsit-o. Este „y" din cuvîntul „Physiker". Notează, Nataşa, în alfabetul nostru 25 este „y". Deci ne-au mai rămas încă cinci litere. Să le punem pe rînd în locul literelor care lipsesc. Mai întîi „x". Puţin probabil. Dar stai ! Aici de fapt numai o vocală poate fi... „ü". Merge !... „unch"... cu „m" înainte, „münch"...

— „München" ! exclamară toţi dintr-o dată.

— Da, sigur ! A transmis din München, acum mi-aduc aminte. Mi-a spus într-una din primele noastre convorbiri, înainte de a-mi fi transmis cifrul. Notează, te rog. Va să zică 24 este litera „ü". Acum totul e limpede. „Fizicianul Gross München", adică din München. Îţi dai seama, Fedea ? Nikolai îşi lăsă palma grea pe umărul prietenului său. Azi, se vede treaba, e ziua succeselor noastre. În sfîrşit, o să aflăm... Nu aţi obosit, încă ?

— Mai departe ! spuse sever Nataşa, luînd din nou creionul în mînă. Doar n-o să ne oprim la prima frază ! Dictează, Nikolai Arsentievici ! Să descifrăm tot textul, iar după aceea o să încercăm să-l citim.

Nikolai începu din nou să dicteze, iar Nataşa scria :

dasproblmderübrttragelktrenergohneleitung
mittls... onenstrahlgelőstweitderwirkugin
gradlinigpractischgrenzlosstprogressverhau
fteinigberchnungundeinzig... perimappart...

Acum era uşor de citit. Literele lipsă le ghiceau după sensul cuvintelor.

Textul complet al radiogramei suna astfel :

„Fizicianul Gross, München, a rezolvat problema transportului de energie electrică fără conductori, cu ajutorul unei radiaţii ionizate. Raza de acţiune în linie dreaptă este practic nelimitată. Gross arestat. Au fost ridicate unele calcule şi singura maşină experimentată cu raza de acţiune limitată, un kilometru. Piesa cea mai importantă a ionizatorului distrusă. Dar dacă va putea fi refăcută, ameninţă o serioasă primejdie. Încerc să aflu principiul. Voi comunica. Revin la aceeaşi oră".

Se lăsă o tăcere îndelungată. Radiograma nu era clară şi în frazele sacadate ale neamţului se simţea nelinişte. În ce consta însă ameninţarea ? Şi la cine se referă ? Prietenii îl priveau nedumeriţi pe Nikolai, aşteptînd de la el vreo explicaţie. Dar Nikolai tăcea.

— Din nou mister — spuse în sfîrşit Fiodor cu ciudă. Asta zic şi eu conspiraţie ! Cheia înţeleg să fie cifrată, şi textul la fel, dar uite că şi sensul e cifrat !

— Principalul totuşi îl ştim — observă Nataşa. Omul acesta a aflat — pe ce căi, nu ştim — despre o invenţie importantă şi vrea să ne-o transmită nouă. Numai un lucru nu înţeleg : ce-l determină să facă toate acestea ?

— Şi de ce „primejdie“ poate fi vorba ? întrebă Ana.

Nataşa strînse din umeri.

Fără să-şi ia ochii de la text, Nikolai căuta să pătrundă fiecare frază şi pe faţa lui, clipă de clipă, se înteţea tot mai mult umbra neliniştii. În sfîrşit, ridică fruntea.

— Lucrurile nu sînt chiar aşa de simple, tovarăşi. Dacă într-adevăr Gross a făcut această descoperire — şi n-avem nici un temei să nu-l credem pe prietenul nostru — înseamnă că au fost descoperite „razele morţii“.

— Cum ?! De ce razele morţii ?!

— Pentru că radiaţia ionizată nu este altceva decît un fel de conductor aerian nevăzut, pe care undele electromagnetice sau curentul electric poate fi dirijat ca pe un conductor metalic obişnuit. Tocmai acesta este principiul „razelor morţii“, care sînt de atîţia ani căutate, cu o neobişnuită stăruinţă, în laboratoarele militare din toate ţările capitaliste. Iată ce înţeleg eu că ne comunică prietenul nostru necunoscut. Descoperirea lui Gross are o uriaşă importanţă militară, pentru că maşina respectivă poate fi folosită ca o cumplită armă de exterminare. De aceea, tovarăşi, aveţi în vedere că ceea ce noi am aflat acum este un secret militar şi sîntem toţi răspunzători în faţa statului pentru păstrarea lui. Nu uitaţi : nimănui nici un cuvînt... Nici măcar despre legătura mea cu neamţul !

Emoţionaţi de sensul neaşteptat al radiogramei, prietenii îl priveau pe Nikolai şi el înţelese că secretul este în mîini de nădejde.

— Şi-acum, hai să analizăm textul. După cum văd, a fost întocmit cu multă chibzuială. Aici, printre rînduri, este explicat tot ce, la prima citire, pare de neînţeles.

— Dar despre ce primejdie o fi vorba? întrebă din nou Ana.

— Nu înţeleg... De ce l-au închis fasciştii pe Gross dacă le-a dat lor invenţia? adăugă Nataşa.

— Nu, tovarăşi! răspunse Nikolai. Este vorba de o ameninţare la adresa noastră, a Uniunii Sovietice.

— A Uniunii Sovietice? De unde şi pînă unde?!

— Ia să ne închipuim ce s-a petrecut la München. Numele doctorului Gross îmi este cunoscut. Este unul dintre cei mai mari fizicieni germani, un idealist, un savant de şcoală veche care s-a consacrat studierii proceselor de ionizare în atmosfera pămîntului. S-a ridicat şi în stratosferă. Am aici una dintre cărţile lui, „Ionosfera", tradusă în limba rusă. Tare mă îndoiesc să-i fie lui Gross fasciştii într-atîta la inimă încît să le mai şi ofere „razele morţii". Eu cred că a rezolvat experimental problema ionizării aerului la distanţe mari, aşa-numita problemă a „cablului aerian", cu scopul de a transporta energia electrică fără conductori. Iar fasciştii, desigur, aflînd despre descoperirea lui, s-au hotărît s-o folosească în alte scopuri. Uite aşa au apărut „razele morţii"! Mai sigur este că i-au smuls cu forţa lui Gross principiul ionizării, şi pe urmă l-au arestat tocmai pentru ca bătrînul să nu facă cunoscută lumii descoperirea sa!

Ana se cutremură.

— Ce grozăvie! şopti ea, ridicîndu-se în picioare.

— Da... Să nu te miri. Fasciştii sînt în stare de orice — adăugă Nikolai. Sînt absolut sigur că vor face totul ca să reconstituie maşina lui Gross şi să o pună în funcţiune, bineînţeles, împotriva noastră. Tocmai în asta constă ameninţarea despre care, riscîndu-şi viaţa, ne avertizează prietenul nostru necunoscut.

— Dar cine o fi?

— Nu ne spune nimic despre el. Şi foarte bine face. Dacă această radiogramă ar fi interceptată şi descifrată de duşmani, atunci orice aluzie la persoana autorului ei ne-ar lipsi pentru totdeauna de posibilitatea de a mai afla cîte ceva despre această maşină cumplită... Iar duşmani pot fi şi aici, la noi...

Ana, care se plimba tulburată prin cameră, cu mîinile la spate, se întoarse brusc.

— Ce-i de făcut, Nikolai Arsentievici ?

Înainte de a răspunde, pe faţa lui crescu încet un zîmbet calm, abia perceptibil, care estompă toate gîndurile neliniştite, intense şi temerile inutile ale prietenilor.

— Să mergem la culcare ! Astăzi am lucrat bine. E cazul să ne mai şi odihnim. Este aproape două. Mîine am să mă duc la comisarul poporului şi am să-i povestesc totul. El este membru al C.C. al partidului. Şi dacă partidul' ştie, se va face tot ce e necesar. Noi ne-am îndeplinit deocamdată misiunea. Dar, prieteni, astăzi s-a întîmplat încă un eveniment mare, zguduitor, la care voi nici nu v-aţi gîndit măcar. Eu, cel puţin, acum simt pentru întîia oară cît de multe poţi să faci cînd munceşti şi trăieşti în colectiv, cînd eşti înconjurat de prieteni.

— O ! exclamă Fiodor, repezindu-se spre masa uitată, şi umplu paharele. Un toast era acum binevenit...

*

* *

— Tovarăşul comisar al poporului ?

— Da, eu. Cine-i ?

— Inginerul Tungusov. Bună ziua, tovarăşe comisar al poporului !

— A-a ! Bună ziua Tungusov ! De ce ai dispărut ieri atît de repede ?

— Am avut o treabă urgentă, despre care vreau să vă vorbesc, dacă se poate, chiar acum. V-aş reţine vreo zece minute...

— S-a întîmplat ceva cu maşina ? În glasul comisarului poporului răsună neliniştea.

— Nu, cu totul altceva.

— Bine, vorbeşte, te-ascult cu atenţie !

— Mă iertaţi dar... la telefon nu se poate.

— Aha... înţeleg ! Ei, atunci vino ! Am să dau dispoziţii să ţi se facă bilet de intrare.

Peste o jumătate de oră, în cabinetul comisarului poporului, Nikolai şedea în acelaşi fotoliu adînc, de piele, din faţa uriaşului birou.

Îi povesti pe scurt comisarului poporului totul, începînd cu prima întîlnire în eter cu neamţul şi terminînd cu descifrarea din ajun a radiogramei misterioase.

— Şi iată ce am aflat, descifrînd această radiogramă — încheie el, întinzînd comisarului poporului textul radiogramei, copiat pe curat.

Sprîncenele comisarului poporului se împreunară de îndată ce îşi aruncă ochii pe primele rînduri. Citi de cîteva ori radiograma, chibzuind la fiecare frază în parte. Apoi puse încet hîrtia pe masă, se lăsă pe speteaza fotoliului şi privindu-l pe Nikolai, îl întrebă pe neaşteptate :

— „Razele morţii“, nu-i aşa ?

— Da... Cunoaşteţi problema ionizării ?

— Oarecum. Mi-am dat seama însă după tonul general al radiogramei şi după fraza referitoare la distanţa la care acţionează. Ei, şi acum spune-mi despre ce e vorba ?

Nikolai îi expuse considerentele sale. Comisarul poporului asculta cu atenţie, netezindu-şi bărbia rasă.

— Aerul ionizat poate fi un bun conductor de electricitate. Şi dacă Gross a reuşit într-adevăr să găsească metoda de ionizare a aerului în limitele unui fascicol îngust şi infinit de lung, atunci problema „razelor morţii“ este rezolvată. Chiar şi curentul obişnuit, produs de un dinam, dirijat pe această cale invizibilă, poate fi folosit ca un izvor de moarte şi distrugere. Ideea aceasta e veche, pînă acum însă nimeni n-a reuşit să ionizeze aerul decît cel mult pînă la o distanţă de doi-trei metri.

— Iar Gross a reuşit să facă lucrul acesta la o distanţă nelimitată ? întrebă comisarul poporului. Asta înseamnă că aflîndu-se undeva la frontieră, duşmanii vor putea să supună acţiunii „razelor morţii“ oricare din oraşele noastre ?

— O, nu ! Nu-i chiar atît de îngrozitor, tovarăşe comisar al poporului. Aceste radiaţii se propagă numai „în linie dreaptă“. Uitaţi-vă, scrie şi în radiogramă... Asta înseamnă că fascicolul ionizat al lui Gross nu posedă capacitatea de a urma curbura suprafeţei pămîntului. „Razele morţii“ pot acţiona deci numai în limita orizontului vizibil, adică, în condiţii obişnuite, pînă la o distanţă de 15—20 kilometri. E adevărat însă că aparatul poate fi montat pe un avion sau aerostat, în care caz raza lui de acţiune va fi mult mărită.

— Şi ce poate fi folosit ca mijloc de contraacţiune sau de protecţie ?

— Greu de spus... Dacă pe un asemenea „cablu aerian" se dă drumul unui curent electric obişnuit, produs de un dinam, atunci aproape fiecare ecran, adică orice obstacol întîlnit în cale, va scurge acest curent la pămînt sau îl va îndruma pe un alt „cablu" asemănător aflat în vecinătate. Atunci vom fi nevoiţi să ecranăm întreaga noastră tehnică militară ; poate chiar şi pe ostaşi. Dacă însă duşmanii noştri vor folosi undele ultrascurte, care ucid fără să distrugă, dacă vor acţiona deci numai asupra forţei noastre vii, atunci orice măsură de contracarare o vom putea lua numai în funcţie de metoda ionizării... pe care deocamdată n-o cunoaştem !

— Bine. Îţi mulţumesc. Peste două ore am să fiu la o şedinţă a Consiliului Comisarilor Poporului şi am să mă văd acolo cu comisarul poporului pentru apărare. Am să-i comunic toate acestea... Cine mai cunoaşte conţinutul radiogramei ?

— Numai prietenii care m-au ajutat să dezleg misterul. Dar ştiu ei cum trebuie să se poarte — adăugă convins Tungusov.

Comisarul poporului îl privi cu atenţie.

— Făgăduieşte-mi că nimeni n-o să mai afle nimic ! S-ar putea însă ca anumiţi oameni interesaţi în această problemă, să ştie de legătura dumitale secretă cu Münchenul ; poate te şi urmăresc. Da, chiar şi aici, la noi... Orice e posibil... Crezi deci că aceste „raze ale morţii" constituie pentru noi o ameninţare de neînvins ? întrebă el, închizîndu-şi ochii pe jumătate.

Nikolai tăcea. Abia după cîteva clipe, spuse nehotărît :

— Dacă maşina lui Gross va fi refăcută, mă tem că va fi cea mai puternică armă de război dintre toate cele existente.

— Atîta timp cît există oameni ca dumneata şi prietenii dumitale, nici o armă de exterminare, oricît de puternică, a duşmanului, nu ne va putea înfrînge ! Nu, tovarăşe Tungusov, ăsta nu-i patriotism de paradă. Nu uita că tehnica în sine este oarbă. Forţa, eficacitatea ei sînt determinate de oameni. Nu ştiu ce-o să întreprindă specialiştii noştri militari în legătură cu comunicarea dumitale. Dar nu crezi că aceste „raze ale morţii" au devenit mai puţin ameninţătoare

chiar din momentul cînd, mulţumită dumitale şi prietenilor dumitale, am aflat despre existenţa lor? Nu este ăsta un prim pas spre diminuarea gradului de primejdie? Timpul trece însă — se întrerupse comisarul poporului, privind la ceas — şi eu am o treabă serioasă cu dumneata. Ţi-aduci aminte că data trecută am vorbit amîndoi despre diferitele posibilităţi de folosire a frecvenţei înalte. Mi-ai pomenit atunci în treacăt despre capacitatea undelor ultrascurte de a steriliza sau conserva. Spune-mi, în ce măsură această perspectivă este reală? Vreau să spun... dacă din punct de vedere practic merită să ne ocupăm de ea.

— Este o problemă mult mai complicată decît uscătoria — răspunse Tungusov. N-a fost rezolvată nici teoretic, nici experimental. Totuşi sînt convins că ea poate fi realizată, şi iată pentru care motiv. La Institutul nostru de cercetări ştiinţifice pentru alimentaţia publică, acum cîţiva ani un grup de savanţi a lucrat la problema conservării cărnii prin tratarea ei cu unde ultrascurte. La început, ei au studiat influenţa unui cîmp de înaltă frecvenţă asupra unor culturi izolate de bacterii ale putrefacţiei. S-a constatat că în anumite condiţii, sub acţiunea unui astfel de cîmp, bacteriile mor imediat. Atunci cercetătorii au început să trateze carnea cu unde ultrascurte şi s-au convins curînd că procesele de fermentare, cele care duc la descompunerea ţesuturilor, în urma expunerii la acţiunea undelor ultrascurte se încetinesc foarte mult, iar uneori încetează complet. Primele experienţe au dat un rezultat uluitor: o bucată de carne proaspătă expusă undelor ultrascurte şi introdusă într-o eprubetă mare, astupată, a stat într-un termostat 23 de zile fără să manifeste nici un simptom de putrezire. Dar acest caz a fost unic în felul său. În ciuda unui uriaş număr de probe efectuate, ei n-au mai reuşit să repete experienţa cu acelaşi rezultat sau cu unul cît de cît asemănător. Acest unic şi întîmplător rezultat mă convinge că problema conservării cărnii prin unde ultrascurte poate fi rezolvată. Dacă s-a reuşit măcar o singură dată, înseamnă că se poate reuşi de mai multe ori. Trebuie doar găsită metoda justă de muncă, adică tocmai ceea ce le-a lipsit lucrătorilor de la Institutul de cercetări ştiinţifice pentru alimentaţia publică, cel puţin după cîte am putut eu să-mi dau seama.

— Bine. Să presupunem că am găsit metoda şi am rezolvat problema. Ce ne va da aceasta ?

— O, foarte multe ! În primul rînd, se vor simplifica apreciabil transportarea şi păstrarea produselor uşor alterabile. Nu va mai fi nevoie de instalaţii frigorifice, de vagoane izotermice, de frigorifere şi răcitoare. Tehnica de preparare a conservelor se va schimba. Produsele pregătite pentru conservare nu vor mai trebui fierte în autoclave. Va fi de ajuns să fie expuse la unde ultrascurte. Iar calitatea unor astfel de conserve, nesupuse la acţiunea unei temperaturi înalte, va fi mult superioară, căci vitaminele se vor păstra. Şi astfel în orice moment, oriunde, în orice colţ al Uniunii, vom avea fructe, legume, lapte, carne... totul proaspăt !

— Ascultă, tovarăşe Tungusov... Zilele acestea, la o consfătuire organizată de guvern, am discutat problema aprovizionării armatei noastre cu produse alimentare. Nici nu-ţi poţi închipui cît de uriaşă, de complexă şi de costisitoare este această aprovizionare. Va trebui să construim un întreg sistem de noi instalaţii frigorifice şi fabrici de conserve. Nu putem recurge la o soluţie provizorie, pentru că, orice s-ar întîmpla, aprovizionarea armatei noastre cu produse alimentare trebuie să se facă fără nici un fel de întrerupere. Îţi dai seama acum de ce am adus vorba despre aceasta ? Nu mai putem tărăgăna. Am şi început lucrările. Uite, gîndeşte-te... Dacă propunerile dumitale se vor justifica, vom reprofila totul. Gîndeşte-te, şi mîine să-mi comunici hotărîrea dumitale. Îţi punem totul la dispoziţie : mînă de lucru, materiale, spaţiu... n-o să duci lipsă de nimic.

Nikolai părăsi clădirea Comisariatului Poporului într-o foarte proastă dispoziţie. Putea să refuze ? N-avea nici un fel de motive. Şi, în sfîrşit, nici n-are dreptul să refuze : doar e o sarcină de stat ! Aşadar, să se apuce de o nouă lucrare ? Dar cît timp îi va cere asta ? Şi o va putea duce la bun sfîrşit ? Socoti în minte : generatorul pentru experienţe era gata. Trebuie doar să-i monteze un nou stabilizator de frecvenţă. Asta-i un fleac. Chestie de trei-patru zile. Dar experienţele ? Pot dura o lună, poate chiar un an. Totul depinde de modul în care va fi organizată lucrarea, de amploarea ei... Şi abia după ce va fi rezolvată problema, va începe proiectarea instalaţiei, fabricarea pieselor, montajul... Asta în orice caz va dura mult. Ce să facă ? Cum

să procedeze cu profesorul ? Doar i-a făgăduit că a doua zi după ce va intra în funcţiune uscătoria se va apuca să refacă generatorul de minuni. Şi nu numai Ridan aşteaptă lucrul acesta. Pentru Ana, de asemenea, o amînare a lucrării tatălui ei va constitui o grea lovitură.

Va trebui să vorbească deschis cu profesorul. N-are încotro. O să lămurească împreună cu el situaţia. Seara porni spre vila de pe Ordînka.

Ridan îl întîmpină bucuros. Era sigur că Nikolai o să vină chiar în ziua aceea.

— Mai întîi, felicitările mele ! Uscătoria e o adevărată operă de artă ! O capodoperă !

După ce toate impresiile serii din ajun fură epuizate, profesorul se uită plin de speranţă la Nikolai.

— Aşadar, eşti liber — spuse el. Îi dăm drumul ?

— Azi l-am văzut pe comisarul poporului — începu cu fereală Nikolai. Tare mi-e teamă că va trebui să mai aşteptăm cu lucrarea noastră !

Îi povesti amănunţit tot ce a discutat cu comisarul poporului şi ce i-a propus acesta. Ridan tăcea, ascultîndu-l cu atenţie. La început s-a întunecat la faţă. Dar cînd Nikolai a pomenit de experienţele făcute la Institutul de cercetări ştiinţifice pentru alimentaţia publică şi-a dat părul pe spate, iar ochii, şi mai atenţi, au început să-i strălucească.

— Ia stai, stai niţeluş ! Cum ai spus ? Conservarea cărnii proaspete prin unde ultrascurte ? Aşadar, prin încălzire... Cum evaporezi apa din lemn în uscătoria dumitale, nu-i aşa ? Atunci de ce-i spui carne „proaspătă" ? Doar va fi fiartă !

— Nu, Konstantin Aleksandrovici ! E cu totul altceva. Nici un fel de fierbere. E adevărat, cînd expui carnea la unde ultrascurte, temperatura creşte, dar nu prea mult — pînă la 40—45°. Aşa că şi albumina rămîne intactă. Expunerea la unde ultrascurte durează doar o secundă şi chiar mai puţin. Aici probabil că este vorba numai de acţiunea biologică a cîmpului de înaltă frecvenţă. În experienţa despre care v-am vorbit, carnea care a stat în termostat 23 de zile era proaspătă.

— Ai văzut rezultatele analizei ?

— Bineînţeles. Nici un fel de schimbări în comparaţie cu analiza făcută înainte de expunerea la unde ultrascurte ; doar că au fost distruse bacteriile şi că s-a pierdut o canti-

tate foarte neînsemnată de apă. Eprubeta a fost închisă ermetic.

Ridan se însufleţea din ce în ce mai mult.

— Numai de-ar fi aşa! Eşti absolut sigur, Nikolai Arsentievici, că ...ăia de-acolo... nu te-au dus de nas?

— Nu cred. De altfel, ce importanţă are?

— Ei, cum n-are importanţă?!

— Vedeţi... Am făcut şi eu unele experienţe. E adevărat, n-am obţinut un rezultat ca acela de la Institut. În schimb m-am convins de două lucruri: în primul rînd că printr-o alegere minuţioasă a condiţiilor de expunere la unde ultrascurte (lungimea de unde, intensitatea radiaţiei, timpul de expunere) se poate obţine relativ uşor distrugerea completă a bacteriilor, inclusiv a celor de putrefacţie; în al doilea rînd, în multe cazuri am reuşit să opresc procesele chimice care duc la descompunerea ţesuturilor. Cîmpul de înaltă frecvenţă acţionează probabil şi asupra fermenţilor care provoacă aceste reacţii. Şi n-am să mă mir dacă se va constata că pe această cale vor putea fi cu totul oprite reacţiile descompunerii. Aşa că rezultatul obţinut de cercetătorii de la Institut este, din punct de vedere principial, pe deplin realizabil.

Profesorul Ridan asculta vădit emoţionat.

— Care a fost gradul de prospeţime a cărnii în această experienţă?

— Carnea a fost adusă de la abator cu o maşină-frigider, la o temperatură de aproape +4°, şi a fost tratată cu unde ultrascurte la o oră şi patruzeci de minute după tăiere.

— Dar în cazul ăsta era un ţesut viu! Îţi dai seama? Nu „proaspăt", ci viu!

— De ce viu? întrebă nedumerit Nikolai. Văzu că din mîhnirea care-l cuprinsese pe profesor la începutul discuţiei lor nu rămăsese nici urmă. Profesorul era captivat de o nouă idee, care probabil se născuse chiar atunci, ca urmare a celor povestite de Nikolai.

— Pentru că nu se deosebea prin nimic de ţesutul viu. Dacă în loc de o bucată de carne ar fi fost supus undelor ultrascurte un organ întreg şi dacă l-am fi grefat din nou unui organism, în locul unui alt organ asemănător însă vătămat, ar fi continuat să funcţioneze după 23 de zile de la extirparea lui, dînd viaţă unui organism sortit altfel pieirii!

Îţi dai seama? Dar spune-mi, te rog, ştii ceva despre aşa-numita „supravieţuire" a organelor sau a ţesuturilor?

— Nu, nu ştiu nimic.

— Atunci ascultă aici! Ai să vezi ce importanţă au pentru mine cele ce mi-ai povestit despre conservare. Îţi dai seama, cred, că pe mine nu mă interesează conservele pentru bucătărie...

Lucrurile luau o întorsătură cum nu se poate mai bună: vădit lucru, sarcina pe care i-o dăduse comisarul poporului era pentru profesor tot atît de importantă ca şi refacerea G.M.-ului. Înseamnă că vor putea efectua amîndoi această lucrare?

— Ştii dumneata — continuă Ridan — că aproape 90 la sută din oameni mor nu pentru că organismul lor este incapabil să mai trăiască, ci pentru că un anumit organ a ieşit din funcţiune, s-a defectat sau n-a reuşit să se adapteze unor noi condiţii? Un organism sănătos încetează să mai trăiască numai pentru că, de pildă, s-a defectat una dintre valvulele inimii sau s-a înfundat o arteră. Şi atunci medicul constată moartea.

„Moartea"! Ne-am obişnuit să credem că dacă într-un organism viaţa încetează fie chiar şi pentru o clipă, acesta este sfîrşitul, moartea. Prostii! Ceea ce de obicei „constată" medicul nu este decît o oprire a vieţii. Aici nu pot să nu amintesc admirabila comparaţie făcută de Bahmetiev [1]: un organism viu, în acţiune, este ca un ceasornic care merge. Dacă oprim pendula, ceasul se opreşte, în ciuda faptului că în arcul întors este acumulată o rezervă suficientă de energie. Şi ceasul nu va mai merge niciodată dacă nu vom da un impuls pendulei. Dar dacă dăm un bobîrnac pendulei, ceasul va merge din nou ca şi mai înainte. Acelaşi lucru se întîmplă şi cu organismul care „s-a oprit". Nemaifiind alimentate şi neprimind oxigen, celulele au început să flămînzească şi să se înăbuşe, din care cauză şi-au încetat activitatea. Dar ele nu sînt de loc „moarte". E de ajuns să restabilim condiţiile normale de temperatură, alimentare, respiraţie şi celulele vor începe din nou să funcţioneze.

— Oare?!

---

[1] P. I. Bahmetiev (1860—1913) cunoscut fizician şi biolog rus. (n.t.)

— Bineînţeles! Experienţele făcute asupra unor organe izolate au demonstrat falsitatea acestei „morţi" de fapt aparente. Am fost nevoiţi să renunţăm cu totul la ideea „imuabilă", consimţită de veacuri, că organismul ar fi indivizibil. Acest lucru este o greşeală. Deşi funcţiile sînt legate între ele şi extrem de coordonate, toate organele animalului sînt în acelaşi timp, ca să zicem aşa, autonome şi pot să existe şi să funcţioneze foarte bine şi în afara organismului. Ba constatăm că sînt destul de puţin pretenţioase şi că funcţionează normal chiar cînd condiţiile în care le-am transpus sînt numai într-o oarecare măsură asemănătoare cu condiţiile proprii organismului... Te-ndoieşti? se întrerupse el, observînd o expresie involuntară de protest pe faţa lui Nikolai. Da, celor „neiniţiaţi" le vine greu să-şi închipuie acest lucru. Prea puternice sînt tradiţiile în concepţiile noastre! Cu toate acestea, e aşa cum spun eu. Vrei să te convingi?

— Cum? întrebă Nikolai uluit.

— Foarte simplu. Vino să-ţi arăt. Hai în laborator...

Nikolai se ridică repede de pe scaun. Ridan amuţi deodată şi rămase cîteva clipe nemişcat. Apoi luă o legătură de chei şi, tăcut, începu să aleagă dintre ele cheia de care avea nevoie. Se părea că-i vine peste mînă să se ţină de promisiunea făcută. Nikolai observă şovăiala lui.

— Poate nu e momentul?...

— Nu. Mă gîndeam că n-o să poţi vedea totul. Să mergem!

În laboratorul de „plumb", unde Nikolai mai fusese, Ridan deschise o uşă nevăzută care ducea spre dreapta şi, lăsîndu-şi oaspetele doar să păşească pragul înainte, se îndreptă repede spre fundul camerei. Nikolai apucă să observe cum Ridan ridică o calotă cilindrică mare şi acoperă ceva care se află alături, pe o măsuţă rotundă.

— Fii atent, Nikolai Arsentievici, aici e tare strîmt!

Într-adevăr, camera mare era ticsită cu nişte mese lungi ori stative de forme ciudate, cu complicate combinaţii de baloane, tuburi şi calote de sticlă, de sub care se vedeau alte construcţii din sticlă, cauciuc şi metal. În cameră se simţea mişcare. Picurau diferite lichide, ţăcăneau ritmic contoare, zumzăiau mecanismele aparatelor cu înregistrare automată, vuiau motoraşele pompelor. Ţevi de diferite grosimi

porneau de la nişte butelii mari, suspendate, coborau pe pereţi, ocoleau mesele şi aparatele.

— Aici sîntem trei — spuse Ridan şi Nikolai privi repede în urmă, dar nu văzu pe nimeni. Al treilea este... demontat.

Ridan vorbea rar şi tăios. Mişcările lui erau acum de nerecunoscut : liniştite, sigure. Aşa se transforma el întotdeauna cînd intra în laboratoare.

— Acum cîteva zile a fost adus un sinucigaş care a stat trei zile la morgă, într-un frigorifer. Un om pe deplin sănătos. S-a spînzurat sărind de pe o masă. Moartea a survenit instantaneu, din cauza unei fracturi a coloanei vertebrale în regiunea cervicală. Acum vino aici. Iată inima lui...

Nikolai privi atent calota de sticlă.

Pe un stativ gros, sprijinindu-se de un inel şi învelită în tifon, bătea o inimă mare, de om. Pe aortă era prins capătul unui tub de gutapercă. Inima se contracta ritmic, zvîrlind afară un lichid limpede, incolor, şi iar se dilata, absorbind acest lichid din tub.

Inima bătea. Da, trăia, funcţiona... inima unui om mort! Şi tubul de gutapercă, care atîrna lîngă calotă, tresărea în tactul bătăilor ei...

Fără să-şi desprindă ochii, în tăcere, Nikolai urmărea mişcările ei.

— Explicaţi-mi, Konstantin Aleksandrovici! abia şopti el în sfîrşit.

— Păi e foarte simplu. Am desprins inima, am spălat-o într-o soluţie Ringer-Locke obişnuită, am strîns-o cu mîna de cîteva ori şi ea a început să se contracte. Dacă acest masaj n-ar fi ajutat, i-aş fi injectat puţină adrenalină şi efectul ar fi fost acelaşi, inima ar fi funcţionat chiar fără să fie alimentată cu ceva, fără acest lichid, pînă cînd şi-ar fi epuizat toate resursele energetice.

Inima unei broaşte ţestoase aşezată într-un mediu umed funcţionează foarte bine timp de 12 zile. Aşa că... ce-i de mirare? Apoi am fixat-o pe acest stativ şi, pentru a-i prelungi viaţa, am început s-o hrănesc cu aceeaşi soluţie Locke, care conţine ca element nutritiv dextroză. Inima a început nu numai să-şi consume energia, dar şi sa şi-o dobîndească, să se nutrească. Acum va trăi multă vreme, cîteva luni.

După cum vezi, inimii îi trebuie foarte puţin ca să trăiască. Doar soluţia Locke este departe de a avea compo-

nenţa sîngelui : nu are nici albumină, nici hormoni, nici fermenţi şi alte numeroase elemente. Şi nici n-am realizat temperatura la care funcţionează de obicei inima. Aşadar, condiţiile sînt departe de a fi „organice“ ! Cu toate acestea ea trăieşte chiar a treia zi după „moarte“.

— Konstantin Aleksandrovici, dar se poate numi asta viaţă în sensul condiţiilor normale ale organismului ? Poate că e, ca să spun aşa, un automatism biologic, incompatibil cu viaţa adevărată...

— Ai pus o problemă esenţială. Trebuie însă să-ţi răspund negativ. Inima aceasta nu numai că se contractă, dar îşi păstrează toate proprietăţile şi toate reacţiile normale. Uite, am să-ţi arăt. Ştii probabil că pentru a intensifica funcţiunea inimii este suficient, de pildă, să introducem în sîngele omului o cantitate de camfor. Iar camforul...

Deschise un robinet mic, special, plasat pe tubul ce intra sub calotă şi, cu ajutorul unei pipete, introduse o picătură de camfor în soluţia care nutrea inima.

— Acum uite aici ! Urmăreşte cardiograful.

Abia acum văzu Nikolai alături de calotă un aparat pus în legătură cu inima. Fiecare contracţie a inimii se înregistra printr-o liniuţă neagră pe o bandă de hîrtie care se desfăşura uniform. O linie în zigzag arăta pe bandă ritmul şi gradul de dilatare a inimii.

După cîteva secunde, Nikolai văzu cum ştiftul de cerneală schiţează pe banda de hîrtie, unul după altul, cîteva zigzaguri mai mari şi mai repezi.

— Vezi ?! exclamă Ridan. Camforul acţionează. Cu ajutorul acestui preparat studiem influenţele diferitelor substanţe medicale asupra activităţii inimii. Şi pe viu, camforul provoacă exact aceleaşi reacţii. Aşadar, nu-i vorba de nici un „automat“. Şi-acum, poftim dincoace !

Prin faţa ochilor uluiţi ai lui Nikolai „defilau“ unul după altul organele sinucigaşului. Văzu o parte din intestin, pus de asemenea într-o soluţie care înlocuieşte sîngele. Intestinul funcţiona. Mişcările peristaltice se succedau normal. Intestinul se contracta ca un vierme pentru a împinge înainte hrana introdusă înăuntru. El producea sucurile necesare şi digera hrana. Se producea şi osmoza — hrana absorbită de pereţii săi trecea în soluţia în care plutea intestinul. Rinichii produceau urină. Glandele eliminau substanţele pe

care trebuiau să le elimine. Celulele nervoase formau ramificaţii...

Uimirea lui Nikolai ajunse la culme cînd văzu mîna sinucigaşului desprinsă de la încheietură. Sub o presiune constantă, nu prea mare, lichidul nutritiv intra în arteră prin parafina care acoperea locul tăieturii şi, străbătînd în circuit toate vasele, se scurgea în picături dese din vînă, tot pe la încheietură. În fiecare zi Ridan făcea tăieturi mici pe această mînă şi ele se vindecau. Primele tăieturi erau cicatrizate, cele mai noi prinseseră o crustă. Unghiile continuau să crească. Pilocarpina introdusă în tubul de nutriţie făcea ca pielea mîinii să se acopere cu sudoare, ca la omul viu.

Sinucigaşul întrerupsese legătura dintre organele sale numai într-un singur loc şi încetase să mai existe. Ridan îl desfăcuse în părţile lui componente şi toate aceste părţi continuau să trăiască.

— Dar aici ce este ? întrebă Nikolai, trecînd pe lîngă măsuţa rotundă, în formă de stativ şi prevăzută din belşug cu diferite tuburi şi aparate, pe care Ridan o acoperise cu calota cilindrică.

— Asta... asta nu trebuie să vezi.

Nikolai înţelese şi se opri.

— Nu cumva... e capul ?

— Da.

— Atunci, de ce...

— Nu ştiu cum stai cu nervii, Nikolai Arsentievici — îl întrerupse Ridan. Cred că e mai bine să nu te uiţi.

Nikolai tresări.

— Spuneţi-mi doar atît : şi capul... trăieşte ?

— Da.

— Cum ? ! Aude ? Vede ? Ori poate chiar...

— Să mergem, Nikolai Arsentievici ! Nici măcar nu te gîndi la asta !

Şi cu paşi repezi, ieşiră din odaie.

Capitolul XI

VEŞTI DESPRE EXPLOZIE

Cele văzute în laboratorul lui Ridan îl scoaseră pentru cîtva timp pe Nikolai din făgaşul vieţii lui obişnuite. Din cînd în cînd îşi lăsa lucrul şi rămînea pe gînduri sau se plimba prin cameră, cu mîinile în buzunare. Mereu îi apărea în minte laboratorul şi măsuţa acoperită ermetic cu calota cilindrică. A făcut totuşi bine Ridan că nu l-a lăsat să se uite. Poate n-ar mai fi scăpat niciodată de această impresie. Oare capul... continuă să gîndească? Şi-a păstrat capacitatea de a-şi mişca muşchii feţei?

Cine ştie unde l-ar fi dus pe Nikolai aceste reflecţii dacă într-una din clipele de înfiorată încordare n-ar fi năvălit ca o furtună Fiodor, cu o nouă veste senzaţională.

— Ai citit „Vecernie Izvestia"? întrebă el.

— Nu. Dar de ce? Ce scrie?

— Ceva ce ne interesează mai mult decît pe oricine din întreaga Moscovă. Ascultă aici... Informaţii din străinătate... „O explozie la München"!

Ridică fruntea şi-l privi pe Nikolai. Acesta se sculă în picioare.

— *„Agenţia Sfinx comunică unele amănunte cu privire la misterioasa explozie care s-a produs în iunie la München. Explozia, extraordinar de puternică, s-a produs undeva în afara oraşului, pe teritoriul unui fost poligon de artilerie. Şapte persoane, care încercau probabil o nouă armă, au*

căzut victime acestei explozii. Piese disparate ale unei maşini a cărei destinaţie nu se cunoaşte au fost găsite pînă la o distanţă de 300 metri de locul exploziei. Corpurile victimelor erau într-atît de arse şi desfigurate, încît a fost imposibil să fie recunoscute. Cercetarea împrejurărilor în care s-a produs explozia este ţinută în cel mai mare secret de autorităţile fasciste.

Corespondentul agenţiei face legătură între această întîmplare şi dispariţia mai multor reprezentanţi din lumea ştiinţei şi tehnicii. Printre aceştia se menţionează numele cunoscutului fizician Gross, care lucra în ultimii ani la problema transportului de energie electrică fără conductori..."
Ei, ce ai de spus ?

— Mda — făcu Nikolai. Acum înţeleg ce înseamnă cuvintele „paraziţii au fost înlăturaţi" şi „antena a fost ruptă de vînt"... Ţi-aduci aminte ?

— Bineînţeles... Dar nu au ştiut de unde să ceară informaţii, ăştia de la Sfinx ! Să fi venit la noi ! Le-am fi putut comunica de mult, cu lux de amănunte, tot ce s-a întîmplat la München — glumi Fiodor, zîmbind. În clipa următoare însă orice urmă de zîmbet se şterse de pe faţa lui. Ascultă, Kolea... Mi-a picat în mînă o carte cu spionaj şi, te rog să mă crezi, abia acum pot să apreciez toată gravitatea situaţiei tale... a noastre. Faptul că ştim de maşina lui Gross şi putem afla şi mai mult despre ea prezintă pentru fascişti un interes excepţional. Nu mai încape îndoială că sînt acum cu ochii în patru şi că serviciul lor de spionaj a fost pus în acţiune, dacă nu cumva acţionează mai demult. Sînt convins că spionii urmăresc pe toţi cei care au avut o cît de mică legătură cu chestiunea asta.

— Vrei să spui că viaţa prietenului nostru e în primejdie ? Nu mă îndoiesc.

— Stai, nu te pripi ! Asta-i la mintea cocoşului ! Altceva mă interesează pe mine acum. Ia mai explică-mi o dată tehnica legăturii voastre. Cum vă găsiţi unul pe altul ? Mi-ai spus odată că el, din precauţie, nu-şi dă indicativul...

— Păi, nici nu are indicativ ! E doar radioamator clandestin — răspunse Nikolai. La început s-a folosit probabil de un indicativ născocit, iar după ce ne-am cunoscut şi a început toată această conspiraţie cu cifrul, n-a mai comunicat indicativul. Eu îl recunosc după felul cum lucrează.

— Dar el te cheamă pe tine ?

— Nu, din precauţie nici asta n-o face. Lansează numai un apel general : „CQ“.

— Bine — continuă Fiodor. Să zicem că tu l-ai auzit, l-ai recunoscut şi ţi-ai acordat receptorul pe unda lui. Dar el, el cum te recunoaşte ?

— Pe mine mă recunoaşte uşor. Doar eu nu sînt radioamator clandestin. După „CQ“, eu îmi dau indicativul.

— Aşadar, dacă îl urmăreşti pe un radioamator clandestin, poţi să stabileşti indicativul celui cu care comunică ?

— Sigur.

— Şi după indicativ, poţi să afli cine este radioamatorul ?

— Nimic mai uşor. La orice chioşc de ziare găseşti călăuza radioamatorilor, şi...

— Vezi ? se încruntă Fiodor. Aşadar putem fi siguri că tu eşti urmărit !

Prins de muncă şi înconjurat de prieteni, Nikolai era atît de departe de acest gînd, încît i se păru absurd. Privi cu atenţie faţa posomorîtă a prietenului său şi, abia stăpînindu-şi zîmbetul, se încruntă şi el.

— Ai dreptate, Fedea — spuse el. În fiecare zi vine la mine un om. Probabil că este un spion travestit.

— Cine vine ? se alarmă Fiodor de-a binelea.

Nikolai răspunse în şoaptă :

— Tuşa Paşa.

Prietenii izbucniră amîndoi în rîs, închipuindu-şi-o pe „dădacă“ în rol de spion.

Totuşi, după ce se gîndi puţin, Nikolai găsi că presupunerile lui Fiodor nu sînt cu totul lipsite de temei.

— În general, ai dreptate, Fedea — conchise el. Într-adevăr trebuie să fiu foarte atent. Judecînd după faptul că acolo ancheta se face în cel mai mare secret, e o dovadă că noi am interpretat bine comunicarea. Acum să aşteptăm veşti noi.

...Iarna acelui an se anunţa geroasă, posomorîtă şi neliniştită. Toamna scurtă, domoală şi călduroasă, cu splendida-i podoabă galben-arămie, a fost alungată de o neaşteptată rafală de vînt tulbure şi năprasnic care se năpustise dinspre nord-vest. Şi iat-o !... Boabe mari de zăpadă îngheţată începură să cadă cu zgomot pe asfaltul uscat, măturate de vînt

spre colțurile străzilor și în cotloanele trotuarelor. Apoi totul se liniști și începu să ningă. Pe străzile largi ale capitalei începură să se tîrască încet, ca niște moluște gigantice, mașini care adunau în fîșii stratul proaspăt de zăpadă. Pînă într-un ceas zăpada se așternea la loc, și din nou o înghițeau mașinile. Uneori, printre norii care goneau pe cer, apărea sfios soarele, palid din pricina gerului, și din nou dispărea pentru multă vreme în dosul paravanului întunecat, de parcă s-ar fi ferit să privească pămîntul căzut pradă zăpezii și gerului.

În viața eroilor noștri evenimentele se succedau cu o iuțeală uluitoare. Încă în toamnă, după neobișnuita priveliște care i se înfățișase în laborator și după discuția cu profesorul Ridan, Nikolai Tungusov se hotărîse definitiv să-și lege munca sa de cea a profesorului. Chiar dacă nu înțelegea pînă la capăt planurile complexe ale profesorului, în schimb simțea că aici, mai mult ca oriunde, tehnica se apropie foarte mult de viață; pătrundea, ajungea să facă parte din ea, prinzînd singură să trăiască și — Nikolai era ferm convins de lucrul acesta — ducea la noi revelații și la noi victorii. Și cum să nu fie convins cînd văzuse cu proprii săi ochi cum a creat Ridan, în laboratorul său, minuni pe care oamenii doar în basme îndrăzneau să le viseze!

Perspectiva păstrării îndelungate a țesutului viu, de care se ocupa Tungusov, pusese cu desăvîrșire stăpînire pe profesor. La început lui Nikolai i s-a părut chiar că această nouă preocupare a umbrit ideea referitoare la generatorul de radiații cerebrale pe care îl aștepta cu atîta încordare savantul. Dar foarte curînd și-a dat seama că una e legată de cealaltă și că cele două perspective se completează într-un anumit fel una pe alta. Cum anume? Ridan n-o spunea, iar Tungusov înțelegea că ar fi fost o lipsă de tact să insiste, cerîndu-i profesorului să-i explice scopurile finale pe care le urmărește.

Toate se potriveau însă cum nu se poate mai bine. Tungusov n-ar fi putut să rezolve singur problema conservării, pentru că ea necesita cercetări histologice complexe care lui îi erau inaccesibile. Munca de cercetare bineînțeles că a luat-o asupra sa Ridan. Se arăta chiar dispus să axeze pe această muncă activitatea întregului Institut.

În felul acesta începu o nouă activitate. Alcătuiră un proiect pe care comisarul poporului îl aprobă. Proiectul era „grandios", cum spunea Ridan. El începea cu construcţia unei noi clădiri cu etaj, care trebuia să se înalţe lîngă vila lui Ridan, ocupînd o parte din grădină. În ea urmau să fie instalate atelierele lui Tungusov şi noile laboratoare. Tungusov avea să-şi aleagă singur oamenii. Ridan, la rîndul lui, trebuia să-şi dubleze numărul colaboratorilor săi histologi şi să înzestreze noile laboratoare cu tot utilajul necesar.

La alcătuirea proiectului lucraseră bineînţeles în trei: Ridan, Tungusov şi Mămicuţa. Iar atunci cînd începu aducerea lui la îndeplinire, partea administrativă trecu automat în mîinile Mămicuţei, pentru că lui numai *ce* să facă trebuia să-i spui şi totul era ca şi făcut, căci nimeni nu se pricepea mai bine decît el *cum* să facă un lucru. Mămicuţa cutreiera toată ziua oraşul cu iuţeala vîntului şi datorită unui „instinct superior", găsea fără greş oamenii necesari, aşa cum un bun cîine de vînătoare descoperă vînatul. Odată găsiţi, aceşti oameni erau prinşi pe nesimţite atît de strîns într-o încleştare puternică, încît victima nici nu apuca să observe cînd a început să îndeplinească noua muncă.

Apărură mai întîi constructorii: ingineri şi muncitori. Porniră să vuiască în grădină maşinile care muşcau pămîntul îngheţat, turnau în groapa de fundaţie masa cenuşie de beton, zdrobeau pietrişul, ridicau schelele şi cărămizile cu ajutorul macaralelor rotative. Apoi o uriaşă cutie de scînduri acoperi locul unde trebuia să se înalţe clădirea şi nici unul dintre colaboratorii lui Ridan, în afară de Mămicuţa, nu vedea ce se petrece înăuntru. Iar peste o lună, cînd ultimele geruri ciupeau cu furie obrajii şi urechile oamenilor, simţind că zilele iernii sînt numărate, în scrîşnetul asurzitor al scîndurilor desprinse din cuie şi aruncate jos de-a valma, cutia se desfăcu ca o coajă de nucă spartă şi de sub ea apăru o clădire nouă, luminoasă, cu ferestre mari şi faţada gata terminată.

În timpul acesta Ridan şi Tungusov făceau cu înfrigurare pregătirile preliminare, fiecare în sectorul său de activitate. Coridorul larg al Institutului, tot mai plin de lăzi cu maşini-unelte, aparate şi vase, reflecta intensitatea acestor pregătiri. Litere mari, negre, „R" şi „T", scrise din dispoziţia Mă-

micuţii pe lăzi, distingeau averea lui Ridan de cea a lui Tungusov.

— Nu-i mare lucru — răspundea el la complimentele ironice pe care i le făcea Ridan în legătură cu uluitorul lui simţ de prevedere. O să vedeţi ce bine o să ne prindă cînd va fi să desfacem toate materialele acestea.

Nikolai alcătuise un plan precis al lucrărilor. Două generatoare de unde ultrascurte, dintre care unul, cel vechi, era aproape gata, aveau să acţioneze fără întrerupere, aprovizionînd laboratoarele de cercetări ale lui Ridan cu cantitatea necesară de probe proaspete de ţesut organic expus la unde. Va trimite sute de probe în fiecare zi, aşa că histologii vor trebui să lucreze zdravăn.

Expunerea ţesuturilor o va începe la un generator pe unda maximă, iar la celălalt generator — pe unda minimă a bandei. Undeva, între aceste limite, se ascunde unda „conservatoare" căutată. Dar sînt mii de unde. Pentru a le cerceta pe toate, i-ar trebui ani de zile. De aceea, studierea acestei bande de unde se va face din două direcţii, la început în salturi destul de mari, pentru a găsi sectorul cel mai eficient. Acesta va fi primul tur al căutărilor. Apoi va începe cercetarea minuţioasă a sectorului găsit — fireşte, după acelaşi sistem, din două direcţii — de astă dată însă cu „paşi" mai mici. Şi în sfîrşit, al treilea tur, cînd fiecare centimetru al lungimii respective de undă va fi încercat, avea să dea rezolvarea definitivă a problemei. Era o muncă extraordinar de complexă : în afară de unde, trebuiau căutate în acelaşi timp şi condiţiile cele mai favorabile de durată a expunerii la unde şi de intensitate a radiaţiilor.

Nikolai discută cu Ridan despre acest lucru.

— Dar dacă unda de care avem nevoie va fi cu o infinit de mică parte mai lungă sau mai scurtă decît aceea pe care o putem noi fixa cu ajutorul vernierului dumitale ? Ce facem atunci ? întrebă profesorul. Cum realizăm această frecvenţă ? Doar fiecare rotire a rozetei vernierului, oricît de mică ar fi ea, dă o nouă undă. Nu-i aşa ?

— Aşa e. Dar o schimbare atît de neînsemnată a frecvenţei nu cred să aibă vreo importanţă esenţială.

— Nu crezi ? Cînd ai încercat să repeţi celebra experienţă a celor de la Institutul de cercetări ştiinţifice pentru alimentaţia publică, ai ştiut cu ce undă au lucrat ?

— Am ştiut.

— Şi totuşi n-ai reuşit !

— Da, pentru că în afară de undă mai există şi alte necunoscute : durata expunerii şi intensitatea radiaţiilor.

— Acelaşi lucru se întîmplă şi cu durata expunerii !... Crezi că sutimile de secundă nu influenţează asupra rezultatului ? insistă Ridan.

— Ba, într-o oarecare măsură, influenţează.

— Nu, Nikolai Arsentievici, eu cred că influenţează într-o măsură hotărîtoare. Văd că dumneata subapreciezi rolul valorilor extrem de mici ori, asta, cînd ai de-a face cu biologia, te poate duce la eşec.

Această discuţie avea să aibă urmări importante. Nikolai se gîndi la cele spuse de Ridan.

Ca întotdeauna, ideea nouă şi justă îi intra în minte uşor, luînd locul ideii vechi, care părea trainic înrădăcinată. Era o calitate admirabilă, care-i îngăduia lui Nikolai ca, fără eforturi deosebite, să progreseze mereu şi să înlăture ideile învechite sau greşite.

Iată că din nou, ca aproape în fiecare discuţie a lor, Ridan îi dezvăluia o parte din lumea pe care el n-o cunoştea încă. Şi Nikolai se miră : cum de nu-i trecuse pînă atunci prin minte ? Importanţa valorilor foarte mici este evidentă. Doar ştia despre fermenţi, despre homeopatie... Ridan avea dreptate : fracţiunile de undă, fracţiunile de secundă, fracţiunile de watt puteau să aibă o importanţă hotărîtoare. Pentru o clipă, Tungusov simţi că-l ia cu frig ; dacă este aşa, atunci problema poate să rămînă nerezolvată ! Fracţiuni infinit de mici înseamnă un număr infinit de mare de combinaţii a celor trei elemente : lungimea de undă, durata de expunere şi intensitatea. Rezultatul obţinut la Institutul de cercetări ştiinţifice pentru alimentaţia publică a fost o pură întîmplare. Nici unul dintre aceste elemente nu era stabil. Foloseau un generator simplu, unda se „plimba", iar timpul l-au determinat după secundarul unui cronometru. Pentru o clipă, în mod absolut întîmplător, condiţiile expunerii la unde au coincis.

— Poate că toată viaţa vom fi nevoiţi să căutăm această coincidenţă şi...

— Lasă, Nikolai Arsentievici, nu-ţi pierde curajul — spuse zîmbind Ridan. Vom acţiona prin metoda excluderii. Numai aparatul dumitale să fie precis.

— Da, acum îmi dau seama că vernierele mele nu sînt bune. Va trebui să construiesc altele noi. Avem nevoie aici de microverniere care să aibă o determinare automată a pasului. E o problemă complexă. Iar eu trebuie să mă ocup mai întîi de cel de-al doilea generator. Cînd am să le fac pe toate ?

— Ştii ceva ? propuse Ridan. Ce-ar fi să-i încredinţăm lui Wiekling construirea vernierelor ? Cu această ocazie verificăm capacitatea lui. Afirmă că „studiază" noile metode de generare a microundelor în nu ştiu ce laboratoare misterioase, dar deocamdată nu se vede nimic. Cică-i o problemă complexă, care poate să dureze la infinit. Aşa îl punem la treabă şi vedem ce-i poate capul. Să-i dăm lui să construiască vernierele. Ce zici ?

Nikolai acceptă cu dragă inimă. Îi plăcea să facă totul singur, mai ales cînd trebuia să conceapă ceva nou, să inventeze. De data asta însă orice lucrare nouă ameninţa să-i zădărnicească planul. Îi făgăduise doar lui Ridan că expunerea probelor la unde va începe imediat ce vor fi utilate noile laboratoare. Şi afară de asta, experienţa muncii colective la construirea uscătoriei îl învăţase şi ea cîte ceva.

Wiekling îl vizita deseori pe Ridan şi pe ai lui. Venea de obicei seara, la ceai, şi de fiecare dată avea cîte ceva interesant de povestit, ori iniţia un joc antrenant, făcea scamatorii cu o excepţională dexteritate sau cînta cu un glas plăcut de bariton cîntece ale diferitelor popoare, acompaniindu-se la pian — într-un cuvînt, poseda la perfecţie arta de a-şi distra interlocutorii. Profesorului îi plăcea să discute cu el despre destinele Europei. Wiekling era extraordinar de bine informat în problemele politice. Vizitele lui erau întotdeauna de scurtă durată. Ca un oaspete cu bun simţ, el nu-şi obosea gazdele prin prezenţa sa ci, dimpotrivă, dispărea întotdeauna la momentul potrivit, oricît de mult ar fi fost rugat să mai rămînă, trezind dorinţa sinceră a gazdelor de a-l avea din nou ca oaspete.

O dată cu apariţia lui Wiekling în casa lui Ridan pătrunsese ceva foarte nou, original, faţă de care nimeni nu putea rămîne indiferent. Wiekling era un om deosebit, pro-

dus al unei culturi străine; se vedea asta în toate — în felul lui de a saluta, de a-şi asculta interlocutorul, de a se îmbrăca, şi chiar în glasul lui, în universalismul lui uimitor...

Dintre toţi cel mai calm era Ridan. Se întîlnise de atîtea ori cu străini, încît nimic nu mai putea să-l epateze. Ana, în schimb, n-a putut multă vreme să se obişnuiască cu Wiekling. Pentru prima oară în viaţă încerca o sfiiciune neînţeleasă în faţa noului cunoscut; obişnuita ei independenţă se stingea în prezenţa lui. Totuşi, se bucura cînd îl vedea venind. Iarna îi apropiase întrucîtva. Amîndoi erau sportivi pasionaţi. Deseori, seara, plecau la patinoar, iar în zilele de sărbătoare făceau excursii cu schiurile afară din oraş. Fiecare nouă întîlnire însă o găsea pe Ana parcă nepregătită. Şi de fiecare dată era nevoită să învingă în ea o rigiditate ce nu-i era caracteristică.

Pe o poziţie net negativă s-a situat Nataşa; într-un mod cu totul ciudat, prinsese o antipatie adîncă faţă de Wiekling chiar de la prima lor întîlnire. Poate chiar de la prima privire, de parcă ar fi jignit-o cu ceva. În discuţiile aspre, ce degenerau uneori în certuri cu Ana, ea îl făcea pe Wiekling „pozeur", prefăcut, boier, broscoi, în tot felul — totul o irita la el şi o scîrbea, totul îi era străin. Ridan explica această antipatie spontană a Nataşei ca „un instinct de clasă". De fapt, afirma el, Wiekling mai avea încă multe apucături de boier şi burghez...

Prima întîlnire a lui Tungusov cu Wiekling — chiar la începutul iernii — fusese întîmplătoare şi scurtă. Cu toate acestea, ea a produs asupra lui Nikolai o impresie de neşters. Nikolai venise la Ridan cu treburi. A urcat în goană treptele de piatră de la intrare şi a întins mîna să sune, cînd uşa grea de la intrare s-a deschis şi în prag a apărut Ana, într-o scurtă albă de blană. Un tînăr înalt, sportiv, îmbrăcat elegant, o urma. Nikolai a simţit în glasul Anei o oarecare încurcătură atunci cînd l-a prezentat.

În întreaga fiinţă a lui Nikolai a răsunat parcă un geamăt de durere. Urcînd încet la Ridan, se străduia să-şi explice acel sentiment neînţeles, care răbufnise dintr-o dată în el.

De atunci i-a rămas în inimă un sentiment ostil pe care îl resimţea ori de cîte ori îl vedea pe Alfred Wiekling. S-au mai întîlnit după aceea de nenumărate ori şi au purtat discuţii interesante; antipatia se estompase, fără să dispară

însă, şi se aprindea cu o nouă forţă ori de cîte ori Nikolai o vedea pe Ana cu Wiekling.

Dar nu numai asta determinase atitudinea lui Nikolai faţă de Wiekling. Mai era ceva care, probabil, se putea exprima cel mai bine prin cuvîntul „invidie". Da, Nikolai vedea în Wiekling o întruchipare vie a idealului de om pe care îl visase cîndva. Tot ce socotea atunci valoros, calităţi pe care le potrivise cu atîta migală, cum îmbini pietrele într-un mozaic, într-un „sistem al său de viaţă" (şi îşi notase în jurnalul său: „de îndeplinit!"): cunoştinţe universale, limbi străine, muzică, priceperea de a te comporta în societate etc., etc. — toate acestea le vedea acum întruchipate în Wiekling... Nikolai se surprinsese de cîteva ori încercînd să-l imite pe Wiekling în cîte ceva şi, speriat, căuta să se stăpînească, temîndu-se să nu se trădeze. Nikolai ştia că Wiekling n-a cucerit toate acestea într-o luptă aspră, aşa cum cucerise el însuşi puţinul pe care reuşise să-l dobîndească. Toate acestea îi căzuseră de-a gata din cer, îi fuseseră oferite o dată cu educaţia, şi asta mai atenua intensitatea invidiei care îl rodea. Şi afară de asta, Nikolai nu renunţase încă la luptă şi nădăjduia că va putea să-şi însuşească tot ce nu-şi însuşise încă. Era tînăr şi nu ştia cît de scurtă şi de nerepetat este acea perioadă a vieţii cînd omul mai este capabil să se creeze pe el însuşi...

Wiekling primi noua propunere cu neascunsă bucurie.

— Un microvernier? Perfect! Este ceva concret şi realizabil. Am să-l construiesc repede. În ceea ce priveşte generatorul de microunde, însă... nu zic, interesantă problemă, dar... nu poate fi încă rezolvată în condiţiile actuale ale tehnicii. Eu am încercat cîteva metode. Nu sînt realizabile... cel puţin din punct de vedere practic.

— Admirabil! spuse Ridan, schimbînd o privire cu Nikolai. Lasă generatorul! Acum vernierul este mai important.

Nikolai îi explică amănunţit lui Wiekling condiţiile pe care trebuie să le îndeplinească acest nou aparat: să aibă un înalt grad de precizie şi să determine automat orice schimbare a frecvenţei şi intensităţii, să fie uşor de mînuit şi mijloacele de control să fie tot automate...

Wiekling nu se mai arătă vreo două săptămîni, şi într-o dimineaţă veni cu un exemplar gata construit al vernierului.

Nikolai, care tocmai instala cel de-al doilea generator, rămase surprins. N-ar fi crezut că Wiekling va termina vernierul atît de repede. Şi-afară de asta, el aştepta numai un proiect, o schiţă, în cel mai bun caz o machetă... nicidecum un aparat gata făcut !

Vernierul trebuia doar montat la vechiul generator al lui Tungusov. Wiekling îşi puse salopeta, examină atent generatorul, făcu un trasaj pe panoul lui şi cu dexteritatea unui bun tehnician, fără să-şi piardă timpul, se apucă de lucru.

Pînă la prînz, lucrarea era aproape gata. Wiekling plecă la masă, dar după vreun ceas şi jumătate se întoarse în atelier.

— Credeţi c-o să-l terminaţi astăzi ? se miră Nikolai.

— Nu cred... trebuie ! răspunse acesta, punîndu-şi salopeta. Mîine n-o să am timp, iar dumneavoastră, precum se vede, sînteţi foarte grăbit. Aţi citit ziarele de azi ? adăugă el, aruncînd pe masă o gazetă de seară. Ceva interesant. Batisfera americană „Beta“ a fost ridicată de pe fundul oceanului cu ajutorul unei macarale electromagnetice.

Se duse la maşina de găurit, puse motorul în funcţiune şi ca să întreacă zgomotul motorului strigă :

— E o tehnică cu totul nouă ! Se pare că problema ridicării vaselor scufundate a fost în sfîrşit pe deplin rezolvată...

Nikolai desfăcu repede ziarul. De la un timp urmărea cu un deosebit interes informaţiile din străinătate. O ! Două cuvinte dintr-un colţ al ziarului îi săriră parcă singure în ochi : „...explozie... München“.

„NOI AMĂNUNTE DESPRE EXPLOZIA DE LA MÜNCHEN“

„Corepondentul agenţiei Sfinx a reuşit să obţină unele date noi care aruncă lumină asupra misterioasei explozii produse în iunie pe poligonul de lîngă München. Fizicianul Gross n-a murit în timpul exploziei, ci a fost arestat de autorităţile fasciste cu mult înainte. Nu se ştie nimic de soarta lui. N-au fost publicate nici un fel de comunicate oficiale în legătură cu acest incident.

Dacă facem legătura între arestarea lui Gross, convins pacifist, şi părerea specialiştilor care susţin că invenţia acestui savant ar fi putut fi folosită ca o armă militară foarte serioasă, este uşor de înţeles că aparatul a fost distrus conform însăşi dorinţei inventatorului, pare-se de către prietenul şi colaboratorul lui apropiat, inginerul Müllenberg, care este unul dintre cei care au pierit în timpul exploziei. Probabil că această maşină infernală, cum se întîmplă deseori, a explodat înainte de vreme.

Este îndoielnic totuşi că încercarea de a se smulge această nouă armă din mîinile fasciştilor a fost încununată de succes, deoarece toată documentaţia referitoare la invenţie a fost capturată o dată cu arestarea lui Gross. Presupunem că specialiştii fascişti vor face tot posibilul pentru a construi din nou aparatul..."

Nikolai citi de două ori cu nesaţ această notă. Poate că ar fi citit-o şi a treia oară, dacă n-ar fi simţit o mişcare în spatele său. Se întoarse repede. Wiekling se uita peste umărul lui, pe ziar, acolo unde citea Nikolai.

— Explozia de la München? întrebă Wiekling. Poveste veche. Cred că agenţia Sfinx îi dă prea mare importanţă. Goana după senzaţional... Dar despre „Beta" ai citit?

— Încă nu — răspunse Nikolai, stăpînindu-şi emoţia care îl cuprinsese.

— Uite aici! Wiekling îi arătă nota. Ingenioasă chestie, nu-i aşa? Citeşte, Nikolai Arsentievici, apoi vom sta de vorbă.

Şi se apucă din nou de treabă.

Nota referitoare la ridicarea batisferei „Beta" era într-adevăr interesantă şi Nikolai se mai linişti.

Spre seară, Wiekling îşi termină lucrul. Vernierul prevăzut cu un cadran clar şi comod funcţiona admirabil.

Profesorul triumfa. În două-trei zile o să poată începe! După plecarea lui Wiekling se apropie de Tungusov:

— Nikolai Arsentievici — începu el, oarecum stînjenit. Vreau să vizitez o parte din noile încăperi. Vrei să vii cu mine?

Deschise o uşă din sufragerie pe unde se ajungea, printr-un coridor, în noua clădire. În această parte a anexei, Nikolai nu fusese niciodată. Intrară apoi într-un cabinet nu prea mare, bine mobilat. În afară de biroul pe care erau aşezate

în ordine toate ustensilele necesare. Nikolai văzu în dreapta, lîngă fereastră, o masă de desen utilată complet şi ea. Probabil camera de lucru a vreunui inginer.

— Nu pricep nimic ! exclamă Nikolai, nedumerit. Pentru cine aţi pregătit biroul ?

— Stai, nu te pripi ! şi Ridan îl duse mai departe. Uite şi aici ! Poftim, intră...

Trecură într-un dormitor. Apoi într-o sufragerie. Un vestibul mic, din capătul căruia o scară ducea în jos, spre intrarea principală a noii clădiri, despărţea locuinţa de alte diferite încăperi auxiliare. Lîngă bucătărie se mai afla o cameră de locuit.

— Dar ăsta-i un apartament, Konstantin Aleksandrovici ! Unde e gazda ?

— Nu-i nici o gazdă. Aici nu locuieşte nimeni.

— Cum nimeni ? Dar toate lucrurile acestea cui aparţin ? Birou, dormitor, sufragerie, bucătărie... A-a-a ! am înţeles...

Nikolai se întoarse şi-şi coborî privirea în podea. Un torent de gînduri triste îl năpădi dintr-o dată.

— Ce este ? întrebă Ridan.

— Am înţeles... Ana Konstantinovna... se căsătoreşte ? Ridan îl privi mirat pe inginer.

— Nu, Nikolai Arsentievici. N-ai ghicit. Deocamdată nu-i vorba de nici o căsătorie. Locuinţa aceasta aparţine... inginerului Tungusov.

— Mie ?

— Da, dumitale. Ridan luă în glumă poziţia de drepţi în faţa lui Nikolai, îşi lipi palmele de vipuşca pantalonului şi raportă cu glas răspicat : Să trăiţi, tovarăşe inginer ! De aşezarea camerelor ne-am ocupat eu şi Ana. De mobilarea camerelor s-a ocupat numai Ana. Iar de partea organizatorică s-au ocupat Ana şi Mămicuţa. Totul cu aprobarea Comisariatului Poporului. Cheltuielile vă vor fi reţinute din prima pentru realizarea uscătoriei. Mutarea a fost fixată pentru azi. Camionul aşteaptă dispoziţiile dumneavoastră.

Nikolai se trase înapoi.

— Dar... cum ? Daţi-mi voie ! Am de lucru la emiţător... Şi în general... pentru ce toate acestea ? Eu am locuinţă. Şi-apoi... mai sînt unele împrejurări... Nu, nu, este imposibil !

În camera vecină răsunară paşi uşori.

— S-a ţinut seama de toate împrejurările, Nikolai Arsentievici — se auzi glasul Anei.

Ea intră zîmbitoare, răspîndind în jur mireasma gerului. Bobiţe mici de chiciură se topeau sclipind pe şuviţa de păr castaniu ce-i căzuse de sub căciuliţă.

Îi strînse mîna lui Nikolai şi, fără să-i dea drumul, îl trase repede în odăiţa separată de lîngă bucătărie, mobilată confortabil. În faţa unei măsuţe se afla un fotoliu comod, iar pe patul cu somieră era aşternută o pătură călduroasă de lînă.

— S-a ţinut seama de toate împrejurările — repetă Ana. Eu cred că tuşa Paşa se va simţi bine aici.

Nikolai se uită la ea, apoi la Ridan. Grija pentru „dădaca" lui îl înduioşă profund. Da, acestea erau împrejurările care îl speriau pe Nikolai de fiecare dată cînd venea vorba despre o nouă locuinţă. Simţea că tuşei Paşa i-ar fi venit foarte greu să se despartă de el şi n-ar fi vrut s-o amărască. Să plece, ispitit de o locuinţă mai bună ? Nu ! Scutit de grijile vieţii de toate zilele, într-atîta se dedicase muncii, încît nici prin minte nu i-ar fi trecut că poate fi găsită o soluţie care să ţină seama şi „de împrejurări". Mutarea din camera lui igrasioasă de la demisol o socotea pur şi simplu inadmisibilă.

— Atacul a fost fără greş organizat — glumi Ridan. Aşa că... îţi recomand să te predai ! Orice rezistenţă e inutilă.

Într-adevăr, nu mai avea nici un rost să se opună. Nikolai cuprinse cu palmele lui late mîinile Anei şi ale lui Ridan şi le strînse cu putere.

— Nu ştiu cum să vă mulţumesc ! Da, într-adevăr, n-am încotro. Trebuie să mă predau.

Ridan triumfa.

— Să nu-ţi închipui cumva că mă bucură vecinătatea dumitale — continuă el în glumă. Toate acestea pentru tuşa Paşa le-am făcut, nu pentru dumneata. Sau dacă vrei, pentru mine. Să mai fie şi o gospodină adevărată în casa noastră, nu numai... muieruştele astea, care cred că principala lor preocupare este să nu stea niciodată acasă !

Odată hotărîrea luată, Nikolai acţionă fără întîrziere. Se urcă pe acoperiş, instală pilonii de susţinere, întinse între

ei o antenă. Apoi trase cablul prin fereastră în camera lui de lucru şi amenajă masa pentru aparatele de radio.

A doua zi îşi aduse „lucrurile“ — cîteva lăzi de ambalaj pline cu cărţi şi „calabalîcul“ lui electrotehnic (toate acele numeroase materiale, scule şi aparate pe care le adunase timp de mulţi ani şi care ar fi putut să alcătuiască o trusă universală de utilaj pentru un laborator-atelier de radiotehnică).

Restul îl lăsă în părăsire, deşi lui Nikolai îi venea greu să se despartă de vechiul lui raft de cărţi, de mese şi de patul simplu de fier, pe care în nopţile zbuciumate de căutări s-au născut şi au luat o formă concretă multe din ideile lui... Una dintre mese, înnegrită şi zgîriată toată, dar solidă încă şi extrem de comodă pentru lucrările de lăcătuşerie, nu se îndură totuşi să o lase şi-i găsi loc în atelier.

Tuşa Paşa veni în cabină alături de şofer şi aşteptă lîngă camion pînă cînd toate lucrurile fură duse înăuntru apoi, însoţită de Ana, urcă sus la etaj. Aici Ridan o întîmpină şi o oră întreagă nu se despărţi de noua gospodină a casei. O conduse prin toate camerele celor două locuinţe, arătîndu-i tot ce merita să fie văzut, iar atunci cînd trecură prin coridorul Institutului, puţin a lipsit să-i deschidă şi uşa laboratorului „de plumb“.

Totuşi, bucătăria cea nouă trezi interesul tuşei Paşa mai mult decît orice. Aici, într-adevăr, o gospodină avea ce să vadă. Ridan se îngrijise ca totul să fie aranjat după ultimul cuvînt al tehnicii menajere şi acum se îmbăta de roadele ideii sale, urmărind cu interes încîntarea plină de uimire ce se citea pe faţa tuşei Paşa. La cererea lui, ea puse tigaia pe un ochi rece al maşinii de gătit şi peste cîteva secunde tigaia mai că se încinse pînă la roşu. Ridan ridică tigaia, dar sub ea nu se văzu flacără. Puse atunci o cratiţă cu apă şi numai după cîteva minute apa începu să clocotească. Apoi el îi explică : vasele puse pe un ochi al maşinii de gătit pun singure în funcţiune curentul electric care încălzeşte spirala subţire a reşoului.

Mai multe maşini mici şi elegante, prinse de perete deasupra unei mese lunguieţe, se puneau în mişcare prin răsucirea unui comutator. Cu o viteză uluitoare ele tocau carnea, făceau umplutura de carne, spălau, curăţau şi tăiau legumele, băteau albuşul sau gălbenuşul de ou, spălau şi

uscau vasele, într-un cuvînt făceau tot ceea ce de obicei fac la bucătărie mîinile gospodinei. Tuburi de cauciuc subţiri şi mobile permiteau să se umple uşor vasele cu apă de orice temperatură, fără a le muta din loc. Resturile de mîncare şi alte gunoaie se zvîrleau într-un crematoriu aflat în perete, acoperit cu un capac strălucitor.

Uimirea de pe faţa de obicei imobilă a tuşei Paşa făcea tot mai mult loc unui zîmbet larg, stingher. Profesorul aştepta să spună ceva, dar Praskovia Gavrilovna nu era în stare să scoată o vorbă.

Doar clătina din cap.

— Ia te uită ! Asta ce-o mai fi ?! izbuti în sfîrşit să spună în şoaptă. Şi înţelegînd că nici pînă la lada de gunoi nu va mai fi nevoită să se ducă, îl privi cu un aer neajutorat pe Ridan : Ei, fir-ar să fie !

*

* *

Expunerea la unde a primelor probe de carne începu primăvara.

Nikolai era înciudat : pierduse prea multă vreme cu lucrările pregătitoare. Dar el ştia că în rezolvarea oricărei probleme ştiinţifice succesul depinde de minuţiozitatea pregătirilor. Acum totul era pus la punct şi Ridan îi dădea tot sprijinul.

Aparatele extrem de fine create de Nikolai şi Wiekling funcţionau perfect, începînd cu aparatul care tăia automat carnea în bucăţele absolut egale ca greutate şi terminînd cu exponometrul care doza timpul expunerii la unde. Întregul proces era automatizat la maximum. Mîinile omului nu atingeau probele. Chiar analiza acestor probe, după ce ele erau ţinute un timp în termostate, se făcea aproape fără ajutorul mîinilor omeneşti. Oamenii doar dirijau, controlau şi notau.

Totuşi era foarte mult de lucru. Nikolai scotea la început zeci de probe, apoi sute şi pînă la urmă ajunse să scoată mii de probe pe zi. Benzile transportoarelor, asemănătoare cu benzile de mitralieră, aşezate vertical, lunecau necontenit ca două bucle mari, închise, în jurul generatoarelor. Eprubetele, aşezate pe aceste benzi din mers, erau introduse

în cîmpul de înaltă frecvență, apoi, tot din mers, erau împinse din lăcașurile lor și intrau în termostate.

Una dintre bucle se rotea repede și fără întrerupere, cealaltă încet și sacadat.

Fiecare eprubetă, cu bucățica respectivă de carne expusă la radiații, era ținută fix 48 de ore în termostat, la o temperatură de +30°. De acolo era transportată în laboratorul lui Ridan.

Într-o cameră mare, treizeci și șase de laboranți, lucrînd în tăcere unul lîngă altul, determinau gradul de descompunere a țesutului după cantitatea de amoniac și aminoacizi din probă, urmărind în același timp dezvoltarea microbilor care apucaseră să se cuibărească în bucățile de carne.

Toate acestea se notau foarte minuțios. Cînd se termina ziua de lucru, Ridan și Tungusov cercetau și discutau toate însemnările. Material pentru a gîndi aveau berechet.

Totuși, carnea continua să se descompună după expunere. Urmărind cu strictețe sistemul de cercetări dinainte stabilit, Nikolai schimba lungimea undelor, schimba durata expunerii. Carnea continua totuși să se descompună, iar bacteriile de putrefacție se înmulțeau acum doar ceva mai încet decît în perioada de control.

Părea că totul e limpede : trebuia să meargă mai departe, deoarece banda necesară de unde nu fusese încă găsită. O singură împrejurare îi dădea de gîndit — gradul de descompunere a cărnii nu era întotdeauna același. El oscila tot timpul, cînd mărindu-se, cînd micșorîndu-se, în limitele unui procent infim și aceste oscilații însoțeau aproape fiecare schimbare a condițiilor de expunere la unde. La început, cercetătorii nu acordară atenție acestor devieri neînsemnate, punîndu-le pe seama unor împrejurări întîmplătoare și așteptînd rezultate mai evidente ale expunerii la unde. Totuși Ridan, care era un cercetător prudent și cu experiență, luă curînd atitudine împotriva unei asemenea poziții.

— Ce „împrejurări întîmplătoare“ ? izbucni el, cu obișnuita-i expansivitate, năpustindu-se într-o zi asupra lui Tungusov de parcă tocmai el și numai el ar fi purtat toată vina. Prostii ! Cu precizia cu care lucrăm noi, nu trebuie să intervină nici un fel de „împrejurare întîmplătoare“ !

Nikolai ştia să prindă mobilul acestor ieşiri ale profesorului. Şi de astă dată sesiză dintr-o dată ideea: acele variaţii infime în gradul de descompunere a cărnii nu erau întîmplătoare; tocmai în ele trebuia căutată înlănţuirea factorilor ce determinau procesul.

— Bine. O să controlăm — răspunse el. Mîine am să fac întreaga serie de probe numai în două variante succesive.

A doua zi generatoarele emiteau numai două unde: timp de o oră o undă, ora următoare — cealaltă undă. Apoi din nou prima undă, şi iarăşi a doua. „Împrejurările întîmplătoare" puteau fi legate de o oarecare variaţie în structura cărnii şi de imprecizia acordului. Acum acest lucru va fi elucidat.

Eprubetele fură trimise în termostat. Seara, Nikolai luă de la Ridan registrul cu însemnări şi se retrase în camera lui de lucru. Profesorul avea dreptate. Aşadar trebuie să acţioneze altfel. Experienţa lui de inginer îi sugeră calea justă...

Deschise fereastra spre grădină. Frunzişul gingaş al unui tei abia înflorit, luminat de becul din tavanul cabinetului, foşnea încet şi tainic chiar sub fereastra lui. Coroana tînără şi verde ca smaraldul, asemenea poalelor unui deal năpădit de lăstăriş, se înălţa şi se pierdea undeva, în afara fîşiei de lumină, în umbra altor copaci mari şi întunecaţi care ascundeau cerul. În valuri timide, miresmele puternice, neînvinse de oraş, ale pămîntului şi ale frunzişului — se strecurau în odaie. „Minunată e primăvara asta!" gîndi Nikolai şi se miră. Pentru întîia oară în anii aceştia mulţi de cînd locuia în oraş, abia acum observase şi simţise primăvara, tocmai acum cînd viaţa lui radical schimbată pornise pe un alt făgaş, aparent depărtîndu-se de natură! Da, multe schimbări au intervenit... Noile victorii, noi principii de muncă, oameni noi, de o cu totul altă structură: Ridan, comisarul poporului... Se mutase din cămăruţa întunecoasă de la subsol, unde trăia singur, într-o locuinţă confortabilă, la etaj, cu cabinetul acesta luminos şi liniştit. Dar a căutat el oare toate acestea — noile cunoştinţe, locuinţa? Nici nu s-a gîndit măcar vreodată la ele. Toate au venit de la sine. Începuse o nouă etapă în viaţa lui; urcase la etaj înainte de a se fi mutat aici...

Ridan... Apropierea de acest om însemna mult mai mult decît o simplă colaborare. Era acum o adevărată prietenie. Mai mult decît atît, ei se contopeau într-un singur tot. Cei doi oameni își uniseră eforturile intelectuale, capetele lor lucrau ca unul singur, așa cum propusese profesorul chiar la începutul cunoștinței lor. Nikolai aborda acum probleme mult mai complexe, pe care nu le-ar fi putut rezolva singur. Ridan de asemenea... Și niciodată n-a încercat Nikolai un sentiment de creație mai dătător de viață și încredere în forțele lui, ca acum.

O boare ușoară de vînt clătină din nou frunzișul din fața ferestrei, iar Nikolai se trezi repetînd ca pe o strofă dintr-o poezie : „Minunată e primăvara asta !"

Avea în ea ceva tainic, atrăgător, neliniștit. Sau poate nu ea, primăvara, ci inima omului care stătea îngîndurat la fereastră.

La sfîrșitul zilei următoare, terminînd încă un ciclu de expuneri la unde, Nikolai intră grăbit în laboratorul lui Ridan. Acesta îl întîmpină agitînd triumfător registrul său voluminos cu însemnări.

— Analizele seriei de control sînt gata. Uite-aici ! Și-și trecu degetul pe un șir de cifre care indicau gradul de descompunere. Iată rezultatele expunerii la prima undă, cea mai scurtă. Vezi ? Toate cifrele sînt identice pînă la o sutime ! Iată și expunerile la unda a doua : descompunerea este alta, dar de asemenea aceeași în toate probele repetate, în ciuda faptului că de fiecare dată generatorul se acorda din nou și probele de carne se schimbau. Este limpede că nu este vorba de nici un fel de „împrejurări întîmplătoare", ci de influența directă a undei și a duratei de expunere. E adevărat că deocamdată nu vedem nici un fel de relație logică după care s-ar face, dar ea trebuie să existe, trebuie găsită !

Nikolai îl ascultă în tăcere pe profesor, apoi se gîndi puțin.

— Aveți dreptate, Konstantin Aleksandrovici. Va trebui să schimbăm întrucîtva planul de muncă : vom lucra timp de cîteva zile cu una și aceeași undă, dar cu timpi de

expunere diferiţi, apoi fiecare expunere o vom cerceta la diferite unde.

Ridan îşi încruntă fruntea.

— Ce face ?! Asta ar însemna să căutăm cel puţin cîţiva ani această legitate. Şi ce rost are ? Doar am stabilit că prin reducerea lungimii de undă, descompunerea proteinei creşte sau descreşte după o anumită lege.

— E adevărat, dar aspectul ei nu este rectiliniu — îl întrerupse Nikolai. Iată la ce concluzie am ajuns eu, Konstantin Aleksandrovici. Pe cît se vede, toate fenomenele de ordin biologic legate de procesele ondulatorii se schimbă ondulatoriu. Probabil că aşa trebuie să se întîmple. Asta-i legea dezvoltării. Corpul viu nu poate fi legat rigid de orice condiţii exterioare. El trebuie să dispună de o anumită libertate de alegere, bineînţeles, în anumite limite. Din punct de vedere fizic, asta înseamnă că reacţiile corpului viu la orice schimbare a condiţiilor se schimbă ondulatoriu, căutînd parcă un regim optim... Deodată Nikolai îl privi stingherit pe Ridan. Vedeţi... sînt obraznic... m-am băgat în biologie. Probabil că tot ce spun eu este foarte naiv...

— Zi, zi mai departe, Nikolai Arsentievici. S-ar putea totuşi ! Este o idee foarte interesantă ! Şi ? Care e concluzia ?

— Concluzia este că noi nu căutăm în mod just unda noastră. De ce se schimbă ondulatoriu gradul de descompunere, ba creşte, ba scade atunci cînd schimbăm unda numai într-o anumită direcţie şi cu „paşi“ egali ? Pentru că ea însăşi, descompunerea, variază ondulatoriu. Uite-aşa... Nikolai desfăşură o coală curată de hîrtie milimetrică şi desenă repede pe ea o linie regulat ondulată, o sinusoidă. Apoi luă un compas, îl desfăcu şi i-l arătă lui Ridan. Acesta este „pasul“ undelor noastre, luat în mod arbitrar. Noi mergem orbeşte pe această curbă nevăzută, căutînd să determinăm gradul descompunerii. Dar priviţi ce se întîmplă. Aici, deodată, curba urcă. Pasul următor ajunge ceva mai jos. Şi mai jos... şi mai jos... Iar acum iarăşi sus. Şi din nou mai jos. Din nou o creştere a gradului de descompunere... Vedeţi ce haos ? Şi orice pas am alege, întotdeauna vom obţine aceste variaţii care nu reflectă de loc schimbările reale ale descompunerii... Aşadar, va trebui să sacrificăm un anumit timp, să ne oprim la o singură undă aleasă la întîmplare, ca să elucidăm care este influenţa duratei expunerii la undă

şi apoi s-o eliminăm. Intensitatea s-o lăsăm deocamdată neschimbată. Eu cred că, în cel mult o lună, vom găsi relaţia între aceşti factori. Atunci căutările lungimii de undă şi a condiţiilor la care descompunerea se va opri complet ne vor lua foarte puţin timp.

— Se pare că ai dreptate — conveni Ridan. Aici ai toate atuurile în mînă. Trebuie să recunosc că nu prea mă descurc în procesele ondulatorii. Zîmbi oarecum liniştit. Ştii ceva? De cînd lucrăm împreună, nimic nu mă mai nelinişteşte!

Se mai scurse vertiginos încă o lună de muncă încordată. Uitînd cu totul de sine, Nikolai urmărea pasionat, ca şi mai înainte, scopul pe care şi-l propusese. Ca şi mai înainte, ziua şi noaptea nu-i ajungeau. După ce termina expunerea la unde a eprubetelor, cobora jos, în laboratorul său radiotehnic. Aici era împărăţia lui, în care domneau legile fizicii — atît de limpezi şi de precise cînd nu năvălesc în „ţara materiei vii", străină lor. Aici totul era apropiat şi cunoscut — problemele, metodele, aparatele, instrumentele, materialele, limba în care se înţelegeau oamenii atît de uşor unii pe alţii, din două vorbe. Colaboratorii laboratorului său, Nikolai şi-i alesese simplu, dintre radioamatorii pe care-i cunoştea, toţi nişte entuziaşti. Ştia bine de cine are nevoie aici, în această uimitoare instituţie a lui Ridan. Iar colaboratorii lui principali erau vechii lui prieteni, radioamatorii Tolea Nîrkin şi Volodea Surikov, aceiaşi cu care el, cîndva, începuse în capitală experienţele cu telefonul pe bază de unde ultrascurte.

În această mică împărăţie a entuziaştilor apăruseră primele lăstare ale noii construcţii — piesele unui mare generator pentru conservarea unor vite întregi, tăiate şi golite de măruntaie. După ce se sfătuise cu prietenii, Nikolai renunţase cu curaj la ordinea obişnuită şi începuse această lucrare înainte de rezolvarea problemei în laborator. Problema nu era încă rezolvată, dar el era convins că o va rezolva; cunoştea soluţia în linii generale, şi asta îi îngăduia să înceapă construcţia viitorului generator care căpătase de pe acum o denumire precisă: „Conservor".

Seara, Nikolai lua de la Ridan registrul cu analize şi pleca în cabinetul său. Cifrele care indicau gradul de descompunere a materiei vii se transformau în puncte pe o coală mare de hîrtie milimetrică. Începeau apoi căutările curbei care ar fi

trebuit să unească aceste puncte. Curba însă, îndărătnică, nu se lăsa găsită. O lua razna în sus, sărea în mod neverosimil, trecînd pe lîngă puncte, ori dispărea cu totul, lăsînd porţiuni goale. Dar fiecare zi aducea noi puncte şi noi segmente de curbă. Ele se însumau, umpleau golurile.

Această muncă înceta pentru un timp numai atunci cînd datoria sfîntă de radioamator îl chema pe Nikolai în faţa emiţătorului. O nouă sferă de interese îi solicita atunci atenţia. Poate că aceasta era odihna lui. Lăsîndu-se pe speteaza fotoliului tras aproape de masă şi închizînd ochii, Nikolai dispărea în eter. Aici, în cabinetul din această vilă-institut, el înceta să mai existe. Cu atenţia încordată, totul numai urechi, plutea deasupra lumii ; gonea dintr-o ţară în alta, străpungînd cu semnalul său de apel general fluxul eterului şi cicloanele furtunilor electrice.

Aici întîlnea el glasurile cunoscute ce veneau din studiouri confortabile situate în oraşe, din corturi de turişti sau din cabinele de radiotelegrafie ale navelor pierdute pe oceane...

— 73 !

— 73 es Dx ! se salutau ei unul pe altul, grăbindu-se să nu întîrzie la alte noi întîlniri.

Uneori o melodie duioasă oprea pentru o clipă zborul tumultuos al lui Nikolai şi, îmbătat de libertate, asculta apoi semnalul şăgalnic :

— 88 !

— 88, YL[1] ! răspundea Nikolai, recunoscînd „stilul“ unei femei.

Şi din nou se întorcea la unda pe care apărea de obicei prietenul lui german...

Poate că asta era odihna lui, dar călătoriile prin eter se terminau adeseori abia în zori. Totuşi, la ora 8 dimineaţa Nikolai era întotdeauna în laborator. Uriaşa lui pasiune pentru muncă îl ţinea în picioare, dar forţele-i scădeau, veşnica încordare a gîndirii îi dădea o senzaţie ciudată, nemaicunoscută pînă acum, de slăbiciune. Dimineaţa făcea eforturi să se scoale din pat, iar cînd se întîmpla să se culce mai devreme, mult timp nu putea să adoarmă, străduindu-se în

---

[1] În limbajul internaţional al radioamatorilor „73“ înseamnă : „Salutări“ ; „es Dx — staţie depărtată“ ; „88“ — „dragoste şi sărutări“ ; YL — apelativ pentru o tînără fată.

zadar să-şi oprească vîrtejul gîndurilor care în virtutea unei inerţii de neînvins continuau să-i răvăşească conştiinţa obosită.

Într-o seară, cînd toţi locatarii etajului de sus, supunîndu-se severului decret al lui Ridan, se adunaseră la masă, Ana — privindu-l atent pe Nikolai — observă :

— Nu-mi place cum arăţi, Nikolai Arsentievici. Nu te simţi bine ?

— Cred că n-am nimic. Am dormit prost astă-noapte. O insomnie fără importanţă.

— A, dacă numai „credem" că n-avem nimic, atunci, tovarăşe profesor, vă propun să acordaţi cea mai mare atenţie colegului dumneavoastră. Auzi : insomnie fără importanţă ! Am aflat că niciodată nu şi-a luat un concediu adevărat, de lungă durată. Şi nici măcar unul de scurtă durată. Aşa e, tuşă Paşa ?

— Aşa-i, Aniuta — confirmă aceasta cu dragă inimă. De cîte ori nu i-am spus !

— Şi-am mai aflat — continuă Ana — că de vreun an Nikolai Arsentievici lucrează într-o încordare excepţională. Îşi cam bate dumnealui joc de sănătate, asta e. Doarme puţin. Ieri, de pildă, s-a culcat la trei noaptea. Deci nu-i de mirare că suferă de insomnie, şi nu-i de loc o insomnie fără importanţă. Dacă va continua aşa, atunci Nikolai Arsentievici va cădea la pat şi...

Acest „şi" prelung, însoţit de semnificative puncte de suspensie, era adresat direct lui Ridan. Ana tăcu.

Nikolai zîmbea, aşteptînd să vadă ce va urma.

Profesorul îl privi atent pe Nikolai şi rămase dus pe gînduri. Cuvintele Anei îl speriaseră. Într-adevăr, toate acestea puteau să se termine prost. Şi la gîndul acesta, se înspăimîntă pur şi simplu. Şi el muncea cu pasiune, ca şi Nikolai, aştepta cu aceeaşi nerăbdare fiecare „a doua zi", numai că la el nu era acel entuziasm nestăvilit al tinereţii care îl mîna pe Nikolai. Pasiunea profesorului Ridan se menţinea în limitele unui program zilnic stabilit de mult timp şi trainic înrădăcinat, de odihnă şi muncă. El se obişnuise cu acest program şi nu observase surmenajul tînărului său prieten. Afară de aceasta, Nikolai n-a fost niciodată bolnav, nu s-a plîns niciodată că suferă de ceva ; organismul lui robust părea că în general nu ştie ce e boala.

O dată, astă-iarnă, Ana şi Wiekling, întorşi de la patinoar, au reînceput obişnuitele lor încercări de a-l atrage pe Nikolai spre sport.

— N-am nevoie de sport — spunea Nikolai, mai în glumă, mai în serios. Sînt sănătos tun. De vreo douăzeci şi cinci de ani n-am fost niciodată bolnav. Şi ştiţi de ce? Răposata maică-mea m-a dezvăţat să bolesc. În primii ani ai copilăriei, cînd mă îmbolnăveam mă cocoţa sus, pe cuptor, punea alături de mine o ulcică fierbinte cu terci abia luat de pe foc şi mă acoperea cu un cojoc. Numai la amintirea acestei barbare metode de tratament, simt şi acum că mă înăbuş. Puterile mă părăseau cu totul, abia îmi trăgeam sufletul şi eram lac de sudoare... Ulcica mă frigea de mi se ridicau băşici pe corp... Mă mir că n-am murit. Dar de ajutat, mi-a ajutat! Nu ca leac! Că numai metodă de vindecare nu era asta. Era mai de grabă o tortură. Chiar aşa o socoteam, o pedeapsă cumplită pentru faptul că m-am îmbolnăvit. Şi-atunci, fireşte, şi boala însăşi o socoteam un păcat greu, o faptă nedemnă. În consecinţă, nu m-am mai îmbolnăvit.

Toţi rîdeau. Ridan, privindu-şi fata, ridică degetul cu un aer semnificativ.

— Bine — interveni atunci Wiekling. Să spunem că sportul, ca izvor de sănătate, nu vă este necesar. Dar aveţi ceva de pierdut să fiţi viguros, să aveţi forţă fizică, să vă simţiţi toţi muşchii? Nici măcar gimnastică dimineaţa nu faceţi?

— Nu, nu fac!

Wiekling privi ţintă faţa palidă, trasă a lui Nikolai.

— Dacă nu-ţi exersezi muşchii, îşi pierd vigoarea şi elasticitatea. Eu în fiecare dimineaţă...

Nikolai simţea că începe să fiarbă.

— Probabil că muşchii dumitale nu-s aşa de tari, din moment ce în fiecare dimineaţă trebuie să-i... îmboldeşti..

Wiekling zîmbi, plin de sine.

— Să încercăm?

— Să încercăm...

Se aşezară la un colţ al mesei, unul în faţa celuilalt şi, sprijinindu-şi cotul mîinii drepte pe masă, îşi împreunară palmele ridicate în sus. Învingea cel care izbutea să culce pe masă mîna adversarului. Ceilalţi aşteptau cu interes acest duel.

— Stați nițel! îi opri Ana. Hai să ne înțelegem! Dacă Nikolai Arsentievici pierde, atunci chiar mîine va veni cu noi la patinoar.

— S-a făcut! conveni Nikolai. Și în caz contrar?

— În caz contrar, mîine Alfred pierde dreptul de a merge la patinoar. Începeți!

Încet în mișcări, nepriceput în „tehnica“ acestor întreceri, nici n-apucă Nikolai să ia o poziție corespunzătoare și Wiekling, printr-o smucitură neașteptată, îi lipi brațul de masă. Aceasta se petrecu atît de ușor și de neîndoielnic, încît toți începură să rîdă veseli.

Nikolai se înfurie.

— Credeam că ne încercăm forța, nu... iuțeala de mînă — izbucni el.

— Ei, atunci încă o dată! Repetați! De asta nu ținem socoteală! interveni Ana, văzînd că situația se agravează.

— Încă o dată? Fie! Îngăduința din glasul lui Wiekling nu era lipsită de dispreț.

Își încleștară din nou palmele.

— Acum sînteți gata? întrebă Wiekling insinuant.

Știa bine probabil ce înseamnă într-o întrecere să-l scoți din sărite pe adversar. Și din nou, făcînd o sforțare impetuoasă, apăsă pe mîna lui Nikolai.

Mîna acestuia se clinti puțin, dar rămase pe loc. Wiekling nu se aștepta să întîmpine o asemenea rezistență. Mai încercă o dată să repete manevra, adunîndu-și toate forțele. Era încordarea maximă a mușchilor lui. Și își dădu în sfîrșit seama că același succes l-ar fi avut dac-ar fi încercat să miște din loc un zid de piatră. Mușchii lui Nikolai, parcă de plumb, erau masivi și de neclintit. El nu ataca, numai se apăra, cîntărind forța inamicului.

Wiekling schimbă tactica. Încetă să mai atace și continuă să apese, hotărît să aștepte pînă cînd Nikolai va obosi. Dar era prea tîrziu, căci el însuși cheltuise multă vigoare în atacurile sale agresive. Se înroșise de încordare și pe frunte i se umflase o vînă.

— Te predai? îl întrebă liniștit Nikolai.

— Învinge-mă, dacă poți, și-apoi discutăm...

— După aceea, la drept vorbind, n-o să mai avem ce discuta. Și acum, ține-te, „am pornit la atac“!

Nikolai apăsă. Cam vreo două secunde dură mişcarea lină, irezistibilă de apăsare a mîinii în jos, pînă cînd dosul palmei lui Wiekling se lipi neputincios de faţa de masă...

Wiekling explică înfrîngerea în felul următor: întrebuinţase o tactică greşită. Era prea convins de slăbiciunea adversarului şi-şi cheltuise forţele în primele eforturi, calculate greşit.

— Să mai încercăm o dată! Schimbaţi-vă tactica! îi propuse Nikolai şi Wiekling fu nevoit să accepte.

Acum îşi încrucişară deasupra mesei mîinile stîngi.

— Numără pînă la trei, Ana Konstantinovna — ceru Nikolai, după ce se angajară în luptă. Oricît de repede.

Şi cînd Ana spuse „trei“, mîna lui Wiekling se lăsă supusă pe masă...

După plecarea lui Wiekling, Ana, şi mai ales Nataşa, care se bucura în mod deosebit de victoria lui Nikolai, îl asaltară pe Ridan cu întrebările. Nataşa continua să nu-l simpatizeze pe Wiekling. I se părea prea complicat şi de neînţeles.

— Cum vine asta — spuneau fetele, nedumerite. Aşadar nu este nevoie de sport?

— Nu, n-aveţi dreptate — interveni cu ardoare Ridan, adresîndu-i-se lui Nikolai. Activitatea muşchilor este necesară organismului ca şi hrana, ca şi oxigenul. Fără mişcare, omul nu poate trăi. Fără mişcare omul moare pentru că activitatea muşchilor furnizează energia altor mii de funcţiuni interioare necesare vieţii, adică acelui complex căruia îi spunem sănătate. Lucrul acesta se manifestă în mod deosebit de viu la animale. Aduceţi-vă aminte cum se plimbă agitat dintr-un colţ într-altul un lup, o vulpe sau orice alt animal sălbatic închis în cuşcă. Aduceţi-vă aminte de veveriţa care se învîrteşte pe roată. Fiecare animal trebuie să facă un minimum de mişcări pentru a-şi menţine echilibrul funcţiilor vegetative. Lipsa de mişcare, ca şi lipsa de hrană, duce la un dezechilibru lent, dar treptat în activitatea întregului organism. Să zicem că muşchii unui om, sănătoşi fiind, sînt împiedicaţi să funcţioneze. O să observaţi tulburări în intestine, omul devine irascibil, începe să aibă dureri de cap sau insomnii. Ceea ce nu-i de loc de dorit. Dezechilibrul s-a produs şi revenirea la o funcţionare normală a organismului nu este aşa de simplă. Iată de ce un

om care duce o viaţă sedentară are nevoie de sport, de gimnastică. Altfel mai devreme sau mai tîrziu va rămîne un invalid. Te sfătuiesc să te gîndeşti la asta, Nikolai Arsentievici. Iar în ceea ce priveşte victoria pe care ai obţinut-o asupra lui Wiekling, ea nu este altceva decît o dovadă că natura te-a înzestrat cu o musculatură foarte puternică. Iar Wiekling, probabil, dacă n-ar face sport ar fi şi mai slab...

Acum, cînd Ana îi atrase tatălui său atenţia asupra stării sănătăţii lui Nikolai, Ridan se alarmă de-a binelea. Şi chiar a doua zi, de dimineaţă, îi făcu lui Nikolai un serios examen medical.

În sala de operaţii fură puse în acţiune aparatele complexe ale lui Ridan. Încolăcind cu tentaculele lor mlădioase trupul gol al lui Nikolai, se lipiră de pieptul şi spatele lui. Pentru întîia oară în viaţă, Nikolai auzi bătăile propriei sale inimi şi zgomotul plămînilor. Amplificate de multe ori de aparatele cunoscute, zgomotele acestea misterioase umpleau toată camera, păreau străine şi înfricoşătoare. Nemişcat, Ridan asculta. El înţelegea acest limbaj al corpului omenesc. Fiecare zgomot, fiecare foşnet, fiecare ton îi spuneau cum lucrează cel mai complicat aparat din natură.

Apoi prin nişte tuburi optice privi în ochii lui Nikolai. Exploră globul ochiului, cercetă minuţios retina. Ridan pipăia şi ciocănea corpul lui Nikolai, apăsa căutînd centrii nervoşi, palpa, lovea şi zgîria, urmărind reacţiile.

Profesorul cînd se entuziasma, cînd clătina îngrijorat din cap. Diagnosticul era în general puţin liniştitor.

— Ce să zic, ai o constituţie!... N-am întîlnit încă un organism atît de puternic, de robust. Dar nervii sînt peste măsură de istoviţi. Ai lucrat prea mult cu capul, Nikolai Arsentievici, şi organismul este dezechilibrat. Capul cere odihnă, iar corpul mişcare.

— Să fac sport, nu-i aşa? întrebă ironic Nikolai.

— N-ar strica să faci şi sport, dar mai important este să te laşi de muncă pentru o vreme. Altfel tot vei fi nevoit s-o întrerupi, independent de voinţa dumitale...

Tăcură cîteva clipe. Ridan căuta un compromis, înţelegînd că acum ar fi cu neputinţă să-l facă pe inginer să-şi părăsească lucrul. De altfel în sinea sa era de acord cu el.

— Uite ce-i — spuse el în sfîrşit. Trebuie să mai laşi deoparte unele sarcini. Să punem pe unul din tehnicienii

dumitale la iradierea cărnii. La urma urmei, nu-i chiar atît de necesar ca dumneata personal să stai proţap zile întregi lîngă generatoare.

— Nu, asta nu ! Nikolai se sperie parcă. Acum e imposibil. Absolut imposibil. Vă propun altceva. Daţi-mi trei zile de răgaz. N-o să se întîmple nimic, vă asigur... Mă simt destul de bine. Şi-n timpul ăsta voi lămuri definitiv metoda pe care trebuie s-o folosesc în cercetările viitoare.

Profesorul consimţi în silă.

Nikolai era mulţumit. Scăpase dintr-o situaţie primejdioasă... Şi, mai ales, reuşise să nu se destăinuie profesorului. Odihnă... Hm !... Tare ar vrea să ştie dacă Ridan ar mai insista atîta ca el să-şi întrerupă munca dacă ar şti cum stau lucrurile...

Nikolai se strecură repede în cabinetul său, închise bine uşa şi, plin de nerăbdare, se aplecă deasupra unei planşete mari de desen. În ajun găsise în sfîrşit mult căutatul „pas al undelor". Complicatele curbe ondulate se supuneau legii : trei formule matematice determinau creşterile şi descreşterile lor pe hîrtia milimetrică, plină de ştersături cu guma. Acum trebuia doar să facă o ultimă verificare.

Folosind formulele pe care le găsise, el mai schiţă cîteva segmente din aceste curbe, care reprezentau variaţiile gradului de descompunere a ţesutului în raport cu modificarea undei, a duratei de expuneri şi a intensităţii radiaţiei. Aşa ! Ajunge ! Pe această verticală sînt arătate condiţiile în care el a expus carnea la unde, cu două zile în urmă. După schiţă, gradul de descompunere trebuie să fie aici de 68,53 la sută. Astăzi analizele sînt gata. Iată rezultatele. Deschise caietul în care Ridan îşi făcea însemnările şi cu ochi experimentat cercetă ultima coloană, acoperind repede cu degetele partea de jos a paginei, ca să nu vadă media calculată. 68,50... 68,57... 68,55... Aşa-i ! Aşa-i ! Apoi luă mîna şi citi jos, unde cu scrisul aplecat al lui Ridan era făcută media întregului lot de probe : 68,53 la sută.

Inima începu să-i bată mai tare. Aprinse o ţigară, închise ochii şi se lăsă pe speteaza fotoliului. Toate acestea erau altceva decît ceea ce ar fi fost firesc să facă, ceva impus de slăbiciunea lui, de ceva duşmănos care se strecurase pe neobservate şi cu viclenie în fiinţa lui. Ar fi vrut să sară în picioare, să se mişte, să vorbească. La naiba ! La drept

vorbind, a rezolvat problema cea mai complicată, a descoperit o lege! Doar aceste formule ale curbelor definesc legea... conservării ţesuturilor. Dar cum profesorul susţine că un ţesut care n-a început încă să se descompună poate să trăiască, aceste formule definesc de fapt şi o lege a conservării vieţii... Există o lege a conservării energiei, o lege a conservării materiei. De ce n-ar exista şi o lege a conservării vieţii?!

Printr-un efort de voinţă, Nikolai îşi adună gîndurile care începuseră să o ia razna. Asta nu era treaba lui. Misiunea lui era mai modestă: să conserve carnea. Şi în acest scop nu-i nevoie de nici un fel de „lege", ci de o simplă relaţie: în anumite condiţii de expunere la unde, carnea se descompune în patruzeci şi opt de ore pînă la un anumit grad. Asta-i tot. Nu, nu-i tot. La naiba! Acum poate şi ar trebui să rezolve următoarea problemă: în ce condiţii gradul de descompunere poate fi egal cu zero, cu alte cuvinte, în ce condiţii carnea nu se va descompune de loc?

Nikolai se cufundă în calcule. Era o complicată problemă de matematică, în care trebuia să opereze cu valori abstracte, care nu exprimau nici coordonatele curbelor, nici gradul de descompunere. Ceea ce înainte căuta lucrînd practic cu generatoarele, Nikolai determina acum cu ajutorul matematicii. Căuta intervalul care trebuia să cuprindă condiţiile necesare.

În sfîrşit, calculele fură terminate. Nikolai prinse pe planşetă o altă foaie de hîrtie milimetrică şi începu să deseneze. Dincolo de uşă, în sufragerie, se auzea mişcare şi din cînd în cînd răsunau glasuri. Ca întotdeauna în perioada aceasta a anului, Ana şi Nataşa se pregăteau de examene. Nikolai se surprinse asupra faptului. Îşi dădu seama că el, întocmai ca un şcolar, se străduieşte să lucreze încet, ca să nu se trădeze că nu doarme. Zîmbi, hîrşîi cu zgomot un chibrit, aprinse o ţigară, apoi se sculă în picioare, împinse neglijent la o parte fotoliul şi deschise cu zgomot fereastra.

Frunzişul des şi întunecat al teiului semăna acum cu un codru bătrîn, ca din basme, plin de nestematele strălucitoare ale boabelor de rouă.

Cineva bătu încetişor în uşă şi Nikolai deschise.

— Iar? spuse dojenitoare Ana.

— Iar... — repetă fără nici un sens Nikolai, gîndindu-se la faptul că acum nu mai este în stare să-şi ascundă succesul. Lasă, Ana Konstantinovna, nu te mai îngriji de mine. Vino aici. Nataşa, vino şi dumneata. Şi închise încetişor uşa în spatele lor. Ei, dragele mele tovarăşe, victorie! Am rezolvat adineauri problema noastră. Uitaţi-vă aici... Aceasta este curba descompunerii în funcţie de variaţia undei. Aceasta este curba descompunerii în funcţie de durata de expunere. Cea de-a treia este curba descompunerii în funcţie de variaţia intensităţii... Aici, priviţi, toate cele trei curbe se întretaie într-un singur punct. Punctul acesta se află pe linia „zero" a descompunerii. Este nodul condiţiilor de expunere în care carnea nu se va mai descompune! Mîine am să acordez generatorul după datele acestea şi peste două zile profesorul va primi din termostat eprubete cu carnea absolut proaspătă. Vă închipuiţi ce-o să fie atunci cînd cercetătorii din laborator nu vor mai găsi semne de descompunere! Nici un procent de descompunere! Zero la sută!

— Dar acum, care-i procentul?

— 68,50 la sută.

— Prin urmare tata nu bănuieşte nimic?

— Nu, bineînţeles!

Alcătuiră împreună un plan de acţiune. Profesorul nu trebuia să afle încă. Surpriza să fie cît mai neaşteptată.

Din ziua aceea evenimentele începură să se precipite, să se încalece unele peste altele. Fiecare zi aducea ceva nou. În vila lui Ridan, aparent atît de liniştită, clocotea întotdeauna o viaţă plină de încordare; acum însă semăna cu un cazan gata să explodeze din pricina tensiunii evenimentelor care se desfăşurau în ea.

Capitolul XII

COMORI ALE ÎNALTEI FRECVENŢE

A doua zi dimineaţa Nikolai acordă unul dintre generatoare la „nodul condiţiilor". Eprubetele fură puse în termostat. Peste o zi vor fi luate în laborator pentru analiză şi atunci... şi atunci se va produce explozia!

Jumătate din lot — porţia obişnuită de eprubete pentru un singur generator — el o expune singur. Ca să nu trezească suspiciunile lui Ridan, trebuia să mai facă încă o serie de probe la celălalt generator. Nikolai încredinţă această muncă lui Nîrkin, iar el trecu în laboratorul său electrotehnic unde se monta „conservorul" cel mare. În timp ce eprubetele cu surpriza vor sta în termostat, el îşi propuse să termine montajul, pentru ca după ultima verificare a „nodului condiţiilor" să înceapă imediat expunerea unor mari probe de carne şi chiar a unor hălci întregi.

Cu cît munca sporea, cu atît lucra Nikolai mai pasionat. Creînd uscătoria, el organizase pentru întîia oară munca altora, pentru întîia oară condusese oameni şi acum i se părea că nu există o limită a lucrărilor care pot fi săvîrşite în orice termen... El nu observa că mulţimea aceea de oameni care îl ajutau nu-i scădea din griji: el continua să verifice singur tot ceea ce se făcea. Grijile îl învăluiau din ce în ce mai mult în păienjenişul lor des. Şi nu ştia cum să scape de ele.

Dar nu numai „conservorul" îi solicita gîndurile. Simţind că munca se apropie de sfîrşit, el îşi amintea tot mai des de „generatorul de minuni", singura lui idee pe care nu reuşise s-o ducă pînă la capăt. Chiar dacă calculele lui s-au dovedit greşite, are dreptul să-şi părăsească această idee, să uite de ea ? Nu ! Va căuta greşeala !

De îndată ce în mersul treburilor zilnice intervenea un răgaz, îşi relua căutările. În camera de lîngă laboratorul electrotehnic apăruse pe masă scheletul G.M.-ului, scos din ladă ; cîteva piese şi fuseseră fixate la locurile lor. Curînd îl va putea reconstitui definitiv şi atunci profesorul va căpăta în sfîrşit aparatul de care are nevoie.

Şi-l mai neliniştea ceva. Trecuseră mai mult de şase luni de cînd primise comunicatul cifrat al radioamatorului din Germania. În timpul acesta, cîte nu s-or fi întîmplat la München ! Ce-o fi cu maşina lui Gross ? Nikolai îşi imagina viaţa poporului german, îşi închipuia în culorile cele mai triste soarta necunoscutului său prieten. Da, fără îndoială, prieten. Tăcerea îndelungată nu putea decît să confirme lucrul acesta... Cu punctualitatea care-l caracteriza, Nikolai continua să asculte la fiecare două zile, la orele 21.10 ora Moscovei, tot „eterul rezervat radioamatorilor".

Ana cunoştea programul activităţii de radioamator a lui Nikolai şi de fiecare dată cînd ieşea din cabinetul său în sufragerie, după ce călătorea prin eter, îşi îndrepta asupra lui privirile întrebătoare şi neliniştite. Drept răspuns, el ridica tăcut din umeri.

De data aceasta erau singuri în sufragerie.

— Ce-o fi însemnînd asta, Nikolai Arsentievici ? îl întrebă Ana cu glas scăzut. Oare acolo... totul s-a terminat ?

— Ştiu eu ? În cel mai bun caz tăcerea poate însemna că inginerii fascişti n-au descoperit încă secretul maşinii lui Gross. Poate că prietenul nostru aşteaptă. N-are ce să ne comunice. Poate că el m-aude dar nu iese în eter ca să nu fie prins.

— Măcar de-ar fi aşa ! rosti Ana cu speranţă în glas.

Şi iată că într-o zi, în ţîrîitul neobişnuit de viu al semnalelor de radioamatori, Nikolai auzi deodată apelul cunoscut. „El e... el !" asculta emoţionat Nikolai, aşteptînd să se termine semnalul de apel.

Da, el era !

— Antena nouă a fost executată exact după schema dumitale. Aşteptăm continuarea — transmise Nikolai după ce răspunse la apel.

— Bine. Notează!

Urmară nişte cifre. Nikolai, care era tot numai urechi, nici nu se clintea, temîndu-se să nu scape vreun punct. Trecuseră vreo zece minute.

Şi deodată, undeva foarte aproape, în eter, apărură alte semnale. Erau nişte semnale obişnuite de acord care nu exprimau nimic: se repeta o singură literă: „j" ; trei puncte linioară, trei puncte linioară şi aşa mai departe. Ele se auzeau undeva, „în apropierea" cifrelor pe care le comunica neamţul, pentru că unda lor se deosebea cu o fracţiune de metru de unda pe care recepţiona Nikolai. Apoi, furişîndu-se, aceste semnale se apropiau din ce în ce mai mult...

Cineva îşi acorda emiţătorul pe aceeaşi lungime de undă. Nikolai înţelese. Încordîndu-şi din răsputeri auzul, el izbuti să desluşească încă trei-patru cifre din punctele şi linioarele care se învălmăşeau.

Rechinul din eter, năpustindu-se asupra victimei sale, mări intensitatea emisiunii şi semnalele prietenului necunoscut se pierdură într-un urlet răguşit.

Nikolai se ridică repede şi deschise uşa dintr-o smucitură. Ana şi Nataşa tresăriră şi se întoarseră spre el.

— Veniţi repede aici! şi Nikolai se repezi din nou la emiţător cînd, deodată, uşa se deschise şi în prag apăru Wiekling.

— Ce s-a întîmplat? întrebă el alarmat.

Nikolai se schimbă la faţă. La naiba, din cauza căştii nu auzise paşii lui Wiekling!

— Nimic deosebit... Ana Konstantinovna, vino, te rog, pentru o clipă!

Ana intră în camera lui, şi Nikolai închise imediat uşa. Se priviră amîndoi, cîntărind în tăcere situaţia penibilă care se crease. Nikolai dădu din mînă; fie ce-o fi, o să treacă şi asta. Şi din nou îşi puse casca. Urletul continua.

O singură privire aruncată asupra rîndurilor de cifre notate în jurnalul de recepţie fu de ajuns ca Ana să înţeleagă tot ce s-a petrecut.

Continuînd să asculte, Nikolai scoase hîrtia pe care avea notat cifrul.

— Trebuie să descifrăm repede — spuse el în şoaptă. Legătura a fost întreruptă, dar mai poate fi reluată.

— N-ar fi mai bine s-o lăsăm pentru mai tîrziu? arătă Ana cu capul spre sufragerie.

Pe neaşteptate bruiajul încetă. Oceanul eterului vuia liniştit, plin de refluxul său monoton. Nikolai aştepta.

Eterul era liniştit.

— Da, e mai bine să amînăm — răspunse în sfîrşit Nikolai, fără să-şi scoată casca. Du-te acolo şi caută să ieşi din încurcătură. Dar nu uita... — şi Nikolai îşi duse degetul la buze.

Ana ieşi.

— Ei gata, m-am hotărît, încep să mă ocup de radio — îi spuse ea lui Wiekling. Într-adevăr, e un lucru tare pasionant. Acum înţeleg de ce Nikolai Arsentievici stă nopţi în şir în faţa emiţătorului său. Ştii, Alfred, chiar acum am auzit vocea unui radioamator din Newfoundland! De cealaltă parte a globului pămîntesc! O voce adevărată, nu nişte puncte şi linioare! Extraordinar!

Prefăcîndu-se că o crede, Wiekling îi dădu în acelaşi timp a înţelege că nu face altceva decît s-o ajute să iasă din această situaţie penibilă. Curînd plecă, iar Ana rămase în suflet cu sentimentul apăsător că îl jignise fără ca el s-o merite.

Fetele se grăbiră să intre în camera lui Nikolai. Textul radiogramei era descifrat. Ana îl traduse repede:

— „Posed informaţii absolut sigure că se fac pregătiri pentru un atac militar. Comunicaţi la C. C. al partidului. Inginerii militari care au lucrat la maşina lui Gross pierit toţi. Maşina distrusă. Gross şi ajutorul lui, Müllenberg, au pierit de asemenea. Documentele capturate probabil însă că s-au păstrat. Reconstruirea maşinii este posibilă. Transmit descrierea principiului cablului aerian, întocmită în mod special de coautorul invenţiei lui Gross, care a murit. Ionizarea se obţine prin polarizarea aerului în urma acţiunii simultane a două cîmpuri alăturate, dirijate de radiaţii din gama de unde centimetrice avînd raportul frecvenţelor..."

Nikolai tăcu. Tăceau şi fetele. Ameninţarea care răsunase în prima comunicare a prietenului lor neamţ se apropia, era acum mai reală şi mai cumplită. Fetele se alarmară şi mai mult cînd Nikolai le explică de ce a fost întrerupt textul.

— Aşadar, convorbirile voastre în eter sînt urmărite!

— Da — răspunse Nikolai — acum este limpede. Temerile lui Fedea se adeveresc. Poate că sîntem urmăriţi şi aici... Trebuie să distrugem tot ce este de prisos... radiogramele... altfel te pomeneşti că ni le sustrage cineva.

Adună toate colile de hîrtie pe care erau trecute radiogramele descifrate şi, făcînd o sforţare, rupse din „jurnalul său de cart" cele două foi pe care notase comunicările. Aceste două foi şi hîrtia cu cifrul le împături şi le ascunse sub rama grea a biroului său. Textul chiar atunci recepţionat şi descifrat îl puse în buzunarul hainei. Restul de hîrtii le duse la bucătărie şi le arse.

Întorcîndu-se, ridică cu un gest hotărît receptorul telefonului.

— Se cade oare? observă Ana. E trecut de unsprezece.

— Telefonez la Comisariatul Poporului... Dacă el mai e acolo înseamnă că se poate...

Peste cîteva minute Nikolai ieşi „să se plimbe". Faptul că trebuia deocamdată să-i ascundă lui Ridan veştile din Germania îi crea un sentiment apăsător... „Nu-i nimic — încercă el să se liniştească. În curînd o să afle totul..."

*

* *

Începea ultima din cele trei zile de „păsuire" pe care Nikolai le smulsese lui Ridan pentru a lămuri metoda de lucru pentru viitor.

La zece dimineaţa, cînd în toată vila lui Ridan munca organizată era în toi, se petrecu ceva cu totul neobişnuit. Ana şi Nataşa îşi lăsară cărţile şi coborînd jos, pe terenul de sport din faţa casei, începură să aranjeze pe el „porţile" pentru jocul de crichet. Peste un minut Mămicuţa şi Wiekling coborîră şi se apropiară de ele. Nikolai stinse tuburile generatoarelor sale şi coborî şi el prin dos, pe uşa dinspre „menajerie". Fiodor Reşetkov veni din stradă şi, lăsînd pe banca de lîngă teren pachetul pe care-l adusese subsuoară, se alătură şi el grupului.

La ora zece şi douăzeci de minute, în laboratorul lui Ridan sună la telefon şeful brigăzii de laboranţi care conducea analiza probelor de carne. El îl rugă pe profesor să vină

la laboratorul de analize ca să lămurească „o chestiune". Profesorul se îndreptă grăbit într-acolo.

— Ce s-a întîmplat ? întrebă el, intrînd în laborator.

— Nu ştiu, Konstantin Aleksandrovici, dar am impresia că eprubetele vin direct din generatoare şi nu din termostat.

— De ce crezi asta ?

— Carnea este absolut proaspătă. Priviţi ! şi îi arătă registrul în care făcea însemnările. Ieri, ultimul lot a avut în medie 69,1 la sută descompunere, aproape norma, iar astăzi, proba următoare are zero la sută descompunere.

Ridan apucă registrul şi îşi aţinti ochii pe el.

— Cîte probe ai controlat ?

— Şaizeci şi două.

— Şi toate dau zero la sută descompunere ?

— Toate ! Pînă la ultima !

— Mda... ciudat... E îndoielnic ! Ai vorbit cu Tungusov ?

— Nu încă. M-am gîndit să vă spun dumneavoastră mai întîi.

— Aşa... Hai la el, să lămurim !

Deschizînd uşa spre camera generatoarelor, Ridan se opri uluit în prag. În cameră nu era nimeni, transportoarele lucrau în gol, iar tuburile generatoarelor erau stinse.

— Într-adevăr... e ceva în neregulă.

Încredinţat că lui Tungusov i s-a întîmplat ceva, profesorul se năpusti în coridor şi, călcînd cu paşi mari, avîntaţi, porni spre camera inginerului, cînd deodată se opri atît de brusc încît şeful brigăzii de laboranţi, care alerga în urma lui, era cît pe-aci să-l dărîme.

Prin fereastra deschisă, jos în grădină răsuna larmă neobişnuită la ora aceea şi Ridan auzi limpede glasul lui Tungusov :

— Îmi pare rău, Ana Konstantinovna... Dacă nu nimeream în cursă...

Profesorul se aplecă pe fereastră. Cîteva secunde privi tăcut la jucătorii de crichet, străduindu-se parcă să înţeleagă ce se petrece.

— Ei, prieteni, ce-i cu voi acolo ? strigă el în sfîrşit.

Ciudat : nu-l auzi nimeni ! Strigă încă o dată, dar tot degeaba. Jucătorii discutau cu atîta însufleţire şi atît de tare despre o lovitură greşit executată, încît profesorul, dînd din mînă, se îndepărtă bombănind de fereastră : „Naiba ştie ce

se petrece !“, şi porni în goană pe scări în jos. Cînd ajunse lîngă teren, tinerii îl văzură în sfîrşit.

— Tovarăşi ! Ce-i cu voi ? Nikolai Arsentievici... O, şi Fiodor Ivanovici e aici ! Bună ziua !

Liniştit, Tungusov ţinti, lovi bila cu ciocanul şi răspunse :

— După cum vedeţi... m-am hotărît să mă ocup de sport.

Şi cu un aer preocupat porni după bila care se rostogolise prin „poartă“. Preocupaţi, toţi păreau că au uitat de profesor. Aplaudară şi iarăşi porniră să discute. Ridan nu mai înţelegea nimic.

— ...Dar bine, Nikolai Arsentievici, dumitale îţi arde de joacă şi transportorul merge în gol ! La analiză au venit eprubete cu carne proaspătă !... Generatoarele nu funcţionează...

— Aşa trebuie să fie, Konstantin Aleksandrovici — şi Nikolai lovi din nou bila. Eu am oprit generatoarele.

— Cum „aşa trebuie să fie“ ? ! De ce le-ai oprit ? Nu înţeleg nimic ! Asta nu-mi place ! În sfîrşit Ridan se înfurie de-a binelea.

Nikolai se apropie de profesor. Ceilalţi îl înconjurară.

— Care-i astăzi procentul de descompunere ? întrebă Nikolai cu un aer nevinovat, adresîndu-se şefului brigăzii de laboranţi.

— Nici un procent ! strigă Ridan ieşit din fire. Zero la sută !

— Ei, vedeţi ? Foarte bine ! Eprubetele au stat în termostat patruzeci şi opt de ore, aşa cum trebuie, iar analiza arată că descompunerea este zero la sută. De aceea am oprit generatoarele.

Ridan îl privea fără să înţeleagă pe tînărul care zîmbea nevinovat.

— Vrei să spui...

— Vreau să spun că cercetările noastre au luat sfîrşit, Konstantin Aleksandrovici. Problema a fost rezolvată. Am dreptul să joc şi eu puţin crichet ?

— Ura-a-a ! răsună în jurul lor.

La ferestrele Institutului apărură chipurile colaboratorilor care priveau uimiţi această scenă pe care încă nu puteau s-o înţeleagă. Ridan îl îmbrăţişă pe inginer, în jurul lor cinci oameni, agitînd ciocanele de crichet, strigau cît îi ţineau puterile „ura“, iar alături de ei, şeful brigăzii de laboranţi ţinea în mînă un registru uriaş.

În sfîrşit, Ana îi pofti pe toţi sus. Pe drum, Nikolai îi povesti pe scurt lui Ridan cum a reuşit să găsească complicatele formule ale curbelor şi să determine grafic combinaţia „zero“ a condiţiilor la care au fost expuse în ziua aceea probele.

Profesorul era de-a dreptul entuziasmat.

— Mai rămîne să lămurim cît timp va putea fi păstrată carnea proaspătă. Lucrul acesta şi pentru dumneata e important, nu-i aşa?

— Bineînţeles — răspunse Nikolai. Două luni, ăsta este termenul pe care l-am promis comisarului poporului. Înainte de aceasta însă, trebuie să obţinem aceleaşi rezultate şi la generatorul mare la care vom expune vite întregi. „Conservorul“ este aproape gata şi poate fi pus la punct în vreo două zile.

— Aşadar, oprim deocamdată analizele?

— Da, bineînţeles.

Porniră în laboratorul mare de analize.

Ridan îi anunţă pe laboranţi că prima etapă a lucrărilor a fost terminată cu succes şi că timp de patru zile se pot odihni. După aceea analizele vor continua...

În sufragerie se auzeau glasuri vesele. Se pregătea un ospăţ solemn. Mămicuţa şi Wiekling întindeau masa, fetele pregăteau vesela şi tacîmurile. Fiodor scoase din pachetul adus de el din oraş cîteva sticle de şampanie, iar în bucătărie mătuşa Paşa manevra aparatele strălucitoare.

*

* *

Succesul lui Nikolai îi însufleţise pe toţi locatarii vilei lui Ridan. Profesorul se pregătea să înceapă o nouă serie de cercetări, alcătuia planul de muncă, stabilea probele, alcătuia modele de tabele pentru însemnări. Pentru Nikolai victoria obţinută constituia doar un prim pas hotărîtor, dar oricum parţial, al întregii lui activităţi. Ridan, în schimb, se declara pe deplin satisfăcut: pentru scopurile pe care le urmărea el, chiar termenul acesta scurt de conservare a ţesuturilor — patruzeci şi opt de ore — era suficient.

— Şi dacă nu obţinem un termen mai îndelungat — spunea el — sarcina mea a şi fost rezolvată. „Conservele“ mele nu se cer deocamdată păstrate mai mult timp.

Nikolai tresărea auzind aceste aluzii şi de fiecare dată îşi amintea de vizita pe care o făcuse în îngrozitorul laborator al lui Ridan.

— Ce ţesuturi sau organe vreţi să „conservaţi" ?

— Toate! Absolut toate! Ah, Nikolai Arsentievici, ce realizare admirabilă! Şi atît de neaşteptată! Aş fi putut eu măcar să visez la această posibilitate? Iar acum... Conservele dumitale sînt un fleac, un joc în comparaţie cu ceea ce am să realizez eu. Şi să vezi! Dacă vei rezolva, în sfîrşit, problema generatorului de radiaţii cerebrale, atunci... Ridan nu găsi cuvinte să exprime uluitoarele perspective pe care acest generator le va deschide în faţa ştiinţei.

„Să-i spun sau să nu-i spun?" se gîndi Nikolai, amintindu-şi de taina pe care el şi Ana o păstraseră pînă acum cu atîta grijă faţă de Ridan. La urma urmelor, nu mai avea nici un motiv s-o ascundă : munca la „conservor" se va termina zilele acestea şi atunci nimic n-o să-l poată împiedica pe Nikolai să se apuce de refacerea G.M.-ului. Iar înainte de aceasta, ar fi trebuit să stea de vorbă cu profesorul, poate totuşi va afla ceva de la el.

Se sfătui cu Ana.

— Putem să-i spunem — hotărîră ei.

Seara, Nikolai intră în cabinetul lui Ridan. Acesta şedea în fotoliul său, la birou, şi scria ceva.

— Cred c-am terminat cu pregătirea — îl întîmpină plin de însufleţire pe inginer. Mîine încep expunerea la radiaţii. O să lucrez singur. Numai un lucru am să te rog. Să-mi faci o scurtă examinare a cunoştinţelor mele în domeniul tehnicii radiaţiilor. Mîine dimineaţă... Programul meu este destul de complicat şi vast, însă diabolic de interesant! Închipuieşte-ţi ce s-a petrecut : am învins descompunerea proteinei, baza principală a morţii a tot ce este viu! Se deschid perspective pe care eu, pur şi simplu, nu sînt în stare să le cuprind cu mintea mea... M-am pierdut, mă agit... La naiba, ce-ai făcut dumneata din mine?... Ştii cîţi ani am acum? Cel mult douăzeci. Am început să visez. Îmi vin diferite idei care mă copleşesc ca un duş rece, mă atrag spre viitor... Iar eu n-am reuşit să înţeleg pe deplin nici prezentul... Oare ceea ce am realizat acum cu carnea este ceva neobişnuit? Se pare că nu. Să luăm de pildă moaştele. Ele sînt explicabile în Sud, într-o climă caldă, după cum explicabilă este şi conservarea

mamuţilor în solul veşnic îngheţat al Nordului... Dar astfel de fenomene se întîmplă şi într-o climă temperată. E adevărat că nimeni n-a putut să elucideze lucrul acesta ca lumea. Dar Rubinstein ? ! Îţi aminteşti ?

— Care Rubinstein ? Nikolai se pierduse cu totul în faţa acestui iureş plin de energie al profesorului de „douăzeci de ani".

— Cum care ? Nikolai Rubinstein, fratele celebrului Anton Rubinstein, muzician şi el, întemeietorul conservatorului din Moscova... A murit în 1881. Nu de mult, cripta mormîntului a fost deschisă, după cincizeci şi trei de ani de la moarte ! Şi l-au găsit proaspăt, de parcă chiar atunci murise. Nu i s-a făcut nici un fel de îmbălsămare. S-a păstrat totul : corpul, îmbrăcămintea şi chiar trandafirii de pe piept... Şi ştii care-i cauza ? Sicriul de plumb, ermetic închis ! Ai să-mi spui că este acţiunea plumbului, sînt convins. Nu-i aşa, Nikolai Arsentievici ? Cunosc cîteva cazuri dintre acestea şi toate în legătură cu plumbul... Ei ? Oricum însă, nu este interesant ? Este nevoie de o experienţă foarte simplă, pentru a începe o cercetare serioasă : să iei un tub de plumb, să introduci în el un şoarece sau un şobolan abia omorît, sau chiar viu, să închizi ermetic tubul şi peste o lună să-l deschizi... Apoi mai este şi mierea... Corpul lui Alexandru Macedon, ca să nu se descompună, a fost păstrat în miere...

Deodată profesorul rîse stingherit, privindu-l pe Nikolai care, nemişcat, asculta cu o încordare de parcă ar fi perceput greu acest nestăvilit torent de idei. Nikolai nici nu ştia să asculte altfel. El voia întotdeauna să pătrundă sensul celor auzite.

Ridan fu cuprins de o jenă proprie omului care s-a lăsat furat de o idee. La ce bun să-şi dea la iveală gîndurile încă nesistematizate, crude ?...

— Vezi ce harababură e în capul meu ?...

— Înţeleg foarte bine — răspunse Nikolai — şi în capul meu e la fel...

— Ştiu... Avem multe trăsături comune şi mai ales, ceea ce e principal, natura creatoare a firilor noastre... Eşti o mare forţă... Ridan se abţinu hotărît de la ispita de a continua această declaraţie. Aşadar, Nikolai Arsentievici, acum am să încerc să elucidez două probleme. Prima : dacă toate

țesuturile și umorile organismului reacționează la fel cînd sînt expuse la radiații cu efect de conservare. Va trebui deci să facem destul de multe probe. Și a doua problemă, care de fapt hotărăște pentru mine soarta metodei: dacă nu cumva expunerea la radiații provoacă tulburări funcționale în organism. Pentru că dacă organul, ca urmare a expunerii la radiații, își pierde capacitatea de a funcționa normal, atunci n-are rost să-l mai păstrezi...

— Programul acesta l-ați calculat pentru multă vreme?

— Într-o săptămînă am să expun la radiații totul. După aceea, am să încep cercetările.

— Iar eu cred că în timpul acesta voi termina cu „conservorul".

— Așa... Profesorul tăcu puțin. Și pe urmă?

Nikolai simți cu cîtă încordare așteaptă Ridan răspunsul său.

— Pe urmă mă apuc de G.M. — răspunse el simplu.

— Cum?... O nouă lucrare?! Ce-nsemnează acest „geme"?

— Nu, este o lucrare veche. Ceea ce așteptați dumneavoastră, Konstantin Aleksandrovici. G. M. este „generatorul de minuni". Așa i-am spus noi în glumă, eu și Fiodor, acelui generator despre care v-am vorbit atunci cînd v-am cunoscut... Țineți minte? Vreau să-l reconstitui. E adevărat, n-am realizat cu el ceea ce am urmărit. Dar unele „minuni", despre care am aflat mai tîrziu, s-au petrecut totuși și despre ele vreau să vă vorbesc acum. Vă aduceți aminte cu ce s-a terminat comunicarea pe care ați ținut-o anul trecut la Casa oamenilor de știință? V-ați pierdut cunoștința chiar în momentul cînd...

Ridan strînse convulsiv brațele fotoliului, pregătindu-se parcă să sară în picioare. Fața lui exprima o nesfîrșită uimire...

— Mi-am pierdut cunoștința? îl întrerupse el pe Nikolai. Nu-i adevărat! Nu mi-am pierdut cunoștința! Îmi aduc foarte bine aminte cum...

— Stați nițel, Konstantin Aleksandrovici. Acum vom stabili cu precizie acest lucru.

Nikolai se apropie de masă, luă o bucată de hîrtie și scrise pe ea:

LMRWWAT

— Vă spun ceva aceste litere ? întrebă el.

Ridan le privi atent, apoi se lăsă pe speteaza fotoliului, aţintindu-şi privirile undeva, în plafonul întunecat.

— Parcă mi-amintesc ceva... Da, da : odată, la ceai, Ana mi-a bătut capul cu acest... rebus sau ce-o fi...

— Altceva nu vă mai spun aceste litere ?

— Nu, nimic.

— Atunci, ascultaţi : dumneavoastră le-aţi scris pe tablă atunci, la Casa oamenilor de ştiinţă. Toţi au văzut, iar Mutter chiar le-a şi copiat în carnetul lui de notiţe. Totuşi nu vă amintiţi. Înseamnă că aţi fost într-o stare de inconştienţă.

— Ce drăcovenie o mai fi şi asta ?! Făcînd întoarceri scurte, Ridan începu să umble pe covor în jurul biroului. Foarte ciudat ! Mi-aduc foarte bine aminte de starea mea de atunci. La început...

— Staţi o clipă ! îl întrerupse din nou Nikolai. Să vă spun eu, şi-o să vedem dacă-i aşa. La început aţi simţit o slăbiciune... Aveţi în vedere că n-am fost atunci în sală, ci la mine acasă... Apoi aţi început să vă îndoiţi de justeţea acelei idei de bază pe care vă pregăteaţi s-o expuneţi. Progresînd repede, îndoiala s-a transformat în convingerea că greşiţi, şi v-a cuprins desperarea...

— Nikolai Arsentievici, asta este o mistificare ! strigă Ridan. De unde ştii ? Ce-nseamnă asta ?

— Asta înseamnă că în aceeaşi clipă simţeam şi eu la fel. Îmi încercam atunci „generatorul de minuni“. Ştiţi că locuinţa mea se afla în apropierea Casei oamenilor de ştiinţă. Fascicolul de radiaţii al generatorului, îndreptat spre un obiect de pe fereastră, a nimerit întîmplător în această clădire — mai tîrziu am controlat lucrul acesta — şi probabil v-a atins pe dumneavoastră.

Ridan încremenise cu ambele mîini sprijinite de masă. Întreaga lui înfăţişare exprima un interes încordat faţă de ceea ce povestea Nikolai.

— Hm !... Şi care-i concluzia ?

— Radiaţiile generatorului meu, acţionînd asupra omului, provoacă în el această stare de desperare. Dumneavoastră aţi nimerit în bătaia fascicolului. Iar eu m-am expus acţiunii cîmpului, aflîndu-mă în imediata apropiere a generatorului. De aceea am încercat amîndoi acelaşi sentiment. Acţiunea

generatorului meu de minuni asupra creierului mi se pare neîndoielnică.

Nikolai credea că Ridan se va dezlănţui în sfîrşit într-o furtună de bucurie. Doar, la drept vorbind, în clipa aceea aflase că visul lui a fost înfăptuit.

Dar nu se petrecu nimic.

Ridan rămase nemişcat, în aceeaşi poziţie, privindu-l pe Nikolai cu ochii pierduţi în gol. În sfîrşit, se îndreptă din spate.

— Stai puţin... Îmi amintesc că, vorbind despre acest generator, mi-ai spus că n-ai reuşit să faci nimic, „pentru că a ieşit altceva, nu ce ai fi vrut". Te-ai referit la această probă ? Crezi că a fost o greşeală ?

— Da, din păcate.

— Şi te-ai convins chiar atunci de lucrul acesta ?

— Da.

— Aşa... În cazul ăsta însă sentimentul de amărăciune sau chiar deznădejde pe care îl încercai dumneata în clipa aceea era absolut firesc şi nicidecum determinat de influenţa radiaţiilor generatorului. Îţi dai seama ?

— S-ar putea — conveni Nikolai.

— Bagă de seamă : eu în schimb nu aveam nici un motiv să încerc sentimentul acela de deznădejde. În tot ce expuneam eu nu era nici o greşeală ! Asta este o primă împrejurare care face ca pentru mine concluzia dumitale să nu fie suficient de convingătoare. Şi acum, mai departe : literele... Dumneata ştii ce semnificaţie au ele ?

— Ştiu.

— Ştiai şi atunci ?

— Atunci ştiam numai de existenţa lor, dar nu le cunoşteam semnificaţia.

— Şi nu cumva... te gîndeai la ele ?

— Chiar foarte mult. Trebuia să dezleg cu orice preţ sensul lor, pentru că ele conţineau cheia descifrării unei comunicări secrete pe care tocmai o primisem prin radio.

— Perfect ! În glasul profesorului răsunară note de triumf. Acum înţelegi despre ce-i vorba ? Cum de nu ţi-a deschis ochii această a doua împrejurare şi cea mai importantă ? Dumneata cunoşteai aceste litere şi poate că te gîndeai la ele chiar în acel moment.

— Pare-mi-se că aşa a şi fost, Konstantin Aleksandrovici...

— Ei, vezi ? Eu însă n-aveam de unde să le ştiu. Şi deodată, într-o stare de „inconştienţă“, am început să le scriu pe tablă... Înţelegi ? E un caz tipic de... hipnoză ! spuse grăbit profesorul. Este exact ceea ce caut să obţin cu ajutorul fizicii de aproape un an de zile. Şi cînd colo, de un an problema radiaţiilor cerebrale a fost rezolvată din punct de vedere practic ! Nikolai Arsentievici ! La naiba ! Asta este pur şi simplu o adevărată fericire !

— Aşadar, am avut totuşi dreptate ajungînd la concluzia că radiaţiile generatorului meu de minuni acţionează asupra creierului ?

— Ei ! „Asupra creierului“... — îl îngînă Ridan. N-ai avut de loc dreptate. Dumneata ai crezut că aceste radiaţii, acţionînd asupra creierului, provoacă acel sentiment de desperare ! Iartă-mă, dar asta-i o prostie ! Radiaţiile solare provoacă senzaţia de lumină, aşadar acţionează şi ele asupra creierului. Totul acţionează asupra creierului. Dacă lucrurile ar sta aşa cum ai tras dumneata concluzia, generatorul dumitale n-ar face nici două parale. Nimeni n-are nevoie de sentimentul dumitale de desperare ! Nu, aici e ceva mult mai important. Gîndul că ai greşit, îndoiala, sentimentul de desperare şi, în sfîrşit, aceste litere, toate acestea erau în creierul dumitale. Iar fascicolul generatorului mi le-a transmis mie pe toate, punînd stăpînire pe creierul meu. Un singur lucru nu-l înţeleg : în ce mod radiaţiile creierului dumitale s-au amestecat cu undele fascicolului de radiaţii ale generatorului ? Dar aici nu pot să te ajut cu nimic. Numai dumneata ai putea să explici cum de este posibil aşa ceva.

Nikolai era emoţionat. Această strălucită analiză a lui Ridan, concluziile lui neobişnuite, aproape fantastice şi în acelaşi timp extraordinar de reale, cu greu îşi făceau loc în conştiinţa lui. Acum Nikolai îşi amintea tot. Îşi aminti mişcările lui, dictate de oboseală, atunci cînd şi-a lipit capul de tubul generatorului de minuni... Dacă într-adevăr creierul lui emitea în clipa aceea radiaţii, ele puteau uşor să nimerească în dispozitivul care modula unda „purtătoare“. Astfel fascicolul generatorului putea foarte bine să se afle sub influenţa creierului său. Da, probabil că aşa s-a întîmplat. Nikolai îi explică lucrul acesta lui Ridan.

— Vezi — exclamă profesorul entuziasmat. Totul este limpede ! Acum pot să spun precis : undele generatorului

dumitale de minuni fac parte din gama undelor de ordinul a 2000—3000 de angstromi[1]. În această gamă sînt situate radiaţiile mitogenetice, necrobiotice şi alte bioradiaţii. Generatorul dumitale de minuni este tocmai ceea ce îmi trebuie mie ca să pot pune stăpînire pe organismul viu! Vai, Nikolai Arsentievici, ce fericire uluitoare!

— Staţi niţel, Konstantin Aleksandrovici! Aţi spus „radiaţii mitogenetice"... Sînt acele radiaţii care provoacă diviziunea intensă a celulelor. Cu toate acestea, atunci cînd am făcut proba generatorului de minuni am încercat să acţionez cu radiaţiile lui asupra unei culturi de drojdie şi n-am obţinut nici un efect.

— Nikola-a-ai Arsentievici! rosti dojenitor profesorul. Din nou faci aceeaşi greşeală...

Dar Nikolai, de astă dată, îşi dădu singur seama.

— Aveţi dreptate. Iertaţi-mă, totul este limpede... Precizia acordului... Vă mulţumesc, Konstantin Aleksandrovici! E posibil ca şi la generatorul de minuni să fi comis aceeaşi greşeală: subaprecierea preciziei acordului!

Ca rezultat al acestei convorbiri, ei trasară următorul program: lui Wiekling, ca unui iscusit constructor de verniere cum se dovedise a fi, i se va încredinţa executarea urgentă a unor noi şi extrem de fine piese de acord pentru generatorul de minuni. Nikolai, după ce-şi va termina „conservorul", îşi va monta în sfîrşit aparatul fără să se mai distragă de la acest lucru.

Ridan mai puse şi următoarea problemă:

— Oare nu se poate face ca G.M.-ul să servească nu numai ca generator, ci şi ca receptor de radiaţii biologice? Ar fi foarte important pentru munca noastră viitoare cu acest aparat.

Nikolai fumă o ţigară, se plimbă cîtva timp prin cabinet şi într-un tîrziu răspunse:

— Se poate.

*

* *

„Conservorul" nu semăna cu nici una dintre maşinile existente. Noul aparat emitea energie radiantă. Fluxul de

[1] Angstrom — o zecime de miliard dintr-un metru.

energie se revărsa dintr-un reflector parabolic fixat la o înălţime de doi metri, în jos, asupra unui transportor mic, pe care trebuia să se mişte cu o anumită viteză „obiectele mari ce urmau să fie expuse".

Alături de transportor se afla un generator care, prin înfăţişarea sa, amintea un bufet în trei etaje. Tot spaţiul ocupat de reflector şi de fluxul de energie era închis într-o cuşcă făcută dintr-o reţea deasă de cupru. Reţeaua aceasta izola energia de lumea din afară şi îi apăra pe oameni de influenţa ei. În acest loc podeaua era acoperită cu plăci de plumb legate la pămînt.

În momentul punerii în funcţiune a „conservorului", care ocupa în întregime unul din laboratoare, Mămicuţa mai eliberă o cameră mare unde vitele tăiate, după expunerea la radiaţii, trebuiau să stea în lăzi timp de două luni — termenul de încercare. Organizarea acestei „sere", Mămicuţa o luase în întregime asupra sa, utilînd-o cu încălzire centrală intensă şi cu toată aparatura necesară : dispozitive de umezire a aerului, termometre cu înregistrare automată a temperaturii...

Înainte de a pune „conservorul" în funcţiune, Nikolai nu se mai culcă. Toată noaptea şi-o petrecu punînd la punct maşina, împreună cu Nîrkin şi Surikov, şi ei tot atît de pasionaţi de această muncă. Ştiind că a doua zi maşina trebuia să intre în funcţiune, aceşti iremediabili entuziaşti nu voiră să-şi întrerupă munca pînă nu va fi totul pus la punct în mod definitiv.

Nikolai căuta să obţină o precizie absolută. Ultima discuţie cu profesorul îl făcuse să fie şi mai prudent. E adevărat că aici, în „conservor", era vorba numai de unde ultrascurte — nu de microunde sau biocurenţi. Dar cine ştie ? Poate şi aici problema va fi hotărîtă de unele fracţiuni de miimi de undă !

Spre dimineaţă, totul era gata.

Încă din zorii acelei zile, Mămicuţa porni la abator. Şi cînd începu lucrul în Institut, el se întoarse de acolo în fruntea unei coloane alcătuite din două maşini-frigorifere. Muncitorii descărcară şi duseră direct în încăperea „conservorului" nişte lăzi prelungi în care se aflau porci, oi şi berbeci întregi, tăiaţi şi goliţi de intestine. Erau şi diferite părţi de vite tăiate, şi semifabricate din carne.

Veni şi Fiodor, pe care Nikolai îl avertizase în ajun.

Prinzînd un moment prielnic, Ridan îl chemă pe inginer la o parte.

— Ascultă, Nikolai Arsentievici, n-ar trebui oare să-l anunţăm şi pe comisarul poporului?

— Nu — spuse acesta hotărît. M-am gîndit şi la asta. Mai bine să aşteptăm pînă cînd totul va fi definitiv controlat.

Începu expunerea la radiaţii.

Lada cea mai mare fu pusă pe platforma de la capătul transportorului. Nikolai se aşeză în spate, lîngă peretele lateral al generatorului, unde erau concentrate toate aparatele de control şi manetele de conducere, şi puse în funcţiune în acelaşi timp generatorul şi motorul transportorului.

Trecură cîteva secunde pînă ce indicatoarele aparatelor, care se ridicau oscilînd, se liniştiră şi încremeniră la locurile lor. Totul era în regulă. Viteza de mişcare a transportorului determina durata de expunere la radiaţii.

— Dă-i drumul! porunci Nikolai şi Nîrkin împinse lada de pe platformă pe banda în mişcare a transportorului.

Intrînd prin deschizătura cuştii în împărăţia radiaţiilor, lada fu învăluită de fluxul de energie radiantă. Fără să se oprească, lunecă apoi pe o altă platformă, aflată la capătul celălalt al transportorului. De acolo fu transportată pe un cărucior.

— Asta-i tot?! se miră Fiodor.

— Tot — răspunse obosit Nikolai. Acum putem continua în serie.

Una după alta, toate cele şaptezeci de lăzi aduse de la abator trecură prin acest flux misterios şi nevăzut. Apoi fură trimise în „seră" şi aşezate pe stelaje. Dar experienţa nu se sfîrşi. Abia trecu ultima ladă a lotului, că Mămicuţa, ca un regizor cu experienţă, aduse pe scenă un nou lot de lăzi. Numerotate cu grijă, lăzile acestea de dimensiuni diferite şi cu un conţinut necunoscut erau pregătite de Ridan. În unele din ele se auzeau foşnete, fornăituri, zgomote.

— Şi-acum, Nikolai Arsentievici — spuse Ridan — am să te rog să schimbi puţin acordul. Micşorează la minimum intensitatea radiaţiilor, păstrînd vechile condiţii ale lungimii de undă şi ale duratei de expunere.

Nikolai trecu din nou la tabloul de comandă. Cîteva lăzi fură expuse la radiaţii una după alta. Apoi Ridan îl rugă să mărească puţin intensitatea radiaţiilor şi din nou lăsă să treacă un şir de lăzi. Aşa se repetă de cîteva ori.

În sfîrşit, totul se termină. Se auzi zgomotul întrerupătorului. Tuburile generatorului se stinseră şi mişcarea încetă. Nikolai ieşi încet din spatele transportorului.

Deodată se opri şi, clătinîndu-se, se sprijini de perete. Fiodor se apropie repede de el.

— Ce-i cu tine, Kolea? Ai obosit? îl întrebă el alarmat, cuprinzîndu-l pe după umeri.

Răspunsul nu mai urmă. Picioarele lui Nikolai se muiară pe neaşteptate şi el se prăbuşi pe duşumea.

*

* *

În complexa lume interioară a omului există fenomene simple, înţelese, ca foamea, teama, dragostea, prima senzaţie a bătrîneţei sau a măreţiei atotcuceritoare a naturii, a frumuseţii... Adevăratul lor sens însă, esenţa lor, omul le cunoaşte numai din propria experienţă. Altfel ele nu pot fi cunoscute; toate mijloacele de cunoaştere, de explicaţie şi de zugrăvire sînt neputincioase. Chiar şi cel mai talentat pictor nu poate înfăţişa ceva decît numai aceluia care a venit el însuşi în contact cu aceste fenomene. Atunci însă cînd un om le cunoaşte pentru întîia oară în viaţă, sensul lor este pentru om neaşteptat de profund şi de mare; ele îi pot schimba ideile, sînt izvor de forţă şi înţelepciune.

Aşa a fost şi pentru Tungusov boala lui.

Culcat în pat de Ridan, el îndeplinea supus şi ascultător toate prescripţiile profesorului. De cînd a deschis ochii după leşin, totul îi părea complet altfel. Corpul îi era stăpînit de slăbiciune şi îi făcea plăcere să stea în pat. Mintea i se liniştise şi asta îi făcea de asemenea plăcere; gîndurile se scurgeau încet, fără încordare, urmînd ordinea lor firească, fără să se încalece unele pe altele aşa cum se întîmpla înainte. Nikolai stătea cuminte în pat, uimit de toate aceste senzaţii noi pentru el. La urma urmei a fost o prostie să-şi bată joc în felul acesta de propriul lui creier. Îşi dădea foarte bine seama că a ajuns la limita încordării energiei cerebrale:

insomnia şi harababura turbată a gîndurilor n-au fost indici ale acestei încordări ? Nu l-au prevenit ? Dar el nu ştia ce fel de simptome sînt acestea.

În prima clipă după ce-şi revenise din leşin, fără să înţeleagă de fapt ce s-a întîmplat cu el, a încercat un sentiment de teamă, bineînţeles teama pentru soarta G.M.-ului şi pentru toate speranţele lui Ridan.

— E grav ? întrebă el alarmat.

Profesorul îl linişti repede şi tăios :

— Trece fără să lase urme dacă eşti cuminte. Şi ai să fii... Doar eşti om în toată firea...

Pentru Ridan, cazul lui nu prezenta nimic deosebit. Odihnă, linişte, puţină distracţie şi totul va trece. Dar cum să-l silească pe inginerul acesta nebun să se odihnească ? Se gîndi puţin şi hotărî să acţioneze prin „teroare".

— Două săptămîni ai să stai în pat — îl anunţă el pe pacientul său cu un astfel de ton încît Nikolai înţelese limpede că într-adevăr va fi nevoit să stea în pat.

În ziua cînd se întîmplaseră toate acestea, Ana îşi dădea ultimul său examen la teoria muzicii. Însufleţită de succes, plină de bucurie şi de sentimentul libertăţii pe care îl încerca după săptămîni îndelungate de muncă perseverentă, fata urcă vioi scara şi, aidoma vîntului de primăvară, se năpusti în sufragerie... Acolo se opri însă cuprinsă de nelinişte. Se întîmplase ceva... Chipul îngrijorat al lui Fiodor, ca şi al Nataşei, nişte sticluţe cu doctorii pe masă, toate acestea îi săriră în ochi.

— Ce s-a întîmplat ? întrebă ea cu glas scăzut.

— Nimic, Ana. Nu te îngrijora, totul a trecut — se grăbi Nataşa s-o liniştească. Nikolai Arsentievici a leşinat.

— Poftim ! Am spus doar... Şi tata ?

Ridan ieşi din cabinetul lui Nikolai şi închise bine uşa în urma lui.

— A ! Anka... Pot să te felicit ? şi el îşi sărută fata. Ai aflat ? Da, ai avut dreptate tu. Dar nu-i nimic, acum totul este în ordine. L-am minţit — îşi duse degetul la buze — i-am spus că trebuie să stea în pat două săptămîni. Lasă-l să creadă. O să-i prindă bine. Dar atenţie, prieteni, nici o vorbă despre treburi ! Născociţi ce vreţi, dar nici un cuvînt despre generator sau despre tehnică !

— Şi nici despre „razele morţii“? adăugă Ana pe un ton semnificativ, adresîndu-se lui Fiodor.

Profesorul o privi mirat.

— Asta ce-o mai fi?

— Este... un secret de stat, pe care îl ştim numai noi: Nikolai Arsentievici, Fiodor Ivanovici, Nataşa şi eu.

— Dacă-i secret, de ce-mi spuneţi?...

— Fiindcă ne-am hotărît să ţi-l dezvăluim şi ţie. Dar altcineva nu trebuie să afle. Absolut nimeni...

— Ei drăcie, ce introducere solemnă!

Se aşezară în jurul mesei, într-un grup strîns, şi Ana îi povesti tatălui său toată istoria cu descifrarea comunicării misterioase a prietenului lor din Germania.

Ridan ascultă cu multă atenţie. Apoi se sculă tăcut în picioare, se retrase în cabinetul său şi rămase acolo multă vreme aşezat în fotoliu, ciupindu-şi barba de parcă ar fi rezolvat cine ştie ce problemă importantă şi complicată.

Nikolai ştia că Ana s-a întors. Îi auzise glasul atunci cînd Ridan, ieşind din camera lui, a deschis uşa pentru o clipă. Îl cuprinse o dorinţă nestăvilită să o vadă. Probabil că o să intre chiar acum... Ce păcat că n-a putut vedea cum a reacţionat în momentul cînd a aflat de leşinul lui! Poate ar fi înţeles cîte ceva...

Dar timpul trecea şi în camera lui nu intra nimeni. Din sufragerie se auzeau zgomote înăbuşite de paşi şi scaune date în lături. Glasurile lor nu se auzeau însă. Formidabil! Ce încet trece vremea care de obicei aleargă năvalnic... Orele, chiar şi zilele se strecurau adesea neobservate... Nikolai privi ceasul de pe masă şi văzu uimit cum minutarul, după ce se apropia cu greu de o nouă linie de pe cadran, se lipea parcă de ea şi multă vreme nu se mai putea urni din loc...

N-o să se mai uite la ceas! Închise ochii... Va veni sau nu va veni?

Dacă nu va veni, totul e limpede. Deşi... poate că Ridan i-a interzis să-l „deranjeze“. A închis uşa cu un gest atît de hotărît...

Cît de stupid a trăit el totuşi! Nu s-a dus la un teatru, n-a ascultat muzică, n-a mai citit de atîta vreme nimic! A început să se sălbăticească. Despre ce să discuţi cu un astfel de om? Despre generatoare? Numai despre generatoare? Despre generatoare „de uscat", generatoare „de conservat", generatoare „de laborator", generatoare „semiindustriale", generatoare „de minuni"... Ptiu, la naiba! Ruşine! Iată, de pildă Wiekling, nu iese de loc din ritmul vieţii civilizate...

Nikolai auzi cum cineva apasă uşor pe clanţă.

Apoi uşa se deschise cu grijă.

Trei mişcări încete, foşnitoare...

El îşi închise şi mai tare pleoapele. Deodată inima începu să-i bată nestăvilit. Avea impresia că se aude în toată camera.

Simţea, vedea aproape, că Ana se saltă în vîrful picioarelor ca să vadă din prag dacă el doarme sau nu.

— Intră, Ana Konstantinovna — spuse încet Nikolai, fără să se ridice.

Ana apăru de după tăblia înaltă a patului şi, cu o mişcare stingheră, îi întinse mîna.

— Cum de-ai ştiut că sînt eu?

— Am auzit mişcările dumitale, ţi-am recunoscut paşii. Şi apoi... te aşteptam...

Ceva mai puternic decît propria ei voinţă o cuprinse pe Ana şi o făcu să strîngă repede în palmă degetele lui Nikolai, ca de îndată să-şi tragă speriată mîna.

Cîteva clipe ea îi înfruntă privirea plină de admiraţie, apoi îşi coborî ochii.

Nataşa şi Fiodor intrară şi ei în cameră. Se încinse o discuţie generală. Prietenii, care de care, se străduiau să născocească teme potrivite, ca să distragă cît mai mult atenţia bolnavului de la tot ceea ce era legat de munca lui. Nikolai observă aceste manevre nu prea iscusite şi deodată izbucni într-un rîs atît de puternic şi de vesel, că toţi se speriară. Nu cumva l-o fi apucat vreo criză de isterie?

În acelaşi timp, venind din două direcţii diferite, intrară în cameră Ridan şi tuşa Paşa. Feţele lor îngrijorate îl tulburară pe Nikolai.

— Iertaţi-mă... V-am speriat! Ce, ori un bolnav n-are voie să rîdă? Dar, drept să spun, Konstantin Aleksandro-

vici, nu sînt eu de vină. Atît se căzneau să mă distreze încît... Ştiţi ce, tovarăşi ? Vă dau cuvîntul meu de onoare că m-am lecuit. Definitiv ! Nu, n-am scăpat încă de slăbiciune. De altceva m-am vindecat, de vechiul meu stil de muncă şi de viaţă. S-a întîmplat cu mine o cotitură. Vreau să mă plimb, să citesc, să mă duc la cinematograf, la concerte... mai ştii ? poate am să fac şi sport...

Acest „mai ştii ?“, care îi înveseli pe toţi, arătă a fi mai convingător decît toate celelalte argumente ale lui Nikolai.

— Vorbeşti serios ? întrebă Ridan.

— Absolut serios. Iarăşi m-am speriat, ca atunci, în copilărie. Nu vreau să mai leşin... e o prostie doar ! În felul ăsta pot să mă ţicnesc şi... n-am să mai ajung să fac nimic.

— Bine. Acum văd că într-adevăr cotitura s-a produs. Dar ca să-ţi refaci sistemul nervos, va trebui să pleci într-un sanatoriu pentru vreo lună, o lună şi jumătate. Trebuie neapărat să schimbi aerul, clima, natura...

Nikolai se posomorî.

— O lună şi jumătate... — spuse el abătut.

Fiodor îl privea compătimitor. El îşi avea părerea lui în această privinţă.

— Eh, Konstantin Aleksandrovici — oftă el — dacă mi l-aţi da mie pe mînă, să fac ce vreau cu el, într-o lună i-aş reda forţele şi încă ceva pe deasupra, o bună rezervă de sănătate şi prospeţime, de impresii cu totul noi.

— Cum ? În ce fel ? întrebă Ridan, care asculta întotdeauna cu atenţie sfaturile oamenilor care n-aveau nici o legătură cu medicina.

— Uitaţi-vă cum ! L-aş lua cu mine într-o călătorie pe care tot am de gînd s-o fac în vara aceasta. O călătorie cu totul deosebită, într-o barcă, pe un rîu. Mi-am petrecut în felul acesta trei concedii, aşa că am o oarecare experienţă. De obicei aşa procedăm : formăm un grup nu prea mare, cinci-şase oameni. Ne alegem un rîu, cît mai sălbatic cu putinţă, într-o regiune îndepărtată şi puţin populată a Uniunii. Ajungem cu trenul într-un anumit punct, cît mai aproape de izvoarele lui, facem rost de o barcă mare, cumpărăm provizii, le încărcăm în barcă şi începem viaţa pe apă. Mergem la vale, pe cursul apei, pînă la un punct pe care l-am stabilit în prealabil, unde lichidăm casa noastră plutitoare şi încheiem călătoria. Am drumeţit în felul acesta

pe Ural, pe Belaia şi pe Dvina de Nord... Ce-i drept, nu-s prea confortabile excursiile astea, şi nici uşoare, dar dau rezultate admirabile. Cei graşi îşi dau jos grăsimea, devin mai mobili, iar cei slabi, dimpotrivă, se îngraşă. Aer, soare, apă! Şi cîte peripeţii, cîte impresii extraordinar de interesante! Vînătoare, pescuit, culegem poame, ciuperci...

— Adevărat! exclamă Ridan. Ai dreptate, Fiodor Ivanovici. Lăsăm sanatoriul la o parte. Nici că se poate găsi ceva mai bun pentru Nikolai Arsentievici!

— Femeile pot merge? întrebă Nataşa.

— De ce nu! Au fost cu noi şi femei, dar... le-am ales cu mare grijă, de altfel cum am ales şi bărbaţii. Repet, nu-i chiar atît de simplu şi uşor cum pare.

Fetele se priviră între ele, cuprinse probabil de acelaşi gînd.

— Facem faţă, Nataşa? întrebă Ana, zîmbind şiret.

— Bineînţeles!

— Echipajul este gata, tovarăşe căpitan! raportă Ana, salutîndu-l milităreşte. De data asta n-ai să mai fii nevoit să-l cauţi.

— Chiar! Ar fi admirabil!

— Ai dreptate, Anka! o susţinu Ridan.

— Totuşi, ar mai fi nevoie de un bărbat. Fetele fac ele treabă, dar la greu... Dacă sînt două femei şi trei bărbaţi, tocmai bine... o ştiu din experienţă.

— Iată-l şi pe-al treilea! îl arătă Nikolai pe Ridan.

— Perfect! Ai dreptate! Fetele începură să bată din palme.

— Nu merge! zise Ridan. Aţi auzit, e vorba de greu... Pînă la urmă mai dau bir cu fugiţii. Ştiţi ceva? Propuneţi-i lui Wiekling. El este sportiv şi cred că vă va fi de folos. Eu n-am deocamdată nevoie de el.

Nataşa îşi strîmbă nemulţumită năsucul, dar nu se opuse: toţi erau de acord cu Ridan.

În felul acesta hotărîrea lor fu luată. Fiodor îşi asumă sarcina de a găsi un rîu potrivit şi de a întocmi planul de pregătire pentru călătoria proiectată. Ana trebuia să vorbească cu Wiekling.

Discuţia aceasta avu loc chiar a doua zi. După cum îşi exprimase Wiekling dorinţa, ei se întîlniră pe chei, pe în-

serat. Ana îşi dădea seama că Wiekling căuta în mod intenţionat să se întîlnească singur cu ea şi era puţin emoţionată.

După ce ascultă cele ce-i spuse Ana despre călătoria proiectată, el tăcu un timp. Ana îl privea mirată.

— Nu-ţi surîde proiectul nostru ? întrebă ea.

— Ba da, este un proiect admirabil. Şi-apoi, aş fi fericit să petrec o lună întreagă împreună cu dumneata... şi cu prietenii dumitale.

— Sînt şi prietenii dumitale — îl corectă Ana.

— Nu ştiu, Annie, dacă este aşa — îi răspunse trist Wiekling. Accentul puternic care se simţea în cuvintele lui trăda o emoţie sinceră. Voiam tocmai să-ţi vorbesc despre asta. Pot fi oamenii prieteni dacă nu există încredere între ei ?

Ana se simţi parcă prinsă în flagrant delict. Ce să facă ? Wiekling avea dreptate.

— Cum n-au încredere în dumneata ? întrebă ea, dîndu-şi seama că nu poate să evite răspunsul.

— Annie, dumneata ştii lucrul acesta. Profesorul şi Nikolai Arsentievici rezolvă împreună o problemă interesantă. Dar ce fel de problemă ? Este o taină pentru mine. Sînt un om cu spirit de observaţie şi ştiu că uneori schimbaţi tema discuţiei atunci cînd vin eu. Îmi ascundeţi ceva. Explozia dumitale de interes faţă de radioamatorism n-a fost reuşită. Ştii lucrul acesta. Nu eşti în stare să minţi. Eu înţeleg, nu pot să cer încredere... ca alţii. Dar... oare asta se poate numi prietenie, Annie ?

Aluzia la „alţii" o necăji pe Ana şi se simţi dintr-o dată iarăşi stăpînă pe situaţie.

— Nu înţelegi, Alfred ! Tata nu vorbeşte niciodată şi nimănui în mod concret despre obiectivele pe care le urmăreşte. El luptă pentru a obţine stăpînirea asupra organismului, pentru prelungirea vieţii. Nikolai Arsentievici îl ajută pe linia tehnicii. Dar nici el nu ştie nimic precis. Iar în ceea ce priveşte secretele noastre... Spune-mi, Alfred... am auzit că dumneata ai venit în Uniunea Sovietică ca să ne transmiţi o descoperire importantă. Poţi să-mi spui de ce fel de descoperire e vorba ?

— Annie ! Dar nu am dreptul !

— Aşadar, nu ai încredere în mine ?

— Asta-i cu totul altceva ! Asta nu e secretul meu personal.

— Vezi? Atunci de ce te superi? În orice caz, pot să te încredinţez că nu avem nici un fel de secrete care să fie îndreptate împotriva dumitale.

Wiekling se înveseli dintr-o dată.

— Atunci, iartă-mă, Annie! Acum văd că m-am purtat ca un prost. Nu m-am gîndit că păstraţi un secret de stat... O privi cu coada ochiului, rîse şi continuă repede: Trebuie să-ţi mulţumesc pentru lecţie. Oamenii sovietici au o etică deosebită, cu totul nouă. Unui om cu educaţie burgheză nu-i este de loc uşor s-o înţeleagă. Dar să lăsăm asta. Să vorbim de călătorie. Cînd aţi hotărît să plecaţi?

— De îndată ce Nikolai Arsentievici se va face bine. Tata crede că peste vreo două săptămîni.

— Cum de-aţi reuşit să-l convingeţi să-şi lase lucrul?

— Uite-aşa! L-am convins! Şi el a înţeles că trebuie să se odihnească.

— Dar cu radiorecepţia? Îmi spunea deseori că face de gardă în eter.

— Îl lasă în locul lui pe tovarăşul Nîrkin.

— Aşa! Dar cu profesorul aţi vorbit? Poate are nevoie de mine?

— Am vorbit. Ne-a spus că deocamdată nu are nevoie de dumneata.

Wiekling tăcu cîteva clipe.

— Uite ce este, Annie — spuse el. Problema concediului trebuie s-o rezolv cu şefii mei. Dacă mă lasă, plec cu voi. Chiar mîine am să aflu. Şi-acum, spune-mi... Glasul lui Alfred căpătă intonaţii moi, mai catifelate, şi Ana simţi instinctiv că trebuie să se pună în gardă. Cui aparţine această idee?... Adică... cine mi-a propus candidatura?

— E chiar atît de important, Alfred?

— Foarte important, Annie. De asta depinde tot sensul participării mele la excursie.

— Atunci poţi să renunţi.

Făcură în tăcere cîţiva paşi.

— Înţeleg... Şi nu-ţi pare rău, Annie?

— Ba îmi pare. Căpitanul nostru cere ca în echipaj să fie trei bărbaţi şi nu-l avem pe-al treilea. Să luăm un necunoscut...

— Cu dumneata nu se poate sta de vorbă — o întrerupse Wiekling, zîmbind trist...

Ana se întoarse acasă singură, gîndindu-se la această discuţie. Făcuse oare vreo greşeală? Pare-se că nu. Şi totuşi... Uneori i se făcea milă de Wiekling căci, într-adevăr, neîncrederea e un lucru tare urît. Are dreptate. Trebuie să stea de vorbă cu toţi; se va strădui să risipească această atmosferă de înstrăinare faţă de un om care nu s-a făcut cu nimic vinovat faţă de ei.

Nikolai începea să se plictisească. Era a patra zi de cînd îşi ducea „viaţa la orizontală".

Ridan veni dimineaţă la el, îl examină, îl întrebă cum a dormit şi la ce se gîndeşte.

— Şi-acum, uite ce-i — spuse el. Hai să vorbim serios! E clar că nu mai poţi duce acelaşi fel de viaţă ca pînă acum. Nu-i aşa?

— Aşa e!

— Bine. Atunci, dacă ne-am înţeles, poţi să te dai jos din pat. Eşti sănătos. Deocamdată nu poţi pleca, eşti încă slab, trebuie să mai prinzi puteri, să te odihneşti, dar poţi să lucrezi... aşa, cîte puţin. Ce intenţionezi să faci?

— G.M.-ul — răspunse scurt Nikolai.

— Altceva nimic?

— Nimic. Cu „conservorul" am terminat pentru două luni. Dacă, bineînţeles, carnea nu va începe să se descompună înainte de vreme.

— Şi cu călătoriile dumitale prin eter în timpul nopţii, cum rămîne?

— M-am şi înţeles cu Nîrkin. El este un radioamator cu multă experienţă, capabil, şi va putea, după cîteva lecţii, să-şi însuşească „scrisul meu", maniera mea de lucru la postul de radio. Va veni în mod regulat aici, în zilele cînd trebuie să fiu „de cart în eter", şi va lucra cu emiţătorul timp de vreo două ore.

Planul acesta îl făcu pe Ridan să-şi recapete veselia-i obişnuită. Visul lui era pe cale să se realizeze. Cu cîtă nerăbdare aştepta el momentul acesta! Cît a trebuit să lupte împotriva lui însuşi ca să-l poată opri pe Nikolai de-a mai lucra!

Nikolai se sculă, făcu — după sfatul profesorului — o baie în care opărise ace de brad şi, după ce luă micul dejun, se plimbă puţin prin grădină. Apoi intră în camera sa de lucru unde, pe o măsuţă, îl aştepta carcasa G.M.-ului. Piesele demontate se aflau tot acolo. Nikolai deschise o ladă şi scoase din rumeguşul moale, pus ca amortizor, globul unui tub de plumb nou, nu prea mare...

...Seara veni Fiodor. De cînd proiectaseră călătoria lor din timpul verii, „căpitanul" venea aproape în fiecare zi în vila de pe Ordînka. Se iviseră o sumedenie de treburi care cereau să fie discutate. Trebuia în primul rînd să aleagă itinerarul şi să găsească un rîu potrivit. Lucrul acesta era departe de a fi simplu, deşi viitorii călători erau cu toţii de acord că rîul trebuie să fie „sălbatic", să treacă printr-o regiune puţin populată, să nu fie navigabil şi să aibă păduri pe maluri unde să se poată vîna.

Şi iată-i pe prieteni şezînd la masa plină cu hărţi şi ghiduri turistice. Discutau de nenumărate ori cînd o propunere, cînd alta... dar nu era de loc uşor să-şi găsească un rîu „al lor" în Ţara Sovietică, atît de bogată în ape curgătoare.

În sfîrşit, apăru şi Wiekling. Atenţia tuturor fu atrasă de o lădiţă plată, pe care Wiekling o puse cu un aer solemn în faţa lui Nikolai.

— Iată şi darul meu cu ocazia însănătoşirii.

În ladă se afla un tablou pentru manevrarea G.M.-ului, prevăzut cu toate elementele de comandă. Era o capodoperă de precizie şi eleganţă. Scala de acord, mare, rotundă, conţinea două mii de diviziuni şi fiecare diviziune putea fi împărţită, cu ajutorul unei scale micrometrice suplimentare, în alte o sută de mişcări egale ale acului indicator. Ridan şi Nikolai erau entuziasmaţi. Într-adevăr, Wiekling se arătase un desăvîrşit artist în executarea acestei lucrări.

Punînd cu grijă tabloul în lădiţă, Nikolai îl duse în camera sa. Acum nu-i mai rămînea decît să monteze „generatorul de minuni" !

Cînd aduseră vorba despre apropiata expediţie, Wiekling îşi desfăcu mîinile cu un aer dezolat.

— Nu ştiu ce să fac, tovarăşi. Tare aş vrea să merg cu voi, dar peste o lună şi jumătate trebuie să plec într-o delegaţie. Direcţia generală mă trimite la una din noile uzine. E adevărat că acolo voi avea de lucru numai o zi sau două,

trebuie să fac recepţia montajului de utilaj electric. Dar nici nu pot lipsi... ar însemna să întîrzie punerea în funcţiune a uzinei.

Ştirea cu totul neaşteptată complica lucrurile. Peste o lună şi jumătate călătoria lor nu va fi încă terminată.

— Dar unde-i această uzină ? întrebă Ana.

— Departe, cam la o sută de kilometri nord-est de oraşul Ufa.

— Staţi ! sări bucuros Fiodor. La nord-est... Asta înseamnă că e undeva în apropierea rîului Ufa...

— Într-un sat la vreo cîţiva kilometri de rîu.

— Unde anume ?

Wiekling îi spuse şi Nikolai într-o clipă găsi punctul respectiv pe hartă.

— Perfect ! E foarte aproape de malul rîului ! Atunci totul e limpede, tovarăşi ! Mergem pe rîul Ufa. Uitaţi-vă aici ! Începem călătoria de la Krasnoufimsk spre vărsare, pînă la oraşul Ufa. Cred că sînt... vreo şase sute de kilometri ! Priviţi, există munţi, rîul este aproape nenavigabil... Iar aici, în faţa uzinei dumitale, ajungem aproximativ peste o lună şi jumătate. Dacă trebuie să fixăm precis data, ne înţelegem noi. Iar cele două zile, cît o să ai treabă, noi aşteptăm pe rîu. E în regulă ?

*

* *

Noapte.

Fereastra care dă în grădină e larg deschisă. Afară bîntuie furtuna. Ploaia răpăie în frunzişul teilor şi uneori, o dată cu rafalele vîntului, se năpusește în cameră, plescăind grăbită pe pervaz.

Ridan nu doarme. Se răsuceşte neliniştit în fotoliul său de lîngă birou : cînd se lasă pe speteaza lui, cînd se pleacă deasupra unui vraf de foi scrise. Este manuscrisul care conţine tot, chiar şi ceea ce n-a apucat Ridan să spună atunci, la Casa oamenilor de ştiinţă.

Foile manuscrisului se întorc impetuos spre stînga. Ridan îşi aruncă ochii cînd pe un pasaj, cînd pe altul, citeşte unele fragmente din manuscris, uneori face adnotări pe margine.

„...Genialul fiziolog al vremurilor noastre, academicianul Pavlov, a descoperit secretul reglării activităţii creierului. Noi

ştim acum că baza acestei activităţi este constituită de procesul de formare a conexiunilor reflexe între diferite puncte ale creierului. În felul acesta putem deduce cum se reflectă în funcţiile organismului orice schimbări în mediul înconjurător, cum se determină comportarea, cum se creează reprezentările. Toate acestea sînt rezultatele unor conexiuni dintre elementele creierului care percep excitaţiile şi cele care dirijează funcţiile.

Totuşi, ne putem pune întrebarea : ce fel de conexiuni sînt acestea ? Pe ce cale se transmite instantaneu, iritarea de la un centru al creierului excitat de nerv, la un anumit centru regulator ? Care este natura fizică a acestei conexiuni ?

Fiziologia modernă nu dă un răspuns la aceste probleme. Acum însă, cînd am demonstrat că la baza activităţii creierului se află oscilaţii electromagnetice de frecvenţă ultraînaltă, credem că vom putea găsi uşor răspunsurile. Conexiunea sau legătura dintre diferite elemente ale creierului se realizează prin rezonanţă electrică, absolut la fel cum se stabileşte legătura prin radio între antena unui emiţător şi antena unui receptor. Numai că elementele receptoare ale creierului sînt mult mai desăvîrşite decît aparatele moderne de radiorecepţie ; ele se pot acorda automat la rezonanţă, sub acţiunea undei incidente (asta în limitele unei oarecari game de microunde)."

Două foi ale manuscrisului se aşază în stînga. Şi din nou citeşte Ridan anumite pasaje, ciocănind nervos cu creionul gros, colorat, pe mapa biroului.

„...În felul acesta se poate afirma că dacă radiotehnica ar reuşi să creeze un izvor fizic de unde biologice (un generator) am căpăta posibilitatea de a pune în acţiune orice element activ al materiei cerebrale şi, prin urmare, am putea provoca în organism orice funcţii care-i sînt proprii. Pentru aceasta ar fi de ajuns să expunem capul unui om la acţiunea radiaţiilor acestui generator, acordat la o anumită undă elementară, a cărei valoare fiziologică a fost stabilită dinainte, pentru a căpăta efectul scontat. Dintre nenumăratele elemente ale creierului cuprinse de acţiunea radiaţiilor, va intra în rezonanţă numai unul singur : acela care este capabil să genereze unda respectivă. Asupra celorlalte elemente ale creierului, radiaţiile nu au influenţă..."

Urma capitolul „Despre puterea impulsurilor cerebrale". Şi concluziile:

„...Cele de mai sus ne permit să conchidem că intensitatea normală a energiei radiante pe care o produce creierul este atît de mică, încît nu poate fi captată cu nici una din metodele fizicii moderne. Această împrejurare, însă, n-o împiedică să exercite o puternică influenţă asupra elementelor receptoare ale creierului adaptate de natură în mod special pentru aceasta. Eficacitatea infailibilă a acestor legături se explică prin capacitatea maximă a aparatelor receptoare ale creierului de a intra în rezonanţă pe frecvenţa undei incidente.

Totuşi, aşa cum ne vom convinge mai tîrziu, puterea impulsurilor cerebrale nu este întotdeauna aceeaşi..."

Ridan răsfoieşte mai multe pagini pînă găseşte locul unde scrie sus: „Despre propagarea energiei radiante dincolo de limitele creierului", caută capitolul „Fapte" şi citeşte atent.

„Aşadar, cunoaştem un vast grup de fapte care nu pot fi explicate din punct de vedere al tezelor biologiei moderne. Într-adevăr, dacă luăm în consideraţie afirmaţiile lui Fabre, citate de noi, referitoare la legătura incontestabilă dintre două insecte care se găsesc la distanţă de cîţiva kilometri una de cealaltă, şi dacă ţinem seama de exemplele de ciudată influenţă hipnotică a şerpilor asupra broaştelor, păsărilor şi micilor mamifere pe care le vînează, de faptele asemănătoare din viaţa peştilor şi, în sfîrşit, de un şir întreg de fenomene legate de comportarea unui om sub influenţa aşa-numitei sugestii sau pur şi simplu a unei priviri fixe, ajungem la concluzia că sînt numeroase faptele care nu-şi găsesc o explicaţie destul de satisfăcătoare în ştiinţa noastră. Ca şi pînă acum, esenţa hipnozei rămîne nedezlegată. Sensul altor multe fapte, tot atît de misterioase, este de obicei „explicat" prin termeni ca: „intuiţie" sau „instinct", care de fapt nu explică nimic.

Toate fenomenele pe care le-am examinat sînt de aceeaşi natură. Vedem că ele sînt larg răspîndite în lumea vie şi probabil atestă existenţa unei sfere de manifestare a activităţii vitale a organismului cu totul necunoscută nouă. Nu ne rămîne decît să ne mirăm de perseverenţa cu care ştiinţa a ignorat pînă acum această sferă. Totuşi, oricare dintre fenomenele menţionate, dacă e supus unei serioase analize

științifice, duce la concluzia că există o energie radiantă a creierului care se propagă departe, dincolo de limitele învelișului său.

Printre numeroasele fapte arătate mai sus și cercetate de mine personal cu maximum de grijă și obiectivitate, se află o serie de cazuri în care acțiunea unui creier asupra altuia s-a putut realiza la distanțe foarte mari. Se pune întrebarea : este posibil ca impulsurile creierului, insignifiante prin puterea lor, să poată străbate spații atît de mari fără să-și piardă eficiența ? La prima vedere acest lucru pare imposibil.

Dar să ne adresăm fizicii, ținînd seama de faptul că radiațiile creierului nu sînt altceva decît unde electromagnetice, fără să uităm însă că frecvența oscilațiilor lor este colosală ; ea depășește considerabil frecvența undelor radio și ajunge aproape la frecvența radiațiilor Röntgen.

În primul rînd, știm că intensitatea radiațiilor oricărui radioemițător scade treptat pe măsură ce se îndepărtează de antenă. Dar se poate oare susține că la o anumită distanță radiațiile dispar cu totul ? Evident că nu. Dacă un receptor primitiv, cu galenă, captează emisiunea puternicului post de radio Moscova pînă la o distanță de cel mult șase sute de kilometri, cel mai simplu radioreceptor cu tuburi electronice captează semnalele lui la o distanță de pînă la două mii de kilometri, iar sensibilitatea celor mai perfecționate superheterodine, în mod practic, aproape că nu cunoaște limită de distanță. În felul acesta, este limpede că raza de acțiune a undelor electromagnetice depinde deopotrivă de puterea sursei, dar și de gradul de perfecțiune a aparatului de recepție.

Apoi, dacă e adevărat că din punct de vedere al radiotehnicii moderne intensitatea radiațiilor cerebrale este infimă, tot atît de adevărat este că pentru această intensitate infimă natura a adaptat elementele receptoare extrem de perfecționate ale creierului și este absolut firesc ca aceste receptoare perfecționate să fie cu mult mai sensibile la undele creierului decît receptoarele moderne la undele posturilor de radio.

Să vedem acum ce rol joacă frecvența oscilațiilor în propagarea undelor electromagnetice. Un post de radio pe unde lungi trebuie să fie extrem de puternic ca să poată

fi auzit departe. Undele lungi nu pătrund dincolo de limitele atmosferei terestre şi nici prin scoarţa pămîntului nu trec, ci sînt absorbite de acestea.

Undele scurte, care au o frecvenţă mai mare (pînă la treizeci de milioane de oscilaţii pe secundă), aproape că nu sînt absorbite de straturile superioare, ionizate, ale atmosferei şi nici de pămînt, ci sînt reflectate de acestea. De aceea ele sînt capabile să străbată distanţe de zeci de mii de kilometri, chiar şi atunci cînd emiţătorul are o putere extrem de mică.

Undele ultrascurte, a căror frecvenţă ajunge la sute de milioane de oscilaţii pe secundă, se propagă pe o distanţă şi mai mare, chiar şi atunci cînd emiţătorul are o putere infimă. Ele nu pot trece prin scoarţa pămîntului, dar străbat straturile ionizate ale atmosferei şi dispar în spaţiul cosmic.

Ce este atunci de mirare că undele creierului, a căror frecvenţă ajunge la cîteva catrilioane de oscilaţii pe secundă, sînt capabile să pătrundă liber prin masa pămîntului şi ajung în linie dreaptă la orice punct de pe suprafaţa lui, fără să se atenueze şi fără să slăbească simţitor? Cantitatea se transformă în calitate. Frecvenţa colosală a oscilaţiilor înlocuieşte lipsa de putere a generatorului lor — creierul.

Există însă fapte care arată că şi puterea radiaţiilor cerebrale stă la baza procesului transmiterii impulsurilor de la un creier la altul. Încă în 1930 V. V. Lepeşkin a descoperit la Barcelona aşa-numitele radiaţii necrobiotice, pe care le emite organismul în momentul morţii. Natura acestor radiaţii a rămas nedezlegată. Acum putem însă admite că acestea sînt unde eletromagnetice proprii sistemului nervos. Însuşi faptul că ele au fost descoperite arată că momentul morţii — momentul încetării generării energiei radiante a creierului — este întovărăşit de o creştere momentană, pe cît se vede considerabilă a puterii radiaţiilor.

Şi acesta este departe de a fi singurul caz care ne convinge că puterea radiaţiilor cerebrale nu este constantă şi că nu numai de oscilaţiile ei, ci şi de intensitatea emisiunii depinde gradul de acţiune asupra unui alt creier, la fel cum intensitatea semnalelor captate de un radioreceptor depinde şi de puterea postului de emisie respectiv. Să vedem mai departe cum sugestia şi hipnoza — fenomene larg

răspîndite în regnul animal — se explică prin capacitatea unor specii de animale şi respectiv a unor oameni de a intensifica în mod voit puterea radiaţiilor lor cerebrale şi de a dirija liber fluxul acestora.

De obicei, atunci cînd creierul se află în stare de repaus, puterea radiaţiilor sale nu depăşeşte anumite limite ; în clipele de încordare psihică însă puterea creşte considerabil. Conform cu aceasta, şi influenţa creierului respectiv se exercită într-o măsură mai mare sau mai mică asupra sferei subconştiente a unui alt creier.

Radiaţiile necrobiotice reprezintă probabil una dintre treptele cele mai înalte ale puterii de radiaţie şi de aceea acţiunea lor asupra unui om poate să provoace halucinaţii, deci întreruperea parţială a activităţii conştiente. În acest caz, acţiunea semnalelor emise de un creier este atît de puternică încît elementele receptoare ale creierului aflat sub influenţa lor încep să vibreze în rezonanţă cu ele..."

Ridan mai întoarse o pagină şi în acelaşi moment ceasul din sufragerie bătu o dată. Profesorul se încruntă, scoase ceasul din buzunar. Unu şi jumătate...

Piciorul lui Ridan juca nervos sub fotoliu, scîrţîind ritmic gheata. Ploaia a încetat de mult.

Nu, nu manuscrisul acesta îl reţine pe profesor la această oră tîrzie în faţa biroului.

El continuă să citească.

„Descoperirea radiaţiilor necrobiotice ne apropie de înţelegerea celor mai „misterioase" dintre faptele descrise în capitolul precedent. Este vorba de cazurile de „simţire" de la distanţă a morţii cuiva, care provoacă un fel de halucinaţie la rudele foarte apropiate ale celui mort. Totuşi, pentru a înţelege mecanismul acestui proces trebuie să-i cunoaştem detaliile. Poate să pară ciudat de ce noi nu simţim continuu aceste „semnale ale morţii" cu care trebuie să fie plin spaţiul care ne înconjoară. Şi de ce oare numai oamenii care ne sînt apropiaţi (ba şi aceştia în cazuri extrem de rare), ne „anunţă" moartea lor printr-un procedeu atît de uimitor ?

De fapt, în fiecare clipă creierul recepţionează nemijlocit, fără ajutorul organelor noastre de simţ, un nesfîrşit număr de semnale şi nu numai semnale ale morţii, ci şi cele ale vieţii obişnuite. Dar nu toate aceste semnale găsesc

rezonanţă în creierul receptor, ci numai cele înrudite. Iată, de pildă, doi oameni, mama şi copilul, sau soţul şi soţia. În decurs de ani întregi oamenii aceştia sînt aproape zilnic împreună. Creierul fiecăruia dintre ei acţionează prin impulsurile sale normale asupra creierului celuilalt. Fiecare mişcare cerebrală, fiecare dorinţă, fiecare explozie de mînie, de voinţă, fiecare impresie, toate acestea generează gama lor de radiaţii care sînt percepute de creierul omului apropiat, în afara conştiinţei acestuia. Aceste radiaţii obligă sistematic elementele receptoare ale celuilalt creier să intre în rezonanţă numai cînd recepţionează combinaţiile specifice, caracteristice omului respectiv, care le transmite.

Astfel în creier se formează o „imagine electrică" a omului apropiat, ca o capacitate sporită de a reproduce combinaţii caracteristice de impulsuri proprii numai lui.

Vă aflaţi, de pildă, într-o mulţime de oameni. Glasurile lor nu vă atrag atenţia. Dar e suficient să auziţi un singur cuvînt pronunţat de un om pe care-l cunoaşteţi foarte bine, ca dumneavoastră încă înainte de a-l vedea să-i desprindeţi glasul din masa de glasuri străine şi imediat să vă faceţi o reprezentare a omului cunoscut, cu caracterul şi manierele lui.

Nu este greu să înţelegem de ce creierul nostru, din sumedenia de semnale care trec pe lîngă el captează numai pe acelea pe care le-a emanat creierul unui om apropiat. În ultimă instanţă, reflexul condiţionat, „desenul" cunoscut al impulsurilor este acela care pune în acţiune un întreg sistem de rezonatori legaţi mai dinainte între ei şi care formează în conştiinţa omului imaginea cunoscută.

Dar de ce atunci cazurile de recepţie a „semnalelor morţii" sînt relativ rare? E greu de răspuns la această întrebare. În primul rînd poate că ele nu sînt nici pe departe atît de rare cum ni se par nouă. Luăm cunoştinţă numai de anumite fapte deosebit de vii şi absolut plauzibile din acest domeniu, iar pe cele cît de cît îndoielnice le înlăturăm, străduindu-ne să găsim pentru ele explicaţii mai puţin ştiinţifice de felul întîmplărilor, coincidenţelor ş.a.m.d. Este incontestabil, de asemenea, că capacitatea de a valorifica radiaţiile creierului primite din afară, adică de a le transforma în reprezentări, în imagini nu este identică la toţi oamenii, după cum nu este identică nici capacitatea lor de

a se supune hipnozei sau sugestiei. În afară de aceasta sensibilitatea receptivă depinde şi de starea generală a psihicului în clipa acţiunii radiaţiei, de încordarea atenţiei, de gradul de pregătire pentru perceperea imaginii respective ş.a.m.d. Toate acestea pot constitui cauzele faptului că majoritatea „semnalelor" trec neobservate.

Nu avem încă date pentru a putea judeca în ce proporţii se manifestă influenţa unui creier asupra altuia, dar putem afirma categoric că nu toate gîndurile, ideile, reprezentările se nasc în conştiinţa noastră absolut independent, fără ajutorul unui alt creier..."

Ridan îşi ridică brusc capul. Zbîrnîitul mai întîi abia auzit, apoi din ce în ce mai intens al telefonului de interior îl făcu să ridice cu un gest impetuos receptorul.

— Alo !

— Puteţi veni, Konstantin Aleksandrovici, totul este gata !

— Gata ?! exclamă Ridan. Ochii lui străluceau de emoţie. Putem începe ? Dar... dumneata n-ai obosit, Nikolai Arsentievici ? Poate că ar fi mai bine să amînăm pe mîine ?

— Nu, nu... Haideţi să încercăm !

— Bagă de seamă... Bine, vin !

Ridan sună la un alt număr de interior şi peste cîteva clipe în receptor se auzi o bolboroseală răguşită.

— Tîrsa ? Te-am trezit din somn ! Iartă-mă ! Adu sus tot ce am ales.

Profesorul dispăru în coridorul întunecat. Camera de lucru a lui Tungusov îl întîmpină cu cercul luminos al scalei lui Wiekling de pe „generatorul de minuni" plasat în mijlocul camerei. Un mic reflector parabolic, fixat deasupra, era îndreptat spre fundul camerei, unde un ecran mare de plumb acoperea o parte a peretelui. Nikolai şedea ceva mai la o parte, pe un taburet, sprijinindu-şi obosit cotul de masă şi fuma.

Apoi apărură cuştile cu animale : un cîine, un iepure de casă, un cobai, un şobolan alb, un şoarece. După ce le puse pe toate lîngă perete, una peste alta, Tîrsa plecă tăcut. Ridan închise bine uşa în urma lui.

Se lumina de ziuă cînd cei doi, istoviţi cu totul de sumedenia de impresii şi de oboseală, ieşiră din cameră. Ridan răsuci cheia de două ori şi controlă dacă uşa e bine închisă.

— Acum trebuie să fim foarte atenţi — spuse el. Stăpînim o comoară care nu-şi are egal în lume. Şi încă ceva, Nikolai Arsentievici... Deocamdată nimănui nici un cuvînt... Nici cei din casă să nu ştie... Deocamdată.

Nikolai tăcea. Ceea ce se petrecuse cu puţin în urmă în faţa ochilor lui nu părea de domeniul realului. Fusese un vis. Şi sensul tuturor celor văzute îi scăpa lui Nikolai. Fie ce-o fi... Era treaba lui Ridan.

Oboseala care pusese stăpînire pe el îl copleşi din nou. Abia se mai ţinea pe picioare şi nu mai voia să gîndească.

Ridan înţelese în sfîrşit lucrul acesta şi, sprijinindu-l, îl conduse în sufragerie. Străduindu-se să nu facă nici un zgomot, scoase din bufet nişte gustări, o sticlă de coniac şi două păhărele.

— Ei, Nikolai Arsentievici... Ridan vru să spună ceva solemn şi pătrunzător despre victoria raţiunii, despre puterea colaborării lor, dar băgă de seamă cu cîtă încordare urmăreşte Nikolai propria sa mînă ca nu cumva să verse coniacul. Ciocni repede şi adăugă : Bea repede ! Acum o să-ţi prindă bine...

Partea a patra

RAZELE VIEȚII

Capitolul XIII

PROFESORUL CAUTĂ UNDA

Trecuse mai mult de o săptămînă de cînd Ridan şi Tungusov — pe furiş, ca să nu-i ştie nimeni, asemeni unor adolescenţi care s-au hotărît să fugă de acasă în ţara indienilor — şi-au petrecut toată noaptea încercînd „generatorul de minuni", în sfîrşit refăcut.

Într-adevăr, a fost o noapte a minunilor ; şi de la început experienţa a avut un efect atît de viu şi de neaşteptat, încît experimentatorii au pierdut pe loc orice noţiune a timpului şi a primejdiei — n-au mai ţinut seama de faptul că în starea în care se afla, lui Nikolai nu-i era îngăduit să se surmeneze şi în general n-au ţinut seama de nici un fel de prudenţă.

Înainte de a pune în funcţiune G.M.-ul cu obiectivul îndreptat asupra unui iepure de casă care ronţăia liniştit foi de varză în faţa ecranului de plumb, Ridan simţi deodată că-l cuprinde un sentiment de nesiguranţă, vecin cu timiditatea. Se surprinse căutînd cu înverşunare cauzele datorită cărora influenţa radiaţiilor *ar putea să nu se manifeste*.

Într-adevăr, erau puţine şanse ca încercarea să se termine cu succes. Încrederea lui Ridan bazată pe presupuneri în legătură cu cele petrecute la Casa oamenilor de ştiinţă, de data aceasta era subminată de îndoieli cu totul reale. Noul model al „generatorului de minuni" putea să aibă

greşeli de construcţie care l-ar deosebi de primul; frecvenţele undelor produse de vechiul generator puteau să se deosebească de undele creierului, pentru că în fond nu se ştia care anume împrejurări întîmplătoare au ajutat atunci să se transmită unda respectivă de la Nikolai la Ridan şi, în sfîrşit, gama undelor cerebrale ale iepurelui — probabil alta decît la om — putea să nu intre în frecvenţele produse de „generatorul de minuni".

Într-un cuvînt, în momentul cînd, cuprins de desperare, Ridan întoarse („Fie ce-o fi!") întrerupătorul, era aproape convins că experienţa nu va da nici un rezultat...

Am spune că aceleaşi îndoieli au pus stăpînire şi pe Nikolai dacă el, istovit după montarea generatorului, ar mai fi fost capabil să se gîndească la ceva.

În clipa următoare, iepurele zbură în sus — un salt gigantic, pe care de obicei iepurii nu-l fac: un metru şi jumătate în sus şi aproape un metru la o parte de farfurioara din care mînca. Revenind pe duşumea, iepurele se întoarse liniştit şi, de parcă nu s-ar fi întîmplat nimic, se îndreptă din nou spre mîncare.

Saltul acesta, prin el însuşi, n-ar fi însemnat încă victoria lui Ridan. Contractarea convulsivă a muşchilor o poate provoca uşor, de pildă, şi curentul produs de o bobină Ruhmkorff obişnuită, dacă electrozii ei sînt aplicaţi pe corpul animalului. Pentru aceasta nu sînt necesare nici un fel de influenţe asupra creierului. N-ar fi fost exclus ca şi în acest caz radiaţiile generatorului să fi excitat pur şi simplu nervii muşchilor, provocînd această zvîcnire a picioarelor.

Dar nu! Ridan ştia ce ştia. Întrucît ca şef şi cel mai în vîrstă dintre cei doi „adolescenţi", lui îi revenea cinstea de a declanşa primul radiaţiile, a trebuit în prealabil să afle de la Nikolai în mod amănunţit tehnica destul de simplă a mînuirii generatorului. Dar în tot acest timp nu şi-a luat nici o clipă ochii de la iepure. Şi ca un experimentator cu rutină, nu putea să nu observe că acest salt, deşi absurd şi nemotivat în condiţiile date, n-a fost o convulsie independentă a picioarelor iepurelui. Nu, asta a fost o mişcare organizată, pregătită, „premeditată"; înainte de a se desprinde de duşumea, zvîcnind cu labele din spate, iepurele a strîns sub el labele din faţă, apoi le-a întins înainte, lăsîndu-se pe spate, într-un cuvînt s-a comportat ca şi cum vreo impre-

jurare apărută pe neaşteptate i-ar fi impus n e c e s i t a t e a de a sări în sus, şi încă la o înălţime atît de mare.

Toate acestea s-au petrecut într-o fracţiune de secundă, dar Ridan nu a scăpat nici cel mai mic detaliu al acestui complex de mişcări, dovadă a victoriei de atîta vreme aşteptată.

Ridan se repezi la Nikolai şi, îmbrăţişîndu-l, îl sărută — cel dintîi sărut în viaţa lor, tot atît de important şi de inevitabil ca şi primul sărut în dragoste, pentru că şi aici s-a petrecut acelaşi lucru: suprema emoţie a două suflete care şi-au găsit fericirea.

Ridan repetă experienţa fără să schimbe acordul. Iepurele reedită saltul cu precizia unei imagini de film rulată din nou pe ecran.

Venind aici, profesorul nu se gîndise să facă nici un fel de cercetări. Voia numai să controleze G.M.-ul. Dar acum, după ce stabilise cu atîta precizie acţiunea acestei unde întîmplătoare asupra iepurelui — undă luată la nimereală undeva, la începutul scalei de acord — ar fi fost o prostie să nu noteze importanţa ei fiziologică. Ridan însemnă repede cu creionul pe un petic de hîrtie lungimea exactă a undei şi efectul ei.

Şi acum, gata! Încercarea s-a terminat, totul era limpede, putea să se odihnească şi mai ales putea „să-l ducă la culcare" pe Nikolai, care n-avea voie să se surmeneze.

Dar ţi-ai găsit!... Chiar în momentul cînd îşi băga însemnarea în buzunar, Ridan îşi dădu seama că tocmai cel mai important lucru nu l-a verificat: gama de unde a generatorului conţine toate lungimile de undă ale creierului? Dacă această undă, luată cam pe la începutul scalei, este una dintre u l t i m e l e lungimi de undă ale creierului?! Asta ar însemna că G.M.-ul dispune numai de o porţiune mică din întreaga bandă de frecvenţe cerebrale.

Deci încercarea nu e edificatoare! Trebuie să încerce două unde: cea dintîi şi cea din urmă undă. Numai atunci va putea constata dacă generatorul este într-adevăr bun.

Hotărî să repare greşeala.

„Cea dintîi" undă nu avu nici un efect vizibil. Dar efectul ar fi putut fi şi invizibil — vreo funcţie interioară care nu influenţează de la bun început şi nemijlocit comportarea animalului. Pentru aflarea ei ar trebui să organizeze

altfel experienţa, într-o cămăruţă unde să poată folosi aparatele care înregistrează pulsul, temperatura, respiraţia, ar fi nevoie de analize ale sîngelui ş.a.m.d. Asta, bineînţeles, nu se poate face acum. Şi-atunci ?

Nikolai propuse să meargă mai departe pe scala de acord pînă vor căpăta primul efect vizibil pe acelaşi iepure, apoi să repete experienţa începînd de la celălalt capăt al scalei. adică în sens invers.

Profesorul numi acest plan diletantism, dar fu silit să cedeze, căci altfel ar fi trebuit să amîne pur şi simplu totul pentru a doua zi...

Încercară numai diviziunile mari ale scalei (cele de două mii). De micrometru nu se atinseră, deşi Ridan tare ar fi vrut să mişte acul cu a doua suta mia parte, ca să vadă ce se întîmplă...

Nici a doua undă nu dădu un rezultat, nici a treia...

A patra, a cincea, a zecea la fel.

În sfîrşit, la a cincizecea diviziune, iepurele se culcă pe o parte şi îşi întinse picioarele.

Emisia de radiaţii fu oprită. Iepurele continua să stea culcat.

Din nou îşi puseră întrebarea : ce-i de făcut ?

Deşi de fiecare dată cînd se deconecta generatorul farfurioara cu mîncare i se lua din faţă, iepurele apucase totuşi să mănînce destul în timpul experienţelor ; probabil se săturase şi acum simţise nevoia firească de a se odihni, chiar şi fără influenţa undei respective. Ar fi putut să fie şi altceva : influenţa undei fie că a coincis cu nevoia de a se odihni a iepurelui, fie că a provocat un întreg complex de funcţii ale odihnei care acum, asemenea unui ceas întors, va acţiona pînă se vor epuiza de la sine reacţiile care le-a determinat.

— Ehei, Nikolai Arsentievici — exclamă Ridan, cuprins de un interes din ce în ce mai mare faţă de cele ce se petreceau — astea nu-s experienţele de fizică ale bătrînului Galvani. Nu uita că sîntem în domeniul b i o l o g i e i ! Ştii ce facem noi acum ? Provocăm î n m o d a r t i f i c i a l fenomene n a t u r a l e într-un organism viu. Iată ce este important ! Asta-i foarte important !

Ridan îşi dădu imediat seama cum poate fi aflată cauza „odihnei“ iepurelui : va luat un alt iepure şi-l va expune la acţiunea aceleiaşi unde. Aşa şi făcu, dar chiar de la început,

cînd aşeză micul animal lîngă mîncare, înţelese că numai repetarea aceluiaşi efect va rezolva problema. Dacă iepurele acesta nu se va culca imediat, ca şi primul, nu se va lămuri nimic. Se năştea o nouă problemă : provoacă oare fiecare undă a generatorului aceleaşi reacţii la toate animalele — fie chiar din aceeaşi specie ? Un răspuns negativ anunţa greutăţi uriaşe în viitor...

Mereu alte idei, în lanţ, îi veneau lui Ridan în minte. Experienţele acestea lăsau să se întrezărească necesitatea unor cercetări în viitor al căror număr îl speria.

În clipa următoare însă, profesorul triumfa : conectă generatorul fără să schimbe acordul, şi cel de-al doilea iepure se culcă liniştit pe o parte, uşor, destinzîndu-şi membrele de parcă ar fi vrut să demonstreze anume lungimea absurdă a labelor sale din spate, cu degetele desfăcute.

Atunci, furat de noua sa victorie, Ridan nu se putu stăpîni şi încălcînd flagrant planul stabilit, fără să-i spună lui Nikolai nici un cuvînt — înlocui iepurele cu un cobai şi conectă din nou aparatul la aceeaşi lungime de undă.

Cobaiul începu să-şi scarpine spinarea cu înverşunare, cînd cu o labă din spate, cînd cu cealaltă, legănîndu-se caraghios într-o parte şi-n alta şi uneori căzînd pe-o coastă ; probabil că nu putea să ajungă cu laba locul respectiv. Ridan deconectă, şi cobaiul încetă să se mai scarpine. Conectă din nou şi cobaiul începu iarăşi să se scarpine ! Repetă experienţa de cîteva ori şi de fiecare dată se întîmplă acelaşi lucru.

— Vezi, Nikolai Arsentievici ? spuse el în timp ce ochii cenuşii îi străluceau. Fiecare specie, alte unde ! Bineînţeles că aici trebuie să existe o lege... Dar... cum s-o găseşti ?... Şi mai ales, ce te faci cu ceea ce este mai important, adică omul ?... Tiii, ce muncă ne aşteaptă !

Ridan îşi nota cu înfrigurare, scurtînd frazele şi cuvintele la maximum, tot ceea ce se petrecea — lungimea de undă, reacţiile animalelor, concluziile, noile idei... Nikolai fu nevoit să rupă o a treia pagină din carnetul său de note, pentru că nu găsiră altă hîrtie la îndemînă.

Trecură la cea de-a doua parte a încercării „generatorului de minuni" — începură să varieze unda de la celălalt capăt al scalei de acord. „Cea din urmă" undă nu dădu nici un rezultat. Penultima undă, la fel. Se repetă aproape la fel tabloul de la început : abia după cîteva zeci de diviziuni

se manifestă influenţa radiaţiilor asupra comportării animalului. De data aceasta în faţa ecranului se afla un cîine închis într-o cuşcă portativă. Cîinele începu să latre...

Dintre toate impresiile acelei „nopţi a minunilor", aceasta a fost cea mai puternică. Un astfel de lătrat n-a mai dobîndit niciodată un experimentator. Privind drept în ochii lui Nikolai, care se afla mai aproape, cîinele lătra încet, desluşit, cu pauze nu prea mari şi perfect egale, pronunţînd parcă nişte cuvinte de-ale lui, cîineşti, pline de o semnificaţie misterioasă — părea că-l avertizează pe om, că-i aduce la cunoştinţă ceva extrem de important...

Deconectarea generatorului oprea imediat efectul, care dispărea complet, fără să lase absolut nici o urmă. Din toată comportarea cîinelui, Ridan vedea că în acel moment în creierul lui se stinge un întreg complex de fenomene, probabil legate reflex de acel centru care a fost excitat de radiaţii. Acest lucru trebuia de asemenea lămurit.

Ridan puse în sfîrşit capăt muncii în noaptea aceea...

Iar primul lucru pe care-l făcu a doua zi dimineaţă fu să discute serios cu Nikolai între patru ochi. Intenţia profesorului era să-l convingă pe Nikolai că ar trebui să renunţe la muncă cel puţin pînă la întoarcerea lui din călătoria pe rîul Ufa. De data aceasta profesorul folosi argumente care-l făcură pe inginer să fie numai ochi şi urechi. Îi demonstră că „gama" intereselor lui Nikolai este periculos de îngustă. Folosind un întreg şir de exemple istorice, el îi arătă lui Nikolai ce urmări tragice poate să aibă pentru psihicul unui om concentrarea îndelungată a gîndurilor în sectoare limitate ale creierului.

— Eşti încă tînăr, Nikolai Arsentievici — spunea el — şi la vîrsta dumitale e foarte primejdios acest lucru. Uite, primele simptome au şi început să se arate. Indispoziţii nervoase, insomnie, oboseală, „harababura gîndurilor", toate acestea sînt simptome ale unui început de dezechilibru psihic. Nu-i tîrziu încă să refaci echilibrul. Dar pentru asta trebuie să acorzi un repaus temeinic tuturor celulelor „radiotehnice" ale creierului dumitale, iar pe toate celelalte, care au început să lîncezească din lipsă de activitate, să le pui să lucreze. Îţi este necesară o mai mare variaţie de idei, impresii şi interese!... Şi-apoi... Nu te supăra, Nikolai Arsentievici, dar ca unul ce sînt mai mare decît dumneata, am dreptul să-ţi spun... În ultimii ani ai rămas vădit în urmă cu cultura.

Chiar şi în cercul nostru familial... Nataşa începe să ţi-o ia înainte în ce priveşte gradul de informare în materie de politică, artă... O comparaţie cu Wiekling este vădit în defavoarea dumitale deşi, de fapt, în ceea ce priveşte calităţile, el nu face nici cît degetul dumitale cel mic. Educaţia burgheză îl ajută să păstreze şi să menţină numai un lustru superficial de intelectual. Dumneata ai fond, eşti un intelectual de altă formaţie, un intelectual sovietic. Aceasta este o noţiune mult mai largă, superioară, incompatibilă cu tot ce e „superficial" şi numai „superficial". Şi intelectualul sovietic, însă, trebuie să-şi aibă fizionomia sa... fizionomie, nu mască! O fizionomie nobilă şi atrăgătoare, lipsită de pedanterie, dar şi de acele trăsături care au dat naştere noţiunii dispreţuitoare de „semiintelectual"...

Ridan nimerise tocmai acolo unde trebuia. Operaţia era dureroasă, dar eficace. Nikolai înţelese toate aluziile transparente ale profesorului; se privi cu un ochi străin, obiectiv, şi-şi aminti lapsusurile sale din cursul discuţiilor de aseară în prezenţa lui Wiekling, înţelese şi sensul mai adînc al comparaţiei pe care Ridan a făcut-o între el şi Wiekling, deşi n-a spus nici un cuvînt despre Ana...

În faţa lui Nikolai se reliefa cu o limpezime implacabilă prăbuşirea „sistemului său de viaţă", a luptei lui pentru a ajunge Inginer cu I mare. Căci tocmai despre aceasta vorbise Ridan!

Oricît de amar era sensul acestei „operaţii" a lui Ridan, ea avu asupra lui Nikolai acţiunea unui duş rece, care-l readuse la realitate.

— Am înţeles tot — îi spuse el lui Ridan, strîngîndu-i mîna cu recunoştinţă. Aveţi dreptate. Din clipa asta îmi schimb orientarea!

Pronunţă aceste cuvinte ca pe un jurămînt şi cu multă bucurie, deoarece ştia că următorul pas îl va face spre Ana; cu cine altcineva ar fi putut să chibzuiască, să traseze programul acestei cotituri hotărîtoare? Cine îl va putea ajuta apoi să acţioneze?!...

Şi iată că începură să se depene zilele noii lui vieţi. Din viaţa de altădată rămaseră numai „carturile în eter", dar şi acestea căpătară o nouă semnificaţie: Nikolai „îşi pregătea schimbul", îl antrena pe Anatoli Nîrkin, învăţîndu-l „scrisul" său la manipulatorul Morse.

Tungusov nu mai călca pragul laboratorului său atelier. De altfel, acum nici n-avea ce să facă acolo.

„Cucerirea culturii", vechea lui pasiune, puse stăpînire pe el cu o nouă forţă. Acum asaltul era mai organizat, mai matur. Eliberîndu-se lăuntric din captivitatea treburilor şi ideilor sale ştiinţifico-tehnice, Nikolai îi apăru Anei, în discuţiile pe care le purta cu ea, ca un om cu cerinţe şi planuri mari, la realizarea cărora abia acum căpătase posibilitatea să treacă.

Gîndurile lui o înflăcăraseră pe Ana. Ea simţi că şi în faţa ei stă sarcina autoperfecţionării ca o sarcină conştientă a vieţii ; îşi dădea seama că modul spontan în care îşi însuşea cultura pînă acum n-o mai putea şi nici nu trebuia s-o satisfacă ! Să meargă înainte, mereu, neobosit, să urce tot mai sus !... Acesta era imperativul tuturora, şi al Nataşei, şi al lui Fiodor...

Toţi cei patru prieteni se văzură antrenaţi în această nouă acţiune „de dobîndire a unei culturi înalte". Alcătuiau liste „cu lacunele ce trebuiau completate mai întîi : literatură beletristică şi de specialitate, conferinţe, simpozioane şi discuţii, excursii şi vizite la muzee, concerte şi alte „spectacole". Întocmeau programe şi orare... Toţi se afundară pînă peste cap în această muncă plăcută, cu atît mai antrenantă cu cît fiecare găsea în ea ceea ce socotea că-i este necesar. În rarele seri cînd nu mergeau cu toţii împreună la teatru, cinematograf sau concert, purtau discuţii despre diferite probleme. Toţi notau ceea ce li se părea interesant pentru a fixa mai temeinic în memorie cunoştinţele dobîndite.

Nu uitau nici de pregătirea în vederea călătoriei. Cumpărau treptat inventarul de care aveau nevoie, îmbrăcăminte, diferite alimente...

Nikolai citea mult, temeinic, pasionat, aşa cum făcea orice treabă de care se apuca. Cea mai mare parte a zilei o petrecea în grădină, într-un boschet de iederă. Era tratat întocmai ca un convalescent. Profesorul luase chiar măsuri ca starea lui să fie zilnic consemnată într-o fişă personală.

Între timp, cu Ridan se petrecea ceva ciudat.

După acea „noapte a minunilor", obişnuita lui veselie crescu şi mai mult, în întreaga lui comportare se simţea vibraţia unei mari victorii. Şi cu toate că orice discuţii referitoare la treburile lui Ridan erau acum strict interzise, fe-

tele bănuiau ce se petrece cu el și înțelegeau de ce profesorul, cînd venea acasă, glumea așa de vesel, fredona și lua în rîs „activitățile lor culturale". Ele erau destul de bine informate asupra visurilor și speranțelor lui Ridan.

Peste cîteva zile însă, toate acestea luară sfîrșit. Ridan nu mai era de recunoscut. Mereu tăcea, dus pe gînduri. Cu fiecare zi se cufunda tot mai mult în propria-i persoană și se posomora de parcă s-ar fi zbătut fără succes să găsească soluția unei probleme dificile, o ieșire din niște complicații noi și serioase.

Nu lucrase încă niciodată cu încordarea cu care lucra acum. Obișnuitul program riguros al zilei fusese stricat. După-masă, Ridan nu se mai odihnea timp de o oră în „sînul familiei", așa cum făcea de obicei, și nici nu mai intra apoi în cabinetul său să-și facă bilanțul zilei de lucru, ci se înapoia vijelios în laborator. Bilanțului îi consacră începutul nopții și acum nimeni nu știa cînd se culcă profesorul.

La ora opt dimineața era întotdeauna sculat, își bea paharul de ceai tare, pregătit de tușa Pașa, și dispărea pe coridorul Institutului. Aici, de obicei, îl întîlnea pe Tîrsa. Încet, cu grijă, străduindu-se să nu tulbure animalele, Tîrsa aducea în laboratorul profesorului cuștile cu animale, bombănind ca de obicei, de parcă ar fi stat de vorbă cu toate aceste viețuitoare într-o limbă numai de ei știută. De altfel, poate că într-adevăr așa era. În orice caz, Ridan susținea că animalele îl înțeleg pe Tîrsa mai bine decît oamenii.

La început, profesorul organiza scurte convorbiri cu colaboratorii săi. Discutau rezultatele muncii efectuate în ajun și, dacă era nevoie, examinau animalele expuse la radiații. Cu acest prilej punea la punct programul de cercetări pentru ziua curentă.

Apoi, împreună cu unul dintre principalii săi tovarăși de muncă și asistenți — Ivan Lukici, un bătrîn cărunt, uscățiv, anatomist și chirurg cu experiență sau cu Vikentii Sergheevici, un talentat endocrinolog — intra în „laboratorul de plumb". La intrare, lîngă „stiva" de cuști abia aduse îl așteptau Tîrsa, înveșmîntat în halatul lui alb și încă un laborant. Toți dispăreau în spatele ușii, închisă apoi cu zăvorul de profesor.

Acolo începea vrăjitoria, căreia Ridan îi dăduse denumirea comodă şi evazivă de „gradarea fiziologică a generatorului". Sensul acestei munci consta în a stabili ce funcţii fiziologice provoacă în organismul animalului fiecare undă a „generatorului de minuni".

Scala de acord, rotundă, realizată de Wiekling, cuprindea întreaga gamă de microunde biologice pe care le emitea generatorul. Ea permitea să se împartă această gamă în 200 000 de diviziuni, adică să se obţină 200 000 de unde diferite, stabilite cu precizie. Din punct de vedere fiziologic, nu era prea mult : numai emisferele mari ale creierului omenesc conţin miliarde de celule — centre ale activităţii nervoase. Dar în majoritatea cazurilor ele se îmbină în grupe, unite printr-o activitate comună. Lucrul acesta salva situaţia, fiindcă 200 000 lungime de undă ar fi reprezentat o problemă extraordinar de complexă. Ridan calculase că pentru a determina efectul fiziologic al fiecărei unde cu un singur G.M., chiar dacă ar avea la dispoziţie un număr mare de colaboratori fiziologi şi sute de animale de experienţă, ar fi avut nevoie de cel puţin şase ani şi asta lucrînd cîte opt ore pe zi !

O porţiune oarecare din scala de acord, Ridan o „gradase" încă în primele zile. Avusese noroc : printre frecvenţele cele mai joase, de la care începuse operaţia de „gradare" a scalei, se aflau o serie întreagă de unde care controlau funcţiile principale ale sistemului vegetativ — respiraţia, activitatea inimii, a vaselor şi altele.

Cum era şi de aşteptat, începutul cercetării acestui domeniu necunoscut a fost deosebit de bogat în noi observaţii extrem de interesante. Ridan făcea descoperiri una după alta.

În primul rînd, constatase că funcţiile cele mai primitive ale organismului corespund celor mai joase frecvenţe din gama undelor G.M. Se părea că dezvoltarea funcţiilor, complicarea lor în procesul evoluţiei mergea paralel cu apariţia frecvenţelor tot mai înalte în sistemul nervos. Apoi se confirmă o observaţie care îl speriase foarte mult pe profesor încă din acea „noapte a minunilor" : dar efectul undelor e diferit pentru specii diferite ! „Oare la fiecare specie de animale — se gîndi Ridan, alarmat — destinaţia frecvenţelor este alta ? Dacă este aşa, atunci toată această „gradare" pe

animale va fi nefolositoare pentru ceea ce este mai important — pentru om!“

Dar curînd profesorul se linişti: el constată că fiecare specie de animale necesită numai un oarecare decalaj al undei, o deplasare a scalei de acord, introducerea unui anumit corectiv, acelaşi pentru toate undele.

Atunci începu să determine aceste corective pentru diferitele specii şi clase de animale. În laborator, în afară de iepuri, cîini, şi alte mamifere, îşi făcură apariţia cele mai variate animale: moluşte, peşti, broaşte, insecte, şerpi, păsări...

Erau descoperite şi alte legi extrem de interesante. Fiecare dintre ele necesita o serie de cercetări speciale şi la început în primele zile ale lucrului cu „generatorul de minuni“, Ridan, fără să se zgîrcească, acorda studiului lor tot timpul necesar, întrerupînd mereu munca de gradare a scalei de acord.

Acum însă totul decurgea altfel. Ridan nu se mai lăsa furat de la lucru, oricît de interesante s-ar fi arătat noile idei ce-i veneau în minte. Se grăbea. De altfel, întreaga lui muncă îmbrăcase acum forme simple, neobişnuite pentru profesor. Nu mai aştepta ca înainte — uneori cîte un ceas, şi mai bine — atunci cînd acţiunea noii unde, probabil ascunsă în anumite procese interioare ce se desfăşurau lent în organism, nu avea o influenţă asupra comportării animalului. Reacţiile „externe“ se manifestau aproape instantaneu. După punerea în funcţiune a G.M.-ului, animalele se culcau supuse, se scărpinau, încercau diferite feluri de excitări, îşi încordau involuntar anumiţi muşchi sau chiar grupuri întregi de muşchi, şi toate acestea în raport de poziţia acului indicator pe scala de acord; era de ajuns o schimbare cît de mică a acordului generatorului pentru ca imediat să se schimbe şi influenţa radiaţiilor. Stările provocate de radiaţii durau întotdeauna atîta timp cît funcţiona generatorul. O dată cu deconectarea lui, unele reacţii dispăreau instantaneu, după cum apăruseră, altele mai persistau un timp oarecare. Intensitatea radiaţiilor, reglată de un buton special, se vede că nu avea nici un fel de influenţă asupra felului reacţiei; probabil însă că influenţa abia perceptibil intensitatea manifestării ei. Lucrul acesta Ridan deocamdată nu-l lămurise.

Dacă influenţa unei noi unde nu se manifesta în cinci minute, Ridan nu mai aştepta şi nici nu făcea însemnarea respectivă în caietul său: aceste unde aveau să fie descifrate mai tîrziu, în „etapa a doua" a operaţiei de gradare; acum îl interesau numai reacţiile rapide ale organismului.

— De ce? îl întrebă o dată Nikolai. Îl vizita adeseori pe profesor şi urmărea cu mare interes munca lui, care într-adevăr părea o muncă de vrăjitor.

— N-are rost să stabilim legile generale înainte de a trece la om — răspundea Ridan. Dacă aş începe să studiez acţiunea tuturor frecvenţelor, nici într-o viaţă n-aş termina pînă la capăt operaţia de gradare a scalei de acord. Deocamdată mi-ajunge să stabilesc în ce sectoare ale scalei se află diferitele grupuri de funcţii... Ehei, dacă aş avea vreo douăzeci de G.M.-uri!... dar deocamdată e încă prea devreme...

Era convingător dar... de neînţeles. Ce nevoie are de aceste „sectoare"? Şi de ce Ridan verifică totuşi cu atîta minuţiozitate toate frecvenţele, temîndu-se să nu scape vreo mişcare cît de mică a acului indicator? Aveai impresia că tocmai printre reacţiile rapide ale organismului Ridan căuta ceva precis.

De fapt, legile principale fuseseră stabilite şi, după părerea lui Nikolai, acestea erau absolut suficiente ca să se poată începe experimentarea la om, măcar la funcţiile lui cele mai simple. Doar acum, înainte de „etapa a doua a operaţiei de gradare", n-o avea de gînd profesorul să purceadă la tratarea unei anumite boli! O asemenea inconsecvenţă i-ar fi fost cu totul străină.

Nu... Nikolai vedea că Ridan, prin operaţia sa simplificată de gradare a scalei de acord, căuta cu perseverenţă pe scala G.M.-ului ceva foarte simplu şi foarte important... Şi, după cît se vede, nu găsea. Prin asta se explică starea lui de concentrare din ultimul timp. Nikolai ştia bine ce înseamnă în munca ştiinţifică să cauţi şi să nu găseşti ceea ce neapărat trebuie găsit!

Dar ce anume şi de ce cu atîta grabă încordată căuta acum Ridan?

Într-o zi, Ridan îl luă pe Nikolai în cabinetul său şi începu o discuţie încîlcită, al cărei sens Nikolai nu putu să-l înţeleagă mult timp.

— Ai să auzi acum întrebările unui profan — începu el cu deznădejde în glas. Spune-mi, se pot oare... ca să spunem aşa... schimba radiaţiile generatorului în aşa fel ca el să capete... valoare inversă!

— Cum valoare inversă?

— Ei, valoare negativă... să zicem... Nikolai Arsentievici, iartă-mă, îmi dau seama că vorbesc prostii, dar ce să fac! Încearcă să mă înţelegi! Undele G.M.-ului pun celulele nervoase în acţiune, le excită. Asta o ştii. Dar fiziologia organismului se bazează nu numai pe excitarea unor nervi sau funcţii, ci şi pe inhibarea lor. Pavlov a arătat în mod foarte convingător rolul extrem de important al acestor fenomene inhibitive în sistemul nervos şi în viaţa organismului. Acum înţelegi? Pentru a putea dirija cu adevărat funcţiile, trebuie să stăpînim şi aceste procese. Undele G.M.-ului nostru trebuie să fie capabile nu numai să excite dar, atunci cînd este nevoie, să şi anihileze excitarea celulelor nervoase, să le paralizeze pentru o vreme... Nu mă pricep la fizică, nu ştiu ce-s acelea faze sau forme de oscilaţii, liniare şi neliniare... habar n-am... Dar... nu există cumva posibilitatea de a folosi unul din aceste fenomene în aşa fel ca, fără să schimbăm unda, s-o transformăm din punct de vedere calitativ, să-i schimbăm sensul, ca să spun aşa, în sens contrar?...

— Ştiu eu? Cred că nu — răspunse într-o doară Nikolai, neînţelegînd prea bine esenţa întrebării.

Discuţia aceasta n-avu nici un rezultat.

Nikolai avea impresia că profesorul ocoleşte problema principală şi importantă care îl frămînta în ultima vreme şi care l-a descumpănit atîta.

Ridan, la rîndul lui, căpătă convingerea că rezolvarea pe care o căuta nu se ascunde în radiotehnică. Şi asta îl bucura.

— Aşadar — rosti el gînditor — pentru a obţine aceste reacţii inhibitive sînt necesare... probabil alte unde. Ciudat! Deocamdată n-am descoperit nici o undă de acest fel. Dacă am să le găsesc, atunci va trebui poate să ne facem o altă reprezentare despre acest proces. Ar însemna că inhibiţia, ca atare, nu există, există doar o altă formă a excitaţiei, cu efect opus. Dar... să vedem. Am să mai caut.

Şi iată-l căutînd din nou şi din nou...

Citi din nou în lucrările lui Pavlov tot ce se referea la procesul inhibiţiei. Toate acestea nu sînt prea clare. Inhibiţia este un proces opus excitaţiei. O acţiune externă, recepţionată de „antene"-nervi periferici (Ridan şi începuse să creeze o nouă terminologie radio-fiziologică), excită centrul nervos, celula. Apoi excitaţia încetează şi în celulă începe un fenomen opus — inhibiţia. Cu cît excitaţia este mai puternică, cu atît este mai intensă şi inhibiţia. Un fel de oboseală, o epuizare a rezervelor de energie. Asta-i limpede. Dar inhibiţia, afirmă Pavlov, poate să iradieze — să se propage, să cuprindă celulele vecine, să treacă pe alte sectoare ale creierului. Ce înseamnă asta? Cum poate oboseala să cuprindă celule care pînă atunci n-au funcţionat?! Cum îţi poţi închipui oboseală fără muncă? Să fie o reacţie chimică? O intoxicaţie? Activitatea sistemului nervos dă naştere la toxine care se infiltrează în ţesuturile înconjurătoare şi atacă celulele nervoase vecine, intoxicîndu-le şi paralizîndu-le? Nu, această ipoteză a şi fost dezminţită. Chiar Pavlov dovedeşte prin fapte că inhibiţia apare în unele cazuri imediat, în mod izolat, fără o excitare prealabilă a sectoarelor v e c i n e ale creierului.

Toate acestea pot fi totuşi explicate cînd avem de-a face cu reflexe condiţionate, adică cu nişte conexiuni nervoase care se formează între diferiţi centri ai creierului, la început independenţi unul faţă de celălalt. Aceste conexiuni, a căror natură şi formă reală au rămas pînă acum neexplicate, se creează în procesul activităţii vitale a fiecărui animal. Numai datorită lor animalul „ştie" cum să se comporte, cum să trăiască, ce să întreprindă ca să nu moară.

Dar Ridan are cu totul alte obiective. El nu studiază nici reflexele, nici activitatea nervoasă superioară în general. El ignorează toate acestea. N-are nevoie de nici un fel de „semnale" naturale sau artificiale — excitanţi secundari, ca să provoace la animal acţiunea vreunei funcţii. Trecînd peste toate acestea, el excită d i r e c t acel centru al creierului de care are nevoie. Cîinele începe să secrete salivă fără să vadă mîncarea, fără nici un fel de semnale convenţionale — numai sub acţiunea unei anumite unde, de o anumită frecvenţă.

Făcu următoarea experienţă: puse în faţa G.M.-ului un cîine „proaspăt", adică nesupus vreunei experienţe, şi fixă

undă „salivară" de intensitate maximă, pe care o găsise între timp. Imediat saliva începu să curgă în eprubeta prinsă de o fistulă deschisă pe botul cîinelui — după toate regulile tehnicii pavloviene. Peste cîteva secunde însă scurgerea încetă, începură să cadă picături din ce în ce mai rare şi, în sfîrşit, se stabili o salivaţie uniformă, cam treizeci de picături pe minut, după cît se pare, maximum din ceea ce poate să producă o glandă care a epuizat rezerva acumulată.

Trecu o oră, trecură două, trei... Ridan nu schimbă condiţiile experienţei. În a patra oră cîinele începu să dormiteze. Inhibiţie? „Iradiaţie în scoarţa emisferelor lui cerebrale?", după cum susţine Pavlov? Nu. Cîinele de control, prins alături într-un dispozitiv special şi neexpus la radiaţie, a închis de mult ochii şi şi-a lăsat capul în piept...

Profesorul tare n-ar vrea să amestece fiziologia cu psihologia, dar înţelege foarte bine că „eforturile" acestor sărmani „azorici" în laboratorul acesta liniştit nu se pot sfîrşi altfel decît cu somn...

În sfîrşit, abia după cinci ore deconectă generatorul. Salivaţia încetă imediat. Cîinelui i se dădu mîncare. Salivaţia produsă era mai puţin decît normală. Nu mai încăpea îndoială că celulele întregului aparat salivar dădeau semne de oboseală. După cîteva minute de odihnă, ele începură să funcţioneze normal. Unde-i atunci inhibiţia?!

Încercă toate gradele de intensitate a fluxului de radiaţii, toate schimbările de undă, pînă la limitele rezonanţei cu centrul salivar al creierului. Voia să găsească acele condiţii de expunere la radiaţii în care secreţia salivei să se oprească complet (sau măcar să se micşoreze), chiar şi la un cîine flămînd, în timp ce mănîncă. Iată ce căuta Ridan.

În fiecare zi profesorul nota în caietul său liniat descrierea unor noi serii de funcţii provocate de el. Şi în fiecare seară, după ce termina ultima însemnare, îşi răvăşea părul cu un aer nemulţumit, închidea înciudat caietul şi uneori bombănea, zbîrlindu-şi mustaţa:

— Eh, la naiba! Iar n-am găsit!

*

* *

Un nou eveniment însenină întrucîtva concentrarea mohorîtă de care era cuprins Ridan. Lucrurile se petrecură astfel: O dată, înaintea prînzului, Mămicuţa năvăli ca o vijelie în laborator:

— A venit Simka! anunţă el.

— În sfîrşit! exclamă profesorul, bucuros. Pică tocmai bine. Tocmai acum am mare nevoie de el! Adu-l în cabinet. Să vedem, m-a uitat?

Peste cîteva clipe, cineva bătu la uşa cabinetului lui Ridan.

— Intră!

Uşa se deschise larg şi o fiinţă de culoare cafenie-întunecată se strecură moale în cameră, şchiopătînd şi cumpănindu-se dintr-o parte în alta.

— Simka! exclamă Ridan.

Iar fiinţa aceea se năpusti şi-i sări pe piept. Două labe lungi, păroase, îi încolăciră gîtul, iar o mutrişoară tristă de cimpanzeu se lipi de umărul profesorului.

Simka era cel mai preţios dintre animalele de experienţă din „menajeria" lui Ridan. Fusese achiziţionat cu vreo cinci ani în urmă, cînd era încă foarte tînăr, şi se dovedi excepţional de capabil. Încăput pe mîinile unui dresor învăţase atît de multe, şi prin întreaga sa comportare se deosebea atît de mult de un animal, încît profesorul a fost nevoit să creeze pentru el condiţii cu totul deosebite. Simka era favoritul întregii familii. Ieşea adesea din cuşca sa mare, din colţul maimuţelor, şi ore întregi petrecea în locuinţa lui Ridan, jucînd mingea cu Ana şi Nataşa, distrîndu-le prin interesul său aproape omenesc faţă de orice obiect nou şi mai ales faţă de jucăriile mecanice cumpărate în mod special pentru el, pe care le strica repede tot scotocind curios în ele.

Cu o uşurinţă neobişnuită el a învăţat să se folosească de lingură sau să bea din cană, şi de atunci şedea la masă cu toţi. Mai tîrziu, treptat, şi-a însuşit unele obligaţii elementare de servitor şi îşi îndeplinea acest rol cu cel mai mare zel şi interes. Pe Simka îl atrăgea mai ales tot ceea ce îl apropia de om. Uneori aveai impresia că şi-a impus drept scop să şteargă ultima treaptă care despărţea omul de restul regnului animal.

Bineînţeles că Ridan a fost nevoit să-l scutească pe Simka de orice fel de operaţii primejdioase şi dureroase legate de studierea creierului şi să-i acorde mai ales rolul de obiect de observaţii.

Cu doi ani în urmă însă, Simka începu dintr-o dată să dea semne de indispoziţie şi curînd „căzu la pat". Părea că are tuberculoză, boală foarte răspîndită la maimuţele care trăiesc în latitudinile nordice. Ridan îşi examină cu atenţie pacientul şi hotărî că singura metodă sigură de tratament este să-l trimită temporar pe Simka undeva în Sud, într-o climă şi o ambianţă mai potrivite lui. Simka a fost trimis, pînă se va vindeca, într-una din cele mai bune crescătorii de maimuţe din Transcaucazia.

Lăsat aproape în voia lui şi a semenilor săi, într-o pădure subtropicală sălbatică, învăluită de liane, la început „semiomul" s-a întristat şi mai mult. Ceasuri întregi Simka şedea nemişcat, undeva, într-un locşor ascuns, în hăţişuri, urmărind cu indiferenţă zborul fluturilor viu coloraţi. Colaboratorii acestui sanatoriu de maimuţe, care urmăreau cu atenţie comportarea „pacienţilor", comunicau din cînd în cînd lui Ridan starea sănătăţii lui Simka.

În cele din urmă, natura triumfă. Încetul cu încetul, cimpanzeul începu să se înviorеze, nu mai tuşea, se împrieteni cu semenii săi şi, probabil, începu să uite deprinderile şi afecţiunile lui omeneşti. Era totuşi destul de tînăr.

Şi iată-l din nou la Moscova.

Chiar de la prima întîlnire, Ridan se convinse că Simka nu l-a uitat. Mămicuţa urmărea emoţionat această manifestare de duioşie a maimuţei. Curînd constatară că Simka, în general, n-a uitat nimic. Din cabinet, toţi trei porniră în sufragerie, să mănînce. În ziua aceea nici unul dintre tineri nu era acasă: dis-de-dimineaţă plecaseră toţi într-o excursie în afara oraşului. Bineînţeles că Ridan nu scăpă prilejul să-l prezinte tuşei Paşa pe Simka în modul cel mai spectaculos. Se aşezară la masă în momentul cînd tuşa Paşa se afla la bucătărie. Cînd intră în sufragerie, Simka şedea în dreapta profesorului, cu şerveţelul la gît şi cu o cană în mînă. Mutra lui păroasă avea un aer grav, iar ochii priveau indiferent la tuşa Paşa care îi era necunoscută.

Biata femeie încremeni la cîţiva paşi de masă.

— Ce-i asta? bolborosi ea încet, fără să-şi desprindă privirea de la arătare şi începu să se dea încetişor înapoi. Ridan îi spunea ceva lui Simka, prefăcîndu-se că nu observă spaima ce-o cuprinsese pe tuşa Paşa. În sfîrşit, cu mîna dusă la spate, tuşa Paşa găsi clanţa uşii şi, cu o neobişnuită agilitate, ieşi afară.

Peste cîteva clipe, uşa se întredeschise puţin şi se închise din nou cu zgomot. Mai tîrziu, cînd Ridan voia să o necăjească pe tuşa Paşa, susţinea că ea, care era o atee convinsă, în clipele acelea şi-a făcut cruce în dosul uşii şi că după aceea a deschis să controleze dacă „vedenia" a dispărut.

Totuşi Simka se dovedi pînă la urmă o fiinţă atît de paşnică şi de prietenoasă, încît tuşa Paşa îl îndrăgi foarte repede. Atîta doar că nu putea cu nici un chip să înţeleagă deprinderile lui „omeneşti", dobîndite, care o uimeau profund şi îi păreau cu totul nepotrivite la o maimuţă.

Pentru Ridan, întoarcerea lui Simka era un eveniment important. În orice clipă putea să survină cotitura hotărîtoare în mersul cercetărilor sale. Şi atunci i-ar fi prins tare bine un reprezentant al lumii animale aflat pe penultima treaptă a scării evoluţiei.

*

* *

Discuţia cu Ridan nu trecu pentru Nikolai fără să lase urme. Mereu se gîndea la ea şi cu cît se gîndea mai mult, cu atît mai puţin îl satisfăceau argumentele profesorului. Bineînţeles că toate raţionamentele referitoare la procesele de inhibiţie erau juste; enigma pe care voia Ridan să o dezlege i se părea importantă. Cu toate acestea, Nikolai considera toată această argumentare logică drept un paravan care îi îngăduia profesorului să nu spună tot ce gîndeşte. În orice caz, Nikolai nu găsea nici un temei grabei cu care lucra acum Ridan.

Sosi însă ziua cînd profesorul „se trădă". Nikolai, cel puţin, era convins că dezlegase planurile ascunse ale lui Ridan

Erau singuri în acest laborator căptuşit cu plumb, cînd Ridan îl întrebă deodată pe inginer:

— Spune-mi, Nikolai Arsentievici, ai vreo veste din Apus? Ţi-a comunicat ceva prietenul din Germania?

— Nu, n-a mai apărut în eter. Ultima lui comunicare o ştiţi.

— Nu cumva se teme că i se întinde o cursă? Acum te înlocuieşte Anatoli Vasilievici, şi poate a „simţit" că-i altcineva...

Anatoli Vasilievici... Aşa îi spunea Ridan întotdeauna lui Tolea Nîrkin, care acum făcea regulat de cart în eter în zilele şi la orele cuvenite. Foarte tînăr încă, de-abia ieşit de pe băncile şcolii, bondocul Tolea, cu părul vîlvoi, era atît de serios încît provoca rîsul. Fire iremediabil tăcută, Tolea cucerise simpatia profesorului prin capacităţile lui uimitoare în domeniul radiotehnicii, capacităţi despre care Nikolai îi povestea deseori profesorului.

— E imposibil să-şi dea seama de înlocuire — îi răspunse Nikolai. Nîrkin mă imită într-un mod artistic. Nici unul dintre radioamatorii noştri nu observă această înlocuire.

Asta a fost tot. La început, Nikolai nu acordase nici o importanţă acestei discuţii, dar noaptea, în timp ce sta culcat în pat, îşi aminti deodată de această întrebare neaşteptată pe care i-o pusese Ridan şi o idee cu totul neaşteptată îl ului. Pe Ridan îl preocupă aparatele lui Gross, „razele morţii"! Va să zică, despre asta-i vorba! Iată ce caută el, probabil, în spectrul radiaţiilor emise de „generatorul de minuni" — moartea! Da, într-adevăr asta este o reacţie simplă şi violentă. Moartea instantanee... De aceea se grăbeşte el atît de mult!

Nikolai îşi aminti observaţiile profesorului, le rezumă... Toate nu făceau altceva decît să confirme presupunerea lui. Aceste discuţii despre inhibiţie! Păi dar sigur... Să opreşti activitatea inimii, de pildă, printr-o singură atingere a fluxului de radiaţii, cum reuşeşte să facă pe un cîine să-şi ridice instantaneu laba. Ah, Ridan! Ce consecvenţă uluitoare! Ce logică de fier în mintea aceasta genială! Totul este just în acţiunile sale, pînă şi misterul cu care şi-a înconjurat lucrarea de la bun început... Dar dacă el caută „razele morţii", cu siguranţă că o să le găsească! Atunci... nu-i timp de pierdut. Aparatele aducătoare de moarte ale

lui Gross pot să schimbe în orice moment mersul evenimentelor...

Chiar a doua zi, Nikolai îşi scoase toate schiţele care se refereau la G.M., le examină cu atenţie, alese unele dintre ele, începu să corecteze ceva, să facă altele noi... Ridan n-are decît să păstreze tăcere! Este dreptul unui mare savant să tacă pînă cînd rezultatele investigaţiilor sale îi vor permite să vorbească. Dar lui, lui Nikolai, acum totul îi este limpede. Noua descoperire a profesorului nu-l va găsi nepregătit. La momentul potrivit, totul va fi gata — şi pentru încercările care trebuie făcute pe poligon, şi pentru introducerea unei serii întregi de „G.M.-uri de luptă" în procesul de producţie a vreunei uzine de armament...

Începură zile de aşteptare încordată. Cu fiecare zi, firul indicator al scalei de acord a G.M.-ului se mişca tot mai departe pe cadranul circular şi cu cît rămînea mai mic numărul de diviziuni încă neinvestigate ale scalei, cu atît mai emoţionat era profesorul dimineaţa, cînd se apropia de generator, cu atît mai îngrijorat arăta seara cînd venea să-şi bea ceaiul.

Ridan tăcea, închis în sine; tăcea şi Nikolai, ca să nu-i trădeze profesorului bănuielile sale şi noua surpriză pe care o pregătea pentru el.

*

* *

Zumzetul a două semnale sacadate îl făcu pe Nikolai să tresară, deşi nu era nimic neobişnuit în faptul că Ridan îl chema în laboratorul său. Adeseori profesorul îi arăta noi reacţii interesante ale animalelor sau îl ruga să controleze felul cum lucrează G.M.-ul.

De data asta însă, sunetul soneriei îl tulbură pe Nikolai. Ieşi repede pe uşă. Coridorul i se păru mai lung ca de obicei.

Ridan îl întîmpină în prag, cu ochi strălucitori, frămîntîndu-şi părul răvăşit.

— Evrika! Evrika!! Dragul meu, totul este gata!

Nikolai intră în laborator.

— Priveşte!

În colţul unei cuşti mari, aflate în faţa G.M.-ului, cu labele lungi desfăcute neputincios, cu capul lăsat pe piept —

asemenea unui ghemotoc întunecos, lipsit de viaţă, zăcea Simka.

— A murit! exclamă Nikolai, contrariat.

O alternanţă impetuoasă de sentimente îl zgudui. Mila îi copleşise inima — îl iubea foarte mult pe cimpanzeul acesta drăguţ, aproape un om. Cum de putea Ridan să se bucure atît de crud de victoria sa? Asta căuta profesorul să obţină! Găsise, în sfîrşit, „unda morţii“!

Dar nu numai mila pusese stăpînire pe el. Un fior rece îi străbătu spatele. Era ceva grandios. Ridan avea dreptate. Ceea ce realizase acum era mai important decît orice.

Zîmbind, profesorul îl urmărea în tăcere pe Nikolai. Şi atunci cînd acesta îl privi, gata să-şi exprime cu un aer posomorît admiraţia sa, izbucni într-un rîs vesel.

— Îmi dau seama la ce te gîndeşti, dragul meu. Dar stai niţel, sînt convins că ai tras o concluzie justă dintr-o premisă greşită. Se întîmplă. Aşadar, dă-mi voie în primul rînd să te liniştesc: nu sînt de loc un ucigaş incurabil, aşa cum crezi dumneata. Simka trăieşte!

— Trăieşte?! se bucură Nikolai.

— Trăieşte, canalia... Trăieşte. În schimb... — Ridan termină pe un ton semnificativ şi triumfător: În schimb, doarme!

Toate frămîntările lui Nikolai se perindară din nou în sufletul său — de data asta însă în ordine inversă: Simka trăieşte, profesorul n-a săvîrşit o crimă... atunci înseamnă că nici „unda morţii“ nu există! Şi cu un aer aproape indiferent, spuse lungind vocalele:

— Doa-arme?

Ridan ridică mîna spre aparat şi răsuci butonul de contact.

Simka scoase un oftat, se mişcă într-o parte şi, clipind somnoros din ochi, îşi înălţă capul. Apoi se sculă, se apropie de gratii, îşi ridică sus braţele şi apucîndu-se de vergelele gratiei, privea liniştit spre cei doi oameni pe care-i cunoştea.

— Simka! Nikolai dădu să se apropie şi să mîngîie animalul.

— Stai, Nikolai Arsentievici... Numai puţin.

Ridan schimbă acordul generatorului şi iarăşi dădu drumul curentului.

— Văd că n-ai înţeles încă despre ce este vorba.

Pleoapele lui Simka începură din nou să se închidă, un braţ îi lunecă jos pe vergeaua gratiei, apoi celălalt... Se aşeză, se lăsă pe o parte şi adormi din nou. Toate acestea se petrecură în decurs de patru-cinci secunde.

Ridan deconectă generatorul.

— Acum deschide uşa cuştii, intră înăuntru şi încearcă să-l trezeşti.

Nikolai intră în cuşcă şi se aplecă asupra sărmanului cimpanzeu. Îl strigă, îl mîngîie, îl zgîlţîi, îl întoarse de pe o parte pe alta... În sfîrşit îl luă în braţe şi-l scoase afară din cuşcă. Simka respira zgomotos, inima îi bătea liniştit, ritmic, în coşul pieptului mic, ca de copil. Dar de trezit, nu se trezea.

Deodată, Nikolai înţelese tot.

Se repezi înapoi în cuşcă, îl lăsă pe Simka jos şi închise uşiţa. Ridan găsise tocmai ceea ce trebuia! Nu există „razele morţii", ci „razele somnului" ! Ca efect, acelaşi lucru. Ba nu, e mult mai bine aşa ! Iată pentru ce i-a trebuit inhibiţia!

— Konstantin Aleksandrovici, cît timp poate să dureze acest somn ?

În loc să-i răspundă, Ridan schimbă unda şi dădu drumul curentului. Simka se trezi imediat.

— Cît doreşti, Nikolai Arsentievici. După cum vezi, cu ajutorul radiaţiilor poţi să-l trezeşti cînd vrei. Trezirea normală însă survine cu atît mai tîrziu cu cît este mai mare frecvenţa pe care o dau acestui sector al somnului. În cazul de faţă, Simka s-ar fi trezit peste cîteva ore, poate chiar peste o zi. Dacă măreşti şi mai mult frecvenţa, survine un somn adînc, patologic, un fel de letargie. Dar G.M.-ul poate să scoată obiectul şi dintr-o astfel de stare. Am verificat toate acestea. Acum ai înţeles, sper, despre ce este vorba, de ce am exclamat „evrika" !

— Extraordinar ! şopti Nikolai, privind plin de admiraţie la Ridan. În imaginaţia lui văzu într-o clipă tablourile viitorului război. Armatele duşmanului, înzestrate cu cele mai noi şi mai nimicitoare arme, cu înspăimîntătoarele maşini ale lui Gross montate pe autocamioane, se apropie de gra-

niţa noastră... Din depărtare, dintr-un adăpost care nu poate fi descoperit, sau dintr-un avion, radiaţiile G.M.-ului alunecă mut de-a lungul frontului, pătrund în spatele frontului... Oamenii cad, cuprinşi pe neaşteptate de un somn de neînvins... Armele duşmanului tac, tehnica lor este moartă. Nu mai explodează obuzele artileriei. Nimeni nu mai este omorît. În acest război nu există moarte... nu există distrugeri... trupele noastre înaintează, îi dezarmează pe duşmanii adormiţi, le iau armele şi maşinile aducătoare de moarte şi le aduc în spatele frontului nostru... Apoi din nou alunecă pe armata adormită radiaţiile G.M.-ului — de data asta altă undă... Soldaţii dezarmaţi se trezesc, se încolonează şi, sub escortă, sînt conduşi şi ei în spatele frontului nostru. Sînt prizonieri înainte de a lupta... Aviaţia nu va putea nici ea să se apropie de locul „bătăliei", piloţii vor adormi de îndată ce avioanele lor vor apare la orizont. Bineînţeles că aici moartea nu va putea fi pe deplin evitată, dar cîteva asemenea catastrofe cu totul de neînţeles pentru inamic şi aviaţia lor va fi paralizată...

— ...Este o victorie grandioasă... de o importanţă istorică! şopti Nikolai.

— Da, aşa se pare. Ridan îşi frecă mulţumit mîinile. Nu ne mai rămîne decît să facem ultimul pas, să traducem toate acestea în limbajul creierului omenesc. Dar acestea sînt fleacuri, chestie de tehnică. Principalul a fost rezolvat.

— Aţi determinat valoarea corecţiei pentru om?

Profesorul şovăi.

— Da, dar... numai teoretic, neverificat din punct de vedere experimental... Şi cum să fac asta, deocamdată nici eu nu ştiu.

Nikolai fu cuprins de îngrijorare. Îşi închipui această „verificare" în stilul obişnuit al lui Ridan, ca o nouă muncă îndelungată, migăloasă, cum a fost şi gradarea scalei de acord a G.M.-ului. Dar acum n-o să mai îngăduie nici un fel de tărăgănare. Dacă maşinile lui Gross vor apărea înainte de a-şi fi verificat Ridan corecţiile, va fi o greşeală de neiertat!

— Nu vă supăraţi, Konstantin Aleksandrovici, dar probabil că din nou nu înţeleg ceva. Mi-aţi spus că corecţiile dumneavoastră s-au dovedit juste.

— Pe animale, Nikolai Arsentievici, numai pe animale, începînd cu reptilele şi terminînd cu Simka. Şi afară de asta, am acţionat numai asupra centrilor motori, asupra inimii şi a respiraţiei... E adevărat că experienţele mi-au reuşit grozav de bine... Ţi-aduci aminte legea pe care am descoperit-o : funcţiile elementare le-am găsit la începutul scalei de acord, la frecvenţele cele mai joase. Creierul, în dezvoltarea sa istorică, şi-a însuşit probabil frecvenţe din ce în ce mai înalte. Funcţiile organismului şi frecvenţele celulelor cerebrale, care le dirijează, au apărut şi s-au dezvoltat paralel. La organismele superioare funcţiile sînt foarte complicate, iar multe din aceste funcţii lipsesc cu totul la organismele inferioare. De aceea corecţiile pentru creierul omenesc, organul cu organizarea cea mai complexă, pot fi diferite... Mai e la mijloc şi procesul de inhibiţie. Un proces aparte, original.

— Totuşi... progresia corecţiilor dumneavoastră a fost determinată pentru toate clasele de animale. Atunci de ce trebuie neapărat ca pentru om să fie alta ?!

Ridan îşi desfăcu mîinile.

— Nu trebuie de loc. Am zis că poate să fie....

Nikolai vedea că numai minuţiozitatea lui pedantă îl împiedică pe profesor să facă ultima şi hotărîtoarea experienţă. Ridan e convins că verificarea va reuşi, lucrul acesta era limpede. Iar Nikolai credea în Ridan, în savantul Ridan...

— Konstantin Aleksandrovici — îi strînse mîinile — nu merită să mai tărăgănăm lucrurile. Verificarea ar putea să ne ţie în loc...

— Şi ? Ce propui ?

În loc să-i răspundă, Nikolai se apropie cu un aer hotărît de cuşca în care se afla Simka, o dădu la o parte cu o mişcare bruscă, luă un scaun şi se aşeză în faţa ecranului de plumb.

— Daţi-i drumul, Konstantin Aleksandrovici ! Verificăm unda chiar acum şi gata ! Totul va fi limpede...

Preţ de o clipă Ridan rămase nemişcat, parcă luptîndu-se cu el însuşi. Apoi, încet, se apropie de perete, ridică mîna spre întrerupătorul principal şi îl deconectă.

— Nu ! spuse el. N-am să fac lucrul acesta... Să nu ne pripim, Nikolai Arsentievici... Aşa nu iese nimic. Hai să mergem, că ne aşteaptă fetele la masă. O să serbăm victo-

ria... Iar mîine o să găsim desigur ceva mai puţin riscant. Pe Simka lasă-l să doarmă. Nu-i face rău.

Ruşinat întrucîtva de gestul său pripit, Nikolai ieşi din laborator în urma lui Ridan.

*

*   *

Ana se trezi mai devreme ca de obicei. Dimineaţa strălucitoare de iunie pătrundea prin perdele, aninînd pe pereţi, deasupra patului, dantele scînteietoare de lumină. Această năvală a soarelui o trezi pe Ana. Ea îndrăgea nespus de mult astrul zilei şi îşi spunea „adoratoare a soarelui". Socotea că e o crimă să dormi în dimineţi atît de senine şi luminoase, dătătoare de energie, bună dispoziţie şi o deosebită receptivitate. În astfel de dimineţi toate obiectele de studiu păreau mai simple, mai accesibile, iar clapele pianului păreau că se oferă singure degetelor ei lungi şi subţiri. În „bucăţile" vechi, de mult studiate şi înţelese pînă la capăt, descoperea deodată noi nuanţe de sentimente, noi imagini, un nou sens.

În astfel de dimineţi, dacă timpul îi îngăduia, Ana se încuia în salon şi se lăsa cuprinsă de vraja muzicii ; studia noi bucăţi, finisa, şlefuia pe cele vechi, pentru ca în proxima seară, cînd tata îi va cere „un concert", să-i ofere noile bucăţi studiate. Şi nu numai lui, bineînţeles...

În ultimul timp Nikolai începuse să manifeste cel mai sincer interes faţă de muzica interpretată de ea.

După unul din aceste „concerte", cînd Ana şi Nikolai rămaseră singuri în cameră, Nikolai spuse cu o tulburare prost ascunsă :

— Îţi mulţumesc, Ana Konstantinovna. Înainte îmi plăcea muzica şi atîta tot. Dumneata însă m-ai învăţat s-o înţeleg. Acum ştiu ce este muzica : este un mijloc de exprimare a acelor emoţii complexe şi subtile care nu pot fi redate prin nici un alt mijloc. Există astfel de emoţii... Nici un limbaj, nici o literatură nu poate să exprime deplin o atît de complexă gamă de sentimente şi gînduri cu caracterul lor, cu gradul de încordare, cu profunzimea şi sinceritatea lor, ca muzica... Un cîntec, chiar şi cel mai simplu,

un simplu refren... este un limbaj al sufletului, pe care eu încep acum să-l înţeleg... iar dumneata, după cum se vede, îl stăpîneşti la perfecţie...

Ana se tulbură adînc şi nu atît datorită laudei, cît de teamă că Nikolai într-adevăr a înţeles-o. Improvizase pe teme din Offenbach şi frămîntările de dragoste ale lui Hofman se contopeau nestăvilit şi ciudat în fantezia ei muzicală cu chipul lui Nikolai... Oare a simţit el lucrul acesta? Dar atunci înseamnă că într-adevăr ea stăpîneşte „limbajul sufletului" — cea mai grea accesibilă culme a artei!

După această întîmplare, munca ei pentru desăvîrşirea măiestriei, căpătînd un sens deosebit, o pasiona şi mai mult...

Astăzi, la fel. Ce poftă de muncă îi insufla această dimineaţă minunată!

Nataşa dormea un somn dulce, ca de copil. Ana se hotărî să n-o trezească aşa devreme.

Se îmbrăcă repede, se spălă şi se duse în sufragerie.

Tuşa Paşa trebăluia în jurul samovarului care pufăia pe masă. Asta era ideea ei. Tuşa Paşa dispreţuia profund ceainicul electric şi susţinea că ceaiul fiert în el „n-are nici un gust... ba este chiar vătămător". Ridan, care o susţinea întotdeauna pe gospodină cu mult entuziasm, aducea şi argumente în sprijinul tuturor năzbîtiilor ei; cu umorul său obişnuit, serios, aproape la fiecare masă aducea în sprijinul acestor argumente nemaipomenite explicaţii „ştiinţifice". Samovarul se „punea" după toate regulile consfinţite de veacuri: cu cărbuni şi surcele. În acest scop fusese construită în bucătărie o instalaţie specială, cu un horn de tablă care dădea în curte, şi numai Mămicuţa, care pe lîngă altele era şi responsabilul cu paza împotriva incendiilor, ştia cîtă bătaie de cap a avut cu pompierii pentru această ciudată idee a bătrînei...

De altfel şi tinerii, care la început întîmpinaseră cu scepticism introducerea samovarului, cu timpul începură să găsească în el anumite avantaje. Masa pusă, cu samovarul pe ea, părea mult mai intimă şi mai plăcută, ceaiul rămînea mai multă vreme fierbinte, aburii umezeau puţin aerul prea uscat din cauza caloriferului... Şi mai ales amintirile din copilărie, răbufnind mereu sub susurul molcom al apei ce clocotea în samovar, sau „bolborositul" lui neasemuit, cîntecul melodios, ciripitul, „clinchetul", „ciocănaşele de argint",

toate acele uimitoare sunete pe care le scoate ca o „ființă“ vie samovarul cînd se răcește, și pentru care tușa Pașa găsea întotdeauna denumiri gata pregătite.

Și acum, domnind pe o tavă strălucitoare, samovarul clocotea nerăbdător, parcă supărat că oamenii nu se așază la masă. Ana îi zîmbi samovarului, îi zîmbi tușei Pașa. În cameră mirosea plăcut a fum de samovar — aromă a vremurilor trecute.

— Bună dimineața, tușă Pașa! Ce, ori toată lumea mai doarme?

— Bărbații s-au sculat de mult, dar n-au venit încă să bea ceaiul. Cheamă-i! Trezește-o și pe Natalia!

Ana telefonă tatălui în laborator. Nu-i răspunse nimeni. Nici în cabinetul său nu era.

Văzîndu-i patul, Ana înțelese că el nici nu s-a culcat. Alarmată, îi telefonă jos lui Nikolai.

— Tata-i la dumneata, Nikolai Arsentievici?

— Nu, azi nu l-am văzut.

— Nici nu s-a culcat! Unde o fi plecat cu noaptea-n cap?

— Ești îngrijorată, Ana Konstantinovna? Liniștește-te. Mă duc să văd și vin imediat!

Nikolai izbutise să vorbească liniștit, dar îngrijorarea îl cuprinsese într-o clipă. Își vîrî repede mîna în buzunar. Așa-i! Iată cheia de la laborator, pe care Ridan i-o dăduse aseară la despărțire. De ce? „Ia-o, pentru orice eventualitate... Eu am altă cheie“ — i-a spus, cînd s-au despărțit pe coridor.

Nikolai alergă spre laboratorul de plumb al profesorului. Ușa era încuiată. Bătu și ascultă — nimeni nu răspunse, dar auzul lui surprinse o mișcare. Băgă cheia în broască, deschise și pentru o clipă încremeni în prag.

Drept în fața G.M.-ului, așezat într-un fotoliu de piele, adus probabil din cabinet, Ridan zăcea în nesimțire. Capul îi căzuse neputincios într-o parte, mîna stîngă, învinețită și umflată, atîrna lipsită de viață spre dușumea. Puțin mai în dreapta, în cușca pe care Nikolai o dăduse aseară la o parte, Simka, cu labele întinse de-a lungul gratiilor, scîncea încetișor.

— Tată! strigă Ana, îngrozită, apărînd din spatele lui Nikolai, şi se repezi spre tatăl ei.

Nikolai reuşi s-o apuce de mînă şi s-o oprească.

— Nu se poate! Aparatul funcţionează, nu vezi? Dar linişteşte-te... doarme!

Într-adevăr, scala luminată a G.M.-ului îi privea dintr-o parte ca un ochi mare, rotund.

Nikolai înţelese totul dintr-o dată; profesorul se hotărîse să verifice „unda somnului" chiar asupra lui. Şi iată...

— Ce-i facem?! îl întrebă Ana alarmată.

— Să vedem...

Nikolai se apropie de G.M. Pe o foaie de hîrtie prinsă de aparat scria cu litere mari:

„ATENŢIE! APARATUL ESTE CONECTAT!"

În partea de jos a hîrtiei, o săgeată arăta spre dreapta, unde se afla un bilet. Scrisul limpede al lui Ridan sărea în ochi.

„Nik. Ars.!

Ceva nu mi-a reuşit. Dar nu fiţi îngrijoraţi. Eu dorm. Treziţi-mă în felul următor:

1) Deconectaţi G.M.-ul şi aşteptaţi cinci minute. Dacă nu mă trezesc singur, încercaţi să mă zgîlţîiţi.

2) Dacă nici asta nu ajută, lăsaţi acelaşi acord (controlaţi, trebuie să fie 959,8 — „somn slab"), conectaţi din nou curentul, îndreptaţi fascicolul drept spre cap şi readuceţi acordul înapoi pînă la 959,6. Atunci am să mă trezesc neapărat!

N. Rid."

Nikolai deconectă repede aparatul, răsucind întrerupătorul, privi la ceas şi, apropiindu-se de Ridan, îi îndreptă uşor capul, îi ridică mîna, i-o aşeză mai comod, şi-i desfăcu capătul de sfoară subţire ce-i era legat de deget.

Aproape în aceeaşi clipă profesorul scoase un oftat. Muşchii începură să se mişte, pleoapele se ridicară greoi şi se lăsară din nou, apoi un zîmbet îi întinse mustăţile. Căscînd, el bolborosi somnoros, schiţînd gestul acoperirii gurii cu palma: „La naiba... mi-a amorţit mîna..."

Peste vreo două minute se ridică. Ana se repezi la el şi începu să-l sărute. Ochii i se umpluseră de lacrimi. Ridan zîmbi.

— Ce-i cu tine, prostuţo! Nu vezi? E simplu.

— Da, simplu! Dar de ce-ai scris acolo „ceva nu mi-a reuşit?" Bine că s-a terminat numai aşa...

— Sfoara a fost de vină? întrebă Nikolai, dîndu-şi seama ce mecanism construise profesorul.

— Nu. Sfoara era destul de tare. Canalia de Simka mi-a jucat festa! Cum? Am legat un capăt de întrerupător, iar celălalt capăt de deget. Am socotit lungimea sforii aşa fel ca să mă pot aşeza în fotoliu cu mîna întinsă. Cînd am să adorm, mi-am zis, mîna lăsîndu-se în jos şi trăgînd va deconecta generatorul; şi-am să mă trezesc... Am repetat de vreo zece ori fără să dau drumul la curent. Simka, numai ochi. Chiar am remarcat lucrul acesta... În sfîrşit, am conectat generatorul, am vizat fotoliul şi cu mîna întinsă am intrat repede în zona fluxului de radiaţie. Dar în clipa aceea Simka — îi plăcea probabil cum ţăcăne întrerupătorul — a întins laba prin gratii şi a prins sfoara chiar aici, lîngă mine. Eu am tras, fără să-mi dau seama... Sfoara s-a rupt, iar Simka i-a dat drumul şi n-a mai putut să ajungă jos, pe podea. Mi-am dat seama de toate astea, dar era prea tîrziu. Fascicolul intrase în acţiune. M-am prăbuşit în fotoliu şi m-a prins un somn adînc... Nu numai că n-am mai putut să mă scol, dar nici măcar să iau o poziţie mai comodă n-am fost în stare... Da, dragii mei! Ce vă uitaţi aşa? Am dormit. A fost cel mai adevărat somn, un somn normal, provocat însă în mod artificial! Ştiţi că am visat chiar cîte ceva? Cert e că progresia s-a dovedit justă, Nikolai Arsentievici. Exact cum am calculat! Pînă şi îndoiala în ingeniosul meu mecanism cu sfoara... era justificată. Am fost bine inspirat că am scris bileţelul... Cum m-ai trezit? Ai deconectat aparatul ori?...

— Numai atît. Cum l-am deconectat, aţi şi început să vă mişcaţi.

— Aşa şi trebuia să se întîmple. A fost un somn slab, normal... Numai că mi-e tare foame. Cît e ceasul?

— Acum ne-am sculat şi ne pregăteam să bem ceaiul. Să mergem!

— Admirabil! Numai să mă spăl. Şi troglodituluí ăstuía trebuie să-i dăm să mănînce. El, de fapt, a vrut să mă ajute. A cam făcut puţin exces de zel, dar de, nu-l putem acuza pentru asta. Aşa e? Hai, Simka, să bem ceaiul. Dă mîna încoace! adăugă Ridan, deschizînd cuşca.

Cimpanzeul se rostogoli sprinten din cuşcă şi privindu-l cu un aer serios pe profesor, îi întinse laba sa păroasă.

Nataşa şi tuşa Paşa îi aşteptau. Cît timp mîncară, Nikolai le povesti cu haz cele întîmplate, încît toţi se prăpădeau de rîs. Chiar şi Simka ţipa ascuţit şi îşi hlizea dinţii, imitîndu-i pe oameni. Cel mai tare rîdea însă Ridan, de parcă ar fi auzit pentru întîia oară această istorie uimitoare.

La sfîrşitul mesei, Ridan tăcu dintr-o dată, serios ca în laborator, înaintea unei experienţe. Peste cîteva minute se sculă.

— Şi acum, ascultaţi-mă atent, prieteni! Datorită incidentului de astăzi, în ciuda intenţiilor mele, aţi aflat lucruri care trebuiau să rămînă secrete. Vă daţi seama, sper, că dacă n-am fi avut motive foarte serioase, eu şi Nikolai Arsentievici nu v-am fi ascuns nimic... Aşadar, ţineţi bine minte: nimeni, absolut nimeni nu trebuie să afle. E clar, nu? Iar acum, fiecare la treaba lui, iar noi doi să mergem în cabinetul meu...

Intrînd după Nikolai, Ridan închise bine uşa în urma lui.

— Ei, Nikolai Arsentievici, dă-mi mîna. Uite-aşa... Acum, cînd n-a mai rămas nici o îndoială, putem să ne felicităm. Să lăsăm modestia. E o victorie a noastră. Noi doi am cîştigat-o. Cum ziceai ieri? „De importanţă istorică“? Mm! Poate cam prea solemn spus... dar în esenţă probabil că aşa este. Datorită uimitorului dumitale generator, am pus în sfîrşit stăpînire pe propriul nostru creier, pe creierul omenesc, deci şi pe organismul omenesc! Stăpîni pe om, Nikolai Arsentievici... Şi-afară de asta, am găsit un mijloc de a ne apăra ţara de orice primejdii.

Ridan strîngea mîna inginerului şi Nikolai simţea în această strîngere energică ceva mai mult decît satisfacţia savantului pentru succesul obţinut.

Era tulburat. Astăzi nu mai împărtăşea ca ieri această siguranţă a lui Ridan. Aseară, după episodul cu Simka, uluit de ideea profesorului referitoare la „razele somnului“, cu

totul neaşteptată pentru el, înainte de a adormi se cufundase în visuri despre măreţia acelei noi cuceriri a omului sovietic. Se lupta cu inamicul, respingea atacuri, trecea la ofensivă, crea şi desăvîrşea o nouă tehnică a „luptei" ; născocise o metodă care forţa avioanele inamice să aterizeze ; pentru aceasta folosea tot unda „somnului uşor" : Nikolai prindea în ocularul vizorului avionul apărut la orizont şi emitea pe această lungime de undă două-trei secunde. Atît cît era nevoie ca pilotul să piardă pentru o clipă capacitatea de a conduce avionul. Butonul de acord al G.M.-ului se răsucea puţin, pilotul îşi recăpăta stăpînirea de sine şi redresa avionul. Era numai puţin descurajat. Şi din nou fascicolul de radiaţii îl cufunda pentru cîteva secunde într-un somn inexplicabil. Pilotul se convingea că nu este în stare să continue acest zbor : îl ameninţă moartea. Şi dacă nu ateriza imediat, Nikolai repeta manevra a treia, a patra oară... Iar atunci cînd pilotul ateriza, Nikolai îl adormea cu unda de „somn puternic" pentru multă vreme, pînă la venirea trupelor noastre... Această manevră putea fi folosită şi pentru o întreagă escadrilă, chiar dacă locul ei de aterizare se afla în afara cîmpului său vizual ! Echipajele cădeau prizoniere, avioanele în perfectă stare erau capturate...

Minunat !

Curînd însă fantezia de luptă a lui Nikolai secă. Cum stătea culcat în pat, o întrebare îi sfredeli creierul : dar poate G.M.-ul să facă toate acestea ? În laborator, într-adevăr, experienţa dăduse rezultate pozitive, dar acţionînd numai la o distanţă de trei-patru metri, cu radiaţii concentrate. Verificarea n-a dat deocamdată decît un rezultat calitativ, a determinat frecvenţa undei, acordul. Ridan crede că asta este totul. Practica însă va cere alte distanţe, de kilometri, de zeci de kilometri. Şi asta este cu totul altceva. Aici îşi pot spune cuvîntul unghiul de incidenţă a fascicolului, dispersia, efectul Compton ; puterea maximă a radiaţiilor G.M.-ului se va dovedi poate insuficientă şi acţiunea undei somnului se va reduce la zero !... Ciudat, însă... Contrar obiceiului său, Ridan consideră că victoria a şi fost dobîndită înainte de a face această ultimă încercare pentru distanţă... Şi apoi, cum de nu s-a gîndit că la distanţe mari s-ar putea produce difracţia fascicolului ?

Îndoielile nu-l slăbiră pe Nikolai nici dimineaţa, cînd se trezi. Şi treptat, îndoielile se transformară în certitudinea că Ridan face o greşeală, că munca lui la „generatorul de minuni" este departe de a fi terminată. Totuşi, într-un fel Ridan avea temeiuri să se bucure şi să-şi serbeze victoria: pentru scopurile lui principale, fiziologice, generatorul era pe deplin gata. Aici nu era nevoie de distanţe mari...

Acum Nikolai, strîngîndu-i mîna lui Ridan, se chinuia închipuindu-şi cît o să-l indispună pe profesor cînd îi va împărtăşi îndoielile.

— În primul rînd — începu el prudent — G.M.-ul nu este aparatul meu. Ştiţi foarte bine că eu am construit acest generator pentru alte scopuri. Numai ideea dumneavoastră l-a transformat în ceea ce este, aşa că succesele despre care îmi vorbiţi...

— Ţi-am spus să nu fii modest! Ideea mea ar fi rămas moartă, o simplă ipoteză, dacă dumneata n-ai fi găsit metoda de a reproduce radiaţiile biologice. Dar n-are rost să discutăm despre asta, Nikolai Arsentievici. E limpede. Aparatul dumitale şi teoria mea, luate separat, n-ar fi dat nici un rezultat, pe cînd aşa, unite la un loc, au dat ceva foarte preţios. Ar trebui deci să cădem de acord că aportul nostru la această victorie este egal. Şi? Mai departe? Văd că ai tu ceva pe inimă. Hai, spune tot...

— Fie — zîmbi Nikolai, continuînd totuşi să considere că aportul său a fost exagerat. În al doilea rînd, Konstantin Aleksandrovici, trebuie să vă mărturisesc cinstit că nu împărtăşesc convingerea dumneavoastră că G.M.-ul este un aparat chiar atît de perfect. Poate că din nou nu înţeleg sau nu ştiu ceva. În investigaţiile dumneavoastră a existat întotdeauna o doză de mister. Mai ales în ultima vreme. Am simţit acest lucru, aşa că... numai presupunînd... puteam bineînţeles să greşesc. De aceea pînă ieri seară, cînd mi-aţi explicat ce-i cu acel „evrika" al dumneavoastră, am crezut că aveţi... oarecum alte scopuri.

— Interesant — făcu Ridan. Şi la ce te-ai gîndit?

— Că dumneavoastră căutaţi... ori asta a şi fost?... unda morţii!

Ridan se supără.

— „Razele morții“! spuse el furios. Psihoza științei militarizate a capitalismului contemporan! În nici un caz nu m-aș fi apucat de această treabă fără rost!

— Cum fără rost?! De ce?

— În primul rînd, fiindcă e absurd să-ți închipui că printre funcțiile creierului ar putea fi o undă a morții... n-are ce căuta acolo. Dar dumneata cunoști concepția mea asupra acestui lucru. Radiația necrobiotică nu-i o undă, ci un flux de foarte multe și variate unde. Pentru a-l reproduce ar trebui să funcționeze simultan poate mii sau chiar milioane de generatoare. Și-apoi „razele morții“, după cîte înțeleg eu, au și fost găsite și pot în orice clipă să ajungă în mîinile dușmanilor noștri. Să zicem că ne înarmăm și noi cu „razele morții“. Ce avantaje ne-ar putea oferi această armă într-un război? Nici un fel de avantaje! Nu, dragul meu, dacă e să născocim ceva nou, atunci să născocim ceva care să nu-i îngăduie dușmanului nostru decît doar să-și ridice mîinile ca să se predea. Ceea ce, de altfel, am și făcut! Asta e...

Nikolai înțelese că a venit momentul cînd va trebui să-i servească lui Ridan pilula sa amară. Își desfăcu brațele.

— Așa ar fi... dacă G.M.-ul se va dovedi mai tare decît mașina lui Gross...

— Cum? îl întrerupse mirat Ridan. Te mai îndoiești de asta?

— Am toate motivele să mă îndoiesc! Nu știu cum se va comporta G.M.-ul pe cîmp, în condiții de luptă. Puterea lui este neînsemnată chiar și în comparație cu un radioemițător de amator. La ce distanță vor acționa radiațiile? Și cît de prompt? Nikolai îi expuse pe scurt lui Ridan toate dificultățile fizice pe care le are de învins energia G.M.-ului pe o traiectorie cît de cît mai mare prin atmosfera pămîntului.

Lăsîndu-se pe speteaza fotoliului, Ridan asculta uimit, cu degetele răsfirate înfipte în părul răvășit.

— Asta te frămîntă! spuse el în sfîrșit. Acum înțeleg scepticismul dumitale, care nu-ți este de loc propriu. Dar crede-mă, nu mă așteptam să ai „vederea fizică“ atît de imperfectă, încît să nu observi una dintre cele mai importante proprietăți ale radiației noastre! Ha-ha, dragul meu, din nou biologia este aceea care cîștigă teren! Nu cunosc

„efectele Compton“ despre care-mi vorbeşti, dar cu mult înainte de apariţia G.M.-ului, înainte de a te cunoaşte pe dumneata, Nikolai Arsentievici, şi chiar înainte de a fi înţeles eu însumi natura acestui fenomen, ştiam că radiaţiile generatorului biologic, creierul, sînt capabile să străbată în orice condiţii distanţe uriaşe... Da, da, uriaşe după etaloanele noastre terestre! Şi nici nu cunosc piedici! Ai să mă întrebi cum de am putut să ştiu înainte? Foarte simplu. Eu n-am născocit aceste radiaţii, Nikolai Arsentievici, ci le-am găsit, le-am descoperit. A fost o vreme cînd eu, ca şi întreaga noastră ştiinţă, pînă în prezent, nici nu bănuiam măcar existenţa lor. Dar constatam manifestări ale unei legături misterioase, sui generis, între organisme la distanţă, fără participarea organelor de simţ ce ne sînt cunoscute. Am început să caut, să culeg şi să studiez aceste fapte şi, cum e şi firesc, am găsit unele proprietăţi principale ale agentului meu necunoscut. Ele m-au dus la ideea existenţei energiei radiante de provenienţă biologică şi, în sfîrşit, la creierul generator biologic. Printre aceste proprietăţi era şi acţiunea la mare distanţă a radiaţiilor acestui generator, pe care dumneata o pui acum la îndoială... Dar nu-ţi dai seama că în cazul acesta pui la îndoială întreaga mea concepţie? Înseamnă să afirmi că eu n-am găsit nimic, că nu există nici un fel de radiaţii ale creierului, că noi doi pur şi simplu dormim, Nikolai Arsentievici, şi că toate minunile pe care le săvîrşim acum pe animale, în faţa ecranului de plumb, toată operaţia mea de „gradare“, somnul de ieri al lui Simka şi somnul meu de astăzi, că toate acestea nu sînt decît nişte visuri! Or, fie vorba între noi, cu asta e cam greu să fii de acord, nu-i aşa?

— Totul sau nimic! bombăni Nikolai, intrigat de siguranţa lui Ridan. Doar greşeli, şi încă dintre cele mai neaşteptate, sînt totdeauna posibile! Din fericire, Ridan nu auzi această observaţie. El îşi continuă gîndul:

— Înţeleg că toate acestea nu sînt argumente pentru dumneata. Alte argumente, mai solide, fizice, nu am la îndemînă... Dar îndoielile dumitale sînt totuşi pentru mine o surpriză. Ieri nu existau. Eram convins că ai fundamentat într-un fel, măcar pentru dumneata, toate particularităţile propagării energiei G.M.-ului. Şi cînd colo!... Ciudat, tare ciudat... Mai ales că dumneata, pare-mi-se, ai fost unul din-

tre puţinii care au văzut, ca să zic aşa, cu ochii acţiunea radiaţiei cerebrale la o distanţă destul de mare... Acolo...

Siguranţa lui Ridan îl indispuse şi mai mult pe Nikolai. Pilula „amară" o înghiţise el. Într-adevăr, argumentele profesorului nu erau convingătoare, iar ultima observaţie îi aminti lui Nikolai de acele caracterizări răutăcioase pe care i le făceau lui Ridan adversarii lui, „stîlpii" biologiei : „om iute, nesocotit, care se aprinde uşor"...

Într-adevăr, cum putea un savant să-şi întemeieze certitudinea, să construiască prognoze atît de importante pe fapte întîmplătoare şi în plus neverificate din punct de vedere experimental, ca acel memorabil incident de la Casa oamenilor de ştiinţă ? !

— Ca să putem folosi G.M.-ul în scopuri de apărare — începu el în sfîrşit, văzînd că Ridan aşteaptă un răspuns la dojana lui făţişă, raza de acţiune trebuie să fie de cel puţin cîteva zeci de kilometri. Zeci de kilometri, Konstantin Aleksandrovici, nu metri ! Iar acolo distanţa n-a fost nici de jumătate de kilometru !

— Unde, „acolo" ?

— Între locuinţa mea şi Casa oamenilor de ştiinţă.

— Aha, la asta te referi ! Ridan zîmbi şi clătină din cap. Cum pot oamenii să uite astfel de lucruri... „Acolo", unde spun eu, erau peste o sută de kilometri ! strigă el furios, sărind în picioare. O asemenea distanţă îţi convine ? !

— Dar spuneţi că am văzut... Nu cunosc un astfel...

— Nu cunoşti ! Atunci înseamnă că ai minţit, dragul meu ! Ia să verificăm ! Ţi-aminteşti bine împrejurările în care a murit fratele dumitale... Nikifor, dacă nu mă înşel ?

— A-a ! îşi dădu în sfîrşit seama Nikolai. Cum să nu-mi amintesc ! Halucinaţiile mamei...

— Ei, vezi ? Asta e ! Mi-ai povestit acest episod... Îţi aminteşti ?... Chiar în ziua cînd ne-am cunoscut. Susţineai atunci că acele două momente : moartea fratelui şi „vedenia" mamei dumitale au coincis ca timp. Aşa a fost ? Poţi să confirmi şi acum acest lucru ? În mod obiectiv, fără să faci nici o concesie de dragul meu. Ori ai spus-o atunci numai aşa, ca să-ţi înfloreşti povestea vieţii...

Nikolai căzu pe gînduri. Ridan îi amintise unul dintre cele mai puternice momente ale copilăriei, dintre acelea care îţi rămîn pentru totdeauna întipărite în minte, cu

toate amănuntele, cu particularitățile lor — senzații, gust, miros, mișcări — caracteristice pentru acea vreme...

Izba în care se născuse... Amurgul se stinge dincolo de Volga... Semiîntunericul ascunde aproape cu desăvîrșire undița pe care o împletește din fire de păr negru din coadă de cal (peștele se prinde mai bine cu fir de culoare neagră)... Mișcarea bruscă a mamei... Strigătul înfiorător: „Nikifor!..."

Apoi drumul pe jos spre Moscova, întîlnirea cu Fiodor... la Moscova tatăl lui Fiodor care, aflînd totul, i-a adus vestea proastă. Și data însemnată pe micul bilet de spital care a rămas pentru totdeauna la tatăl lui Fiodor: „decedat la 13 august a.c., ora 8 și 30 seara. Iar în sat, înainte de a pleca, vecinele bătrîne, căinînd-o pe mama, spuneau că „13" „aduce ghinion". Atunci a auzit Nikolai pentru întîia oară acest lucru și i-a rămas întipărit în minte.

În felul acesta s-a stabilit coincidența între cele două momente. Bineînțeles că date mai precise nu avea. Dar nu avea nici temeiuri să se îndoiască. Să se fi înregistrat greșit decesul fratelui? Cu neputință! Era o obligație a personalului din spital. Iar dacă mama n-ar fi avut „vedenia" tocmai la acea dată, în sat nu s-ar fi iscat vorbe. Pe la mijlocul lui august soarele apune la ora 8. Prin urmare, la opt și ceva în odaie domnește acel semiîntuneric cînd chiar ochii ageri ai unui copil de zece ani abia pot să deslușească firul negru din păr de cal în degetele de un alb îndoielnic (venea doar de la pescuit și era murdar pe mîini).

— Așadar, se poate constata coincidența într-o perioadă oarecare de timp? În aceeași seară? întrebă Ridan.

— Ba cu o precizie și mai mare... Exact la ora opt și jumătate.

— N-am nevoie de o precizie chiar atît de mare. Oricum, în colecția mea de fapte de acest fel, cel relatat de dumneata este unul dintre cele mai reușite în ceea ce privește indiciile de timp. De obicei diferențele de timp sînt mai mari într-un sens sau în celălalt dar tabloul este limpede: momentele acestea coincid, chiar dacă nu corespund statistic. Înregistrarea exactă a timpului este dificilă. Nimeni nu se uită la ceas sau la calendar atunci cînd „i se pare", cînd „simte", cînd... poftim... cînd „i se năzare" sau visează ceva. Timpul cînd s-a petrecut un anumit eveniment se memorează în general foarte greu. După un an,

dacă nu s-au păstrat indici obiectivi, este foarte puţin probabil să-ţi aminteşti chiar şi luna cînd ţi-a venit în minte, să zicem, o idee reuşită pe care totuşi o ţii minte foarte bine!... Dar ne-am îndepărtat de subiect... Aşadar, iată care sînt tezele mele: momentul declanşării radiaţiei şi momentul recepţiei radiaţiei de către un alt creier coincid. Există toate temeiurile că avem de-a face cu o energie electromagnetică a cărei viteză de propagare este egală cu viteza luminii. În cazul dumitale influenţa radiaţiei creierului s-a făcut resimţită la o distanţă de aproape 123 de kilometri în linie dreaptă. Am măsurat eu cu compasul şi am raportat la scara de pe harta regiunii Moscova. Dar cunosc cazuri cînd această distanţă a fost de zeci de ori mai mare. Şi acum, înţelege cum vrei. Cunoşti mai bine ca mine frecvenţa oscilaţiilor.

Discuţia era tot mai apăsătoare şi Nikolai regreta că o începuse. Poziţia lui de om care se îndoieşte de succes, atît de neobişnuită în munca lor comună, aducea un iz neplăcut de discordie între ei, de dispută de pe o poziţie preconcepută; Nikolai simţea lucrul acesta şi totuşi nu putea să opună argumentelor logice ale lui Ridan nimic în afară de „legile" sale „fizice", pe care profesorul pasămite le ignora. De altfel nici nu merita să discute în contradictoriu pentru că, oricum, tot trebuia să încerce G.M.-ul înainte de a-i da „drumul în lume".

Nikolai găsi totuşi un punct îndoielnic în propria-i poziţie, care putea să constituie pentru început o portiţă de ieşire din această controversă. I l-au sugerat cuvintele lui Ridan referitoare la frecvenţa oscilaţiilor. Frecvenţa... Într-adevăr, ce proprietăţi are această frecvenţă neobişnuită care se revarsă din obiectivul G.M.-ului? Cînd şi-a creat generatorul, era în căutarea unei mici porţiuni din spectrul energiei radiante, care n-a fost încă studiată aproape de loc. Lucru de altfel firesc, atîta timp cît nu exista un generator cît de cît stabil. Aceste unde nu puteau fi obţinute cu ajutorul mijloacelor obişnuite ale radiotehnicii elementare, cum nu s-a putut crea, numai cu ajutorul lor, un generator de radiaţii infraroşii sau de radiaţii luminoase. Fiecare gamă de frecvenţe îşi are principiul ei de generare. Iată de ce, pentru a obţine „undele materiei", Nikolai a fost nevoit să-şi construiască aparatul pe principii noi şi să folosească,

drept elemente radiante primare, elemente chimice pure. Radiotehnica i-a fost necesară numai pentru a aduna, a concentra, a struni aceste radiaţii a căror existenţă putea fi numai bănuită.

Asta a şi făcut. G.M.-ul emite acum radiaţii stabile, bine reglabile. Dar ce sînt aceste radiaţii ? Care sînt proprietăţile lor, cum acţionează şi cum se propagă ? Acum, în sfîrşit, pot fi studiate ! Ridan a găsit principalul : radiaţiile cerebrale. Pe cînd el, Nikolai, s-a descurajat după primul insucces al ideii sale alchimiste şi s-a apucat de construirea uscătoriei, în loc să caute legile fizice cărora li se supun aceste unde...

De ce nu s-ar putea ca radiaţiile G.M.-ului să se propage aşa cum susţine Ridan, pe baza consideraţiilor sale biologice ? ! Doar s-a mai întîmplat ceva asemănător, nu de mult, cu undele scurte radio, deşi atunci generarea lor nu mai prezenta nici un fel de greutăţi. Ele au fost „cedate" radioamatorilor deoarece legile radiologiei susţineau că undele scurte nu sînt bune pentru telecomunicaţii, deoarece se propagă numai în limitele orizontului vizibil. Iar radioamatorii au descoperit că telecomunicaţiile pe distanţele cele mari, intercontinentale, se realizează mai uşor cu unde scurte decît cu cele lungi şi medii. Abia pe urmă, explicînd această descoperire a radioamatorilor, ştiinţa la rîndul său a descoperit proprietatea undelor scurte de a se reflecta pe straturile ionizate ale atmosferei şi pe suprafaţa pămîntului...

— Ei, vezi ? rîse Ridan, cînd Nikolai, cedînd în sfîrşit, îi expuse noile sale consideraţii. Niciodată nu trebuie să crezi orbeşte în legi. Pentru un savant asta înseamnă pieirea lui. Te poţi conduce după ele, dar întotdeauna trebuie să te îndoieşti de adevărul lor ! Neapărat trebuie să te îndoieşti ! adăugă el cu înflăcărare, agitîndu-şi prin aer degetul lung, arătător.

Nikolai se ridică din fotoliu, considerînd că tema a fost epuizată. Dar nu, Ridan „prinsese gust de vorbă", ceea ce i se întîmpla destul de des.

— Vreau să mai subliniez încă o greşeală a dumitale, Nikolai Arsentievici. Cum de te-ai putut gîndi că scopul întregii mele munci de ani de zile puteau fi „razele morţii" ? Deschis vorbind, prin această suspiciune, dumneata... ai fi putut să mă jigneşti... dacă nu te-aş cunoaşte şi n-aş

fi sigur că ai căzut într-o greşeală principială... mă rog, regretabilă, dar din păcate foarte răspîndită în vremurile noastre. Noi n-avem dreptul moral să ne lăsăm prinşi de această psihoză, şi să subordonăm ştiinţa noastră ideilor nimicirii şi distrugerii. Razele morţii ! De ce „razele morţii“ ? Razele vieţii, în accepţia cea mai largă a acestui termen, ca simbol al creaţiei şi al progresului ştiinţei, iată ce trebuie noi să căutăm ca să fim puternici şi de neînvins în orice luptă ! Pare un paradox, dar judecă şi dumneata... Noi studiem atomul, creştem noi specii de plante, creăm noi rase de animale, studiem cauzele aurorelor boreale şi ale petelor solare şi facem acestea toate nu pentru distrugere, ci pentru creaţie, pentru înflorirea omenirii. Dar toate acestea pot servi şi ca mijloace de apărare în caz de război. Şi cu cît studiem mai mult, cu cît cunoaştem mai mult, cu alte cuvinte cu cît este mai puternică ştiinţa noastră, cu atît mai puternică este puterea noastră militară. Iată un exemplu la îndemînă ! Noi nu am creat G.M.-ul pentru scopuri militare. Dumneata ai urmărit să rezolvi o importantă problemă fizică, iar eu o problemă biologică la fel de actuală. Ca rezultat însă, am obţinut un aparat care are perspectivele cele mai creatoare, cele mai dătătoare de viaţă. Cu ajutorul G.M.-ului vom învinge moartea, cel puţin în acele cazuri cînd ea pătrunde prematur într-un organism capabil încă să trăiască ; vom desfiinţa primejdia bolilor, vom înlătura anomaliile prezente uneori în organism, îl vom face pe om să trăiască mult mai mult... Şi astea sînt numai cîteva din perspectivele pentru mine de pe acum neîndoielnice. Cînd mă gîndesc la perspective puţin mai îndepărtate, simt că mi se învîrte capul, Nikolai Arsentievici... Iar acum, vezi ce s-a întîmplat ! Aveam urgentă nevoie de un atu împotriva cărţii puternice pe care o deţine inamicul. Şi am căutat mult aceasta ? Nu. Era chiar în mîinile noastre ! Trebuia numai să-l alegem dintre celelalte cărţi. Şi aşa va fi întotdeauna, dacă nu ne vom distrage de la sarcinile noastre directe, de la datoria noastră de a pune stăpînire pe natură, de a cunoaşte legile ei, limbajul ei şi aşa-zisele ei „taine“ de care ea singură ne aminteşte la fiecare pas... Şi sînt aşa de multe !

Preţ de o clipă Ridan tăcu, aţintindu-şi privirea undeva, departe, peste capul lui Nikolai, probabil pe fereastră, spre

cerul Moscovei care strălucea într-o orbitoare pîclă azurie. Ochii lui cenuşii, tiviţi de dunga îngustă a genelor negre, erau acum mai luminoşi şi mai strălucitori ca oricînd, iar fruntea puternică, albă, radia parcă idei...

De-abia acum îşi dădu seama Nikolai că în farmecul pe care-l răspîndea Ridan, un rol important îl juca înfăţişarea lui. Era un om frumos, în adevărata accepţie a cuvîntului, plăcut prin întreaga lui înfăţişare : chip, statură, mişcări, prin acea uimitoare armonie cu care aceste trăsături exterioare reflectau bogata lui lume interioară, prin firea lui vioaie, expansivă, de gînditor şi de creator. Pentru întîia oară Nikolai văzu şi înţelese acest lucru şi pentru întîia oară, nefiind în stare să-şi ia privirile de la el, îl admira sincer ; modestia care îl caracteriza nu-i îngăduise pînă acum să-şi examineze interlocutorul, el îşi ferea întotdeauna privirile...

Ridan continua să gîndească, şi reflecţiile gîndurilor lui, neapucînd probabil să ia forma cuvintelor, i se vedeau pe faţă.

De astă dată, în faţa lui Nikolai apăru un alt chip... Aceiaşi ochi cenuşii însă mai mari, mai blînzi, mai încrezători, cu puncte aurii pe marginea pupilei. Un profil tot atît de fin, dar nu conturat cu un creion bine ascuţit, ci realizat cu umbre străvezii de acuarelă — buza de sus uşor răsfrîntă, nasul destul de lung, deşi cîrn. Faţa aceasta plutea parcă într-o ceaţă şi Nikolai nu reuşea de loc s-o surprindă, să adune într-o singură imagine toate trăsăturile cunoscute, să şi-o închipuie dintr-o dată în întregul ei. Faţa aceasta parcă se juca, se ascundea de privirea lui Nikolai şi îl chema la ea...

Ciudat... De cîte ori n-a încercat Nikolai să-şi reprezinte în minte chipul Anei, să-l apropie în faţa ochilor în aşa fel ca să poată examina fiecare trăsătură, zîmbetul, strălucirea ochilor... Putea să-şi amintească pînă în amănunte figura cunoscuţilor. Dar chipul cel mai apropiat, cel mai dorit, nu reuşea să-l vadă... Ea poate oare să-l vadă pe el în felul acesta ? Şi în clipa aceea, în faţa lui Nikolai apăru un al treilea chip — propriul său chip — şi sufletul i se posomorî dintr-o dată. O faţă grosolană, cu maxilarele late, cioplită parcă cu barda de un dulgher ; fruntea dreptunghiulară, cu nişte cucuie într-o parte şi-n alta, ochii verzi, nu prea mari, cu nas cît un nasture, aproape întodeauna bătînd în roşu,

părul albicios, lung, ca de ciobănaş... Putea oare cineva să arate în mod serios interes pentru un asemenea „chip“ ?

Nikolai avea o părere foarte proastă despre înfăţişarea lui. Îi era jenă de ea şi evita să atragă atenţia unor ochi străini, chiar cu propria sa privire. În asta se vădea spiritul lui bolnăvicios autocritic, caracteristic tuturor oamenilor cu adevărat modeşti.

În realitate însă Nikolai era departe de a fi atît de urît cum se închipuia, deşi în mod formal aprecierea propriilor sale trăsături era aproape exactă. Dar, la urma urmei, totul depindea de „unghiul de vedere“. Nikolai se privea pe sine ca un caricaturist, dispus să scoată în relief şi chiar să exagereze părţile lui slabe. Un pictor realist însă ar fi reflectat în aceleaşi trăsături ale lui Nikolai şi forţa lui de uriaş, şi mintea deosebit de pătrunzătoare, şi dispreţul pe care-l avea pentru bunurile pămînteşti sau blîndeţea lui fermecătoare şi curăţenia sufletului său încrezător în oameni...

Nu, nimic din toate acestea nu vedea Nikolai. Ba i se mai părea că întreaga duioşie a sufletului, pe care abia izbutea să o ascundă în sine, îi dă o mină tristă, deprimantă...

— Mda... — începu din nou Ridan, reuşind să-şi stăpînească în sfîrşit gîndurile care prinseseră aripi. Nu trebuie să ne facem iluzii, Nikolai Arsentievici. Ştiinţa este încă în leagăn, în scutece. Cunoaştem încă prea puţin, foarte puţin natura. În orice domeniu, fie că este vorba de propriul nostru organism viu, de lumea materiei moarte sau de cosmosul care ne înconjoară — pretutindeni, pe orice cărare a cunoaşterii, ne lovim de necunoscut. Omenirea contemporană îmi apare ca un copil sugaci, întîrziat în dezvoltarea sa, pe care mama-natură nu l-a înţărcat încă. Ori nu-i aşa ? Doar adevărul ăsta este că tot ce mîncăm este rezultatul activităţii misterioase a frunzelor vii ale plantelor. Noi n-am fost încă în stare să creăm măcar un gram din hrana pe care am devorat-o de-a lungul întregii istorii ! Nici nu ştim măcar cum s-o facem. Şi ceea ce este mai prost decît orice, nici nu ne prea îngrijim să aflăm, deoarece ne-am obişnuit să luăm totul de-a gata din natură şi socotim o asemenea situaţie pe deplin normală.

Nikolai îl asculta de data aceasta cu uimire pe Ridan.

— Cum adică, trebuie să considerăm anormal că natura ne hrăneşte ? întrebă el.

— Deocamdată, pînă n-am ieşit din perioada pruncie, este bineînţeles normal să fim hrăniţi de mama natură. Dar acum tindem să ieşim din acest stadiu de dezvoltare care s-a prelungit cam prea mult. E timpul să mergem pe picioarele noastre. Avem aproape un milion de ani ! Primul indiciu neîndoielnic şi primul factor al cotiturii care se apropie consider că este socialismul nostru. Da, Nikolai Arsentievici, noi sîntem primii oameni care am început să ne ridicăm copăcel pe picioare ; au început să ne iasă şi dinţişorii ! Asta înseamnă că omenirea a depăşit stagiul pruncie. În cazul ăsta, orice-ai zice, laptele mamei nu ne mai satisface, deşi continuăm să ne hrănim cu el... Dar... să lăsăm metaforele. Să trecem la fapte. Te-ai gîndit vreodată cîtă energie cheltuieşte omenirea contemporană pentru a obţine această „hrană naturală", „maternă" ? Să vedem !

Ridan dezvălui în faţa lui Nikolai un tablou care îl ului. O puzderie de cifre ! Enumerarea obişnuitelor îndeletniciri omeneşti căpăta deodată un sens cu totul nou şi uimitor. Şaizeci la sută din populaţia globului se ocupă cu agricultura. Ei depun o muncă titanică : aproximativ de pe a şasea parte din întregul uscat ei smulg în fiecare an, cum smulgi coaja de pe o portocală, stratul superior al solului (cam vreo douăzeci de centimetri) şi-l răstoarnă cu susul în jos. Apoi — în cîteva rînduri — prelucrează tot acest teritoriu de 25 000 000 kilometri pătraţi, cu grapele, cultivatoarele, semănătoarele, îl îngraşă, îl fărîmiţează şi îl irigă, îl tratează cu diferite substanţe toxice pentru a salva recolta de buruieni, boli şi dăunători. Toate acestea acum se fac cu ajutorul maşinilor, e adevărat, dar tehnologia este de aşa natură încît fiecare operaţie trebuie efectuată în timpul cel mai scurt, de multe maşini dintr-o dată. Fiecare dintre aceste maşini lucrează doar cîteva zile pe an, iar restul timpului stau neîntrebuinţate. Nicăieri maşinile nu se folosesc atît de puţin rentabil ca în agricultură...

Recolta a fost strînsă. Miliarde de tone de materie primă alimentară produsă de natură pe ogoare, pe plantaţii sau în păduri, trebuie transportate acum în alte locuri, uneori foarte îndepărtate. Şi iată că grînele, rădăcinoasele, fructele sau celelalte părţi comestibile ale plantelor — tulpina, frunzele, florile, rădăcinile — se încarcă în autocamioane sau vagoane, în calele vapoarelor şi chiar în cabinele avioanelor şi se

scurg pe căile ferate, pe apă sau pe şosele, pe drumuri continentale sau intercontinentale — spre locurile unde vor fi prelucrate, la mori şi uzine care transformă această materie primă în făină, pîine, crupe, macaroane, zahăr, uleiuri, amidon, spirt, ceai, cafea, măsline şi multe, multe altele. La toate acestea se asociază şi produsele zootehnice, vînatul, vitele vii şi păsările, carnea în diferite instalaţii frigorifice, laptele, untul, brînzeturile, ouăle, mierea... Flotile de pescuit cutreieră mările şi oceanele şi trimit de asemenea pe aceste artere producţia lor sub formă de peşte — congelat, sărat, afumat sau uscat — icre, untură de peşte, produse de balene, foci şi delfini, de crabi, stridii... Culegătorii aduc din păduri produse „sălbatice“, alune diferite, poame, ciuperci...

Dar toate acestea nu alcătuiesc decît nucleul principal al activităţii pe care o desfăşoară oamenii pentru a se hrăni. Această activitate este întovărăşită de maşini, pretutindeni, începînd cu prelucrarea pămîntului şi terminînd cu cîntărirea produsului finit în magazin. Tractoare, unelte agricole, autocamioane, vagoane, vapoare, un număr nesfîrşit de maşini care lucrează în industria morăritului, pastelor făinoase, crupelor, produselor zaharoase, patiseriei, conservelor, mezelurilor, peştelui, zahărului, amidonului şi melasei, alcoolului, berii, vinului şi în celelalte ramuri ale industrei... Toate aceste maşini trebuie fabricate. Pentru ele se extrage minereu, se topeşte metal, se construiesc uzine, se fac maşini-unelte, scule. Iar pentru ca ele să poată lucra, se extrage combustibil — cărbune, petrol, turbă, se produce benzină, se construiesc centrale electrice, şi pentru toate acestea de asemenea se creează maşini, maşini, maşini... Dar industria care aprovizionează agricultura cu îngrăşăminte minerale şi chimice! Dar producţia de ambalaje! E vorba doar de milioane de saci pentru grîne, făină, zahăr, sare, îngrăşăminte, de butoaie pentru peşte, vin şi bere, murături şi marinate, de lăzi pentru fructe, macaroane, ouă, păsări tăiate, produse coloniale; de o cantitate uriaşă de vase de sticlă — sticle, borcane ş.a.m.d., de cutii de metal pentru conserve, de bidoane de lapte, cutii pentru ceai, cafea, bomboane; de hîrtie, pungi, sfoară, staniol, celofan, cuie...

— ...Iată dar, Nikolai Arsentievici, ce înseamnă să obţii şi să produci hrana în epoca noastră luminată! Iată ce înseamnă să fii întreţinut de mama-natură! La cei şaizeci

la sută din oamenii de pe glob ocupați cu agricultura trebuie adăugați cel puțin alți treizeci la sută care îi „deservesc". Așadar, aproape nouăzeci la sută din activitatea creatoare a oamenilor este consacrată procurării hranei necesare! Îți dai seama, Nikolai Arsentievici, ce înseamnă asta? Înseamnă că în esență oamenii continuă să trăiască pentru a trăi. Ca oamenii primitivi! Aproape ca animalele și plantele, conform legii perpetuării speciei... Nu-i păcat? Cîtă energie creatoare, cîte talente și genii sînt „înghițite" de grija pentru hrană! Ce salt în progresul culturii ar săvîrși omenirea dacă acest sistem s-ar reduce măcar la jumătate!

— Dar deocamdată nu poate fi redus. Ce alt mijloc de a obține hrana poate să existe? Probabil că această etapă este necesară tocmai pentru a ajunge la... tabletele care înlocuiesc hrana.

— Tablete! Ce prostie! Asta-i o simplă fantezie. Organismul nu se poate hrăni cu substanțe luate de-a gata. El e alcătuit astfel încît să extragă singur substanțele necesare din hrană. Dacă-i dai organismului pilule, va începe să-și digere propriile viscere... Nu... După cum văd, nu ți-ai făcut o imagine a viitorului... deși viitorul este clar! Curînd vom stăpîni energia atomică. Asta o știi. Fără ea, sinteza proteinei, a grăsimilor și a glucidelor este practic irealizabilă. Ea ne va înlocui energia solară nesigură, ale cărei fărîme neînsemnate, de-abia aproximativ doi la sută, noi reușim acum să le captăm cu ajutorul plantelor. Energia atomică va produce această revoluție grandioasă... N-o să mai mutilăm pămîntul cu plugurile, nu o să mai creștem animale. O să renunțăm la agricultură! În locul ei o să creăm uzine alimentare, întreprinderi automatizate la maximum, în care hrana va fi produsă direct din substanțele folosite de plante, aer, apă, săruri, și nu o dată pe an, vara, cum se întîmplă acum, ci neîntrerupt, în fiecare clipă, iarna și vara, indiferent de timp, de climă, de latitudine sau longitudine... O hrană sintetică, Nikolai Arsentievici, dar hrană! Nu trebuie să ne fie teamă de acest cuvînt, deși acum nu prea sună atrăgător... Va fi o hrană bună, variată, gustoasă, altfel nici nu merită s-o facem, și mai ales, pentru întîia oară în istoria sa, omul va primi exact hrana care-i este necesară organismului. Căci hrana „naturală" de acum conține nu numai substanțele folositoare, necesare nouă, dar și multe alte sub-

stanțe dăunătoare sau pur și simplu inutile. Organismul este nevoit să cheltuiască în permanență o anumită energie ca să lupte cu ele, se îmbolnăvește, se degradează, îmbătrînește. Hrana sintetică, din punct de vedere principial nu poate să aibă acest neajuns. Ea va conține numai ceea ce este într-adevăr necesar organismului și, bineînțeles, îl va face pe om mai puternic, mai sănătos, va prelungi durata vieții... Vezi, așadar, cît este de important să depășim această vîrstă a copilăriei...

De obicei, în timp ce vorbea Ridan se plimba prin cameră, gesticula ; acum însă era atît de concentrat în sine încît și în mișcări se arăta zgîrcit.

— Dar, bineînțeles, principalul este saltul dialectic, trecerea la o nouă stare calitativă cu care se va încheia această etapă de multe milioane de ani a pruncieі noastre, etapa acumulării de cunoștințe — continuă el. Saltul a și început în 1917. Ce să mai vorbim, fără socialism toate acestea n-ar fi decît himere, biete visuri deșarte. Păcat însă că sîntem înclinați să ne obișnuim cu orice. Pierdem perspectiva, uităm de locul nostru în istorie. Și doar noi, mulțumită socialismului, de fapt ne-am rupt de trecut și zburăm impetuos, luăm înălțime ! Țara noastră se transformă nestăvilit într-un stat format numai din intelectuali, asta cu toate că agricultura și întreaga activitate desfășurată de popor pentru obținerea hranei lasă de fapt un loc neînsemnat activității pur științifice și culturale. Cu totul altfel va fi cînd vom termina saltul și vom elibera, vom descătușa treizeci-patruzeci la sută din energia creatoare a omului ! Dar mai sînt multe de făcut... Trebuie dezlegate multe taine ale naturii, atît în interiorul organismului viu, cît și în afara lui... Această sarcină ne revine nouă, Nikolai Arsentievici, asta-i datoria noastră. Noi, oamenii de știință, facem parte dintre acei puțini oameni scutiți de orice griji „alimentare“, tocmai pentru a ne putea vedea de aceste înalte sarcini ale noastre... Nu știu cum gîndești dumneata ; eu însă simt totdeauna această răspundere față de cei care ne hrănesc și, mărturisesc, rareori sînt mulțumit de mine însumi. În cazul acesta, spune, n-ar trebui să mă socotesc un adevărat criminal dacă m-aș apuca serios să caut „razele morții“ ? Dorința de a le stăpîni este, de fapt, un semn de slăbiciune, de nimicnicie fizică și morală. Victoria aparține nu aceluia care seamănă moarte și distru-

gere, ci aceluia care creează și afirmă viața. Să nu uităm acest lucru.

Ridan tăcu și iarăși căzu pe gînduri. Liniștea care se așternuse în cabinet se umblu pe nesimțite de acordurile ușoare și surde, ca din vis, ale pianului, care abia răzbăteau din salon. Ana exersa. Arpegiile simple, străbătînd pereții și ușile bine închise, se transformau aici în mod miraculos într-un cîntec neclar, al unor numeroase stoluri de păsări care, unul după altul, se înălțau tot mai sus și mai sus...

Pentru o clipă cei doi se contopiră într-un singur auz, supunîndu-se acestor sunete chemătoare și cuceritoare, pînă cînd melodia cristalină se topi undeva departe, în înălțime.

Deodată, Ridan se întoarse brusc, de parcă s-ar fi speriat de ceva, și întrebă:

— Ești supărat pe mine, Nikolai Arsentievici?

— Pe dumneavoastră?! De ce?

— Pentru că... în ultimul timp am cam făcut-o pe moralistul. Și eu știu, asta nu-i întotdeauna plăcut și nici... necesar.

Nikolai se văzu nevoit să spună cîteva cuvinte, domoale ca întotdeauna, dar precise și sincere — acum chiar rostite cu liniște — pentru a-l convinge pe profesor că temerile sale sînt neîntemeiate. Dimpotrivă, are atîta nevoie de aceste lecții! Nici vorbă nu poate fi de supărare! Îi este nespus de recunoscător! Doar asta îl ajută să se perfecționeze, să iasă din starea de „semiintelectual" pe care Ridan a identificat-o atît de just. Desigur el, Nikolai, nu se va ridica niciodată la nivelul lui Ridan — e prea tîrziu pentru asta și... nici aluatul nu-i același. Ridan știe să-i dea în fiecare discuție cîte ceva important, care îl ajută să urce o treaptă mai sus...

— Și-acum s-a întîmplat același lucru? îl întrerupse profesorul.

— Categoric!

— Sigur? Interesant! Mă-ntreb cu ce ai putea rămîne din această discuție?

— Întotdeauna m-am gîndit că principialitatea înaltă este o însușire înnăscută, ca să spun așa, un dar al naturii, un talent. Acum, cînd mi-ați arătat printr-un exemplu concret de unde pornește una dintre pozițiile dumneavoastră principiale, mi-am dat seama că această idee a mea stătea cu

capul în jos şi trebuie întoarsă... Principialitatea noastră marxistă este înainte de toate un mijloc de realizare a scopului propus, un instrument cu ajutorul căruia se obţine succes în orice muncă creatoare, e însăşi baza ei tactică. Şi nu-i de loc un „dar“ care poate fi oferit numai unora. Principialitatea este accesibilă fiecăruia dintre noi care înţelege lucrul acesta... Şi mai e ceva. Înainte mă uimea întotdeauna adîncimea şi lărgimea gîndurilor dumneavoastră, amploarea lor... Acum văd însă că şi felul dumneavoastră de a gîndi este... un „instrument“, şi încă unul extrem de puternic. Orice fenomen al prezentului vi-l închipuiţi în mişcare, în dezvoltarea lui dinspre trecut spre viitorul posibil şi tocmai de aceea îl apreciaţi în mod just... Nu ştiu dacă lucrul acesta se poate învăţa... E nevoie de cunoştinţe extrem de vaste. Dar este o metodă... şi indiferent de cunoştinţele pe care le-ai avea, nu trebuie să uiţi de ea.

Pe Ridan îl entuziasmă analiza făcută de Nikolai. El nu căutase de loc să pună în cuvintele şi în gîndurile sale un sens atît de profund şi de instructiv. Şi e puţin probabil că ar fi putut cineva, în afară de Nikolai, să prindă atît de bine acest sens — iată o capacitate a lui cu totul specifică şi extrem de preţioasă. Ridan, ce-i drept, o observase de mult, dar acum înţelese cît de mult s-a dezvoltat şi s-a întărit. Avea şi el, Ridan, destule de învăţat!

Întîlnirea aceasta, începută atît de tulbure pentru Nikolai, îi apropiase şi mai mult. Ea se sfîrşi cu discutarea problemelor de „muncă“.

— În ceea ce priveşte radiaţiile somnului — spuse Ridan — totuşi ai dreptate. Ele trebuie încercate imediat. Sper că n-ai să mă acuzi de inconsecvenţă: nu m-am îndoit niciodată de necesitatea încercării... Dar cum să le încercăm? Să-ţi spun drept, nu mă taie capul. Probabil că trebuie încercate afară, pe cîmp, la o distanţă considerabilă şi, bineînţeles, pe oameni, pe un număr suficient de mare de oameni. Într-un cuvînt, în condiţii apropiate de ale unui adevărat război. Dar oameni n-o să ne dea nimeni, oricît aş încerca să-i conving pe cei în drept că nu păţesc nimic. Experienţe pe oameni nu poţi face. Deşi fără o asemenea încercare în prezenţa reprezentanţilor armatei, radiaţiile noastre nu se pot transforma într-un mijloc de apărare...

Văzînd că Ridan se pierduse de-a binelea, Nikolai îşi stăpînea zîmbetul: iată cum poate greşi un om atît de înţelept! Soluţia era mult mai simplă. O asemenea încercare nu vor putea, bineînţeles, să organizeze. De altfel nici nu-i treaba lor. Să se îngrijească de asta cei care vor întrebuinţa arma pe care ei au creat-o! Acum trebuie doar să comunice cui trebuie.

— Ai dreptate! Prin comisarul poporului! se bucură Ridan. Du-te la el chiar astăzi. Povesteşte-i tot, expune punctul nostru de vedere. Dar vezi... fii prudent. Discuţia trebuie să aibă loc numai între patru ochi!

Capitolul XIV

LA FRONTIERA DE NORD

În nopţile întunecate, fără lună, primăvara sau toamna, cînd pe Marea Baltică bîntuie furtuna şi ceţurile se tîrăsc ca o perdea groasă' şi vîscoasă pe mare şi pe ţărm, nu e greu de loc să te strecori pe pămîntul sovietic. Pe o astfel de vreme numai din întîmplare te poţi întîlni cu vreo vedetă rapidă, şi-apoi radiolocatorul navei te avertizează şi goeleta are tot timpul să iasă din apele teritoriale sovietice; cît despre barcă, după debarcare, o iau valurile în larg ori se sfărîmă de stînci. Pe urmă o baie rece, din cap pînă-n picioare, la ţărm, unde se sparg valurile de stînci, o scurtă luptă cu apa, care te mînă înapoi, spre larg, şi cu bolovanii de granit, alunecoşi, mereu rostogoliţi de hulă, inevitabilele căderi şi lovituri... Dar toate astea sînt fleacuri. Apoi treci peste o fîşie tare de nisip, îngustă de vreo douăzeci-treizeci de metri, străbaţi un fel de terasă nu prea mare şi gata, eşti în pădure! Astfel de locuri sînt multe pe ţărmul Estoniei.

Cel puţin aşa susţineau toţi profesorii şcolii de spionaj. Din literatura secretă de specialitate şi din povestirile spionilor cu experienţă, Juhannes Rickert a studiat amănunţit toate aceste detalii geografice, tehnica debarcării şi multe altele. Băiatul era talentat şi avea o imaginaţie vie, practică — în timpul lecţiilor rezolva cu atîta măiestrie diferite variante operative, încît conducătorii organizaţiei ardeau de

nerăbdare să-l trimită cît mai repede într-o „misiune" adevărată. Cu atît mai mult cu cît o asemenea „misiune" serioasă şi neapărat încununată de succes, o cereau imperios împrejurările: prestigiul şcolii fusese puternic zdruncinat de cîteva eşecuri suferite de unii elevi ai ei, iar prestigiul însemna bani, banii ce se scurgeau de la „centru" şi umflau buzunarele conducătorilor acestei organizaţii misterioase.

Da, incontestabil, „Juho" promitea mult. Era radiotelegrafist şi radiotehnician excelent, gata format — lucrul acesta nu a mai fost nevoie să-l înveţe. Ba dimpotrivă, chiar el conducea lecţiile practice cu ceilalţi viitori spioni. Ura Puterea sovietică pentru că o ruinase pe mătuşa sa, care, după moartea mamei, l-a crescut timp de cîţiva ani în minunata ei moşie lîngă lacul Vîrts-Iarvi, în apropiere de Tartu. După aceea, tatăl său, care era german, l-a luat pe Hans înapoi în patrie, în Germania. Mătuşa, care era estoniană, după ce şi-a pierdut moşia, s-a stabilit într-un cătun izolat, la poalele unei păduri, lîngă Rîngu, care acum putea fi folosit ca bază: mătuşa ţinea mult la nepotul ei Juhannes. În afară de toate acestea, el vorbea curent limba estonă. Ce-i drept, Juho nu era prea dezvoltat fiziceşte şi la gimnastică rămînea în urma multor elevi. Ar fi trebuit să-l mai ţină în regim sanatorial încă vreo două-trei luni. Acum însă lucrul acesta era imposibil. De altfel, nici nu era atît de necesar. Îndemînarea, isteţimea, iuţeala reacţiilor erau mult mai importante decît forţa fizică.

Cînd la lecţii profesorii descriau în mod amănunţit cît de uşor se poate trece frontiera maritimă a Uniunii Sovietice, Juhannes zîmbea în sinea lui. Înţelegea cît preţ se poate pune pe aceste ştiinţe şi pe aceşti specialişti. Cu excepţia unor „discipline" ca: radio, tragerea cu pistoale de diferite sisteme, cifrarea comunicărilor, mijloacele de a scăpa de cîinii grănicerilor, jiu-jitsu şi alte cîteva, restul — cele care se refereau la comportare, la tactică — erau toate născociri. De o „ştiinţă a spionajului" nici nu putea fi vorba, cel puţin aici, în această şcoală.

Da, e adevărat că într-o noapte întunecată, ceţoasă, dacă nu dai de la început peste o vedetă de pază sau peste o patrulă pe ţărm, poţi să te strecori destul de simplu şi repede în pădure. Dar pe urmă?

Pe urmă ? Profesorii întrerupeau brusc expunerea despre cazurile concrete şi începeau să teoretizeze. Poţi să procedezi aşa, poţi să procedezi altfel. Să te orientezi aşa, să comunici „rezidentului"[1] că ai sosit, să-ţi ştergi urma şi să ajungi în punctul dinainte stabilit.

Toate astea erau prostii. Juhannes îşi închipuia mult mai clar cum se petrec lucrurile tocmai aici, în această pădure chipurile salvatoare. Aici începeau greutăţile şi era primejdia mai mare. Nu în zadar din acel moment expunerile despre adevăratele evenimente se transformau în „teorie" : aici, se vede treaba, majoritatea spionilor îşi găseau sfîrşitul.

Era şi firesc să fie aşa. Ca să înţelegi e de ajuns să „intri" în temă. Noapte, ceaţă. Unde anume a dus vîntul sau curentul mării barca de lemn ori cauciuc, naiba ştie. Harta amănunţită a ţărmului nu-ţi poate fi de prea mare folos, cu atît mai mult cu cît nu se vede nimic şi nici nu există vreun punct de orientare. Ca un pisoi care n-a deschis ochii, omul se îndreaptă spre pădure aproape pe dibuite... Şi trebuie neapărat să nu lase urme pe fîşia ţărmului. Lucru aproape irealizabil ! Fiecare bolovan de pe ţărm, fiecare tufiş, tot ţi se pare şi poate fi într-adevăr un grănicer. Cum o să mai stai să-ţi „ştergi" urmele ? !... Şi-apoi, ce să ştergi ? Mereu trec pe ţărm patrule de grăniceri cu cîini.

Dar, în sfîrşit, să zicem că ajungi în pădure.

Grănicerii sovietici cunosc desigur foarte bine acest „genial" procedeu de debarcare. Nu înseamnă că şi-au organizat în mod corespunzător sistemul de observare ? Dar care este acest sistem, n-ai de unde să ştii. Prin ce fîşie din pădure să treci pentru a depăşi limita supravegherii, pe unde trec în mod regulat patrulele cu cîini ? Şi de fapt, unde te duci ? Busola o fi ea bună, dar ce faci cu ea dacă nu ştii cu precizie pe hartă de unde ai început drumul ? Acul ei fosforescent îţi arată, bineînţeles, încotro e sudul, interiorul ţării, pentru că debarcarea va avea loc pe ţărmul nordic, departe, dincolo de Tallin, unde sînt mult mai puţine insule care păzesc cu vigilenţă, ca nişte santinele, ţărmul sovietic al Mării Baltice. Dar acolo, întocmai ca dinţii unui ferăstrău vechi, nenumărate peninsule strîmbe, mari şi mici, se înfig în mare, şi dacă nimereşti pe una dintre ele, ceea ce este

[1] Conducător al serviciului de spionaj. (n. t.)

foarte posibil, atunci poţi, mergînd spre sud, să nimereşti în cea mai primejdioasă zonă a ţărmului şi chiar să ajungi din nou la mare.

Dar să zicem că ai reuşit în mod întîmplător să ghiceşti direcţia şi să-ţi petreci „cu bine“ restul nopţii, pitit în pădure, sub ploaia inevitabilă în acest anotimp. S-a făcut dimineaţă. Istovit, ud, rebegit, murdar, omul trebuie să iasă din pădure, să vină între oameni, să se transforme într-un localnic care să nu iasă prin nimic în evidenţă. Nu poţi nici să te speli, nici să faci un foc. Te poţi orienta numai după sunete: după sirenele vapoarelor, uzinelor, claxoanelor automobilelor, zgomotul trenurilor. Dacă ele nu sînt, trebuie să ajungi pînă la ele, păstrînd distanţa cuvenită. Cu ajutorul hărţii şi al busolei, acestea pot să-ţi furnizeze unele indicaţii. Dar aceste indicaţii trebuie controlate cu prudenţă şi precizate, cu riscul permanent de a fi descoperit. Înainte de a ieşi între oameni trebuie să găseşti o ascunzătoare unde să instalezi antena, emiţătorul şi la o anumită oră să iei legătura cu rezidentul. Apoi să îngropi emiţătorul şi tot utilajul compromiţător şi să pleci repede din acest loc, pentru că foarte probabil ai fost reperat de operatorii radio de serviciu, cu ajutorul radiogoniometrului. Poate că sectorul a şi fost înconjurat de grăniceri...

Nu... Toate acestea sînt cît se poate de naive şi primitive. Aici nu se simte nimic din ingeniozitatea de care au dat dovadă clasicii spionajului, cum a fost de pildă Thomas Lawrence.

Tot ascultîndu-şi atent „profesorii“, Juhannes începu treptat să sesizeze esenţialul: nici unul dintre ei nu crede în acest procedeu „uşor“ de a trece graniţa. Chiar dacă unii dintre ei au fost într-o „misiune“ adevărată, au scăpat numai datorită unei întîmplări fericite. De altfel, dacă te gîndeşti bine, asta reiese chiar din expunerile lor.

Iar cea mai preţioasă observaţie era că întreaga organizaţie de spionaj — şi şcoala şi acest atît de misterios „centru“ — aşteaptă cu nerăbdare ca cineva să găsească un nou procedeu, mai sigur şi mai de nădejde.

Juhannes avea scopurile şi sarcinile lui ascunse. El, orice s-ar întîmpla, trebuie să se evidenţieze în şcoală, pentru ca după terminarea ei să capete imediat o „misiune“ impor-

tantă. A şi reuşit de altfel cîte ceva în acest sens. Este unul dintre „cei mai buni" elevi. Trebuie să devină însă primul.

Şi iată-l că începe pe ascuns să-şi creeze un proiect al său, nou şi original. Totul îi este limpede: planul „şcolii" este greşit chiar la bază, pentru că relativa siguranţă a primei lui părţi — debarcarea la adăpostul nopţii, al ceţii şi furtunii — aduce după sine greutăţi inevitabile şi aproape de netrecut în etapa următoare, etapa „de pădure", greutăţi datorite mai ales dificultăţii de orientare în aceste condiţii. Sarcina spionului este de a ajunge printre oameni fără să provoace din partea lor nici un fel de suspiciuni. Atunci de ce să se creeze această etapă inutilă şi atît de riscantă? Nu, poate fi prima etapă oricît de complicată şi grea, chiar şi scumpă la nevoie, numai să-i îngăduie spionului să ajungă deodată, fără un risc deosebit şi fără această pădure idioată, printre oameni — ziua, cînd vezi totul în jurul tău şi poţi uşor să înţelegi ce ai de făcut şi încotro să o apuci.

Cum se poate face asta?

Iată cum...

Proiectul fu gata după cîteva zile de chibzuinţă încordată. Cu trei săptămîni înainte de terminarea cursurilor, cînd trebuiau să aibă loc examenele de absolvire, un inspector de la „centru" sosi pentru o nouă verificare, de astă dată ultima, a activităţii şcolii. Era un fel de examen pentru conducătorii ei.

Ţinînd seama de situaţie, Juhannes Rickert prinse un moment prielnic şi-i spuse în treacăt unuia dintre profesori că el are cîteva idei noi cu privire la tactica spionajului. După cum se aştepta, urmările fură aproape instantanee şi cu un efect vizibil. În aceeaşi zi, Juhannes fu chemat în cabinetul directorului, unde se adunaseră toate vîrfurile şcolii, în frunte cu reprezentantul „centrului".

...Toţi recunoscură că planul lui Rickert e original şi îndrăzneţ, şi că merită să fie imediat verificat în practică.

— Dumneata, ca autor al proiectului, n-ai vrea cumva să înfăptuieşti primul o asemenea operaţie? îl întrebă inspectorul, dar în vorbele lui se simţea mai mult propunere decît întrebare.

— Voi fi bucuros să justific încrederea dumneavoastră, domnule inspector — răspunse Juhannes respectuos, stră-

duindu-se totuşi să-şi ascundă bucuria care-l cuprinsese. Vedea că scopul lui tainic e pe cale de a fi atins.

Din ziua aceea Rickert fu scutit de lecţii şi trecut pe statul agenţilor „centrului", cu leafa respectivă. Proiectul i-l considerară drept examen de absolvire. Mai trebuia, în termenul cel mai scurt, să pregătească un plan amănunţit şi absolut concret al operaţiei şi să asigure achiziţionarea mijloacelor tehnice necesare pentru realizarea ei, pe care chiar el le propusese.

Regiunea Mării Baltice este bîntuită de ploi, vînturi şi ceţuri. În Golful Finic cad pînă la o mie de milimetri de precipitaţii anual — aşa cel puţin susţin buletinele meteorologice. Iar numărul zilelor cu ceaţă este în medie de aproape şaizeci.

Ce-i drept, cea mai mare parte din aceste zile triste, apăsătoare pentru un om neobişnuit, sînt iarna, primăvara şi toamna. Dar chiar şi în toiul scurtei veri nordice — în iulie-august — cînd nopţile trec în fugă pe deasupra acestei regiuni ca umbrele unui nor mare gonit de vînt, şi cînd apa mării încălzită pînă la 17—18° de soarele care nu apune mult timp, îi îmbie pe înotători şi pe amatorii de băi, chiar şi atunci, în această perioadă fericită, se întîmplă să fie zile ploioase şi nopţi cu ceaţă, albe ca laptele.

Într-una din aceste nopţi o goeletă de pescuit, de provenienţă necunoscută, probabil dintr-acelea care brăzdează de obicei apele Golfului Finic în căutarea bancurilor de scrumbii, se apropie de limita apelor teritoriale ale Estoniei sovietice, mult mai la est de Tallin. Această goeletă nu trecu limita apelor teritoriale dar, reducînd viteza la minimum, viră şi se îndreptă de-a lungul zonei de litoral, mai departe spre est, urmînd cu dibăcie toate şerpuiturile şi cotiturile ţărmului nevăzut. Peste o oră goeleta, cu motoarele oprite, intră în derivă. Un vînt destul de puternic dinspre nord-vest a început s-o împingă spre ţărm ; iat-o în apele teritoriale... Încă vreo zece minute dură această derivă apoi elicele începură deodată să funcţioneze, goeleta făcu un viraj brusc şi în cea mai mare viteză dispăru în apele neutre ale mării.

Ceea ce s-a petrecut la început, cînd goeleta se apropiase pentru întîia oară de zona apelor teritoriale, lată de douăsprezece mile marine, n-a putut observa nimeni. De la pupa un om îmbrăcat în ceva care aducea de departe cu un costum de scafandru a fost coborît în apă. Omul acesta s-a culcat pe burtă şi a rămas aşa la suprafaţa apei. În faţa sa, ţinea prins de două mînere un obiect ciudat, de forma unei ţigări de foi uriaşe, un fel de torpilă cam de jumătate de metru lungime. În faţă, această torpilă se termina cu o elice mică, de navă.

Goeleta s-a îndepărtat apoi şi a făcut toate acele manevre ca să distragă atenţia de la omul cu torpila, care continuă să rămînă cîtva timp nemişcat.

Ceaţa, tot mai luminată de soarele care răsărea, părea acum lăptoasă şi parcă mai transparentă. În sfîrşit, omul întinse mîinile şi picioarele şi pentru o clipă rămase vertical în apă, ca un flotor. Acest lucru îi dădu posibilitatea să ridice capul deasupra valurilor şi să determine limitele vizibilităţii. Da, ceaţa începuse să se destrame. Mai avea la dispoziţie cel mult o oră şi jumătate, tocmai atît cît îi trebuia să străbată cele douăsprezece mile marine, adică cei peste douăzeci şi doi de kilometri pînă la ţărm. Era timpul.

Apăsă pe demaror şi „torpila" se avîntă pe faţa apei. În spatele ei, ţinîndu-se strîns cu ambele mîini întinse, gonea omul, spintecînd valurile.

...Aproximativ la un kilometru de ţărm el opri motorul şi înălţînd capul, privi în toate părţile. Se vedea bine plaja cu nisipul alb, strălucind în soare, cu siluetele bronzate, rare la acea oră a dimineţii, ale oamenilor veniţi în întîmpinarea razelor ultraviolete.

Juhannes ştia ce are de făcut. Peste vreo trei ore plaja aceasta, cunoscută nu numai în Estonia, va fi arhiplină. Atunci, conform planului său, urma să acţioneze.

Dar începuse să-l plictisească „jocul". Pentru ce să mai aştepte? Mai ales că acest „plan" era depăşit. Acum putea să treacă la celălalt plan, la cel adevărat, fără ghilimele.

„Torpila" plutea aici, lîngă el. Degetele amorţite, înţepenite de încordare, îşi reveniseră şi se mişcau normal în mănuşile largi, impermeabile.

Făcu cîteva mişcări complicate cu mîinile, trase ca pe fermoar nişte bile mici care se vedeau la încheieturile mîi-

nilor, la umeri, la gît. Apa rece începu să se strecoare în interiorul costumului, răcindu-i mîinile, pieptul, pîntecele, iar aerul cald, şuierînd şi bolborosind, începu să iasă pe lîngă gît, afară. Corpul lui se scufunda încet în apă.

Juhannes apucă de mînerele „torpilei“ şi o puse în funcţiune. Sub presiunea apei, partea din faţă a costumului se deschise deodată, ca gura unui caşalot, şi „torpila“ trase omul gol din ea; purta doar un slip, ca un adevărat sportiv înotător; după el, prins de un şnur, se tîra un rucsac cufundat pe jumătate în apă, cu partea superioară umflată ca o băşică. Era rucsacul în care îşi avea lucrurile.

Costumul-scafandru se duse la fund.

Peste cîteva minute Juhannes îşi struni din nou „calul“ ascultător şi răsuci o manetă mică de lîngă mîner. Scufundîndu-se repede şi scoţînd băşicuţe de aer, „torpila“ dispăru şi ea în adîncul galben-verzui. Juhannes o urmări cu părere de rău şi începu să înoate spre ţărm, trăgînd cu greu sacul după el.

Ocupat cu toate aceste operaţii, de-abia acum observă o şalupă care se îndrepta spre el. Şalupa avea la proră un fanion roşu. Unul dintre cei doi oameni care se aflau în ea îl urmărea printr-un binoclu, stînd în picioare.

„S-a făcut!“ se gîndi zîmbind Juhannes.

— Nu ştiţi că-i interzis să înotaţi aşa departe? spuse în limba estonă omul din şalupă, cînd înotătorul se apropie de bordul ei. N-aveţi voie să depăşiţi geamandurele. Poftiţi sus!

Juhannes, ascultător, aruncă mai întîi rucsacul, apoi urcă şi el pe bord.

Scoase un prosop, se şterse şi după aceea se îmbrăcă tăcut.

Barca se îndepărta de plajă.

„S-a făcut! repetă Juhannes în gînd, plin de fericire. În sfîrşit, am ajuns!“

Interogatoriul se apropia de sfîrşit.

Da, era un caz ieşit din comun, o întîmplare neobişnuită chiar şi pentru organele securităţii de stat.

Agentul fascist prins de paza coastei nu numai că n-a opus rezistenţă, dar a cerut chiar el să fie dus „unde trebuie". Din comportarea lui, şi chiar din expresia feţei lui, din zîmbetul abia perceptibil care îi sălta uşor colţurile gurii, din strălucirea ochilor liniştiţi, afundaţi mult în orbite, se vedea că omul este fericit că şi-a îndeplinit în sfîrşit greaua-i misiune despre care le povestise, de a ajunge în Uniunea Sovietică.

Spionii şi diversioniştii care au trecut prin această cameră şi au stat pe acelaşi scaun nu arătau nici pe departe aşa.

Anchetatorii — un maior şi doi căpitani din organele securităţii de stat — au ascultat cu interes povestirea lui lungă şi amănunţită. Era o întreagă epopee a unei lupte complexe şi foarte periculoase pentru îndeplinirea misiunii care-i fusese încredinţată. Omul a vorbit laconic, fără să înflorească nimic, despre faptele şi evenimentele care au dus la necesitatea de a fi trimis aici, şi toate acestea au îngăduit să se contureze chipul unui ilegalist antifascist curajos şi plin de abnegaţie. Tot ce a povestit el părea, cel puţin deocamdată, verosimil. Unele fapte cu caracter secret erau cunoscute ofiţerilor, altele puteau fi controlate. Dar scopul principal al agentului — transmiterea unor informaţii referitoare la o invenţie de o covîrşitoare importanţă pentru apărarea ţării — putea fi apreciat numai după o verificare îndelungată şi după studierea de către specialişti a datelor prezentate de el.

Să-l creadă sau să nu-l creadă ?... Oare toate acestea n-ar putea fi, în definitiv, un truc nou, pus la cale cu mult talent ?

— De ce-aţi ales totuşi un drum atît de complicat, printr-o organizaţie de spionaj, pentru a vă îndeplini misiunea ? întrebă maiorul. Aţi fi putut pur şi simplu să treceţi graniţa şi să vă predaţi grănicerilor.

— La început aşa m-am gîndit să procedez — răspunse agentul. Apoi mi-am dat seama că este foarte primejdios. Puteam fi prins chiar pe teritoriul nostru... Sau pur şi simplu omorît de cei de acolo. Şi atunci scopul meu nu ar fi fost atins. Serviciul de spionaj îmi garantează cel puţin dintr-o parte securitatea trecerii frontierei... Mai tîrziu, în şcoală, am înţeles că putem obţine şi alte foloase...

— Adică ?

— Voiam tocmai să vă spun. Planul pe care l-am propus centrului de spionaj se referea nu numai la tactica pătrunderii pe teritoriul Uniunii Sovietice. I-am convins că o să reuşesc uşor să organizez o bază sigură într-un cătun, lîngă Rîngu, la mătuşa mea despre care v-am povestit, unde se poate lansa dintr-o dată un întreg grup de diversionişti şi spioni. Operaţia a fost elaborată în toate amănuntele. Debarcarea grupului urmează să se facă după ce pregătesc aici totul.

— Debarcarea se va face după procedeul propus de dumneata ?

— Nu întocmai. Deocamdată se experimentează. Vor fi folosite doar „torpilele" pentru trecerea de pe goeletă pe ţărm, ca să nu fie descoperiţi de radiolocatoare, dar debarcarea au hotărît să o facă noaptea, pe ceaţă, după vechea metodă, iar eu trebuie să-i ajut să iasă din pădure. Au găsit ei că-i mai sigur aşa... O să puteţi prinde întregul grup şi să slăbiţi astfel în mod simţitor serviciul lor de spionaj. Dacă, bineînţeles... aveţi încredere în mine...

— Evenimentele ne vor arăta întrucît este adevărat tot ceea ce ne-ai comunicat — spuse unul dintre ofiţeri.

— Vedeţi însă... e aici ceva care complică lucrurile. Grupul va sosi pe goeleta de pescuit „Ervalla", aceeaşi care m-a adus şi pe mine. A fost închiriată la Stockholm ca navă de pescuit, dar de fapt o foloseşte centrul de spionaj. De îndată ce-am să comunic că pregătirile au luat sfîrşit, goeleta va intra în Golful Finic. Mi-au ordonat să mă travestesc în pescar şi pe o barcă cu pînze s-o întîmpin în largul mării şi să trec pe ea. Aici va trebui să raportez şefilor cum a decurs debarcarea mea şi ce am reuşit să fac în Estonia. Probabil că acolo va avea loc şi o consfătuire cu reprezentanţi ai centrului. Vor discuta experienţa făcută de mine. Apoi mă voi întoarce pe ţărm, pentru ca în prima noapte cu ceaţă să ies în întîmpinarea grupului şi să-l scot din pădure. Din păcate n-am putut să refuz această întrevedere idioată în largul mării, deşi, după părerea mea, ea este o greşeală extrem de periculoasă pentru întreaga operaţie... Acum vedeţi că nici un fel de evenimente nu vă pot ajuta să verificaţi sinceritatea mea. Dacă nu mă prezint pe goeletă, vor deduce că am „căzut", şi debarcarea n-o să mai aibă

Agentul fascist prins de paza coastei nu numai că n-a opus rezistență, dar a cerut chiar el să fie dus „unde trebuie". Din comportarea lui, și chiar din expresia feței lui, din zîmbetul abia perceptibil care îi sălta ușor colțurile gurii, din strălucirea ochilor liniștiți, afundați mult în orbite, se vedea că omul este fericit că și-a îndeplinit în sfîrșit greaua-i misiune despre care le povestise, de a ajunge în Uniunea Sovietică.

Spionii și diversioniștii care au trecut prin această cameră și au stat pe același scaun nu arătau nici pe departe așa. Anchetatorii — un maior și doi căpitani din organele securității de stat — au ascultat cu interes povestirea lui lungă și amănunțită. Era o întreagă epopee a unei lupte complexe și foarte periculoase pentru îndeplinirea misiunii care-i fusese încredințată. Omul a vorbit laconic, fără să înflorească nimic, despre faptele și evenimentele care au dus la necesitatea de a fi trimis aici, și toate acestea au îngăduit să se contureze chipul unui ilegalist antifascist curajos și plin de abnegație. Tot ce a povestit el părea, cel puțin deocamdată, verosimil. Unele fapte cu caracter secret erau cunoscute ofițerilor, altele puteau fi controlate. Dar scopul principal al agentului — transmiterea unor informații referitoare la o invenție de o covîrșitoare importanță pentru apărarea țării — putea fi apreciat numai după o verificare îndelungată și după studierea de către specialiști a datelor prezentate de el.

Să-l creadă sau să nu-l creadă ?... Oare toate acestea n-ar putea fi, în definitiv, un truc nou, pus la cale cu mult talent ?

— De ce-ați ales totuși un drum atît de complicat, printr-o organizație de spionaj, pentru a vă îndeplini misiunea ? întrebă maiorul. Ați fi putut pur și simplu să treceți granița și să vă predați grănicerilor.

— La început așa m-am gîndit să procedez — răspunse agentul. Apoi mi-am dat seama că este foarte primejdios. Puteam fi prins chiar pe teritoriul nostru... Sau pur și simplu omorît de cei de acolo. Și atunci scopul meu nu ar fi fost atins. Serviciul de spionaj îmi garantează cel puțin dintr-o parte securitatea trecerii frontierei... Mai tîrziu, în școală, am înțeles că putem obține și alte foloase...

— Adică ?

— Voiam tocmai să vă spun. Planul pe care l-am propus centrului de spionaj se referea nu numai la tactica pătrunderii pe teritoriul Uniunii Sovietice. I-am convins că o să reuşesc uşor să organizez o bază sigură într-un cătun, lîngă Rîngu, la mătuşa mea despre care v-am povestit, unde se poate lansa dintr-o dată un întreg grup de diversionişti şi spioni. Operaţia a fost elaborată în toate amănuntele. Debarcarea grupului urmează să se facă după ce pregătesc aici totul.

— Debarcarea se va face după procedeul propus de dumneata?

— Nu întocmai. Deocamdată se experimentează. Vor fi folosite doar „torpilele" pentru trecerea de pe goeletă pe ţărm, ca să nu fie descoperiţi de radiolocatoare, dar debarcarea au hotărît să o facă noaptea, pe ceaţă, după vechea metodă, iar eu trebuie să-i ajut să iasă din pădure. Au găsit ei că-i mai sigur aşa... O să puteţi prinde întregul grup şi să slăbiţi astfel în mod simţitor serviciul lor de spionaj. Dacă, bineînţeles... aveţi încredere în mine...

— Evenimentele ne vor arăta întrucît este adevărat tot ceea ce ne-ai comunicat — spuse unul dintre ofiţeri.

— Vedeţi însă... e aici ceva care complică lucrurile. Grupul va sosi pe goeleta de pescuit „Ervalla", aceeaşi care m-a adus şi pe mine. A fost închiriată la Stockholm ca navă de pescuit, dar de fapt o foloseşte centrul de spionaj. De îndată ce-am să comunic că pregătirile au luat sfîrşit, goeleta va intra în Golful Finic. Mi-au ordonat să mă travestesc în pescar şi pe o barcă cu pînze s-o întîmpin în largul mării şi să trec pe ea. Aici va trebui să raportez şefilor cum a decurs debarcarea mea şi ce am reuşit să fac în Estonia. Probabil că acolo va avea loc şi o consfătuire cu reprezentanţi ai centrului. Vor discuta experienţa făcută de mine. Apoi mă voi întoarce pe ţărm, pentru ca în prima noapte cu ceaţă să ies în întîmpinarea grupului şi să-l scot din pădure. Din păcate n-am putut să refuz această întrevedere idioată în largul mării, deşi, după părerea mea, ea este o greşeală extrem de periculoasă pentru întreaga operaţie... Acum vedeţi că nici un fel de evenimente nu vă pot ajuta să verificaţi sinceritatea mea. Dacă nu mă prezint pe goeletă, vor deduce că am „căzut", şi debarcarea n-o să mai aibă

loc. Iar ca să mă credeţi şi să mă lăsaţi să mă duc acolo... vă înţeleg... n-aveţi nici un temei. Îmi dau seama foarte bine.

Multă vreme stărui tăcerea. Privind înaintea lui, în gol, maiorul gîndea cît de ciudat e acest om. Oricît i-ar spune inima că aşa stau lucrurile şi nu altfel, oricît ar crede în cineva, tot ar vrea dovezi, indicii care să-i întărească cît de cît convingerea !...

— Spuneţi-mi, e cineva în Uniunea Sovietică care vă cunoaşte ? Acum, mai de curînd ? întrebă el.

— Nu. Nimeni...

Dar deodată faţa agentului se lumină.

— În afară de... o cunoştinţă din eter... adăugă el. Nu ştiu nici cum îl cheamă, nici cine este, dar e un radioamator cu multă experienţă. Am întreţinut cu el o legătură destul de îndelungată. Şi agentul povesti amănunţit despre această legătură.

— Ţineţi minte cumva indicativul lui ?

— Cum să nu ! Eu2bd.

— Şi ce ştie el despre dumneavoastră ?

— Cred că şi mai puţin decît ştiu eu despre el... Dar îşi va aduce întotdeauna aminte de mine după acest... cifru... Îmi permiteţi ?... El se ridică în picioare, luă stiloul pe care i-l întinse maiorul şi scrise pe o foaie de hîrtie :

LMRWWAT

*

* *

După ce îşi legă barca la pupa goeletei, Hans urcă pe scara de pisică şi cînd păşi pe punte, deodată îl cuprinse un sentiment apăsător de nehotărîre, o nelinişte inconştientă. Simţi un gol la stomac şi prin minte îi fulgeră un cuvînt neplăcut : presimţire. Se miră şi de una şi de cealaltă. De ce toate astea ?

Într-adevăr totul se desfăşura conform planului fixat şi ştia că n-a făcut nici o greşeală... Ori totuşi... Da, s-ar fi cuvenit să se ducă în aceste zile la mătuşă-sa, în cătun, să-şi împrospăteze măcar impresiile, va trebui doar să raporteze

despre această călătorie... Ei, dar la urma urmei, totul se poate născoci. Nimeni dintre cei cu care se va întîlni acum nu poate ști în ce împrejurări a pătruns el pe pămîntul sovietic și ce a făcut acolo în aceste cîteva zile. Le va povesti ce va găsi de cuviință și ei vor trebui să-l creadă.

Îi era, bineînțeles, tare neplăcut să se scufunde iarăși în această atmosferă dezgustătoare de minciună, crimă, mascaradă, mai ales după ce respirase cu atîta bucurie libertatea pe acest pămînt. Și doar a fost o libertate relativă: a continuat să rămînă sub strictă supraveghere, fiecare pas al său era controlat; în schimb pentru întîia dată în acești ani din urmă a putut să spună deschis adevărul, să nu ascundă nimic despre el, să nu se prefacă... Și ce fericire era asta!

Iar astăzi — după ce i se permisese să plece fără însoțitor în largul mării, la „întîlnire“ — simțise deosebit de intens această fericire. L-au crezut! Și doar n-aveau nici un temei să-l creadă!

Acum, într-o clipă, trebuia să se pregătească pentru întîlnirea cu cei de pe goeletă, să facă să dispară toate urmele acestei fericiri — și din suflet, și de pe față — să se transforme din nou într-un dușman al noilor săi prieteni...

Cînd se văzu sus, pe puntea cunoscută a goeletei „Ervalla“, Hans reuși să se stăpînească pe deplin.

Pe punte era pustiu și liniște, ca de obicei noaptea, pe vreme calmă. Marinarul care aruncase scara o strînse la loc și, fără să spună o vorbă, dispăru. Privind atent în jur, după obiceiul unui conspirator, Hans studia rapid situația. Totul era acolo la fel ca în noaptea cînd a fost coborît împreună cu „torpila“ sa pe apă.

Vîntul, parcă mai cald, se întețise ușor, iar ceața se îngroșase în mod vădit. „Asta-i prost“ — se gîndi Hans. Dacă se dezlănțuie furtuna, n-o să se mai poată întoarce astăzi la mal.

După cîteva clipe, o siluetă într-o grosolană manta de ploaie, cu capișon, apăru pe covertă și apropiindu-se de el, îi privi cu încordare chipul. Hans recunoscu imediat ochii mici, sfredelitori ai „instructorului“ și, după strîngerea lui puternică de mînă, după zîmbetul lui, înțelese că totul este în ordine, că sînt mulțumiți de el, că este apreciat mai mult decît un agent de rînd, începător. Impresia aceasta fu

confirmată atunci cînd intrară în micuţa cabină-salon a goeletei. La masă şedeau trei oameni ; Hans îi vedea pentru prima oară.

— El este — îl prezentă instructorul ; probabil că tocmai discutaseră despre el.

Cei trei nu se sculară, nu-şi spuseră numele, dar îl salutară întinzîndu-i mîna peste masă, examinîndu-l cu un vădit interes, plin de bunăvoinţă. După comportarea lor, şi mai ales după slugărnicia prevenitoare a instructorului, Hans înţelese că are în faţa lui nişte „rechini", de la centrul de spionaj. Unul dintre ei părea chiar a fi „şef" cu împuterniciri nelimitate. Probabil că „desanţii" se odihneau în celelalte cabine, înainte de încercările primejdioase care-i aşteptau.

Pe masă se aflau o sticlă de coniac abia începută, mai multe farfurioare cu felii de lămîie tăiate subţire şi presărate cu zahăr pudră, păhărele mici şi un singur tacîm, în faţa căruia fu aşezat oaspetele. „Instructorul" sună şi apăru bucătarul, cu un biftec sfîrîind în tigaie. Gestul prevenitor venea la timp ; lui Hans i se făcuse foame. În timp ce mînca grăbit, gazdele sorbeau coniacul cu înghiţituri mici, fumau şi discutau degajat, pe teme care n-aveau nici o legătură cu operaţia pentru care se aflau aici, în ceasurile acestea de noapte. Vorbeau în cea mai curată limbă germană, şi numai în vorbele şefului se strecurau intonaţii străine, de tonalitate engleză.

Mîncînd cu poftă dar în limitele bunei-cuviinţe, Hans lua parte la discuţie cu privirea, cu zîmbetul sau mimica. Părea complet absorbit de discuţie.

În realitate însă, el îşi muncea creierul în căutarea unei explicaţii a ceea ce se petrecea. Atenţia lui ascuţită surprindea fapte care îl convingeau că în jurul lui nu e totul chiar aşa de simplu şi liniştit cum pare. De ce se uită instructorii, cînd unul, cînd altul, la ceas ? De două ori în cabina mare, în afară de bucătar, a intrat un om cu o hîrtie pe care a întins-o celui mai mare dintre „rechini". Hîrtia circulase din mînă în mînă, dar niciodată n-a ajuns la Hans şi nici n-a fost întoarsă cu faţa scrisă spre el. Ascultînd paşii acestui om, Hans stabilise că el se duce înapoi la staţia de radio, care se afla în spatele punţii de comandă. Aşadar, hîrtiile

erau nişte radiograme, dar judecînd după mimica celor care le citeau, niciuna nu era aceea pe care o aşteptau ei.

Şi de ce oare aceşti oameni nu dormeau? Ar fi putut doar foarte bine să dea dispoziţie să fie treziţi cînd va veni. Probabil că aşteptau o comunicare legată de venirea sa pe goeletă, ori de planul debarcării agenţilor. Toate acestea nu miroseau a bine şi-l nelinişteau pe Hans.

Cînd termină să mănînce, „patronul" întrerupse discuţia, îi umplu din nou păhărelul cu coniac şi propuse să se treacă la subiect.

Pentru început, aveau să-i pună cîteva întrebări. Procedeul său de debarcare a dat practic rezultatele aşteptate? („Indiscutabil" — răspunse convins Hans.) Proiectul său iniţial are nevoie de vreo rectificare? („Da, de unele lucruri n-a ţinut seama cînd şi-a întocmit planul, din cauză că nu cunoştea exact realitatea sovietică.") Consideră că planul de debarcare a grupului care se găseşte pe bordul goeletei rămîne în vigoare? Operaţia poate fi efectuată acum?

— Din păcate operaţia n-a fost proiectată exact după planul meu. Depinde de vreme — răspunse Hans.

— Îmi pare rău — repetă ironic „patronul" — dar lucrul acesta a fost considerat necesar pentru unele considerente. Planul dumitale este foarte interesant. Trebuie însă verificat în practică şi nu o dată... Chiar dumneata ai constatat unele defecţiuni. Să le discutăm, să le înlăturăm, să mai încercăm... Ei, şi-acum raportează totul, punct cu punct!

Hans povesti cu voce sigură cum s-a desfăşurat cursa sa cu „torpila", cum a ales calm şi netulburat, la lumina soarelui de dimineaţă, un loc potrivit pe plajă, unde era mai puţină lume, cum a ieşit pe nisip desfăşurînd în urma sa şnurul de kapron de pe mosorul ascuns în slip şi cum a tras apoi mai aproape de mal rucsacul pe jumătate scufundat în apă... În timp ce se odihnea pe ţărm, a scos din slip un sac împăturit cu grijă, din mătasea cea mai fină, l-a umflat pe neobservate prefăcîndu-se că l-a dezgropat din nisip, şi cu acest sac, care era o copie a rucsacului său, după ce l-a purtat în mod demonstrativ ca să-l vadă toţi cei de pe plajă, a intrat din nou în apă „ca să-l spele". Aici nu i-a fost greu să înlocuiască rucsacul fals cu cel adevărat, s-a întors, şi-a scos, de data aceasta fără să se mai ascundă, rufele, hainele şi s-a îmbrăcat.

Toată această poveste fantezistă, presărată din belşug cu mici amănunte inventate de Hans, dar cunoscute ascultătorilor săi din „celebrul său proiect“, făcea ca expunerea să fie vie, interesantă şi convingătoare. Ea distrăgea atenţia, îndepărta de la anumite întrebări delicate.

Apoi, cu aceeaşi ardoare, le istorisi cum a organizat baza pentru grupul de spioni. Da, i-a făcut o vizită mătuşei sale Laine Toop în cătunul Voorkile, de lîngă Rîngu. Bătrîna nutreşte şi acum o ură bine ascunsă faţă de Puterea sovietică şi s-a bucurat nespus de mult cînd şi-a văzut nepotul şi fiul adoptiv. Au avut mare noroc! Bătrîna tocmai se pregătea să construiască o căsuţă tip vilă pentru fiica sa, care s-a măritat anul trecut. A şi căpătat parcela necesară tot acolo, în cătun; o mare parte din materiale sînt pregătite, aşa că — imediat ce va face rost de parale — voia să angajeze zidari să înceapă lucrul; Juhannes i-a promis că o ajută cu bani şi a asigurat-o că peste cîteva zile, cînd se va întoarce, o să-i aducă meşterii de care are nevoie. Cît timp vor lucra, muncitorii or să stea la mătuşa sa — e loc suficient. Bineînţeles, n-or să aibă prea mult confort, dar e vară. Aşa că nimeni nu va fi nevoit să se ascundă, cel puţin vreo trei-patru săptămîni...

Din nou, patronul se uită la ceas şi „rechinii“ schimbară priviri între ei. Cu coada ochiului, Hans surprinse gestul unuia dintre ei, care şedea alături: acesta a dat din cap afirmativ şi aprobator parcă.

Şeful se sculă şi se apropie de telefon. Hans tăcu.

— Ei, Erwin, cum e vremea?

Membrana vibră cu atîta putere, încît şeful îndepărtă receptorul de la ureche, aşa că toţi din cabină auzeau ce-i răspunde Erwin şefului.

— Timpul este foarte bun pentru pescuit, înălţimea voastră — se auzi glumind glasul gros, răguşit, al unui lup de mare. Cald, umed şi ceaţă. Tocmai bun să arunci năvodul. Ce porunciţi?

— Mai precis, mai precis, Erwin! Şi, te rog, fără glume!

— Poftim: vîntul trei grade sud-est, cum s-ar zice sovietic, cu toate astea, blînd şi cald. Temperatura 17,5 grade, temperatură de cameră. Valurile de gradul patru, leagăn, nu altceva... Cam asta-i totul...

— Nu mai face pe prostu', Erwin! Dar ceaţa?!

În receptor răsună un rîs blajin.

— Iertaţi-mă, înălţimea voastră, am uitat că preferaţi în loc de whisky curat, lapte abia muls. Pot să vă tratez, ieşiţi pe punte. Din păcate meteorologii n-au inventat un sistem pentru stabilirea gradului de densitate a ceţii, aşa că mai precis nu pot...

— Aşadar, totul e în regulă?

— În modul cel mai precis, excelenţa voastră! V-am spus doar că putem arunca năvodul.

Hans înţelese tot. Aşa cel puţin i se părea lui. De altfel, evenimentele care urmară îi confirmară bănuiala. Aerul cald, dinspre sud, năvălind în Marea Baltică, provocase ceaţa şi operaţia avea să înceapă chiar acum... Pentru „rechini" era acelaşi lucru dacă el îi va întîmpina pe spioni pe ţărm sau va debarca împreună cu ei, urmînd să acţioneze mai departe conform planului.

Pentru el însă, această variantă neaşteptată însemna aproape sigur eşecul propriului său plan, poate chiar moartea sa. Să-i prevină pe noii săi prieteni, nu mai avea cum. Bineînţeles, ei vor descoperi grupul, fiindcă erau preveniţi şi cunoşteau locul debarcării. Dar va debarca împreună cu ei şi Hans? Ori îl vor opri pe goeletă, iar spionii vor acţiona singuri? Dacă au schimbat cu totul planul de debarcare? Şi, în sfîrşit, ce motive au cei de „acolo" să-l creadă într-atîta încît să nu admită că el, fiind prins la ţărm, a trădat planul debarcării ca să o poată şterge singur?... În cazul acesta, ei nu vor lăsa grupul să intre în pădure. N-ar avea nici un rost! Şi dacă se va încinge lupta pe ţărm, nu va mai scăpa cu viaţă. Dacă va arunca arma şi va voi să se predea, ca să nu-l împuşte grănicerii, îl vor omorî ai lui. Oricînd se va găsi cineva gata să-şi îndeplinească „datoria", conform asprei legi a spionilor, şi în ultima clipă să sfarme între dinţi fiola cu cianură de potasiu...

„Ei — se gîndi Hans — fie şi-aşa. Eu mi-am îndeplinit misiunea principală". Gîndul acesta îl bucură şi-l linişti. Ridică păhărelul şi-şi bău coniacul dintr-o înghiţitură.

Discuţia la telefon era pe sfîrşite.

— Spre locul indicat — porunci şeful. Cînd ajungem acolo?

— Sîntem în căutarea peştelui, luminăţia voastră! Dar dacă v-aţi plictisit de această ocupaţie onorabilă, atunci peste vreo treizeci de minute va da domnul să intrăm în derivă.

— Bine, acţionaţi fără întîrziere.

— Aţi auzit? întrebă şeful, aşezîndu-se în fotoliul său. Va trebui să profităm de ceaţa aceasta şi, prin urmare, vom schimba întrucîtva planul. Dumneata, Juho, ai să pleci împreună cu ei. Sper că asta nu va aduce complicaţii deosebite...

Juhannes se arătă de acord. E păcat să se piardă o ocazie ca asta. Cine ştie cînd va mai fi aşa vremea...

...Pe goeletă începu mişcarea ca într-o alarmă la mijlocul nopţii. Pe punte, la pupa, echipajul pregătea mijloacele tehnice pentru coborîrea oamenilor pe apă. Şase spioni treziţi de şefii lor, se îmbrăcau în grabă, îşi împachetau rucsacurile, îşi aranjau armele pe ei, pregătindu-se pentru vreo eventuală luptă pe ţărm.

Toate aparatele de observare cu care goeleta era înzestrată, ca cea mai modernă navă de luptă — radiolocatoare, radiogoniometre, receptoare acustice de apă — funcţionau continuu circular, pentru a preveni la timp primejdia, indiferent din ce parte ar fi apărut ea.

Învăluită în ceaţa deasă, umedă, „Ervalla" se furişa încet şi cu băgare de seamă, ca o pisică, spre apele teritoriale ale statului sovietic.

Şi în salon se făceau pregătiri febrile. Hans primea ultimele instrucţiuni şi misiunile de spionaj; învăţa pe de rost adresele locuinţelor conspirative, numele spionilor a căror existenţă în Estonia nici măcar n-o bănuise pînă atunci, datele întîlnirilor şi ale legăturilor prin radio cu centrul. Toate acestea el le repeta de cîteva ori cu glas tare, apoi, ca să le memoreze mai bine le nota pe foi mici de blocnotes pe care instructorul, care şedea în faţa lui, i le lua imediat şi le ardea într-o scrumieră.

Aproape totul era terminat cînd în cabină intră din nou radiotelegrafistul cu o telegramă în mînă. În tăcerea generală, hîrtia aceasta, ca şi cele de mai înainte, circulă pe la toţi, afară de Hans, şi se întoarse la şef. Numai că de data aceasta reacţia fu cu totul alta. Înainte, feţele lor spuneau destul de vădit: „nu-i asta!". Acum însă nu mai expri-

mau nimic. De parcă ar fi privit o foaie de hîrtie absolut curată.

Hans înţelese : „asta era“. Şi simţi deodată că un perete orb, de neînţeles, îl despărţi de toţi ceilalţi, rupînd toate firele care îl legaseră de aceşti oameni în cursul acestei întîlniri pe goeletă.

În aparenţă însă, totul era ca şi mai înainte. Şeful turnă din coniac în păhărelul său, apoi în păhărelul lui Hans, iar Hans îl bău imediat ca să umple cu ceva această clipă de cumplită nesiguranţă.

Pe neaşteptate se făcu linişte : maşinile „Ervallei“ se opriseră. Asta se auzea foarte bine şi însemna că vasul a ajuns la locul indicat ; dar se pare că în salon nimeni n-a observat lucrul acesta.

Instructorul, care şedea în faţa lui Hans, căuta ceva în carneţelul său de notiţe. Şeful îi întinse cu un gest neglijent foaia de hîrtie primită şi, pentru prima oară îi spuse liniştit pe nume :

— Ei, Gerhardt... acţionează în consecinţă.

Şi în asta era ceva ameninţător.

— Imediat — bolborosi acesta. Să-mi notez unele date. Aşadar, Juho, cum o cheamă pe mătuşa dumitale ?

— Laine Toop.

— Lai-ne To-op — repetă Gerhardt, notîndu-şi. Vîrsta ei ?

— Patruzeci şi trei de ani.

— Unde locuieşte ?

— În cătunul Voorkile, aproape de Rîngu.

— Acolo te-ai întîlnit cu ea ?

— Da.

— Cînd ?

— Acum cinci zile. La 24 iulie.

Hans răspundea cu siguranţa unui condamnat la moarte, pentru că acum, în sfîrşit, înţelesese totul.

— Ei, asta-i tot — spuse tăios Gerhardt, strecurîndu-şi carnetul de notiţe în buzunarul din spate, iar cu mîna stîngă îi întinse peste masă foaia de hîrtie adusă de radiotelegrafist. Acum citeşte asta !

Numai la ce scria acolo nu se aştepta Hans !

„...Ieri am vizitat cătunul Voorkile, lîngă Rîngu. Complimente de la Rickert n-am avut cui transmite. Laine Toop a murit în aprilie anul acesta de pneumonie — 852“.

În primele clipe, mintea lui Hans căută cu o încordare nebunească o ieşire din situaţie. Reciti din nou şi din nou textul ca să-şi mai lungească timpul. Fără să ridice ochii, el văzu totuşi în mîna stîngă a lui Gerhardt, scoasă din buzunarul de la spate, unde şi-a vîrît carnetul, un revolver care îşi arăta ţeava peste marginea mesei.

Telefonul zbîrnîi şi şeful ridică receptorul.

— Nu cumva aţi adormit acolo, luminăţia voastră? se auzi glasul gros.

— La naiba! strigă iritat şeful. Mii de draci, auzi, Erwin? Întoarce imediat spre nord şi porneşte cu toată viteza! Cu maximum de viteză!

O linişte neobişnuită îl cuprinse deodată pe Hans. Înţelese că toate planurile şi speranţele lui s-au prăbuşit şi că nu mai poate face absolut nimic. Decît doar să aştepte sfîrşitul. Să aştepte şi, cel mai bine, să tacă.

— Iar acum, Rickert — rosti cu glas scăzut, ca de plumb, Gerhardt — povesteşte-ne cum s-a petrecut totul de fapt.

Hans îşi ridică ochii şi întîlni privirea lui rece, ameninţătoare... În clipa următoare îl cuprinse o uşoară ameţeală şi în toate membrele simţi o slăbiciune de neînvins, capul începu să i se plece spre masă şi pleoapele i se închideau fără voie. Cunoştinţa îl părăsea repede, îndepărtîndu-se tot mai mult de el.

„M-au otrăvit... — îi trecu prin minte. În ultimul păhărel mi-au pus otravă."

Nici unul dintre oamenii care se aflau pe „Ervalla" n-a ştiut şi nici n-a aflat vreodată ce s-a mai petrecut după aceea.

La vreo patruzeci de minute după ce nava intrase în derivă şi pătrunsese în apele care scaldă ţărmul Estoniei, ceaţa fu luminată de proiectoarele puternice de pe două vedete de pază sovietice. Una dintre ele se opri la o oarecare depărtare, iar cealaltă se apropie de goeletă şi, prin semnale, întrebă nava sub ce pavilion se află. Goeleta nu răspunse. Părea moartă. Luminile de bord erau stinse, nu se vedeau oameni.

Vedeta se apropie de bordul goeletei şi în aceeaşi clipă un detaşament de grăniceri înarmaţi, ca un stol de păsări, trecu pe „Ervalla".

Ciudată privelişte!

Ceaţa luminată de proiectoare arunca asupra punţii o lumină cenuşie, de amurg, dezvăluind ici-colo pe ea trupuri de oameni întinşi pe spate, cu mîinile date în lături. Constatară însă că toţi sînt vii. Nici o leziune nu putu fi observată la nimeni, iar feţele lor exprimau sănătate. Părea că dorm, dar toate încercările de a-i trezi, de a-i readuce la viaţă nu dădură nici un rezultat.

În aceeaşi stare fură găsiţi ofiţerul cu navigaţia în cabina de hărţi, marinarul de cart la timonă, radiotelegrafistul, restul de echipaj care se odihnea în cabine, într-un cuvînt — toţi cei de pe goeletă.

Atenţia locotenentului care comanda detaşamentul fu atrasă în mod deosebit de privelişte a din salonul goeletei. Acolo se aflau cinci oameni. Unul dintre ei, cel mai tînăr, cu îmbrăcăminte simplă de pescar, şedea la masă cu capul lăsat pe mîinile împreunate. Drept în faţa lui, cu pieptul prăvălit peste masă, un altul, îmbrăcat bine ca şi ceilalţi, îşi prinsese între piept şi masă mîna dreaptă, din care, vădit lucru, scăpase revolverul căzut alături. Un al treilea, mai în vîrstă, zăcea în fotoliul căpitanului, cu capul dat pe spate, şi sforăia tare. Un al patrulea căzuse pe podea, al cincilea lîngă uşă; şi lîngă ceilalţi doi de lîngă masă găsiră revolverele căzute din mîini. Aici prea mirosea a violenţă, chiar dacă nu era nimeni rănit, şi locotenentul se hotărî ca deocamdată să nu se atingă de cei cinci „adormiţi". Luă numai revolverele şi lăsînd în cabină o pază întărită, urcă în goană pe punte.

Între timp, de celălalt bord al „Ervallei" se apropie cea de-a doua vedetă şi de pe ea trecu pe goeletă un grup alcătuit dintr-un maior, doi căpitani de securitate şi un civil. Locotenentul, comandant al detaşamentului, raportă situaţia: pe goeletă au fost găsiţi douăzeci şi opt de oameni, toţi vii, dar... fără cunoştinţă, într-o stare care seamănă cu somnul. N-au reuşit deocamdată să trezească pe nici unul...

Altă surpriză pentru locotenent, după cele văzute pe goeletă! Privind feţele celor veniţi, care exprimau şi uimire, şi entuziasm, îşi dădu seama că ei ştiu despre ce-i vorba. Şi

imediat după ce-i ascultară raportul, îl felicitară cu căldură pe civil, pentru extraordinarul succes dobîndit. Apoi, amintindu-şi parcă de o sarcină importantă ce trebuia îndeplinită imediat, ofiţerii se repeziră spre „cadavrele vii" care zăceau pe punte, le examinară în grabă, privind faţa fiecăruia, de parcă ar fi căutat pe cineva. Locotenentul îşi dădu seama că oamenii din salon i-ar putea interesa, şi-i conduse acolo.

Ofiţerii se priviră între ei cînd îl recunoscură pe Hans, care dormea liniştit în compania „patronilor" săi, la o sticlă de coniac. Dar această „paşnică" scenă căpătă altă semnificaţie cînd locotenentul raportă despre revolverele pe care le găsise aici. Maiorul ridică încet, cu băgare de seamă capul lui Hans, îi ascultă respiraţia, îi cercetă pulsul... Privirea îi fu atrasă de o foiţă de hîrtie care se zărea de sub mîinile împreunate pe masă ale tînărului. Citi repede textul şi dădu hîrtia celor doi căpitani. Din nou schimbară priviri între ei. Apropiindu-se de civilul înalt, cu părul castaniu-închis, care urmărea cu atenţie cele ce se petreceau, maiorul îi spuse:

— Ştiţi, tovarăşe profesor, ce s-a petrecut aici? Pe lîngă toate celelalte, aţi salvat viaţa acestui tînăr de treabă...

Profesorul îşi desfăcu mîinile zîmbind. Nici nu se străduia măcar să pătrundă sensul evenimentelor... se pare că altceva, cu totul altceva îl interesa pe el aici.

— Asta e... — răspunse el. Acest fenomen are menirea să distrugă tot ce e rău şi să salveze tot ce e bun.

...Operaţia fu terminată spre dimineaţă; oamenii de pe vedetă munciră din greu pe „Ervalla". Toţi „adormiţii" fură percheziţionaţi cu cea mai mare grijă, mai ales cei care făceau în mod evident parte din reţeaua de spionaj. Asupra celor şase spioni diversionişti găsiţi în partea din faţă a punţii, lîngă „torpilele" şi combinezoanele-scafandre pe care nu apucaseră să le îmbrace, grănicerii — conduşi acum de unul dintre căpitani — găsiră şi fiole cu otravă ascunse în colţurile gulerelor, în reverele hainelor, în batiste. Rucsacurile, cu un utilaj complet şi ingenios de spionaj — aparate portative de radio pe unde scurte, aparate de fotografiat miniaturale, de forma şi mărimea unor portţigarete, cutii de chibrituri sau stilouri, blocnotesuri pentru cifrare, colecţii de ţigări somnifere şi otrăvitoare, cerneală simpatică, obiecte

de travestire, mustăţi, bărbi şi multe altele, documente false, iar unele chiar autentice, paşapoarte, certificate, adeverinţe ascunse separat, în buzunarele impermeabile ale hainelor şi, în sfîrşit, acele mijloace de apărare împotriva oamenilor şi cîinilor — substanţe chimice şi arme — de care ar fi avut nevoie în primele clipe după debarcare. Toate acestea fură adunate la un loc şi puse în ordine după numerele scrise cu creion chimic chiar pe corpul spionilor — „pe fund“ — cum glumeau ostaşii grăniceri intrigaţi de această întîmplare.

Desanţii ghinionişti, legaţi şi transportaţi jos, într-una din cabine, continuau să doarmă acolo, sub pază. Echipajul goeletei, în frunte cu căpitanul Erwin, „zăcea“ pe puntea inferioară, iar de „rechinii“ din cabina-salon se ocupau maiorul şi celălalt căpitan, amîndoi anchetatori cu experienţă. Percheziţia avu drept rezultat o „recoltă“ bogată. Organizatorii spionajului antisovietic se simţeau probabil ca la ei acasă pe această navă puţin arătoasă, a cărei menire ar fi trebuit să fie căutarea şi semnalarea bancurilor de peşti.

Profitînd de avantajele pe care le ofereau izolarea şi inviolabilitatea navei în apele neutre, ei conduceau de aici, prin radio, agenţii spioni strecuraţi în Estonia. Asupra „rechinilor“ nu găsiră nici fiole cu otravă, nici arme, în afară de revolverele pe care le-au scos în momentul „demascării“ lui Juho. Se pare că ei n-aveau de gînd să guste din primejdie. De aceea ţineau fără grijă în buzunare planurile diferitelor operaţii, orarele legăturilor prin radio, numele agenţilor, datele întîlnirilor, adrese de case conspirative şi multe altele, care îi entuziasmară pe anchetatori. Materialul găsit le dădea posibilitatea să reteze de la rădăcină reţeaua de spionaj inamic lăsat aici încă înainte de recenta instaurare a Puterii sovietice în Estonia.

Cel de-al doilea căpitan coborî în cabină şi raportă maiorului că operaţia de „curăţire“ pe navă s-a terminat.

Tuturor celor care dormeau, în afară de Hans, li se puseră cătuşe şi fură lăsaţi pe locurile lor. Privirile ofiţerilor se îndreptară spre civilul care, ca şi înainte, urmărea tăcut munca lor.

— Să-i trezim? înţelese el. Atunci faceţi-mi legătura cu farul... Dacă se poate, chiar de aici.

Radiotelegrafistul venit de pe vedetă pe bordul goeletei stabili imediat legătura.

Întinzîndu-i receptorul telefonului, maiorul îl întrebă pe civil :

— Noi ce facem... trecem pe vedetă ?

— Stați liniștiți ! Nouă nu ne dăunează absolut cu nimic. Așa că, luați loc... Alo ! Farul „Stenșer" ? Dați-mi-l pe inginer. Dumneata ești ? Nikolai Arsentievici, schimbă unda, așa cum ne-am înțeles... Da, aici totul este gata... Toți, pînă la unul ! Și nu uita să înregistrezi distanța. Poți să începi !

Se trase lîngă perete, ca să-i vadă dintr-o dată pe toți cei adormiți.

— Durează mult ? întrebă maiorul.

— Gata, a și început ! Priviți !

Ceea ce se petrecu după acel „priviți" părea curată vrăjitorie, cu atît mai înfricoșătoare cînd te gîndeai că pornește de la omul acesta calm și domol în mișcări.

Cu toate acestea, nu se întîmplă nimic deosebit. Cei adormiți dădeau semne de viață. Șeful nu mai sforăia, toți începuseră să se miște încet, pe nesimțite ; deschideau ochii, mișcau buzele, degetele, umerii... Impresia de înfricoșătoare vrăjitorie se datora faptului că toate aceste semne de trezire se produceau *simultan*, dovedind că aici acționa o forță puternică, de neînțeles și de neînvins, venită *din afară*.

Apoi deodată tabloul se schimbă brusc. Oamenii începură să se ridice în capul oaselor, să se trezească realmente, de astă dată fiecare în felul său. Comună pentru toți rămînea numai încremenirea plină de tăcere și groaza din ochi, care creștea pe măsură ce-și dădeau seama de situația lor. Toți tăceau.

Numai pe Hans, evoluția aceasta nu-l atinse. Chiar în clipa cînd se trezi, dădu mai întîi cu ochii de fețele cunoscute și atît de dorite ale maiorului și ale celor doi căpitani — deocamdată singurii și adevărații săi prieteni din noua lui viață.

Tot mai stăruiau în el sentimentele sumbre ale clipei cînd se cufundase în somn : sentimentul că a „căzut", că va muri, că nu va putea niciodată să justifice încrederea acestor prieteni... Și iată că acum, printr-o minune inexpli-

cabilă, ei veniseră să-l salveze... Văzu cătuşele la încheieturile mîinilor care, cu puţin înainte, îndreptaseră spre el ţeava revolverului... la mîinile şefului şi ale celorlalţi. Mîinile lui — le privi, le mişcă — erau libere!

Întoarse din nou capul şi întîlni privirea prietenoasă a maiorului... Era prea mult pentru el.

Neştiind dacă îi este îngăduit să se scoale, dacă trebuie să continue rolul de spion şi în general cum să se comporte în această situaţie pe care nu o ghicise încă, lăsă capul în jos şi-şi acoperi faţa cu mîinile... Şi deodată îşi simţi pe degete lacrimile de fericire care-l uşurau.

Pe la prînz, nava suedeză de pescuit „Ervalla", care violase apele teritoriale ale R.S.S. Estone şi care, conform regulilor internaţionale, fusese confiscată de paza de frontieră, intră, escortată de o vedetă de pază, în golful Kunda şi acostă în port.

Cealaltă vedetă care participase la capturarea goeletei, încă de dimineaţă se apropie de insuliţa Stenşer, pe culmea căreia se înălţa unul dintre numeroasele faruri sovietice din Golful Finic şi, luînd pe bord un om, după o scurtă escală, se îndreptă spre Tallin.

Ridan şi Nikolai şedeau alături, în avionul de pasageri. Ochii lor roşii, feţele cenuşii vădeau oboseala.

Nu era de mirare: de două zile şi două nopţi, de cînd au fost chemaţi pe neaşteptate la telefon şi au plecat apoi cu avionul din Moscova, abia au apucat să doarmă cu totul vreo trei ore. Şi cîte s-au petrecut, prin cîte au trecut, cîte impresii neobişnuite au acumulat în acest timp!

Pe aerodromul din Tallin, înainte de decolarea avionului, au apucat să aţipească vreo douăzeci de minute, şi iată că acum, cînd ar fi putut să doarmă două ore bune, somnul nu li se lipea de gene.

Ridan privi discret, cu coada ochiului, faţa lui Nikolai şi, văzînd că nici acesta nu doarme, îl atinse uşor cu cotul.

— Totuşi, grozav a ieşit! spuse el. Cît ai spus? Treizeci şi unu de kilometri?... Mda, e cam puţin... Oricum însă... Înţelegi?... Am avut dreptate?

— Se pare că aşa e.

— Se pare! Nu „se pare", ci precis! Doar n-am avut nici un eşec, toţi douăzeci şi opt, ca unul...

Un timp tăcură amîndoi, apoi începu din nou, tot profesorul:

— În toată fantasmagoria asta, un singur lucru nu înţeleg... Ne-au chemat la Comisariatul Poporului pentru securitatea statului alaltăieri seară. De-abia aflaseră de propunerea noastră referitoare la încercarea aparatului, de posibilităţile lui... Ţi-aduci aminte ce ne-au întrebat? Dacă putem pune în funcţie aparatul în largul mării, noaptea, pe ceaţă, iar în cazul că avem ca obiectiv, în larg... nişte oameni de pe un vas, dacă nu va fi o piedică „bordajul", şi aşa mai departe... Înţelegi? Iar ieri seară am fost luaţi pe sus şi conduşi la acest far cu radiolocator! Ei, nu-i aşa că atunci nu era încă ceaţă? De unde au putut ei să ştie dinainte că în această noapte, aşa, deodată, o să se lase ceaţă şi că o oarecare navă suedeză se va îndrepta spre ţărmul nostru, şi chiar în acest loc?!

— Da, într-adevăr, e de neînţeles... Au şi ei ştiinţa lor... pe care noi n-o cunoaştem... Dar cît de ingenios au rezolvat problema încercării G.M.-ului... Nu-i aşa?...

Nikolai vorbea mai rar ca de obicei, cu o voce surdă. Prin vuietul avionului, vocea lui mai că nu se auzea. Ridan îl privi din nou cu coada ochiului, se gîndi puţin, tresări.

— Ascultă, Nikolai Arsentievici — spuse el hotărît, ferm, de parcă ar fi vrut în mod intenţionat să opună glasul său sonor, de bariton, glasului şters al lui Nikolai. Peste... (se uită la ceas) două ore vom fi acasă. Uite ce-ai să faci. Dar categoric! Mai întîi o baie, mănînci bine şi... la culcare! Fără tăifăsuială, cu atît mai mult cu cît nu putem deocamdată povesti nimic celor de acasă. Ai să dormi pe săturate. De asta o să am eu grijă... Şi chiar astăzi am să dau dispoziţie fetelor să se pregătească de urgenţă pentru plecarea pe Ufa. Am să-i telefonez lui Fiodor Ivanovici... şi în două zile să vă văd plecaţi.

— Dar... acum... G.M.-ul este cunoscut! În orice moment ar putea să ne...

— Da, ştiu... „ar putea"... — îl întrerupse tăios Ridan. Dar pe dumneata n-o să te poată chema! Ştiu precis că dacă rămîi la Moscova n-o să ai linişte şi asta se va termina prost. Dacă eu n-am fost în stare să-ţi respect odihna, ce să mai aşteptăm de la cei care nu ştiu ce-i cu dumneata! Acum îmi asum eu toată răspunderea şi gata! Te rog să mă crezi că nimeni, absolut nimeni n-o să ştie unde te afli!

— Bine... fie — răspunse Nikolai.

Partea a cincea

OAMENI... ŞI OAMENI

Capitolul XV

„CASA PLUTITOARE"

•

Într-o zi cu soare strălucitor şi căldură toridă, pe una din străzile străvechiului orăşel din Ural, Krasnoufimsk, apăru un grup de turişti încărcaţi cu bagaje ; tocmai ieşiseră pe poarta „hotelului" — o căsuţă de lemn, fără etaj. Deşi bagajele erau grele şi căldura moleşitoare, ei păşeau repede pe trotuarul îngust, podit, grăbindu-se probabil să ajungă cu povara lor undeva, nu prea departe.

Curînd ajunseră la capătul străzii ; de aici începea un coborîş abrupt. Jos şerpuia panglica străvezie a rîului Ufa. Malul opus, lin, dezvăluia în faţa ochilor vasta privelişte a pajiştelor şi-a culmilor împădurite ale munţilor Ural, ce se zăreau albăstrii în depărtare.

Dar panorama aceasta măreaţă nu atrase deocamdată atenţia noilor veniţi. De îndată ce-şi lăsară jos baloturile, valizele şi lăzile, îşi aţintiră privirile în jos, spre malul rîului, unde era acostată o barcă.

Feţele turiştilor radiau de bucurie. Tot ce făcuseră pînă atunci — cumpărarea proviziilor şi a lucrurilor necesare, drumul pe calea ferată de la Moscova la Krasnoufimsk şi cele trei zile petrecute în acest orăşel pitoresc, cît timp Fiodor şi Nikolai căutaseră o barcă potrivită — toate acestea erau doar pregătiri în vederea călătoriei care abia acum începea. Cîteva minute încă, şi vor avea parte de bogăţii neasemuite : aer curat, apă cristalină, libertate, soare, natură sălbatică.

Pe cărarea abruptă, turiştii îşi duseră cu grijă lucrurile la mal, le urcară în barcă, apoi fără să mai întîrzie nici un pic îşi ocupară locurile conform indicaţiilor lui Fiodor, iar el, care de la bun început fusese recunoscut drept „căpitanul echipajului", se aşeză la pupa cu mîna pe rama de cîrmă. Ana şi Wiekling trecură la vîsle.

— Mola parîmele! comandă vesel Fiodor.

Vorbind ca un marinar încercat, lungind cuvintele, Nikolai îi răspunse :

— Am înţeles! Mola parîmele! şi împingînd barca, sări în ea.

Călătoria începu. Cîteva lovituri de vîslă şi, ieşind pe firul apei, turiştii porniră la vale.

Vremea era admirabilă. De pe cerul fără pic de nor, soarele îşi revărsa vipia, dar pe apă nu era cald. Rîul te ademenea cu răcoarea lui. În orice clipă puteai să-ţi arunci de pe tine plicticoasa îmbrăcăminte de oraş, acum inutilă, să te azvîrli în apă şi să înoţi cît îţi pofteşte inima, pe lîngă barcă...

Aşa cum se cuvine unui adevărat şi încercat căpitan, Fiodor păstra un aer calm, nepăsător, dar mereu îşi privea prietenii cu satisfacţie, aşa cum îşi priveşte un autor dramatic chemat la rampă, spectatorii cuceriţi de opera lui strălucitoare.

Oraşul, rămas în urmă, curînd nu se mai zări. Malul drept era din ce în ce mai scund. În depărtare, la poalele unor coline nu prea înalte, se mai zăriră un timp stîlpii de telegraf ce se înşiruiau de-a lungul căii ferate, apoi trecu, parcă tîrîndu-se, un tren lung de marfă şi fluierul lui puternic fu ultimul sunet al vieţii de oraş...

Turiştii se odihneau după alergătura prin oraş şi căratul bagajelor grele. Uimiţi de liniştea care se aşternuse pe neaşteptate, urmăreau tăcuţi malurile prin dreptul cărora pluteau. Barca purtată de curgerea apei mergea singură şi destul de repede. Dar căpitanul nu lăsa pe nimeni să trîndăvească.

— Ei, prieteni, gata cu odihna! spuse el. Mai avem destule treburi pentru ziua de astăzi.

— Cum, iarăşi treburi?

— Bineînţeles, şi încă foarte importante. N-o să ne scăldăm şi n-o să ne sorim tot timpul. Trebuie să şi mîncăm, deci să pregătim mîncarea, să dormim, să ne adăpostim pe

timp urît. Toate acestea trebuie pregătite din vreme. Doar n-o să stăm înaintea fiecărei mese şi în fiecare seară înainte de a ne culca să desfacem baloturile, să scoatem ce ne trebuie şi apoi să împachetăm la loc! În cazul ăsta nu ne-ar ajunge nici două luni ca să parcurgem tot itinerarul.

— Ce avem de făcut? Dă comanda, căpitane!

— Alfred şi Ana, puneţi mîna pe vîsle şi vîsliţi cum trebuie! Nikolai, urmăreşte flora de pe ţărm şi dacă vezi vreun desiş de răchită sau fîn uscat, undeva, pe luncă, semnalizează. Nataşa, deschide lada noastră cu scule şi scoate tot ce e înăuntru. Deocamdată atît!

— Înţeles, căpitane!

Nu trecu nici o oră şi pe malul stîng zăriră un răchitiş des. Turiştii acostară într-un golfuleţ liniştit, puţin adînc, scoaseră tot ce era de prisos pe ei, ieşiră la mal şi se apucară de lucru. Fetele pregăteau dejunul. Tuturor li se făcuse foame. Alfred răspundea de combustibil şi de focul de vreascuri, în timp ce Fiodor şi Nikolai se ocupau cu amenajarea bărcii.

— Cum, n-o să dormim pe mal, în cort? se interesă Nikolai, văzînd că Fiodor măsoară ceva în barcă, în raport cu înălţimea sa.

— Nu, Kolea, barca va fi casa noastră plutitoare, bine apărată de rouă şi ploaie. N-are nici un sens ca în fiecare zi să ridicăm cortul şi să facem paturile. Asta ne-ar lua zilnic vreo două ore preţioase şi ar fi mai puţin comod. Iar în barcă, ai să vezi tu ce bine o să ne aranjăm.

Barca era mare — lungă de opt metri şi lată de aproape doi metri la mijloc. Sub bancheta de la provă şi sub cea de la pupă puteau fi adăpostite lucruri. Meşterul barcagiu de la care cumpăraseră barca amenajase aceste „dulapuri" conform indicaţiilor lui Fiodor. Prin deschizătura circulară din bancheta de mijloc se putea instala un catarg într-un lăcaş trainic de pe fundul bărcii, aşa că puteau călători şi cu velă, cînd vîntul era prielnic.

De-a lungul bordurilor, Fiodor bătu cîteva scoabe de fier pe care le pregătise încă de la Moscova. Apoi fixă în ele nişte nuiele lungi, tăiate din răchitiş, pe care — îndoindu-le — le legă două cîte două deasupra bărcii, ca nişte arcuri destul de înalte, formînd toate la un loc scheletul pentru acoperiş.

— Aşa ! Acum nu ne mai rămîne decît să întindem prelatele şi casa noastră plutitoare va fi gata — spuse Fiodor, desfăcînd balotul cu corturile.

Două foi mari de cort, întinse pe arcurile de nuiele şi prinse cu inele mici de nişte cuie bătute în marginea bordurilor, acoperiră complet barca, făcînd-o să semene cu un dirijabil coborît pe apă. Nikolai rămăsese înăuntru.

— Admirabil, Fedea ! strigă el. Aici e un adevărat salon de navă !

— Şi cum ieşim de-acolo ? întrebă Ana de pe mal.

Nikolai vîrî mîna în crăpătura dintre cele două foi de cort, scoase un inel din cui şi, dînd în lături colţul foii de cort, ţîşni prin „uşa" triunghiulară, direct în apă.

— Poftiţi de admiraţi locuinţa ! strigă el, trăgînd barca la mal.

Fetele se furişară înăuntru şi izbucniră deodată în strigăte de entuziasm, atît de spaţios, de confortabil şi de luminos era înăuntru : pînza subţire a „acoperişului" lăsa să treacă destulă lumină, iar pe bancheta din mijloc puteai să şezi în voie, fără să te apleci.

— Acum poate să plouă — spuse Fiodor. Ne mai rămîne numai să facem rost de fîn şi atunci sîntem definitiv pregătiţi pentru călătorie.

— E fîn cît vrei aici — îi anunţă Alfred, care chiar atunci se întorsese dintr-o mică excursie „pe uscat". Dăduse peste o fîneaţă, foarte aproape de locul unde se aflau ei.

Masa era însă gata şi cu toţi întrerupseră lucrul. Călătorii se adunară în jurul velei întinse pe iarbă, la umbra unor tufe înalte şi începură să mănînce. Omleta cu slănină şi roşii se dovedi neobişnuit de gustoasă, iar cartofii fierţi, după aprecierea generală, nu se deosebeau cu nimic de castane. Chiar şi pîinea, o pîine neagră obişnuită, pe care o mîncară cu ceai, puteau să jure că-i tort. Într-un cuvînt, aerul şi ambianţa începeau să-şi facă efectul.

— Ehei ! se miră Nataşa. Dacă mîncăm aşa timp de o lună şi jumătate, n-o să ne mai ţie barca !

— Ba aşa o să mîncăm, Nataşa — o încredinţă Fiodor. Dar n-avea grijă. Cel mult o să fim mai zdraveni, mai viguroşi, mai veseli !

După-masă, dădură prelata deoparte şi aranjară „saltelele". Bărbaţii aduseră trei braţe mari de fîn şi îl aşternură

pe fundul bărcii. Între timp, fetele lichidară bucătăria de campanie şi spălară vasele. Toate ustensilele pentru bucătărie fură aranjate în „cala“ de la proră, iar proviziile în „cala“ de la pupă. Fînul moale fu acoperit cu alte foi de cort. În „casa plutitoare“ era plăcut, comod şi curat, fundul bărcii se transformase într-un pat mare. Bancheta din mijloc împărţea barca în două „dormitoare“ bine distincte — la pupă unul mai lat, pentru bărbaţi, iar la proră unul mai îngust, pentru fete.

— Acum să nu intraţi în casă cu picioarele murdare! ordonă Ana.

— Dar cu picioarele ude putem? întrebă Nikolai, şezînd pe marginea bărcii şi scuturîndu-şi apa de pe picioarele desculţe.

— Cu picioarele ude se poate — răspunse Fiodor. Pînă seară totul se va usca.

— Va trebui să te descalţi şi dumneata, dragă tovarăşe, îi spuse Nikolai lui Alfred, care îşi examina îngrijorat pe mal bocancii mari, de turist, plini de lut. Era singurul care nu se hotărîse încă să-şi scoată încălţămintea. Toţi ceilalţi se descălţaseră de mult, bucuroşi parcă să scape cît mai repede de bocanci.

Există un farmec cu totul deosebit în această senzaţie de a umbla nestingherit, desculţ, pe malul apei. Linia apei lîngă mal încetează să mai fie un cordon peste care nu poate păşi un om încălţat. Iar dincolo de această limită este atît de plăcut! Să treci oricînd, să te apropii, mergînd drept prin apă, de barca care şi-a înfipt prora în mal, să simţi răcoarea care ţi se ridică tot mai mult pe picioare şi sub tălpi covorul moale, clisos, de pe fund, care te gîdilă între degete...

Dar trebuie să ştii să umbli desculţ. Această deprindere se dobîndeşte în copilărie şi apoi nu se mai uită niciodată, ca şi arta de a înota. Atunci începe să ţi se formeze mersul. Piciorul e parcă mai atent şi mai curios: înainte de a călca, pipăie repede pămîntul, controlează dacă nu este ceva ascuţit, şi abia după aceea primeşte greutatea corpului. Spinii, ghimpii şi pietrele educă mişcările, piciorul în timpul mersului se înalţă mai sus, se avîntă şi atunci omul păşeşte moale şi agil, nu-şi prăvăleşte dintr-o dată întreaga greutate a corpului pe talpa întinsă înainte şi nu-şi tîrşîie picioarele ca

bătrînii, agăţînd cu vîrful fiecare neregularitate cît de mică a drumului.

În această privinţă s-ar putea spune că Nikolai, Nataşa şi Fiodor aveau o „înaltă calificare". În viaţa fiecăruia dintre ei a fost o vreme cînd socoteau că încălţămintea trebuie purtată numai iarna. Iar pe Ana, Ridan o învăţase din fragedă copilărie să umble desculţă. Alfred însă se dovedi în această privinţă un deplin ignorant. Prietenii îl tachinară cu veselie atunci cînd, neavînd încotro, se hotărî să se descalţe şi, bălăbănindu-şi bocancii atîrnaţi de şireturi, o porni şontîc pe prundiş.

În sfîrşit, Wiekling se instală pe locul său şi „casa plutitoare" porni iarăşi la drum, părăsind malul ospitalier al primului lor popas. Ca şi înainte, Fiodor continua să conducă barca. De la bun început hotărîse să-şi ia asupra sa, cel puţin pentru un timp oarecare, rolul de cîrmaci, deoarece era primejdios să încredinţezi conducerea bărcii unui începător.

Într-adevăr, adîncimea apei scăzuse şi mereu întîlneau praguri repezi, peste care barca trecea cu o viteză de pînă la patru metri pe secundă. Bolovani uriaşi, acoperiţi de un mîl verde-deschis, lunecau asemenea unor fiinţe subacvatice pe lîngă ei, aproape la suprafaţa apei. Trebuia să observi la timp locurile primejdioase, să stabileşti din timp, după felul valurilor şi al vîrtejului de apă, cît de adînc se află bolovanul şi, la nevoie, să-l ocoleşti.

Dar, cînd e purtată de curent cu o asemenea viteză, barca se supune greu cîrmaciului. Vîslele ridicate nu pot fi de folos : ar fi primejdios să se accelereze mişcarea.

Dar iată că au trecut pragurile, rîul se lărgeşte, fundul dispare în adîncul verzui.

— Cu toată viteza, înainte ! comandă căpitanul şi vîslele coboară ascultătoare în apă.

Acum vîslesc Nikolai şi Alfred. Fetele se odihnesc, după ce au pregătit mîncarea. Ana stă culcată la proră, mult aplecată, şi priveşte cu încordare şi interes în apa străvezie care lunecă pe lîngă bord. Din cauza acestei poziţii simte o ameţeală plăcută şi i se pare că zboară cu o viteză nemaipomenită deasupra unei lumi necunoscute, ca în vis.

Fiodor a instituit următoarea regulă : doi se odihnesc, doi vîslesc. La fiecare jumătate de oră unul dintre cei care se odihnesc îl schimbă pe unul dintre vîslaşi.

Priveliştea e mereu alta. Rîul, asemenea unui şarpe, se strecoară printre lanţurile de munţi cînd îngustîndu-se în defileuri străjuite de stînci cu forme ciudate ce atîrnă ameninţător chiar deasupra călătorilor înmărmuriţi, cînd se revarsă în lunci, prelingînd şuviţe limpezi de apă peste bancurile de nisip.

Seara se apropie pe furiş. Din nou încep să caute un loc de popas, de astă dată pentru noapte. Au destul de lucru : trebuie să taie lemne pentru foc, să pregătească cina, apoi să-şi aranjeze definitiv paturile, să întindă acoperişul din foaie de cort.

În sfîrşit, totul e gata. O noapte răcoroasă ia locul serii calde. Au legat barca lîngă mal, cît mai departe de firul apei şi la adăpostul unui banc de nisip, ca să nu dea peste ea vreun buştean desprins întîmplător din vreo plută sfărîmată de bolovani cine ştie unde, pe cursul superior al rîului. Pe mal mai fumuie tăciunii focului ce se stinge, iar scînteile se aprind şi se sting ca nişte licurici.

Călătorii se învelesc mai bine şi, gustînd plăcerea odihnei şi o amorţeală plăcută în muşchii obosiţi, se cufundă într-un somn adînc şi sănătos.

Primele două-trei zile ale călătoriei, Nikolai le trăi ca în vis. După încordata muncă intelectuală dusă fără întrerupere timp de mulţi ani, toată această atmosferă i se părea ireală. Apa, pămîntul, pădurea trezeau treptat în el senzaţii din copilărie, de mult uitate. Recunoştea miresmele puternice ale naturii, foşnetele abia auzite ale nopţii, murmurul şi plescăitul apei, aşa cum, după o lungă despărţire, omul recunoaşte o privire cunoscută, strîngerea de mînă a unui prieten pe care nu l-a văzut de mult.

Nikolai trăia cu o deosebită acuitate această reîntoarcere la natură, arunca parcă de pe el întreaga povară a anilor, redevenind din nou un adolescent.

Odată, într-o dimineaţă, cînd abia porniseră la drum după popasul de noapte şi pluteau încet pe apa liniştită a unei meandre, zăriră apărînd la cotitură o plută mare. Pluta, dusă de curent, luneca repede pe lîngă malul drept, înalt, pe la poalele unui masiv stîncos venit pînă în albia rîului să înfrunte năvala apelor. Prinzînd voiniceşte rîul de mijloc, muntele îl zvîrlea aici spre stînga, aproape în unghi drept.

Spre acest unghi gonea pluta. Îngustă şi lungă, alcătuită din trunchiuri groase de molizi de Ural, pluta se şi îndoise ca un arc, pentru că cei doi plutaşi — unul în faţă, celălalt la coada plutei — văzînd primejdia, vîsleau din toate puterile cu cîrmele lor uriaşe, străduindu-se să ţină pluta cît mai departe de mal. Apăsînd cu toată greutatea corpului dintr-o parte în coada lungă, cîrmeau cît puteau de mult apoi, ridicînd cîrma din apă, o mutau fuga în cealaltă parte şi, coborînd-o în valuri, împingeau din nou cu umărul în coada grea, proptindu-se cu picioarele desculţe în buşteni. Dar aceste forţe erau insuficiente pentru a învinge inerţia plutei care îşi luase avînt.

Fără zgomot şi înfricoşător, pluta se izbi într-un colţ de stîncă. Din barcă turiştii văzură cum se răsuci prima tablie a plutei, cum se ridicară din apă şi apoi se prăbuşiră înapoi, greu, buştenii, cum zbură prin aer coada unei cîrme frînte în două ca un chibrit. Plutaşul din faţă abia apucă să sară pe o altă tăblie a plutei, rămasă întreagă. Dar şi acolo legăturile de sîrmă începuseră să cedeze. Eliberaţi din strînsoarea legăturilor, buştenii se răsuceau sub greutatea omului. Plutaşul căzu, şi se zbătea deznădăjduit să iasă din apă, pentru ca buştenii să nu se împreune şi să-l strivească.

Toate acestea se petrecură în cîteva secunde.

— Înainte! Mai repede! strigă Fiodor, îndreptînd barca spre plută. Nikolai, treci la proră!

Ana şi Alfred vîsleau din răsputeri.

Manevrînd cu abilitate barca printre buştenii ce trecuseră de stînca perfidă, Fiodor o conduse spre plutaşul care se zbătea în apă. Nikolai îl apucă de guler şi, ridicîndu-l cu uşurinţă, îl trase în barcă.

Palid şi sleit de puteri, după ce înghiţise multă apă, flăcăul nu izbuti o vreme să scoată nici o vorbă. Nikolai îl dezbrăcă, îl înveli cu o pătură, îi stoarse hainele ude şi le întinse pe acoperişul „casei plutitoare".

— Conduci întîia oară o plută ? îl întrebă el cînd omul se mai linişti puţin.

Flăcăul scutură înciudat din capu-i ud.

— Da de unde ! Cunosc Ufa cum îmi cunosc măselele, numai bolovanu-i de vină ! Înainte nu era aici. Pesemne chiar acu' s-a prăbuşit.

Nikolai privi malul drept. Bolovani uriaşi, acoperiţi de un covor gros de muşchi verzui îngrămădiţi acolo, unul lîngă altul. Pe bolovanii aceştia şi între ei creşteau copaci.

Fiodor acostă la coada plutei. Mai bine de jumătate rămăsese întreagă. Cel de-al doilea plutaş, un om vînjos, cu barba roşcată, văzînd că tovarăşul lui nu mai are nevoie de ajutorul său, îşi continua treaba şi era pe cale să scoată pluta din locul primejdios, pe cursul liniştit de lîngă malul stîng.

— Tragi la mal ? întrebă Fiodor, ştiind că fără cîrma din faţă pluta risca să se izbească din nou de vreo stîncă.

— Ce pot să fac ? răspunse posomorît plutaşul.

— Atunci, aruncă...

Fiodor prinse cu vîsla capătul frînghiei făcute laţ, pe care plutaşul o aruncase în apă.

Ieşind pe malul cu pantă lină, bărbaţii traseră pluta uriaşă şi fixară frînghia pe mal. Plutaşul roşcovan se apropie de barcă, mergînd prin apă, şi-l întrebă pe tovarăşul lui :

— Eşti întreg ?

— Întreg sînt eu — răspunse flăcăul — numai că acum o să ne întreacă ceilalţi. Ce mai udarnici ! Fir-ar el blestemat de bolovan, că ne-a stricat toate socotelile ! Rîndul trecut nu era acolo !

— Adevărat, e un bolovan nou... Cum să spun... — adăugă roşcovanul, privind cu un aer enigmatic în susul apei. Eu cred totuşi că n-o să ne-ntreacă. Vasili e mult în urma noastră... Abia peste vreo trei ceasuri va fi aici.

Clătinîndu-se uşor, flăcăul ieşi pe mal. Forţele îi reveneau repede.

— Să adunăm buştenii, că altfel nu-i mai prindem nici într-o zi !

Luară căngile, ţapinile şi sîrmă, le puseră în bărcuţa uşoară legată la pupa plutei, şi porniră să prindă buştenii care se îndepărtaseră.

Fiodor îl privi semnificativ pe Nikolai.

— Înţelegi ?

— E limpede. Probabil că sînt în întrecere. Care duce mai repede pluta la destinaţie şi, bineînţeles, întreagă.

— Da, şi le e teamă să nu-i ajungă Vasili acela, sau cum spunea că-l cheamă, care peste trei ceasuri ar trebui să fie aici. Sigur îi întrec. Nu strîng ei buştenii în trei ore, de aceea...

— De aceea — zîmbi ironic Wiekling, roşcovanul speră că acest Vasili îşi va rupe şi el nasul de acelaşi bolovan. Halal udarnici !

— Ce-i de rîs aici ? ! se încruntă Ana.

— N-avem nici un motiv să credem că le-a trecut aşa ceva prin minte. Asta ar fi o crimă — continuă Fiodor. Eu zic mai bine să-i ajutăm să strîngă buştenii.

— Chiar aşa — îl aprobară fetele.

Wiekling privea nedumerit. Era convins că plutaşul mai în vîrstă e un potlogar.

— Va fi un exerciţiu de gimnastică minunat pentru muşchii dumitale, adresă Nikolai o glumă răutăcioasă.

Peste cîteva minute plutaşii se întoarseră, trăgînd încet la remorca bărcii primul lot de buşteni. Vîsleau tăcuţi şi posomorîţi — se vede că-i ajunsese oboseala. Propunerea lui Fiodor de a-i ajuta îi mai însufleţi. Dar roşcovanul, plescăind cu cizmele pline de apă, se apropie de „căpitan" şi-i spuse :

— Vă mulţumim ! Dar... Cu buştenii om scoate-o noi cumva la capăt. Avem însă o treabă mai importantă. Vin în urma noastră patru plute şi nimeni nu ştie încă de bolovanul aista. Iar locul este aşa că nu poţi să coteşti... Aţi văzut doar. Te împinge curentul la mal. Trebuie s-o iei din timp la stînga şi să te smulgi de pe firul apei. Aşadar, dacă aveţi timp şi bunăvoinţă, porniţi în sus cam vreo jumătate de kilometru de la bolovan şi daţi de veste primei plute. Spuneţi-i totul plutaşului, nenea Vasili. Altfel se sparg cu toţii, că vin aproape unul de celălalt.

Fără să mai întîrzie, prietenii îşi ocupară locurile în barcă.

— Halal udarnici ! spuse Nataşa privindu-l ţintă pe Wiekling, care se simţea cam stînjenit.

Pe la prînz, urmările accidentului fură lichidate. Plutaşii, preveniţi de turiştii noştri, îşi opriră plutele la mal, mai sus de locul primejdios, cercetară albia, coborînd cu bărcile la

vale, pînă la tovarăşii lor accidentaţi, şi-i ajutară să-şi lege pluta la loc. Îşi dădea seama că-i datorau roşcovanului şi tovarăşului acestuia poate chiar viaţa.

Plutaşii care suferiseră accidentul îşi luară cu căldură rămas bun de la turişti şi porniră la drum, ca şi mai înainte, în fruntea flotilei de plute.

Timpul trecea. Străbătuseră aproape 200 de kilometri. Rîul era tot mai larg şi bogat în apă iar praguri repezi, primejdioase, întîlneau tot mai rar.

De vreme n-aveau motiv să se plîngă. Soarele strălucea cu generozitate, iar ploile scurte şi rare, cu fulgere şi tunete, nu le făceau turiştilor decît plăcere. Trăgeau repede „acoperişul" şi îşi vedeau de drum.

Uneori începea să bată un vînt tărişor, prielnic. Atunci deasupra „casei plutitoare" se înălţa vela simplă, dreptunghiulară, catargul se îndoia, apa la pupă începea să clocotească şi să susure. Lunecarea impetuoasă îi însufleţea, îi îmbăta, îi făcea să respire larg şi liber aerul tare al apei.

Din cînd în cînd îşi întrerupeau călătoria şi făceau excursii pe mal. Peşterile tainice, răcoroase şi răsunătoare, pline de foşnetul apei care picura susurînd şi al liliecilor speriaţi din somn îi purtau pentru mult timp pe prieteni în adîncurile umede ale stîncilor.

Hăţişuri de zmeură sălbatică, ori de coacăze, pe care privirea ageră a Nataşei le descoperea de departe, erau o completare plăcută la raţia obişnuită de hrană a turiştilor. Ana, mare amatoare de cules ciuperci, ghicea cu multă dibăcie locurile unde puteau fi găsite şi-l privea atît de rugător pe „căpitan", încît acesta îndrepta deîndată barca spre mal. În anul acela secetos erau puţine ciuperci şi cu atît mai mult se bucurau cînd găseau vreo mînătarcă pitită sub cîte o frunză uscată. Căutarea ciupercilor se transforma într-o întrecere în care Ana ocupa întotdeauna primul loc.

Nikolai se pasiona după pescuit şi pentru aceasta aproape în fiecare zi se scula înainte de revărsatul zorilor. De obicei, în fiecare zi se întorcea dimineaţa cu zece-douăzeci de bibani sau crăpceni. Fiodor aproviziona adeseori bucătăria cu raţe

sălbatice şi lişiţe, pe care le vîna. În felul acesta se stabili ocupaţia principală a fiecăruia. Specialitatea lui Wiekling rămăsese în continuare procurarea lemnelor pentru foc.

Nimeni nu ştie cum şi de ce apare dragostea. Cîndva omul va înţelege aceasta mai bine... Uneori dragostea îl surprinde ca o furtună în plin cîmp şi-l uluieşte cu fulgerele, tunetele şi vijelia ei. Alteori se furişează neobservat, cînd bucurîndu-l, cînd întristîndu-l cu atingerile ei uşoare.

Aceste uşoare atingeri Nikolai le simţea de mult, încă de pe vremea cînd lucra la construirea „uscătoriei", la fabrica de instrumente muzicale. Dar la dragoste nu s-a gîndit niciodată. Era un fel de admiraţie a inteligenţei Anei, a tactului, a spontaneităţii, a graţiei, a talentului ei muzical... Acum admira alte trăsături ale ei — felul cum înţelegea natura, contopindu-se cu ea, neobişnuita eleganţă cu care înota, uşor şi liber, ca un peşte în apă, precizia cu care trăgea la ţintă cu pistoletul de calibru mic, sistem „Monte Cristo", pe care i-l dăruise tatăl ei şi de care nu se despărţea niciodată... Şi cum putea să n-o admire cînd în întrecerile pe care ei le organizau uneori undeva, pe malul pustiu, Fiodor (care era un bun ţintaş) nimerea într-un măr la o distanţă de zece metri cam două gloanţe din cinci, iar Ana nimerea întotdeauna patru, iar uneori chiar toate cinci? Nataşa se entuziasma de fiecare dată şi o strîngea nebuneşte pe Ana în braţe, sufocînd-o. Alfred îi strîngea mîna şi, glumind cam din topor, îşi exprima părerea de rău că nu-i este îngăduit să se manifeste întocmai ca Nataşa. Iar Nikolai zîmbea domol, şi inima lui se umplea de mîndrie şi respect. Poate că tocmai asta era dragostea?

N-a încercat niciodată să se apropie de Ana, şi asta cu atît mai mult cu cît observa cît de insistent i se vîra Wiekling în suflet, iar faptul că Ana, de fiecare dată, aproape neobservat însă cu multă hotărîre tăia de la rădăcină toate încercările lui, în loc să-l încurajeze pe Nikolai, îl ţinea şi mai mult deoparte — avea convingerea că ar fi murit de ruşine dacă asta i s-ar fi întîmplat lui, şi se silea să-şi stăpînească toate pornirile de duioşie.

Iar Ana își împărțea atît de egal atenția între prieteni, încît nici cel mai experimentat psiholog nu și-ar fi putut da seama cu cîtă încordare aștepta ea dragostea lui Nikolai și ce vise chinuitoare și fericite în același timp o copleșeau uneori; se temea în fiecare seară să nu-i pronunțe numele în somn. Ana simțea că cea mai mică preferință acordată unuia dintre ei ar fi putut să strice relațiile lor prietenești și atunci minunata lor călătorie și-ar fi pierdut tot farmecul.

Foarte rar li se întîmpla să rămînă în doi. Vai, cît de ciudat sînt alcătuiți oamenii! În astfel de clipe, cînd soarta îi împingea spre pragul mărturisirilor fericite, ei se speriau parcă unul de celălalt și de ei înșiși. Nikolai se închidea în el, devenise taciturn, iar Ana, dimpotrivă, lua întotdeauna inițiativa în discuție, nelăsînd să se aștearnă tăcerea, alegînd cu dibăcie diferite teme, destul de „intime" pentru astfel de întrevederi, dar... atît de îndepărtate de gîndurile și sentimentele lor ascunse! Discutau scrisorile lui Ridan și ale lui Nîrkin, primite în punctele fixate dinainte de-a lungul itinerarului, făceau diferite supoziții cu privire la soarta necunoscutului lor prieten din Germania, care dispăruse iarăși din eter, vorbeau despre importanța lucrărilor lui Ridan, despre planurile lor „culturale", pe care aveau să le pună în aplicare cînd se vor întoarce acasă...

Într-una din aceste întrevederi întîmplătoare, Ana îi povesti lui Nikolai cum, înainte de plecarea lor din Moscova, Ridan a chemat-o seara la el în laborator, a așezat-o în fotoliu, i-a pus pe cap o plasă rotundă de metal cu conductori și și-a făcut mult timp de lucru la G.M., notîndu-și ceva în caiet. Apoi a pus-o pe Ana să rezolve în minte diferite probleme aritmetice, să citească în gînd fragmente din cărți, să se uite la niște schițe. Dar n-a mai apucat să-l întrebe pe tatăl ei ce înseamnă toate acestea.

— Bănuiesc de ce e vorba. Profesorul m-a întrebat dacă pot face ca G.M.-ul să poată funcționa nu numai ca generator, dar și ca receptor al radiațiilor cerebrale — îi explică Nikolai. L-am adaptat... Și probabil că profesorul s-a folosit de dumneata ca să vadă variația impulsurilor cerebrale în funcție de diferite activități ale gîndirii, de impresii.

— Dar pentru ce asta?

— Nu știu, Ani. Cunosc numai detalii, numai unele aspecte ale muncii profesorului. Ideile lui sînt foarte profunde și noi,

iar cunoştinţele mele nu-mi sînt suficiente ca să pot înţelege tot...

...Altfel stăteau lucrurile între Fiodor şi Nataşa. Dragostea lor încetase să mai fie o taină cu mult înainte ca ei înşişi să-şi fi făcut mărturisiri unul celuilalt. Toţi priveau cu plăcere perechea fericită, şi prin glume pline de duioşie sau prin aluzii transparente consfinţiseră în mod prietenesc ceea ce încă multă vreme ar fi putut să chinuiască prin îndoieli cele două inimi îndrăgostite...

În sfîrşit, călătorii ajunseră la punctul însemnat încă de la Moscova cu o cruciuliţă pe hartă. Aici Wiekling urma să-şi părăsească prietenii pentru două-trei zile, ca să viziteze, din însărcinarea Direcţiei generale, noua uzină unde trebuia să facă recepţia utilajului electric chiar atunci montat. După informaţiile pe care le avea Wiekling, uzina se găsea la vreo cinci kilometri de rîu. Prietenii se hotărîră să-şi instaleze tabăra pe mal şi să folosească acest popas pentru a hoinări prin împrejurimi şi pentru a repara „casa plutitoare" în care apa începuse să pătrundă undeva, în „cală".

Locul ales pentru popas se dovedi a fi excepţional de favorabil. Munţii înalţi, cu vîrfuri piramidale, înconjurau din trei părţi rîul foarte larg în acest loc. Din stîncile măcinate de ape ţîşneau în cîteva locuri puternice izvoare cu apă rece ca gheaţa, care după ce formau nişte ochiuri nu prea mari şi limpezi ca cristalul, se revărsau sub formă de pîrîiaşe în rîu. Într-o parte, lanţul stîncos se prăvălea brusc într-o vale pitorească, acoperită de o pădure de foioase ce cobora pînă aproape de mal.

Aici îşi instalară tabăra. Pe malul opus se vedeau construcţiile unui centru de plutărit. Acesta îşi trăia viaţa sa obişnuită, încordată, grăbindu-se să-şi termine la timp planul de vară. Acolo mişunau oameni cu ţapine şi căngi în mînă, pufăiau maşinile de legat plute, iar suprafaţa rîului, lîngă mal, era acoperită de crusta întunecată a plutelor ce aşteptau să fie expediate, pe cînd aici, lîngă tabără, domnea liniştea, întreruptă doar de ţipetele păsărilor şi de susurul izvoarelor. Din cînd în cînd, din aşezarea de pe celălalt mal se desprindea

o barcă şi cîte cineva, trecînd pe malul acesta liniştit, acosta în partea de jos a văii, lîngă drumul care ducea de la rîu spre sud.

Wiekling porni a doua zi dis-de-dimineaţă pe acest drum, spre uzină.

După ce-l conduseră, prietenii se apucară de treabă. Traseră „casa plutitoare" pe mal şi o aşezară pe o rînă. Fiodor şi Nikolai aduseră răşină proaspătă din pădure, călăfătuiră locurile mai slabe ale bordajului şi turnară peste ele răşină topită pe foc. Fetele îşi vedeau de gospodărie; trebuiau primenite aşternuturile, schimbat fînul, aveau de spălat, de gătit. Pe frînghii întinse lîngă cort atîrnau cearşafuri, pături, rufe, focul pîlpîia sub ceaunul înnegrit — tabăra căpătă o înfăţişare plăcută, casnică. Prietenii se grăbeau să-şi termine treburile, ca a doua zi să se ocupe de completarea rezervelor de alimente; cîrdurile de raţe sălbatice care treceau mereu pe deasupra lor nu-i dădeau linişte lui Fiodor, iar Ana şi Nataşa erau sigure că în pădurea de foioase vor găsi din belşug ciuperci.

O zi liniştită, fără vînt şi plină de arşiţă încremenise deasupra văii. Părea că soarele se împotmolise undeva, la zenit, şi nu se mai putea urni din loc. Pe o astfel de vreme, în pădure aerul e înăbuşitor. În văzduhul nemişcat, plin de respiraţia grea a plantelor, pluteşte un polen pîclos, sclipitor în lumina puternică strecurată prin frunziş.

Ana obosise. Ciuperci erau puţine şi fusese nevoită să umble multă vreme ca să umple un coşuleţ. Era lac de sudoare şi funigei i se lipeau supărător pe faţă, pe gît. Dorea mult să se întoarcă în tabără, la apă, în răcoarea proaspătă a rîului. Coti spre apus şi ieşi din pădure. În faţa ei se întindea o pajişte mare, descoperită, pîrjolită de arşiţă. Părea valea pe care plecase Alfred... Da, într-adevăr, iată şi cărarea. Ana ieşi la drum şi porni spre rîu; curînd însă ajunse în dreptul unui pîlc mic, singuratic de tufe ce se întindeau în stînga drumului. Şi de îndată găsi un pretext să se oprească: trebuia să aleagă ciupercile care se cam bătuseră şi să arunce gunoiul de pe fundul coşului. Ca să stea la

umbră, fu nevoită să ocolească tufele şi să se culce în iarbă, de cealaltă parte a drumului, chiar la rădăcina lor.

De oboseală, îşi simţea picioarele grele ca de plumb. Ana închise ochii şi imediat simţi o ameţeală plăcută, aşa cum ţi se întîmplă cînd te fură somnul...

Împrejur, în iarbă, ţîrîiau greierii. Unul dintre ei, cel mai gălăgios, îşi încerca „glasul" undeva în frunziş, chiar deasupra capului ei...

Şi Ana se lăsă dusă pe aripa visului. Chiar dacă ar fi trecut cineva pe drum, nu şi-ar fi putut închipui pentru nimic în lume că în spatele acestui pîlc singuratic de tufe, ce se ofileau din pricina secetei, se află cineva.

...De jur împrejur numai apă. Valurile îi mîngîie picioarele. Şi ce lumină strălucitoare! Cerul te orbeşte, apa reflectă soarele şi nu poţi să deschizi ochii. Încotro s-o ia? Unde-i malul?

Ana încearcă să-şi ridice cît de cît pleoapele... Nu, e imposibil. Lumina o loveşte cu razele-i fierbinţi, înţepătoare. Nu se aude nimic în jur... Dar iată, în depărtare răsună un glas. E Nikolai... Vorbeşte încet, de parcă ar fi vorbit cu el însuşi, dar Ana aude fiecare cuvînt. Îl cheamă pe Nikolai!

— Nu, nu-i nevoie să strigi, Ana. Ştiu tot. Vin la tine...

Pleoscăitul apei se aude alături... paşi puternici păşesc prin apă. El o ia în braţe, ca pe un copil, şi o duce, iar ea îi cuprinde umerii. Ce fericire! Cum îi bate inima de bucurie! Nikolai îi spune:

— Acum o să mergem împreună... Mereu împreună... Iată şi malul, culcă-te aici!

O aşază uşor pe iarbă şi de departe, stins, aude iarăşi glasul lui domol:

— ...Ne despărţim aici. Pînă la rîu nu mai e mult şi în pădure s-ar putea să dăm peste careva dintre... „prietenii" mei. Aşadar, Reno...

„Nu e el!" îi trece ca un fulger prin minte. Se trezeşte brusc, simţind că inima-i bate chiar în gît, dar nu poate să deschidă ochii: soarele, care s-a înălţat peste vîrfurile tufelor, îi scaldă faţa. Umbra cade acum spre drum.

Paşi se apropie; ea aude fiecare cuvînt al celui care vorbeşte. Ciudat, cît de cunoscut îi pare glasul! Şi totuşi — cine poate fi?

— Să stăm puțin. Uite, e aici puțină umbră. La naiba ! Te istovește căldura asta blestemată !...

„E Wiekling !" îl recunoaște în sfîrșit Ana. „La naiba !" este expresia lui favorită. Ea face o sforțare să se ridice cînd, deodată, își dă seama că Alfred vorbește într-un mod cu totul neobișnuit : vorbește în cea mai curată limbă rusă — nici un fel de accent ! Ce-nseamnă asta ? El o fi ? Ana așteaptă fără să se miște și fiorul spaimei o cuprinde tot mai mult.

— Așadar, Reno, cred că totul e cît se poate de limpede. Darea în exploatare a uzinei a fost fixată pentru ziua de 15 și trebuie să aibă loc neapărat, ca să spun așa, pentru liniștirea vîrfurilor. Bine. Dar pentru trecerea la capacitatea proiectată ți se vor da cel mult zece zile... Ei bine, asta-i sarcina dumitale : cele zece zile trebuie să se transforme în douăzeci, poate chiar treizeci. Într-un cuvînt, pînă-n ultima clipă uzina nu trebuie să lucreze cu capacitatea maximă. Altfel știi ce se va întîmpla ? Închipuie-ți dumneata că „ai noștri", acolo... vor întîrzia pentru vreun motiv oarecare. Atunci gigantul acesta, pînă la lichidarea lui, va reuși să producă atîta tehnică aducătoare de moarte încît toată munca mea și a dumitale, aici, va fi aproape inutilă.

— E clar ! răspunse interlocutorul lui Wiekling, cu un glas subțire de tenor, aprinzîndu-și un chibrit. Dar nici să tergiversez prea mult nu pot. Mi-e teamă că și aceste douăzeci de zile pot da naștere la suspiciuni și atunci periclităm lichidarea uzinei la momentul hotărîtor.

— Asta nu putem admite ! Termenul însă nu depinde de noi...

— Dar de ce ? De situația aparatelor ionizatoare ? Apropo, ai aflat cumva cum stau lucrurile acolo ?

— Stau bine. Acum trei săptămîni a fost gata primul lot de cincizeci de bucăți.

Glasul de tenor chicoti sceptic.

— Știi precis, Herr Wiekling ? Nu-mi vine să cred ! Mai ales că aceste aparate misterioase sînt unicul lucru care ne dă dreptul să sperăm într-un succes. Și asta numai dacă Moscova n-a aflat încă despre noua descoperire.

— Ești sceptic, Reno ! Eu urmăresc lucrul acesta. Totu-i să știi de unde să culegi informațiile. Uite, de pildă, la nevoie

e bine s-o faci şi pe postaşul... În mîinile lui Wiekling foşni o hîrtie. Vezi? Am avut eu grijă să aranjez încă de la Moscova. Scrisorile vin la oficiul poştal local. Poftim: „Tovarăşului Nikolai Arsentievici Tungusov"... Asta e probabil de la radiotelegrafistul Nîrkin, care urmăreşte comunicările din eter... Chiar aşa... Ei, la naiba! Iarăşi cifrul!

— De unde? întrebă Reno. Cine comunică?

— Văd că nu spune... „Prietenul tău misterios a apărut în sfîrşit astăzi, dar era foarte grăbit. A transmis un singur cuvînt: «Recepţie», apoi textul cifrat pe care ţi-l trimit în întregime".

— Bineînţeles că n-ai cheia cifrului?

— N-o am, Reno... Dar de ce „bineînţeles"? se aprinse deodată Wiekling.

— Pentru că nu acţionezi aşa cum trebuie, dragă colega. Urmăreşti fata ca să obţii cifrul şi toate celelalte, ca să spun aşa, pe tavă, fără muncă şi fără risc. Fata însă, uite că e mai tare decît credeai, şi asta ar fi trebuit s-o înţelegi de mult. Nu cumva te-ai îndrăgostit de ea de-a binelea? Şi această posibilitate trebuia s-o prevezi, doar nu mai eşti copil. Decît să faci excursia asta tîmpită pe Ufa, mai bine puneai mîna pe cheia cifrului încă la Moscova. S-o fi luat de la Tungusov, nu să aştepţi să ţi se ofere împreună cu niscaiva sărutări.

— Aiurea!... Nu cunoşti situaţia concretă.

Ana s-a făcut una cu pămîntul acolo, după tufă. Discuţia aceasta are loc la doi paşi de ea. Orice mişcare, însăşi respiraţia poate s-o trădeze, şi atunci... o vor omorî ca să şteargă orice urmă, şi nimeni n-o să afle despre crimă. Da! Şi-a adus aminte de pistoletul pe care îl ţine, ca întotdeauna, în buzunăraşul din dreapta rochiei. Emoţia o strînge de gît, bătăile inimii o sperie. Simte că leşină din pricina acestei cumplite încordări nervoase şi a îngrozitoarelor bătăi de inimă. Iată că a început să i se învîrtească totul înaintea ochilor...

...Linişte! Ce fac ei? Poate că au observat-o prin golurile dintre tufe şi acum...

Trec cinci minute, şapte, zece... Nici un sunet dincolo de tufe. Au plecat oare? Ana continuă să stea culcată, fără să se clintească, simţind că a încremenit din pricina nemişcării. Deodată un trosnet răsunător se aude chiar deasupra capului

ei şi, pentru o clipă, i se opreşte inima. E greierul! Tulburat de venirea oamenilor, s-a pitulat între frunze şi a tăcut. Iar acum îşi reia din nou cîntecul. Spaimei îi ia locul explozia de recunoştinţă faţă de acest greier: fără voia lui, greierul o ajută — probabil că oamenii au plecat.

Ana îşi întoarse cu băgare de seamă capul şi privi printre crengi în cealaltă parte. Apoi se ridică încet în coate şi văzu drumul care se pierdea în pădure, spre rîu. Nimeni. Se ridică încet, cercetă toată pajiştea deschisă în faţa ei, îşi luă coşuleţul şi o rupse la fugă spre nord, spre tabără.

Dar după cîţiva paşi se opri. Nu, nu trebuie să fugă. Primejdia a trecut. Acum rolurile s-au schimbat: soarta lui Wiekling este în mîinile ei. Numai să nu se trădeze înainte de vreme. Acum o să dea ochi cu el şi trebuie să fie ca de obicei, egală, plină de tact, calmă. Mai ales calmă. Îi va povesti totul numai lui Nikolai. Şi nu acum, imediat. Va trebui să aleagă un moment prielnic.

Fîşia îngustă de pădure întinsă spre malul rîului începea să se rărească; soarele, scăpătînd, arunca pete strălucitoare pe suprafaţa rîului.

Dinspre tabără venea miros plăcut de fum.

Nikolai şi Wiekling, numai în chiloţi şi maiouri, tocmai lansaseră „casa plutitoare" pe apă. Văzînd-o pe Ana de departe, îi făcură semne cu mîna. Ana îşi dădea silinţa să zîmbească, să se poarte ca întotdeauna. Dar amîndoi se apropiară repede de ea şi-i priviră neliniştiţi faţa.

— Ce-i, ce s-a întîmplat, Ana?

— Ce-i cu dumneata, Annie?

„Ah, ce prostie! E prima greşeală cumplită!... Era normal să nu-şi revie aşa, dintr-o dată, din emoţia prin care trecuse: ar fi trebuit să se mai plimbe vreun ceas-două."

— Cum, ce? N-am nimic. Nu s-a întîmplat nimic — răspunse ea, înfruntînd privirea iscoditoare a lui Wiekling. Şi din nou simţi că emoţia o strînge de gîtlej. „Ori bănuieşte ceva?"

— Eşti palidă. Ţi s-a întîmplat ceva în pădure?

— Nu. Am obosit. Căldura asta... te înăbuşi, nu altceva!

— Bagă de seamă, Annie, să nu fi făcut vreo insolaţie! Răcoreşte-te puţin!

— Da, chiar acum intru în apă. De cînd aştept să fac o baie!

Deodată, hotărît, Wiekling luă iniţiativa:

— Bună idee, Annie! Lasă ciupercile, ia prosopul şi urcă aici. Aruncă în barcă un braţ mare din fînul pregătit pe mal, şi-l acoperi cu o pătură. Poftim, trăsura e gata! Am să te duc într-un loc admirabil pentru scăldat. Aici nu se poate face baie: fundul este oribil, apa-i puţin adîncă şi murdară.

— Mulţumesc, Alfred, dar nu-i nevoie — se sili Ana să-i răspundă frumos. Merge şi-aici... Nu vreau decît să mă răcoresc puţin — ripostă ea, fără prea multă hotărîre.

Să rămînă acum singură cu el? Ar fi o încercare prea mare. Dar cum să refuze?... Nu are argumente. S-ar trăda şi ar strica totul. Nu, nu poate să refuze!

„Cum să facă să-l ia cu ei şi pe Nikolai?" se întrebă ea, căutînd chinuitor un pretext pentru aceasta. Dar Wiekling parcă-i ghicea gîndurile.

— Nu, nu Annie... Tot trebuie să te odihneşti puţin înainte de a te scălda. Dă-mi mîna... Aşa! Stai şi te odihneşte! Uite, pînă ajungem, citeşte-ţi scrisoarea! Mi se pare că e de la Konstantin Aleksandrovici. Nikolai nu poate să meargă. Nu vezi? Pregăteşte masa. Nataşa şi Fiodor au plecat. Iar dumneata, după baie, trebuie să mănînci bine.

Împinse grăbit barca, se aşeză la pupa şi trăgînd cu o singură vîslă, se îndepărtă de mal.

— Alte scrisori nu mai sînt, Alfred?

— Nu, Annie, asta a fost singura.

Ana sta tolănită, cu faţa spre el, aproape pe fundul bărcii; numai capul i se înălţa puţin deasupra banchetei din mijloc. Malul rămînea în urmă. Nikolai le făcu semne cu mîna şi se îndreptă spre cort. Din desiş apăru Fiodor cu arma în mînă şi Nataşa. Ridicînd deasupra capului trofeele vînătorii — două raţe sălbatice — Nataşa îi strigă Anei ceva cu glas vesel. Dar ea n-o auzi.

„Singura scrisoare" — îi stăruia în minte. Aşadar, Wiekling are de gînd să reţină comunicarea lui Nîrkin. Nu numai că a deschis scrisoarea. A furat-o, ticălosul!... Primejdioasă situaţie! În sufletul Anei se dă o luptă complicată. Ura faţă de omul care şade în faţa ei şi se preface a-i fi prieten grijuliu cînd clocoteşte, cînd se potoleşte înăbuşită de un val de neobişnuit calm.

Ana deschise plicul şi din scrisoarea tatălui ei îi căzu pe piept o hîrtie plină de cifre. „Copia radiogramei" îşi dădu ea

seama plină de bucurie, şi în aceeaşi clipă surprinse privirea lui încordată, sfredelitoare îndreptată asupra hîrtiei. Ana abia se abţinu să nu-i zîmbească şi să-i spună : „Ai căscat gura, Herr Wiekling ! A avut dreptate acel Reno..."

La sfîrşitul scrisorii lui Ridan, un post-scriptum : „Îţi trimit copia radiogramei primite astăzi de Nîrkin (o trimite şi el). Asta pentru cazul că în fundul de ţară unde vă aflaţi, s-ar pierde una dintre scrisori".

Wiekling era tulburat, sau poate emoţionat. Cel puţin aşa voia să pară. Se simţea asta după mişcările bruşte ale unicei vîsle din mîinile lui, după tăcerea lui prelungită. Dacă a văzut înşiruirea de cifre, trebuie să fie atentă — ar putea chiar acum să întreprindă ceva... Împăturind scrisoarea, Ana o ascunse în buzunarul din dreapta şi totodată trase puţin afară pistoletul, pentru orice eventualitate.

Uneori Anei i se părea că tot ce se petrece este un coşmar. Nu cumva se chinuie în somn ? Ori participă într-adevăr la aceste evenimente înfricoşătoare, fantastice ? Mîna ei strînse pistoletul. Ar putea oare să tragă într-un om ? Da, dacă trebuie... Dacă va fi silită să o facă...

— Annie — vorbi în sfîrşit Wiekling, dînd impresia că abia îşi ascunde emoţia — Annie, ai observat probabil că am căutat să rămîn singur cu dumneata... Cred că ştii de ce...

— Nu, Alfred, nu ştiu — răspunse Ana, simţind că se apropie momentul hotărîtor.

— Îmi pare foarte rău, Annie că-mi răspunzi aşa. Ascultă-mă... Aceste două zile pe care le-am petrecut fără dumneata au fost foarte grele pentru mine. Nici eu n-am crezut că... te iubesc atît de mult...

Mişcarea fusese calculată cu multă fineţe. Ana tresări ca sub o lovitură de bici. Indignarea i se ridică la cap. Nu se mai putea stăpîni.

— Eşti un ticălos ! Un trădător ! strigă ea cu glas surd, uitînd de orice prudenţă, şi mîna ei, parcă singură, scoase fulgerător pistoletul.

Wiekling căscă ochii mari... Acum e cenuşiu la faţă. Tăcerea durează cîteva secunde. Pentru o clipă, Ana îşi dădu seama ce greşeală primejdioasă a făcut, nereuşind să-şi joace pînă la capăt rolul. Dar...

— Nu înţeleg nimic, Annie... Este prea de necrezut! Oare mărturisirea mea?... — se maimuţări Wiekling, şi un nou val de mînie o cuprinse pe fată.

„Acum e totuna" — se gîndi ea.

— Nu mai face pe paiaţa, Wiekling! Poţi să vorbeşti fără accentul acesta tîmpit! Şi-acum, răspunde-mi, ce-ai făcut cu scrisoarea lui Nîrkin?

— Care scrisoare a lui Nîrkin? întrebă el cu acelaşi accent.

— Dacă nu încetezi jocul, trag! Vorbesc despre scrisoarea pe care ai deschis-o şi pe care nu i-ai mai dat-o lui Nikolai. Ştiu destule ca să nu cred nici un singur cuvînt din ceea ce spui. Ştiu de ce te-ai dus ieri la uzină. Ştiu cît de mult vrei să descifrezi unele radiograme... Îţi ajunge?... Iar acum întoarce spre tabără!

Wiekling privi în jur, parcă pentru a lua direcţia necesară. Acum reuşea să se stăpînească, faţa lui nu mai exprima nelinişte. Anei, acest lucru i se păru suspect şi adăugă:

— Bagă de seamă... o singură mişcare de prisos, şi trag! Ştii cum trag...

— Bine, Ana Konstantinovna — rosti rar Wiekling, într-o rusească fără accent. Văd că rolul meu s-a terminat. Mă predau... Recunosc că am obosit de mult din pricina acestui rol. Dar dumneata nu ştii totul. Aş putea să-ţi povestesc ceva mult mai interesant decît activitatea mea de diversionist. Vrei?

— De ce nu întorci?

— Numai puţin, Annie! Vreau să mai smulg cîteva minute din timpul cît mi-a mai rămas de trăit. Doar acum mi-ai pronunţat sentinţa. Am dreptul să spun ultimul cuvînt.., E adevărat că mie nu-mi va fi de folos, dar dumitale o să-ţi prindă bine. Oricît ar părea de paradoxal, aş vrea să-ţi fiu de folos măcar acum...

Ochii lui Wiekling, lunecînd pe suprafaţa netedă a rîului, se opreau mereu pe ceva care se afla dincolo de Ana, în faţa bărcii. Poate vrea s-o facă să se întoarcă, pentru a o lovi cu vîsla în cap? Nu, n-o să-l slăbească din ochi!

Între timp, barca intră pe firul apei şi, prinsă de curent, se îndepărtă din nou de malul pe care era aşezată tabăra. Iar în faţă — ceva mai la vale — se afla o plută lată, prinsă de

mal cu un odgon gros. Curentul apei dispărea sub ea, clipocind lîngă linia din faţă a buştenilor legaţi.

— Aşadar, ascultă-mă, Annie — începu rar Wiekling. Peste două, maximum trei luni, Uniunea Sovietică va înceta să mai existe! Germania va ataca fulgerător şi...

— Vorbeşti prostii!

— Nu, nu, de data asta vorbesc serios. Nici eu n-aş fi crezut într-un succes atît de rapid dacă n-aş fi ştiut despre o nouă şi cumplită armă de luptă pe care încă n-o cunoaşte Armata Roşie.

— Aparatele lui Gross?

— Da... Ştii de existenţa lor?

— Nu-i treaba dumitale... Dar văd că ai început să baţi cîmpii. Trage la mal!

— Bine, trag la mal.

Furată de curentul repede, barca se întoarse de-a curmezişul şuvoiului de apă chiar în momentul cînd se aflau la doi-trei metri de plută. Răsună o lovitură surdă în bordul bărcii. Barca sughiţă parcă, smucită de valurile iscate în legănarea plutei şi aplecîndu-se într-o parte, începu să ia apă...

În clipa următoare se răsturnă împreună cu Ana care, pînă să-şi dea seama ce se întîmplă, dispăru sub plută.

Cu o săritură calculată dinainte, Wiekling căzu mai departe în apă şi îndată se căţără pe plută.

Ridicîndu-se la suprafaţă, Ana deschise ochii şi văzu deasupra sa un polog întunecat, străbătut de liniile punctate, luminoase, ale crăpăturilor subţiri dintre buştenii plutei.

„Sfîrşitul!" îi trecu prin conştiinţă.

Dînd din mîini, ea se năpusti împotriva curentului, spre spaţiul verzui al apei luminate. Dar marginea plutei nu se apropia. Atunci se ridică, se apucă de o chingă dintre buştenii peste care dădu întîmplător deasupra capului şi cu o smucitură îşi lansă corpul înainte. Degetele ei simţiră capătul retezat al unui buştean. Se întoarse pe spate — lumina o lovi în ochi.

Făcu încă o sforţare să se ridice în muşchii braţelor... Spasmele îi încleştau pieptul...

...Wiekling sta în patru labe, nemişcat, aplecat deasupra apei, ca o fiară în aşteptarea vînatului. Degetele albe ca hîrtia apărură de sub un buştean, în dreapta lui. El se năpusti

şi cu mişcări repezi împinse aceste degete de pe suprafaţa lunecoasă a lemnului.

Apoi aşteptă din nou...

Trecu un minut, altul...

Degetele nu mai apărură.

Wiekling sări în picioare, apucă vîsla şi vîrînd-o între crăpăturile plutei, îi rupse pala, apoi începu să dea din mîini şi să strige cu glas cumplit, neomenesc, spre tabără.

Cei de acolo îl auziră. Trei siluete se desprinseră de lîngă cort şi fugind pe un banc de nisip, săriră în apă. Pe Nataşa curentul o purtă mai la vale.

...Nikolai înţelese ce s-a petrecut cu mult înainte de a fi ajuns înot la plută, împreună cu Fiodor. Strigătele lui Wiekling, atitudinea lui, lipsa bărcii şi a Anei, toate arătau că se întîmplase ceva îngrozitor.

Wiekling şedea jos, pe plută, cu picioarele desfăcute, cu mîna stîngă sprijinindu-şi corpul din spate, iar cu mîna dreaptă, răvăşind părul ud, făcea o mişcare lipsită de viaţă şi neîntreruptă în jurul capului. Ochii lui larg deschişi păreau că nu văd nimic în faţa lor. Părea nebun.

— Ce s-a întîmplat ?! Alfred! strigă Nikolai, alergînd pe buşteni.

Wiekling tăcea. Falca de jos îi tremura, sunete ce aduceau a hohot înăbuşit de plîns îi ieşeau din piept.

Repezindu-se spre el, Fiodor îl scutură puternic de umeri.

— Ce-i cu Ania ? Spune mai repede!

— E... e acolo... Cuvintele lui Wiekling se puteau desluşi cu greu. El arăta cu mîna în jos. Vîsla... s-a rupt... Barca... Annie... şi ea... uite-aici...

Vîsla ruptă, împinsă de curentul apei, plutea chiar în locul unde arăta Wiekling.

Prima mişcare a lui Nikolai fu să se arunce sub plută, dar Fiodor îl ţinu de mînă.

— Nikolai, să nu faci prostii! N-are nici un rost. A dus-o apa... acolo. Şi-şi repezi mîna spre celălalt capăt al plutei. Fuga!

Împiedicîndu-se şi căzînd, făcînd salturi uriaşe, ei alergară iarăşi pe buşteni. Pluta avea vreo cincizeci de metri. Ajungînd la capăt, o văzură pe Nataşa care alerga pe mal în întîmpinarea lor. Săriră amîndoi în apă. Aici apa era mai mică. Ieşind de sub plută, curentul ajungea la bancul de nisip, iar

mai departe începea un prag. Dacă șuvoiul ar fi scos-o pe Ana pînă atunci de sub plută s-ar fi văzut în apa transparentă rochia albastră, cu picățele albe.

Palidă, cu buzele strînse și fața udă de lacrimi, Natașa se repezise și ea în căutarea Anei. Toți trei înaintau în zigzaguri, privind cu încordare în apă, de la bancul de nisip spre plută. Ana nu era acolo.

Trăgînd adînc de cîteva ori la rînd aer în piept, Nikolai intră sub plută. O pîclă întunecoasă, verzuie, se dezvălui în fața lui. Ca niște năluci, se mișcau nedeslușit pe fund pletele lungi ale algelor, luminate slab din loc în loc de șuvițele de lumină strecurate prin crăpăturile dintre bușteni. Cam un minut Nikolai înaintă, ținîndu-și respirația. Mișcările convulsive ale diafragmei îl siliră să se întoarcă înapoi. Și-n clipa aceea, în față, aproape de el, apăru o pată difuză, de un albastru deschis...

Ieși lîngă Fiodor, care stătea pînă la brîu în apă. Înăbușindu-se, nemaifiind în stare să spună ceva, trase lacom aer pe gura larg deschisă, făcu un gest de parcă ar fi vrut să strige prietenului său: „Aici!"

Și din nou se cufundă sub plută. Fiodor îl urmă. Peste cîteva clipe, scoaseră corpul lipsit de viață, dar cald încă, al Anei.

Tot ce s-a petrecut după aceea a rămas pentru totdeauna în amintirea prietenilor învăluit în pîcla unei dureri nesfîrșite și al neputinței de a schimba ceva.

Cu multă claritate, ca văzute printr-o lupă, li s-au întipărit în minte cele ce se petrecuseră sub ochii lor. Restul lumii părea acoperit de o ceață, în care dispăru și soarele, și orizontul, și frumusețea munților ce străjuiau rîul. Din ceață se desprinseră niste oameni — doi plutași care ziua făceau de pază pe mal; unul dintre ei porni vîslind iute cu barca lor ușoară, să-l aducă pe medicul de la centrul de plutărit. Iar aici, pe mal, mărit la maximum parcă, zăcea pe nisip corpul Anei, pe care prietenii ei, în încercările lor desperate și neîndemînatice de a-l face să respire și să pulseze, îl mișcau, îl răsuceau, îi ridicau brațele.

Ca prin ceață, de după plută, se mai ivi pe neașteptate, cu zgomot și plescăituri, de parcă ar fi fost vie, „casa plutitoare", pustie și întunecată, singurul martor al crimei lui Wiekling.

Din ceață apăru doctorul — mai degrabă un felcer de la centru — ca să rostească aici, în cîmpul lor vizual și auditiv mărit, simplu și răsucindu-și în aer degetele desfăcute :

— Da... totul s-a sfîrșit !

Ana fu transportată în tabără, învelită într-o foaie de cort și întinsă pe un așternut moale de fîn. Soarele apusese în spatele munților. Se întunecase. Natașa intră în cort și acolo, lăsîndu-se pradă durerii, își trase pătura peste cap ca să-și înăbușe hohotele de plîns.

Tăcuți, Nikolai și Fiodor aprindeau focul, ca să facă ceva. Apoi se apropiară de Ana, îi descoperiră fața. Lucirile flăcărilor împrumutau parcă chipului ei o anumită mișcare ; pieptul părea că se saltă încet, datorită respirației... Nikolai atinse cu buzele fruntea fetei. Pielea rece îl făcu să se dea înapoi. Își lăsă capul pe umărul prietenului său și pentru întîia oară lacrimile îi țîșniră din ochi.

— Nu se poate, Fedea, șopti el. E cu neputință ! Cu asta nu te poți împăca ! Ce facem acum ?!...

Gîndul la Ridan, cumplit ca și moartea Anei, le veni în același timp în minte. Amîndoi se întoarseră spre foc.

Din cealaltă parte, din întunericul care se îngroșase, se ivi Wiekling, vînăt, tremurînd, cu același aer de nebun, și se așeză tăcut lîngă foc. Nimeni nu spuse nimic.

Noaptea scurtă de vară se lăsa repede deasupra rîului.

Deodată, pe apă se auziră plescăituri de vîslă, urmate peste o clipă de foșnetul și scrîșnetul pietrișului și pe mal apăru botul ridicat al unei bărci. Un om sări cu îndemînare peste bordul bărcii și se apropie grăbit de foc.

— Tovarășul Tungusov este aici ? întrebă el.

— Da — răspunse Nikolai, ridicîndu-se în picioare.

— Sînt radiotelegrafistul de la centrul de plutărit. Aveți o radiogramă din Moscova. Fulger ! Ne-au rugat să v-o înmînăm de urgență.

Nikolai luă foaia de hîrtie și, aplecîndu-se spre foc, citi :

„Șefului centrului de plutărit nr. 64 din Koraidel. Cu cea mai mare urgență, indiferent de oră, căutați-l pe turistul Tungusov pe rîu, lîngă centrul dumneavoastră. Transmiteți-i următoarele : Înecata să fie ținută într-un loc cît mai rece, dacă nu există gheață, în apă rece, curgătoare. Spre ziuă

aprindeți focuri de semnalizare pe bărci pentru amerizarea a două hidroplane. Ridan".

— Ați comunicat ceva la Moscova despre noi? îl întrebă Nikolai pe radiotelegrafist.

— Nu, nimic.

Nikolai avu impresia că și-a pierdut mințile.

Gheață nu găsiră la centru. Înveliră atunci strîns corpul Anei într-o pînză de cort și-l cufundară într-o bulboană săpată de un izvor, în apropiere.

Capitolul XVI

CE ESTE MOARTEA

În vila lui Ridan viaţa se desfăşoară liniştit, ritmic. Multe din laboratoare sînt închise: colaboratorii au plecat în concediu. Dacă n-ar fi lătrăturile, schelălăielile, răgetele care se aud periodic jos, în „menajerie", şi care arată că Tîrsa şi-a făcut apariţia acolo, s-ar putea crede că Institutul şi-a încetat existenţa.

Dar nu, viaţa îşi urmează cursul, Institutul lucrează. În fiecare zi doi laboranţi, împreună cu Mămicuţa, intră „în seră" pentru a lua la analiză noi probe din carnea care a fost expusă la radiaţii. Aici e cald şi umed. Lăzile, de diferite dimensiuni, sînt aşezate în ordine pe stelaje. Unele dintre ele sînt deschise în fiecare zi, atunci cînd se iau probele, apoi se închid din nou. Microbii au toată posibilitatea să se plaseze pe carnea pusă acolo la păstrare — vite întregi tăiate sau bucăţi separate de carne.

Cu toate acestea, carnea nu se descompune.

Laboranţii iau probe, trec în laboratorul lor şi spre seară dau toate analizele lui Ridan. Descompunerea proteinei în carne este egală cu zero. Şi e aproape o lună de cînd lăzile au fost aşezate în această „morgă" tropicală. Da, aproape o lună!

Mămicuţa, care n-a căutat niciodată să pătrundă esenţa ştiinţifică a lucrărilor din Institut, de data asta este intrigat peste măsură. Carnea, o carne crudă, obişnuită, pe care el „cu

mîinile lui“ a adus-o de la abator, stă în căldura asta umedă şi nu se strică! De ce? Şi doar nu i-au făcut nimic! Au pus-o pentru un minut pe banda transportorului şi au trecut-o printr-un cîmp de înaltă frecvenţă. Şi ce-i cu asta? Nefiind în stare să înţeleagă misterul, Mămicuţa se adresează lui Ridan:

— Bine, cîmpul electric a omorît bacteriile care se aflau pe carne şi în lăzi. Dar noi le deschidem din nou. Atunci?... De ce nu mai apar alte bacterii? Că doar sînt atîtea în aer!

Ridan îl priveşte uimit: Mămicuţa se interesează de ştiinţă!

— De, nu în orice carne „apar“ bacterii — răspunde profesorul.

— Hm... Tare-aş vrea să văd ce carne nu se strică într-o încăpere caldă, dacă o ţii mai mult de două zile!

— Cum „ce carne“? A dumitale se strică?

— Care a mea? nu-nţelege Mămicuţa.

— A dumitale proprie, uite asta! şi Ridan îl împunge cu degetul în pîntecul rotund.

Mămicuţa începe să rîdă.

— Păi asta e vie!

Ridan se apleacă la urechea Mămicuţei şi arătînd spre „seră“, spune încet:

— Şi carnea aceea este tot vie...

Discuţia s-a terminat pentru că Mămicuţa încetează brusc să rîdă, şi îndepărtîndu-se dintr-un salt de Ridan, ca o minge, dispare repede. Profesorul glumeşte, bineînţeles... Dar... cine ştie ce fel de glume mai sînt şi astea! Te pomeneşti c-o să spună că vitele tăiate poţi să le faci s-alerge! La naiba! Mai bine să nu se bage unde nu-i fierbe oala!

Iar Ridan priveşte această ieşire a Mămicuţei ca o ilustrare a noilor zguduiri în lumea ştiinţei. „Şi aici, în procesul de descompunere a ţesuturilor — se gîndeşte el — microbii trec pe planul doi. Din provocatori ai procesului, iată-i doar indicii lui. „Apar“, şi totuşi nu provoacă descompunerea. Mulţi vor trebui să-şi revadă poziţiile...“

În locuinţa profesorului domneşte o ordine severă, curăţenie, linişte; vizitatori vin rar. Tuşa Paşa dirijează această linişte, apărînd pe neauzite şi întotdeauna la timp, întotdeauna precis, acolo unde este necesară prezenţa ei. Are un aer grav, gospodăresc: se află în elementul ei. Ridan e feri-

cit : nimeni şi nimic nu-l distrage de la lucru. Dispare în încăperile Institutului sau lucrează la el în cabinet, iar atunci cînd apare în sufragerie glumeşte, ca întotdeauna, cu tuşa Paşa, ori stau amîndoi de vorbă, şi atunci află cu iscusinţă de la ea din tainele înţelepciunii populare.

De cînd au plecat tinerii, locuitorii vilei s-au mai schimbat. În primele zile Anatoli Nîrkin venea numai în serile cînd era de cart în eter, apoi dispărea oricît se străduia Ridan să-l mai reţină. Totuşi, peste un timp se obişnui. Începu să vină la ceai, apoi rămînea la cină şi pînă la urmă, cînd pasionat de călătoriile sale prin spaţiul nesfîrşit al universului, ca şi Nikolai, uita de timp şi întîrzia mult după miezul nopţii, rămînea să doarmă acolo.

După vreo zece zile, Anatoli Nîrkin se hotărî în sfîrşit să urmeze sfatul lui Ridan şi se mută, pe timpul lipsei lui Nikolai, în camera acestuia...

Ciudată este totuşi comportarea profesorului ! Preocupări noi, care cu greu ar putea fi denumite muncă, au apărut în ultimul timp în activitatea lui. Operaţia de „gradare“ se apropie de sfîrşit. Animalele sînt duse la locurile lor, totul este pus în ordine, colaboratorii pleacă. Ridan ia masa. Acum s-ar cuveni să se odihnească puţin, conform obiceiului introdus de mult.

Dar iată că, din nou, se duce în laboratorul său şi închide uşa cu cheia.

Aici s-au operat unele schimbări. Lîngă perete, începînd de la podea şi pînă în tavan, se întinde o tijă lungă, verticală, aidoma unei ţevi obişnuite de apă. Cam la nivelul pieptului unui om, pe această tijă, ca pe un ax, este fixată o roată mică de comandă. Alături, pe o policioară, se află o busolă cu două ace : unul obişnuit, magnetic, celălalt — desenat pe faţa exterioară a geamului.

Ridan se îndreaptă mai întîi spre masă, cercetează harta regiunii Sverdlovsk întinsă acolo şi determină ceva cu ajutorul raportorului. Apoi, privind atent busola, întoarce cu grijă roata de comandă.

Dacă cineva ar urmări „ţeava de apă“ după ce iese prin tavan, ar vedea că tija aceasta se termină sus, pe acoperişul casei, şi acolo, la capătul ei este fixat ceva care seamănă foarte mult cu reflectorul parabolic al vechiului generator construit de Tungusov.

În colţul din fundul camerei se află un fotoliu moale de piele ; locul acestui fotoliu era pînă de curînd în cabinet. Ridan îl trage din colţ lîngă G.M. Apoi scoate husa şi cu cea mai mare grijă schimbă ceva la el, strînge în cleme nişte fire ; în sfîrşit se aşază în fotoliu, îşi pune în cap un fel de scafă de o formă ciudată, făcută din ineluşe de sîrmă şi o plasă de metal cu ochiuri mici. Profesorul se lasă pe spate şi închide ochii. Mîna lui dreaptă, sprijinită pe braţul lat al fotoliului, se întinde spre G.M. şi degetele lungi ale profesorului apasă pe o pîrghiuţă cu arc aflată pe panoul generatorului.

Astfel şade profesorul, complet nemişcat, zece-douăzeci de minute, uneori mai mult. Pare că doarme. În sfîrşit, vine un moment cînd mîna lui se lasă fără viaţă în jos, degetele îi lunecă de pe întrerupător şi pîrghia sare atunci în sus, la loc.

Ridan se ridică, frecîndu-şi mulţumit mîinile. Asta se repetă în fiecare zi.

Astăzi, şedinţa s-a prelungit neobişnuit de mult. Ridan şade în faţa G.M.-ului de mai bine de o oră. La început a fost liniştit, ca întotdeauna, dar cînd degetele lui au dat drumul pîrghiei, el nu s-a mai sculat din fotoliu, ci a apucat din nou întrerupătorul. Mişcarea aceasta s-a repetat de mai multe ori.

Acum profesorul se comportă cu totul neobişnuit. S-a aplecat tot înainte, corpul lui se încordează convulsiv, tresare ca omul în somn de parcă ar vrea să se repeadă la cineva. Respiraţia i se accelerează, o grimasă îi schimonoseşte faţa ca din pricina unei lumini puternice.

Un geamăt surd, chinuitor, îi iese deodată din piept, mîna i se ridică în sus şi-i cade pe cap. Pîrghia e liberă. Încet, i se deschid pleoapele şi în ochi se zăreşte groaza, disperarea... Ridan se ridică greu din fotoliu şi, clătinîndu-se, iese din laborator şi cîteva minute aleargă agitat prin cabinet, dintr-un colţ în altul, şoptind plin de deznădejde :

— Ce-i de făcut ?! Ce-i de făcut ?!...

Treptat, reuşeşte să se stăpînească. În locul mişcărilor pierdute, încep mişcări precise, repezi, caracteristice lui Ridan. Pe masă, într-un vraf de hîrtii, găseşte scrisoarea primită în ajun, îşi aruncă ochii în fugă şi găseşte locul de care are nevoie. Apoi ridică receptorul.

— Baza aviaţiei sanitare? La telefon profesorul Ridan. Da, da! Tovarăşe, trebuie neapărat să trimiteţi un avion în Ural, regiunea Sverdlovsk. Imediat!... Bine. Cîte locuri?... Puţin. Atunci e nevoie de două avioane. Şi să aibă flotoare! Acolo nu există teren de aterizare. Vor trebui să amerizeze direct pe rîul Ufa, lîngă Karaidel. Nu, nu-i nevoie de medic, plec eu. Pregătiţi o ladă cu gheaţă... Da, da, bolnavul va fi pus în gheaţă... Bine, în douăzeci de minute sînt acolo!

Ridan aşeză receptorul în furcă şi imediat îl ridică din nou.

— Interurban? Daţi-mi imediat legătura cu Sverdlovskul! Fulger!... La telefon un medic, profesorul Ridan. Este vorba de salvarea vieţii unui om. Nu ştiu numărul. Am nevoie de staţia de radio a Trustului forestier din Sverdlovsk. Numărul meu de telefon este...

Peste cîteva clipe, profesorul năvăli în camera lui Tungusov. Nîrkin tresări şi se întoarse, scoţîndu-şi casca.

— Anatoli Vasilievici — i se adresă Ridan pe un ton cu care niciodată încă nu i-a vorbit lui Nîrkin. S-a întîmplat o mare nenorocire... acolo la ei... pe Ufa. Cred că Anka... s-a înecat... Plec imediat cu avionul. Am cerut acum Sverdlovskul la telefon şi i-am dat numărul dumitale. O să-ţi facă aici legătura cu staţia de radio a Trustului forestier din Sverdlovsk. Roagă staţia să ia imediat legătura cu centrul de plutărit din Karaidel şi transmite acestui centru radiograma pe care o scriu acum... Dă-mi hîrtie!

Ridan se aşeză la masă şi scrise textul.

— Afară de asta, află care sînt indicativele centrului. Cred că la ei legătura se face pe unde scurte, şi caută să prinzi legătura cu ei prin radio. Dacă prinzi Karaidelul, transmite radiograma direct...

Nîrkin n-apucă să scoată un cuvînt. Abia termină Ridan să vorbească, şi telefonul zbîrnîi prelung.

— Uite, sună! spuse profesorul, întinzîndu-i mîna lui Nîrkin. Acţionează!

Alergă în cabinetul său şi din nou telefonă.

— Slavka, scoate mai repede maşina, plecăm...

— Furtună, Konstantin Aleksandrovici? căută să afle şoferul.

— Furtună, Slavka, cumplită furtună! Cum n-a mai fost pe la noi... Hai repede, ies în clipa asta!

Pardesiul şi harta, iată tot ce luă Ridan cu el. Silueta tuşei Paşa, hotărîtă, insistentă, îi apăru înainte.

— Ce-i asta, Konstantin Aleksandrovici? Ce s-a întîmplat?

Pentru o clipă, Ridan se pierdu: Ce să-i spună?

— Mîine dimineaţă vin ai noştri, tuşă Paşa — îi spuse el posomorît. Numai că... Anei i s-a întîmplat o nenorocire. Plec să văd...

Douăzeci de minute mai tîrziu, pe aerodromul viu luminat al bazei aviaţiei sanitare, două amfibii de oţel, întinzîndu-şi mult picioarele scurte în lături, porniră să alunece pe pista de beton şi, una după alta, se avîntară în albastrul întunecat al cerului înstelat.

*

* *

Singur în cabină, lîngă fereastră, Ridan se avîntă cu întreaga sa fiinţă înainte, spre răsărit. Încet, vai cît de încet zboară avionul! Dacă priveşti sus, spre cer, nu mai poţi suporta: ai impresia că avionul stă pe loc. Numai luminile localităţilor care rămîn jos, în urmă, vorbesc despre viteza cu care se apropie de Ufa.

Ufa! Ce se întîmplă oare acum acolo? Cu insistenţă, în ciuda voinţei, în minte îi stăruie tablouri ce-i fac inima să freamăte chinuitor. Ridan se străduie fiziceşte să-şi înăbuşe imaginaţia, scuturîndu-se şi tresărind din tot corpul. Dar asta ajută prea puţin. Atunci începe să-şi cheme în ajutor îndoiala. Oare e adevărat, oare într-adevăr toate s-au petrecut aşa? De ce a crezut orbeşte în acest generator diabolic? Cine ştie ce cauze atmosferice sau cosmice, necunoscute încă, i-au înscenat poate această „răbufnire necrobiotică" şi apoi au întrerupt radiaţia? Poate chiar în aparat, în amplificator, s-a petrecut ceva neprevăzut, doar toate acestea sînt încă atît de puţin studiate...

— Nu, nu! Erau gînduri care nu puteau să-i aparţină lui, profesorului Ridan, nici măcar în somn, dacă el a adormit cumva în timpul şedinţei. Şi-apoi, chiar dacă generatorul este imperfect în acest rol, chiar dacă este doar o primă realizare încă rudimentară a unui viitor aparat perfect — oare nu ideile lui, cărora le-a consacrat întreaga credinţă, toate cunoştinţele, fantezia lui de savant sînt concretizate în acest aparat şi... confirmate acum într-un mod atît de tragic?! Îndoielile pot consola numai pe un profan. Ah, Anka, Anka!

„Nu fac doi bani! strigă în gînd Ridan, încleştîndu-şi degetele în braţele scaunului. Nu fac doi bani toate ideile şi cunoştinţele mele dacă, în ciuda lor, din nou, pentru a doua oară în viaţă, pierd tot ce am mai scump pe lume!"

Zboară de două ore. Noaptea scurtă, care ţine doar patru ceasuri, e pe sfîrşite. Peste o jumătate de oră se va face ziuă. O mie două sute de kilometri se vor fi aşternut atunci între Ridan şi Moscova. Va vedea rîul, tabăra, chipurile schimonosite de durere... şi pe Anka...

Jos, punctele de foc sînt tot mai rare şi mai palide. Pe pămînt, oamenii au stins luminile în locuinţele lor. Şi pe cer au început să pălească diamantele albăstrii ale stelelor în prag de dimineaţă. În faţa avionului se conturează treptat linia neegală a orizontului şi cerul deasupra zării începe să se lumineze. Pămîntul este încă întunecat, dar tot mai des apar pe el pete albicioase de cer, reflectat în rîuri şi lacuri.

Rîul Ufa apare pe neaşteptate din dreapta, ca urma unei gigantice rîme care se tîrăşte printre munţi. Avioanele fac un viraj brusc şi continuă să zboare urmînd şerpuirile rîului ascuns după pîcla străvezie a dimineţii. Ridan priveşte în jos urmărind acele ceasului. Timpul de zbor calculat de pilot se apropie de sfîrşit. Încă două-trei minute...

Iată-i!

Şuviţe de fum străbat ceaţa, luminile roşii ale focurilor aprinse în bărci indică locul şi direcţia de amerizare. Dar Ridan nu se uită la aceste focuri. Privirile lui sînt aţintite spre mal; iată cortul, siluetele oamenilor care se mişcă lîngă apă...

Altceva nu mai vede nimic...

Defileul liniştit se umple de huruitul asurzitor al motoarelor. Piloţii descriu un cerc, coboară mai jos, încă un cerc,

apoi al treilea şi din nou încep să coboare, studiind locul greu al amerizării... În sfîrşit, unul dintre avioane coboară deodată brusc pe faţa îngustă a rîului şi amerizează împroşcînd valurile cu flotoarele.

Ridan sare într-una din bărcile ce s-au apropiat în grabă şi peste un minut iese pe mal. Nataşa, din fugă, i se aruncă la piept. Fiodor şi Nikolai, tăcuţi, se apropie de profesor. Un om cu faţa schimonosită într-un mod ciudat, în care Ridan cu greu îl recunoaşte pe Wiekling, se îndepărtează încet, ca un cîine bătut.

— Unde-i ? întreabă scurt Ridan.

Îl conduc la izvor. Şuviţele reci de apă ce ţîşnesc din pămînt mişcă cutele foii de cort. Scot trupul neînsufleţit afară şi îi descoperă faţa...

Prietenii stau tăcuţi în jur şi deodată o speranţă nebună se aprinde pentru o clipă în inima lor. Se va produce o minune ! O minune ! ! Pentru o clipă, durerea dă naştere nebuniei. Iată, acum Ridan îşi va ridica mîna, va rosti cu autoritate un cuvînt... şi tot ce a fost pînă acum se va dovedi un vis urît. Ana va deschide mirată ochii, se va ridica...

Ridan se lasă pe nisip, întinde braţul într-o parte şi face un gest uşor înapoi. „Plecaţi, lăsaţi-ne singuri" — spune acest gest. Capul Anei e pe mîna lui ; el se apleacă deasupra ei din ce în ce mai mult. Prietenii se îndreaptă spre cort.

Buzele profesorului tremură, se strîmbă. Lacrimi amare de părinte îi alunecă pe obraji şi cad pe chipul scump, ud al fetei.

— Anka... Anka mea... — şopteşte Ridan.

Dar minunea nu s-a produs.

Ridan se întoarce şi cu o mişcare a capului îi cheamă pe prieteni.

— Să vină mai repede sanitarii — spune el cu glas ferm şi acoperind-o din nou pe Ana cu foaia de cort, o cufundă în apă.

Ţine cîteva secunde mîna în apa izvorului şi mîna începe să-i îngheţe.

— Bine — şopteşte el ridicîndu-se, apoi îl întreabă pe Nikolai : De mult e aici ?

— De la ora zece seara.

— Cît a trecut pînă atunci ?

— Aproape... două ore — îşi aduce cu greu aminte Nikolai.

Sanitarii duc pe brancardă corpul Anei în barcă, îl transportă la avion, apoi brancarda e ridicată cu grijă şi introdusă înăuntrul fuselajului. Acolo corpul Anei este pus într-un răcitor de zinc, cu pereţii plini de gheaţă.

Ridan îşi scoate capul pe fereastra cabinei; faţa lui este cenuşie, umbre grele i se aştern în jurul ochilor. Arată acum aproape la fel ca şi cei care l-au întîmpinat aici, în tabără. Dar în glasul lui răsună din nou autoritatea omului care ştie ce are de făcut.

— Nikolai Arsentievici — spune el, aplecîndu-se deasupra bărcii — urcă-te aici, ai să pleci cu mine chiar acum. Ceilalţi vor veni cu al doilea avion!

Hidroplanul se desprinde greu de pe apă şi încet, luînd înălţime deasupra albiei rîului, dispare după o cotitură a defileului. Ridicîndu-se deasupra munţilor, porneşte direct spre apus.

Nikolai şade într-un fotoliu comod, moale şi, pentru prima oară după cele întîmplate, îl copleşeşte o nemaipomenită oboseală. Încordarea nervoasă care l-a ţinut pînă în ultimul moment pe picioare, începe să scadă. Ridan găseşte în dulăpiorul cu medicamente al avionului un somnifer şi i-l dă lui Nikolai.

— Acum aşază-te comod, uite aşa... şi dormi. Dormi, Nikolai Arsentievici. O să mai am nevoie de ajutorul dumitale... chiar azi.

Cuvîntul „dormi" acţionează magic. Nikolai adoarme aproape instantaneu şi nu mai aude ultimele cuvinte ale profesorului.

La ora 5,40 dimineaţa, avionul aterizează la Moscova. O maşină sanitară încarcă răcitorul şi goneşte în urma maşinii în care se află Ridan, spre Ordînka.

Vila doarme. Lada grea de zinc este ridicată şi dusă sus, în camera spaţioasă a „conservorului". Sanitarii pleacă.

Peste douăzeci de minute, Nikolai, înţelegînd cu greu ce îi cere profesorul, conectează anozii „conservorului" său, controlează acordul pe „nodul condiţiilor" şi cuplează apoi întrerupătorul transportorului.

Corpul Anei, într-o husă din ţesătură subţire, cauciucată, trece prin fluxul de energie radiantă...

Aşa a început una din cele mai îndrăzneţe încercări ale omului de a răsturna legile naturii, legi a căror imuabilitate era consfinţită de milenii.

Ridan e de nerecunoscut. S-a închis în sine, nu scoate o vorbă, şi chiar la întrebările care i se pun nu răspunde dintr-o dată, desprinzîndu-se, pe cît se vede, cu greu din gîndurile lui apăsătoare, complicate. Iar durerea — o durere profundă, apăsătoare, se simte în fiecare din mişcările lui, neobişnuit de prudente.

Nu vorbeşte nimic despre Ana, nici despre planurile lui. Şi nimeni nu intră în camera „conservorului", în afară de cîţiva colaboratori ai Institutului, pe care profesorul îi cheamă deseori la el. Şi ei tac. E limpede că Ridan nu vrea să se ştie şi să se vorbească despre intenţiile lui. Toţi tac, respectînd dorinţa neexprimată a profesorului, şi nimeni nu întreabă nimic.

Fiodor, Nataşa şi Wiekling se întoarseră în aceeaşi zi, cam la vreo trei ore după sosirea lui Ridan. Grea şi întunecată a fost întoarcerea aceasta! Au tăcut tot drumul; despre ce să vorbească?

Minunea nu s-a produs. Ridan a venit să plîngă deasupra corpului fiicei sale...

Mai uşor decît celorlalţi îi era Nataşei. Durerea ei se topea în lacrimi.

Sentimentele lui Fiodor însă erau complicate de conştiinţa apăsătoare a răspunderii şi a vinei lui. El era iniţiatorul călătoriei, el era conducătorul, „căpitanul", era datoria lui să prevină posibilitatea unui accident! El este vinovat de catastrofă şi de durerea prietenilor, a tatălui!

Cînd ajunse acasă Fiodor găsi o citaţie — trebuia să se prezinte la comisariatul militar. Mai fusese chemat şi alteori. De obicei, i se puneau cîteva întrebări: unde lucrează, funcţia pe care o ocupă, adresa şi pleca acasă. Această operaţie purta numele misterios de „reînregistrare". Acum însă erau alte vremuri. Ştiri alarmante veneau de la graniţă, şi din apus, şi din răsărit.

Fiodor se agăță de această citație cum se agață un înecat de colacul de salvare. Porni imediat la comisariatul militar și-l rugă pe comisar să-l trimită în cel mai important și mai neliniștit sector al graniței.

A treia zi, plecă în Orientul Îndepărtat, plin de o hotărîre deznădăjduită de a se jertfi, de a înfăptui acte de eroism... Natașa nici nu încercă măcar să-l rețină.

Wiekling plecă de la aerodrom fără să-și ia rămas bun, fără să spună nici un cuvînt și urcă în primul taxi care-i ieși în cale. Nici Fiodor, nici Natașa nu avură puteri să-i spună un cuvînt îmbărbătător deși, vădit lucru, el continua să se afle la granița nebuniei.

Cînd taxiul se mai îndepărtă, Wiekling începu să-și revină. Umerii care îi atîrnau neputincioși se săltară, cutele adînci care-i brăzdau fruntea, pornind de la rădăcina nasului, se neteziră, sprîncenele strînse cu amărăciune își reluară locul obișnuit. Cu mîinile încă murdare de rășină își puse în ordine părul încîlcit și răsuflă din adîncul pieptului. Apoi repede, de parcă și-ar fi amintit de ceva important, băgă mîna în buzunarul lateral și scoase un plic. Scrisoarea... foaia de hîrtie plină de cifre. Totul e în regulă. Băgă plicul din nou în buzunar. Totul e în regulă... Și nici crima nu există, pentru că nu există probe, nici măcar suspiciuni. Singurul martor e mort. Degetele palide, verzui, care se ridicau spre suprafața apei, apărură din nou — pentru a cîta oară! — în fața ochilor lui... Wiekling se cutremură și o grimasă de suferință îi trecu peste față.

...Viața în casa lui Ridan se dezorganizase. După niște legi noi, haotice și contradictorii, începură să se desfășoare toate acele procese care alcătuiesc viața și preocupările oamenilor.

Ridan se comporta ca un om care se pregătește să plece și se teme să nu întîrzie la tren. N-avea timp să vină la dejun sau la masă. Mereu se uita la ceas; iar noaptea îl trezea deșteptătorul și luînd în grabă ceva pe el, trecea în laborator.

Toată ziua Tîrsa ducea animalele sus și le aducea înapoi jos. Mămicuța evacua unele camere, transforma altele, aducea oameni noi care transportau în sala de operații niște

obiecte grele, pe care le montau acolo, se auzea zăngănit de ciocan lovind în metale...

Toate acestea începură o oră — o oră şi jumătate după întoarcerea profesorului şi astfel trecură douăzeci şi patru de ore pe care Ridan le-a numărat înfrigurat minut cu minut.

Nikolai înţelegea că această activitate febrilă se desfăşoară în jurul Anei, şi sentimente complexe luau naştere în sufletul lui agitat. Profesorul tăcea; el acţiona. De două-trei ori îl consultă pe Nikolai în probleme de electrotehnică, fără să-i spună ce urmăreşte să facă — în sala de operaţii erau instalate în grabă nişte aparate noi, Ana zăcea acum acolo.

Ce însemnau toate acestea? Dacă Ridan speră să-i dea viaţă, de ce nu-i împărtăşeşte şi lui Nikolai această speranţă? Nimic nu l-ar îndreptăţi să-i ascundă, dacă există vreo astfel de posibilitate de necrezut. Dar el tace. Şi nici o geană de speranţă nu mijeşte în această neobişnuită stare de mohorîre care l-a cuprins. Deci nu există această posibilitate. Şi nici nu poate exista, e de la sine înţeles! Atunci?... Nu cumva profesorul vrea... să folosească corpul propriei sale fiice pentru vreo experienţă?... Ce suflet gol, înfricoşător, monstruos trebuie să ai ca să faci una ca asta!

Nikolai se revoltă împotriva lui Ridan. Nu... Oricît de mari şi de importante ar fi problemele lui ştiinţifice, n-ar trebui să le jertfească trupul Anei, memoria ei. Asta-i un sacrilegiu!

Copleşit de durere, creierul lui Nikolai nu se mai putea descurca din aceste gînduri. Cu cît se gîndea mai mult, cu atît mai mult se umplea fiinţa lui de indignare, de mînie.

În sfîrşit, Nikolai nu se mai putu stăpîni. Ieşi hotărît din camera lui şi porni să-l caute pe profesor. Trebuia neapărat să stea de vorbă cu el şi, la nevoie, să-i ceară socoteală... Negăsindu-l nici în cabinet, nici în laborator, se îndreptă spre sala de operaţii. Întîmplător, uşa era deschisă. Nikolai rămase înmărmurit în prag.

Drept în faţa lui, într-un cilindru mare, închis, dintr-un material străveziu şi strălucitor, se rotea încet corpul Anei. Prin transparenţa cilindrului, aburit de frigul din interior, corpul imobilizat se topea sub priviri ca o fantomă. Cilindrul, fixat în mijlocul unui mare inel metalic, dispus vertical, executa simultan două mişcări lente şi uniforme: în jurul

axei sale şi în planul inelului, asemenea acului unei gigantice busole.

Nikolai încremeni, nefiind în stare să-şi ia ochii de la această nălucă nespus de dragă. Ridan apăru pe neaşteptate în faţa lui.

— Ai treabă cu mine, Nikolai Arsentievici? întrebă el încet, cuprinzîndu-l pe Nikolai cu braţul pe după umeri şi împingîndu-l uşor afară. E mai bine totuşi să ieşim de aici.

Intrară în laboratorul „de plumb". Nikolai se eliberă brusc de sub mîna profesorului, care i se părea grea.

— Aş... vrea să ştiu... ce înseamnă toate acestea? întrebă emoţionat Nikolai. Socot că am dreptul...

Se priveau în ochi, amîndoi copleşiţi de durere; numai că unul era înţelept, stăpînit, iar celălalt cuprins de emoţie, mînios. Ceva asemănător cu compătimirea lunecă pe faţa lui Ridan. Înţelese că mînia lui Nikolai este primul simţămînt care l-a cuprins, căruia el i-a cedat instinctiv, ca să-şi înăbuşe insuportabila durere.

— Da, ai dreptul: ştiu asta chiar mai bine decît dumneata... — răspunse profesorul.

Nikolai nu acordă atenţie cuvintelor lui.

— Vreo experienţă? îl întrerupse el furios.

Ridan îşi ridică brusc capul, îl privi sever pe Nikolai, apoi se uită la ceas.

— Zece minute putem sta de vorbă, Nikolai Arsentievici. Hai la mine!

Se îndreptă hotărît spre cabinet; acolo îl pofti pe Nikolai să se aşeze şi, de cîteva ori, tăcut, se plimbă pe covor.

— Am înţeles ce te frămîntă — spuse el, în sfîrşit. „Experienţe pe cadavrul propriei mele fiice"... „pîngărire", „cruzime"... „Savantul-maniac care îşi calcă în picioare demnitatea de om!"... Toate astea, Nikolai Arsentievici, le ştiu eu bine, chiar prea bine. Dar ascultă-mă... Aveam vîrsta dumitale cînd mi-am pierdut tatăl. Agonia lui a fost lentă, a durat mult, cîteva luni. A murit din cauza unui proces pulmonar care nu voia să cedeze. Viaţa i se împuţina în organism, deşi se făcea totul pentru salvarea lui: primea o îngrijire excepţională, avea o cameră de rezervă în cel mai bun spital din Moscova, şi „se bucura" de îngrijirea celebrului şi respectatului specialist, profesorul Kurnakov. Profesorul îl vizita pe tata aproape în fiecare zi şi medicii

curanţi îndeplineau toate indicaţiile lui cu o neobişnuită punctualitate. Eu însumi aproape că nu ieşeam din spital. Vegheam şi urmăream tratamentul. La început numai urmăream. Apoi mi s-a spus că starea lui este desperată...

Pe vremea aceea nu eram încă medic dar mă pasiona medicina, eram la curent cu ultimele descoperiri în domeniul ei, înţelegeam multe şi credeam profund în posibilităţile inepuizabile ale acestei ştiinţe. Credeam, cum cred acum, Nikolai Arsentievici, că am avut dreptate... Ce absurd mi se părea acel tratament „clasic", la adăpostul căruia oamenii, urmînd întocmai litera manualului, ascundeau lipsa de iniţiativă şi deplina lor neputinţă de a învinge boala. Şi am început atunci să acţionez. Alergam prin capitală, căutînd medicii cu iniţiativă, curajoşi, înaintaţi, pe cei care erau mereu în căutarea noului — util bolnavilor deşi nu întotdeauna puteau să-l explice din punctul de vedere al canoanelor ştiinţei clasice, „universitare". Oamenii aceştia făceau aşa-numitele „minuni", adică vindecau bolnavi socotiţi irecuperabili. Unii dintre ei acumulau energia radiaţiei solare în reacţiile chimice din substanţe şi le introduceau în organismul bolnavului pentru a mări rezistenţa lui faţă de acţiuni distructive. Alţii ajungeau la acelaşi rezultat acţionînd cu minerale radioactive. Alţii demonstrau în mod practic justeţea ideii influenţei acţiunilor nervoase asupra bolnavului. După ce am ascultat cu atenţie argumentele lor teoretice, urmîndu-le sfatul, am venit la spital şi am cerut să se aplice aceste noi metode de tratament, deoarece vedeam că acolo doctorii, în frunte cu profesorul, depuseseră armele, declarînd sfîrşitul drept inevitabil din punctul lor de vedere. M-au refuzat. „Noi facem tot ceea ce în astfel de cazuri ştiinţa găseşte că trebuie făcut — spuneau ei — şi nu putem admite ca în clinică să se folosească metode insuficient de verificate". „Da, dar metodele dumneavoastră bine verificate nu ajută la nimic!" mă indignam eu. Între timp, viaţa se stingea treptat în corpul slăbit peste măsură. Desperat, continuam să insist. În sfîrşit, am avut o discuţie hotărîtoare cu profesorul Kurnakov, fie blestemat acest nume care a însemnat de atunci pentru mine simbolul birocratismului, reacţionarismului şi al limitării în medicină! „Cum aşa, a strigat el pe un ton de nobilă indignare. Nu cumva îmi cereţi să fac ex-pe-rien-ţă pe tatăl dumneavoastră muribund?"

N-am ştiut ce să-i răspund... Tata a murit. Şi abia mai tîrziu am înţeles întreaga falsitate a acestui „nobil" argument al profesorului. Da, Nikolai Arsentievici, ar fi trebuit să încerce, să facă experienţă, dacă într-adevăr voia să-şi salveze pacientul cum voiam eu să-mi salvez tatăl; şi sînt sigur că aşa ar fi făcut dacă nu tatăl meu, ci tatăl lui ar fi fost pe moarte...

Ridan tăcu pentru cîteva clipe, pentru a se elibera parcă de sub povara amintirilor.

— La dispoziţia medicinei se află un imens arsenal de mijloace şi metode. Medicul care-şi lasă neputincios mîinile şi consideră că starea pacientului este desperată, pentru că el a epuizat un anumit program de tratament şi n-a obţinut efectul obişnuit în astfel de cazuri, nu este decît un prost meşteşugar. În medicină nu există cazuri incurabile şi nu există reţete de-a gata, universale pentru salvarea bolnavilor. Ele trebuie căutate, încercate, alese. Timpul! Iată ce limitează de obicei posibilităţile noastre de a găsi mijloace de luptă care pot să salveze omul. Crezi cumva că acum, cînd dumneata însuţi mi-ai dat posibilitatea să birui timpul, am dreptul să renunţ la experienţă?!

Nikolai nu-şi lua ochii de la Ridan. Profesorul vorbea ca întotdeauna limpede, convingător. Totuşi Nikolai nu-l înţelegea... Dacă ar fi fost vorba de-o boală...

— Da, dar... Ania a murit — bolborosi el, şi un muşchi mic îi tremură pe faţă.

Ridan îşi lăsă capul în jos.

— Poate — răspunse el încet. Poate... Nu ştiu... Nu sînt sigur de asta. Moartea este un proces complex şi destul de îndelungat, ea afectează organele treptat, şi pe durate diferite. Chiar dacă s-a oprit respiraţia, chiar dacă i s-a oprit inima, asta încă nu înseamnă că a murit cu adevărat. Şi dacă întreg organismul este nevătămat, este suficient să-i aplici pentru un timp circulaţia artificială a sîngelui şi el va trăi din nou.

În ştiinţă a domnit altădată convingerea că o dată cu primele simptome ale morţii — încetarea respiraţiei şi a circulaţiei sîngelui — creierul paralizează pentru totdeauna. De aici, mai ales, se trăgea concluzia că moartea este ireversibilă. Apoi a apărut ideea aşa-numitei „morţi clinice", moarte reversibilă, ce durează, zice-se, cîteva zeci de mi-

nute, după care celulele creierului îşi pierd definitiv capacitatea vitală. Ştii însă ce am reuşit eu să demonstrez? Că sistemul nervos central, creierul, este organul cel mai robust, cel mai stabil dintre toate organele, că el, deşi îşi încetează activitatea în momentul „morţii", totuşi păstrează potenţial capacitatea de a funcţiona mai mult timp decît toate celelalte organe. El moare ultimul. Iar fiecare organ moare cu adevărat numai atunci cînd ţesutul său, substanţa, proteina sa a suferit o descompunere ireversibilă. Şi-acum, gîndeşte-te: avem „conservorul" care opreşte descompunerea substanţei organice; avem G.M.-ul care poate acţiona asupra creierului... Ce-i cu dumneata, Nikolai Arsentievici?

Nikolai îşi acoperise faţa cu palmele şi printre degete, în picături repezi, îi curgeau lacrimile. Nici el însă n-ar fi putut spune ce se petrece în sufletul lui. Era o furtună de sentimente prinse într-un vîrtej puternic. Speranţa renăscută, ideile captivante ale lui Ridan, căinţa amară pentru mînia care îl încercase şi care îl adusese aici, toate se încîlciseră în această pornire înviorătoare. Nikolai se lipi de Ridan, care se aşezase lîngă el, şi-i strînse mîinile cu palmele lui ude.

— Dac-aţi şti... — atît reuşi el să spună.

— Ştiu — răspunse Ridan. Dragostea dumitale... Şi mai ştiu ceva ce dumneata nici nu bănuieşti măcar... Se uită la ceas. Linişteşte-te, Nikolai Arsentievici! Să fim tari... Totuşi nu trebuie să nădăjduim prea mult. Ţi-am vorbit numai despre posibilităţile principiale. În practică însă mai sînt multe greutăţi şi piedici necunoscute care aproape nu pot fi prevăzute.

— Credeţi totuşi că...

— Am să lupt, am să ex-pe-ri-men-tez, îl întrerupse cu înverşunare Ridan. Pînă nu mă conving că toate încercările pe care le-aş mai avea de întreprins n-au nici un rost, nu renunţ! Se uită din nou la ceas. E timpul să mergem. Sînt gata analizele. Uite ce-i, stai aici vreo zece minute şi caută să te linişteşti cum trebuie. Vreau să mai vorbesc ceva cu dumneata.

Ridan se întoarse peste o jumătate de oră. Nikolai dormea dus în fotoliul moale. „Admirabil!" şopti Ridan şi din nou ieşi uşurel. Îl întîmpină Nataşa, cu un pachet în mînă. Chi-

nuită de durere, ea își găsise în sfîrșit o ocupație: despacheta și punea în ordine lucrurile aduse de pe Ufa. Printre aceste lucruri găsise un pachet lunguieț, înfășurat pe cît se vede în grabă, într-un cearșaf, și legat bine cu sfoară. Era vîrît sub curelele balotului în care se aflau corturile. Natașa își aminti imediat că Fiodor o rugase să dea acest pachet lui Nikolai de îndată ce acesta se va mai liniști puțin.

— Nikolai e la dumneata, Konstantin Aleksandrovici? îl întrebă ea pe Ridan.

— Da, Natașa. A ațipit acolo, așteptîndu-mă pe mine. Lasă-l să doarmă. Să nu-l trezești. Dar ce vrei cu el?

— M-a rugat Fedea să-i dau ceva.

— Ce anume?

— Pachetul acesta. Nu știu ce e în el.

Ridan luă pachetul, îl pipăi, îl examină. Sub sfoară se afla o bucată de hîrtie îndoită cu grijă, pe care scria: „Personal lui Nikolai".

— Bine. I-l dau cînd s-o trezi.

Punînd încetișor pachetul pe divan, Ridan închise cu grijă ușa cabinetului și aproape în fugă se îndreptă spre sala de operații.

Prin multe clipe grele trecuse profesorul în camera asta, de nenumărate ori în ultimii zece ani. Aici se hotăra soarta oamenilor, propria lui soartă de învățat, a ideilor lui îndrăznețe și a nemaipomenitelor operații. Dar niciodată încă. pînă acum, n-a intrat aici cuprins de o emoție atît de mare, aproape de neînvins.

Chirurgul trebuie să fie tare. Trebuie să știe să-și înăbușe mila, nehotărîrea, să evite cea mai mică deviere în mișcarea bisturiului, datorită țipătului neașteptat de durere. Pacientul culcat pe masa de operație trebuie să fie pentru el un simplu „preparat anatomic". Ridan poseda din plin această capacitate. Dar acum simțea că e gata s-o piardă. Cadavrul alb-vinețiu care se rotea încet în cilindrul transparent, prins din toate părțile de curelușe, cîrlige, cu sonde și tuburi de cauciuc ce pătrundeau înăuntru, cu tampoane de vată pretutindeni — cadavrul acesta continua să fie pentru Ridan corpul fiicei lui. Utilajul de formă ciudată care acoperea acest trup, utilaj creat și montat de Ridan însuși, îl speria acum, cum sperie morga pe omul care intră pentru întîia oară în ea.

Doi asistenţi, oameni cu experienţă, stăteau de gardă neîntrerupt în sala de operaţii şi făceau observaţii din oră în oră. Nimeni în afară de ei şi de profesor nu intra acolo.

Ultimele analize şi observaţii erau gata şi Ridan se cufundă în studierea lor. Nici un semn de descompunere a proteinei. Gigantica „busolă" — sistemul care susţinea corpul într-o rotire neîntreruptă şi complexă — îşi justifica scopul : sîngele, care la înecaţi nu se coagulează, continua să se difuzeze egal în tot corpul. Dacă n-ar fi fost această mişcare, sîngele — sub influenţa propriei sale greutăţi — ar fi început să se scurgă în jos, supraîncărcînd şi distrugînd unele vase şi lăsînd goale altele. Acelaşi lucru s-ar fi petrecut şi cu celelalte lichide din organism.

Spuma trandafirie din bronhii dispăruse. Apa, care o sufocase pe Ana astupîndu-i alveolele părţii superioare a plămînilor, scăzuse simţitor. Peste cîteva ore, dacă nu se va deregla procesul de absorbţie şi extragere a apei prin trahee, se va putea considera că partea pregătitoare a operaţiei a fost terminată. Dar tocmai în acest timp se vor desfăşura cele mai simple şi mai de temut procese fizico-chimice : nenumăratele substanţe lichide din interiorul organismului, pe care natura le-a despărţit cu multă grijă cu ajutorul unor învelişuri şi pereţi speciali, vor începe să se interpătrundă, să se amestece. Este vorba de fenomenul numit osmoză. Pereţii, adormiţi şi inerţi, îşi vor pierde vigilenţa şi vor înceta să le mai reţină. Organele vor începe să se umple cu sucuri care le sînt străine şi vor putea să piardă capacitatea de funcţionare. Cît de departe poate să ajungă acest proces este greu de spus şi imposibil de urmărit.

Încă o analiză. Analiza serului fiziologic care circulă acum în tubul digestiv. În acest lichid, la prima spălătură s-a găsit mult sînge. Probabil că sucul gastric acumulat în stomac şi intestine a început să distrugă pereţii, a început autodigestia şi, ca urmare a lor, au apărut ulceraţiile. Acum însă Ridan injectase ser fiziologic care conţinea o substanţă coagulantă şi iată că această soluţie a înlăturat acest suc perfid, care la un om viu este atît de strîns legat de apariţia poftei de mîncare. Procentul de sînge în lichid a scăzut. Plăgile erau probabil pe cale de vindecare. Totuşi, ar trebui să intensifice puţin circulaţia.

Ridan îşi împărtăşi consideraţiile asistenţilor săi, mări puţin presiunea lichidului şi se întoarse în cabinet.

Nikolai se trezise. Ţinea în mîini biletul ataşat la pachetul adus de Nataşa şi-l citea sau recitea cu un aer uluit: o nouă emoţie îl stăpînea acum. Ridan observă imediat lucrul acesta.

— Ce s-a întîmplat? întrebă el

Nikolai îi întinse nota.

— Citiţi!

Fiodor îi scria:

„Kolea, dragul meu! În timp ce strîngeam ultimele lucruri pe mal, ca să plecăm cu avionul, m-a chemat încetişor în tufişuri unul dintre plutaşii pe care i-am ajutat. Era chiar flăcăul pe care — îţi aduci aminte? — l-ai scos tu din apă. El mi-a adus aceste două bucăţi ale vîslei noastre de la cîrmă, din pricina căreia s-a produs accidentul, şi mi-a spus că le-a găsit chiar acolo unde s-a răsturnat barca. Partea de sus a vîslei era întreagă şi plutea pe apă, împinsă de curent chiar lîngă plută. El a tăiat-o cu toporul ca să o poată aduce mai uşor. Partea de jos a vîslei însă el spune că a găsit-o înţepenită într-un rest dintre buştenii plutei şi abia a scos-o de acolo. Nu ştiu cum s-a putut întîmpla lucrul acesta. Să nu-l credem pe flăcău? N-avem nici un temei. Se vede bine că ne păstrează nouă, tuturor, multă simpatie. Numai pe Alfred, ori de cîte ori pomeneşte de el, îl înjură. Nu-i pare de loc rău că-i în starea în care este şi m-a rugat cu insistenţă să nu-i arăt aceste două bucăţi de vîslă şi nici să nu-i spun nimic despre ele. Ei, şi acum rămîi cu bine, dragă prietene! Fii tare, îngrijeşte-ţi sănătatea şi ai grijă de Nata şi de Konstantin Aleksandrovici. Al tău, Fiodor".

— A-a-aşa! rosti mulţumit Ridan. Admirabil! A venit tocmai la timp!

Cînd profesorul citea, Nikolai desfăcu pachetul şi examină cu atenţie bucăţile de vîslă. Rezultatul acestui examen îl ului şi mai mult decît conţinutul biletului.

— Konstantin Aleksandrovici! exclamă el. Pe apă, vîsla nu s-ar fi putut rupe în locul acesta... Priviţi: ruptura e puţin mai jos de mijlocul palei. Dacă lucrurile s-ar fi întîmplat aşa cum a explicat Wiekling...

— Lucrurile nu s-au întîmplat aşa cum a explicat Wiekling — îl întrerupse Ridan. Ascultă, Nikolai Arsentievici, aici nu-i vorba de accident, cum ai crezut pînă acum. S-a comis o crimă.

— Crimă ?!

— Da. Wiekling a înecat-o dinadins pe Ana. Am ştiut lucrul acesta chiar atunci, în clipa aceea. Ba mai mult, am ştiut înainte cu vreo două ore că se poate întîmpla o nenorocire.

— Dar cum ?... Asta-i de necrezut, Konstantin Aleksandrovici ! Cu două ore, chiar cu o oră şi jumătate înainte de asta, Ania culegea ciuperci în pădure. Şi-apoi, cine v-ar fi putut comunica ?

— Chiar ea. Mai bine zis, creierul ei. G.M.-ul adaptat de dumneata pentru recepţia impulsurilor cerebrale s-a dovedit capabil să acţioneze nu numai în laborator. Este una dintre cele mai mari descoperiri ştiinţifice ale timpului nostru, Nikolai Arsentievici ! Dar despre asta o să vorbim altă dată... Ridan îşi scoase din nou ceasul. Într-un cuvînt, G.M.-ul a amplificat şi mi-a transmis unele emoţii ale Ankăi. E adevărat că aceste emisiuni erau imperfecte. Dar eu am încercat în fiecare zi să le recepţionez şi, în sfîrşit, am reuşit să deosebesc impulsurile creierului chiar cînd era mai puţin excitat. Am prins uneori destul de clar, de pildă, te rog să mă ierţi, dar asta nu făcea decît să mă bucure, efuziunile ei de dragoste pentru dumneata.

— Pentru... mine ? ! Ea... mă iubea.... pe mine ? !

— Cum, n-ai ştiut lucrul acesta ?

— Nu. Nikolai era gata să izbucnească în plîns.

— Stăpîneşte-te ! îi spuse aspru Ridan, ca să-şi corecteze greşeala involuntară. Discuţia noastră nu s-a terminat, iar timpul meu e pe sfîrşite. Aşadar, semnalele cele mai clare le-am primit în ziua catastrofei. Am să mă străduiesc să-ţi redau pe scurt ceea ce am recepţionat din reprezentările Anei care ajungeau la mine ca nişte vedenii.

În clipele încordărilor deosebit de acute ale creierului ei, aceste reprezentări ajungeau la o claritate şi o intensitate atît de mari, încît nu le mai puteam deosebi de propriile mele reprezentări. Îmi pierdeam pur şi simplu conştiinţa, vedeam, gîndeam şi simţeam ceea ce vedea, gîndea şi simţea ea.

Apoi impulsurile slăbeau, începeau să se amestece cu ale mele, dispăreau periodic, interveneau întreruperi...

Nu ştiu dacă a cules ciuperci, dar cu vreo două ore înainte de ultimul semnal — probabil că asta se petrecea în pădure — ea se afla alături de Wiekling şi de încă un bărbat şi asculta discuţia lor, din care se putea înţelege că Wiekling nu este acela drept care se dă. Au pomenit de maşinile lui Gross, de o radiogramă cifrată.

Ana se ascunsese, cuprinsă de groază, şi se temea să se mişte. A intervenit apoi o întrerupere — poate că şi-a pierdut cunoştinţa. După un timp oarecare am simţit din nou emoţiile ei. Era singură. O scurtă explozie de bucurie — triumful eliberării de primejdie. S-a grăbit atunci să vină la dumneata. Apoi, după o întrerupere destul de îndelungată, iat-o din nou cu Wiekling, de data asta în barcă... O răbufnire de mînie, de dezgust faţă de el... După aceea o spaimă neaşteptată, căderea în apă, groaza morţii, încercările disperate de a ieşi de sub plută şi, în sfîrşit, răbufnirea radiaţiei necrobiotice — îngrozitorul şi neasemuitul semnal al morţii... Iată, pe scurt, ce am aflat atunci. Din toate acestea reiese limpede că Wiekling vă urmărea şi punea ceva la cale împreună cu complicele său. Apropo, ai primit scrisoarea lui Nîrkin ? Ţi-a trimis-o o dată cu scrisoarea mea către Ana. N-ai primit-o ? Ei, vezi ? ! Probabil că Wiekling a pus mîna pe ea. Ana a aflat despre aceasta, l-a acuzat şi el, ca să-şi salveze pielea, a înscenat acest accident.

Ridan se apropie tăcut de masă, mută pe ea nişte obiecte, străduindu-se să-şi alunge amintirile apăsătoare şi să-şi înăbuşe emoţia.

— Ticălosul ! şopti Nikolai. Ah, cît am fost de orb !

— Da, s-a prefăcut cu multă iscusinţă — continuă profesorul. Şi acum, Nikolai Arsentievici, trebuie să acţionăm. Pînă acum n-am întreprins nimic. N-aveam nici un fel de dovezi. Îţi închipui ce s-ar fi putut întîmpla dacă în faţa organelor de anchetă l-aş fi învinuit pe Wiekling de crimă şi spionaj numai pe baza informaţiilor pe care mi le-au furnizat impulsurile cerebrale ale fiicei mele care a murit... Probabil că m-ar fi închis la casa de nebuni. Acum avem însă dovezi. Bucăţile de vîslă, dispariţia scrisorii...

— Mai e o dovadă — îşi aminti deodată Nikolai. Cînd a plecat în pădure, Ana avea revolverul la ea. Cînd s-a întors, nu şi-a mai schimbat rochia, nici n-a intrat măcar în cort : Wiekling a dus-o direct spre barcă şi au plecat. Apoi... revolverul nu l-am mai găsit în buzunarul ei. Avea un buzunar anume făcut, sub cordon.

— Aşa, aşa... — confirmă Ridan. Înainte de a cădea în apă a vrut să tragă în Wiekling, de asta îmi amintesc bine. Înseamnă că ţinea revolverul în mînă. Avem dovezi suficiente. Acţionează, dragul meu. Eu nu pot să mă ocup de asta şi, de altfel, dumneata ai să te descurci mai bine decît mine. Dar te rog din suflet : fii cît se poate de prevăzător. Înţelegi acum cît este de primejdios şi de viclean duşmanul. Nu uita că ăsta este război. Ar fi mai bine să nu-i spui deocamdată nimic Nataşei. Bucăţile acestea de vîslă ascunde-le şi păzeşte-le ca lumina ochilor. Iar arestarea lui Wiekling trebuie să se facă în aşa fel ca nimeni să nu-şi poată da seama, cel puţin cîteva zile, ce s-a întîmplat. Numai aşa o să poată fi prinsă toată banda. Cred că aici am să te pot ajuta. El o să vină la mine, sînt sigur de asta, şi încă foarte curînd, căci altfel comportarea lui ar putea da de bănuit. Şi-apoi radiograma mea, şi tot ce facem acum cu Ana, nu se poate să nu trezească în el anumite temeri. Uite ce-i... Ia legătura cu cine trebuie şi organizează un grup de oameni de nădejde care în orice moment, la un semnal convenit, să poată veni aici fără să trezească suspiciuni, să zicem, sub înfăţişarea unor colaboratori de-ai noştri. Iar restul, las' pe mine. Am să-l fac pe Wiekling să stea aici măcar o săptămînă. Şi nu numai că o să accepte bucuros propunerea mea, dar o să-i avertizeze pe complicii lui să nu-i poarte de grijă. În acest fel vom cîştiga timp pentru cercetări. Du-te şi anunţă... Chiar acum poţi să te duci.

*

*   *

Previziunea lui Ridan se împlini mai repede decît se aştepta.

Abia părăsi Nikolai locuinţa, că în vestibul se auzi soneria — timid, nehotărît. Nataşa deschise. Wiekling intră tăcut şi aşteptă nesigur pînă îi întinse ea mîna.

— Bună ziua, Nataşa — o salută el, strîngînd cu recunoştinţă mîna întinsă.

— Bună ziua, Alfred.

Privi obiectele cunoscute, împrăştiate prin tot vestibulul, se aşeză pe colţul uneia dintre lăzi şi îşi lăsă capul în palme.

— N-am mai putut suporta singurătatea, Nata. Şi iată-mă... am venit... Spune-mi, cînd o să fie înmormîntarea ?

— Nu ştiu.

— Dar ea unde-i ?

— Nu ştiu... Undeva, acolo — arătă Nataşa cu capul spre Institut. Nimeni nu ştie nimic, în afară de Konstantin Aleksandrovici. Face ceva cu ea... nu ştiu... E foarte ocupat, noi aproape că nu-l vedem.

Wiekling îşi ridică fruntea.

— Ce se mai poate face acum ? clătină el din cap cu amărăciune. La el am venit. N-ai vrea să-i spui că sînt aici ?

Tăcută, Nataşa ridică receptorul telefonului de interior şi apăsă pe unul din butoanele de pe discul aparatului.

— Konstantin Aleksandrovici, a venit Alfred... Vrea să vă vadă... Bine. Puse receptorul la loc. Te roagă să aştepţi, vine îndată.

Trecu aproape o oră de discuţii inutile şi apăsătoare pînă ce veni Ridan. Cu aceeaşi expresie de recunoştinţă, Wiekling strînse mîna ce i se întinse.

Intrară în cabinet. Ridan închise uşa, îl rugă pe Wiekling să ia loc şi cu glas surd se interesă despre starea sănătăţii lui. Acesta nu-i răspunse. Părea că nu auzise întrebarea ; cutele suferinţei îi brăzdau din nou faţa.

— Iertaţi-mă ! Nici nu ştiu de ce am venit la dumneavoastră — bîigui el. Mi-e foarte greu să suport durerea. Mai ales că eu sînt vinovat de cele ce s-au întîmplat. Da... Voiam să vă rog... să-mi daţi posibilitatea să-mi răscumpăr măcar cît de cît vina. Sînt gata...

— Lasă. Wiekling — îl întrerupse Ridan. Te înţeleg, înţeleg starea dumitale şi am să caut să ţi-o uşurez, dar cu o singură condiţie : tot ce ai să afli acum să rămînă un secret... un secret absolut pentru toţi.

Wiekling se uită la profesor cu o privire tulbure.

— Sînt condiţii prea uşoare. Am nevoie de o încercare, cea mai grea, să lupt cu greutăţi de neînvins pentru...

— Iartă-mă că te întrerup! Sînt foarte grăbit. Am la dispoziţie literalmente secunde numărate. Vor fi şi greutăţi. Dar prima condiţie este păstrarea secretului. Eşti de acord?

— Mai e vorbă, Konstantin Aleksandrovici! Jur că am să păstrez secretul şi am să îndeplinesc tot ce-mi veţi cere!

— Bine. Ascultă! Încerc să-i redau viaţă Anei! Şi cred că voi reuşi...

Wiekling sări în picioare. În locul cutelor de amărăciune, pe faţa lui se aşternu groaza.

— Asta-i imposibil! şopti el repede.

— Nu, e posibil! Profesorul vorbea calm. Dar este o problemă dificilă. Nu poate fi rezolvată dintr-o dată. Am nevoie de timp îndelungat. Am nevoie de timp şi de ajutorul unor oameni devotaţi pînă la sacrificiu, de oameni pe care să mă pot bizui pe deplin, care să-mi stea la dispoziţie în orice clipă din zi sau noapte. Nikolai Arsentievici a şi început să mă ajute, dumneata ai să fii al doilea. Dacă timpul o să-ţi permită, bineînţeles...

— Mai am concediu două săptămîni. Şi dacă va fi nevoie...

— Foarte bine. Deocamdată ajunge. Aşadar, cea de-a doua condiţie: pentru cel puţin o săptămînă trebuie să te muţi aici. Nimeni nu trebuie să ştie. Orice contact al dumitale cu lumea din exterior încetează. Poşta, telefonul să nu mai existe pentru dumneata. Poţi să comunici tuturor prietenilor şi cunoscuţilor că pleci, să spunem, la Leningrad, din însărcinarea mea. Asta-i! Dacă eşti de acord, mîine fix la ora nouă seara să fii aici... Iar acum, iartă-mă, trebuie să plec.

Wiekling apucă mîna profesorului cu ambele mîini, o scutură cu căldură şi cu un aer uluit ieşi în goană din cabinet. Ridan stătu un minut lîngă fereastră şi urmări cum mergea el împleticindu-se prin grădina din faţa casei, apoi pe stradă, păstrînd aceeaşi înfăţişare a omului descurajat şi copleşit de gînduri.

*

* *

Spre seară, plămînii umflaţi ai Anei se strînseră pînă la dimensiunea lor normală. Pieptul, care se oprise într-o răsuflare spasmodică, peste măsură de largă, se lăsa în sfîrşit. Microradiografia arăta că bronhiile şi alveolele şi-au luat o formă aproape normală. Aerul uscat introdus prin tuburi, sub o presiune foarte slabă, pătrundea tot mai adînc şi grăbea eliminarea excesului de umiditate.

După socotelile lui Ridan, peste vreo două ore se va putea începe ultima şi hotărîtoarea operaţie.

Ridan era extrem de emoţionat. Peste aceste două ceasuri ori se va ivi speranţa unei fericiri cu nimic comparabile, de necrezut, ori... va fi o lovitură — ultima, cea mai crudă, după care nu-i va mai rămîne nici o speranţă. Gîndindu-se la posibilitatea unui deznodămînt fericit, Ridan era, în unele clipe, gata să-şi piardă stăpînirea de sine. Gîndul că totul se va termina cu un eşec, dimpotrivă, îl făcea să-şi stăpînească simţămintele şi să transforme energia lor în muncă. Ridan observase şi înţelesese acest paradox şi se străduia să îndepărteze gîndurile despre un deznodămînt fericit, gînduri care slăbeau voinţa sa.

Oare ce mai are de făcut ? Ce nu trebuie să scape din vedere ? Pătrundea cu gîndul în interiorul corpului care se rotea în „busolă", examina, pipăia fiecare organ, îi controla culoarea, consistenţa, capacitatea de funcţionare. Uneori, într-un colţişor al acestui sistem complex se ivea ceva neclar. Atunci îl chema în ajutor pe Ivan Lukici sau pe Vikenti Sergheevici, care de la bun început fuseseră iniţiaţi în tot ce se petrecea aici. Studiau împreună, după cele mai mici schimbări, după reacţii chimice insesizabile sectorul respectiv care scăpa analizei clare, discutau în contradictoriu şi stabileau în comun ce mai este de făcut.

Aceşti trei oameni, şi Nikolai, care tot se mai emoţiona la vederea îngrozitorului dispozitiv al lui Ridan, aproape că nu părăseau sala de operaţii, şi nimeni în afară de ei nu intra acolo.

În acea seară, cîţiva „colaboratori" noi, oameni pe care nu-i cunoştea nimeni, sosiră în casă şi, conduşi de Mămicuţa, ocupară posturi lîngă toate intrările şi ieşirile din vilă.

Se făcu noapte.

Ultimele minute trecură în căutări încordate şi precaute ; într-o muncă încordată. Se instală masa de operaţii. În

jurul ei, ca nişte martori tăcuţi, vegheau aparate sensibile, atente, gata să capteze şi să fixeze fiecare mişcare, fiecare oftat, fiecare bătaie a pulsului, gata să înregistreze şi să stabilească temperatura corpului. Ele puteau oferi serviabil în orice moment tot ceea ce era necesar organismului: sînge, oxigen, medicamente lichide.

Un perete al sălii de operaţii fu căptuşit cu o tablă pătrată de plumb. Lîngă peretele opus, Nikolai instală pe un trepied aparatul G.M.

La miezul nopţii Ridan studia ultimele analize.

— Totul este în ordine — spuse el, stăpînindu-şi emoţia. Începem... Vikenti Sergheevici, conectează aparatul pentru încălzirea sîngelui în termostat.

Sîngele conservat într-un termostat de şase litri fusese pregătit pentru eventualitatea că în vasele corpului se vor găsi chiaguri de sînge care ar fi putut să astupe inima. Planul lui Ridan de a evita operaţia complicată a disecării pieptului ar fi eşuat atunci. Începea faza hotărîtoare a acţiunii. Ridan deconectă pentru un timp legăturile cu inima. În arterele deschise va pătrunde prin tuburi sînge încălzit, saturat cu oxigen dintr-un autoinjector — un aparat uimitor, instalat tot aici, mai la o parte. Rod al unei idei geniale a savantului sovietic, acest aparat putea să înlocuiască inima şi plămînii în timp ce chirurgul va deschide aceste organe, va înlătura leziunile şi din nou le va face să funcţioneze.

Ridan se apropie de „busolă". Alături, pe un mic tablou de distribuţie, răsuci nişte robinete mici.

— Întrerup răcirea şi lichidul — anunţă el.

Cilindrul continuă să se mai rotească vreun minut.

— Ajunge! spuse Ridan. Opriţi rotaţia! Luaţi toate tuburile... conductorii... scoatem cilindrul!

Oamenii în halate albe luară cilindrul greu, îl duseră repede în camera vecină şi, cu grijă, îl aşezară pe transportorul nemişcat al „conservorului", direct sub reflectorul lui. Nikolai aştepta în faţa tabloului de comandă.

— Nu-i nevoie de condiţii de conservare — îi spuse Ridan. La început — o undă slabă pentru încălzirea corpului, apoi, în mod uniform, măreşte intensitatea fluxului.

Linia roşie de pe banda termografului, care înregistra temperatura corpului, începu să urce repede.

Suprafaţa cilindrului se limpezea treptat. Peste trei minute termograful arătă 39°.

La un semn al lui Ridan, Nikolai deconectă generatorul. Cilindrul fu din nou adus în sala de operaţii şi i se scoase capacul.

Speranţa care se născuse în sufletul lui Nikolai se stinse din nou cînd văzu de aproape acest chip cu ochii pe jumătate deschişi, acoperiţi de o pîclă tulbure, plumburie. El semăna ciudat, dar era un chip străin, nu acela pe care îl cunoştea şi-l iubea atît de mult. Nu găsi în acest chip nimic care să făgăduiască viaţa.

— O punem pe masă. Apucaţi toţi patru... Nikolai Arsentievici, stăpîneşte-te sau te scot afară de aici !

Ana fu aşezată pe masă, pe un strat gros de vată acoperit cu un cearşaf.

Aparatele de înregistrare îşi întinseră repede tentaculele mlădioase către corpul ei.

— Conectează G.M.-ul, Nikolai Arsentievici, şi verifică... Aşa... Microfoanele, amplificatorul, difuzoarele... Cred că asta-i tot, Ivan Lukici ?

— Tot — răspunse chirurgul.

— Tot — repetă încet Vikenti Sergheevici.

— Puneţi chimograful în funcţiune ! Ridan se apropie de G.M. şi începu să-l acordeze.

Pe banda lată a chimografului, cîteva ace subţiri începură să traseze linii. Două dintre aceste linii prinseră imediat viaţă : linia care fixa timpul în secunde şi linia temperaturii, care scădea încet. Celelalte ace, care trebuiau să însemne pe bandă pulsul, respiraţia, tensiunea arterială lăsau încă în urmă linii orizontale, drepte.

Ridan şovăia. Mai avea de făcut doar o mică mişcare : să întoarcă butonul G. M.-ului acordat pe acea undă a creierului care excita activitatea inimii. Multă muncă şi inventivitate a trebuit să depună profesorul ca să găsească această undă, şi Simka era cît pe-aci să cadă victimă acestor căutări, căci pentru a verifica acţiunea undei asupra inimii unui mamifer superior, trebuia în prealabil să o oprească. De altfel şi acum Ridan nu era încă pe deplin sigur că găsise unda în mod just, din moment ce n-o verificase pe om.

Şi iată-l acum în faţa generatorului atingînd cu degetele butonul comutatorului... şi neavînd curajul să-l apese. Se

apleca încă o dată şi încă o dată spre vizor, verificînd dacă fascicolul de radiaţii este îndreptat cu precizie asupra capului şi pieptului Anei.

În sfîrşit, printr-un efort al voinţei, îşi înăbuşi îndoielile.

— Emit la lungimea de undă a inimii — rosti el surd şi apăsă pe buton.

O tăcere mormîntală domnea în cameră. Se auzea doar scîrţîitul acelor subţiri pe banda chimografului, asupra căreia toţi îşi aţintiseră privirile.

Trecu un minut. Încet, trecu şi al doilea minut.

Ca şi mai înainte, linia inimii continua să fie dreaptă.

Stăpînindu-şi respiraţia pînă la durere în piept, Nikolai privea chipul atît de grav şi acum cu totul străin. Fără să-şi dea seama de ce, îşi aminti de prima încercare a G.M.-ului atunci cînd, îndreptînd fascicolul asupra bucăţii de cupru, aştepta ca acesta să înceteze să mai fie cupru...

Şi mai chinuitor se scurse cel de-al treilea minut.

Ieşind brusc din imobilitatea lui, Ridan se aplecă spre generator şi toţi îşi întoarseră capul. El mări intensitatea radiaţiei, se îndreptă din nou de spate şi încremeni ca o statuie.

Încă două minute continuă să se întindă linia mortal de dreaptă şi din nou Ridan întoarse, tot cu atîtea diviziuni, regulatorul de putere.

Şi deodată acul care înregistra activitatea inimii tresări abia perceptibil şi începu să se ridice... În difuzor se iscă un foşnet abia auzit. Toţi tresăriră la auzul glasului răsunător al lui Ridan :

— A început contracţia !

Acul chimografului căzu înapoi şi încremeni din nou : pe bandă, în urma lui, se desena timid o linie în formă de val neregulat...

Şi din nou aşteptarea chinuitoare : ce-a fost asta ? Prima bătaie a inimii care se trezeşte cu greu sau... Nu, era trezirea ! Iată că din nou se ridică acul, de data asta mai repede şi mai sus, apoi încă o dată... Încordarea încremenise pe feţele oamenilor : tot nu le venea să creadă... Incontestabil, asta era trezirea ! Valuri din ce în ce mai uniforme se continuau pe bandă...

— Staţi ! Generatorul nu este încă deconectat — spuse Ridan fără să creadă singur îndoielilor sale. Întoarse cu

zgomot comutatorul, oprind acţiunea generatorului, dar acul îşi continua salturile sale vioaie în sus şi în jos, în sus şi în jos !

Inima Anei începuse să bată !

Deodată un zgomot puternic, sîsîitor, apoi clocotitor ca o cascadă prăbuşită de pe stînci, se revărsă din difuzor şi nu mai era necesar să urmăreşti liniile chimografului, pentru că toţi vedeau cum se mişcă cerculeţul strălucitor al microfonului lipit de pieptul Anei.

Prima respiraţie, scurtă, grea!...

— Aer uscat ! mai că strigă Ridan, repezindu-se spre masă.

Dar Vikenti Sergheevici şi aplicase gura largă a respiratorului, fixat pe un suport flexibil, drept pe gura Anei. Mai mult de două minute trecură pînă ce pieptul se ridică greu din nou. Aerul deshidratat absorbea rapid excesul de umiditate din plămîni şi-l elimina...

— Oxigen ! spuse Ridan.

Ana respira slab şi rar, dar uniform.

Nikolai vedea tot, dar nu-l părăsea un sentiment îngrozitor de neîncredere faţă de toate aceste semne, încă artificiale, ale vieţii. Da, inima bătea, plămînii respirau. Dar asta înseamnă oare că Ana trăieşte ? Iată, zace întinsă în faţa lui, abia acoperită cu marginea cearşafului, de sub care tot mai ies ţevile şi conductorii ; zace tot nemişcată, cu ochi întredeschişi, care nu văd nimic... Dar unde-i viaţa ? Viaţa adevărată, vie, nu viaţa aceasta de laborator — cu aparate, ţevi, conductori... Nu cumva Ridan se bucură prea devreme ?

Încet, străduindu-se să nu atragă atenţia asupra sa, Nikolai ieşi în camera vecină, apoi în coridor. Acolo se aşeză pe pervazul ferestrei şi îşi aprinse o ţigară.

Auzind glasul triumfător al profesorului, se străduia să-şi închipuie ce se întîmplă acum în această cameră plină de maşini, aparate, dispozitive. Ele, maşinile acestea, făceau corpul să respire. Poate că tot ele îl vor face să vadă, să audă, să gîndească, să rîdă... Dar ce înseamnă asta ?

Nikolai nu putea să tragă nici o concluzie. Îl doborî din nou oboseala, creierul lui refuza să se gîndească la orice lucru complicat.

— Pupila — doi, tovarăşi ! se auzi în sala de operaţii. Cofeină în venă... Reflexul corneei !

Nikolai se întoarse în sală.

Apropiindu-se de masă, tresări şi se opri. Ce-i asta? În faţa lui stătea întinsă o altă Ana. Se schimbase ceva. Pieptul îi freamătă datorită bătăilor inimii! Pielea prinsese o nuanţă trandafirie!

— Priviţi!

Ridan îndreptă în ochii ei raza reflectorului de deasupra mesei de operaţii. Nikolai se aplecă spre obrazul Anei. Prin corneea care strălucea umedă, pupila se îngustase, zîmbind parcă, iar în jurul ei jucau scîntei aurii.

— Trăieşte! izbucni Nikolai.

Bucuria clocotea în el. Se aruncă spre Ridan şi îl îmbrăţişă cu labele-i de urs.

Capitolul XVII

ÇURBA URCĂ

Printre aparatele instalate pentru reanimarea Anei era unul singur a cărui funcționare Nikolai abia mai tîrziu a înțeles-o. Era un electrocardioscop obișnuit — un aparat care înregistra curenții inimii. O cutie nu prea mare. În peretele ei din față se afla un ochi rotund care emana o lumină verde. În centrul acestui ochi se zărea o umbră întunecată, al cărui contur semăna cu conturul unui fluture. După mișcările „fluturelui", după freamătul aripilor lui, puteai să urmărești ceea ce Ridan numea „curenții de acțiune" ai inimii.

Prin el însuși, acest aparat nu reprezenta pentru Nikolai nici un fel de enigmă ; construcția lui, bazată pe principiul oscilografului catodic, era limpede : curenții inimii captați de electrozii aplicați de-o parte și de alta a pieptului, ajungeau prin niște conductori pînă la aparat.

Ridan a conectat aparatul imediat ce Ana a fost scoasă din cilindru și pusă pe masa de operație. Trecuseră mai mult de trei zile și trei nopți de la moartea fetei. Și de îndată „fluturii" electrocardioscopului începură să se adune și să-și întindă aripioarele tremurînde. Asta însemna că în inima moartă, nemișcată, se desfășura o încordată viață electrică. Așadar inima nu era complet moartă ! Viața mai pîlpîia în ea !

Acum Nikolai începea să înţeleagă raţionamentele lui Ridan referitoare la „moartea adevărată" şi „neadevărată". Ceea ce de obicei se numeşte moarte, nu este moartea. Este o oprire a funcţiunilor. A avut dreptate minunatul savant Bahmetiev care a lucrat asupra anabiozei : un organism nelezat atins de moarte este aidoma unui ceas a cărui pendulă a fost oprită. E suficient să mişti pendula şi ceasul va începe din nou să funcţioneze. Ridan merge mai departe.

— Moartea adevărată, ireversibilă, începe atunci cînd se descompun proteinele ţesutului viu — repetă el. Dacă aceasta nu s-a petrecut, viaţa poate fi refăcută. Şi dacă pricina morţii este distrugerea unui organ oarecare, fie chiar plămînul, inima sau stomacul, organul respectiv poate fi îndepărtat imediat şi înlocuit cu unul nou, sănătos, luat eventual de la un animal, în care caz, organismul va trăi din nou. Aceasta teoretic. Ei bine, acum am trecut la aplicarea ei practică. Această posibilitate ne-a fost oferită de către „conservorul" dumitale. Va veni curînd timpul cînd moartea datorită unor „cauze întîmplătoare" sau îmbolnăvirii diferitelor organe va înceta să mai existe. Vom crea rezerve de organe vii, capabile să funcţioneze, şi ne vom folosi de ele la nevoie cum ne folosim acum de sînge conservat pentru transfuzii în organismele vii. Mai mult decît atît, Nikolai Arsentievici, sînt convins că această oprire a funcţiunilor, care pînă acum se numea moarte şi în cazul căreia noi ne grăbeam să înmormîntăm sau să ardem omul, noi o vom folosi ca una dintre metodele cele mai eficace de vindecare.

— Cum ?! se miră Nikolai, uluit de această avalanşă de pronosticuri ale lui Ridan. Să vindecăm prin moarte ?

— Da, să vindecăm prin moarte. Mortul nu poate fi bolnav. Toate bolile se hrănesc prin funcţiile organismului viu. Moartea temporară, oprind, cu foarte mici excepţii, toate funcţiile organismului, va întrerupe şi alimentarea procesului maladiv.

— Da, dar cînd omul va învia, boala îşi va găsi din nou terenul prielnic.

— Nu. Dacă procesul maladiv s-a întrerupt într-adevăr, atunci este nevoie de influenţa unei cauze externe pentru refacerea ei. Pentru că funcţia, prin ea însăşi, doar menţine şi hrăneşte procesul, dar nu-i poate da naştere.

Discuţiile acestea îl uimeau întotdeauna pe Nikolai, noutatea ideilor lui Ridan îl însufleţea, căpăta o credinţă fanatică în puterea raţiunii omeneşti. Şi tare-i prindea bine această credinţă îmbărbătătoare, pentru că în starea de nelinişte în care se afla acum, oricînd putea să-şi piardă din nou speranţa.

Trecu o noapte, trecu o zi, după ce luminiţele aurii din ochii Anei sădiseră fericirea în inima lui Nikolai copleşită de îndoieli. Curînd, desigur, Ana îl va privi, îi va zîmbi, va afla de dragostea pe care el atît de adînc şi atît de multă vreme a ascuns-o de ea şi de sine însuşi!...

Dar nimic din toate acestea nu se petrecu. De douăzeci şi patru de ore Ana se afla acolo, pe masa de operaţie. Inima îi bătea, pieptul respira uniform, dar era tot atît de nemişcată şi lipsită de viaţă. Ca şi mai înainte, pleoapele îi erau uşor întredeschise şi tremurau numai cînd erau atinse. Nici un semn de viaţă conştientă.

— Ce-o fi asta? întrebă Nikolai, privindu-l abătut pe Ridan.

— Nimic — răspundea profesorul, şi Nikolai ghicea aceeaşi nelinişte în glasul lui. Trebuie să mai aşteptăm... Ridan era bucuros că putea să-şi mai alunge propriile îndoieli şi vorbea, vorbea mereu cu Nikolai... La animalele pe care le-am înviat după o moarte de zece minute, funcţiile creierului s-au restabilit abia în şapte-opt ore. Simka, tot după zece minute de moarte clinică, şi-a revenit abia peste douăzeci de ore. Deci cu cît creierul este mai complet organizat, cu atît mai profund se lezează celulele lui otrăvite de bioxid de carbon. Doar moartea s-a datorat întreruperii accesului de oxigen, prin intermediul sîngelui, din plămîni în celulele creierului. Creierul omului probabil că-şi reface funcţiile mult mai încet. Să mai aşteptăm.

La nouă seara Nataşa îi comunică la telefon, în sala de operaţii, că a venit Wiekling.

— A, Wiekling! răspunse Ridan. Condu-l în sufragerie, vin îndată!

Nikolai, care aşteptase acest telefon, îl urmărea cu privirea pe profesor.

— Chiar vreţi să vă duceţi la el? îl întrebă.

— Bineînţeles.

— Nu, Konstantin Aleksandrovici, să nu faceţi asta! Iertaţi-mă, dar operaţia aceasta mi-a fost încredinţată mie. Acolo totul este pregătit şi prezenţa dumneavoastră nu face parte din program. Ar fi o nebunie să vă expuneţi unei primejdii. Wiekling înţelege foarte bine că viaţa Anei este în mîinile dumneavoastră şi în ultimul moment, văzînd că nu mai are nici o altă scăpare, cine ştie ce mai poate să întreprindă.

— Da, s-ar putea... — recunoscu Ridan, strîngînd din umeri. Şi de altfel întrevederea cu el nu mă atrage de loc...

Între timp, în sufragerie se desfăşura, aproape mut, scena pregătită cu minuţiozitate de noii „colaboratori", cu ajutorul Nataşei.

Încă din ajun, Nataşa fusese iniţiată, în sfîrşit, în toate aceste evenimente misterioase. Nu mai plîngea, dar continua să fie abătută.

Durerii ei i se adăuga un sentiment de jignire: de ce Ridan nu-i spune şi ei ce face cu Ana?

Cînd Nikolai i-a povestit totul şi i-a explicat că Ana respiră şi are puls normal, ea l-a privit mai întîi neîncrezătoare, cu ochii ei întunecaţi, cercetători; apoi deodată, izbucnind într-un hohot ca de rîs, s-a năpustit spre el şi a început să plîngă cu capul pe pieptul lui. Această bucurie atît de puternică şi neaşteptată i-a topit şi durerea, şi jignirea, cum topeşte şuvoiul de apă caldă un bulgăre de gheaţă. Departe de îndoielile pe care Nikolai i le ascunsese, ea era convinsă că Ana se va întoarce la viaţă şi că totul va fi ca înainte.

Cu aceeaşi intensitate se aprinse în ea şi indignarea atunci cînd Nikolai îi povesti despre Wiekling.

— Ştiam eu! Întotdeauna, de la bun început, l-am urît! Dar cum aţi putut voi toţi să-l credeţi? Doar în fiecare mişcare, în fiecare cuvînt al lui se simţea că-i fals.

Îi jură solemn lui Nikolai că nu se va trăda. Îl va primi pe Wiekling ca şi cum n-ar şti nimic.

Şi iată că acum Nataşa îl conduse pe Wiekling în sufragerie.

— Stai jos, Alfred!

El se aşeză, tot atît de abătut şi o privi neliniştit pe Nataşa în ochi.

— Ce se-ntîmplă cu Annie, Nataşa? Dumneata, probabil, ştii cîte ceva.

Ah, ce greu e să rezişti ispitei! Prea era mare dorinţa de a-l chinui pe omul acesta pe care-l ura! Ar fi vrut să se joace cu el ca pisica cu şoarecele, să înceapă cu el o discuţie plină de aluzii, nevinovate dar cumplite pentru el! Doar e aşa de uşor să-l faci acum să înţeleagă că a sunat ceasul propriei lui pieiri, să te răzbuni pentru minciună, pentru crimă, pentru tot... Dar nu, n-avea dreptul, a făgăduit să tacă.

— Nu ştiu nimic — răspunse ea, vorbind pe neaşteptate, cu glas tare.

Acesta era semnalul. În faţa lui Wiekling se deschise uşa care dădea în camera fetelor şi din ea ieşi repede şi se postă lîngă perete un om într-o bluză militară cu petliţe zmeurii. Wiekling îngheţă văzînd petliţele, apoi observă în mîna noului venit un revolver.

Privi repede în jur. În cameră dădeau trei uşi. Lîngă fiecare dintre ele se afla un om înarmat. Apoi din camera lui Nikolai mai ieşi unul, care se îndreptă cu pas sigur şi hotărît spre Wiekling.

— Dumneavoastră sînteţi Alfred Wiekling, dacă nu mă înşel? îl întrebă el politicos.

— Da, eu sînt! Dar ce-nseamnă toată mistificaţia asta? strigă provocător Wiekling, pălind.

— Sînt de la secţia operativă a Comisariatului Poporului pentru securitatea statului. — Am ordin să vă arestez. Fiţi bun şi ridicaţi mîinile... Percheziţionaţi-l! ordonă subordonaţilor săi.

— Dar bine!... continuă Wiekling să fiarbă. Cred că e o greşeală la mijloc. Pe ce bază?

— Pot să vă comunic pe ce bază. Sînteţi învinuit de atentat la viaţa Anei Ridan.

— Prostii! Nataşa, dumneata ştii cum s-au petrecut lucrurile. Chemaţi-l pe profesor...

— Profesorul este ocupat — răspunse Nikolai intrînd în sufragerie — şi m-a rugat să-ţi transmit că nu-ţi poate fi de nici un folos. Doar el însuşi susţine acuzarea pe baza informaţiilor căpătate direct de la Ana Konstantinovna.

Ultimele cuvinte ale lui Nikolai căzură asupra lui Wiekling ca un trăsnet. Deschise ochii larg, picioarele i se îndoiră de la genunchi şi se vedea ce sforţări uriaşe i-au fost necesare ca să facă primul pas spre uşă...

*

* *

Trecură încă trei zile de aşteptare plină de nelinişte. Ana zăcea în aceeaşi stare (aşa cel puţin i se părea lui Nikolai) şi din nou speranţele lui făcură loc desperării.

Între timp, Ridan îşi continua observaţiile, analizele, cercetările şi în fiecare zi surprindea noi simptome ale vieţii care se trezea în organismul fetei lui. Sistemul vegetativ se refăcuse. Organele de digestie începuseră să funcţioneze şi să hrănească sîngele cu produsele transformărilor tainice ale proteinei, hidraţilor de carbon, grăsimilor pe care Ridan, în soluţii complicate, le introducea în stomac. Pleoapele întredeschise ale Anei, care îl speriaseră cel mai mult pe Nikolai, se închiseră în sfîrşit. Tot corpul era gata pentru mişcare. Unii muşchi periferici începură să tresară de la sine, încercîndu-şi parcă forţele înaintea unor contractări mai puternice. Dar nici un fel de „impuls" nu venea „de la centru", din organele superioare de conducere. Cele mai complicate compartimente ale creierului — care conţineau în ele taina gîndirii, misterul conştiinţei — rămîneau fără viaţă. Era un somn adînc, fără cunoştinţă.

— Nu-i nimic, Nikolai Arsentievici — spunea Ridan. Să mai aşteptăm şi să acţionăm. N-avem nici un motiv să ne pierdem speranţa.

Biruindu-şi durerea, Nikolai începuse să-şi vadă de treburi. Izbutise să-şi aducă aminte de legătura prin radio cu prietenul din Germania, de ultima radiogramă cifrată ce-i fusese trimisă la Ufa... Descifrînd textul, Nikolai se convinse că „paza în eter" era bine organizată la fascişti. E adevărat că n-au izbutit să-l prindă pe prietenul lor (de altfel un radiofonist cu experienţă, cînd se ştie urmărit, poate destul de uşor să-şi încurce urmăritorii) dar emisia lui era din nou bruiată, de astă dată chiar de la început. N-a apucat decît să repete, cu o siguranţă plină de nelinişte, avertismentul că fasciştii se pregătesc să atace Uniunea Sovietică, şi să transmită cîteva cuvinte care continuau explicarea metodei

lui Gross, începută mai înainte. Toate acestea însă nu erau pe deplin limpezi. Neamţul nu pomenea nimic despre refacerea de către inginerii fascişti a maşinii lui Gross şi Nikolai începuse să se pătrundă de siguranţa că explozia de la München şi-a atins scopul.

Wiekling ştia despre această explozie numai atît cît se comunicase în presă. Ca să descifreze radiograma cifrată i-ar fi trebuit cheia, pe care nu izbutise să pună mîna. După discuţia cu anchetatorul, speriat probabil de gîndul că Ana va putea să-şi revină, Wiekling îşi pierduse speranţa de a mai scăpa. N-ar fi crezut, bineînţeles, în această înviere miraculoasă, dacă nu i s-ar fi strecurat chiar în timpul primului interogatoriu anumite informaţii pe care Ridan le căpătase prin G.M. Nimeni nu putea să ştie despre aceste fapte în afară de el şi de Ana.

Anchetatorul avea impresia că Wiekling se căieşte în mod sincer de activitatea sa de spion şi diversionist — cu atîta uşurinţă se demască şi pe el, şi pe toţi cei cu care lucrase — şi la Moscova, şi la uzina din Urali.

Era fiul unui mare bancher moscovit care emigrase chiar în primele zile ale revoluţiei. Numele nemţesc de Alfred Wiekling i-a ajutat să „fugă" în 1936, fără prea mare greutate, din Germania în Uniunea Sovietică. Era un truc al Gestapoului; adevăratul Alfred Wiekling, un tînăr antifascist destul de cunoscut pe atunci în cercurile intelectualităţii germane, fusese arestat în taină şi probabil ucis. Demascarea acestui truc al spionajului german ar fi fost aproape imposibilă, cu atît mai mult cu cît adevăratul şi falsul Wiekling aveau aceeaşi specialitate şi o înfăţişare asemănătoare cum rar se întîmplă. Aşa că în actele adevăratului Wiekling, pe care le-a primit spionul, gestapoviştii n-au fost nevoiţi să schimbe nici măcar fotografia. În afară de aceasta „Wiekling trebuia să aibă rolul de rezident cu acţiune întîrziată." Mulţi ani în şir el n-a îndeplinit nici un fel de acţiuni de spionaj, singura lui misiune constînd în a-şi face legături cît mai trainice în societatea sovietică şi a-şi cîştiga încrederea, ceea ce a reuşit cu mult succes.

Da, a avut intenţia „să o cucerească" şi pe Ana Ridan. Şi nu numai din considerente de afaceri.

Participarea la diversiunea de la uzina din Urali şi urmărirea legăturii prin radio a lui Tungusov fuseseră primele

misiuni date de către patronii lui. Ele nimeriseră însă pe un teren cu totul neprielnic. „Wiekling", care se mai schimbase, acționa în silă; concepțiile antisovietice pe care le avusese la început păliseră foarte mult în timpul vieții duse în patrie. Dar teama de moarte era mai puternică. Crima asupra Anei, pe care o comisese într-un acces de spaimă nebună, apoi demascarea și arestarea lui, se dovediră a fi pentru el o lovitură prea mare. „Cedînd", el mărturisi sincer tot ce ar fi putut să folosească acelora care vegheau asupra securității statului sovietic.

Nikolai nu-i povesti nimic din toate acestea profesorului, ca să nu-l distragă de la munca lui încordată. Nu află despre aceasta nici Natașa. De ce ar fi trebuit să întunece Nikolai această nesfîrșită și senină bucurie care înlocuise dintr-o dată durerea ei adîncă? Ce fire fericită! Natașa știa să iubească simplu, să sufere simplu și tot atît de simplu să se bucure fără să-și tulbure simțămintele prin îndoieli inutile. Tot atît de simplu credea acum că Ana o să trăiască. Ajunsese astfel cel mai zelos ajutor al lui Ridan.

În schimb, Nikolai... Bietul Nikolai... Cît de greu suporta așteptarea acest om atît de stăpînit, care pentru întîia oară simțise duioșia dragostei și în mod atît de tragic o pierduse. În ce vîrtej îngrozitor de suferințe îl atrăsese soarta, zvîrlindu-l de colo pînă colo, cînd amăgindu-l printr-o fericire apropiată, cînd dîndu-i lovituri mortale...

Își ieșise cu totul din făgașul lui. Se scurgeau zile nesfîrșit de lungi, pustii și mohorîte. Niciodată nu se simțise atît de inutil și de pustiit ca acum. Nu putea să lucreze. Și nu-i putea fi de nici un ajutor lui Ridan, în afară de gărzile pe care le făcea lîngă Ana atunci cînd o înlocuia pe Natașa sau pe profesor. Încercase să citească. Citea conștiincios o pagină și se convingea că nu poate să-și aducă aminte nici măcar despre ce era vorba acolo...

Uneori încerca să se gîndească la el însuși, la comportarea lui și nu putea înțelege ce se petrece cu el. De ce nu-i în stare să se ocupe de nimic altceva în afară de ce se referea la Ana? De ce Natașa, de pildă, putea să lucreze, să învețe, să rezolve probleme, să citească sau să coasă? De ce tușa Pașa, care-și luase asupra ei toate grijile gospodăriei, le îndeplinea fără să uite nimic, întotdeauna precis și la timp? Doar cîteva minute, cînd făcea zilnic curat, ea își

îngăduia să stea puţin lîngă Ana, tăcută, sprijinindu-şi bărbia în palmă, şi să privească atent faţa ei umbrită de o linişte de moarte... Nikolai observa uneori cum i se prelingeau lacrimi pe obraji, mistuindu-se în ridurile adînci din jurul gurii.

„Se vede că într-adevăr stau prost cu nervii. Are dreptate profesorul" — conchise Nikolai. „Sau, pur şi simplu, aşa sînt eu, o fire atît de stupidă..."

Dimineaţa celei de a zecea zile începu cu o îngrămădire tulbure de nori la răsărit. Lumina cenuşie se năştea încet şi tîrziu. Barometrul cădea.

Ridan o trimise pe Nataşa să se culce şi rămase singur cu Ana. Noaptea, în organismul ei se petrecuse un proces furtunos de reanimare. Tresăririle izolate, care îi puneau în mişcare anumiţi muşchi se repetau tot mai intens, cuprinzîndu-i aproape tot corpul. Muşchii parcă-i tremurau de dorinţa de a acţiona liberi. Aceasta a durat o oră şi jumătate. Apoi, dintr-o dată, s-a întrerupt orice mişcare. Şi din nou Ana zăcea, cufundată într-un somn adînc, parcă mai adînc decît înainte...

Ridan, lîngă ea, se străduia să înţeleagă ce se petrece. Era vreo etapă pe drumul restabilirii activităţii creierului sau, dimpotrivă, o răbufnire a agoniei, drumul înapoi spre moarte?...

Pe la ora zece dimineaţa norii acoperiseră tot cerul, primele săgeţi ale fulgerelor brăzdau văzduhul, copacii îmbîcsiţi de praf începuseră să foşnească salutînd furtuna mult aşteptată. Începu o ploaie torenţială, cu descărcări electrice şi vînt.

Posomorît, nebărbierit, Ridan se desprinse deodată din gîndurile lui apăsătoare, se îndreptă de spate, se apropie de fereastră şi o deschise larg. Mirosul amărui al furtunii se năpusti în sala de operaţii.

Cu un trosnet uscat o rafală grea de tunete se năpusti o dată cu vîntul în odaie, perdeaua tremurătoare a ploii se înmuie în aur.

Ridan se apropie din nou de Ana.

Şi atunci văzu... sau poate era din nou o părere: în ultimul timp ochii lui obosiţi îl trădau atît de des... Nu, văzu şi auzi un oftat adînc, care pentru întîia oară schimbă ritmul prea uniform al respiraţiei liniştite. Apoi buzele tresăriră şi se întredeschiseră puţin...

. . . .

Pe Nikolai îl trezi soneria telefonului, şi încă buimac de somn, puse mîna pe receptor.

— Vino aici! Şi cheam-o pe Nata! răsună triumfător în receptor glasul lui Ridan.

Nikolai înţelese. Îmbrăcîndu-se din mers, se năpusti în sala de operaţii. Nataşa, desculţă, cu un halat pe ea, îl ajunse în prag. Fără să spună nici un cuvînt, Ridan se dădu într-o parte, lăsîndu-le lor locul lîngă masă.

Se aplecară amîndoi asupra Anei, privind îngrijoraţi faţa, buzele şi genele umede, chiar atunci închise.

— Ania! rosti încet dar ferm Nataşa.

Deodată pleoapele se întredeschiseră şi sprîncenele se ridicară puţin. Ana privi, îşi mută privirea asupra lui Nikolai, apoi din nou închise ochii obosită.

— Kolea! şopti ea, abia auzit.

Ieşindu-şi din fire de fericire, uitînd totul pe lume, Nikolai îşi lipi buzele de faţa ei, într-un sărut fierbinte, primul sărut.

Nataşa se sperie de această ieşire nestăpînită — poate nu trebuie — şi luîndu-i capul în ambele mîini, îl îndepărtă cu duioşie. Amîndoi se uitară în urmă. Ridan nu era în cameră. Nikolai alergă în laboratorul vecin, „de plumb". În fundul laboratorului, sprijinit de pervazul ferestrei, Ridan, cu umerii aduşi, îşi apăsa cu amîndouă mîinile batista pe faţă. Umerii îi tresăreau.

*
* *

Oamenii năzuiesc întotdeauna spre fericire.

Fiecare o înţelege în felul său şi fiecare în felul său caută să ajungă la ea, o urmăreşte sau o aşteaptă. Dar iată că fericirea vine şi, în cîteva zile, sau chiar în cîteva ore, omul se obişnuieşte cu ea, aşa cum se obişnuieşte cu bătăile pro-

priei sale inimi şi încetează s-o mai simtă. Aceasta este o fericire personală, izolată. Ea este trecătoare. Ar părea că nimic nu poate fi mai scump, mai preţios decît viaţa, viaţa care ne dă posibilitatea şi fericirea de a crea, de a făuri fericirea altora, de a contribui la această fericire. De cîte ori n-am reuşit, aproape fiecare dintre noi, într-un fel sau altul, să scăpăm de o primejdie, să ne salvăm viaţa, dar oare mult timp a durat senzaţia aceasta de fericire a vieţii salvate? O clipă doar!

Fericirea celor din preajma lui Ridan, în schimb, era nețărmurită, vastă ca oceanul; ea cuprinse cu tărie şi pentru multă vreme sufletele lor. Fiecare simţea această fericire ca o fericire a lui personală: Ana trăia, Ana va trăi, durerea cumplită care pînă atunci îi stăpînise nu mai exista! Toţi se schimbaseră; se întorseseră parcă la viaţă şi chipurile lor radiau. Nu mai evitau să se privească în ochi ca oamenii înfrînţi de durere; dimpotrivă, întîlnindu-se mereu unii cu alţii, căutau aceste priviri, pentru ca din nou şi din nou să se înflăcăreze de fericire, să se îmbrăţişeze, să-şi strîngă mîinile. Începură să se iubească mai mult şi mai sincer unii pe alţii.

Dar la toate acestea se adăugase şi sentimentul că s-a săvîrşit o minune. Da, minunea se săvîrşise totuşi! Ceea ce înainte era imposibil, devenise posibil. Raţiunea căpătase o nouă putere asupra naturii şi minunea lui Ridan aparţinea acum omenirii. Iată de unde pornea acest ocean al fericirii.

Ana nu se sculă dintr-o dată din pat.

Prima licărire de conştiinţă nu avea întreaga ei complexitate organizată de memorie. Era numai o simplă percepere, o viziune. Şi o nesfîrşită slăbiciune a muşchilor, a nervilor. După primul cuvînt, mai mult ghicit decît auzit de Nikolai, Ana căzu din nou în neştire şi în somn. Peste şase ore deschise iarăşi ochii. Acum în ei se citea teama, iar respiraţia trăda emoţia.

— Unde-i?!... Asta era tot ce reuşi să audă tatăl care se aplecase deasupra ei.

Înţelese. Pe scurt, în două-trei fraze, îi povesti ce era mai important despre Wiekling. Ana se linişti.

Ridan nu-şi slăbea nici pentru o clipă vigilenţa. Cu atît mai mult acum nu putea admite nici un fel de greşeală, nu putea admite complicaţii. Garda lîngă Ana nu înceta, func-

ţionînd zi şi noapte. Ca şi mai înainte, în fiecare zi i se făceau toate analizele. În fiecare dimineaţă, Ridan şi credincioşii săi colaboratori, Vikentie Sergheevici şi Ivan Lukici, o cercetau cu atenţie, o palpau, o ascultau, strîngeau şi îndoiau, pipăiau corpul slab al Anei, înţelegînd complexitatea atît de subtilă a proceselor lui interioare şi luînd toate măsurile cînd constatau că ceva nu e în regulă.

După o altă săptămînă, Ana începu să meargă. Peste două săptămîni coborî pentru întîia oară în grădină. Analizele şi cercetările fură întrerupte. Refacerea ei decurgea energic şi destul de repede.

De îndată ce Ana prinse destule puteri, Ridan îl chemă pe anchetatorul care aştepta de mult acest moment, pentru a căpăta informaţiile de care avea nevoie direct de la victimă. Atunci, pentru prima oară, toţi cei din casă aflară de la Ana toate amănuntele întîmplării tragice de pe Ufa.

După întrevederea Anei cu anchetatorul, Nikolai îşi aştepta cu nerăbdare rîndul să facă de gardă. Nu se mai putea stăpîni. Dar pînă acum nu-şi spuseseră nici un cuvînt despre ce era mai important. Se străduia chiar să-şi ascundă privirile care se umpleau de atîta duioşie ori de cîte ori se opreau asupra ei. Dacă era necesară această rezervă, Nikolai nu ştia. Dar nu putea să o tulbure. Ridan îi interzisese de la bun început să-i amintească de Wiekling, de catastrofa de pe Ufa...

Acum însă nimic nu-l mai împiedica.

Seara se scurgea încet. Nikolai şedea în sufragerie singur. cu ziarul în faţă, şi se gîndea ce să-i spună Anei... Pe la ora zece, Nataşa ieşi din camera ei în halat, cu prosopul pe mînă, şi îl privi mirată pe Nikolai.

— Ce aştepţi, Kolea? Nu mai e nevoie să facem de gardă. Nu ţi-a spus Konstantin Aleksandrovici?

— Nu, nu mi-a spus nimic — răspunse Nikolai şi Nataşa, observîndu-i amărăciunea, îi zîmbi încurajator.

— Intră, ai o jumătate de oră la dispoziţie. Pînă îmi fac eu baia...

Nikolai se apropie tăcut de pat, şi o privi ţintă în ochi. I se părea că Ana i-a ghicit gîndurile şi-l cheamă. Ana tăcea. Apoi îi întinse mîna... chiar asta era mişcarea pe care el o aştepta. Luă mîna slabă, subţire, cu degetele lungi, fine, îşi lipi obrazul de ea şi-o sărută. Cu ochii ei mari, întunecaţi,

Ana îl privea serios şi deschis, vrînd parcă să surprindă ceva de necuprins. Se ridică în sfîrşit în capul oaselor şi-şi cuprinse genunchii cu braţele.

— Nu i-am povestit astăzi tot anchetatorului — spuse ea. Am ascuns ceva, dar el n-avea nevoie de asta... De altfel e o chestiune care numai pe noi ne priveşte... Atunci cînd am adormit, acolo, în spatele tufişurilor, înainte de venirea lui Wiekling, am avut un vis. Se făcea că stau în apă, iar lumina era atît de orbitoare încît nu puteam să deschid ochii şi nu ştiam încotro să merg. Îmi era teamă şi te-am chemat. Dumneata ai venit, m-ai luat în braţe, m-ai dus pe mal... şi mi-ai spus: „Uite, aşa o să mergem împreună... Toată viaţa împreună..." Cînd mi-am revenit, asta mi-am amintit mai întîi.

— Aniutka, draga mea, este doar acelaşi lucru pe care şi eu voiam să ţi-l spun!

Sărind în picioare, o luă în braţe, învelită în pătură, o lipi de pieptul lui şi, sărutînd-o, o purtă prin cameră. I se părea că este imponderabilă.

— Aşa a fost, Ania?

— Aşa, Kolea! Deci... pentru totdeauna?

— Pentru totdeauna, Aniutka!

— Şi eu... pentru totdeauna! Iar acum, aşază-mă înapoi pe mal şi pleacă! Pentru astăzi ajunge! Da?... Kolea, dragul meu, sînt fericită!

— Şi eu, Ania. Somn uşor...

Ieşi aproape în fugă din cameră, simţind acum şi el nevoia să rămînă singur.

Capitolul XVIII

TOT MAI DEPARTE

Viaţa intra treptat în făgaşul ei. Fericirea neţărmurită care pusese stăpînire pe toţi cei din preajma lui Ridan îşi făurea minunile fireşti: odihnea nervii obosiţi, dădea naştere unor rezerve noi de energie, făcea lumea minunată şi, puţin, parcă în glumă, încurca gîndurile şi treburile oamenilor.

Mămicuţa restabilise ordinea în laboratoare, strînsese tot utilajul folosit la reanimarea Anei. Ridan „dădu o raită" prin Institut, organiză cîteva consfătuiri cu colaboratorii, puse la punct şi îndrumă munca lor, apoi trecu la continuarea „gradării", rămasă neterminată.

Nikolai avea multe griji cu producerea în serie a G.M.-ului adaptat pentru scopuri de apărare. Schimbările în construcţia aparatului erau urmările directe ale experienţei pe care Nikolai o făcuse cu prilejul operaţiei de la farul Stenşer. Crea ca şi înainte, pasionat, cu o precizie elegantă dar fără să mai facă excese de meticulozitate în ceea ce priveşte finisarea şi documentarea necesară. Ba din cînd în cînd mai şi greşea, încurcînd cîte ceva... Asta ca o consecinţă a fericirii lui. Acum înţelegea prin ce se deosebeşte dragostea copleşitoare pentru Ana, de dragostea celorlalţi oameni apropiaţi faţă de ea.

Mai prost era pentru Nataşa. Ea se obişnuise mai devreme decît toţi ceilalţi cu reîntoarcerea Anei din nefiinţă,

fericirea ei se cerea împărtăşită, iar Fiodor era atît de departe! Bineînţeles, Fiodor ştia tot, dar cît de chinuitor de mult trecea pînă ajungeau scrisorile la el şi pînă răspundea la ele!

Curînd Ridan primi un telefon de la comisarul poporului. Acesta avea nevoie de o consultaţie urgentă cu Tungusov referitor la o invenţie „foarte interesantă". El ceru îngăduinţa să vină personal la Institut împreună cu inventatorul.

— Vreau, cu prilejul ăsta, să vă văd pe toţi — spuse el. Am să vin seara, să stau o oră-două, să mă odihnesc, să respir din aerul vostru dătător de viaţă. Se poate?

Profesorul îi adună pe toţi şi dădu alarma. „Nu vine comisarul numai pentru asta" — se gîndea el.

Seara, cînd cei din vilă abia apucaseră să termine pregătirile în vederea întîlnirii, jos răsună un sunet scurt şi energic al soneriei.

Comisarul poporului veni întovărăşit de un tînăr uscăţiv, blond. Trăsăturile feţei lui arătau că a trecut prin multe în viaţă. Atenţia gazdelor, care ieşiră în întîmpinarea oaspeţilor, îl intimidă în mod vădit.

— Salut pe vrăjitorii secolului XX! Uite, abia acum am găsit o denumire care vi se potriveşte — exclamă vesel comisarul poporului, strîngînd puternic mîinile tuturor. Vi-l prezint pe tovarăşul Hans Rickert... Ţi-l încredinţez dumitale, Ana Konstantinovna. Vorbeşte numai nemţeşte şi l-am adus la Nikolai Arsentievici să chibzuiască asupra propunerii pe care ne-o face. Aşa că, te rog să-i fii tălmaci!

— E neamţ? îl întrebă Nataşa, alarmată.

Comisarul poporului izbucni în rîs.

— Şi ce dacă-i neamţ? Sînt nemţi şi nemţi.

Strîngînd mîna profesorului, tînărul îl privi ţintă, de parcă ar fi încercat să-şi aducă aminte de ceva...

Ridan îi sfătui pe Ana şi pe Nikolai să-l invite pe noul oaspete în cabinetul acestuia din urmă, pentru ca acolo, netulburaţi de nimeni, să lămurească despre ce este vorba. Nataşa îi însoţi. Alarmată de amintirile întunecate, îl urmărea cu atenţie pe străin.

— Îmi pare cunoscut, l-am văzut undeva... — bolborosi Ridan cînd tinerii ieşiră. E o invenţie valoroasă?

Comisarul poporului nu se grăbi să-i răspundă.

— Nu-i vorba atît de invenţie, cît de însuşi tînărul acesta — spuse el. De altfel, aveţi puţină răbdare. Se vor lămuri ei repede şi vor da buzna aici. M-am gîndit să le fac o surpriză. Hai, deocamdată, să vorbim despre altceva. Spuneţi-mi, sînteţi foarte ocupat în prezent?

...Între timp, în camera lui Nikolai se „lămureau lucrurile". Tinerii se aşezaseră în jurul biroului. Nikolai îi puse oaspetelui în faţă hîrtie şi creion.

— Ar trebui mai întîi să aflăm cîte ceva despre el — spuse Nikolai. Oare ce fel de om o fi? Ania, întreabă-l unde lucrează!

— Deocamdată, nicăieri — răspunse „neamţul". Abia am venit în Uniunea Sovietică. Sînt antifascist.

— Sînteţi inventator? Inginer?

— Nu. Sînt radiotehnician. Dar sînt posesorul unei invenţii care poate să fie de mare folos Uniunii Sovietice.

Prietenii se priviră între ei. Aşa spunea şi Wiekling.

Atenţia încordată, chiar bănuitoare a celor din jur îl intimida şi îl apăsa pe musafir. El şedea într-o poză obişnuită, strîngîndu-şi palmele între genunchi şi se străduia să nu se uite la nimeni.

Deodată faţa lui se transfigură. Se sculă repede din fotoliu şi aplecîndu-se peste masă, îşi aţinti privirea pe perete: acolo atîrnau OSL-urile lui Nikolai, cea mai vie mărturie a victoriilor lui din „eter".

— Sînteţi radioamator?! exclamă el, adresîndu-se lui Nikolai.

— Da — răspunse acesta.

— Nu cumva... eu2bd?

— Da, ăsta e indicativul meu...

Tulburat, neamţul îşi trecu palma peste frunte, apoi luă creionul de pe masă.

— Ştiţi asta? Şi scrise cu litere mari pe hîrtie: LMRW-WAT.

— Dumneata eşti?! Nikolai îl apucă de mînă. Ochii tînărului străluceau. Fetele băteau din palme: dintr-o dată, totul se limpezise.

Nataşa deschise larg uşa şi intră în goană în sufragerie.

— El este! ţipă ea. Konstantin Aleksandrovici, el este, neamţul nostru, prietenul nostru! Chiar el!

...Şi iată-i pe toţi în jurul mesei, pentru pregătirea căreia trudiseră mult în ziua aceea şi tuşa Paşa şi Nataşa, şi Ana, în faţa cupelor cu şampanie. Comisarul poporului rîdea vesel, fără griji ; se vede că într-adevăr se odihnea sufleteşte în mijlocul noilor prieteni, pe care îi îndrăgise.

Privind ţintă faţa Anei, el spuse :

— Iată pentru cine am venit mai ales... Lazăr înviat din morţi ! Aşa minune, mai zic şi eu ! Simţi asta, nu-i aşa ?

— De simţit, nu simt, dar înţeleg — zîmbi Ana.

— Chiar nu simţi nici un fel de urmări ?

— Profesorul susţine — adăugă pe un ton serios Nikolai — că moartea în general îl „înviorează" pe om.

Comisarul poporului rîse.

— Aşa o fi. Sîntem obligaţi să-l credem : cine altul să ştie dacă nu el, făcătorul de minuni ?

Treptat, discuţia se mai potoli, se desfăşura acum mai liniştit, mai sobru. Şi pe neobservate, comisarul poporului o îndreptă pe făgaşul dorit. Cu întrebări prudente, el o făcu pe Ana să-i povestească, pentru întîia oară viu şi amănunţit, despre propria ei moarte, îi făcu pe Nikolai şi pe Nataşa — povestind cu emoţie, uneori completîndu-se şi corectîndu-se unul pe celălalt — să înţeleagă unele amănunte ale acelei seri şi nopţi cumplite de pe Ufa ; suscită într-atîta pasiunea lui Ridan pentru propriile sale idei referitoare la puterea omului asupra propriului său organism, încît îl făcu să dezvăluie tainele „învierii" fiicei sale, pe care încă nu le povestise nimănui.

Şi iată-i, fără să mai vadă, fără să se mai audă, fără să-şi mai simtă încordarea sau strîngerea bruscă a mîinilor, urmărind ca pe o peliculă de film viaţa fără greşeli, fără deformări...

Hans Rickert asculta şi el cu interes. Cînd Ana, cînd Ridan îi traduceau cu glas scăzut sensul celor vorbite.

Veni apoi rîndul lui să povestească.

Hans avea un fel cu totul deosebit de a relata fapte laconice, comunicări scurte, informaţii decupate parcă din ziar. După povestirile celorlalţi — vii, puternic colorate prin propriile lor stări de spirit — vorbele lui părură la început seci, zgîrcite.

Dar peste cîteva clipe îşi dădură toţi seama că acesta era chiar felul de a fi al povestitorului : faptele se legau între

ele şi dădeau naştere unor figuri tot mai însufleţite de oameni — Gross, Müllenberg, naziştii, el însuşi, Hans... parcă printre rînduri se contura şi se colora psihologic, în culoarea tragediei, sensul misterioasei „explozii de la München".

Acum aflară, în sfîrşit, prietenii cum s-a născut în mintea acestui tînăr muncitor planul îndrăzneţ de a lua legătura prin radio cu necunoscutul prieten sovietic pe care doar îl ghicise, îl „simţise", cum au apărut aceste litere uimitoare — LMRWWAT — care au jucat un rol atît de important în toate evenimentele vieţii lor din ultimii ani.

Într-adevăr! Dacă Hans n-ar fi născocit „această cheie" şi nu i-ar fi transmis-o lui Nikolai, poate că Ridan n-ar fi intrat niciodată în posesia „generatorului de minuni". Şi atunci n-ar fi existat nici victoriile ştiinţifice ale lui Ridan, nici crima lui Wiekling, nici demascarea lui, nici pieirea şi salvarea Anei. N-ar fi fost nimic din toate acestea!

— Povestiţi cum aţi reuşit să pătrundeţi la noi în Uniune! îi sugeră comisarul poporului.

Hans vorbea, Ana traducea...

Sînt aproape două luni de atunci... Se afla la masă, în cabina-salon a „Ervallei", cînd a înţeles că e pierdut, că l-au otrăvit şi, pierzîndu-şi cunoştinţa, şi-a lăsat capul pe mîini ca să nu-l mai ridice niciodată. Apoi, cînd l-a ridicat totuşi, s-a convins că e viu, sănătos, şi că a fost salvat de prieteni.

Nimeni nu i-a explicat ce se întîmplase: era un secret de stat. Dar mintea lui ingenioasă nu se putea linişti. Unele observaţii pe care le-a făcut de îndată ce şi-a revenit în simţiri l-au convins că n-a fost otrăvit. L-a cuprins somnul ca şi pe toţi cei care se găseau atunci pe „Ervalla", un somn desigur provocat în mod artificial, de la distanţă, fără îndoială cu scopul de a captura neatinsă nava spionilor. Grănicerii sovietici i-au luat pe toţi ca din oală. Dar cum de au putut fi adormiţi oamenii de la distanţă?

Venind azi aici, l-a recunoscut pe profesor: el era civilul acela care a venit pe vas cu grănicerii. Iar acum, din cele auzite, şi-a dat seama că există un generator de radiaţii ce acţionează asupra creierului, creat de acest admirabil savant sovietic care a reuşit să învingă chiar moartea...

Acum îşi aminti şi Ridan unde a văzut chipul acesta, ochii aceştia duşi adînc în fundul capului. Şi îşi aminti cuvintele

maiorului, rostite atunci cu căldură : „Aţi salvat viaţa acestui flăcău cumsecade..." Află toate acestea şi Nikolai, care atunci rămăsese la far...

Terminîndu-şi povestirea, Hans Rickert se ridică în picioare şi întorcîndu-se spre Ridan şi spre Nikolai spuse :

— Îmi dau seama că aparatul dumneavoastră care provoacă somnul este un mare secret al statului sovietic. Şi n-aş fi ştiut de existenţa lui dacă n-aţi fi discutat astăzi deschis, în faţa mea. Dar vă rog să aveţi toată încrederea. Nimeni, niciodată, nu va afla nimic de la mine. Iar acum, daţi-mi voie — îşi duse mîna la piept — să vă mulţumesc din toată inima. Dacă n-aţi fi fost dumneavoastră, n-aş fi putut îndeplini ceea ce socoteam de datoria mea să îndeplinesc. Fără dumneavoastră aş fi fost acum undeva, pe fundul Mării Baltice... cu o greutate legată de picioare. Iar viaţa... este totuşi cel mai minunat lucru.

— Curios !... exclamă Nikolai, abia înţelegînd parcă ideea care-l ului. Şi se întoarse spre Hans. Acum două luni aţi venit la noi şi aţi transmis autorităţilor mesajul lui Müllenberg. Dar ce s-a întîmplat mai tîrziu... după două săptămîni, cînd noi eram pe Ufa... Nu mai înţeleg nimic ! Am primit de la dumneavoastră o radiogramă cu textul invenţiei lui Gross ! Cum vine asta ? De unde aţi transmis-o ?

Hans căzu pe gînduri.

— Aţi primit tot textul calculelor lui Gross ? întrebă el.

— Nu, numai începutul. Apoi emisiunea a fost bruiată.

— Ce veste bună îmi daţi ! Acum sînt liniştit. Deci nu l-au prins ! Vedeţi, am încredinţat unui tovarăş de nădejde misiunea de a rămîne în legătură cu dumneavoastră. Şi i-am lăsat textul cifrat să vi-l transmită. Pentru orice eventualitate. Putea să mi se întîmple ceva, să nu ajung pînă aici. Mă înţelegeţi... Dar cum aţi primit radiograma dacă eraţi într-o călătorie cu barca ? Aţi luat aparatul cu voi ?

— Nu — rîse Nikolai. Dar cînd am plecat, mi-am lăsat şi eu un prieten în loc... El mi-a transmis textul...

— Ştiţi — spuse pe neaşteptate comisarul poporului — nici nu vă închipuiţi cît de curată este atmosfera aici, cît de bine mă simt printre voi, cît de înviorătoare este prietenia voastră sinceră, trainică...

— Şi nu numai prietenia — insinuă Ridan.

— Da ? ! Aha, înţeleg ! Şi comisarul poporului îşi întinse amîndouă mîinile, arătînd deodată pe Ana şi pe Nikolai. De altfel, să spun drept, am cam băgat de seamă... Ei, atunci hai să umplem cupele... Aşadar...

— Pentru dragoste ! toastă Nataşa încet dar ferm, fără să zîmbească.

Mijindu-şi ochii, comisarul poporului o privi şi lăsă cupa jos.

— Staţi niţel, ceva nu-i în regulă aici !

— Da, într-adevăr — confirmă Ridan. De la masa noastră lipseşte Fiodor Ivanovici. Dar o să vină în concediu şi atunci totul va fi în regulă.

— Fiodor Ivanovici ? Cine-i ăsta ?

— Inginerul Reşetkov... Îl cunoaşteţi, iniţiatorul „uscătoriei". Vă mai aduceţi aminte ?

— A, da, cum să nu-mi aduc aminte ! Şi o aprob pe Nataşa ! Dar unde-i el ?

— În Primorie, locotenent al trupelor de grăniceri. A plecat imediat după întîmplarea de pe Ufa.

— Lasă, Nataşa, nu te necăji, toate la timpul lor ! Şi nu uita că depinde de noi ca acest timp să vie cît mai repede — spuse comisarul poporului. Iar prietenia, chiar şi în dragoste, rămîne lucrul principal... De aceea să ridicăm paharul pentru dragoste şi prietenie ! Iar acum, daţi-mi voie să vă fac o comunicare. Astăzi, la o şedinţă a Prezidiului Sovietului Suprem s-au luat cîteva hotărîri care vă interesează. Prima... comisarul poporului scoase din buzunarul de sus al hainei o hîrtie îndoită, o desfăcu şi citi : „Pentru descoperiri ştiinţifice de foarte mare importanţă în domeniul fiziologiei şi pentru merite excepţionale în problema apărării ţării, se conferă Ordinul Lenin profesorului Ridan Konstantin Aleksandrovici şi Institutului de fiziologie experimentală condus de el..."

Ridan sări de la locul lui. Se sculară şi ceilalţi în picioare şi zgomotul aplauzelor frînse dintr-o dată tăcerea încordată. Comisarul poporului ridică mîna.

— Staţi, prieteni ! N-am terminat ! „Pentru descoperiri ştiinţifice în domeniul radiotehnicii, de o mare importanţă pentru industrie şi apărare, se conferă Ordinul Lenin ingi-

nerului Tungusov Nikolai Arsentievici..." Şi mai sînt şi alte decorări pentru colaboratorii din Institut. Permiteţi-mi să vă felicit, tovarăşi, pentru această răsplată bine meritată.

Tinerii se adunară în camera lui Tungusov: Hans luă cunoştinţă, cu mult interes, de unele perfecţionări în tehnica undelor scurte preconizate de Nikolai.

„Bătrînii" rămăseseră singuri în sufragerie. Ridan aştepta această clipă. Observase de mult urmele unei îngrijorări în comportarea comisarului poporului.

— Sînteţi îngrijorat? întrebă Ridan. Poate în legătură cu Wiekling...

— Nu, asta-i ceva secundar. Am mult de lucru. Sînt cam obosit.

Ridan nu vru să insiste.

— Şi care-i soarta lui Wiekling?

— Deocamdată se fac cercetările, încă nu se ştie nimic precis.

Ridan îl privi atent pe comisarul poporului, dar tăcu. Acesta oftă şi-şi desfăcu mîinile:

— Să nu mai vorbim despre asta, Konstantin Aleksandrovici... Iată, vin şi tinerii! E timpul să plecăm! Comisarul poporului se sculă în picioare. Haide, Hans! Cred că zilele acestea o să-ţi poţi începe munca aici, la inginerul Tungusov. Tradu-i, te rog, Ana Konstantinovna... Nikolai Arsentievici o să te ajute. Va trebui să daţi viaţă acestei maşini a lui Gross. Nu poţi să te plîngi că n-ai de lucru... De altfel şi cu pregătirile în vederea producţiei în serie a generatorului dumitale o să ai destul de lucru. Nu uita că trebuie să te grăbeşti.

— De ce? Sînt veşti alarmante?

— Mda... oarecum... — răspunse evaziv comisarul poporului.

— Maşina lui Gross?

— A, nu... La ea probabil că au renunţat. E vorba de alte arme de exterminare. Dar asta nu trebuie să te îngrijoreze şi să te distragă. Predă documentaţia pentru producţia în serie la uzină şi ocupă-te mai departe de treaba dumitale. Asta-i deviza noastră acum: tot mai departe... şi mai repede...

— Dar acolo, la uzină, n-o să tărăgăneze prea mult? Dacă întîrziem cu producţia în serie... — începu Nikolai, încruntîndu-se.

— Ei şi? îl întrerupse Ridan pe un ton lipsit de orice griji. Atunci ne vom folosi de alte „generatoare de minuni", mai desăvîrşite.

— De care?!

— Uite, de acestea, veritabile generatoare de minuni — rîse Ridan ducîndu-şi palma la fruntea lui Nikolai. Avem doar destule...

ÎN LOC DE EPILOG

Asta-i tot ce se poate povesti despre acele evenimente uimitoare care marchează începutul unei noi epoci din viaţa oamenilor.

Ea încă n-a venit, sau abia vine epoca aceasta. Dar ce importanţă are? Începutul a tot ce creează omul se ascunde în adîncul minţii lui, în adîncurile ştiinţei lui. Nu întotdeauna acest nou devine dintr-o dată pentru toţi o realitate accesibilă. Din diferite şi complicate motive, pentru aceasta e nevoie uneori de multă vreme.

Nu-i nimic. Timpul trece. Istoria face paşii săi ireversibili şi tot acel nou, acel viitor pe care l-am cunoscut acum, va fi neapărat prezentul. Şi atunci fiecare va lua cunoştinţă de acest „trecut viitor".

E ciudat, nu-i aşa? „Trecut viitor" ! Aşadar, viitorul poate fi şi trecut? Aşadar există şi acum, în prezent, acest viitor care încă n-a venit?

— Da, da, da! Există şi acum! El trăieşte în inimile, în năzuinţele fierbinţi, în calculele reci, în imaginaţia acelora care ştiu să privească înainte, şi nu numai în imaginaţia lor.

Astfel de oameni există. Pentru noi, ei sînt oameni obişnuiţi, oameni care creează viitorul; trăiesc alături de noi, studiază, muncesc, meditează la ceva şi uneori se comportă cam ciudat şi de neînţeles. Dar poate că aşa trebuie. Dar noi nu cunoaştem călătoriile lor misterioase în trecut şi în viitor, nu ştim cum, de unde, din viitor, scot ei acel nou pe care noi, după aceea, atît de liniştiţi îl includem în viaţa noastră.

Da, există astfel de clarvăzători. Obişnuit, fiecare dintre ei vede numai un anumit amănunt al viitorului, căruia i-a urmărit drumul de la izvoare, i-a surprins legile dezvoltării,

i-a înțeles soarta ; pentru că nimic în lume nu cade din cer, nu se naște dintr-o dată, într-o clipă, ci crește încet și treptat din rădăcini adînc înfipte în trecut.

Așa apare tot ce e nou : orice descoperire științifică, orice invenție, orice eveniment din viața obștească, un nou soi de plante — tot, oricît de neașteptată ar părea apariția lui. Totul este rezultatul trecutului și baza viitorului. Dacă am găsi aceste înlănțuiri în trecut, dacă am surprinde legile apariției acestor înlănțuiri, am putea vedea lucruri și fenomene care abia urmează să apară. Asta e semnificația evenimentelor din romanul nostru.

CUPRINS

Pag.

PARTEA A CINCEA
Oameni... și oameni

Redactor responsabil V. ZEDNIC
Tehnoredactor: C. VULCĂNESCU

Dat la cules 29.09.1961. Bun de tipar 29.11.1961. Apărut 1961. Comanda nr. 4804. Tiraj 30.160. Broșate 28.100+Legate 2060. Hîrtie semivelină de 65 g/m², 84×108/32. Coli editoriale 32,5. Coli de tipar 34,75. A. 0961. C. Z. pentru bibliotecile mici 8 (R).

Tiparul executat la Combinatul Poligrafic Casa Scînteii, Piața Scînteii nr. 1, București — R.P.R.
Comanda nr. 11.673